A

SVMMAE VIRTVTVM AC VITIORVM,

Tomus Secundus,

GVILIELMO PERALDO EPISCOPO
Lugdunensi, ordinis Prædicatorum, authore.

Omnia nunc denuò innumeris mendis repurgata, accuratiusq; quàm antehac unquam excusa.

VENETIIS,
Apud Franciscum Zilettum, M D LXXI.

SVMMAE VITIORVM GENERALIS DISTINCTIO, CVM ORDINATIONE RERVM in eadem contentarum.

SECVNDVS Iste Tomus, qui appellatur SVMMA VITIORVM, diuiditur in nouem tractatus.

Primus est de his quæ ualēt ad detestationem uitiorum in cōi.
Secundus, de uitio Gulæ.
Tertius, de uitio Luxuriæ.
Quartus, de Auaritia.
Quintus, de Acedia.
Sextus, de Superbia.
Septimus, de Inuidia.
Octauus, de Ira.
Nonus, de peccato Linguæ.

¶TRACTATVS Primus, de uitijs in communi unicā hēt partē. In qua primo ponuntur tres rōnes ad probandū ꝙ uitia summa diligentia sunt uitanda. Secūdò iterū tres rationes ad probādū ꝙ Deus summè odiat peccatū. Tertiò quatuor rationes, ad ostendendum, ꝙ peccatum summè noceat homini. Et enumerātur sex quæ peccatū auferunt homini. Quartò ostenditur quòd uita uitiorum sit aspera.

TRACTATVS SECVNDVS *De gula, diuiditur in quatuor partes.*

¶Prima pars est de ordine dicendorū in isto tractatu. Et de quatuordecim quæ ualere possunt ad detestationem uitij Gulæ.

Secunda de speciebus huius uitij. Primo de commessatione & ebrietate. Deinde de quinque speciebus quas distinguit Greg. super Gen. 25. Et de alijs quatuor speciebus.

Tertia continet de quatuor satellitibus, quibus utitur uitium Gulæ.

Quarta continet octo remedia cōtra uitium Gulæ.

Prima pars principalis huius tractatus potest diuidi in quatuordecim particulas: quarum tertia continet tres iniurias quas facit hoc uitiū proximo. Quarta, septē contumelias quas facit Deo. Nona cōtinet mala quæ in scriptura legūtur prouenisse ex hoc uitio, & quæ quotidie eueniunt his qui hoc uitio laborant. Decima continet quomodo hoc uitium sit grauis infirmitas, & quare. Tertiadecima continet quòd hoc uitium est grauis seruitus. Et in sex est grauitas illius seruitutis. Continentiam aliarum particularum causa breuitatis non ponimus.

TRACTATVS TERTIVS de Luxuria, diuiditur in sex partes.

Prima est de his quæ ualent ad detestationem Luxuriæ.

Secunda est de speciebus eius.

Tertia de his quæ præstant occasionem huic peccato.

Quarta est de remedijs contra Luxuriam.

Quinta de prohibitione simplicis fornicationis.

Sexta continet quædam necessaria contra illos qui impotentiam allegant continendi.

¶Prima harum partium subdiuiditur in tria capitula.

Cap. j. est de ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de sex miserijs annexis peccato Luxuriæ, quæ faciunt ad eius detestationem, ut sunt anxietas, erubescentia &c.

Cap. ij. est de quinque quæ similiter ad eius detestationē faciunt. Et primo tripliciter ostenditur ꝙ uitium istud Angelis ualde fœtet. Secundò sex modis ostenditur ꝙ multum placeat dæmonibus. Tertiò septempliciter ostenditur ꝙ Deo ualde contumeliosum sit hoc peccatum. Quartò quomodo sit iniuriosum proximo. Quintò quomodo nociuum sit proprio subiecto.

Cap. iij. est de quatuor quæ etiā faciunt ad detestationem huius uitii. Primò q̄ efficax sit hoc uitiū ad hominē capiendum. Secundò quàm potens ad detinendum. Tertiò de uilitate in quam hominem ponit. Quartò de misera seruitute, in qua sunt luxuriosi. Et postea ponitur ꝙ luxuria uidetur esse de numero illorum peccatorum de quibus etiam dæmones erubescunt.

¶Secunda pars subdiuiditur in nouem capitula.

Capitulum primum est de Luxuria cordis & corporis.

Capitulum secundum est de dupli ci acceptione huius nominis Luxuria, & enumerantur quinque species Luxuriæ, secundū utranque acceptionem.

Capitulum tertium est de peccato contra naturam: ubi octo modis ostēdit magnitudo illi⁹ peccati.

Capitulum quartum, est de Incestu: ubi quadrupliciter ostenditur magnitudo illius peccati.

Capitulum quintum, est de Adulterio: ubi eius species primò tanguntur, deinde septem ponuntur per quæ magnitudo huius peccati ostenditur.

Capitulum sextum, est de Stupro: ubi aliqua ponūtur, per quæ magnitudo huius peccato ostendit.

Capitulum septimū est de simplici Fornicatione, ubi tangitur de peccato uiduarum, meretricum & concubinarum. Ibidem etiam de raptu tangitur.

Capitulum octauum de alia diuisione Luxuriæ. Et primò de Luxuria clericorū: ubi primò tanguntur septem, quæ aggrauant hoc peccatū in his qui sunt in sacris ordinibus: deinde ponūtur quinque

Cap.

Capi. octauum de his quibus scripturá comparat Auarum.

Capi. nonũ de exemplis quæ ualẽt ad detestationem Auaritiæ.

¶ Secunda pars subdiuiditur in quindecim capitula.

Cap. j. de peccato Vsuræ: ubi primò ponunt uerba sacræ scripturæ q faciunt cõtra hoc peccatũ. Secũdo assignantur sex stultitiæ usurarii. Tertiò duodecim iniquitates eius. Quartò duodecim alia q faciunt ad detestationẽ huius peccati: ubi ultimò tãgunt quinque pœnæ Vsurarij. Quintò agitur de speciebus Vsuræ. Sextò ponuntur octo reprehensibilia circa restitutionem. Septimò ponuntur octo per quæ potest aliquis induci ut restituat.

Capitulum fm, de rapina: ubi sex ponuntur quæ debent homines cohibere a rapina. Et duodecim quæ ostendunt magnitudinẽ huius peccati: & ostẽditur quadruplici ratione, ꝙ raptores multũ à Domino sunt puniendi. Et tanguntur sex pœnæ raptorum. Et circa primam, assignantur quinque rationes quare raptores in hoc mundo sint pauperes.

Capi. iij. est de iniustis talliis: ubi primò ostenditur huius peccati magnitudo. Secundò ponuntur sex mala quæ prouenjunt alicui eo ꝙ tallias faciat. Tertiò tangitur de uilitate huius peccati.

Capitulum quartum, est de fraudibus negotiatorũ: ubi ponuntur duo mala quæ abundant mercatoribus. Et ubi quartum assignatur, tripliciter ostenditur, quòd magnum peccatum est fraus in ponderibus & mensuris.

Capitulũ quintum, est de acceptione munerũ, ubi primò ostendũtur decem mala quæ faciũt munera acceptoribus suis. Secundò tangũtur quinque quæ possunt esse reprehẽsibilia circa acceptores munerum, ubi ostenditur ꝙ deliciæ munerum mortẽ continent, & ꝙ possunt ibi esse septẽ mortes. In fine tangitur de diuersis speciebus munerum.

Capitulum sextum, est de Auaritia aduocatorum: ubi octo tanguntur quæ deberent homines ab officio Aduocationis retrahere. Et ubi secundũ ponitur, tanguntur duodecim pericula, quæ sũt circa illud officium. In fine tangitur de conditionibus scientiæ detractorum & similium.

Cap. vij. de Auaritia ministrorũ Ecclesiæ. Et de ordine dicendorum de illa Auaritia, & primò de Simonia: ubi octo ponuntur quæ faciunt ad detestationem simoniç. Et tangunt duodecim contumeliæ quas simonia facit Deo. Et multiplex dãnũ qđ ex simonia ꝓuenit. Et in fine ponunt diuisiones ad simoniã pertinẽtes.

Capitulum octauum, est de peccato ædificantium Sion in sanguinibus: ubi primò ostendunt maledicti. Secundò ponuntur exempla & uerba sacræ scripturæ, q ualent contra hoc peccatũ. Ter-

tiò mala quæ ex hoc peccato proueniunt. Vbi ostenditur tripliciter, quòd sunt infideles qui bona ecclesiastica carnali amori cōferunt. Et in fine triplici ratione ostenditur, quòd amor carnalis plus noceat in ministris Ecclesiæ quam simonia.

Capitulum nonum, est de peccato chorитarum: ubi tripliciter ostenditur, quòd hoc peccatum sit detestabile. Deinde tanguntur quatuor modi, quibus aliquis uocatur a Deo ad dignitatem.

Capitulum decimum, est de Auaritia mercenariorum: ubi ponuntur sex quæ faciunt ad detestationem huius peccati. Et in fine sex rationes tanguntur, quare CHRISTVS noluit in primitiua Ecclesia temporalia coniuncta esse spiritualibus.

Ca.xii.est de septē signis Auaritiæ q̃ apparent in ecclesia Dei, quæ sunt pluralitas beneficiorū, pluralitas missarū ab eadē persona in eadē die dictarū: pluralitas officiorū in eadē missa, multiplicatio altariū sine necessitate, auara obseruatio fructuum, promotio puerorū ad sacros ordines & ecclesiasticas dignitates: concursus ad loca in quibus solet offerri. Vbi uerò agit̃ de primo signo Auaritiæ, Primò ostenditur, ꝙ non liceat hr̃e plura beneficia ecclesiastica, qñ unum sufficit: ubi enumerantur causæ ꝑ quas aliqui credunt hoc sibi licere. Secundò sex ponuntur quæ uidentur ualere ad detestationē huius peccati. Tertiò tangūtur, q̃ sunt reprehensibilia in talibus personis: ubi ostēditur tripliciter, ꝙ præsentia pastoris gregi sit necessaria. Et tāguntur sex ad quæ se obligat qui curā animarū recepit. In fine uerò ostenditur tripliciter ꝙ periculosa sit bonorū ecclesiasticorū dispensatio. Vbi uerò agitur de pluralitate Missarū, ponuntur primò casus diuersi, in quibus licet celebrare duas missas in die. Secūdò ponuntur sex rōnes ad hoc ꝙ non sit licitū simpliciter aliquē celebrare duas missas in una die. Vbi uero agitur de conseruatione fructuum, ostenditur quinq; modis fatuitas eorū, qui quum habeant annuos reditus sufficiētes, ex Auaritia tamen conseruant fructus. Vbi uerò agitur de promotione puerorum, septem causæ tanguntur quare cauendū eēt Ecclesiæ à ꝓmotione taliū.

Capitulum duodecimū est primò de his quæ pertinent ad dignitatem conficiēdi. Secundò de his quæ faciunt ad detestationē peccati indignè confitentium. Tertiò de peccato eorum qui nunquam curant communicare: ubi quinq; causæ tanguntur, quare tales multum deberent dolere. Quartò de pectō eorū q ꝑ mortale peccatū Deū à se expellunt.

Capitulum tertiumdecimū, est de uitio proprietatis: ubi primò ponuntur xii. exempla, quibus pos

sumus

sumus usi contra hoc peccatū. Secundò tanguntur xii stultitiæ quibus laborát proprietarii. Tertio multiplex peruersitas, quā facit hoc peccatū. Quarto multiplex malū, qđ est in proprietario. Quintò ostéditur, ꝙ religio maxime debeat ꝑseq hoc uitiū.

Capitulum decimumquartum, est de auaritia scientiæ: ubi ponuntur duodecim quæ possunt contra hoc uitium ualere. Et in fine ponitur de prædicatoribus sibi solùm uiuere eligentibus.

Cap. xv. est de peccato lusorū: ubi quinq; ponuntur quæ faciūt ad detestationē huius peccati. Enumerantur etiam xvj. peccata quæ circa ludum accidunt. Et ostenditur transgresio totius Decalogi ubi accidere possit. Tangūtur et ibi duodecim stultitiæ lusorū. In fine tangitur de his qui lusoribus se immiscent cā spectandi. Et de illis qui locant necessaria ad ludum. Et de his in quorum domibus luditur.

¶Tertia pars est de his quæ auaritiæ solent dare occasionem.

¶Quarta pars est de octo remediis contra auaritiam.

¶Quinta pars de prodigalitate subdiuitur in quatuor capitula.

Capitulum primum, de ordine dicendorum in ista parte. Et primo de distinctione prodigalitatis à largitate.

Capitulum secundū, de malis quæ ex prodigalitate sequuntur.

Ca. iii. de septem stultitiis prodigi.

Capitulum quartum, de prodigalitate clericorū: ubi tangūtur sex quæ debent cohibere clericos, ne de bonis Ecclesiæ sint ꝓdigi. Et tripliciter ostéditur rapina taliū personarum esse periculosa.

TRACTATVS QVINTVS de Acedia. diuiditur in quatuor partes.

¶Prima pars est de his quæ ualere possunt ad detestationē Acediæ.

Secunda, de diuersis generibus peccatorū, quæ ad hoc uitiū ꝑtinēt.

Tertia de diuersis remediis contra hoc uitium.

Quarta de indiscreto feruore, qui acediæ uidetur esse contrarius.

¶Prima pars subdiuiditur in quatuor capitula.

Capitu. primum, de ordine dicendorum in isto tractatu. Et de diuersis exemplis quæ ualere possunt ad detestationem acediæ.

Capitulū s̄m, de uerbis Sacræ scripturæ, quæ laborem suadent & otium, uel pigritiam dissuadent.

Capitulum tertium, quātū Acedia displiceat Deo, & placeat diabolo, & noceat proprio subiecto. Vbi uero ostenditur, quomodo acedia noceat proprio subiecto, Primò ostenditur ꝙ ipsa replet hominem malis pœnæ. Secundò ꝙ malis culpæ. Tertiò ꝙ aufert homini bonum gloriæ, gratię, & naturæ. Et ponuntur ibi octo, quæ deberent homines mouere ad conseruationem temporis.

Capitulum quartum, de sex aliis quæ ualere possunt ad detestationem

tionem acediæ.

¶Secunda pars subdiuiditur in septemdecim capitula.

Cap. j. est de diuersis speciebus uitiorum quæ ad acediam pertinent. Et primò de tepiditate & eius descriptione, & de malis quæ tepiditas in homine facit.

Capitulum secũdum de mollitie.

Capitulum tertium, de somnolentia: ubi primò ponũtur duo exẽpla contra eos qui nomine contemplationis palliant pigritiam suam. Secundò ostenduntur q̃ nque reprehensibilia circa somnum corporis. Tertiò tangũtur tria quæ debent homines cohibere à nimietate somni. Vltimo similiter ponunť tria, quæ sunt necessaria ad hoc quòd aliquis debito modo dormiat.

Capitulum quartum, de otiositate: ubi primò ostẽditur, ꝙ otiosus sit multum stultus. Secundò ponuntur duodecim stultitiæ otiosi. Et ubi ponitur tertia stultitia, tangitur de octo fructibus oris. Tertio quadruplici ratione ostẽditur, ꝙ potius sint reprehensibiles otiosi in tempore gratiæ quàm ante. Quartò tanguntur tria, quæ sunt attendenda in occupatione.

Capitulum quintum, de uitio dilationis. Et primò de dilatione cõuersionis: secundò de dilatione confessionis. Vbi uero agitur de dilatione conuersionis, Primò ponuntur uerba sacræ scripturæ contra hoc uitium. Secundò ponuntur duo quæ impediunt ne Deus intret ad cor peccatoris. Et ostenditur ꝙ repromissio eius, qui sic differt conuerti, sit nequam, nequior, nequissima. Tertiò uero ponũtur octo quæ deberent homines mouere ad accelerandam conuersionem. Et ubi ponitur secundum illorum, tangũtur octo bona quæ sequũtur ex hac acceleratione. Vbi uero ponitur tertium priorum octo, multipliciter ostẽditur quã tum sit periculum malę consuetudinis. Vbi uero ponitur quartum, tanguntur duodecim quæ faciunt ad hoc ꝙ conuersio dilata sit difficilior. Vbi uero ponitur quintum, ostenditur ꝙ ille qui differt conuerti, iniquus sit in Deum, & angelũ, in seipsum & in proximum, & in inferiores creaturas. Vbi uero sextum ponitur, ostenditur quòd difficile est aliquem uerè cõuerti. Vbi uero ponitur septimum, ostenditur magnum periculũ in quo est peccator. Vbi uero ponitur octauum, ostẽditur magna fatuitas eius qui differt conuerti. Et ad probandam fatuitatem hanc, assumũtur octo casus, in quibus est fatua dilatio. Vbi uero agitur de dilatione confessionis, Primò octo rationibus ostenditur fatuitas eorum qui differunt confiteri. Et ubi ponitur quarta ratio, tanguntur bona quæ ex confessione proueniunt. Secũdò quinque rationibus ostenditur specialiter

que condescendere fratribus.

TRACTATVS SEXTVS, *de Superbia, diuiditur in quatuor partes.*

¶ Prima pars assignat rationem quare uitia sic ordinẽtur in hoc tractatu: ubi etiam tangitur de radicibus horum uitiorum.

¶ Secunda pars est de his, quæ ualent ad detestationem superbiæ in communi.

¶ Tertia pars est de diuersis generibus peccatorum quę ad superbiam pertinent.

¶ Quarta est de remediis contra peccatum superbiæ.

Secunda pars subdiuiditur in duodecim capitula.

Capitulum primum, quando se habeat Superbia ad bona.

Capitulum secundum, quomodo se habeat Superbia ad alia uitia.

Capitulum tertium, quomodo se habeat ad diabolum.

Capitulum quartum, quomodo se habeat Superbia ad proximum.

Capitulum quintum, quomodo se habeat superbia ad Deum.

Capitulum sextum, quomodo se habeat Deus ad superbum: ubi ostenditur ꝙ Deus superbum uilipendit & detestatur, odit, & abominatur. Vbi uero ostenditur, quòd Deus superbum odiat, ponuntur sex signa huius odii. Deinde ponuntur duodecim exempla ad hoc odium ostẽdendum. Tertiò ostenditur hoc odium esse inueteratum. Et tangitur multiplex causa huius odii.

Capitulum septimum, quòd superbia hominem inflet, & infelicem reddat, & eum arefaciat, & bona eius consumat. Vbi vero ostẽditur quòd hominem infelicem reddat, tanguntur octo, in quibus consistit infelicitas illa.

Capitulum octauum, ꝙ superbia hominem decipiat, excæcet, & infatuet. Vbi vero agitur de illa infatuatione, ostenditur, quòd superbia infatuet quinque modis. Deinde ponuntur duodecim stultitiæ quibus laborat superbus. Vbi vero ponitur quarta stultitia, assignatur quadruplex ratio quare mons superbiæ sit infelicissimus. Vbi vero ponitur sexta stultitia, distinguuntur sex species exaltationis, quarum vna bona est, quinque sunt malæ.

Capitulum nonum, quòd superbia sit valde periculosa infirmitas, eo ꝙ de facili incurratur, & non de facili sanetur, & de facili in eam recidiuetur. Ad primum probandum ponuntur tres rationes. Ad secũdum probandum ponuntur quinque rationes.

Capitulum decimum, quòd superbia sit magna deformitas, & quòd ponat hominem in misera seruitute & magna debilitate: vbi etiam diuersa vitia tanguntur, quæ hominem repellunt

lunt à ministerio Dei.

Capitulum undecimum, de diuersis rebus quibus superbus uel superbia comparatur.

Capitulum duodecimum, quàm diligenter uelit Dominus cauere suis à uitio superbiæ.

¶Tertia pars subdiuiditur in quadraginta capitula. Habet enim quinque partes, in quibus ponũtur quinque diuisiones ad peccatum superbiæ pertinentes. & de membris illarum tractatur. Quarum prima habet xxiiij. capitula. Secunda septem. Tertia tria. Quarta unicũ. Quinta quinque. Vnde in uniuerso sunt quadraginta capitula.

Capitulum primum, est de diuisione Superbiæ. Et de illa specie superbiæ, quæ est quando aliquis credit se bona sua habere à se: ubi ponitur dubitatio quomodo aliquis credat se bona sua habere à se, & soluitur. Et tanguntur sex, quæ quantum ad se, dicitur facere superbus, quasi crederet bona sua habere à se, & non à Deo.

Capitulum secundum, de illa specie superbiæ, quæ est quando aliquis credit se habere bona sua à Deo, sed tamen pro meritis suis: ubi ponuntur quatuor quę faciunt ad detestationem huius peccati. Et quinque rationibus ostenditur fatuus, qui hoc uitio laborat.

Capitulum tertium, de illa specie, superbiæ, quæ est quando aliquis credit se habere bonum quod non habet: ubi tanguntur sex quæ possunt facere ad detestationem huius peccati. Et in fine ponitur triplex remediũ contra hoc peccatum.

Capitulum quartum, de illa specie superbiæ, qua aliquis se præponit alijs: ubi primo ostenditur rusticitas eius qui talis specie superbiæ laborat. Secundo ponuntur quinque rationes, per quas potest ostendi, quòd talis sit fatuus. Tertiò ostenditur, ꝙ talis sit iniquus quadrupliciter in Deum, & dupliciter in proximum.

Capitulum quintum, de Præsumptione: ubi primò ostenditur tripliciter quòd hoc uitium sit ualde timendum. Et tangitur triplex damnum, quod prouenit ex uitio illo. Secundò quatuor tanguntur, per quæ potest ostendi fatuitas præsumentium. Tertiò distinguntur quatuor species præsumptionis.

Capitulum sextum, de diuisione appetitus propriæ excellentiæ in tres species. Et primò agitur de appetitu dominij, hoc modo, quòd primò ostenditur talis appetitus esse malus. Secundò tanguntur quinque, quibus possumus uti ad detestationem huius peccati. Vbi uerò ponitur tertium illorum, ostenditur ꝙ malè sit ambitiosis, dum tendũt ad dignitatem: peius, cum iam in dignitate sunt: pessimè uerò quan-

quando pro abusione eius puniuntur: in fine uerò ponitur responsio contra illud uerbum Apostoli, Si quis episcopatum &c, quod ambitiosi pro se allegant.

Capitulum septimum, de appetitu magisterij: ubi primò ostenditur ꝙ appetitus talis possit esse culpabilis quinque de causis. Vbi ponitur secundum illorum, ostẽditur ꝙ habere bonam doctrinã & malam uitam, sit homini ualde uerecundum & erubescentia plenum, & ꝙ multum Deo displiceat & ecclesiæ multum noceat. Secundò ostenditur quòd magisterium curiosorum sit occupatio mala, peior, pessima: & ꝙ magistri sint in triplici periculo. Tertiò ostenditur quanti meriti sit ministerium bonorũ doctorum: ubi tria genera hominum distinguuntur.

Capitulum octauum, de appetitu simplicis excessus: ubi quatuor tanguntur quæ faciunt ad detestationem huius peccati.

Capitulum nonum, de octo speciebus superbiæ exterioris, & de prima, scilicet superbia, quæ apparet in ipso corpore hominis.

Capitulum decimum, de superbia ornatus uirorum & mulierũ: contra quam ponuntur uerba sacræ scripturæ.

Capitulum undecimum, de exemplis quæ dissuadent ornatum superbum, & humilem suadent

Capitulum duodecimum, de stultitia se ornantium. Et ubi ponitur octaua stultitia, ostenditur triplici ratione, ꝙ de ueste debeat homo erubescere potius quàm gloriari.

Capitulum decimumtertium de alijs quinque quæ debent homines cohibere ab amore superbi ornatus.

Capitulum decimumquartum, de duodecim causis, ex quibus aliquis potest esse culpabilis in habitu suo. Et ubi ponitur quarta causa, tangitur de caudis mulierum: ubi uerò ponitur quinta, ostenditur de superbia corrigiarum: ubi uerò ponitur sexta, ostenditur quadruplici ratione ꝙ croceus color sit reprehensibilis in peplis: ubi uerò ponitur septima causa, agitur de peccato illarũ quæ colorem præsumunt ponere in uultibus suis. Et pòst sex tanguntur quæ deberent cohibere mulieres, ne alienis crinibus uterentur. ubi uerò ponitur decima causa, tanguntur quinque quæ deberent cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis ubi uerò ponitur undecima causa, ostenditur quantum & quot personis noceat superbus habitus. ubi uero duodecima ponitur, ostenduntur diuersæ intentiones, quibus mulieres solent se ornare. Et ostenditur quòd mulieres ornatæ ostentantes se, sunt incendiariæ sacrorum locorum, homicidæ:

imò

Capi-

Capitulum vigesimumseptimum ꝙ fatuus sit qui de bonis corporalibus superbit; videlicet de sanitate, fortitudine &c.

Capitulum vigesimumoctauum, ꝙ fatuum est de nobilitate generis superbire: quod ostenditur decem rationibus.

Capitulum vigesimumnonum de duplici nobilitate animi. Et de sex signis veræ nobilitatis.

Capitulum trigesimum de consuetudine istarum ecclesiarum quę nolunt canonicare nisi nobiles: vbi tanguntur sex causæ, quare ista consuetudo videtur reprehensibilis. Vbi vero ponitur prima causa, tanguntur quinq; peruersitates quæ videntur esse his ecclesiis.

Capitulum uigesimumprimum ꝙ fatui sunt qui superbiunt de his bonis, scilicet libertate corporis, & de bonis naturalibus animæ, diuitiis, potestate, gratia, uel gloria humana, scientia, uel uirtute.

Capitulum trigesimumsecundum de superbia ministrorum ecclesiæ: ubi primo tanguntur quinque causæ propter quas timenda est eis superbia. Deinde multipliciter obiicitur contra quatuor responsiones quas solent obiicere superbi clerici, contra persuasiones, quæ eis fiunt, ut superbiam exteriorem caueant. Vbi uero obiicitur contra primam responsionem, ponitur quadruplex ratio, ꝙ non sufficiat ministris ecclesiæ humilitas interior, si non adsit exterior.

Capitulum trigesimumtertium de superbia prælatorũ, ubi sex rationes ponuntur ad hoc, ꝙ prælatis sit multum conandũ cōtra superbiam, & ad humilitatem.

Capitulum trigesimumquartũ de superbia claustralium: ubi distinguuntur quatuor species superbiæ, quæ solent inueniri in claustralibus.

Capitulum trigesimumquintum de duodecim gradibus superbię secundum Bernardum.

Capitulum trigesimumsextum de quibusdam erroribus q̃ sanæ fidei aduersantur: ubi primò tanguntur nouem rationes, quare multum diabolus conetur seminare errores fidei contrarios. Secundò agitur de errore diuinationis. Tertio, de errore maleficiorum. Quartò, de errore superstitiosorum remediorum. Quintò, de errore illorum qui credunt corporaliter & in ueritate fieri, quę tantum in somno fiunt. Vbi uero agitur de errore diuinationis, primò distinguuntur quatuordecim species diuinationis. Secundò ponuntur quinque, quæ possunt ualere ad detestationem huius peccati. Tertiò habetur specialiter de Sortibus quòd nō liceat eis uti. Quartò, an sint obseruāda somnia, & distinguuntur sex species somniorum. Quintò, ostenditur

quo

quõ eueniant frequẽter q̃ prædicũt diuini. Deinde quõ diabolus prędicat futura. Et de Pythonissa quæ Samuelem suscitauit. Post errorẽ uerò maleficiorũ & superstitiosorũ remediorum v. tanguntur quæ faciunt ad hoc, ꝙ maleficia uim habeant.

Cap. xxxvij. de peccato irreuerentiæ: ubi primò ostenditur, ꝙ reuerentia sit exhibenda Deo, angelo, rebus sacratis, ut ecclesiæ, & hominibus. Distinguntur ẽt diuersæ personæ quibus reuerentia est exhibenda. Et specialiter ostenditur qualiter, & quare reuerentia sit exhibenda, & spiritualibus parentibus & carnalibus. Deinde tanguntur quinq; quæ debent hoies mouere ad soluendum decimas. Et ubi primum ponitur, ostẽditur illum, qui benè soluit decimas in iiij. remunerari. Et qui malè soluit, in paupertate puniri. Et ostenditur ꝙ decimæ, & similia soluenda sunt de melioribus integrè & absque mora, & libenter.

Capit. xxxviij. de Inobedientia: ubi primò ponuntur quinque quæ ualere possunt ad detestationẽ huius uitii, in quorũ primò ponit̃ multiplex pœna qua legitur punitum esse hoc peccatũ. Et in tertio horũ tangũtur mala quæ sequũtur ex inobediẽtia. Secundò ostenditur ꝙ cuncta moneãt ad obedientiam. Tertiò distinguuntur quatuor quæ pertinẽt ad obseruantiam solennitatum. Et ubi ponitur quartum, ostenditur ꝙ quinq; sunt quibus uacandum est in festis. Quorum unum est meditatio sancta: & distinguitur circa quæ meditatio illa uersari debeat. Quartò ostẽditur peruersitas eorũ qui contraria agunt illis quatuor propter quæ festa sunt instituta. Et ubi agitur de peruersitate illorum qui in festis non cessant à terreno opere, tanguntur quatuor causæ quare dies Dominica celebris est. Et aliæ quatuor quare in die Sabbati honor specialiter beatæ Virgini exhibeatur. Quintò agitur de inobediẽtia eorũ qui excõicationem contemnunt: ubi primò distinguuntur duæ species excõicationis. Et primò ponuntur xij. rationes quare multũ timenda sit maior excõicatio. Deinde ostẽditur in quot personas peccat, qui minorem excommunicationem contemnit, nec timet communicare cum excommunicato. Sextò agitur de peccato indiscretè pręcipientium. Vbi quatuor modi tanguntur indiscretè præcipientium. Et sex ponuntur, quæ deberent cohibere prelatos à multitudine præceptorum. Et ostenditur ꝙ multa præcipiẽtes sunt ualde impii. Et quòd in claustris præcipuè sit cauendum à multitudine præceptorum: ubi tanguntur tria quę religionem destruunt. Septimò agitur de his qui nimis de facili excõmuni-

cāt: ubi quatuor ponunt̄ q̄ deberent ab hoc cohibere. In fine tangitur de s̄nia iusta & iniusta.

Capit. xxxix. de peccato Vanæ gloriæ: ubi primò ostēditur quid sit uana gloria. Secūdò ponunt̄ sex q̄ faciunt ad detestationē huius peccati. Et ubi ponit̄ quartum, tanguntur octo fatuitates eorū, qui uanam gloriam amant. Vbi uerò ponitur quintum, ostenditur quō hoc peccatum sit cōtumeliosum Deo, & nociuum homini. Vbi uerò ultimo ponitur, tanguntur diuersa, quibus uana gloria comparatur. Et q̄ uana gloria oculo spirituali insidiet̄. Tertiò uerò ponitur diuisio gloriæ, & tanguntur quædam ad detestationem carnalis gloriæ. Quartò ponuntur octo remedia contra uanam gloriam.

Cap. xl. de Hypocrisi: ubi ponūtur octo ad detestationē huius peccati. Et ubi secundum ponitur, tanguntur diuersa quibus hypocrita comparatur. Deinde quæritur quare dominus hypocritas in Euangelio ita persequatur. Et in fine distinguūtur tres species hypocrisis.

¶ Quarta pars, & ultima in tractatu de Superbia, est de octo remediis contra peccatum superbiæ.

TRACTATVS SEPTIMVS *de Inuidia, diuiditur in tres partes.*

¶ Prima est de ordine dicēdorum in hoc tractatu. Et de his quæ possunt ualere ad detestationem inuidiæ. Et primò ponuntur uiginti ad hoc: deinde tanguntur pauca alia quæ ualent ad idem.

Secunda pars est de speciebus inuidiæ.

Tertia est de quatuor remediis cōtra peccatum inuidiæ.

TRACTATVS OCTAVVS *de Ira, diuiditur in quatuor partes.*

¶ Prima pars est de his quæ possunt ualere ad detestationē iræ.

Secunda pars est de diuersis diuisionibus iræ.

Tertia, de peccatis quæ ex ira sequuntur.

Quarta de remediis contra iram.

¶ Prima pars subdiuiditur in quinque capitula.

Capitulum primum, de ordine dicendorum in isto tractatu. Et de uerbis Sacræ scripturæ quæ dissuadent iram: ubi quatuor causæ tanguntur, quare ira à corde sit auferenda.

Capitulum secundum, de quinq; causis quare ira multum displiceat Deo: deinde de quatuor quare placeat diabolo. Tertiò de malis magnis & multis quæ infert homini. Vbi triplex ratio ponitur, quòd familiaritas iracundorum quærenda non sit. Et in fine de triplici damno, quod prouenit ex impatientia.

Capitulum tertium, quòd iracundus diuersis generibus rerum comparetur.

Capitulum quartum, de xviij. stultitiis iracundi. Post ostenditur q̄ iracun-

iracūdus stultus sit irā recipiendo & cōseruando, & in dicando. Capit. quintum, de sex iniquitatibus eius qui uult se uindicare. Et ponunt duo ultima, quæ pñt ualere ad detestationē iræ. Secūda pars est de diuisionibus ad irā pertinentibus. Et de sex quę faciunt ad detestationem odii.

Tertia pars subdiuiditur in tria capitula.

Capitulum primū, de peccatis quę ex ira proueniunt. Et de xij. quę debent homines à guerra cohibere. Vbi uerò ponitur 8m illorum, tanguntur sex signa amoris, quæ Deus habet ad pacem.

Capit. secundum, de incendiariis: ubi primò ostenditur quis dicatur incendiarius. Deinde ponuntur octo quæ deberent homines cohibere ab hoc peccato.

Capitulum tertiū, de homicidio: ubi xij. ponuntur quæ deberent homines cohibere ab hoc peccato. Vbi uerò ponitur quintū eorum, distinguuntur quatuor peccata quæ dicuntur ad Deum clamare. In fine tāgitur de morte iniustorum hominum.

Pars quarta est de tribus remediis contra alienā irā: & de octo remediis contra propriā iram.

TRACTATVS NONVS, *de peccato linguæ, diuiditur in tres partes.*

Pars prima est de ordine dicendorum in isto tractatu. Et de xviij. quæ deberent hominē mouere ad diligentem custodiā linguæ. Vbi octauum illorum ponitur, ostenditur quantum, & quot modis, & q̃ uelociter lingua noceat. Vbi uerò ponit̄ xv. illorum, ponuntur quinque ad quæ habendus est respectus in moderatione prædicationis.

Secunda pars est de xxiiij. peccatis linguæ.

Tertia est de octo remediis contra peccatum linguæ.

¶ Secunda pars subdiuiditur in xxiiij. capitula.

Capitulum primum de ordine dicēdorū in ista parte. Et de xxiiij. peccatis linguæ. Et primò de blasphemia, post de sex quæ faciunt ad detestationē huius peccati. Primū est multiplex pœna blasphemorum: & ubi ponitur quartum illorum, tangūtur alia sex quæ faciūt ad magnitudinē huius peccati. Post tangitur de personis quæ uidentur consentire blasphemātibus. Vltimò tangitur de spirituali blasphemia, & eius remedio.

Capitulū secundum de murmure. Vbi primò ponūtur septem ad detestationem huius uitii, Deinde ponūtur tres diuisiones murmuris, & quædam contra murmurantes contra infirmitatem, paupertatem temporis, importunitatem, & malorum prosperitatem, & bonorum aduersitatem. Tertiò multa ponūtur contra murmur claustralium. In fine ponuntur quatuor remedia contra peccatum murmuris.

Capitulum tertium de defensione proprii peccati: ubi nouem ponuntur quæ ualere possunt ad detestationē huius peccati. Vbi uerò ponitur quintum, ostenditur tripliciter, quòd defendens peccatum suum stultus sit, & in fine tangitur de diuersis modis excusandi peccatum suum.

Capitulum quartum, de periurio: ubi primò distinguūtur duę species periurii. Secūdò duodecim ponūtur quæ ualere possunt ad detestationē huius pc̄tī. In fine septē ponuntur quæ Sacra scriptura dissuadet circa iuramētū.

Capitulum quintum, de mēdacio: & primò dicitur quid sit mēdacium. Secundò ponuntur duodecim quæ possunt ualere ad detestationem mendacii. Tertiò ponuntur diuisiones mendacii. Quartò tangūtur quatuor quæ possunt specialiter ualere contra peccatum falsi testimonii.

Capitulum sextū, de detractione: ubi ponunt̄ duodecim quæ possunt ualere ad detestationē huius peccati. Et ubi ponitur secūdum, tanguntur multa quibus comparatur detractor. Deinde ponūtur diuersæ species detractionum. Tertiò multis de caussis ostenduntur reprehensibiles qui audiūt detractiones. In fine tanguntur de his qui impatienter sustinent detractiones.

Capitulum septimū, de Adulatione: ubi ponuntur sex ad detestationem huius peccati. Vbi uerò ponitur tertiū illorum, tanguntur multa quibus adulator uel adulatio comparatur. In fine ponuntur quatuor remedia contra peccatum Adulationis.

Capitulum octauum, de peccato maledictionis: ubi quinque tanguntur quæ ualere possunt contra hoc peccatum.

Capit. nonum, de conuitio: ubi septē ponuntur quæ deberent hominē cohibere ab hoc peccato. Et in fine tangit̄ quod conuitiū non est admiscēdū correctioni.

Capitulum decimum, de peccato contentionis: ubi quinque ponuntur quæ deberent homines cohibere ab hoc peccato. Et in fine tanguntur quædam personæ à quarum contentione cauendum est.

Capitulum undecimum, de peccato derisionis.

Capitulum duodecimum, de peccato praui consilii: ubi ponūtur quinque quæ deberent hominē cohibere ab hoc pc̄tō. In fine tāguntur quædā personæ à quibus consiliū sumendū non est.

Capitulum decimumtertium, de peccato eorum qui seminant discordias: ubi tria ponuntur quæ homines deberent cohibere ab hoc peccato.

Capitulum decimumquartum, de peccato bilinguium: ubi tria ponuntur quæ hominem deberēt cohibere ab hoc peccato: & ostenditur ꝙ hoc peccatū, tripliciter noceat proprio subiecto.

Capi-

Capitulum decimumquintum, de peccato eorum qui rumores amant.

Capitulum decimumsextum, de iactantia: ubi tria ponuntur cōtra hoc peccatum.

Capitulum decimūseptimum, de secretorū reuelatione: ubi tria tanguntur cōtra illud peccatū.

Capitulum decimumoctauum, de indiscreta comminatione: ubi quatuor ponuntur contra hoc uitium.

Capitulum decimumnonū, de indiscreta promissione: ubi etiam tria tanguntur, contra hoc peccatum.

Capitulum uicesimum, de uerbo otioso: ubi primò tangitur quid dicatur uerbum otiosum. Deinde ponuntur septem quæ deberent homines cohibere à uerbis otiosis. In fine tanguntur quinque quæ sunt timenda circa uenialia peccata.

Capitulum uicesimumprimum, de multiloquio: ubi octo ponuntur quæ deberent homines cohibere ab hoc peccato.

Capitulū uicesimumsecundum, de turpiloquio.

Capitulum uicesimumtertium, de scurrilitate: ubi tria ponuntur quæ possunt ualere contra hoc peccatum. Deinde ponūtur quæ inueniuntur in scripturis de ritu huius temporis.

Capitulū uicesimumquartū, de indiscreta taciturnitate: ubi ostenditur ꝙ semꝑ tacere uitiosum est: Et ꝙ nimia taciturnitas præcipuè sit reprehensibilis in prælatis. Tertia pars est de octo remediis cōtra peccatum linguæ. Et post octauum illorū ponuntur quædam ad commendationem silētii claustralis. Vbi uerò ponitur tertia commendatio, tanguntur plura multum bona, quæ ex silentio proueniūt, &c.

Bb 3

FINIS.

REVERENDISSIMI AC EXIMII SACRAE THEOLOGIAE professoris Guilielmi Peraldi Episcopi Lugdunensis, ex sacro Ordine Prædicatorum, Tomus Secundus, qui SVMMA VITIORVM appellatur.

TRACTATVS I. DE VITIIS IN COMMVNI, PARS PRIMA.

DICTVRI de singulis Vitijs, cum opportunitas se offert, incipiemus à uitio Gulæ: & quia locus se offert, & propter hoc quod dicit Glossa super Matt 4. In pugna Christi prius contra gulam agitur, quia nisi hæc prius refrænetur, frustra contra alia uitia laboratur. Et alia gloss. dicit ibi, quòd diabolus uictus de gula, non tentat de libidine. Ante omnia tamen ostendemus, doctrinam uitiorum perutilem esse, per hoc quòd uitia studio & summa diligentia sunt uitanda: Vitari autem non possunt, nisi prius cognoscantur.

¶ *Quòd uitia summa diligentia sint uitanda, tribus rationibus ostenditur.*

Triplici autem ratione potest ostendi, uitia summa diligentia esse uitanda: scilicet quia dæmonibus ualde placent, Deo summè displicēt, homini uerò summè nocent. Quòd ualde placeant uitia dæmonibus, ostenditur ex assiduitate tentandi. De qua dicit Greg. Assidua tentatione diabolus tentat, ut saltem tædio uincat. Tentatio uerò diaboli ad hoc est immediatè, ut in malum culpæ hominem impellat. Vnde Greg. de illo: Nihil se fecisse æstimat, quum animus non sauciat.

¶ *Quòd Deus summè odiat peccatum, triplici ratione ostenditur.*

Quod autem Deus summè odiat peccatum, ostenditur triplici ratione. ¶ Primò, ex hoc, quod illud quod maximè uidetur odire, scilicet diabolum, non odit nisi ratione peccati: & eum amaret, si peccatum nō esset, tanquā creaturam suam. Vnde Sap. 11. Nihil odisti eorum quæ fecisti. Quod intelligendum est, nisi propter peccatū adiunctū, quod ipse non fecit. Vnde cum illud propter quod aliquid est tale, sit

magis

magis tale, constat uitium esse magis exosum Deo quàm diabolum. ¶ Secundò, potest idem ostendi per hoc quòd Deus non habet ita bonum amicum in cælo, nec in terra, quem non haberet odio ad mortem, si inueniret peccatum mortale in eo. Vnde licet Petrus ardentius amasset Christum quàm cæteri Apostoli: tamen Christus eum damnasset, si decessisset in peccato trinæ negationis. Benè ostendit Deus quantum odiat peccatum, quando filios suos quos tātum dilexit quòd pro illis mori uoluit, in ignem inextinguibilem proiiciet, quando inueniet in eis peccatum mortale. ¶ Tertio potest ostendi idem per hoc, quòd Deus filium suum crucifigi uoluit, ut cum eo peccatum crucifigeretur. Vnde Aug. super illud ad Coloss. 2. ubi loquitur de chirographo: Innocens occiditur, & peccatū crucifigitur. Et Deus pater dicit de Filio suo, Esa. 53. Propter scelus populi mei percussi eum. Si quis diceret se tantum odire aliquem, ꝙ uellet eum cum proprio filio gladio uno trāsuerberasse, uel cū propria matre, satis uideretur ꝙ haberet eū odio. Sic Christus odiuit peccatū, uoluit enim uno gladio illud secū transuerberari. Animam etiam matris suæ uoluit cum peccato eodē gladio transuerberari. Vnde Luc. 2. dicit Simeon ad beatam Virginem: Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. Pertransibit, inquam, per compassionem.

¶ *Quòd peccatum noceat homini, quatuor rationibus ostenditur. Et enumerantur sex quæ peccatum auferunt homini.*

Quòd autem peccatum summè noceat homini, potest ostendi multis rationibus. ¶ Primò, per hoc ꝙ nihil potest homini nocere nisi ꝑ peccatum. Vnde solum caueat homo sibi ab isto hoste: & non sunt timendi ei alii hostes. Nec diabolus, nec homo malus, nec infirmitas, nec mors, nec alia aduersitas potest ei nocere, si à peccato caueret sibi. Ad hoc pertinent hæc testimonia scripturæ, quæ sequuntur. Grego. Nulla nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. Et illud Eccl. 8. Qui custodit mandatum, non experietur quicquam mali. Nihil enim erit ei malum uel nociuum. Esa. 3. Dicite iusto, quia bene &c. Et ad Romà. 8. Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Ad plus non potest nocere diabolus uel persecutor iusto, nisi quia fabricabit ei coronam æternam. Bernardus: Iucundum Dei iudicium: quia ille superbus humilium malleator, nesciens eis coronas fabricat perpetuas omnes impugnādo, & omnibus succumbendo. Et Dauid: Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores. Fabricauerunt, inquam, coronam perpetuam. ¶ Secundò, potest ostendi quantum noceat homini peccatum, per hoc quòd nihil est homini adeò salubre, ꝙ peccatum non

reddat ei noxium. Ipsam uitã conuertit peccatum homini in mortem, & ipsam salutem in damnationem: sicut patet in sacramento altaris, quod qui indignè accipit, iudicium sibi manducat & bibit, id est, damnationem. Peccatum ad illum qui non solum est benignus, & mansuetus, sed ipsa benignitas, & mansuetudo nobis quasi furibundum reddit. Dauid, Domine ne in furore, &c. Furor eius uidebitur, quando filios suos in ignem proiiciet, nec inde extrahet eos. ¶ Tertiò, potest ostendi quantum noceat peccatum homini: quia meliori parti hominis nocet, scilicet animæ. Vnde Eccle. 21. Dentes illius dentes leonis, interficiẽtes animas hominum. Nec solum animæ nocet, imò etiam corpori. Vnde sequitur: Quasi romphæa bis acuta omnis iniquitas. Bis acuta dicitur: quia interficit animam & corpus. Sequitur, Plagæ illius non est sanitas. Intellige post uitam istam. In quo innuitur, quòd nõ parum noceat peccatum tàm corpori quàm animæ. ¶ Ad ultimum: peccatum omnia bona aufert homini, & ferè omnia mala infert. ¶ Primò, aufert Deum. Secũdò, regnum æternum. Tertiò, fraternitatem Ecclesiæ. Vnde Ecclesiastic. 13. Quæ communicatio hominis sancti ad canem? Quartò, bona Ecclesiæ. Dauid: Particeps ego sum omnium, &c. Quintò, bona propria. Amb. Qui charitatem non habet, omne bonum amittit quod habet. Sextò, aufert homini seipsum. Et hoc duobus modis. Primò, quia in seruitutem diaboli transit. Secundò, quia melius esset ei quòd natus non fuisset, si sic perseuerauerit. Vnde quum ante peccatũ quodammodo pretiosum esset, esse per peccatum transit ad statum in quo minus eligendum est esse quàm non esse. Patet, quia plus nocet homini, quàm si omnino auferret ei esse. Ferè etiam omnia mala infert peccatum, sicut manifestum erit cum de singulis peccatis agetur.

¶ *Quòd uita Vitiorum sit aspera & molesta in præsenti, tribus rationibus ostenditur.*

Sed hic ad pręsens sufficiat ostendere, quòd uita uitiorum est aspera & molesta etiã in præsenti. ¶ Ostendemus autem hoc tripliciter. ¶ Primò, per iustitiã Dei, quæ non finit dedecus culpæ esse in homine usque decore uindictæ: sicut dicit Augu. Vnde idem Augu. Iussit Deus, & uerum est, ut sua pœna inordinatus sit animus. Multæ molestiæ sequuntur odium, uel iram, uel unam de aliis uitiis. Vnde Hiere. 2. Scito, & uide quàm malum & amarum est dereliquisse te Dominum Deum tuum. Ad minus sequitur hæc pœna de peccato, scilicet remorsio conscietiæ. ¶ Secundò, potest ostendi idẽ, per hoc ꝙ opus uitii est in extremis, sicut opus uirtutis est in medietate. Natura uerò in medietate delectatur: in extremis uerò contrista-

tristatur. Vnde Dauid: Iustitiæ Domini rectæ, lætificantes corda. ¶Tertiò, ostenditur idem per hoc ꝙ uitium innaturale est: sed uirtus ſm naturam. Vnde Bern. Nullum uitiũ naturale est: omnis uerò uirtus homini naturalis est. Deinde subiungit: Virtus, q̄m res naturæ est, cũ uenit in animum, aliquando non uenit sine labore: sed uenit in locum suum, & fideliter sedet, & bene cum ea conuenit natura. Vita ergo uitiorum aspera est: uita uerò uirtutum est suauis. Sed sicut dicit Hiero. insuauem & asperam fecit nobis uiam uirtutum lóga consuetudo peccandi. Et habetur simile in lumine solis, quod est delectabile oculis. Vnde Eccle. 11. Dulce lumen est, & delectabile oculis uidere solem. Cõtristat tñ lux solis, oculos tenebris assuetos. ¶Peccatum ergo dæmonibus placet, Deo summè displicet, & homini summè nocet, sicut ostensum est. Abominabilem etiã reddit hominem, & Deo, & Angelis, & hominibus. Vnde Dauid: Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus suis. Summa ergo diligentia est uitandũ. Si uniuersi dæmones, & mali homines, & bestiæ & oẽs aliæ creaturæ quæ possent homini nocere, essent simul cõgregatæ ex una parte, magis timendum esset unum peccatũ mortale q̃ omnia illa. Ad hoc autem ꝙ nos debeamus ita fugere peccatũ, pertinet quod legitur Eccle. 21. Quasi à facie colubri fuge peccatũ. Et illud Sene. Cùm hominibus pacẽ habe, cum uitiis bellum. Et iterum: Vitia sine modo & sine ordine persequenda sunt: quia modum & ordinem nõ habent.

TRACTATVS II.

De uitio Gulæ.

De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de quatuordecim quæ ualere possunt ad detestationem uitij Gulæ. PARS I.

HOC ordine dicemus de uitio Gulæ. Primò dicemus de his quæ faciũt ad detestationem huius uitii. Secundò, de speciebus eius. Tertiò, de satellitibus quibus utitur uitium istud. Quartò, de remediis contra hoc uitium. ¶Quatuordecim aũt sunt quæ faciunt ad detestationem huius uitii. ¶Primũ est hoc ꝙ natura dissuadet nobis illud. Vnde legitur in scientia naturali, quòd inter animalia magnorum corporum nulli dedit natura tam strictum os secundũ corporis qualitatem, sicut homini, quòd sine dubio factũ est ad commendationem temperantiæ & detestationem Gulositatis. ¶Secundum est hoc quòd uitium istud est requies dæmonum: unde Matth. 12. Quum immũdus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida quærens requiem, & non inuenit. Loca arida sunt homines separatè uiuentes, in quibus diabolus non inuenit requiem. Vnde legio dæmonum dixit Domino, ut legitur Matth. 8. Si eiicis nos hinc,

mitte nos in gregem porcorum. quod Dominus permisit eis. Postquam enim aliquis quasi porcus uitio gulæ est subditus, dæmonum habitaculum est. Vnde dicit Gloss. Nisi quis more porci uixerit, diabolus potestatem in eo non accipit.

¶*De triplici iniuria quæ fit proximo ex uitio Gulæ.*

Tertium est multiplex iniuria proximi quæ seqtur ex uitio isto. Triplicem autem iniuriam proximi quæ sequitur ex uitio isto ponemus ad præsens. Prima est, proximi corruptio. Vnde in Psalm. Sepulchrum patens est guttur eorum. Ad literam, homo qui se inebriat uespere, os fœtidum habet sequenti mane ad modum sepulchri. Sed ad corruptionem mali exempli possumus hoc referre. Malo enim exemplo corrumpunt gulosi proximos suos. Ad quod pertinet quod legitur ad Rom. 14. Si propter cibum tuum frater tuus contristatur, iam non secundum charitatem ambulas. Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est. Et in epistola Iudæ de gulosis dicitur: Hi sunt in epulis suis maculæ conuiuantes. Non solum sunt maculati, imò sunt maculæ alios maculantes suo exemplo. Secunda iniuria est, quòd unus gulosus expendit in piscibus, unde uiginti pauperes satis haberent de pane. In quo fratres suos de portione eorum defraudat. Omnes fideles fratres sunt. Vnde Bernar. Noli putare gratuitum, quòd impendis proximo: uelis nolis debitor es. Tertia iniuria est, conuitia & uerbera quæ ebrii & uariis repleti ferculis solent inferre uicinis suis. Tumultuosa enim res est ebrietas: ut legitur Prouerbior. 20.

¶*De multiplici contumelia quæ sequitur ex uitio Gulæ.*

Quarto facit ad detestationem huius uitii multiplex contumelia Dei, quæ sequitur ex uitio isto. Ex quibus septem ponemus ad præsens. ¶Prima est, quia uitium istud uilissimum creaturam deificat, uétrem scilicet, iuxta illud Apost. ad Phil. 3. Quorum Deus uenter est. ubi dicit Aug. Hoc ab homine colitur quod præ cæteris diligitur. Idololatria ista deterior est in hoc, idololatria paganorum: quia illi auro & argento & marmoreis lapidibus honores diuinos impendere solent: sed gulosus uentrem pro Deo honorat, qui est quasi latrina. In hoc uidetur hoc uitium detestabilius esse cunctis aliis uitiis. Secunda contumelia est, quia de templo spiritussancti coquinam facit. Vnde 2. ad Cor. 6. Vos enim templum Dei uiui estis. De hoc tẽplo facit coquinam, qui adeò se implet cibis & potibus, ꝙ igniculus naturalis non sufficit illud decoquere: sed tanquam ex lignis uiridibus, uel humidis fumum producit qui hominem pigrum & somnolẽtum reddit. ¶Tertia contumelia est, ꝙ animam quæ imago est beatæ Trinita-

nitatis, multum deturbat obscurando eam, unde in hominibus, qui laborāt uitio isto, impletur illud uerbum Prophetæ: Denigrata est facies eorum super carbones. Vnde Hiero. Nihil adeò obruit intelligētiam: ut comessatio, & ebrietas.

¶ Quartum est, ꝙ hoc uitium multum elongat à Deo. Ad quod pertinet quod dicitur in Psal. In chamo & fræno maxillas eorum constringe, qui non approximāt ad te. Non approximantes ad Deū, sunt homines cibo & potu se replētes, quibus optat Dauid magis ac magis constringi maxillas, id est, parcius uictualia dari: ut sic saltem cogantur approximare, sicut accedit famelicus ad dominum. ¶ Quintum est, quòd uitium hoc Dei obliuionem inducit. Vnde Osee 13. Saturati sunt & eleuauerunt cor suum: & obliti sunt mei. ¶ Sextum est, quòd Deum blasphemat. Vnde super illud 1. ad Corinth. 10. Siue comeditis, siue bibitis, omnia ad gloriam Dei facite. dicit August. Si quod manducas & bibis, ad refectionem corporis sumis, sustentationemque membrorum, gratias agens ei qui tibi mortali, & fragili tribuit ista supplemētorum solatia, cibus tuus & potus tuus laudant Deum. Si uerò modum naturæ debitum immoderatione edacitatis excedas, & uinolentia te ingurgites, quantaslibet Dei laudes lingua tua resonet, uita tua blasphemat. Sicut formositas operis artificem laudat, sic eius deformitas eum quodammodo blasphemat. Hiero. Valde absurdum est nimia saturitate uelle honorare sanctum, quem scimus Deo placuisse per ieiunium. Quidam sanctus dixit: Venter receptaculum ciborum omnes hominum labores & momentanea gulæ blandimenta stercoris fine condemnat: id est, uana fuisse probat. Vnde male uiuens, creatorē suum blasphemat. ¶ Septimum est, quòd hoc uitium contemnit Deum & quicqd Deus habet. Vnde Esau qui tenet figuram gulosorum, dicit Genes. 25. Qui mihi proderunt primogenita? Et paucis interpositis subditur: & abiit paruipendens quòd primogenita uendidisset. De gulosis uerum est illud, quòd pro nihilo habēt terram desiderabilem. & illud Thren. 1. Dederunt pretiosa quæque pro cibo ad refocillandas animas. ¶ Quintum quod facit ad detestationē huius uitii est hoc, quòd uitium istud inquinamembrum illud, in quo magis indecens est immunditia, quàm in alio membro. In ore minus tolerabilis est immunditia, quàm in alio membro, duplici ratione. Primò propter nobilitatem membri. Secundò, quia præ cæteris membris deputatum est diuino officio. ¶ Sextum est, quòd prima prohibitio quam Deus dedit, data fuit contra uitium illud. Vnde Gene. 2. De omni ligno paradisi comede: de ligno autem scientię boni & mali ne comedas. ¶ Septimum est, hoc

quòd

quòd uitium istud laqueus est in uia per quam necesse est nos ire: & ideo magis timendum est nobis. Vnde diabolus hoc uitio hominem tentauit cum esset in paradiso, & in statu innocentiæ. Isto etiã uitio primò aggressus est tentator filium Dei. Vnde Gregorius loquens de illo uerbo, De necessitatibus meis erue me: dicit, Necessitates corporales hoc habent periculosum, quòd in eis sæpe minimè dignoscitur quid circa eas uitio uel utilitatis studio agatur. Has necessitates Psalmista cupit euadere, sciens plerũque uoluptatum culpas occasione necessitatis prorumpere. Ait Aug. Sumenda sunt alimenta tanquam medicamenta: sed dum ad quietem satietatis ab indigentia transitur, in ipso transitu laqueus concupiscentiæ insidiatur. Frequenter enim dum hoc fit, adiungit se quasi pedissequa periculosa iocunditas, & plerunque præcurrit ut eius causa fiat quod causa salutis fieri debuit, & gaudet infelix anima, ut obtentu salutis obumbret negotiũ uoluptatis.

¶ Octauum est hoc quòd toties in Euangelio exprimitur tormentum huic uitio reddendum. Vnde pluries dicit Dominus in Euangelio: Ibi erit fletus & stridor dentium. & dicit glos. qui de edacitate gauisi sunt. Et Luc. 16. Mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam: quia crucior in hac flamma.

¶ *De multiplici malo quod legitur in Scriptura ex uitio Gulæ subsecutum.*

Nonò facit ad detestationem huius uitii multiplex malum proueniens ex hoc uitio. Et primò, enumeremus mala quæ in Sacra scriptura reperiuntur euenisse occasione gulæ. Secundò, mala quæ eueniunt quotidie his in quibus est uitium istud. Primo enim occurrit nobis ꝙ uitium gulæ in matre nostra Eua occasio fuit omnium malorum. Secundo legitur Gene. 9. ꝙ Noe qui perfectus fuit in generationibus suis, uitio isto deuictus sit. Bibens enim uinum inebriatus est & nudatus in tabernaculo suo. Tertio legitur Gene. 19. ꝙ Loth, quem Sodoma non uicit, uino inebriatus, duplicem incestum commisit. Quarto legitur Gene.15 ꝙ Esau uitio isto dignitatem primogenituræ amiserit. Quinto legitur Gen. 4. ꝙ Pharao faciens conuiuiũ grãde, magistrum pistorum suspendit. Vitio etiã gulæ populus Israel iram Dei meruit. Vnde in Ps. Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei, &c. Et 2. Reg. 13. Absalon fecit conuiuium, & interfecit fratrem suum Amõ, cum temulentus esset uino. Et de Holoferne legitur Iudith. 11. ꝙ bibit uinum multum nimis quantum una die nunquam biberat in tota uita sua, & interfectus est à Iudith. Legitur etiam in principio Iob, ꝙ filii Iob bibentes uinũ in domo fratris sui primogeniti sunt oppressi.

& dicit

& dicit Gregor. In maioris fratris conuiuio filios Iob sathan obruit. Nũquid illi uentri uacabãt? Quasi diceret, Non: sed tamen inter conuiuia, mentis bona intentio minus feruet & minus prouidet. Et in Euangelio legitur, ꝙ Herodes conuiuium faciens, Ioãnem Baptistam occiderit.

¶ *De multiplici malo quotidie corpori & animæ ex uitio Gulæ proueniente.*

Mala uerò quæ proueniũt quotidie ex hoc uitio illis qui habent hoc uitium, multa sunt. Et primò enumeremus ea mala quæ eueniunt spiritui. Inter quæ primum est grauamen spiritus. Vnde dominus Luc. 21. Attendite ne grauentur corda uestra in crapula & ebrietate. Crapula est cruda epula, qñ tãtum de cibo sumitur ꝙ calor naturalis nõ sufficit ad decoctionem eius. Adeò n. grauatur spiritus nimietate cibi & potus, ut sit quasi sepultus. unde Osee 9. Memphis sepeliet eos. Memphis interpretatur, ex ore. Nimietas cibi & potus ex oris uitio occasionem habẽs homines sepelit. Greg. Quantò corpus impletur, tantò anima minoratur. Vnde Hier. Qui luxuriat, uiuens mortuus est: & qui inebriatur, mortuus est, & sepultus. Rabanus: Vile sepulchrum est ebrietas. epultura ista quasi quædam submersio spiritualis est. In aqua enim sepeliri est submergi. ¶ Secũdum malum est loquacitas. Vnde Greg. in homilia, de diuite epulone: Primò in male conuiuantibus famulatur culpa loquacitatis, post loquacitatem ludi et leuitas sequitur. ¶ Tertium est, lasciuia. Exo. 32. Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. ¶ Quartum malum est luxuria. Vnde Hierem. 5. Saturaui eos, & mœchati sunt. Ad Ephes. 5. Nolite inebriari uino, in quo est luxuria Prou. 20. Luxuriosa res est uinum. Hier. ad Eustochium: Virgo Christi uinum fugiat ut uenenum. Idem: Quicqd seminarium est uoluptatis, uenenũ puta. Idem, Quandiu Eua in paradiso abstinuit, uirgo fuit: q̃ citò pręceptum abstinentiæ uiolauit, corruptionem sensit. Idem ad Furiã uirginem: O filia si Apostolus castigauit corpus suum, & in seruitutem redegit, ne cum aliis prædicasset reprobus efficeretur: quomodo tu iuuencula adhuc in furore iuuẽtutis posita, dapibus & uino plena, de castitate eris secura? Ipsa etiam auaritia quandoque prouenit ex uitio gulæ. Vnde Hier. Deliciæ & epularum uarietas auaritiæ fomenta sunt. Idem: Tolle epularum & libidinis luxuriam, nemo quærit diuitias, quarum usus uel in uentre, uel sub uentre sunt.

¶ *De innumeris uitijs prouenientibus ex hoc uitio, scilicet Immisericordia, &c.*

Sequitur ex hoc uitio similiter Immisericordia. vnde Amos 6. Bibentes uinum in phialis, & optimo unguento delibuti, nihil compatiebantur super contritione Ioseph.

seph. Ad idem facit q legitur Luc. 16. de diuite epulone qui Lazaro compassus non est. Et uniuersaliter homo uitio gulæ subiectus nulli alii uitio resistere potest. Vnde Galenus: Ebriosus, seruus est omnium peccatorum. Nullum peccatum potest uincere qui captus est hoc uitio. Ex quo enim ori, quod est quasi porta hominis, uitium gulæ, quod est quasi de familia diaboli, dominatur, totam familiam diabolicam, s. uniuersitatem uitiorum permittit intrare. ¶ Vitiū gulæ reddit hominem stultum, imò insanū, & ad ultimum reddit eum quasi porcum. ¶ Ad primum faciunt hæc testimonia scripturæ. Prou. 20. ubi loquitur de uino & ebrietate. Quicunque his delectatur, non erit sapiens. Et in Iob 28. Sapientia non inuenitur in terra suauiter uiuentium. Sen. Copia ciborum subtilitas impeditur. Hiero. Venter pinguis non gignit tenuem sensum. Tullius: Mente recta uti non possunt multo cibo & potu repleti.

¶ Ad secundum pertinet quod legitur Osee 4. Vinum & ebrietas auferunt cor: id est, mentē. Et eiusdem 7. Cœperunt principes furere à uino. Seneca: Nihil aliud est ebrietas, quàm uolūtaria insania. ¶ Ad tertiū facit quod dicit Senec. Quosdam uentri obedientes loco animalium numeremus, non hominum. Hiero. Qui post carnem ambulant in uētrem & libidinē proni, quasi irrationabilia animalia reputantur. Et 2. Petr. 2. dicitur de talibus: Hi uelut irrationabilia pecora naturaliter in captionem & perniciem. Et glossa interlin. supplet tendunt. In hoc tamē deteriores sunt irrationabilibus animalibus, quia illa non incidunt in laqueos quos uident, uel in laqueos in quos alia uice ceciderunt, quod ista faciunt. Vnde Hiero. Bruta animalia & uagæ aues in easdem pedicas retiaq; non incidunt. ¶ Præter ista mala quæ spiritualia uidentur esse, sequuntur multa alia mala ex uitio gulæ. Primò fames. Vnde de gulosis in Psal. dicitur: Famem patiētur ut canes. Osee 4. Comedent & nō saturabuntur. Hiero. Voluptas habita, famem, nō saturitatem parit. Et Lucæ 15. dicit filius prodigus, qui tenet figuram gulosorum: Ego autem hic fame pereo. Et ad literam est hoc uerum de illo qui inebriat se uespere, q sitit in sequenti mane. Vnde Prou. 23. dicit Salomon in persona talis: Quando euigilabo, & rursus uina reperiam? Deinde sitit usque ad prandium, nisi prius biberit. Idem accidit de esurie: quia in prandio non cessat esuries, uel quia non habet ea quæ uellet, uel quantum uellet, uel præparata ut uellet. Sicut enim dicit Augustinus: ubicunque quærit caro refectionem, inuenit defectionem. Si autem accidat quòd habeat, quæ, & qualia, & qualiter uult, non habet tantum uentrem quantum uellet habere, aut deest ei annona, aut saccus. Non potest esse sine fame, cui ex defectu famis

fames

fames nascitur: tunc oportet eum ire spatiatum, ut sic esuriat, & sic famem uenetur. Læditur etiam natura. Vnde Iob 20. Cum satiatus fuerit arctabitur, & omnis dolor irruet super eum. Homo satiatus arctatur: id est, arctus sibi uidetur: sicut angusta uidentur alicui horrea sua propter multitudinem frumenti. Dolor enim irruit super eum: non enim consequitur uoluptatem quam quæsiuit. Vnde Tullius: Si uideres istos epulones uelut opimos boues stertere, & sudare, intelligeres eos qui maximè sequuntur uoluptates: minimè assequi quod uolunt. Qui uitio gulæ laborat, patitur pro delectatione unius horæ molestiam diei unius uel mensis: quia in acutam, uel altam infirmitatem incidit. Seneca: Ebrietas unius horæ hilarem insaniam longi temporis tædio pensat. Ecclesiast. 30. Amaritudo animæ, uinum multum potatum. Ex uitio etiam gulæ sequitur uigilia. Vnde Ecclesiast. 5. Dulcis est somnus operanti, siue parum, siue multum comedat: saturitas autem diuitis non sinit eum dormire. Sequitur etiam inde paupertas. Vnde Ecclesiast. 19. Operarius ebriosus non locupletabitur. Prouerb. 21. Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat uinum & pinguia, non ditabitur. Causa uerò quare talis non ditatur, tangitur in Aggæo, ubi sic legitur cap. 1. Qui congregauit merces, misit eas in saccum pertusum. Quandoque ebriosus quod per totam hebdomadam laborauit, in die Dominica ponit in saccũ pertusum, scilicet in uentrem. ¶ Sequitur etiam ex uitio gulæ, corporis infirmitas; nec una tantum, sed plures & quandoque mors. ¶ Ad primum pertinet quod legitur Ecclesiast. 37. In multis escis erit infirmitas. ¶ Ad secundũ pertinet quod dicit Seneca: Quis hostis in quenquam tam contumeliosus fuit, quàm in quosdam uoluptates suæ sunt? Sufficit alicui si hostem suum excæcat: sed uoluptates non solum excæcant uoluptuosos, sed etiam impotentes reddunt, & contractos, & leprosos ex diuersis aliis infirmitatibus affligunt. Ad tertium pertinet quod legitur Ecclesiast. 37. Propter crapulam multi obierũt. Et Sene. Potest nostra prouidentia huic corpusculo longiorem prorogare moram, si uoluptates quibus maior pars petit, poterimus regere & coercere. ¶ Ad quartum pertinet quod legitur Eccle. 7. Inueni mulierem morte amariorem. Hæc mulier est uoluptas carnis quæ morte est amarior: quia non una sola morte interficit, sed triplici: scilicet morte temporali, morte culpæ, & damnationis æternæ. Ad idem pertinet quod legitur Prouerbiorũ 23. Vacantes potibus, & dantes symbola consumentur. Et post in eodem: Ingreditur blandè: sed in nouissimo mordebit ut coluber, & sicut regulus uenena dif-

fun-

tundet. Et Naum 1. Sicut spinæ se inuicem complectuntur, sic conuiuium eorũ pariter potantium consumetur quasi stipula ariditate plena. Hoc uitium seruum nostrum naturalẽ dominari nobis facit. unde Eccl. 12. Benefac humili: id est, animæ; & ne dederis impio: id est, corpori. Prohibe panes illi dari, ne in ipsis potẽtior te sit. Et Prou. 29. Qui delicatè à pueritia nutrit seruum suum, postea sentiet eum cõtumacem.

¶ *Quòd uitium gulæ est una de grauioribus infirmitatibus.*

Decimum faciens ad detestationem huius uitii est hoc, quòd uitium istud est una de grauioribus infirmitatibus spiritualibus. Perpenditur autem grauitas huius infirmitatis ex hoc, ꝙ citò interficit uel suffocat, durè affligit, uix curatur, multas expẽsas requirit, quę tamen potius nocent q̃ prosint. Omnia ẽt genera infirmitatum & spiritualium & corporalium inducit hæc infirmitas. Propter primũ assimilatur hæc infirmitas squinantiæ, quæ est infirmitas gulæ citò suffocans hominem. Propter sm assimilatur hæc infirmitas cuidam infirmitati, quæ dicitur appetitus caninus, uel bolismus. Affligit. n. hæc infirmitas hominem fame insatiabili, sicut ostensum est prius. Vnde Prou. 13. Iustus comedit, & implet animam suam: uenter autẽ impiorum insatiabilis est. Vix etiã curatur uitium istud: quia initium habet ab humana necessitate, sicut ostensum est prius. Nec senectute uidetur deficere sicut luxuria: imò tunc augetur, & medicamentum eius uertitur in nocumentum. Vnde Grego. in Moral. Quot solatia ad uiuendi usum quærimus, quasi tot nostræ ægritudinis medicamẽtis obuiamus: quia hoc ipsum medicamentum in uulnus uertitur: quia exquisito remedio paulo diutius inhærentes, ex eo grauius reficimur, ꝙ prouidè ad refectionẽ paramus. Senes enim magis amãt bonum uinum. Expensas etiã tantas requirit hæc infirmitas, ut multi hoc uitio depauperentur, & semper deterius se habent. Quomodo autem ex hac infirmitate cæteræ introducantur, satis manifestum est ex prædictis. ¶ Vndecimum faciens ad detestationem huius uitii est hoc, ꝙ ille qui hoc uitio capitur, à diabolo ualde periculosè capitur. Vnde cum diabolus quærat eum mortificare, secundum illud Psal. Considerat peccator iustum, & quærit mortificare eum: iam est prope intentionem suam, cum ad gulam manum ei tenet. Ad hoc referri potest illud uerbũ Sen. Voluptates inter res uilissimas præcipuè extirpa, quæ more latronum in hoc nos amplectuntur ut strangulẽt. ¶ Duodecimum faciens ad detestationem huius uitii est hoc, ꝙ ille qui hoc uitio à diabolo tenetur, ualde firmiter tenetur. Hoc enim uitium est quasi quoddam frænũ ori ipsius impositum. Vnde potest eũ circumducere ad

Vnde potest eum circunducere ad uoluntatem suam: iuxta illud Iac. 3. Fræna in æquorum ora ad consentiendũ nobis mittimus, & omne corpus eorũ circũferimus. Est ét uitium istud inter difformitates spirituales, quasi latitudo oris: non talis, qualem habent ora canum, qui dicuntur leporarij uel uenatitij, sed talis, qualem habet os inferni. Insatiabilis enim est, nec sufficit ei quod gignit terra, nisi & aquatilia & uolatilia habeat. Vnde Hieron. Tauri paucorum iugerum pascuis aluntur, vnica sylua pluribus elephantibus sufficit: homo uerò terra, & mari pascitur.

¶De graui seruitute qua laborat gulosus, quæ in sex attenditur.

PENVLTIMVM faciens ad detestationẽ huius uitij ẽ hoc, ꝙ ille qui laborat hoc uitio, est in seruitute ualde graui, & ualde ignominiosa. ¶Sex autem sunt in quibus attenditur grauitas huius seruitutis. ¶Primũ est hoc, ꝙ ipse est seruus eius qui naturaliter debet seruire ei, s. corporis sui. Ad hoc pertinet illud quod legitur Prou. 19. Non decet seruum dominari principibus. Et illud Pro. 30. Per tria mouetur terra, & quartũ sustinere non põt, per seruũ cùm regnare cœperit. Seruus iste corpus est, ex cuius dominatione terra mouetur: quia homo uel ecclesia turbatur. ¶Secundum est, ꝙ talis omnium illorum seruus est quibus indiget corpus. Vnde Senec. Multis seruit, qui corpori seruit. ¶Tertium est, quia talem oportet seruire cuidam dominæ, scilicet gulæ, cui nullus potest seruire ad suã uolũtatẽ, quæ uult singulis diebus parari bis sibi uaria fercula, de quibus nihil remanet: sed postquã tetigerit, ꝓijcit, & in locũ turpitudinis, & quasi perditionis trãsmittit. Ad hoc pertinet qđ legitur Ioël. 1. Vlulate qui bibitis uinũ in dulcedine: perit enim ab ore uestro. Et illud uerbũ Bernar. Voluptas gutturis, q̃ tanti hodie æstimatur, uix duorum habet latitudinem digitorũ. Non durat delectatio, nisi quantũ durat transitus ille ꝑ gulam, & pro illo transitu vult domina gula tot & tanta sibi parari. ¶Quartũ est, quod ipse uili labori intendit: quia impletioni loci immũdi, s. uentris. Qua enim ratione locorum immundorum euacuatio est uile opus, eadem ratione etiam impletio. Intendit enim sacci unius refectioni, & sacci immunditia pleni, cùm intendit refectioni corporis. Corpus enim saccus est. Vnde in Psa. Concidisti saccum meum. Ipsa ét gloriosa & beata caro Christi saccus uocatur. Quid autem est hoc intendere refectioni sacci vnius XL annis, quem ad ultimum scio putrefiẽdum? ¶Quintum est hoc, quòd uanus & quasi inutilis est labor eius. Satis uanus uidetur labor quo aliquis laborat, ut deliciose pascat latronem unum morti dãnatum. Latro iste morti

damnatus, est corpus nostrũ. Vnde Sen. Omnes capitali supplicio condemnati sumus. Satis et uidetur uanus labor quo homo laborat ut uermes splendidè pascat. Non est curandum qualem inueniant carnem uermes, uel pinguẽ, uel macilentam. Carnem impinguare, est uermibus escam præparare. ¶ Sextum est ꝙ domina gula totum laborem hominis requirit. Vnde Eccles. Omnis labor in ore eius. ¶ Vltimum faciens ad detestationem huius uitij, est commendatio sui contrarij, scilicet cõmendatio Temperantiæ uel Ieiunij. Sed de hoc alibi dicetur.

De speciebus Gulæ. PARS II.

SEquitur de speciebus huius uitij, quæ sunt gastrimargia, siue comessatio & ebrietas. Dicitur aũt gastrimargia, eò ꝙ in castris uẽtris oĩa mergantur. Ad cuius detestationem sufficiant ea quæ ad detestationem gulositatis superius dicta sunt.

¶ *Quæ mala ueniant ex Ebrietate.*

SED ad detestationẽ ebrietatis, q̃ semper uitiosior est, aliqua addemus. ¶ Primum est, ꝙ ebrietas proditiose agit. Exercitus enim illius pacificè recipitur, & pòst nocet. Vnde Pro. 23. Ne intuearis uinum quando flauescit, cùm splenduerit in uitro color eius: ingreditur blandè: ecce pacificus ingressus, sed in fine mordebit ut coluber: ecce nocumentum. ¶ Secundo facit ad detestationem huius uitij multiplex maledictio, quam Deus ebrijs facit. Vnde Esa. 5. Væ qui cõsurgitis mane ad ebrietatẽ sectandam & potandũ usque ad uesperũ. Et pòst eodem c. Væ qui potentes estis ad bibendũ uinum. Et dicitur contra aliquos qui gloriantur ex hoc ꝙ possunt multum uinum sustinere. Et Esaiæ. 28. Væ coronæ superbiæ ebrijs Ephraim. Et Pro. 23. Cui væ? cuius patri væ? cui rixę? cui foueæ? cui sine causa uulnera? cui suffossio oculorũ? nonne his qui morantur in uino, & student calicibus epotandis? Et dicit Gloss. super illud, Cui suffossio oculorum. Immoderatus haustus vini, exterioris & interioris uisus ingerit cæcitatem. Tertiò facit ad detestationẽ huius uitij hoc, ꝙ omnia bona dissipat in homine. Bona gratiæ dissipat usque ad fundamentum eorum, scilicet usque ad fidem. Vnde Eccle. 19. Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes: bona etiam naturæ exterminant usque ad insensibilitatem. Vnde Prouerb. 23. dicit ebriosus: Verberauerunt me, & non dolui; uulnerauerunt me, & non sensi. Vnde Augustin. Ebrietas aufert memoriam, dissipat sensum, confundit intellectum, concitat libidinem, inuoluit linguam, corrumpit sanguinem, omnia membra debilitat, uitam diminuit, & omnem salutem exterminat. ¶ Quartò facit ad detestationem huius uitij hoc, quòd dicit Augustin. super illud Genes. 43. Biberunt, & inebriati sunt

sunt cum illo uerbum inebriandi, ut ait August. pro saturitate ponitur. Et pòst subiungit, Inebriari, ut inebriantur ebrosi, nec ipsi terræ est utile, quoniam maiore humore q̃ sufficit, corrumpitur: sic uita ebriosi qui non satietate se replet, sed emergit diluuio. ¶ Quintò facit ad detestationem huius uitii, quod Greg. de illo dicit: Ebrietas, inquam, est blandus dæmon, dulce uenenum, suaue peccatum: quam qui habet, nõ se habet: quã qui facit, non facit peccatum, sed totus est peccatum.

¶ De aliis quinque speciebus Gulæ secundum Gregorium.

ALITER distinguũtur quinque species huius uitij à Gregor. super illud Gen. 25. ubi dicit Esau Iacob: Da mihi de coctione hac rufa. ¶ Prima species est, cùm quis horam comedendi præuenit: ut legitur de Ionatha 1. Reg. 14. Talis timere potest illam maledictionem quæ habetur Eccles. 10. Væ tibi terra, cui rex puer est, & cuius principes mane comedunt. Terra intelligitur hic homo. Terra enim est, & in terram ibit. Rex est & liberum arbitrium, qui animam habet regere. Principes intelliguntur quinque sensus: sicut illi qui uerum Deum colunt, ab honore & obsequio diuino diem inchoare uolunt: sic illi quorum Deus uenter est, primo quærunt regnum Dei sui. Regnum Dei eorũ, est esca & potus. ¶ Secunda species est, quando aliquis nimis delicata uult habere, ut legit Numeri 11. de filijs Israël, qui in eremo carnes desiderabant. Et in Luca legitur de Diuite epulone, qui epulabatur quotidiè splendidè. Seneca: Palatũ tuum fames excitet, non sapores.

¶ Triplici ratione ostenditur quare homo non debeat quærere delicata.

TRIPLICI autem ratione non debet homo quærere delicata. ¶ Primò propter naturam uasis cui cibos quos sumimus infundimus: corrumpit enim quicquid infunditur. Si quis haberet aliquod uas quod corrumperet uinũ quãdo est infusum, ipse nõ infunderet ibi de meliori qđ haberet. Ad hoc ptinet quod legitur Ioel. 1. Vlulate qui bibitis uinũ in dulcedine: periit enim ab ore uestro. ¶ Secundò propter hoc: quia cùm delectabilia tibi dantur in adiutorium carni aduersus spiritum cõcupiscenti, fiunt duo contra unũ, & uincitur spiritus. Vnde Bernar. de Condimentis: Sufficit ut comestibilia fiant, non concupiscibilia. Sufficit enim concupiscentiæ malitia sua: quæ cùm uix aut nullo modo pertransire possit ad finem explendæ necessitatis, nisi per uiam quantæcunque delectationis, si cœperit habere irritamenta, fiunt duo contra unum, & periclitatur continentia. ¶ Tertiò, cum carni deliciæ dantur, uult eas pòst ex consuetudine habere. Vnde Prouer. 22. Prouerbium est

Adolescens iuxta uiam suã, et cũ senuerit, non recedet ab ea. Cum homines timeant tantũ malam cõsuetudinem, quod etiam à dilectissimis non sustineant eam super se adinueniri: mirum est quomodo seruo nequã, scilicet corpori hoc tolerare uolunt. ¶ Tertia species est, quando quis nimis sumit: vt legitur de Sodomitis, Ezech. 16. Hierony. Pluuia illa optima est quæ sensim descendit: subitus autem & nimius & præceps imber, arua subuertit. Similiter nimius cibus nocet. ¶ Quarta species est studiositas quæ pertinet ad solicitudinẽ & curiositatem lautè præparandi: ut legitur de filijs Heli. 1. Reg. 2. De studioso dicit Isid. Tota die epulas ruminat, qui ad explendã gulam uespere delicias præparat. Talis est quasi animal ruminans. Sed in hoc differt à ruminantibus animalibus, quia bruta animalia ruminantia ruminant post sumptionem cibi, sed talis ruminat ante. ¶ Quinta species est quum quis nimis auidè, uel ardenter sumit cibum: ut legitur de Esau. Gen. 25. Vnde Eccl. 37. Noli auidus esse in omni epulatione, neque te effundas super omnem escam. Et August. Melius est piscibus uesci more domini, quàm lenticula more iumentorum. Signum fœdæ auiditatis est in sumendo cibum, tremor manuum scyphum & bolum tenentium, effusio uultus exterioris super cibaria, cùm toruis oculis, quam comedatur effusio uultus exterioris super escam, quæ est quando sic animus ad cibum ardore trahitur, ut aliquid cogitare non sinatur. Signum etiam huius fœdæ auiditatis est inordinatio scindendi panem, masticandi cibum & sumendi. Bernard. Etiam ad sanitatem corporis quantò cibus honestibus & ordinatius ingeritur, tantò facilius & salubrius digeritur. Contra auiditatem istã consilium est interponere psalmũ uel aliam orationem. Hæ species continentur in hoc uersu: Præ, properè, lautè, nimis ardenter, studiosè.

¶ De alijs quatuor speciebus Gulæ.

POSSVNT et addi his quinque speciebus aliæ quatuor species. Prima est, quum quis nimis frequẽter sumit cibũ. Sufficit homini sano sumere bis ĩ die ad plus cibum. Frequens autem sumptio cibi multùm nociua est corpori: secundum enim artẽ medicinalẽ, una de deterioribus rebus est apponere cibũ sup cibũ indecoctũ. Alia species est, quando quis uarijs ferculis uult uti. De qua uarietate dicit Seneca: Fastidientis stomachi est multa degustare, quæ ut uaria sunt & diuersa inquinãt, non alunt. Sicut aliqua sunt, quæ diuisa placent, coniuncta uerò nobis abominabilia sunt: sic coniunctio tot diuersorum ferculorum in stomacho interdum est abominabilis naturæ. Tertia species est, quum quis noua requirit

& inconsueta. Quarta, cum preciosa uel sumptuosa, non habens etiam respectum ad hoc quòd sint magis saporosa.

De quatuor satellitibus quibus utitur uitium Gulæ. PARS III.

Dicto de speciebus huius uitij, consequenter dicendum est de quibusdam satellitibus, quibus utitur uitium illud: quæ quatuor sunt præcipuè. Primum est ambitio, de qua dicit Sapiēs: Nō magno nobis cōstat fames, sed ambitio. Maiorem partem eorū quæ expendunt superbi, faciūt ad pascendum oculos hominum. Sed si nullus hoc deberet scire, ipsi quandoque non expenderent decimā partem eorum, quæ expendunt. Alia tria sunt, ciborum delectabilitas, siue sit ex generibus ciborū, siue ex modo præparandi; & ciborum uarietas, & qualitas.

De octo remediis contra uitium Gulæ. PARS IIII.

Sequitur de remediis contra uitium istud, quæ octo sunt. ¶Primū est sermo diuinus. Hoc remedium docet nos Dominus Matthæi 4. ubi dicit diabolo tentanti ipsum de uitio gulæ: Non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo quod procedit ex ore Dei. Et Grego. Frequens sumptio cibi spiritualis interdum inducit cōtemptum & obliuionem cibi corporalis. ¶Secundum remedium est moderata occupatio. Hoc remedium insinuat nobis Salomon in Prouerbio. 21. Desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quicquam operari manus eius: tota die concupiscit & desiderat. Homo otiosus patitur famem uniuersalem. Aures enim eius esuriunt rumores, oculi uanitates, gula cibos: sed occupatio in magna parte sedat famem istā. Mallent autem specialiter hæc duo remedia, ad hoc ne homo horam præueniat, uel ne nimiam sollicitudinem de cibo sibi præparando habeat. Tertium remediū est, elongatio ab his qui dant occasionem excedendi in cibo uel potu; sicut est delectabilitas, uel uarietas, uel nimietas ciborum. Licet enim illud quod legitur Ecclesiast. 21. Quasi à facie colubri fuge peccata: & si accesseris ad ea, suscipiēt te: uideatur generaliter dictū de omni peccato: specialiter tamen hoc referri potest ad illa peccata in quibus tentat suauitas uel uoluptas. In illis enim in quibus aduersitas tentat, melius potest expectari conflictus: unde non est securum accedere ad mensam, ubi nimia, uel uaria, uel delicata sunt apposita homini, qui uult curari ab hoc uitio. Hoc insinuatur nobis Genesi. 3. ubi sic legitur: Vidit mulier lignū quòd bonum esset ad uescendum, & pulchrum oculis & delectabile aspectu, & tulit de fructu illius & comedit. Vnde dicit Gregorius: Non licet intueri quod non licet concupisci. Et Esa. 28. loquēs de flore gloriæ exultationis, di-

cit: Quòd cum aspexerit uideris, statim ut manu tenuerit, deuorabit illud. Non est securum intueri uel uidere delectabilia. ¶ Quartũ remedium est, frequenter considerare qualis post mortem caro sit futura. Hoc remedium docet nos Grego. dicens: Nihil adeò ualet ad domanda carnis desideria, sicut cogitare qualis sit futura mortua. ¶ Quintum remediũ est, æternæ cœnæ meditatio, ad quã inuitati sumus. Hoc remediũ docuit nos Dominus, ubi nos ad cœnam illam inuitatos esse docuit. Aliter comedit ad cœnam delicatam inuitatus, & aliter non inuitatus. Qui enim inuitatus est, parum comedit in prandio, ne cœnam amittat. Sed sunt quidam qui adeò similes sunt facti iumentis, quòd de siliquis porcorum hic impleri desiderant, & de illa delicata cœna, & æterna non curant, cuius sola esuries hominem beatum reddit. Beati enim qui esuriunt, & sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur, quid faciet ipsa refectio, si esuries ipsa beatum reddit? ¶ Sextum remedium est, consideratio malorum quæ excessum cibi, & potus sequuntur. Sequitur enim inde triplex mors, scilicet mors culpæ: & interdum mors corporis in præsenti, & in futuro æterna mors, scilicet corporis & animæ. Ad hoc pertinet quod legitur Iob. 6. Aut gustare quis poterit, quòd gustatum affert mortem? Cum magna mensura sumuntur medicamenta, sic & alimenta sumi debent, secundũ Augustinum. ¶ Septimum remedium est, consideratio penuriæ Christi & in se, & in membris suis. Ad primum monemur Thren. 3. Recordare paupertatis meæ & transgressionis, & absynthii, & fellis. Paupertas etiam ipsius in membris suis multum deberet homines retrahere à superfluitate, quã faciunt in conuiuiis suis, quum cogitant quantam paupertatem sustinet Christus in pauperibus & infirmis ad mortem, qui uix possunt interdum panem habere. Mirum est quomodo sæpe non remordet conscientia diuites huius seculi, quando cogitant, quòd ipsi subtrahunt ori Dei in pauperibus quod ponunt in ore diaboli. Pascunt enim filios diaboli, scilicet malos, & Dei filios fame perire permittunt. ¶ Vltimum remedium est & summum, Dei gratia. Vnde qui laborat hoc uitio, orationi debet instare, & Dei gratiã postulare, quæ ardorem huius uitij sedat. Vnde Ioan. 4. Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum. Et ad Hebræ. 13. Optimum est gratia stabilire cor, non escis quæ non profuerunt ambulantibus in eis. Ad idem pertinet illud uerbum Senecæ: Si uis, inquit, in perpetua uoluptate esse, nõ uoluptatibus adijciendum est, sed cupiditatibus detrahendum. Cupiditatibus uerò

non detrahitur, nisi quum nos gratiæ infunditur.

TRACTATVS III.

De Luxuria.

De his quæ faciunt ad detestationem huius uitij PARS I. *quæ habet tria capitula.*

De ordine dicendorum in isto tractatu. Et de sex miseriis annexis peccato Luxuriæ. CAP. I.

HERODES autem Tetrarcha, &c. Quia peccatũ Luxuriæ occasio fuit incarcerationis & decollationis Ioannis. Ideo hic dicemus de peccato isto & sanguis congruo ordine post uitium gulę, quia nascitur ex illo. Dicemus autẽ hoc ordine. ¶ Primò, dicemus de his quæ faciũt ad detestationem huius uitij. ¶ Secũdò, de speciebus eius. Tertiò, de his quæ præstant occasionẽ huic peccato. ¶ Quartò, de remediis contra uitiũ illud. ¶ Quintò, quare Deus prohibuit simplicẽ fornicationem. Minus. n. misericorditer uidetur Deus egisse cum genere humano in hac prohibitione, cum propter hanc prohibitionẽ fere totus mundus pereat. ¶ Sextò, tangemus aliquid de impotentia continendi quã multi allegãt. ¶ Primò, aũt faciunt ad detestatioñẽ huius uitij ista sex quæ circa hoc peccatũ inueniuntur, scilicet anxietas, pœnitentia, erubescentia, fœtor, fœditas, infamia. ¶ De anxietate & pœnitentia, dicit Hiero. Appetitus fornicationis anxietas est, satietas pœnitentia. Nec solum præcedit illud peccatũ anxietas appetitus, imò & multæ aliæ molestię quas dominus spinas uocat. Oseæ. 2. dicẽs: Sepiã uias tuas spinis. Spinæ illæ sunt uigiliæ, timores, expensæ, & sollicitudines ĩ hoc peccatũ præcedentes. Ber. O quantæ pcedunt uigiliæ tã modicũ festũ. Sequitur: interdũ extenduntur uigiliæ per annum, & sequitur momẽtaneæ delectationis festũ. Tanta est insania luxuriosorũ, ut super spinas currãt ad mortẽ suã, & expensis multis parent sibi uiã in infernũ. ¶ Ad pœnitentiã pertinet quod legitur Prou. 5. de muliere fallace, per quã uoluptas intelligitur. Nouissima aũt illius amara quasi absynthium. Et quidã qui sibi abscidit linguã, ut uehementia doloris tẽperaret uehementiã temptationis, dixit: Absit ut tanti emam, unde postea pœniteã. Insipiens mercator est, qui forũ facit, unde certũ est ꝙ pœnitebit. Exẽplũ: Quædam uirgo æstimans ꝙ delectatio huius peccati quippiã magnum esset, desiderio illius uirginitatem suam auferri permisit. Deinde uidens quòd pro tam uili re tantum thesaurũ amiserat, adeò pœnituit, quod uoluit se interficere. ¶ Erubescentiã uero, quæ est in hoc peccato, ostendit absconsio. Vnde Iob 24. Oculus adulteri obseruat caliginem. Erubescentia autem osten-

dit indecentiam huius peccati. Erubescentia enim fuga est rei indecentis. Magna ergo erubescentia, quæ est in peccato isto, ostendit magnam eius indecentiam.

¶ Foetor etiam est in hoc peccato: qui à uiris spiritualibus aliquando sentitur. Vnde quidam scholaris præsentiam scorti in domo sua foetore eius cognoscebat. Et quidam Archidiaconus sciebat, quum seruus eius fornicatus fuerat. Et de fœditate dicit Seneca. In uoluptate nihil est magnificum, nihil quod naturam Deo proximam deceat, membrorum uilium ac turpium ministerio ueniens, exitu fœda. Ista fœditas est inquinatio corporis. Vnde super illud ad Corinth.6. Omne peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur in corpus suum peccat. dicit Gloss. Cætera peccata tantum animam maculant, fornicatio uero nó tantum animam, sed etiam corpus contaminat. Ibi enim non solum est immunditia spiritualis, sed etiam corporalis.

¶ Est etiam infamia in peccato isto. Vnde macula gloriæ uocatur. Eccles.47. Inclinasti femora tua mulieribus. Et post: Maculam dedisti in gloria tua. Hieronym. etiam dicit hoc peccato pollui quæ in homine honesta sunt. Palma, inquit, uitiorum est, honesta polluere: tunc uitia bene de aliquo triumphauerunt, quum per peccatum Luxuriæ honesta in eo polluerunt. Ad idem pertinet qđ legitur Prouerb.6. de adultero: Turpitudinem & ignominiá congregat sibi, & opprobrium illius non debebitur. Non enim habebit opprobrium solum in præsenti, imò etiam in futuro. Vnde de ipso Eccles.22. In plateis ciuitatis uindicabitur, quasi pullus equinus fugabitur: & ubi non sperauit apprehendetur, & erit dedecus omnibus, quia non intellexit timoré domini. Luxuriosus quódammodo iam habet gehennam suam. Habet enim ad modum gehennæ igné, fœtorem, & uermé. Igné concupiscentiæ. Vnde Oseę 7. Omnes adulterantes, quasi clibanus succensus à coquente. Et foetorem, de quo iam diximus, & etiam fœtorem infamiæ, & uermem remordentis conscientiæ.

Quòd quinque faciunt ad detestationem Luxuriæ. Et primò quòd luxuria angelis ualde fœtet. CAP. I I.

AD detestationem huius uitij faciunt etiam ista quinque, scilicet ꝙ uitium istud angelis ualde fœtet uel displicet, dæmonibus ualde placet, Deo est ualde contumeliosum, proximo ualde iniuriosum, subiecto suo ualde nociuum. ¶ Primum potest ostendi tripliciter. Primò, ꝑ hoc quod in Vitis patrum legitur de angelo quodam, quòd obturauit nares ad aspectum cuiusdam luxuriosi. ¶ Secundò, per hoc quod scriptum est: Angelis suis mandauit

de te,

de te, ut custodiant te in omnibus uiis tuis. Si filia regis Franciæ tradita esset alicui ut custodiret eam, non parum displiceret ei si in eius custodia fornicaretur. Quantum ergo angelis displicere pōt, si filiæ regis cœlestis, quibus ipsi ad custodiam deputati sunt, fornicantur? Ideo dicit Bern. In quouis diuersorio, in quouis angulo, reuerentiā habe angelo tuo, nec audeas illo præsente quod me uidente non auderes. Ad idē potest referri quod dicit Apostolus. 1. ad Corinth. 11. scilicet quod mulier debet habere caput uelatum propter angelos. Tertiò, potest ostendi per hoc, quòd in isto peccato quædam contumelia fit spirituali naturæ, quū anima magis eligit iumentinæ naturæ assimilari, quàm in spiritualitate se seruare, & carnem sibi assimilare, à brutali delectatione eam cohibendo. Hoc autem non fit absque contumelia angelicę naturę, quæ est spiritualis natura ut anima: sicut non fit absque dedecore aliorum clericorum, quando aliquis clericus apostatat, & fit laicus, mallens similis esse rusticis q̃ clericis. Ad istam tertiam rationem pertinet quod dicit glo. 1. ad Corinth. 6. super illud, Qui fornicatur, in corpus suum peccat. In hoc peccato est aīa sub corpore. Itē dicit gl. In fornicationis opere sic totus hō absorbet a carne, ut iā dici nō possit ipse aius suus esse, sed simul tot⁹ hō possit dici caro.

¶ *Quòd peccatum Luxuriæ multum placeat dæmonibus.*

QVOD autem multum placeat dæmonibus, primò ostendi pōt per hoc quod legitur Iob. 40. Behemoth in locis humētib. dormit. Loca humētia sunt luxuriosi. Secundò, per hoc quod dicit gl. super Lucam, q quum dæmones de omni peccato gaudeāt, pręcipuè tamen gaudent de fornicatione & idololatria. Et tangitur ibi cā quare de fornicatione ita gaudeant: quia ibi corpus & anima maculantur. Tertiò, per hoc quòd diabolus poterit se iustificare cōparatione fornicatorum coram Deo, quum in eo non inuenietur peccatum quod ipsi habebunt. Quartò, per hoc, quòd diabolus procurat ut indormiendo habeat homo delectationem huius peccati. Quintò, per hoc quòd illis qui non habent materiam perpetrandi hoc peccatum, ipse quandoque ministrat materiam: ut patet in dæmonibus incubis. Sextò, per hoc quòd in hoc peccato binos & binos lucratur diabolus homines, & uili foro etiam habet eos. Ad quod pertinet quod legitur Prouerb. 6. Prætium scorti uix est unius panis: mulier autem uiri pretiosam animam rapit. Prætium scorti dicitur esse uix unius panis: quia unus panis diutius sedat ardorem appetitus, quàm delectatio illius peccati. Fatua autem mulier illo pretio dat animam suam diabolo, & corpus

loca

locatori;pro quo non daret alicui sotulares suos &c.

¶ Quòd peccatum Luxuriæ sit contumeliosum Deo.

EST ét istud peccatum ualde contumeliosum Deo. Quòd primò pôt ostendi per hoc ꝙ honorabiles personæ huius seculi tantum dedecus reputant sibi quum filiæ eorũ fornicantur: quantã ergo contumeliã faciunt filiæ cœlestis regis patri suo quũ fornicantur? Scd'o, per hoc ꝙ tantũ dedecus est sponsis nobilibus, quum sponsæ eorũ adulterãtur. Ad hoc pertinet quod legitur Prou.6. Zelus & furor uiri non parcet in die uindictę, nec acqescet cuiusquã precibus, nec suscipiet pro redẽptione dona plurima. & exponit hoc gl. de cœlesti sponso. Tertiò, per hoc ꝙ quũ uilissima pars q̃ in ipso fornicatore est, iperet ei qđ dñs prohibet, ipse potius illi uili parti, q̃ Deo obedit, potius eligẽs sibi eandẽ dominari q̃ Deũ. Quartò, per hoc ꝙ templum Dei uiolat & polluit. Ad quod pertinet qđ legitur 1. ad Corint.3. Nescitis qa templum Dei estis uos, & spiritus Dei habitat in uobis? Siquis autẽ templum Dei uiolauerit, disperdet illum Deus. & post; Templũ Dei sanctum est, quod estis uos. & post 6. Nescitis quoniã corpora uestra sunt tẽplum Spiritus sancti qui in uobis est, quẽ habetis à Deo, & non estis uestri? unde & sequitur: Empti estis pretio magno: glorificate & portate Deum in corpore uestro. Glorificandus est Deus in corpore tanquã in tẽplo. Contra luxuriosos pôt dici psal. iste: Deus, uenerunt Gentes in hæreditatẽ tuã, polluerunt tẽplum sanctum tuum, posuerunt Hierusalem in pomorum custodiã. Et super illud, Portare Deum in corpore uestro: dicit gl. Si non parcis cibis pp te, uel parce tibi propter Deũ, qui sibi fecit te domũ pro se. Quintò pôt ostendi q̃ contumeliosum sit peccatũ illud Deo, ex hoc ꝙ luxuriosus illud dulcius reputat quod Deo est cõtumeliosius. Magis.n. amat interdũ coniugatã turpẽ q̃ solutã pulchrã, unde non uidetur quærere in peccato suo uoluptatẽ suã, sed Dei contumeliã. Vnde Hiero. Luxuriosa mens inhonesta ardẽtius prosequitur, & quod nõ licet, dulcius suspicatur. Sextò, patet per hoc ꝙ hoc peccatũ contumeliam Dei publicam negotiationem facit, & quod purè est peccatũ publicum officium efficit, quod speciale est huic peccato & peccato usuræ: & ideò Ecclesia persequitur ista peccata præ cæteris. Septimò per hoc ꝙ istud uitium prępo nit delectationẽ uilium & turpiũ mẽbrorũ deliciis quę in Deo sũt, quæ cõtumelia ualde magna est.

¶ Quod peccatum Luxuriæ sit iniuriosum proximo.

HOC etiam peccatũ est ualde iniuriosum proximo, quod tripliciter potest ostendi. Primò per hoc ꝙ aufert ei non sua, sed seipsum

sum. Vnde Prou. 6. Nō grādis est culpa cū quis furatus fuerit. Furatur. n. ut esurientē impleat aīam: Deprehēsus quoq; reddet septuplū, & omnē substantiam domus suæ tradet, & liberabit se: qui autem adulter est, pp cordis inopiā perdet animā suā: unde mulier fatua non aufert tantum suā stulto, sed seipsum. Nota q̄ adulteriū accidit pp cordis inopiā. Indignaretur enim cor si haberet uilissimæ parti suæ se subiici, & pro tā uili lenocinio se dari. unde Eccle. In multa sapientia multa est indignatio. Vel pp cordis inopiā, id est, sapientiæ defectū. Secūdò, potest ostendi per hoc q̄ ille qui hoc uitio laborat, nulli fidem seruat. Vnde 2. Reg. 11. Dauid suū fidelē militem fecit occidi pro uxore eius. Ad idē ptinet qđ legitur 2. Reg. 13. de Amon qui sororē suā Thamar corrupit. Tertiò, pōt ostendi per hoc q̄ uitium istud multis aufert hæreditatē suā, unde legitur Eccl. 23. Mulier omnis relinquēs uirū suum, peccabit, statuēs hæreditatem ex alieno matrimonio.

¶ Quòd peccatum Luxuriæ sit nocivum proprio subiecto.

EST etiam hoc uitium ualde nociuum subiecto suo. Aufert. n. pecuniam illi, aufert & bona temporalia & spiritualia, & etiam se ipsum. Ad primū pertinet quod legitur Prou. 29. Qui nutrit scortum, perdet substantiam. & Luc. 15. de filio prodigo qui dissipauit substantiam suam uiuendo luxuriose, propter bona uerò omnia quæ destruxit, comparatur igni. Vnde Iob 31. Ignis est usque ad consumptionem deuorās, & omnia eradicans genimina. Hieron. Flammigero igne percutit fœmina conscientiam, ad hoc quod ipsum hominem auferat sibi. Pertinet quod legitur Oseæ 4. Fornicatio, uinum, & ebrietas auferunt cor. Amans amore fatuo non habet cor suum. Ipsum etiā corpus quandoq; amittit. Vnde 2. Reg. 13. Interfectus est Amō, quia corrupit Thamar. Hieron. Quotidie sanguis mœchorū funditur, adulteria dānātur. Honorem ēt aufert hoc uitium & incrementū bonorum. Vnde Gen. pen. Ruben primogenitus meus. & subiungitur: Prior in donis, maior imperio: supple debueras esse. Sed sequitur: Non crescas, quia maculasti cubile patris tui, &c. Præ cæteris iure debebatur ei honor primogenituræ & duplicitas in possessionibus, quod amisit, quia cubile patris maculauit.

De aliis quatuor quæ faciunt ad detestationem huius uitii. Et primò quod est multum efficax ad hominem capiendum. CAP. III.

IN huius peccati detestationē faciunt ēt alia quatuor, scilicet hoc, q̄ uitiū illud multū efficax est ad hominem capiendū, & multum potēs ad detinendum hominē, & etiā ponit in magna uilitate & in misera seruitute. Ad primū pertinet quod dicit Aug. Efficacissimum

simum glutinum ad capiēdas animas est mulier. Et prou. 6. de muliere mala: Multos uulneratos deiecit: & fortissimi quique interfecti sunt ab ea. Ad idē facit qđ legitur Num. 24. q̄ hoc peccatū prę cæteris elegit Balaam, quo deijceret filios Israel, & faceret eos peccare. Hoc uitium capit nobiles & ignobiles: unde Hier. in serico & in pannis eadem libido dominatur, nec regū purpuras, nec mendicantium squallorem spernit. Hoc uitium uincit & sapientes & insipiētes. unde Hier. Quid Salomone sapientius? & tamen infatuatus est amore mulierum. Eccle. 19. Vinum & mulieres apostatare faciunt etiam sapientes. Breuiter istud peccatum ferè totum mundum ad infernum trahit: unde Abac. 1. Totū in hamo suo subleuauit, totū traxit in sagena sua, & cōgregauit in rete suo. Hamus, & sagena, & rete diaboli, sunt pulchræ mulieres, quæ totum mundum in perditionem trahunt.

¶ *Quòd Luxuria est potens ad retinendum.*

POTENS est etiam hoc peccatum ad retinendū. Vnde Prou. 22. Fouea profunda os alienæ: cui iratus est dominus, incidet in eā: qui in profundā foueā cadit, non exit de facili: sic non de facili euadit de manibus diaboli qui capitur pulchritudine alicuius mulieris. Ideo dicitur de ore mulieris, q̄ sit profunda fouea potius q̄ de alio membro: quia pulchritudo huius membri multos capit: qui hoc uitio laborat, uix potest cogitare de his quæ pertinent ad salutem suā, Deū quasi nō cognoscit, ad cœlum etiā non leuat oculos, adeo brutalis factus est, q̄ uerba correctionis uel admonitiōis suæ non pōt audire. Ad duo prima ptinet qđ legitur Oseæ. 5. Non dabunt cogitationes suas ut reuertātur ad dñm: quia spiritus fornicationis in medio eorū, & dñm non cognouerunt. ¶ Ad tertiū facit qđ legit Dan. 13. de senibus q exarsērunt in Susannā, & declinauerunt oculos suos ut non uiderēt cœlū, nec recordarent iudiciorū iustorū. ¶ Ad quartū pertinet quod legitur Eccl. 21. Verbū sapiēs qđcūque audierit scius, laudabit, & adijciet: audiet luxuriosus, & displicebit sibi, & pijciet illud post tergū suū. Vix ergo emēdat aliqs de peccato isto, quum ea fugat q̄ possunt esse occasio suæ liberatiōis.

¶ *Quòd Luxuria ponit hominem in magna uilitate.*

PONIT et hoc uitiū hominem in magna uilitate, ad quā uilitatē & turpitudinē exprimēdā, quasi turpiter loquitur scriptura de uitio isto. unde Ioel. 1. Computruerunt iumēta in stercore suo. Greg. Iumenta in stercore suo cōputrescere, est homines in fœtore Luxuriæ uitā finire. In Psalm. Disperierunt in Endor, facti sunt sicut stercus terræ. Endor, interpretatur fons generationis. unde Endor pars illa intelligitur quæ

operi carnali & generationi deseruit. Propter hanc uilitaté comparatur sui. Pro. 11. Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua. Sus si ex una parte uideret uolutabrũ, & ex alia parte lectũ roseũ, prius curreret ad uolutabrũ. Sic tales immunditiã luxuriæ, deliciis Paradisi præponunt. Licet diabolus intelligi posset sus ista, & mulier ipse circulus quem diabolus immergit in lutum omnis immunditiæ. Ad eandem uilitatem pertinet quod legitur Eccl. 9. Omnis mulier quæ est fornicaria, quasi stercus in uia ab omnibus prætereuntibus conculcabitur.

¶ *Quòd Luxuria ponit hominem in misera seruitute.*

IN misera ét seruitute ponit hominẽ uitiũ istud, nõ solũ, quia facit spiritũ seruũ eius, q̃ sibi naturaliter deberet seruire. s. corporis sui, sed ét uilissimę parti illius. Sed ét pp seruituté mulierũ quæ est ualde misera. Vnde Tul. illum ego non liberũ dicã, cui mulier imperat, leges imponit: uocat, ueniendum est: eiicit, abeundum est: poscit, dandũ est: minatur, extimescẽdum est. Hunc ergo non tantũmodo seruum, sed nequissimũ seruũ ego iudico. Hieron. Nihil uilius q̃ à carne uinci: nihil gloriosius, q̃ carnem uincere.

Luxuria uidetur esse de numero peccatorum illorum de quibus dæmones erubescunt.

PRAETEREA Luxuria uidetur esse de numero peccatorũ illorum de quibus ét erubescunt dæmones. Vnde gl. sup illud Ezech. 16. Dabo te in animas odientiũ te filiarum Palæstinarum, q̃ erubescunt in uia tua scelerata. dicit gl. loquẽs de spirituali Hierusalem. Tãta miseriæ Hierusalẽ erit correctio, ut erubescãt ét dæmones nostrorũ magnitudinem peccatorũ. Cuius ratio esse põt hæc: peccatũ diaboli, est superbia: hominum uerò, Luxuria, & alia carnalia peccata. Luxuria uerò uidetur esse turpior superbia, quę quia minus turpis creditur, minus uitatur. Luxuriam eo magis erubescunt homines, quia oẽs turpẽ nouerunt. Prætereà dicunt Magistri q̃ sunt aliqui dæmones qui memores suæ antiquæ nobilitatis, nõ dignantur de Luxuria tẽtare. Signũ ad hoc ẽ, q̃ Lucifer tentans dominũ in deserto, non tentauit eũ de Luxuria.

De speciebus Luxuriæ. PARS II. *quæ habet decem capitula.*

De Luxuria cordis, & corporis.

CAP. I.

SEquitur de speciebus luxuriæ. Diuidit aũt Luxuria, uno modo in duas species, scilicet in Luxuriam cordis, & luxuriam corporis. Ad has duas species pertinet quod legitur in Psalm. Vre renes meos, & cor meum. Cõtra primã speciem est necessarium ut ad mãmillas zona aurea simus præcincti, secundum quod uidit Ioannes Apoc. 1. Contra secundam oportet nos præcinctos esse ad renes, secundum uisionem Ezech. 9 &

Dan.

Dan. 10. Leuaui oculos meos, & uidi, & ecce uir unus uestibus lineis & renes eius accincti auro obrizo. Incontinentia uerò cordis ualde periculosa est propter hoc ꝙ ille qui laborat hac specie incótinentiæ, peccat mortaliter toties quotidie uidet pulchram mulierem. Ideo dicitur sagena eorum cor mulieris fatuæ. Eccl. 7. Inueni amariorem morte mulierem, quę laqueus uenatorum est, & sagena cor eius. Sagena totam aquam occupat: sic corde fornicatur cum omnibus fatua mulier.

De acceptione huius nominis Luxuria, & quòd enumerantur quinque species secũdum utranque acceptionem. CA. II.

Alio modo diuiditur Luxuria in quinque species. Notandũ tamen est ꝙ hoc nomẽ Luxuria quãdoque sumitur largius, quandoque minus largè. ¶ Primò modo Luxuria dicitur inordinatus amor delectationis, quæ secũdum tactũ est: sicut uitium Gulæ est inordinatus amor delectationis quæ est secundum gustum: & cupiditas: inordinatus amor pecũniæ: & secundũ hoc põt diuidi Luxuria in quinque species. ¶ Quarũ prima pertinet ad suauitatẽ uestium & lectorũ. ¶ Secunda, ad suauitatẽ unctionũ qua antiqui utebant. ¶ Tertia, ad suauitatẽ balneorũ. ¶ Quarta, ad tactus immũdos illorũ mẽbrorũ q̃ generationi non deseruiunt. ¶ Quinta, ꝑtinet & ad mẽbra generationi deputata. ¶ Et istæ species luxuriæ uocantur Luxuria, secundũ qđ hoc nomẽ Luxuria strictè sumitur. Et diuiditur in quinq; species. ¶ Prima, est simplex fornicatio. ¶ Secunda, stuprũ, qđ est illicita defloratio uirginũ. ¶ Tertia est adulterium, quod est ad alterius thorũ accessio. ¶ Quarta est incestus, qui est consanguineorum uel affinium abusus. Sub qua specie comprehendi possunt peccata sanctimonialium & ẽt religiosorum. ¶ Quinta est, peccatũ contra naturã, qđ fit duobus modis: quãdoque enim est contra naturã quo ad modum, ut cùm mulier supergreditur, uel cùm fit bestiali modo illud opus, tamen in uase debito: quandoque uerò est contra naturam quantum ad substantiã, ut cùm qui ꝓcurat uel consentit, ut semen alibi q̃ in loco ad hoc deputato effundatur. De quo uitio cũ magna cautela loquendũ est in prædicando, & interrogationes in confessionibus faciẽdo, ut nihil hominibus reueletur quod illis præstet occasionem peccãdi. Et nota ꝙ diabolus dicitur habere duas manus, quibus frequenter homines capit, scilicet Gulam & Luxuriam. De quibus exponitur illud Psal. Considerat peccator iustum: scilicet diabolus, quærit mortificare eum: dominus autem non dereliquet eum in manibus eius. Quinque digiti in prima manu, sunt quinque species Gulæ, quæ notantur in hoc uersu. Præproperè, lautè, nimis, ardent

ardenter, studiosè. Quinque digi ei in secunda manu, sunt quinque species dictæ.

De peccato contra naturam, cuius magnitudo octo modis ostenditur.

Cap. III.

INter quas primo prosequemur de uitio contra naturam. Magnitudo huius peccati potest ostendi octo modis. ¶ Primò illis testimoniis scripturæ q hoc uitiũ asserũt maximum, uel nimium. Quale est illud quod dicitur Genes. 14. Homines autem Sodomitæ erant pessimi, & peccatores coram Deo nimis. Et 18. dicit dominus: Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est: peccatum eorũ aggrauatum est nimis: descendam & uidebo, &c. Greg. nouitas tantę & inauditæ turpitudinis quasi admirationem & dubitationem parit in audiente. Vnde dominus quasi admirans & dubitans, super tanto scelere, introducit loquẽs: Descendam & uidebo, &c. Incredibile enim mihi uidetur homines tantum flagitium perpetrasse. Et nota ꝙ de duobus peccatis, scilicet de homicidio & de uitio contra naturam, legitur clamor ascendisse ad dominum: quia laborantes his duobus uitijs specialiter, hostes Dei sunt & generis humani. Facto enim etsi non uerbo, dicunt ei. Masculum & fœminam creasti ut multiplicarentur, nos operam dabimus ut minuantur. Vnde quasi parificatur homicidio uitium istud. Ad istud etiam primũ modum pertinet quod legitur de Ioseph. Gene. 37. Accusauitque fratres suos apud patrem suũ crimine pessimo, id est, de uitio contra naturam secundũ unam expositionem. Ad eundem modum ptinet illud uerbum Aug. Adulterij malum fornicationem uincit, uincitur ab incestu: peius enim est cũ matre, quàm cum aliena uxore dormire. Sed omnium horum pessimum est quod contra naturam fit: ut si uir membro mulieris non ad hoc concesso utatur. Hoc execrabiliter fit in meretrice, sed execrabilius in uxore. Vnde & Clemens papa: Grauissimè peccant fornicari: id est, ualde grauiter: grauius adulteri: cunctis his grauius incestuosi: quos oẽs transcẽdunt contra naturam delinquentes. ¶ Secundò, potest ostendi magnitudo huius peccati per uindictam iam sumptam à domino de peccato isto. Prima autem uindicta huius peccati fuit diluuium. Inter alias causas enim diluuii ponit hoc Methodius, ꝙ mulieres in uesaniam uersæ, supergressæ uiris abutebantur, & ꝙ exarserant homines in alterutrum coëuntes. Secũda fuit subuersio quinq; ciuitatũ. In qua uindicta attendendũ est, ꝙ Dominus non solùm nocentes puniri uoluit, sed innocentes paruulos etiam unius diei. In hoc prouisum est pueris ne diutius uiuentes sequerenter exempla patrum, & grauius damnarentur. Et etiã circumiacentes regiones

puniri uoluit: nec solum ét homines, imò ét animalia & terræ nascentia. Ipsam quoque terram destruxit, eam conuertẽdo in mare mortuum in quo nihil uiuit, nec auis, nec piscis. Etiã candela uiua supernatãs extincta mergitur, quasi igne infernali sumpta est ista uindicta. Nec potuit expectare ignis iste, donec cætera peccata punirẽtur. Vnde Gregor. Gehennalis flãma moram non sustinens, Sodomorum præuenit tollere nationẽ, & ipsam terrã tantæ confusionis conscientia consumpsit ignis sulphureus & spiritus procellarum, & in lacum horribilem solum omne redactum est. Et Genes. 19. Dominus pluit super Sodomam & Gomorram ignem & sulphur de cælo, & subuertit ciuitates has, & omnem circà regionem, uniuersos habitatores urbium, & cuncta terræ uirentia. Respiciens etiam uxor Loth post se, uersa est in statuam salis, ad ostendendum quantum displiceat Deo memoria huius peccati. Tertia uindicta fuit de Onan, de quo legitur Genesis. 38. quòd semen fundebat in terram, & idcirco percussit eum dominus, eò quòd rem detestabilem faceret. ¶ Tertiò potest ostendi magnitudo huius uitij per pœnam huic peccato taxatam. Vnde Leuit. 20. Qui dormierit cum masculo fœmineo coitu, uterque operatus est nefas: morte moriantur, sanguis eorum super eos. ¶ Quartò per comminationem quam facit Deus huic peccato. Vnde Ioel. 3. Congregabo omnes gẽtes, & deducam eos in uallem Iosaphat; & disceptabo ibi cum eis. Et subiũgitur causa una disceptationis: quia posuerunt puerũ in prostibulo. Quintò, potest ostendi per hoc ꝙ Scriptura ita detestabiliter loquitur de peccato isto. Vnde ad Romanos 1. Masculi in masculos turpitudinem operantes. Non dicit aliquod turpe, sed ipsam turpitudinem uocat peccatum istud. Et ibidem: Vt contumelijs afficerent corpora sua, &c. Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiæ. Et Leuit. 18. Cum masculo non cõmiscearis coitu fœmineo, quia abominatio est. Et Symmachus dicit, quòd ineffabile est, & non debet homo loqui de peccato isto. ¶ Sextò quòd multi antiqui inueniuntur non reputasse adulterium uel stuprum respectu huius peccati. Genesis 19. dicit Loth Sodomitis: Nolite, quæso, fratres mei, nolite hoc malum facere: habeo duas filias quæ nondum cognouerunt uirum, educam eas ad uos, & abutimini eis. Et Iudic. 18. Habeo filiam uirginem, & hic homo habet concubinam: educam eas ad uos, ut humilietis eas, & uestram libidinem impleatis: tantum hoc obsecro, ut scelus hoc contra naturam non operemini in uirum. ¶ Septimò, potest ostendi magnitudo huius uitii, per hoc quòd illud peccatum est adinuentio. Deus enim

mul-

multum odit adinuentiones in peccatis. Vnde super illud Esa. Visitabo super fructum adinuentionũ uestrarum: dicit Greg. Deus plus punit studia peccatorũ, quàm peccata. Et in Psal. Ibunt in adinuentionibus suis. Item, Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in studijs suis. ¶Octauo potest ostendi magnitudo huius uitij per multiplicẽ effectum ipsius. Hoc uitium fœdus inter nos & Deum rumpit. Genus humanum quantum in se est, destruit, hominem iumento inferiorem reddit. Propter hoc uitium filius Dei desiit incarnari, ut dicit authoritas. Ad primum pertinet qđ dicit Aug. Hoc uitio uiolatur societas quæ nobis cum Deo esse dicitur dum natura, cuius ipse author est, peruersitate libidinis polluitur. Sicut aliquis quum alius deteriorauit sibi rem suam, dicit, Vestra sit. Sic Deus illum quem ipse fecit hominem masculum, quum uidet qđ ipse fecerit se fœminam, non reputat creaturam suam. Secundum uero planum est. Tertium uerò potest ostendi per hoc, quòd ille qui peccat peccato isto, non obseruat legem: quam etiam bruta animalia obseruant. Aliæ species Luxuriæ iumento assimilant hominem, sed hæc inferiorem reddit. Ideòque Sodoma bene muta interpretatur: quia hoc peccatum reddet homines mutos in die Iudicij. Non poterunt enim excusare se per ignorantiam, quum ipsa natura legẽ docuerit ipsa bruta animalia, quam isti transgrediuntur.

De incestu, cuius peccati magnitudo quatuor modis ostenditur.

CAP. IIII.

Sequitur de Incestu. huius peccati magnitudo potest ostendi. ¶Primò per pœnam taxatam huic peccato in lege. Postquam enim dominus prohibuit incestum & peccatum contra naturam, Leuit. 18. subiungitur: Omnis anima quæ fecerit de abominationibus his quippiam, peribit de medio populi sui. Et eiusdem 30. taxatur pœna eadem huic peccato. ¶Secundo potest ostendi per hoc, ꝙ Apostolus tradidit Satanæ cruciandum illum fornicatorem, qui cum nouerca sua peccauerat: secundum quod legitur 1. ad Cor. 5. ¶Tertiò potest idem ostendi per mala quæ ex hoc peccato sequuntur, unde legitur 2. Reg. 12. quòd Amon qui sororem suam corruperat, interfectus est à fratre suo Absalon. Nisi homines ab hoc peccatò cauerent sibi, sequerentur inde non solum odia & homicidia, sed etiam fratricidia. ¶Quartò potest ostendi per hoc ꝙ peccatum istud hominem quasi canem reddit. Canis enim in opere illo non obseruat consanguinitatem.

De adulterio & speciebus eius, cuius magnitudo in septem ostenditur.

CAP. V.

Sequitur de adulterio: quod diuiditur in duas species: sci-

licet in simplex adulterium, quod est cum uxoratus peccat cum soluta, & econuerso. Et in adulterium duplex, quod est cũ uxoratus peccat cum uxore alterius. ¶Septem autem sunt per quæ potest ostendi magnitudo huius peccati. ¶Primò per hoc, ꝙ est contrarium sacramẽto matrimonij quod ipse Deus instituit & in paradiso, & in statu innocentiæ. Vnde non fit contumelia tanto sacraméto absque magna contumelia Dei. ¶Secundò ꝑ hoc, ꝙ est contrarium iuri naturali. Vnum enim ex præceptis iuris naturalis est hoc, Quod tibi non uis fieri, alij ne feceris. Hoc nullo modo uellet aliquis sibi fieri, ut quis cum uxore sua peccaret. Multi sunt qui potius permitterent se interfici, uel exhæredari, quàm hoc sustinerent. Ius ergo naturale dicit homini, ꝙ hoc nullo modo debeat facere alij, quod ab eo odit sibi fieri. ¶Tertiò potest ostendi per hoc, quòd prohibitio adulterij in Decalogo immediatè ponitur post prohibitionem homicidij, & ante prohibitionem furti, unde Clemens papa: Quid in omnibus peccatis adulterij grauius? Secundum enim in pœnis tenet locum: id est, in prohibitionibus. Homicidio quodammodo assimilatur adulteriũ. Cum enim uir & mulier sint una caro: qui aufert uxorem suam alicui, idem est acsi seipsum ei auferret. Exuperat autem istud peccatum omne furtum: quia quod aufertur, cum sit creatura rationalis, melius est quacunque terrena substantia. ¶Quartò potest idem ostendi per legem quæ habetur Leuiti. 20. Vbi sic dicitur: Si mechatus quis fuerit cum uxore alterius, & adulterium perpetrauerit cum uxore proximi sui, morte moriatur: moriatur & mœchus & adultera. Eadem pœna punitur hoc peccatum secundum leges mundanas, nec recipitur aliqua redemptio. ¶Quintò ostenditur idem per hoc quòd legitur dominus dixisse Dauid cum adulterans esset, 2. Reg. 12. Non recedet, ait, gladius de domo tua, usque in sempiternum, eò quòd despexeris me, & tuleris uxorem Vriæ Hethæi. ¶Sextò potest ostendi per mala quæ inde sequuntur. Sequuntur autem ex hoc peccato exheredationes filiorum. Vnde Eccles. 22. Mulier relinquens uirum suum peccabit statuens hæreditatem ex alieno matrimonio. Sequuntur etiam inde homicidia. Vnde Dauid cùm in adulterium cecidisse, fecit interfici fidelem militem suum. Sequitur etiam inde multoties, ut scilicet quis cognoscat filiam patris sui, uel eius uxorem, ignorans quis sit pater eius. Septimò potest ostendi magnitudo huius peccati per iudicium zelotypiæ. de quo Num. 5. Si declinasti à uiro tuo atque polluta es, & concubuisti cum altero uiro, his maledictionibus subiacebis. Det te dominus in maledictionem exemplúmque cunctorum in populo.

populo. Putrefacere faciat femur tuum, & tumens uterus tuus dirũ patur &c.& Ezechi.33.Vnusquisque uxorem proximi sui polluit: & hæreditate terram possidebitis.

De Stupro, cuius peccati magnitudo ostenditur. CAP. VI.

SEquitur de Stupro, quod est illicita defloratio uirginum.Cuius peccati magnitudo ostendi potest.¶Primò ex hoc ꝙ Sichen filius Emor, qui Dinam filiam Iacob defloraiut, interfectus est hac de causa cum patre suo & toto populo urbis suæ:ut legitur Gen.34.¶Secundò potest idem ostẽdi per hoc ꝙ idem peccatum aufert uirginitatem, cui debetur fructus centesimus: cùm coniugatis debeatur solum tricesimus, uiduis solum sexagesimus. Satis deteriorat terram, qui facit ut non possit reddere nisi sexagesimum fructum, uel tricesimum, cùm prius redderet centesimum. Qui illicitè deflorat aliquam, aliquando est occasio mille fornicationum,quas ipsa faciet postea. Sicut ille qui primò rumpit clausuram uineę, occasio est illius damni quod faciunt qui postea intrant, qui aliter non intrassent. Et aufert ei quandoque, ꝙ nunquam decætero maritum habebit. Ad detestationem etiam huius peccati facit quòd bonum quod ipse aufert, scilicet uirginitatis bonum, est irrecuperabile & irrecompensabile. Votum uirginitatis non recipit dispensationem, quia nec recompẽsationem.

De simplici fornicatione.

CAP. VII.

AD simplicis fornicationis detestationẽ sufficere possunt quæ dicta sunt de luxuria generaliter. Addere tamẽ hoc possumus, ꝙ hoc peccatum est detestabilius etiã homicidio, uel rapina, in hoc ꝙ illa non sunt substantialiter mala: potest enim aliquis uelle occidere aliquem meritorie, sicut iudex amore iustitiæ.Et aliquis potest accipere alienum in summa necessitate: sed nullus potest fornicari scienter, quin mortaliter peccet. Ponamus quòd aliquis malum nõ cogitauerit, nec dixerit, nec fecerit, & omnia egerit bona quæ excogitari possunt, & semel tantum fornicatur, & sic decedit absque pœnitentia, ex necessitate damnabitur. Si omnes missæ quæ usque ad finem mundi celebrabuntur ab ecclesia pro eo celebrarentur, non liberarent eum à morte æterna. Ad detestationem etiam istius peccati facit quod legitur Numer. 25. quòd cùm esset fornicatus populus Israel cum filiabus Moab: iussit dominus cunctos principes populi suspendi in patibulis contra solem. Et occisi sunt de populo. xxiiij. milia hominum. Et Phinees, qui interficit Zambri coeuntem cum Madianitide, sacerdotium sempiternum meruit, & iram Dei à populo diuertit. Et licet fornicatio genus sit omnis illiciti coitus, qui fit extra

uxorem: tamen specialiter intelligitur in usu uiduarum, uel meretricum, uel concubinarum.

¶De peccato meretricum.

Ad detestationem huius fornicationis quæ fit cum meretricibus, facit hoc, ꝙ quando aliquis se credit cum talibus peccare simplici fornicatione, ipse quandoque commisit adulterium uel incæstum. Sæpe enim tales mulieres coniugatæ sunt, & forsitan à consanguineis eius qui peccant cum eis cognitæ. Vnde committit se, qui cùm talibus peccat, magno discrimini. Et licet non sint coniugatæ uel affines ei, ipsæ tamen æquè peccant, acsi forent: ex quo æqualis est conteptus. Ad detestationé uerò illius fornicationis quæ fit cũ uiduis, facit hoc ꝙ peccans cum talibus aufert eis honoré. Ad detestationem uerò eius quæ fit cum concubina, facit hoc, ꝙ talis fornicatio fit cum scandalo proximi.

¶De raptu.

EST auté alia species luxuriæ præter prædictas, quæ Raptus dicitur. Est autem raptus, cum puella uiolenter à domo patris educitur, ut corrupta in uxorem habeatur, siue puellæ, siue parentibus uis illata constiterit. Hoc peccatum tantum est, quòd morte punitur.

De alia diuisione Luxuriæ. Et primo de Luxuria Clericorum.

CAP. VIII.

TErtiò modo pôt diuidi peccatũ Luxuriæ secundũ diuersitaté subiectorũ in quibus est, ut diuidatur in Luxuriam laicorũ, clericorum & religiosorũ personarũ.

¶De Luxuria uerò laicorũ nihil aliud dicemus q̃ de luxuria in genere dictũ sit. Sed de alijs duabus speciebus dicemus, quia grauius est peccatũ illud ĩ clericis, & religiosis psonis: & aliter ponderandũ est in eis, q̃ in laicis. Vnde pódus sanctuarij maius erat cæteris ponderibus mercatorũ & ciuiũ, ad desgnãdũ, ꝙ aliter ponderanda sunt peccata laicorũ & peccata eorũ q sancti deberent esse, quibus dicitur in Esa. Mũdamini qui fertis uasa domini.

¶Quæ aggrauant peccatum carnis in clericis.

SEPTEM aũt sunt quæ aggrauãt peccatũ carnis in clericis in sacris ordinibus constitutis. ¶Primũ est, uoti fractio, & est ista circũstãtia ualde aggreuãs peccatũ, ꝙ satis apparebit, si aliquis attédat q̃ p̃tiosum sit quod talis aufert Deo, & ꝙ res sancta sit. Hæ duæ circunstantiæ aggrauare solét peccatum rapinæ: prætiositas rei quæ rapitur, quia magis damnificatur proximus: & sanctitas ipsius, quia tunc non est solùm furtum, imò etiã sacrilegium. Castitas uerò quam iste promisit Deo cum sacros ordines suscepit, quam Deo aufert cum fornicatur res irrecompensabilis est. Vnde Eccl. 26. Omnis ponderatio non est digna animæ continentis. Res etiam sancta est, cum sit Deo oblata. Vnde contrectatio eius inuito domino facta est sacrilegium.

¶Se-

¶ Secundum est scandalum & derisio populi. Vnde Hiero. Clericus aut honestior est cæteris, aut alijs est fabula. ¶ Tertium est scientia. unde Grego. Vbi maius est scientiæ donum, transgressor maiori subiacet culpæ. ¶ Quartum est hoc, quod ad seruitium Dei assumpti sunt. Sicut enim qui fornicatur in ecclesia, magis peccat quàm qui fornicatur in domo communi: eo quòd ecclesia sit Dei seruitio deputata: sic maius est peccatum luxuriæ in clericis qui sunt Dei seruitio deputati, quàm in laicis. ¶ Quintum est, quòd ipsi sunt de familia Dei, & eius expensis uiuunt, & uestiuntur: proditores enim sunt quando illum impugnāt, de cuius bonis uiuunt & uestiuntur. Et Dei contumelia etiam maior est: quia à suis contemnitur. unde in Psalm. Si inimicus meus maledixisset mihi &c. ¶ Sextum est hoc, quòd ipsi decipiunt populum qui dat eis eleemosynas, ut ipsius peccata deleant orando, & gratiam impetrent sanctitate uitæ suæ: quod ipsi non faciunt, quia secundum Gregor. cum indignus ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Ber. Qui ambulant in carne, Deo placere non possunt, & placere uelle præsumunt. ¶ Septimum est, dignitas officii ad qđ ordinati sunt, quod specialiter pertinet ad sacerdotes. Sicut enim grauiter peccaret qui calicem benedictum in lutum proiiceret, uel aliter macularet, eò quòd ad continendum Dominicum sanguinem sit deputatus: sic sacerdos ualde peccat grauiter, qui ad suscipiendum Dominicum corpus & sanguinem ordinatus est, quando peccato carnis se maculat. Et sicut etiam ille grauius peccaret, qui in calice inquinato manente immunditia in eo sanguinem domini poneret: sic ualde grauiter peccat ille qui fœtore luxuriæ inquinatus antequam ab immunditia illa se abluerit, corpus & sanguinem domini sumere præsumit. De quo Ambro. Qui indignè Christum sumit, idem est ac si interficiat. & August. super illud ad Hebr. 10. Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus uel tribus testibus moritur: quantò magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit? Conculcat Christum qui liberè peccat, & absq; timore, & qui eo indignè participat.

¶ *Quod peccatum Luxuriæ ualde indecens sit in sacerdote.*

NOTA quòd peccatum Luxuriæ ualde indecens est in sacerdote. Et hoc quinque de causis. Et quia homo; & quia Dei minister; & quia angelus, & quia plusquam angelus in aliquo, & quia uidetur Deus; uicem enim Dei tenet. Ad primum enim facit illud Senecæ: Voluptas nihil habet magnificum, nihil quod naturam Deo proximā deceat ministerio membrorum uilium ac turpiū ueniens. Appetitus fornicantis

est brutalis. Cõcupiscentia brutorum uiso delectabili tam citò accẽditur, & nõ habet in potestate sua ut eam temperet uel extinguat. Sic fornicator uult appetitum suum implere quantuncunque malum inde sibi accidere debeat. ¶ Ad secundum nota, quòd si diuites huius seculi tantum amant munditiã in eis qui sibi seruiunt cibum præparando, quid ille de quo legitur in Cant. Qui pascitur inter lilia, id est, puritate delectatur? August. Melius est spiritualia penitus omitti, quàm impurè tractari, uel tangi. In ecclesiasticis officijs dominus non frequentiam ministrorum, sed deuotionem probat animorum. Ad tertiũ pertinet quod legitur in Malach 3. capit. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius: quia angelus domini exercituum est: plus est etiam quàm angelus, quãtum ad dignitatem sacerdotalem, quam non credimus angelis esse concessam. Non enim si proferret angelus uerba illa, Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus: fieret transubstantiatio: quia non habet ordinem qui ad hoc exigitur. Nec angelis legimus dictum esse, Quorum remiseritis peccata remissa sunt: ut legitur discipulis dictum Ioan. pen. Hoc tamen uerbum sanè intelligendum est. ¶ Est etiam ut Deus. Vnde super illud Matth. 16. Vos autem quem me esse dicitis? dicit gloss. interli. uos ab aliis discreti non homines, sed Dii. Et in Leuit. Diis non detrahes: & principi populi tui non maledices. Et quale est hoc, quòd ille amat ut porcus qui est ut Deus?

De peccato carnis in personis religiosis, cuius magnitudo peccati sex modis probatur.

CAP. IX.

Consequenter ostendendum est quomodo aggrauetur peccatum carnis in religiosis personis. Et primo ostendemus hoc generaliter in quibuscunque religiosis personis, deinde specialiter in sanctimonialibus. Et nota quòd septem circunstantiæ aggrauantes peccatum clericorum qui sunt in sacris ordinibus constituti, possunt similiter ad peccata religiosarum personarum referri. Sed causa breuitatis de hoc ad præsens dimittimus. ¶ Sex autem sunt per quæ ostendi potest quantum aggrauetur hoc peccatum in religiosis. ¶ Primum est hoc, quòd Moyses narrat Gene 6. tanquam causam diluuii: Cùm cœpissent, inquit, homines multiplicari super terram, & filios procreassent: uidentes fili Dei filias hominum quòd essent pulchræ, acceperunt uxores sibi ex omnibus quas elegerant. Si enim displicuit tantum Deo quòd filii Dei filias hominum in uxores acceperunt, quantum credendum est displicere Deo cùm fili Dei cum filiabus hominum fornicantur? ¶ Secundum est, ꝙ cœtus religio-

so-

sorum: nobilior pars est in corpore Christi, scilicet ecclesia: unde ꝑ faciem intelligitur, & ideò sponso Ecclesiæ maximè displicet macula in eis: unde ipse dicit in Can. sponsæ: Ostende mihi faciem tuã. Qui magnam alicui uult facere cõtumeliam, maculat ei faciem. Vnde Iudæi in faciem Christi expuerunt, ut contumelia maior esset. Sic Christo contumeliam magnã faciunt, qui faciem spõsæ, pro qua abluenda faciem propriam sputis Iudæorum exposuit, maculant uel in se uel in alijs. ¶ Tertium est hoc, ꝙ peccatum carnis in religiosis apostasia est. Si enim qui habitum religionis deserit, apostata iudicatur: cum castitas magis substantialis sit religioni quàm habitus qui castitatem deserit, apostata est. Vnde de tali uerum est, quod legitur Prou. 6. Homo apostata uir inutilis. Nec quantum ad Deũ utilis est: quicquid enim facit in claustro, non ualet ei ad meritum uitæ æternæ. Et quo ad homines inutilis est, cum eis sit scandalo & derisioni. ¶ Quartum est hoc, ꝙ diabolus ita studet & laborat ut religiosos faciat cadere, præcipuè in peccatum carnis. Vnde Eccl. 13. Venatio Leonis onager in eremo. Leo est diabolus, cuius uenatio est monachus in eremo claustri. Diabolus est quasi lecator, cibos inusitatos quærens. Vnde Habacuc 3. Incrassata est pars eius, & cibus eius electus. ¶ Quantum placeat diabolo peccatum carnis in religiosis, potest ostendi ex hoc, quod legitur in dialogo Gregor. quòd Andreas Fundanæ ciuitatis episcopus, cum uitam uirtutibus multis plenam duceret & continentem, quandam monialem quã secum prius habuerat, noluit ab episcopi sui cura repellere, certus de sui & eius continentia. Sed hostis eius cępit speciem oculis eius imprimere aditum tentationis exquirens. Quadam uerò die Iudęus quidam de Campania Appiam tendens, cum iam esset nox, nesciens quò declinaret, iuxta Apollinis templum se contulit. Nocte uerò media dum præ timore uigilaret, uidit malignorum spirituum turbam in ecclesiam aduenire, quorum princeps discutere cœpit qđ egissent. Et post multum uenit unus qui in Andreæ animum per speciem sanctimonialis quandam tentationem carnis commouisse aperuit. Cùm uerò malignus spiritus qui præerat inhians audiret, adiunxit, quòd ad hoc peruenit tentatio, ut die præterito in terga eiusdem sanctimonialis fœminæ alapam daret. Tunc blandè exhortatus est eum, ut perficeret, quod cœperat, ut singularem palmam teneret. Tunc Iudæus accedens ad episcopum, diligenter ab eo, licet hoc celare uellet, extorsit. Quem episcopus ad fidem monuit, & baptizauit. Ad idem facit quod legitur in Vitis patrũ, quod dicebat quidam Thebeus senex, quòd filius fuisset sacerdotis

idolorum. Et cùm quadam die uideret patrem suum in templo sacrificantem idolis, uidit & Sathanam cũ malitia sua astantem. Quem cùm singuli dæmones adorassent, retulerunt facta nequitiæ suæ. unus ait, Per xxx. dies homines unius prouinciæ plurimos occidi. Alius dixit, per xxx. dies plurimos se submersisse in mari. Alius se per decem dies interfuisse nuptijs, & spõsum & sponsam occidisse, & multã effusionem sanguinis incitasse. Hoc audito omnes Sathan flagellari iussit. Tandem unus ait, per xl. annos incitasse quendam monachum in eremo ad peccandum, & uix illa nocte compulisse eum fornicari. Tunc surgens & osculans eum imposuit ei coronam quã habebat, dicens quid maximum fecisse. ¶Quintum est hoc, quòd dominus legitur ita grauiter punijsse peccata illa quæ in claustris sunt commissa. Primum claustrum fuit in cœlo, in quo ipse Deus Abbas fuit: in quo quidam conspirationẽ fecerant, & absque spe ueniæ damnati sunt. Secundum claustrum fuit in terrestri paradiso, in quo qui inobedientes fuerunt, de paradiso expulsi & morti cum tota successione sua damnati sunt. Tertium claustrum fuit in principio Ecclesiæ, in quo Petrus fuit Abbas, in quo qui proprietarij esse uoluerũt, morte subitanea perierunt. Causa autem quare peccatum in claustro commissum adeò Deo displiceat, potest esse duplex. Vna tangitur Esaiæ uicesimosexto, ubi sic legitur: In terra sanctorum iniqua gessit, & non uidebit gloriam Dei. Multum displicet Deo quòd diaboli filius locum occupet, in quo deberet esse uir sanctus. Secunda causa est: quia claustrales debent esse serui Domini, proprie proprij. unde ualde magnam contumeliam reputat sibi hoc Deus, quum à talibus se contemni uidet. ¶Sextum est hoc, quòd uita claustralis est Angelica uita. Imitari enim debet Angelicam uitam in puritate per castitatem. In carne enim præter carnem uiuere, non humanæ est naturæ, sed uirtus angelicæ. Et in charitatis feruore usque ad omnium communionem. Et in persecutione obedientiæ: ut sicut in cælo, sic ibi uolũtas Dei perfectè fiat. Claustralis ergo angelus est. Ergo uel malus uel bonus. Si malus est, diabolus est uel dæmõ. Nihil enim aliud est malus Angelus, quàm diabolus. Et sic claustrales luxuriosi sunt dæmones incubi. Hierony. Professis Christianæ religionis militiam, nihil est medium inter Angelos & dæmones. Aut enim erunt Angelis æquales, aut dæmonibus non impares. ¶In claustralibus uidetur hoc peccatum maximum esse & indecens: quia spiritualissimi deberent esse. Et hoc peccatum præ cæteris carnales eos reddit. Efficitur enim in hoc peccato homo totus caro. Macula enim intolerabilis est in oculo, quæ parum grauaret in alio membro.

Viri

Viri enim contemplatiui sunt ut oculus.

¶ *De peccato carnis in Monialibus.*

SEQVITVR de peccato carnis in sanctimonialibus. Quod adeò graue est, ꝙ non est sola fornicatio, imò est ibi adulterium, & incestus, & stuprum, & quasi peccatum contra naturam. Adulterium est ibi, quum sit accessio ad sponsam Christi. ¶ Et ualde est graue genus adulterii, si attendatur, quòd desponsata sit Altissimo: quanto enim nobilior est cui desponsata est, tanto maior est contumelia. Ipsi enim est desponsata, cui Angeli deseruiunt. Attendere etiam debet qui eam solicitat, quòd sponsa est domini sui. Vnde cum peccato adulterii, erit ibi crimen proditionis. Hoc autem attendebat Ioseph, qui dominæ suæ dicenti sibi, Dormi mecum: dixit Genesi. 39. Quomodo possum facere hoc malum, & peccare in dominum meum? Attendere etiam debet, quòd sponsa illa est adeò dilecta à domino suo, quòd inclusit eam. Oblita est populum suum & domum patris sui, unde concupiuit rex decorem eius. Iuxta uerbum Psalm. Ad hoc adulterium specialiter potest referri, quod legitur Prouerb. 6. Zelus & furor uiri non parcet in die uindictæ. Stuprum etiam, id est illicita defloratio uirginis, frequenter est ibi. Incestus etiam & ualde graue genus incestus: quia cum uxore patris. Vnde ad hoc potest referri quod legitur 1. ad Corint. 5. Auditur inter nos fornicatio, & talis fornicatio qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat. Ad idem potest referri quod legitur Gene. pen. Ruben effusus es sicut aqua, non crescas, quoniam ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius. Est etiam quodammodo ibi uitium contra naturam, quum fornicatur cum mortua, & iam sudario inuoluta. Religiosæ personæ quæ perfectè ordinem suum seruant, continuè sudarium suum ferunt, quia in habitu suo sepeliuntur.

De his quæ dant occasionem peccatis Luxuriæ. PARS III. *Quæ habet septem capitula.*

De incitamentis Luxuriæ. Et primò de otio, & indiscreta sumptione cibi & potus. CAP. I.

DIcto de his quæ faciunt ad detestationem Luxuriæ, & de speciebus eius, dicendum est de his quæ præstant occasionem huic peccato. Quæ sunt octo, scilicet otium, indiscreta sumptio cibi & potus, exhortatio uetularum uel aliarum personarum quæ consiliatrices sunt turpitudinis, & prauum exemplum, aspectus mulierum, colloquium, auditus cantilenarum amatoriarũ, uel instrumentorum musicorum, & turpiloquiorũ, & tactus. ¶ Quod otiũ det occasionem

sionem huic peccato, patet ex scriptis ethnicorum, & etiam ex sacra scriptura. Vnde Poëta. Quæritur, Aegysthus quare sit factus adulter: In promptu causa est, desidiosus erat. Et Ezec. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium. ¶De indiscreta sumptione cibi & potus, quomodo sit causa luxuriæ, satis dictum est, ubi de uitio gulæ suprà in principio diximus. dicit etiam Hieron. quòd difficile inter epulas seruatur pudicitia. Et Ber. Periclitatur castitas in delicijs. Item Hieron. Pro membrorum ordine ordo uitiorum est. Hinc dicitur quòd membra generationi deputata seruiant peccato.

¶*De peccato uetularum turpitudinem consulentium.* CAP. II.

MVlta autem sunt per quæ potest ostendi magnitudo huius peccati. ¶Primum est hoc, quòd peccatum istud est diabolicum. Opus enim diaboli est operam dare ut hominem deijciat in peccatum. Sic studium uetularum talium est, ut mulieres inclinent ad peccatum. Nec habent de illo peccato quandoque nisi fœtorem & potum unum uini. Vnde Ioël. 3. Puellam uendiderunt pro uino, & biberunt. ¶Secundum est hoc, quòd opus earum magis est noxiũ quàm opus diaboli. Vbi enim nec homo nec diabolus potest aliquid facere per se, ibi facit uetula. Vnde posset rectè dici diabola, eo q in peccato diabolo assimiletur. A peccato enim habet diabolus, quòd sit diabolus, qui est à creatione Angelus. Posset etiam dici Sathan, quod interpretatur aduersator. Efficacius enim aduersatur saluti eius quam mouet ad malũ, quàm ipse diabolus. ¶Tertium per quod potest ostendi magnitudo huius peccati, est pęna serpenti à domino inflicta. Serpens enim quem diabolus sibi elegit, ut per eum mulierem deiiceret, eò quòd mulieri assimilaretur (erectus enim tunc erat, & secundum Bedam, uultum uirgineum habens) significat rectè has uetulas quas diabolus elegit ad alias mulieres deiiciendas, eò quòd sint eis similes. Licet autem serpens tanquam creatura irrationalis non intellexerit quid fecerit, tamen in tribus punitus est, cùm mulier in duobus punita sit tantùm, & uir tantum in uno. Vir etiam quia in solo esu peccauit, in labore quærendo sibi edulium punitus est. Vnde dictum est ei: Maledicta terra in opere tuo &c. Mulier superbiuit, & in fructu peccauit, ideo Deus eam humiliauit, dicens, Sub uiri potestate eris. Et in fructu eius puniuit eam, dicens, In dolore paries. Serpens uerò, quia hominem deiecit, prostratus est, quum prius erectus incederet. Vnde dictum est ei, Super pectus tuum gradieris. Quia habuit in ore mendacium, ideo in ore eius positum est uenenum. Et in cibo

punitus

punitus est. Vnde dictum est ei: Terram comedes omnibus diebus uitæ tuæ. Quia mulierem decepit, ideo dictum est ei: Inimicitias ponam inter te & mulierem. Et pòst: Ipsa conteret caput tuum. Et est argumentum, quòd mulieres sanctæ multum debent odio habere tales uetulas: nō naturam, sed uitium earum. Et nisi se correxerint, procurare eo modo quo secundum Deum poterunt, ut à uicinia sua expellant eas. Qualiter ergo punientur uetulæ quæ intelligunt peccata quæ faciunt, si sic serpens punitus est qui non intellexit? Sicut serpens in ore punitus est, sic punientur & ipsæ. Et quia uinum pro peccato, quod faciunt bibunt: fel draconum erit uinum earum, & uenenum aspidum insanabile. Ipsis etiam dicetur: Non terram comedes, sed carbones comedes omnibus diebus uitæ tuæ. Et quia se plancam uel pōtem diabolo fecerunt, ut per eas ad mulieres diabolus trāsiret, ipsæ prostratæ cōculcabuntur, & uadēt super eas horribiles, ut ait Iob.

¶Quartum est, quod legitur Ecclesia. 28. de lingua tertia, ubi sic habetur: Mulieres fortes deiecit: uel mulieres uiratas, secundum aliam literam, uel etiam maritatas. Et quibusdam interpositis, subiungitur: Et utilis potius inferus, quā illa. Ignis infernalis non exurit nisi illos qui adducuntur, & qui hoc meruerunt: sed lingua tertia iniustissimè urit igne peccati etiam illos qui sibi nihil nocuerunt.

¶Quintum est hoc, quòd uetula talis se habet sicut lingua in corpore diaboli, quòd est congregatio malorum. Ex quo satis potest ostendi, quòd multa malitia sit in huiusmodi mulieribus. Si enim tantum est malitiæ in lingua unius hominis, ut habetur in Cano. Iaco. 3. quantum credenda est habere malitiæ lingua diaboli? De lingua hominis dicit Iacob: Lingua nostra ignis est uniuersitas iniquitatis. Et pòst, quæ maculat totum corpus, & inflammat totam natiuitatis nostræ inflammata à gehenna. Et iterum: Lingua est inquietum malum, plena ueneno mortifero. quæ de lingua diaboli uerissimè possunt dici, scilicet de uetula. Præterea cum diabolus ut faber sit, iuxta illud Esaiæ. 54. Ego creaui fabrum sufflantem in igne prunas. Et iuxta illud Iob 41. Halitus eius prunas ardere facit. Vetulæ istæ sunt ut folles ipsius. Attestatur autem nigredo uetularum huic officio. Ipsæ etiam uetulæ sunt quasi laruæ sub quibus latet diabolus, & in quibus operatur. Si enim se manifestaret in propria forma, horrorem mulieribus incuteret. Ipsæ etiam reæ sunt proditionis apud Deum, cuius castra explorant, & procurant ut diabolo tradantur.

¶Præterea, quum Christus in tempore passionis laborauerit usque ad sudorem sanguinem, & tantum dolorē sustinuerit, quòd nō

tuus

fuit dolor sicut dolor eius, & tantum expenderit. Ibi enim fractũ est alabastrum, & unguentũ misericordiæ effusum in tanta abundantia, q̃ eum senserunt cælum & terra, & infernus: unicam tamen animam, scilicet latronis, in actu lucratus est ibi. Ex quo satis patet quantũ peccent hæ uetulæ etiam si non auferrent nisi unam animam Deo in tota uita sua, cũ tale dãnum faciãt ei, quale lucrum ipse fecit in cruce. Item si prædicator unus non lucraretur in tota uita sua nisi unicã animam, multũ faceret, quum una anima plus ualeat, q̃ omnes diuitiæ huius mundi. Igitur si aliqua uetula toto tempore uitæ suæ nullum aliud malũ faceret, nec corde, nec ore, nec opere, nisi quod unam animam Deo auferret, nimis esset; Itẽ si aliquis uendidisset unum de uicinis suis comedendo & bibendo cũ eo aliquibus qui eum corporaliter iugularent, ualde malus iudicaretur: uel si quis ad tantam malitiam peruenisset, quòd pro duodecim denarijs hominem unum corporaliter interficeret. Quàm mala ergo iudicanda est quæ tot mulieres uendit ad interficiendum eas spiritualiter, comedendo & bibendo cum eis. Et quæ non pro duodecim denarijs, sed pro potu uno uini interdum in mortẽ unius animæ consentit. Præterea incendiarij, qui furtim domos & aceruos manipulorum incendunt in guerris, peiores cæteris reputantur, & maximè sunt exosi. Vetulæ autem istæ incendiariæ sunt. Luxuriam enim, quæ ignis est usque ad cõsumptionem deuorans, ut legitur Iob 31. in cordibus hominũ ponunt. Nec parcunt ẽt templis: fideles enim templa sunt Deo in baptismo dedicata. Itẽ si nullũ tale sacrificium est Deo ut zelus animarum, nullum tale sacrificiũ est diabolo ut perditio earum, & nihil sic Deo displicet. Vetulæ tales uidentur propriè esse de famuli diaboli. Et sicut uoluit Christus ut super apostolos apparerẽt linguæ igneæ, ad ostendendum quòd officium eorum erat uerbis corda hominum igne cælesti inflammare: sic diabolus si uellet officium istarum uetularum hominibus ostendere, linguas igneas igne fœtido inferni faceret super eas apparere.

De malo exemplo per quod excitatur Luxuria. CAP. III.

MAlum exemplum licet uniuersaliter multum timendũ sit, præcipuè tamen exemplum huius peccati: quia in membris generationi deputatis maximè sæuit cõcupiscentia. Vnde summo studio uitanda sunt ubi fornicarii conuersantur: quia non accideret de facili quòd aliquis uideret aliquos fornicari quin tentaretur. Vnde Eccle. 19. Qui se coniungit fornicariis, erit nequam. Et Apost. 1. ad Cor. 5. loquens de Corinthio fornicatore: Nescitis quia modicum fermenti totam massam corrũpit? Expurgate ergo uetus fermẽtum. Et Sene. Vnum exemplũ auaritiæ

ritiæ uel luxuriæ multū mali facit. Etiā cum eis qui sunt in matrimonio non est tutum habitare cum illis qui uirginitatem uel castitatem uolunt seruare.

De aspectu mulierum, qui ualde timendus est. CAP. IIII.

Aspectus mulierū ualde timendus est, ut pōt ostendi & authoritatibus & exemplis, & rationibus. Authoritatibus. Vnde super illud Genes. 3. uidit mulier &c. Dicit Greg. Non licet intueri qđ non licet concupisci. Itē Greg. Pensandum est quantum uisum debemus restringere, qui mortaliter uiuimus, si mater uiuentium per oculos ad mortē uenit. Et eccle. 9. Virginem ne conspicias, ne fortè scandalizeris in decore eius. Et pòst: Auerte faciem tuam à muliere cōpta. ¶ Exēplis potest idem ostendi. Vnde Gen. 34. Cum uidisset Dinā Sichem filius Emor Heuæi, princeps terræ illius, adamauit illam, & rapuit. Et Gen. 39. Iniecit domina oculos suos in Ioseph, & ait: Dormi mecum. Et 2. Regu. 11. uidit Dauid Bersabee lauantem se ex aduerso super solarium suum. Erat tunc mulier pulchra ualde. Et subiungitur: Missis itaque Dauid nuntiis tulit eam. Et de Iudith. 16. legitur: Colligauit cincinnos suos mitra ad decipiendum eum. Sandalia eius rapuerunt oculos eius. Pulchritudo eius captiuam fecit animam eius. Cincinnos uocat capillos in serie una congregatos.

¶ Multis etiam rationibus potest ostendi quòd ualde timēdus sit nobis aspectus mulierum. Quarum quædam sumuntur ex parte mulierum, & aliæ ex parte oculorum. ¶ Ex parte mulierum sumere possumus tres rationes, ad hoc ostendendum. Prima est hæc, quòd à planta pedis usque ad uerticem non est locus in mulieribus, in quo non sit positus laqueus ad capiendum oculos. Quod satis innuitur Iudith. 16. Dicitur ibi: Colligauit &c. ut suprà, ecce laqueus in uertice. Sandalia eius rapuerunt oculos eius: ecce laqueus in pedibus. Et Ecclesi. 7. Inueni mulierem amariorem morte, quæ laqueus est uenatorum, & sagena cor eius. Vincula sunt manus eius. Hoc dicitur, ut qui in manibus eius tenetur, sciat se esse in uinculis diaboli. Et Prouerb. 7. Ecce occurrit mulier ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas. ¶ Notandum quòd diabolus excoriat mulieres, pellem honestæ conuersationis ab eis remouendo, ad miluos, id est, ad luxuriosos capiendos, qui sunt animalia ignobilia quæ ad extra uolant. Ad idem solent canes uel murilegi excoriari. Mirum est quomodo hoc toleratur inter fideles, quod mulieres sic præparent se ad interfectionem animarum. Si quis faceret foueam in uia, & eam cooperiret, non toleraretur. Fouea autem profunda est meretrix; ut legitur in Prou. 23. Item Eccle-

Ecclesia.9. Ne respicias mulierem multiuolam, ne fortè incidas in laqueos eius. ¶Secunda ratio quare aspectus mulierum sit timendus, est hæc, quod mulieres in aspicientibus se solo uisu ignem infernalem succendunt etiam à remotis. Vnde Eccles.9. Ne circunspicias speciem alienam. Propter speciem mulieris perierunt multi. Et ex hoc concupiscẽtia quasi ignis exardescit. Tertia ratio est, quia non est aliqua pars in eis qua quasi gladio non utantur in necem se aspicientium. Hieron. Gladius igneus est species mulieris, quasi ex omni parte sui sagittas mittens. Ad quã sagittationem pertinet quod legitur Prou.7. Donec transfigat sagitta iecur eius. Et Paulò pòst: Multos uulneratos deiecit. Nõ est hoc mirum, si multos interficiat, cum densescat multitudine telorum, sicut porcus qui dicitur spinaticus multitudine spinarum.

¶*Quòd oculi dant occasionem sæpe peccato Luxuriæ.*

EX parte uerò oculorum possunt sumi septem rationes. ¶Prima est, quod oculi sunt ualde ueloces ad nocendum animæ. Ideo prædonibus comparantur. Thre.4. Oculus meus deprædatus est animam meam. Prædones timentur multum propter sui uelocitatem. Ad idem pertinet quod dicit Gregorius super illud Genes.3. Vidit mulier &c. Deprimendi sunt oculi à lasciuia suæ uoluptatis, quasi quidam raptores ad culpam. Non enim Heuà lignum contigisset, nisi prius incautè respexisset. ¶Secũdo timendi sunt oculi, quia à remotiori nocent. Gustus & tactus sunt eorum quæ sunt immediata: sed uisus non sic. propter hanc causam multum timentur balistarij & sagittarij. Tertio, quia oculi contra nos multis armis utuntur. Plures enim differentias rerum nobis ostendit uisus, quàm cæteri sensus. Sensus iste ministrat materiam tentandi nobis, & quantum ad concupiscentiam carnis, & quátum ad concupiscentiam oculorum, & quantum ad superbiam uitæ. Vnde Philosophus: Totius hominis libertas, est perdidisse oculos. Oculi sunt per quos paupertatem ferre non possumus. Oculi tota nostra Luxuria sunt: hi nos in omnia quotidie uitia præcipitant. ¶Quartò, quia duces sunt scelerum. Inter latrones magis timentur qui uias scientes aliorum sunt duces. Senec. Intelligendum est partem esse innocentiæ cæcitatem. Huic oculi adulterium monstrant, huic incestum, huic domum quam concupiscat, irritamenta sunt malorũm, duces scelerum. ¶Quinto propter corruptionem magnã quæ in oculis est. Ad quam corruptionem, Primo facit facilitas lædendi, quam uidentur habere à natura, etiam quantum ad peccatum. Cui attestatur facilitas lædendi corporaliter, quæ est in eis. Dispositio enim corporalis

atte-

attestatur frequenter dispositioni spirituali. Ad idem facit hoc ꝙ naturaliter custodiuntur oculi tanta diligentia. Multis enim tunicis inuoluti sunt à natura, & palpebra etiam exteriori defenduntur, & etiam obiectione manus, si opus fuerit. Eiusdem etiam facilitatis lædendi signum uidetur esse hoc, ꝙ per oculos ad matrem nostram mors intrauit. ¶Secundo facit ad corruptionem istam hoc, quòd multi corrupti fuerunt in primo peccato. Vnde post comestionem pomi sequitur in Genesi: Et aperti sunt oculi eorum. Quod intelligitur quo ad motus concupiscentiarum. Non enim intelligendum est, ꝙ quasi palpones & cæci accesserunt ad lignum uetitũ. Vnde super illud Matt. 7. Quid aũt uides festucam. dicit gl. Oculus qui in paradiso post culpam est reseratus, uidet non unde proficiat, sed unde in deterius cadat. ¶ Tertio corrupti sunt ex diuturna consuetudine peccandi. Tanta aũt corruptio ista est, ꝙ quasi inuitus concupiscit homo, quod uidet oculus. Vnde super illud Iob 31. Pepigi fœdus cum oculis meis &c. dicit glo. Fœdus cum oculis pepigit, ne prius incautè aspiceret quod postea inuitus amaret. ¶ Sexto, ideo sunt multum timendi oculi, quia usus eorum est ualde necessarius, quanto enim est usus magis necessarius tanto & abusus est magis timendus. Licet lingua ualde corrupta sit, tamen includi potest longo tẽpore, & sic cessando ab eius usu cauet homo ab eius abusu. Sed oculi non cessant uidere, unde non cessant peccare. Vnde 2. Petr. 2. Oculos habentes plenos adulterij, & incessabilis delicti. ¶Septimo sunt oculi timendi, quia sunt quasi duę portæ in castro corporis nostri, quibus si dominetur diabolus, simpliciter erit dominus corporis nostri. Dominus qui habet portas alicuius castri, habet & castrum. Vnde Iob 31. Post illud pepigi fœdus &c. Subiungitur: Quam enim partem haberet in me Deus desuper? Vbi insinuat quòd nihil habet Deus in homine, si oculos nõ habeat: sicut non est dominus castri, qui non habet ibi ingressum & egressum: & ut breuiter dicam, quum breuis sit omnis malitia sup malitiam mulieris, ut legitur Eccl. 25. & nihil oculo nequius creatũ sit, ut legitur eiusdem 30. quum in aspectu mulierum hæc duo ualde timenda coniunguntur, constat aspectum mulierum ualde timendum esse. Ideo Iob sciens oculos esse hostes ualde nociuos, fœdus cum eis pepigerat, ut nec cogitaret de uirgine. Ideo etiam leguntur quidam philosophi sibi oculos eruisse. Vnde Hierony. Non doleas si hoc non habeas quod formicæ, & muscæ, & serpentes habent, carnis oculos: sed illum oculũ te habere lætare, de quo in Cantic. Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa in uno oculorum tuorum. Denique quosdam mun-

di Philosophos legimus, ut totam cogitationem ad puritatem cogegerent, sibi oculos eruisse: in hoc tamen non debemus eos imitari.

Quòd colloquium mulierum ualde sit timendum. CAP. V.

COlloquium mulierũ ualde timendum est. Quod patet primò per hoc ꝙ sermo mulieris insinuatur esse rete. Prou. 7. ubi sic legitur, de fallace muliere: Irretiuit eũ sermonibus multis. ¶Secundo ex hoc ꝙ comparatur igni Eccl. 9. ubi sic legitur: Colloquium illius quasi ignis exardescit. ¶Tertio ex hoc quòd comparatur gladio acuto. Prouer. 5. Fauus distillãs, labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius: nouissima autem eius, amara quasi absynthium, & acuta quasi gladius biceps.

De auditu cantionum amatoriarum, turpiloquiorum, & instrumentorum musicorum.

CAP. VI.

AVditus cantionũ ualde timendus est. Vnde Eccl. 9. Cũ saltatrice ne sis assiduus, nec audias illam, ne fortè pereas in efficacia illius. Ad auditum turpiloquiorum possumus referre quod dicit Apostol. 1. ad Cor. 15. Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Musica, etiam instrumenta multũ sunt timenda. Frãgunt enim corda hominum & emolliunt. Et ideo secũdum uerbum Sapientis essent frangenda.

Quod tactus mulierum sit ualde periculosus. CAP. VII.

TActus mulierum ualde periculosus est, sicut potest ostẽdi multis testimonijs scripturæ. Et primo ex hoc quod legitur Eccle. 9. Cum muliere aliena ne sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum &c. Secundo ex hoc quod legitur Eccle. 26. Qui tenet eam, quasi qui apprehendit scorpionem. Tertio ex hoc quod legitur Eccle. 7. Vincula sunt manus eius. Quartò ex hoc quod legitur Prouer. 6. Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut uestimenta eius non ardeant? aut ambulare super prunas ut non cõburantur plantæ eius? sic qui ingreditur ad uxorem proximi sui, non erit mundus quum tetigerit eam. ¶Ad idem facit exemplũ Andreæ episcopi suprà positum, qui sanctimonialem percussit manu, de qua percussione princeps dæmonum adeò lætatus est. Ad idem facit exẽplum quod habetur in dialogo de quodã sacerdote qui habuerat cõcubinã, sed eam dimiserat, & ei nõ cohabitabat, imò sanctissimè uiuebat. Tandẽ eo ęgrotante ad mortẽ, & circunstantibus dubitantibus, utrum iam spiritus recessisset, illa q̃ tunc ibi erat accessit propè tentatũra utrum adhuc spiraret: ille aũt uidit eam, & cum magno conamine locutus ait: Recede mulier, recede: adhuc uiuit igniculus, tolle paleã. Ad idem facit quod legitur in Vitis patrũ, de quodam fratre, qui uolens cũ matre trãsire flumẽ, manus

nus suas inuoluit pallio eius, & portauit eã ultrà: & interrogatus ab ea, cur hoc faceret. Respondit, Corpus mulieris ignis est, & eo ipso ꝙ contingebã te, ueniebat mihi memoria de aliis mulieribus.

De remediis contra Luxuriam PARS IIII. *quæ habet quatuor capitula.*

De triplici remedio contra peccatum Luxuriæ. CAP. I.

DIctum est de his quæ dant occasionem Luxuriæ, consequenter dicendum est de remedijs contra hoc peccatum. Quum autem Luxuria sit ignis, sicut patet ex prædictis, necessarium erit triplex remedium contra eam, sicut contra ignem nimium triplex solet adhiberi remedium, scilicet aut per aquæ effusionem, aut lignorum subtractionem, aut elongationem. Verbi gratia: Si olla quæ iuxta ignem est adeo ebulliat ut effundatur quod in ea continetur, aliquod horum trium fieri consueuit: uel aqua frigida ollæ infunditur, uel de lignis subtrahitur, uel olla ab igne elongatur. Sic etiam faciendum est contra ignem Luxuriæ. Si quis uideret se tentari a peccato illo, consilium unum est ut ad aquam recurrat, uel ad aquam frigidam quam proiiciat super se ad literam, uel ad aquam lacrymarum, uel ad aquam, id est tribulationem quancunque, uel recipiat disciplinam bonam, uel pungat se fortiter, uel trahat sibi pilos barbæ, uel capitis, uel si non uult adhibere tribulationis præsentiam, saltem adhibeatur eis memoriam, ut cogitet de pœnis quæ debentur peccato Luxuriæ. Ad istud remedium pertinet quòd legitur Prouer. 20. Dolor uulneris absterget maculam. Eccl. 11. Malitia unius horæ obliuionem facit Luxuriæ maximæ. Ad idem pertinet quod legitur in Vitis patrum de quodam sene, qui quum tentaretur grauiter de quadam muliere quam receperat in hospitio suo, ipse accẽdit lucernam, & combussit omnes digitos suos. Sicut autem ille meritò combureretur super cuius uestem ignis caderet, qui præ pigritia illum à se non excuteret, nec esset compatiendum ei. Et sicut meritò domum suam amitteret qui uidens domum suam comburi, aquam non quæreret: sic meritò ignis Luxuriæ eos consumit qui ad aquam tribulationis non currunt, cùm uident ignem consumere, non uestes suas uel domũ, sed seipsos. In qua pigritia satis ostendunt, ꝙ magis uilipendunt seipsos, quàm aliqua suorum. Sene. Nihil est hominis seipso uilius si homo tunc intraret in aquã frigidam usque ad pectus, ex quo nõ imineret ei ex hoc periculũ, nõ esset malũ. ¶ Sc̃m remediũ ẽ ut hõ subtrahat sibi de cibo & potu: secundum. n. ligna syluæ exardescit ignis: ut legit Eccl. 28. Pãphilus: Detrahe ligna foco, ꝓtinus ignis abest, & præcipuè de illis gene-

ribus ciborum & potuum, quæ inflammant ad luxuriam: ut sunt fortia uina & acuti saporis. Ista enim sunt non qualiacũque ligna ad nutrimentum luxuriæ, sed sunt quasi faculæ ardentes ad eam incendẽdam. Vnde sicut deridendus esset ille qui faculis ardentibus domum suam accenderet, si diceret ꝙ combustio eius sibi displiceret: Sic deridendi sunt qui dicunt se uelle continere, cum talibus cibis & potibus domus suas incendant. ¶ Tertium remedium est, ut homo elonget se ab igne luxuriæ. Hoc remedium docet nos Apostolus 1. ad Corin. 6. dicens. Fugite fornicationem. Super quod uerbum dicit Ambrosius. Quum alijs nempe uitijs potest expectari conflictus: hanc fugite, ne approximetis, quia non potest aliter melius uinci. Ad idem monemur exemplo Ioseph: de quo legitur Genesis. 39. quòd cum domina sua diceret ei, Dormi mecum: ipse relicto in manu eius pallio, fugit, & egressus est foris.

¶ *Quòd fugiendo homo debeat pugnare contra peccatum carnis.*

TRIPLEX autem ratio potest assignari quare fugiendo pugnandum sit cum peccato carnis. Primum est, quòd luxuria ignis est, homo uerò est uel fœnum uel stupa. Primum potest haberi ex illo uerbo. Esa. 40. Omnis caro fœnum. Secundum ex illo uerbo Ecclesias. 1. Stupa collecta synagoga peccantium. Nulla autem securitas est stupæ uel fœno est iuxta ignem. Secunda ratio est, quia luxuria peccatum est, ualde immundum. Vnde sicut non esset bonum luctari cum homine lutoso, quia licet deijceret eum, tamẽ se inquinaret: & sic non est securum luctari cum peccato isto. Vix enim potest esse, quin homo non inquinetur ibi. Ad hoc potest referri quod legitur Ecclesia. 13. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. Tertia ratio est, quia non est bonum de propè pugnare cum hoste illo qui ex propinquitate sumit uires. Talis est luxuria. Corpus enim nostrum quod prius erat pacificum, conuertitur in hostem. Vnde sicut princeps aliquis timet pugnare cum hostibus suis, quando credit, ꝙ in exercitu suo multi sunt proditores qui debeant iuuare hostes suos quando conflictus uenerit sic debet timere homo pugnare contra luxuriam, quum corpus nostrum ad motum proditoris cõtra nos in pugna illa fiat.

¶ *Quòd mulieres sint fugiendæ.*

AD hoc enim quòd mulieres nobis fugiendæ sint, faciunt testimonia scripturæ quæ sequuntur, Ecclesi. 30. Commorari leoni & draconi placebit, magis quàm habitare cum muliere nequam. Hierony. Ianua diaboli, uia iniquitatis: scorpionis percussio, nociuum genus est fœminarum. Idem: Ego iudico, si cum uiris mulieres habitent, uiscarium diabolo non deerit. Ex his occupa

patum est ab initio peccatum. Ecclesiã. 2 5. A muliere initium factũ est peccati & per illam omnes morimur. Hierony. Prima tentamenta clericorum sunt frequentes accessus mulierum.

De tribus quæ solent homines ex accessu mulierum ad se decipere. CAP. II.

SEd tria solent circa aliquos decipere, scilicet sanctitas mulierum, fiducia de propria castitate, & consanguinitas. ¶Contra primum dicit Hiero. Si pudicitiam quæris, feminã quam uidebis bene conuersantem, mente dilige, non corporali frequentes ornatu. ¶Contra secundum similiter dicit Hiero. Ostiolum tuum aut rarò aut nunquam mulierum pedes terrent. Vide ne sub eodem tecto manseris, nec in præterita castitate confidas. Nec Dauid sanctior, nec Sampsone fortior, nec Salomone potes esse sapientior. Memento semper ꝙ paradisi colonũ mulier de possessione sua eiecerit. Si dixerit forsitan aliquis se nõ stipulam esse, sed ferrum, & ideò non oportet eum timere mulierũ familiaritatem: scimus quòd ignis ferrum ipsum immutat, & quasi ignem induit: Sic & ignis luxuriæ etiam homines ferreos immutat in malum. Vnde Hierony. Ferreas mentes libido domat. Ex duobus etiam lapidibus si inuicem collidantur, ignis exit: Sic ex familiaritate duarum personarum, quæ quasi lapideæ uidentur, exit quandoque ignis luxuriæ. ¶Præterea, etsi murus a candela iuxta se posita non comburatur, tamen denigratur. Sic licet homo non cadat ex familiaritate mulierum in peccatum carnis, tamẽ aliquantulum inquinatur. Vnde Hiero. Crede mihi, non potest cũ domino toto corde habitare, qui fœminarum accessibus copulatur. ¶Contra tertium dicit Hier. Si generis gratia iudicas mulieres nullo modo dimittere, memento quòd Thamar à fratre suo corrupta sit: præcipuè uerò debet homo cauere ne sit solus cum sola. Vnde Hieron. Solus cum sola secretò absque arbitris ne sedeas. Ad hoc facit quod legitur Gen. 39. Accidit quadam die ut intraret Ioseph domum & operis quippiam absq; arbitris faceret: at illa apprehensa lascinia uestimenti diceret, Dormi mecum: & ipse fugit. Sicut autem fugiendæ sunt mulieres, ita & munuscula earum. Vnde Hieronym. Crebra munuscula, & uestes ori applicatas, ac degustatos cibos, blandas dulcesque litera sanctus amor non habet. ¶Fugienda etiam sunt loca in quibus homo possit uel spectare mulieres, uel spectari ab eis. Ad quod pertinet quod legitur Eccl. 8. Noli circunspicere in uicis ciuitatis, nec obseruaris in plateis illius. Auerte faciem tuam à muliere compta. Ad hoc essent homines multum admonẽdi post Pascha, hæc enim est occasio recidiuandi multis.

De choreis, & quàm malum sit ducere eas, multis testimonijs scripturarum ostenditur. CAP. III.

LIcet autem sint fugienda loca uniuersaliter in quibus mulieres possunt uel uidere, uel uideri, specialiter tamen fugienda sunt loca in quibus ducuntur choreæ. Vnde hic de choreis agemus ostẽdentes quàm malum sit choreas ducere. Primo ex testimonijs scripturarum. Secundo rationibus multis quàm periculosum hoc sit. Tertiò, quàm fatuum sit hoc. ¶De testimonijs autem scripturarum sufficiat ponere septem. ¶Primum est illud uerbum Augustini: Melius est in dominicis diebus arare uel fodere, quàm choreas ducere. ¶Secundum est illud quod legitur Exo. 32. Quum appropinquasset Moyses ad castra, uidit uitulum, & choros, iratusq; ualde, proiecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem mõtis. Dein de assumptis secum filijs Leui, interfecit tria millia. Alia litera hẽt uigintitria millia. Ex hoc ꝙ Moyses qui erat mansuetissimus hominum qui erant in terra, adeò iratus fuit, & tantam uindictam sumpsit de hoc, quòd Dei honores uitulo impenderant & choreas duxerant, satis potest esse manifestum, quantum irasci deberet, si quis zelum animarum haberet qui diuino seruitio contempto & neglecto uideret diuinos honores impedi non uitulo, qui est creatura Dei: sed ipsi uanitati lasciuiæ per uitulum designatæ. uitulus enim animal est lasciuum. Temporibus illis quibus deberent homines audire cantus ecclesiæ, audiunt cantus lasciuiæ. ¶Tertium testimonium est illud quod legitur Matthæ. 14. ꝙ saltatrix fecit amputari caput Ioannis. In hoc enim præfiguratum est, quantam potestatem habituræ erant saltatrices ad separandum eas, in quibus est gratia Dei, quæ per Ioannem designantur à capite suo Christo. ¶Quartum testimonium est quod legitur Ezechi. 25. Pro eo quòd plausisti manu, & percussisti pede, & gauisa es toto affectu super terram Israël: idcirco ego extendam manum meã super te, & tradam te in direptionem gentium, & interficiam te de populis. ¶Quintum est illud August. Omnis motus petulantiæ, saltus est in profundum cloacæ. ¶Sextũ est illud ꝙ refert Gregor. in dialogo de quadam sorore, cui de nocte in uisione apparuit beata Virgo, atque coæuas in albis uestibus ei ostendit puellas, quæ cum illis se admiscere appeteret, & se illis adiungere non auderet, beatæ Mariæ uoce requisita est, an uellet cum eis esse, & in eius obsequis uiuere. Cui cùm puella diceret, Volo: mandatum protinus accepit, ut nihil ultra leue & puellare ageret, & à risu & iocis abstineret, sciens quòd

inter

inter uirgines quas uiderat ad eius obsequium die xxx. ueniret. Quibus uisis in cūctis suis moribus puella mutata est, & oēm à se leuitatē puellaris uitæ remouit. Cumq; parētes eius eā mutatam mirarentur, quid sibi beata uirgo iusserat, & quo die itura esset ad eius obsequium, indicauit. Tunc post xxv. dies, febre correpta est, & die xxx. cum hora exitus sui appropinquasset, eandē Dei genitricem cum puellis, quas in uisione uiderat, ad se uenire cōspexit. Cui se uocanti respondit, & aperta uoce bis clamare cæpit, Ecce domina uenio, in qua uoce reddidit spiritum: & ex corpore uirgineo habitatura cum suis uirginibus, exiit. In hoc, ꝙ puella quæ uolebat processioni beatæ Virginis interesse, mandatum accepit ut à iocis abstineret, satis potest perpendi, ꝙ ingressus processionis chorearum prohibebat ab ingressu processionis cœlestis. Vnde multum fugiēdæ sunt huiusmodi processiones quæ à tali processione hominem prohibent ¶ Septimum testimoniū est Apo. 9. ubi legitur, ꝙ ascēdit fumus putei abyssi sicut fumus fornacis magnæ, & obscuratus est sol & aer de fumo putei abyssi & de fumo putei exierunt locustæ in terram. Fumus ascēdēs de puteo abyssi, est fœtor & ardor luxuriæ qui obscurauit solem, id est cętum sacerdotū, quorū est illuminare ecclesiā & aerē: idest, cœtum contemplatiuorum pro magna parte. De hoc fumo exierunt locustæ; id est, cantatrices & saltatrices se non regentes ratione, sed incedētes inordinatè ac si bruta animalia essent. Hæ locustæ nihil omnino uirens relinquunt in terra ecclesiæ, sicut de locustis Aegypti legitur Exod. 10. Hæ locustę dicuntur exisse de fumo putei, nō quia habeant ab eo, ꝙ sunt, sed quia habent inde quòd locustæ sunt. Aliquæ enim quarum corda infecta sunt ex fumo putei abyssi, procurant choreas. Aliæ uerò ex leuitate sola in principio ei consentiunt. Iuxta hunc modum loquendi dicitur diabolus esse pater malorum, non quia ipsi habeāt ab eo ꝙ sunt, sed quia habeant ab eo id est, ab eius imitatione, quòd mali sunt. ¶ Sequitur in uisione Ioannis quibusdam interpositis: Et similitudines locustarum similes equis paratis in prælium. Innuitur in hoc, quòd ornatus mulierum est quædam pręparatio ad hoc, quòd diabolus eis insedeat, & Deum in eis impugnet, unde sicut dicit Propheta de domino, quòd ipse posuit Ierusalem sicut equum gloriæ suæ in prælio: sic diabolus facit de talibus mulieribus. Sequitur, Et super capita earum tanquam coronæ similes auro. Hoc pertinet ad ornatum quem habent tales mulieres in capitibus. Et insinuatur, ꝙ ornatus quos istæ mulieres deferunt in suis capitibus, quos acquisiuerunt à suis amasiis, sunt quasi co-

ronæ pro multiplici triũpho quē habuit diabolus per eas de filiis Dei. Sic solent strenui milites in torneamentis in capitibus equorum suorum coronas ponere de floribus. Sequitur. Et facies eorum, sicut facies hominum. Sicut facies hominum dicit, & non facies mulierum: propter mulieres quæ se depingunt, quarum facies sunt sicut laruæ, sub quibus latent facies naturales, quas dominus eis dedit, quæ sunt pallidæ. Ad quas facies pertinet quod dicit Hiero. Qua fiducia, inquit, erigit ad cœlos uultus, quos conditor non agnoscit? Sequitur: Et habebant capillos sicut capillos mulierum. Sicut dicitur, propter illas quæ deferunt crines à mortuis mulieribus abscissos, qui non sunt capilli mulierum, quia nec mortuarum sunt, quia ab eis abscisi sunt: nec illarum sunt quæ eos deferunt, sicut uuæ non sunt spinarum, etsi eis alligentur. Et mirũ est quomodo mulieres nō timent deferre capillos mulierũ mortuarum, & habere eos de nocte ad caput suum. Sed uerisimile est ꝙ diabolus hanc audaciam procuret in eis. Cuius signum est hoc, ꝙ ipsæ deferre timerent camisiam uel aliam uestem mulieris mortuæ, de capillis uerò non timent, de quibus uidetur magis esse timendũ. Sequitur, Et dentes earum sicut dentes leonum. Hoc pertinet ad rapacitatē talium mulierum. Ad hoc pertinet quod legitur Eccl. 9. Ne respicias mulierem multiuolam: uel. n. uolunt tales mulieres ab amatoribus suis, ꝙ mirũ est. Sequitur, Et habebant loricas sicut loricas ferreas. Hic insinuatur incorrigibilitas earum. Sicut. n. in lorica nō potest una macula ab alia separari, sic non potest eis persuaderi ut unum de ornamentis suis dimittant. Et uox alarum earum sicut uox curruum equorum multorum currentium in bellũ. Sicut exercitus magnus suo tumultu hostes fugat quandoque, & deuincit, & clamore aues uolantes cadere facit: sic exercitus diabolicus chorearum solis derisionibus & clamoribus suis deuincit bonos, & illos qui habebant pennas uirtutum à sublimitate uitæ inchoatæ cadere facit. Quod dicitur, alarum, pertinet ad uelocitatē quam habent in discurrendo. Quod dicitur, uox curruum, pertinet ad tumultum quem faciunt. Sequitur: Et habebant caudas similes scorpionibus, & aculei erant in caudis earum. Hoc referendum est ad hoc, quòd mors æterna est finis carnalium uoluptatum. Vel ad hoc, quòd ad mortem culpæ homines pertrahunt. Sequitur. Et potestas earum nocere hominibus mensibus quinque. Hoc potest referri ad hoc quod à Pascha usque ad Autumnum præcipuè nocent choreæ ecclesiæ Dei. Sicut enim reges tempore isto solent ad bella procedere, ut hostibus suis auferant

rant quod in hyeme labore acquisierunt: sic diabolus quàm citò est Pascha, congregat exercitus chorearum, & aufert ecclesiæ quod in Aduentu & Quadragesima acquisierat. Sequitur. Et habebant super se regem angelum abyssi. Diabolus enim eas regit, cui nomen Hebraicè Abaddon, Græcè autem Apollyon, & Latinè habés nomen exterminans. Glos. interli. A patria uitæ exterminare, est exulem facere. Vnde merito uocatur exterminans diabolus, tétans homines per mulieres: quia per eas hoc in exilio sumus, iuxta uerbum Hieronym. prius positum, Memento semper, ꝙ paradisi colonum mulier de possessione sua eiecerit, & ualde potens est dæmon ille ad faciendum homines exulare à cælesti patria. ¶Rationibus ostenditur quàm periculosum sit choreas ducere. ¶Consequenter ostendendum est rationibus, quàm periculosum sit choreas ducere. ¶Sex autem sunt per quæ potest ostendi hoc. Primum est hoc, ꝙ diabolus in choreis non habet unicum gladium, sed tot quot ibi sunt personæ pulchræ & ornatæ: iuxta uerbũ Hieron. prius positũ, Gladius igneus est species mulieris. Vnde non parum timendum est, ubi tot gladii hostis conspiciuntur: cùm unicus etiam gladius eius multum timeatur. Præterea, ibi percutit diabolus gladio euaginato: tunc enim pallia & supertunicalia remouentur. Cum.n. alibi percutit, gladiũ inuoluit. Cùm etiam gladius iste ex omni parte secet, ibi ex omni parte percutit. Ostendunt.n. ibi se ex omni parte ante & retrò à dextris & à sinistris. Percutit etiã ibi gladio exacuto. Ad choreas.n. non ueniũt nisi prius præparatæ, quę præparatio quædam exacuatio est gladii diaboli. Motu etiam circulari quasi quadam mola diaboli exacuitur gladius iste, id est, pulchritudo augetur: quia quæ pallida est, & quasi febricitans ibi à fatuis pulchra creditur. ¶Secundum est, ꝙ diabolus non utitur ibi facula unica ad accendendum corda hominum, sed pyra immensa. Vnde cum uix possit esse aliquis diu iuxta unam de faculis istis quin calefiat: quomodo non calefiet, ubi tot sunt faculæ ardentes? Præterea matres quæ filias suas ornant & ad choreas mittunt, quasi festucas ungunt, ut melius ardeant, & in ignem proiiciunt. ¶Tertium est, quòd in choreis utitur diabolus potentioribus armis quæ habet, & ferè omnibus modis quibus uti potest. Potentiora arma quæ diabolus habet, sunt mulieres. Quod patet per hoc, quòd diabolus elegit mulierem ad deiiciendum hominem primum. Has etiam elegit Balaam ad deiiciédũ filios Israel: ut legitur in libro Nume. 24. ubi habetur, ꝙ Balaam dixit ad Balach, Dabo consilium quid populus tuus huic populo faciet extre

mo tempore. Istud cõsilium fuit, quòd ipse Balach mitteret mulieres de Moab ad filios Israel quæ deciperent eos. Et sic factum est: ut patet parum infra, scilicet 25. ubi sic dicitur: Morabatur autem eo tempore Israel in Sethim, & fornicatus est populus cum filiabus Moab, qui uocauerũt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt & adorauerunt deos earum. Et Apoc. 2. habetur quòd dicit Deus per Ioãnem angelo Pergami, Habeo aduersum te pauca: quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docuit Balach mittere scandalum coram filiis Israel, edere & fornicari. Hanc dimisit diabolus Iob, sperans, quód per eam deiiceret eum. Per hanc etiam uoluit deiicere Tobiam. Per hanc Dauid, Sampsonem, & Salomonem deiecit. Diabolus tribus modis per mulieres tentat homines insipientes, scilicet tactu, uisu, & colloquio. His tribus modis simul in choreis per mulieres tentat homines insipientes, scilicet tactu manuum, cantus suauitate, & pulchritudinis ostensione. In quibus quantum est periculum, ostensum est prius. ¶ Quartũ est, quòd nulli sancto uel sanctæ deferunt honorem qui choreas ducunt: imò omnibus contumeliam faciunt. Sicut enim contumeliam facit alicui sancto qui peccat in loco ei dedicato: sic qui peccat in tempore ei dedicato. Vnde cum in nullo festo timeant choreas ducere, nulli sancto timent contumeliam facere. Præterea cùm prohibitus sit eis labor in diebus festis, etiam ille qui esset ad honorem Dei & utilitatem propriam uel proximi, nunquam concessus est eis labor qui fit in contumeliam Dei & sanctorum, & damnum ꝓximi. Irridendus uidetur esse qui petit requiem pro ducẽtibus choreas, quæ absque pœnitentia decesserũt, cùm laborem in uita sua quieti prælegerint, & in diebus festis quiescere noluerunt. Nec habent aliquem sanctum qui pro eis intercedat, quia omnibus contumeliam fecerunt. ¶ Quintum est, quòd ducentes choreas faciũt quodammodo contra omnia sacramenta ecclesiæ. Primo contra baptismum: quia frangunt pactum quod inierunt cum Deo in baptismo, cum patrinus earum dixit pro eis, Abrenuntio diabolo, & omnibus pompis eius. Pompam enim siue processioné diaboli intrant, cùm choreas intrãt: unde patrini earum possunt timere ne de promissione illa rei apud Deum inueniantur, si non admonuerunt eas diligenter, ne choreas intrarent. Processio diaboli, est chorea in qua ad modum conuersarum diaboli se habent, quæ non intrant, sed assistunt. Tanquam moniales diaboli sunt quæ intrant & cantant. Quæ autem assistũt, participes sunt maleficiorũ quæ ibi fiun, sicut conuersæ sunt participes beneficiorum quæ fiũt

a soro-

à sororibus quæ nouerunt cantare. Signum autem quod chorea est processio diaboli, est hoc, quod tendit ad sinistram. Ad hoc potest referri illud, quod legitur Prou. 4. Vias quæ à dextris sunt nouit Dominus: peruersæ uerò sunt quæ a sinistris sunt. Contra sacramentum etiam ordinis quodammodo faciũt qui choreas ducunt. Sunt enim quasi simiæ clericorum, & tale seruitium diabolo offerunt, quale clerici Deo, & per cantus earum cantus ecclesiasticus contemnitur & negligitur. Qui enim deberent interesse uesperis, intersunt choreis. Contra sacramentum matrimonii etiam fit ibi: & quia maritis multum ibi detrahitur, quibus dicitur, Por mon mari si &c. & multi incitantur ad faciendũ contra matrimonii fidem: apertè etiã contra matrimonii legem ibi prædicatur: ut cum cantatur, quòd pro paruo marito uxor dimittere non debeat quin amicum habeat, cum secundum legem Dei etiam leprosum dimittere non debeat, quin loco & tempore ei debitum reddat, si ipse uoluerit. Faciunt etiam contra sacramentum confirmationis, in quo in fronte signum crucis susceperunt tanquã emptæ passione Christi. In choreis uerò signo crucis abiecto, signum diaboli in capite proprio posuerunt, signum scilicet uenalitatis, quasi Christus non emerit eas. Posuerat Christus uexillum suũ in fronte earũ tanquã in eminétiori parte castri sui, & ipsæ uexillum diaboli pro eo posuerunt, non absq; magna cõtumelia Christi. Faciunt etiam contra sacramẽtum pœnitentiæ, per quam Deo reconciliatæ erant in Quadragesima, dum pacem illam frangũt, & in exercitum diaboli addũt. Faciunt etiam contra sacramentum altaris: quia ad mensam Dei panẽ cœlestem susceperunt, & pòst nihilominus Dei terrã igne incendũt, similes Iudæ, qui cùm comedisset ad mensam domini, accepit cohortem, & à pótificibus & pharisæis ministros, & uenit contra Iesum: ut habetur Io. 18. Contra sacramentum uero extremæ unctionis paucæ possunt facere, quia paucæ illud susceperunt. Si quæ tamen illud susceperunt, faciunt contra illud, quando sanitaté acceptam à Deo, in sacramento illo, expendunt in contumeliam largiẽtis. ¶ Sextũ, per quod potest ostendi, quàm malum sit choreas ducere, est multitudo peccatorũ quæ cõmittunt personæ quæ choreas ducunt. Peccant enim gressu, ornatu, cãtu, tactu, uisu, auditu &c. Gressu peccant, nullum enim passum faciunt qui non bene numeretur. Vnde Iob 31. Nonne ipse considerat uias meas, & cunctos gressus meos dinumerat? Ornatu uerò peccãt quinq; modis. Primò, quia inde superbiunt. Secundò, quia corda intuentium ad luxuriam accendunt. Tertiò, quia alias quæ non habẽt similes ornatus erubescen-

scentiam faciunt, & dant eis occasionem concupiscendi similia.
Quarto, quia reddunt eas querulas & molestas maritis suis.
Quinto, quia si similia à maritis suis habere non possunt, per peccatum ea aliunde habere uolunt.
Cantu etiam peccant multipliciter. Primo, quia attrahunt corda aliquarum personarum quæ non sunt iuris sui: ut sunt iuuenes maritatæ uel filiæfamilias quibus mariti uel parentes prohibent ne eãt ad choreas, & tamen adeò attrahunt corda earum, q uadunt, & in reditu mariti uel parentes uerberant eas, iurant, litigant, & multa alia mala occasione illa faciunt. Propter hoc comparantur cantatrices Sirenis. Esaiæ 13. Vbi sic legitur, Respondebunt ibi ululæ in ædibus suis, & Sirenes in delubris uoluptatis. Vlulæ aues sunt, quę rostro in palude fixo strident. Vnde significant cantatrices quæ rostro cordis fixo in palude luxurię cantant. Sirenes sunt secundum quosdam pisces marini in specie muliebri, quæ cantu suo dulci homines decipiunt. Delubra uocat loca in quibus uoluptuosi uacant uoluptati, ut eos insinuet esse idololatras. Secundo cantus earum tentat etiam corda sanctorum. Et est illa sagitta diaboli ineuitabilis, à qua non defendit murus, nec aliquid tale. Ab ornatu potest homo abscondere se, sed à cantu non sic. Tertio, quandoque potest esse occasio mortus alicui infirmanti: cantus eñ q quete indiget, & si quiesceret, curaretur, moritur aũt, quia cantatrices non pmittunt eũ quiescere. Quarto assistentes ad libidinem inflammat. Sicut cantus ecclesiasticus excitat ad spiritualem deuotionem, sic talis cantus ad libidinẽ. Quinto, corda audientium inebriat uino gaudii temporalis. Vnde quasi ebrii Dei obliuiscuntur omninò, & etiam se ratione non regũt. Pręter hęc interdum in cantilenis earum turpiloquiũ, & interdum mẽdacium cõtra legem Dei. unde mirum est, quomodo apud Christianos hoc toleratur, q inter eos cõtra legem eorum prædicetur cum apud gentiles statutum sit, ut quicunque contra legem eorum prædicauerit, interficiatur.

¶ *Quòd fatuum sit in præsenti choreas ducere, uel alia signa lætitiæ habere.*

OSTENSVM est quantũ sit periculum chorearum, consequenter est ostendendum quàm fatuum sit in præsenti uita choreas ducere, uel alia signa lætitiæ habere. Fatuitas uerò ista satis apparebit nobis, si diligenter attendamus ubi sumus, & quò tendimus. In prima consideratione inuenimus nos esse in exilio, in ualle miseriæ & lacrymarum, & in regione umbræ mortis. De primo dicit August. Nescimus quo fine claudimur in exilio isto. Et in Psalm. Quomodo cantabimus cãticũ domini ĩ terra aliena? Si

Si uiris sanctis graue est cantare in terra aliena etiam canticum domini, quid debet esse de cantico diaboli? De secundo etiam dicit Augustinus: In ualle miseriæ sumus, in qua eò magis flendum, quò minus flemus, qui deberemus esse in cœlo uel saltem in terrestri paradiso, qui est locus amœnissimus usque ad globum lunarem attingens, nūc heu sumus in ualle miseriis plena, ubi interdum infixi sumus in limo profundi usque ad genua, ubi uentis & grandine & pluuiis impugnamur, ubi aduersantur nobis quæ ad seruiendum nobis creata sunt quædam animalia: ut lupi, leones, & serpentes quærunt nos interficere, & quædam non permittūt nos quiescere, nec de die, nec de nocte, ut pulices & similia. Quædā nobis uolūt eruere oculos, ut culices & similia. Ad tertium pertinet quod legitur in Psalm. Ascensiones in corde suo disposuit in ualle lacrymarum. Quis locus est cantui uel risui in ualle lachrymarum? Ideo dicitur Eccl.2. Risum reputaui errorem. Et Aug. dicit super Ioan. risum talium esse phreneticorum. Et Eccl.22. dicitur q̄ musica in luctu importuna sit narratio. Sicut importuna esset narratio eius qui narrationem suā proponere uellet licet omnes imponerent ei silentium: sic importuna est narratio illorum, qui in risu & lætitia sunt in mundo isto, cùm omnia ad fletum moueant quæ in hoc mundo uidentur, si uerè agnoscantur. Vnde Eccl.1. Qui addit scientiā, addit & dolorē. Mala præsentis uitæ per se & immediatè luctū inducunt: bona uerò præsentia inducunt causam luctus, i. peccatum. Quocunque homo se uertat, uide unde flere possit & debeat. Si sursum respiciat, uidet patriam cœlestem, à qua exul est, incertus utrum unquam ad eam sit peruenturus. Si deorsum respiciat, uidet sepulchrum suum, terrām scilicet in quā necessariò reuertetur. Si ad dextram prosperitatis, & ad sinistram aduersitatis se uertat, uidet quod cadunt à sinistris mille, & à dextris decem millia. Si autem respiciat antè, in promptu sunt multæ causæ flendi. In occulto uerò, id est, a tergo, sunt multo plures. Plura enim sunt pro quibus flere debemus quæ non uidemus, quàm ea quæ uidemus. Quis potest locus esse risui inter tot Dei iniurias, inter tot proximorum miserias, inter tot fratres nostros, quos quasi in feretris peccatorum iacere uidemus? Corpus peccatoris quasi feretrum est, in quo mortuus spiritus iacet. Talia meditabatur Ieremias, cùm diceret, Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & plorabo interfectos filiæ populi mei? Ieremiæ.9. Quis deflere non debeat, ubi ad fletum monet ipse Deus & uerbo & exemplo? Verbo, ut Luc.6. Beati qui nunc fletis

quia

quia ridebitis. Et pòst, Væ uobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Exẽplo uerò Luc. 19. ubi post gaudium & cãtum cum quo susceperant eum in Ierusalem uenientem, subiungitur: Et ut appropinquauit uidens ciuitatem, fleuit super illam, dicẽs: Quia si cognouisses, & tu. innuens cantum huius uitæ & gaudium ex cæcitate prouenire. Bernardus: Compatitur Dei filius, & plorat: homo patitur, & ridebit. Etiam ad fletum monent paruuli, qui nondũ sunt unius diei. Augusti. Puer a ploratu incipit, nec ridere potest: propheta calamitatis. Lacrymæ sunt testes miseriæ: nondum loquitur, & iam prophetat. Erubescant cantatrices ibi non flere, ubi infans qui nondum est unius diei, prædicat esse flendum. Quòd autem simus in regione umbræ mortis, patet ex illo uerbo Lucæ 1. Visitauit nos oriens ex alto: illuminare his qui in tenebris, & in umbra mortis sedent ad dirigendos pedes nostros ĩ uiã pacis. Ad idem potest referri quod legitur Esa. 9. Habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.

¶ Potest autem uocari uita ista umbra mortis: quia magis assimilatur morti quam uitæ. Vel propter proximitatẽ quam habẽt ad mortem culpæ illi qui hic uiuunt uita gratiæ. Omnia enim quærunt mortem spiritualem eorum. Vnde Dauid, Inimici mei circundederunt animam meam. Item Hieronymus: Gladium tenet hostis ut me perimat. Ex omni parte sunt pericula spiritualia & laquei. Vnde Guido Cartusiensis: Laqueos bibis, comedis, uestis, dormis. Omnia sunt laqueus. Vmbra etiam mortis potest dici, propter proximitatem quam habent ad mortem pœnæ æternæ, qui in peccato sunt. Quasi ad portam inferni sunt tales, ita ut inter eos & infernum non sit nisi transuersum corporis, ut si a corporibus recedant animæ, statim quasi in puncto sint in inferno. Dauid: Appropinquauerunt usque ad portas mortis. Iob. 21. Tympanum & citharam tenent & gaudent ad sonitum organi: ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Illa etiam pars mundi in qua sumus, quasi stabulum est in domo Dei. Quæ domus tota est machina mundi. Palatium eius est cælum. Et quale est in hoc stabulo sordido choreas ducere? Ad hoc ualet quod legitur Lucæ 10. Imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum, ubi glo. non domum, sed stabulum dixit: quo nomine miserias & fœtores huius uitæ designat, ne homo in hoc exilio quasi in patria gaudeat. Sed hunc fœtorem non sentiunt qui fœtidi sunt. Vnde Bern. Vbi omnes fœtidi sunt, fœtor unius minimè sentitur. Si quis etiam attendit quò nos tendimus, satis uidebit quòd fatuum hic est cantare,

uel

uel choreas ducere: quasi enim ducimur ad mortem. Sen. Omnes supplicio capitali condemnati sumus. Et Augu. Nihil aliud est tempus huius uitæ, quam cursus ad mortem. In quo nemo paululum stare uel tardus ire permittitur, sed urgentur omnes pari motu. Singulis diebus facit homo dietã unam ad mortem corporis. Et talis est proximus morti, qui se credit remotum. Ad hoc potest referri quod narrat Gregor. in dialogo de Fortunato, qui audiuit, quendam unam simiam ferentem qui ante portam suam cœpit cymbalis ludere, & clamauit, Heu heu mortuus est infœlix iste. Et post cibum sibi datum quum egrederetur ianuam, saxum cecidit in uerticem eius, altero die funditus uitã finiuit. Quale est hoc, hominem morti condemnatum, cum choreis & instrumentis musicis ad tormentum suum ire? Ad mortem suam cantando & lætando uadunt qui choreas ducunt. In hoc cygno sunt similes, qui ante mortem cantare dicitur. Quale etiam est hoc, ad districtissimum iudiciũ ire, lætando, præcipuè cũ sentiat se homo in tot & tantis culpabilem? Ad hoc pertinet quod legitur in Vitis patrum de quodã patre, qui uidens quendam ridẽtem ait: Reddituri sumus rationẽ de uita nostra coram cœlo & terra, & tu rides? Ad idem potest referri exemplum de rege illo, qui memor malorum suorum & diui ni iudicii gaudere non poterat. Qui interrogatus sup hoc a quodam fratre suo, uoluit ei causam ostendere; unde misit buccinatores suos ad portam fratris sui, qđ secundum consuetudinem illius regni certum signum erat mortis. Deinde quum frater regis ad regem esset adductus, & non modicum timeret & ualde tristis esset, requisiuit rex quare non gauderet: qui cum respondisset ei. Quomodo inuitatu tali possem gaudere? indicauit ei rex causam tristitiæ. Si enim ille tantum timebat q sciebat regem esse fratrem suum; qui in nullo se sciebat regẽ eẽ culpabilem apud eum, quia aliqua signa offensę regis audierat: meritò timere põt qui tot, & tantis scit se sed culpabilem, nõ apud fratrem, sed apud Dominum maiestatis.

De aliis remediis contra Luxuriam. CAP. IIII.

SEquitur de aliis remediis contra peccatum Luxuriæ. Et cũ luxuria nõ sit qualiscunque ignis, scilicet ignis infernalis, summum remedium contra ipsam est oratio: unde sicut ille qui patitur morbum illum qui ignis infernalis dicitur, alicubi se facit referre ad ecclesiam beatæ Mariæ Virginis, ut Parisiis: alicubi ad sanctum Antonium, nec inde recedit donec curatus sit: Sic qui ignem luxuriæ sentit, toto corde deberet se conuertere ad Deũ & ad suffragium sanctorum, & non deberet cessare donec accepis-

cepisset sanitatem, & post deberet sequi gratiarum actio, & singulis diebus reddere deberet homo Deo & sanctis aliquem censum uel seruitium in signum liberationis: quia scriptum est, Eruã te, & honorificabis me. Si quis tanto ardore quæreret curationem ab isto igne infernali, quanto quærit curationem ab illo, uix non esset qui impetraret. Hoc remedium docemur Sapient. 8. ubi sic legitur: Vt sciui quoniam aliter non possum esse continens nisi Deus det, & & hoc ipsum erat sapientia, scire cuius esset hoc donum, adii Dominum, & deprecatus sum illum. Specialiter autem valet contra peccatum illud beata uirgo Maria, quæ sic amatrix est munditiæ in se, sicut in aliis. Et specialiter aliquod seruitium faciendum esset, ut ab hoc igne liberaret. Tamen in hac parte cauendum est à temerariis uotis. ¶ Quintum remedium est, honesta occupatio: quia. Otia si tollas, periere Cupidinis arcus. ¶ Sextum est, aqua sapientiæ salutaris. Vnde in Canonica Iacob. 3. Quæ desursum est sapientia, primum quidem pudica est, id est, pudicum reddens. Vnde Zachariæ 9. Vocatur uinum germinans uirgines: id est, uirginales affectiones. Et Dominus Ioannis 15. Vos mũdi estis propter sermonem quem locutus sum uobis &c. Hieronymus: Ama sacras literas, & carnis uitia non amabis. Et Sapi. 8. uocatur sponsa, ubi sic legitur, Quæsiui sponsam mihi eam assumere. In quo uerbo insinuatur quòd adhærere sapientiæ, sit remedium cõtra illicitas delectationes carnis. ¶ Septimum remedium est eleemosyna. Vnde super illud 1. ad Tim. 4. Pietas ad omnia utilis est dicit Ambrosius, Si quis misericordiã sequitur, si lubricum carnis patiatur, uapulabit quidem, sed non peribit. ¶ Octauum remedium habet hoc uitium commune cum uitio gulæ. Et hoc remedium est consideratio mortis, uel status, in quo caro post mortem futura est: quia iuxta uerbum Gregorii, Nihil adeò ualet ad domanda carnis desideria, sicut cogitare semp qualis caro sit futura mortua, sicut in tractatu de Gula diximus.

De prohibitione simplicis fornicationis. PARS V. *Quæ habet quatuor capitula.*

De ordine dicendorum in ista parte. Et quòd simplex fornicatio sit prohibita, ostenditur auctoritatibus. CAP. I.

QVinto loco in tractatu de Luxuria est dicendum de simplicis fornicationis prohibitione. De qua hoc ordine dicemus. Primo ostendemus simplicem fornicationem prohibitam esse. Secundo ostendetur eam prohibendam fuisse. Tertio ostendemus quæstionem illam, qua q̃ritur, quare Deus prohibuit simplicem fornicationem, diabolicam

cam esse, & irrationabilem & irrisione dignam. Quartò ostēdemus, quòd egit Dominus misericorditer cum genere humano, quum simplicem fornicationem prohibuit: quum possit tamen alicui cōtrarium uideri, ex hoc quod ferè totus mundus perire propter prohibitionem istā uideatur: & quia hæc prohibitio uidetur esse contra multiplicationem humani generis. ¶ Quòd autem simplex fornicatio sit prohibita, probatur. Primo ex hoc quod legitur Deut. 23. Non erit meretrix de filiabus Israel. Secundo ex hoc quod legitur 1. ad Corint. 6. Nolite errare, neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulterij, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque raptores regnum Dei possidebunt. Tertio ex hoc quod legitur ad Gal. 5. Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio &c. Et subiungitur: Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Quarto, ex hoc quod legitur ad Ephes. 5: Hoc scitote, intelligentes quoniam omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hæreditatem in regno Christi & Dei. Quinto ex hoc quod legitur Act. 15. quòd dixerunt Apostoli & seniores fratres: Visum est spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere uobis oneris, quā hæc necessaria, ut abstineatis uos ab immolatis simulacrorū & sanguine, & suffocato, & fornicatiōe. Vbi dicit gloss. interlin. Necessaria sunt sine quibus non est salus. Vnde quum fornicatio ibi numeretur nisi quis ab ea abstineat, non saluatur.

Quare Dominus prohibuerit simplicem fornicationem. CAP. II.

OCto autem sunt per quæ potest ostendi quòd simplex fornicatio prohibenda fuit. ¶ Primum est sterilitas, quæ frequēter est in illis, quæ indifferenter omnibus se exponunt. Si enim passim se omnibus exponere reddit eas steriles, sicut procurare sterilitatem contra legem naturalem est: sic exponere se contra legem naturalem erit. ¶ Secundum est, quòd educatio prolis de naturali lege ad patrem pertinet, & educare eam non potest nisi eam agnoscat. Agnoscere uerò prolem suam non potest pater, nisi matrem ut propriam habuerit. Vnde patet quòd concessio simplicis fornicationis quæ impedit ne pater prolem suam educat, quodammodo est contra legem naturalem. ¶ Tertium est, crebra interfectio prolis quæ sequitur ex fornicatione, & crebrior sequeretur, si esset concessa. Matres enim non potentes proli prouidere, nec habentes auxilium à patre, suffocarent sæpe eam, sicut & hodie aliquæ faciunt. ¶ Quartum est hoc, quòd uir reddit mulierem impotentem ad prouiden

uidendum sibi, & tempore quo est grauida, & quo iacet de prole, & quo occupata est circa prolem educandam: quare uidetur de lege naturali obligatus esse ad prouidendum ei tempore tali, quod cõcessio fornicationis impediret. ¶Quintum est hoc, quòd ita displicet uiro quando uel uxor uel concubina se concedit alii uiro. Secundum enim legem naturalem non deberet se coniungere alii mulieri, ex quo simile nollet fieri ullo modo. ¶Sextum est, naturalis æquitas, quæ requirit hoc ne aliquis homo plus quàm unã habeat, ne fortè sit aliquis qui nullam habeat. In æquali numero fuerunt formati à principio uir & mulier: nec est certum utrum numerus per generationem amplius creuerit. Vnde sicut aliquis paterfamilias qui habet quatuor domos & quatuor filios, ordinat ꝙ unus non habeat nisi unam, ne sit aliquis qui nullam habeat: sic Dominus ordinauit ut uir unus non habeat nisi unam mulierem. ¶Septimum est, pax generis humani. Si enim liceret cuilibet qualibet uti, sequerentur rixæ & odia, & multa homicidia. ¶Octauum est, quòd aliquæ aues sunt, quarum est talis castitas, ꝙ una uni adhæret, ut patet in turturibus. Vnde quum non minor debeat esse castitas hominis castitate turturis, unus uir uni debet adhęrere mulieri. Indecens est ꝙ carnalior sit homo qui præter carnẽ habet spiritum rationalem, quàm auis quæ carnalitatem habet solũ. ¶Possunt autem præter prædicta tres causæ assignari quare Dominus prohibuit aliquas uoluptates & secundum gustum & secundũ tactum. ¶Primò in signum domini. Vnde Augustinus dicit super Genes. Non erat unde homo se dominum habere cogitaret, nisi ab aliquo prohiberetur. ¶Secundum ut haberet homo unde mereretur. Vnde Augustin. similiter super Gene. dicit, Oportebat ut homo sub domino positus ab aliquo prohiberetur ut uirtus merendi esset obedientia, quæ sola uerissimè est uirtus. Si enim nihil fuisset prohibitum, uel præceptum, non posset aliquis male agere: & ideo non esset difficile, nec forsitan laudabile bene agere: quæ enim uirtus est, si quis agat quod sibi placet? Sed in hoc est uirtus magna, quòd homo cõtra propriam uoluntatem facit, & conformat se uoluntati Dei. Vnde Sapien. Hoc solum uirtuti adiicies, quod propriæ uoluntati detraxeris. Et poeta: Est uirtus placidis abstinuisse bonis. ¶Tertio, ut homo assuescat proponere amorem Dei amori carnali. Ad amandum enim Deum super omnia tenetur homo ex illo mandato primo & maximo: Diliges Dominũ Deum tuũ. Et ex sola trãgressione huius mãdati posset aliquis dãnari ẽt si nullum aliud speciale mandatum transgrederetur.

Quòd

Quòd fatuum sit quærere quare Dominus simplicem fornicationem prohibuerit. CAP. III.

SEquitur uidere quomodo illa quæstio sit diabolica & irrisione digna, qua queritur quare dominus prohibuerit simplicem fornicationem. Ideò uerò diximus eã diabolicam, quia proposita est primo à diabolo talis quæstio, Genesis.3. ubi dixit ad mulierem: Cur præcepit nobis dominus, ut non comederetis ex omni ligno paradisi? Ideò uerò diximus eam irrisione dignam: quia nullus proponeret alicui homini similem quæstionem, qui eum pro stulto non haberet. Si ueniret aliquis ad aliquem ciuem, & diceret ei, Quare non permittis filias tuas prostitui? quare uis eas maritari? Es ne fatuus? diceret ipse. Quanto ergo potius ille fatuus potest reputari, qui de cælesti rege hoc audet quærere, quare ipse filias suas non permittit fornicari, quare uult eas uel castas permanere, uel nuptiis tradi? Præterea, quærere quare Dominus de re sua aliquid prohibuerit, est quærere quare Dominus in re sua ius aliquod uel aliquod signum dominii tenuerit: quam quæstionem patet stultam esse: ut si quis quærat à rege Franciæ, quare non datis mihi totum regnum uestrum, ut nec aliquod signum dominii retineatis? Ibi permiserat dominus bonũ omne lignum, præter unum, bene debuisset ei sufficere.

Quòd Dominus misericorditer egerit cum hominibus, prohibendo eis simplicem fornicationem. CAP. IIII.

EX iam dictis patet manifestum esse quòd dominus misericorditer egit cum humano genere, quum simplicem fornicationem prohibuit uiris, quia potius uoluit eos habere fidele adiutoriũ, quàm tales qui furarentur eis quicquid possent furari. Concubinæ quæ nesciunt quandiu debent esse cum hominibus, furantur eis quicquid possunt. Cum mulieribus etiam in hoc misericorditer egit. Videns enim Dominus quod mulieres habituræ essent laborem in portando prolem in utero, dolorem in parturiendo, solicitudinem & occupationem & laborem in nutriendo, uoluit uiros ante opus carnale eis obligari in iuuando eas. Cum prole etiam misericorditer egit. Frequenter enim periret proles, si simplex fornicatio esset concessa, ut prius ostendimus. Cum toto etiam genere humano dominus in hoc misericorditer egit, cuius paci prouidit. Misericorditer etiam egit cum genere humano, quòd ab illa uoluptate hominem cohibere uoluit in parte quã nullus utitur nisi ualde raro absque peccato. ¶ Ad id autem quod obiicitur, quòd fere totus mundus perit propter prohibitionem illam: Dicendum est quod fortè plures perirent, si non esset prohibita

fornicatio, quàm modo pereant. Quia uel perirent propter nimium amorem quem haberent ad mulieres. Vehemens enim amator propriæ uxoris, sicut dicit Ambrosius, adulter est. Homines enim tunc nimis essent carnales: quia quē nō alliceret una, alliceret altera. Vnde Deut. 17. dicitur de rege, Non habebit uxores plurimas, ne illiceant animam eius uel perirent propter rapacitatem. Fornicariæ enim mulieres depauperant homines, & fures reddunt: uel propter odium, quando auferretur ab aliquo illa quam amaret: uel propter aliud peccatum quod fornicationem sequeretur. Ad id autem quod obiicitur, quòd hæc prohibitio est contra multiplicationem generis humani, in parte patet solutio ex hoc quod dictum est prius, quòd illæ quæ omnibus supponuntur, steriles efficiuntur. Præterea, Dominus non facit magnam uim in paucitate uel multitudine hominum. Vnde Ecclesi. 16. Ne iocunderis in filiis impiis, si multiplicentur. Et subiungitur: Melior est enim unus timens Deum, quàm mille filii impii. Et utilius est mori sine filiis, quàm relinquere filios impios. Et Ecclesiast. 15. Non concupiscit dominus multitudinem filiorum infidelium & inutilium. Scit enim dominus, quòd melius fuisset malis mori sine filiis, quàm relinquere filios impios. Vnde Dominus bene præcepit uel consuluit illud. Ex quo hoc sequitur, quòd pauciores sint homines: quoniam uidelicet ad hoc quòd plures saluentur, uel ad hoc meliores sint qui saluentur. Vnde ipse consuluit castitatem & uirginitatem, & similia. Prohibitio uerò fornicationis saltem ad hoc ualet, quòd perfectiores sint qui saluantur. Nota peruersitatem quorundam hominum, quibus ibi displicet proprietas, ubi Deo placet, in mulieribus scilicet: & ibi placet, ubi Deo displicet, scilicet in possessionibus.

De allegantibus impotentiam continendi. PARS VI. *quæ habet duo capitula.*

De diuersis testimoniis scripturarum contra illos qui dicunt se non posse continere. CAP. I.

VLtimo in tractatu de Luxuria, dicendum est aliquid de impotentia continendi, quam multi allegant. Et primo ponemus diuersa testimonia scripturarum, quibus contra eos qui hoc dicunt possumus uti. Deinde ponemus multas rationes, quibus contra tales utendum est. ¶ Et inter testimonia, Primò occurrit illud Gene. 4. quòd dicit Dominus ad Cain, loquens de peccato: Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Vnde quasi mendacium Deo imponunt, qui dicunt se non posse abstinere à peccato. ¶ Secundo occurrit illud Iob 6. Aut poterit aliquis gustare, quòd gustatum affert mortem? Ex quo uerbo uidetur, quòd potius deberet homo dicere,

cere, Non possum fornicari: quàm non possum continere. Et in ueritate qui perfectam fidem haberet, q delectatio fornicationis esset uenenata, sic faceret. Nonne si apponeretur alicui cibus amarissimus uel uenenatus, ipse statim diceret. Non possum aliquo modo comedere? uoluptas uero prohibita est uenenata & morte amarior. Vnde Ecclesiastic. 7. inueni amariorem mortem mulierem. Quod intelligitur de uoluptate, quæ e morte amarior: quia hic morte culpæ interficit: in futuro uerò interficit morte æterna, tam corporis quàm animæ. Ad idem potest adduci quod legitur. Ecclesiastic. 15. Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod uolueris, porrige manum. Et post. Ante hominem uita & mors: bonum & malum: quod placuerit, dabitur ei. Ad idem facit illud apostoli: Fidelis est Deus, qui non permittet uos tentari supra id quod potestis. & Matth. 11. Iugum enim meum suaue est &c. Quomodo enim leue est, si est importabile? Et illud 1. Ioan. 5. Hæc est charitas Dei, ut mandata eius custodiamus, & mandata eius grauia non sunt. Ad idem potest referri illud Hieronym. Maledictus qui dicit Deum precepisse impossibile. Idem, Violentiam facit Deo, qui petit ab eo quod soluere non potest. Ius enim iustitiæ humanæ est, non esse licitum petere ab homine quod soluere non potest. Quod si uerum est, multo fortius non est licitũ iustitiæ diuinę petere hoc. Idem: O prophana temeritas, ò uesanorum insania, Deũ scientiæ duplici ignorãtia cõdemnatis: s. q nesciat quid fecit, quòd nesciat quid iusserit, quasi imposuerit mãdatum quod impleri non possit. Proh nephas, imponitis iniquitatem iusto, crudelitatem pio, acsi uos (quod suspicari sacrilegiũ est) ad salutem non fecerit, sed ad pœnam. In qua authoritate insinuat Hier. illos esse blasphemos, qui dicunt se non posse continere. Deo enim imponunt ignorantiam, iustitiam & impietatem. Contra tales potest etiam adduci illud Aug. Nemo peccat in eo quod uitare non potest. Et illud peccatum adeo est uoluntarium, quòd si non est uolũtarium, non est peccatum. Et illud Sen. Omitte excusationes, nemo peccat inuitus.

Rationibus ostenditur, quod fatui sint qui dicunt se non posse continere. CAP. II.

Consequenter sunt rationes ponendæ, quibus uti possumus contra eos, qui dicunt se non posse continere. Primo ergo dicimus illis, quod ipsi faciunt uerecundiam sibiipsis, & confitentur suum magnum opprobriũ. Confitentur enim uilissimam partem quæ in eis est sibi dominari. & adeo perfecta dominatione quod oportet fieri, quod illa pars imperauerit, & hoc cum uigiliis multis, cum laboribus multis & expẽsis, cum periculo animæ, & etiam

etiam corporis quandoque. Bene uidetur cor amisisse, qui talem ser uitutem tolerat: melius esset tolerare seruitutem leprosi unius, quã istam. Vnde rectè numeratur fornicatio cum his quæ auferunt cor. Osee.4. Fornicatio, uinum, & ebrietas auferunt cor. ¶ Secundò dicimus quòd in talibus hominibus est impotentia, quæ uidetur esse in paralyticis hominibus. Non enim possunt sedere, nec iacere. Si enim hoc possent, diabolus non ferret eos ad locum in quo fornicarentur. ¶ Tertiò dicimus quòd cum dignitas ista sit data homini præ cæteris animalibus, quòd liberum habeat arbitrium, ipsi non solum similes facti sunt brutis, immo etiam inferiores. Minus enim habent libertatis quàm bruta, & quodammodo magis habent brutalem concupiscentiam, & maiori seruituti subiectam. Piscis enim temperat se ab esca si hamum uideat, & auis à granis si laqueum uideat: miser uerò homo timore mortis æternæ non potest se temperare ab esca uoluptatis momentaneæ. ¶ Quartò, dicimus quòd talis uno solo gartione præsente non auderet fornicari, sed sola uerecundia cohiberet eum: quanto magis præsentia Dei & angeli qui sibi deputatus est ad custodiam, deberet eum cohibere? Boetius in lib. Consolat. Magna nobis, si dissimulare non uolumus, indicta est probitatis necessitas, cùm ante oculos iudicis agamus cuncta cernentis. Bern. In quouis diuersorio, in quouis angulo reuerentiam habe angelo tuo, nec audeas illo præsente, quod me uidente non auderes. Versificator: Cùm quid turpe facis quod me cernenteruberes: Cur spectante Deo non magis ipse rubes? Non est dicendum quòd equus nõ possit cohiberi ex quo modico fræno cohibetur: sic non debet dicere, non possum me cohibere à peccato carnis ille quem frænum eru bescentiæ cohiberet. ¶ Quintò, dicimus quòd non est uerisimile, quod domus alicuius hominis eo inuito comburatur, ex quo ipse uoluntariè ignem apponit. Ignem propriis manibus in domo corporis sui apponunt, qui cibos & potus ad libidinem excitantes sumunt. ¶ Sextò, dicimus quòd non debet dicere infirmus, non possum curari, qui solum propter hoc nõ curatur, quia consilio non acquiescit. Hæc est sola causa quare laborantes in infirmitate spirituali nòn curantur, quia consilio cælestis medici non acquiescunt. Illa quæ ad consilium corporalis medici proprios crines deponeret, ad cõsilium spiritualis medici non uult depònere alienos. Vsurarius qui corporali medico proprios daret denarios, ad consilium spiritualis non uult restituere alienos. ¶ Septimò, dicimus quòd nulla est eius excusatio, qui castrum fidei suæ commissum hostibus domini sui uili pretio reddit, muris adhuc integris succur-

serno postulato à domino suo, nec expectato: cùm sciat eum & posse, & uelle subuenire ei. Nec est credendum ei à domino suo, si dicat, non potui me tenere. Omnia ista facile est uidere in eo qui pretio uilis uoluptatis castrũ corporis sui tradidit diabolo in primo conflictu tentationis, non misso nuntio orationis ad dominum pro succursu, quum dominus possit ei subuenire, & uelit. Non uult enim exhæredari. Vnde Apostolus: Fidelis Deus qui nõ permittet uos tẽtari supra id quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione prouentum, ut possitis sustinere.

¶ Octauò, dicimus, ꝙ non uidetur inuitus mori qui uoluntariè mortẽ suã carè emit: nec inuitus capi, qui hostes insequitur, & inter manus eorum se ponit, quum sciat se eis non posse resistere, quum sola fuga securus possit esse. Sic non debet dicere, Nõ possum continere, qui consortia mulierum non uult fugere, quũ debilem se agnoscat.

¶ Nonò, dicimus ꝙ si talis qui dicit se nõ posse continere, haberet tantã uoluntatem continendi quãtam habet uinum suũ custodiendi, de facili contineret. Si tanta diligẽtia obstrueret sensus corporis sui, cum sentit conscientiã per eos aliquantulũ dãnificatam, quanta diligẽtia obstruit foramẽ dolii sui, cũ perpendit ꝑ illud aliquantulũ uini exisse? Decimò, quærimus ab eo qui se nõ posse continere dicit à quo cogitur ad fornicandũ, utrũ à diabolo, uel à carne, uel ab ipsa muliere? A diabolo non, cùm dicat de eo Grego. Nõ est timendus hostis qui non põt uincere nisi uolẽtem. Super illud Matth. 4. Si filius Dei es, mitte te deorsum. dicit Gl. In quo infirmus ostenditur, cùm nulli nocere possit, nisi ille prius se deorsum miserit. Si dicat se à muliere cogi, ridiculum est hoc, cùm potius ipse eam cogat. Si à carne, ille hanc excusationem nõ recipit qui ei dominium carnis dedit. Vnde Gene. 3. dicitur ad mulierem quæ tenet figuram carnis: Sub uiri potestate eris, & ipse dominabitur tui.

¶ Vndecimò, quærimus à tali quomodo ipse itelligat hoc, Non possum continere: utrum sic intelligat, non possum continere etiam si uelim: uel sic, nõ possum, quia nolo? Si primo modo, patet hoc esse falsum: quia si impulerit eum timor uel cupiditas ad hoc quod uelit tam cito, potest continere. Verbi gratia: Si debeat lucrari ex cõtinentia sua mille marcas, uel castrum, uel ciuitatem, uel domũ, uel si sciat se tã cito post peccatũ amissurũ pedẽ suũ, uel aliud membrũ, uel si uideat sibi paratũ lectũ igneum in quo oporteat eũ iacere, cum à lecto mulieris surrexerit. Vnde Bern. Ignosce domine, ignosce, excusamus, tergiuersamur, uix est aliquis qui in eis quæ ad te sunt experiri uelit quid possit etiam quod promptissimè secundũ carnẽ potest uel secundũ seculũ, siue timor ĩpulerit, siue cupiditas

ditas traxerit. Si secundo modo intelligat, non possum cōtinere. quia nolo: igitur non est non posse in causa, sed potius non uelle in culpa, iuxta uerbum August. ¶Duodecimo potest quæri ab ipso qui dicit se non posse continere, utrum intelligat quòd non potest, continere suis uiribus sine Dei auxilio, aut intelligat quòd etiam adiutus à Deo non possit. Si secundo modo, hoc est manifestè falsum, & etiam sapit hæresim. Si primo intelligat, hoc planè uerum est. Sine adiutorio enim diuino nihil possumus. unde Ioan. 15. Sine me nihil potestis facere. Et 2. Corint. 3. Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est. Et Augustin. Domine, sine te nihil sunt omnes conatus mei. Et Sapient. 8. Vt sciui quoniam aliter non possum esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientia, scire cuius esset hoc donum: adii Dominum, & deprecatus sum eum. Matth. 19. Cùm quærerent discipuli, quis potest saluus esse? Respondit Iesus: Apud homines impossibile est, apud Deum omnia possibilia sunt. ubi dicit interlin. Impossibile est apud homines ut per se à suis cupiditatibus conuertantur. Et Ioan. 7. Nemo potest uenire ad me, nisi Pater meus traxerit eum. Hoc autem ualde utile est ostendere hominibus. quòd uiribus suis saluari non possunt, nec à peccato abstinere. Hoc enim persuaso eis, potest commonere homo ad tria ualde eis utilia: ad eorum iustificationem scilicet, ad excutiendam quandam stultam præsumptionem, & fiduciam qua credunt se conuerti quando uoluerint. De qua legitur Ecclesiast. 29. Repromissio nequissima multos perdidit. Mira insania ille qui non potest, cùm liber est, diabolo resistere; sperat cum ab eo captus erit & ligatus, uiribus suis de manibus eius liberari, quum scriptum sit Iob 41. quod factus est ut nullum timeret, & non est potestas in terra quæ ei ualeat comparari. Qui in mortali est, captus est & ligatus. Vnde Prouerb. 5. Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum quisque constringitur. Item qui non potest se tenere ne ad impulsum tentationis cadat in foueam peccati: quomodo sperat se confractum casu, consuetudine pressum aggere peccatorum obrutum à tam profunda fouea per se exire, eo qui impulit ei resistente? Immo quod amplius est, sperant homines cùm morte spirituali mortui fuerint, seipsos posse resuscitare. Et ut breuiter dicam, in præsenti se nihil posse asserunt: sed in futuro, quando ex se erunt impotentiores & Dei adiutorio minus digni, quia eum diutius offenderunt, quando etiam diabolus magis laborabit ad impediendum salutem eorum. Ipse enim calcaneo insidiatur: id est, fini hominis. Quod haberi potest

teſt ex hoc quod dictum eſt ſerpenti. Gene. 3. Tu inſidiaberis calcaneo illius. Tunc, inquam, omnia ſe poſſe præſumunt. ¶ Secũdo poteſt homo monere eos ad hoc ꝙ gratiam eius ſtudeant ſibi comparare: ſine eius auxilio conuerti non poſſunt eleemoſynas ſuas largiendo, orando Deum, & ſuffragia ſanctorum & uirorum iuſtorum implorãdo. ¶ Tertio non poſſunt moueri ad hoc ne fingant ſe quin faciant quod poſſunt, etiam aliqua quæ uidentur ſibi difficilia. Dominus enim nõ uult iuuare eos qui ſe non iuuant: imò quaſi fingit ſe, quia ipſi fingunt ſe. Vnde Sap. 1. Spiritus diſciplinæ effugiet fictum. ¶ Item poteſt ſic quæri ab eo qui dicit ſe continere non poſſe. Aut uis continere, & non potes: aut potes, & non uis. Si uis non potes, infidelis eſt Deus qui patitur te tentari ſupra poſſe tuum. Præterea nonne credis quod omnia poſſis cum eo qui omnia poteſt? Sicut uulgariter dicit qui non habet niſi quinque ſolidos, Ego & rex habemus centum millia marcarum. Non poteſt paruum eſſe illud poſſe, cuius defectum poſſe diuinum paratum eſt ſupplere. Si autem potes & non uis, inexcuſabilis es. ¶ Vltimo poteſt quæri à tali, an poſſit aliquo tempore continere. Quod ſi dixerit ſic per menſem: oſtendendum eſt ei quòd potius ſperare debet quòd ſequenti menſe contineat quàm iſto. Primo, quia conſuetudo iuuabit eum. De qua tullius: Optima forma uiuendi eſt eligenda, quam iocundam reddet aſſuetudo. Poeta: Quod male fers, aſſueſce, feres. Præterea ſperare debet Deum eſſe paratiorem ad iuuandum, quum poſtquam per menſem pro amore eius continuerit quàm antè, ſi tamen ex corde inſtanter hoc petierit. Item quum ipſe non ſit ſecurus de uita non dico per menſem, ſed nec per unam horam, qua ratione ſperat ſe accepturum à Deo uitam, eadẽ debet ipſe ſperare ſe accepturum pietatem ſeruiẽdi Deo in uita illa. nec debet diſponere ſe ſeruiturũ diabolo in uita quam nondum habet. Nõ debet ſimilis eſſe operario ebrioſo & luſori, qui prius obolum perdit quàm illum lucratus ſit.

TRACTATVS IIII.

De auaritia.

De his quæ faciunt ad deteſtationem huius uitij. PARS. I. *quæ habet nouem capitula.*

De ordine dicendorum in iſto tractatu. Et quòd natura diſſuadeat Auaritiam. CAP. I.

POST uitium Gulæ & Luxuriæ dicemus de uitio Auaritiæ: quia tractatus de uitio iſto utilior eſt prædicationi, quàm tractatus aliorum uitiorum. Hunc enim ordinem tradit Bern. ut id prius, quod maturius ad ſalutem. De quo uitio hoc ordine dicemus. Primo dicemus de his quæ faciunt ad deteſtationem huius uitij. Secundo, de ſpecie-

bus

bus eius. Tertio, de his quæ fouét aliquo modo auaritiam in cordibus hominum. Quarto, de remedijs contra uitium illud. Quinto, tangemus de prodigalitate, quæ est uitium contrarium auaritiæ. Intelligimus autem auaritiam in hoc loco, indebitum amorem pecuniæ. ¶Primo autem facit ad detestationem auaritiæ hoc, quòd natura dissuadet nobis uitium illud, & quodammodo est contra naturam. Voluit enim natura terram infimam esse inter creaturas, & à pedibus omnium conculcari, docens nos in hoc absque dubio quòd debemus conculcare pedibus mentis terrena ista, & contemnere. Quale uerò est hoc, quòd homo Deo & creaturis omnibus præponat creaturam illam quam natura omnibus creaturis uoluit postponi? Ad significandum diuitias conculcandas esse & contemnendas, primitiui de ecclesia cælitus edocti, pretia domorum & agrorum suorum ponebant ad pedes Apostolorum, ut legitur Actuum 4 Vnde in fine eiusdem capituli, ubi dicitur quod Ioseph attulit pretium agri sui quem uendiderat, & posuit ante pedes Apostolorum: dicit Glos. Docet calcandum esse aurum quod subdit pedibus apostolorum. Præterea cũ anima secundum naturam sublimior & purior sit cælo tanquam Deo similis, exaltata debet esse à terrenis istis, sicut exaltantur cæli ę terra. Vnde sicut ualde mirabile esset & quasi contra naturam si cælum adhæreret terræ: sic quasi cõtra naturam est, cum auaritia animam terrenis adhærere facit. Item anima cœlum spirituale est. Dei enim habitaculum est. De quo cœlo dicit Bern. Non mirum si libenter inhabitat cęlum hoc Dominus Iesus, quod utique non quomodo cæteros dixit tantum ut fieret, sed pugnauit ut acquireret, occubuit ut redimeret. Comparatione huius cæli, uocat Dominus cælum materiale desertum. Lucæ 15. Nonne dimittit nonagintanouem in deserto? quanta uerò peruersitas est cælum uelle terra implere, uel ei terram supponere? Quis locus terræ in cælo uel sit per cælum? hanc tamen peruersitatem uult auaritia facere.

De duodecim maledictionibus, quas facit sacra scriptura auaris.

CAP. II.

SEcundo faciunt ad detestationem huius uitii maledictiones quas facit sacra scriptura auaris. De quibus ponemus has duodecim quæ sequuntur. Esa. 5. Væ qui coniungitis domum ad domum &c. Et eiusdem 33. Væ qui prædaris, nonne & ipse prædaberis? Habacuc 2. Væ qui congregat non sua. Et in eodem, Væ qui congregat auaritiam malam domui suæ. Amos 6. Væ qui opulenti estis in Sion. Et in eodem: Væ uobis qui dormitis in lectis eburneis. Et Luc. 5. Vę uobis diuitibus. Et Iac. 5. Agite nunc diuites: plo-

rate

rate ululantes in miserijs quæ euenient uobis. In epistola Iudæ: Væ his qui in uiá Cain abierűt. Principiű malitiæ Cain fuit auaritia: unde in uiam Cain abeunt, qui sequuntur auaritiam. Et Apocap. 8. Væ uæ uæ habitantibus in terra. Ad modum talparum sunt auari. Et Aug. Væ illis qui uiuunt ut augeant res perituras unde æternas amittunt. Idem: Maledictus dispensator auarus, cui largus est dominus. Si scires aliquem sanctum maledixisse ei qui aliquē cibű comederet, uix auderes eű comedere: quõ ergo auarus audet cõtingere diuitias amore, quű amatoribus earű sacra scriptura quæ ex ore Altissimi prodiit, ut legitur Ecclesiast. 23. tot maledictiones ponat?

De quatuor testimoniis Sacræ scripturæ, quibus ostenditur magnitudo huius uitii. CAP. II.

TErtio faciunt ad detestationem auaritiæ testimonia Sacræ scripturæ, quæ ostendunt magnitudinem huius uitii. De quibus ponemus quatuor tatummodo. ¶ Primum est Ecclesi. 10. ubi dicitur: Auaro nihil est scelestius, id est, nullum scelus maius est auaritia: etiam scelus Iudæ non uidetur maius fuisse scelere auari, quãtum ad hoc quòd Iudas Deum dedit pro triginta denariis: sed auarus qnandoq; dat eum pro uno denario, & quandoque pro nihilo, quum non timet periurium incurrere, ut denarium unum lucretur, & quandoq; non lucratur unum denarium, quandoque non uendit illud pro quo periurium incurrit: & in ueritate peccatum Iudæ fuit auaritia uel ex auaritia. ¶ Secundum testimonium similiter est Ecclesia. 10. ubi dicitur, Nihil iniquius est, quàm pecuniam amare. Hic enim animam suam uenalem habet, quoniam in uita sua proiecit intima sua. ¶ Quàm iniquus sit amans pecuniam, manifestari potest. Primò per hoc, q̄ statera æstimationis suæ iniquissima est. Plus enim in ea ponderat obolus, quàm Deus, & quàm anima ipsius auari, & quàm regnum æternum. De hac statera legitur Osee 12. Chanaam in manu eius statera dolosa. Chanaan interpretatur, negotiator. Hæc est statera dolosa quæ abominatio est apud Deum: de qua Prouerb. 11. Et bene dicitur abominatio esse, quia nou ponderant ibi nisi temporalia, quæ Apostolus Philip. 3. stercora reputabat, quem non dimisisset spiritussanctus decipi in sua æstimatione. Secundo potest ostendi iniquitas amantis pecuniam, per hoc quòd in eo non est æquitas illa quæ est tàm in creatore, quàm in cæteris creaturis. Creator enim communicare uult & se & sua. Similiter creaturæ suę communicant: ut sol communicat lumen suű, & ignis calorem, & arbores fructus suos. Vnde Augu. Indicium maximű diuinæ bonitatis est, q̄ quęlibet res cogit dare seipsam. Auarus uerò cõmunicare nõ

uult

uult suam mificum à morte cogitur. Nec etiam tunc frequenter, immò abscódita putresiunt, creatura una defectum alterius supplere cupit. Vnde natura nihil uacuũ patitur: auarus uerò nõ curat defectus proximi sui supplere.

¶Quòd auarus iniquus sit in Deum, in se, in proximum, & in inferiores creaturas.

TERTIO ostenditur iniquitas auari, per hoc quòd ipse est iniquus in Deum, & in seipsum, & in proximum, & in inferiores creaturas. In Deum iniquus est, quia bona sibi commendata à Deo ad dispensandum, proditiose sua facit. Diuites enim dispensatores sunt diuitiarum Domini. Vnde Apostolus 1. Corinth. 4. Sic nos æstimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Iniquus est in Deum, quia uilissimam creaturam ei præponit. Iniquus est etiã in Deum, quia inde hostis Dei efficitur. unde amplius cum amare debuit: scilicet propter bona huius mundi, quæ Deus sibi contulit. ¶Iniquus in seipsum est, Primo quia seipsum inimicis suis uendit. Valde iniquus reputaretur aliquis qui proximum suum inimicis suis capitalibus uenderet. Sed iniquior ualde reputaretur, qui cognatum uel fratrem uenderet. Iniquissimus qui patrem, quẽ plus amare deberet. Sed multo iniquior uidetur esse reputandus ille qui seipsum uendit, cùm amplius seipsum debeat amare q̃ patrẽ. Hæc causa innuitur cùm sequitur in uerbo propósito, Eccle. 10. Hic enim animam suã uenalem hẽt. ¶Secundo iniquus est auarus in seipsum, quia se euiscerat. Vnde Dauid, Tabescere fecisti sicut araneã animã eius. Valde crudelis reputaretur, qui uentrem patris sui gladio transuerberaret, & uiscera proiiceret. quomodo ergo iniquus non est, qui seipsum quẽ debet amplius amare, euiscerat? quod est desperare se. Desperatio enim maius peccatum est cæteris. Ad hoc pertinet quod legitur in uerbo Eccle. proposito: Proiecit in uita sua itima sua. ¶Tertio iniquus est in seipsum, quia amat ea quę tot mala sibi faciũt: ut patebit inferius. Amat spinas diuitiarum, in quibus comburendus est. Vnde Prouer. 1. legitur de auaris, Ipsi contra sanguinem suum insidiantur, & molliuntur fraudes contra animas suas.

¶Iniquus etiam auarus est in proximũ, quia sibi retinet quod pauperibus erogare debuit. Sicut eleemosynarius alicuius principis uel executor alicuius testamenti iniquus esset, si ea quæ deberet distribuere pauperibus, sibi retineret. Iniquus est etiam in proximum, qui quasi occidit eum cum fame eum permittit perire, cum potest subuenire. Vnde scriptum est, Pasce fame morientem: quòd si nõ paueris, occidisti. Vnde Eccl. 34. Panis egentium, uita pauperum, qui defraudat illũ, homo sanguinis est, præcipuè autẽ iniquus est auarus in eos, quos amplius debet amare: scilicet in

filios

filios, quibus materiam incendij congregat infernalis, quibus molam asinariam ad colla suspendit, qua demergentur in profundum inferni, quos amore diuitiarum quasi ad collum posito quodam fune hostibus infernalibus tradit. Iniquus est auarus in uxorem & in totam familiam suam quam strangulat, dum eos facit consentire peccato usurarum. In creaturas uerò inferiores iniquus est auarus, quia recludit eas in carcere custodiæ suæ, ubi eas putrescere facit. Vnde Iaco. 5. dicitur auaris, Diuitiæ uestræ putrefactæ sunt, & uestimenta uestra à tineis comesta sunt. Aurum & argentum uestrũ æruginauit, & ærugo eorum erit uobis in testimonium, & manducabit carnes uestras quasi ignis.

¶ Quod auaritia sit idololatria, & auarus idololatra.

TERTIVM testimoniũ est ad Ephes. 5. ubi dicitur quòd auaritia est idolorum seruitus. ubi dicit glossa: Auari Deus est nummus. Auarus est similis latroni minus bona pro melioribus commutãti, donec inuentus est & comprehensus. Aegris dantur à medicis cuncta quæ desiderant. Sene. Nunquã auarus bene facit, nisi cũ moritur. Augu. Nemo habet iustum lucrũ sine iusto damno. Vbi lucrum, ibi & damnum: lucrum in arca, dãnũ in conscientia. Tulit uestẽ & perdit fidem. Acquirit pecuniã, & perdit iustitiã. ¶ Quòd aũt auaritia sit idololatria, uel Dei negatio, põt ostendi multipliciter. ¶ Primò per hoc quod super illud Matth. 6. Non potestis Deo seruire, & mammonæ, dicit glo. Diuitiis seruire, Deũ negare est. Duobus modis potest negare aliquis dominium alicuius principis; uel dicendo, Ego non recognosco uos esse dominũ meum, nec aliquid teneo à uobis. Si scirem uos esse dominũ meũ, uel aliquid me tenere à uobis, libenter soluerem uobis censum uel seruitiũ uestrũ. Item dicendo, bene recognosco ꝙ debetis esse Dominus meus, & cẽsum debeo uobis, sed nihil soluam uobis: & hic modus negandi magis est contumeliosus Domino. Sic differt negatio qua mali Christiani negant Dominum Deum, ab illa qua Gentiles negant eum. Multi enim Gentiles sunt, qui Christo libenter seruirent, si scirent eum esse Dominum suum: sed solũ propter hoc censum seruitii sui ei non reddunt, quia eius dominiũ non agnoscunt: sed Christiani bene agnoscũt eum esse Dominũ suum, & tamen seruitij censum nolunt ei reddere, maiorem contumeliam facientes ei, quã Gentiles, quia scienter hoc faciunt. Secundo potest ostendi per hoc ꝙ Deus præcipit auaro ut nomen eius non assumat in uanum. Exod. 20. Et ex alia parte nummus unus quẽ lucrari cupit, præcipit ei ut nomẽ Dei assumat in uanum. & ipse potius obedit nũmo, quã Deo indubitanter ostendens se magis esse seruũ nummi, quàm Dei. obedientia enim ostendit quem aliquis

uerè

uerè reputet dominum. Vnde dominus Luc.6. Quid uocatis me domine, domine, & non facitis quæ dico? Eccle.10. Pecuniæ obediunt omnia. Tertiò, potest ostendi per hoc, quòd auarus creaturam adorat interiori adoratione. Adorare enim aliquid, est summũ honorem ei exhibere, uel diuinã maiestatem ei profiteri. Vtrumq; uerò facit auarus. Si enim occurrant ei duo, quorum alterum credat habere Deum, alterum diuitias, maiorem honorem exhiberet diuitiis in diuite, quàm Deo in alio. Hanc idololatriam insinuat nobis Salomon in Prouer. dicens: Multi colunt personam potentis, &c. Coli ad Deum pertinet. In potente coluntur diuitiæ per se: diues uerò per accidens. unde quidã dominus Nummi nobis hos præstat honores. Maiestatem etiam diuinam profitetur auarus creaturę. Maiestas enim est quod signatur per hoc aduerbium Summè, cùm dicitur summè bonus, uel summè potens, uel aliquid simile. Facto aũt ꝓfitetur auarus illud summè bonum, quod summè diligit, & prę cęteris charum habet: & sic diuinã maiestatem profitetur auarus illi creaturæ quam diligit amplius quàm Deum. Præterea cum transit ante pulchram uineam uel domum, caput cordis inclinat ei. Inclinatio animi est amor, sicut dicit Dionysius. Interius ergo talẽ reuerentiã exhibet auarus uineæ uel domui, qualem uerus fidelis exhibet Deo in imagine Crucifixi uel beatæ Virginis. ¶ Quartò, potest ostendi per hoc, quòd auarus illa tria dat creaturæ, quæ propriè Deo danda sunt: scilicet fidem, spem & amorem. De fide satis potest ostendi, quia ipse melius sentit uel credit de diuitiis quàm de Deo. Credit enim quòd necessaria debet habere si diuitiis seruierit, & credit se fame perire, si Deo seruierit, quasi Deus possit minus uel minus uelit seruientes suos remunerare quàm diuitiæ. Duabus de causis accidit quòd aliquis non prouidet ei quæ sibi uidet fideliter seruire: uel quia non potest, uel quia non uult: quarum neutra potest esse in Deo, cùm sit omnipotens, & summè bonus. Spem etiã ponit auarus in diuitiis suis, quod quodammodò de Deo desperarę est. unde Augu. De Deo desperare est spẽ in creaturis posuisse. Amorem etiam ponit ibi quem in Deo deberet ponere faciens inde Deũ suum. unde Augu. super epistolam ad Phil. Hoc ab homine colitur quod præ cæteris diligitur. Quinto hoc potest ostendi authoritate Hiero. dicentis ad Rusticum monachum: Aestimato male pondere peccatorum, leuius alicui uidetur peccare auarus, ꝙ idololatra: sed non mediocriter errat. Non enim grauius peccat qui duo grana thuris proiicit super altare Mercurii, quàm qui pecuniam auarè cupit, & inutiliter congregat. Ridiculum uidetur ꝙ aliquis iudicetur

betur idololatra quia duo grana thuris offert creaturæ quæ Deo debuit offerre: & ille non iudicetur idololatra, qui totum seruitiũ uitæ quod Deo debuit offerre, offert creaturæ. Ad idẽ facit illud uerbum Oseę 10. Secundũ multitudinẽ fructus sui Israel multiplicauit sibi altaria, iuxta ubertatem terræ suę exuberauit simulachris. Quartum testimonium est, illud uerbũ quod legitur 1. Tim. 6. Radix omnium malorum est cupiditas. Alia litera habet, Radix omniũ malorum est auaritia. Ad auaritiam ergo quasi ad radicem omnium malorũ præcipuè adhibenda esset securis prædicationis. Frustra laboratur in extirpatione malorum, si rami amputátur, & radix ista relinquitur.

Quòd grauis infirmitas sit auaritia.

CAP. IIII.

QVartò facit ad detestationem auaritiæ hoc quòd inter infirmitates spirituales ipsa est pessima, uel una de peioribus. Vnde Eccl. 5. Est infirmitas pessima quã uidi sub sole, diuitiæ conseruatæ in malum domini sui. Pereũt enim in afflictione pessima. Inter infirmitates quędam sunt bonæ, quædam sunt malæ. Bonæ sunt infirmitates corporis: quod ostenditur per hoc, quòd à summo bono, id est, à Deo, & quòd dantur à patre amantissimo, & per hoc quòd sunt ut cocturæ factæ in minus nobili parte hominis ad sanandum partem meliorem, scilicet animam. Meliora sunt, ut ait Salomon, uulnera diligentis, scilicet Dei, quàm fraudulenta oscula odiẽtis, scilicet mundi. Vulnera diligentis cocturæ sunt ut medicinalia: sed oscula odientis sunt ut morsus serpentini, uel uenenati, uel oscula Iudæ proditoris. Dicit, enim mundus iste dæmonibus, Matth. 26. Quemcunque osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Infirmitates uerò malæ, sunt infirmitates spirituales, scilicet peccata mortalia: quod potest ex hoc ostendi quòd sunt infirmitates ad mortem, & ad æternã mortem: & hoc, quòd medicum, scilicet Dei filium oportuit uenire de tam longinquis partibus ad curationem earum: & ex hoc quod tantas expensas oportuit fieri pro curatione earum: Filius enim Dei se expendit ibi. Vnde Bern. Ex consideratione remedii periculi mei æstimo quantitatem. Filius Dei iubetur occidi, ut uulneribus meis pretioso sanguinis istius balsamo medeatur. Agnosce homo quàm grauia sint uulnera illa pro quibus necesse est Christum domini uulnerari. Inter infirmitates spirituales pessima uel grauissima est infirmitas auaritiæ quantum ad multa.

¶*Quòd in xij grauitas huius infirmitatis potest ostendi.*

DVODECIM uerò sunt ex quibus potest ostendi grauitas huius infirmitatis. Primum est, eius diuturnitas. Cuius diuturnitatis duæ sunt causæ: scilicet abundantia materiæ & durabilitas. In materia huius infirmitatis est ferè

totus

totus mundus unde cum difficultate ualde magna euacuatur perfectè materia ista à corde hominis: ut scilicet homo omnia temporalia perfectè contẽnat: materia etiã huius infirmitatis durabilior est quàm materia luxuriæ. Mulier.n. quã aliquis amat, potest mori uel deformis fieri: & sic cessante materia cessat infirmitas luxuriæ in homine. Sed terra quam amat auarus plus durabit, quàm ipse: & ideo infirmitas illa erit diuturna propter consimiles causas: est diuturna & aliqua infirmitas corporalis propter abundantiam materiæ & compactionẽ. Secundum est, continuitas huius bonitatis. Fornicator quãdoque non fornicatur semel in mẽse: auarus uerò quasi continuè laborat. Vnde Eccl. 4. Vnus solus est & secundum non habet, non filiũ, non fratrem, & tamen laborare nõ cessat. Et eiusdem 2. Cuncti dies eius laboribus & ærumnis pleni sunt. Tertium est, afflictio acerba, quam habet infirmitas ista. Affligit autem in hac infirmitate grauiter solicitudo, quæ est in conseruando. Ad quod pertinet quod dictum est in uerbo proposito, Diuitiæ conseruatæ in malum domini sui. Grauius uerò affligit labor in acquirendo. unde 1. ad Timot. 6. post illud uerbum, radix omniũ malorum est cupiditas, subiungit Apostolus, Quam quidem appetẽtes errauerunt à fide, & inseruerũt se doloribus multis. Grauissimè uerò affligit dolor in amittendo. Et ad hoc pertinet quod dictũ est in uerbo proposito. Pereunt enim in afflictione pessima. Tunc enim pessimè affliguntur, cùm diuitiæ eis pereunt. Vnde Poeta: Plorat enim lacrymis amissa pecunia ueris. ¶Quarta est, uniuersitas huius infirmitatis. Auaritia enim non parcit seni, nec iuueni, immo secũdum uerbum Prophetæ. A maiore usque ad minorem omnes auaritiæ student. Vix est puer septennis quin cupidus sit, & furetur denarios matri suæ. De peccato luxuriæ expectant pueri duodecimum annum uel decimumquartum. Itẽ peccatum luxuriæ senio senescit in aliquibus: sed de auaritia dicit authoritas, quod cùm cætera uitia in senibus senescant, sola auaritia nõ senescit. Sapiens: Cùm senes ad omnia alia rectius cæteris sapiãt ad solam auaritiam desipiũt Sene. Monstro similis est seni auaritia. Quid enim stultius est. quàm uiã deficiente uiaticum augere? Auaritia etiam non parcit infirmis, nec sanis. Peccatum luxuriæ ad modicã infirmitatem corporalem fugit. Infirmitas.n. grauis sobriam reddit animam, ut legitur Eccl. 31 Sed auaritia tunc interdum augetur. Amat enim tunc auarus amplius suas diuitias, quas iam habet, quia laborare non potest in acquisitione aliarum diuitiarum. Auaritia ẽt non parcit nec literatis, nec idiotis, multi sunt uiri literati qui fornicari dedignarentur, qui tamẽ ualde auari sunt. ¶Quintum, per

per quod potest ostendi grauitas huius infirmitatis est hoc, quòd cælestis medicus primo uolens occurrere huic infirmitati quasi periculosiori, primum consilium dedit contra eam. Matt. 5. dicens: Beati pauperes spiritu, &c. ¶ Sextum est hoc, quòd quasi ad mortem iudicauit eam tantus medicus. Matt. 19. dicens, Amen dico uobis: quia diues difficile intrabit in regnum cælorum. & pòst: Facilius est camelum intrare per foramen acus, &c. Nòn dixit hoc de peccato carnis: imò dixit, Meretrices & publicani præcedent uos in regnũ Dei. ¶ Septimum est hoc, quòd ista infirmitas abstulit finaliter tanto medico unum de illis quos ipse acceperat in cura, scilicet Iudam. Hoc non facit ambitio uel aliud peccatum, licet de ambitione pluries sint tentati apostoli. ¶ Octauum est hoc, quòd auaritia irrisit cælestem medicum, & ad ultimum ipsum interfecit. De primo habemus Luc. 15. Audiebant hæc uerba Pharisæi qui erant auari, & irridebant eum. Aliud manifestum est, quia auaritia Iudæ, & sacerdotum interfecit eum. ¶ Nonum est hoc, quòd cælestis medicus contra hanc infirmitatem tantam purgationem indixit, dicens Luc. 14. Omnis ex uobis qui non renuntiauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Contra gulam non tantum dixit, sed solum admonuit, ne corda discipulorum grauarentur crapula & ebrietate. ¶ Decimum est hoc, quòd ecclesia in principio contra hanc infirmitatem ita strictam dietam obseruari uoluit, ut nullus haberet aliquid proprium. ¶ Vndecimum est hoc, quod multi hac infirmitate laborant, qui nesciunt se illa laborare, & ideo non quærunt sanitatem. Seneca: Initium salutis est cognitio peccati. Idem: Se nemo auarum intelligit, nemo cupidum. Ideo cum difficultate ad sanitatem peruenimus, quia nos ægrotare nescimus.

¶ De septem infirmitatibus quæ sunt in auaro.

DVODECIMVM est uarietas infirmitatum quæ infirmitatem auaritiæ sequuntur. De quibus septem ponemus. Quarum prima est cæcitas, quæ est figurata, Io. 9. per cæcitatem illius cæci nati. Vnde dominus uolens illuminare eum, liniuit oculos eius luto: insinuans esse causam cæcitatis illius lutum temporalium illorum. De hac cæcitate legitur similiter Tob. 2. ubi habetur quod Tobias fuit excæcatus stercoribus calidis hirundinum quæ super oculos eius ceciderunt. Hirundo garula & dedicta, significat felicitatem huius mundi, quæ est quadam pulchritudine dedicta & tumultuosa, quæ calida stercora proijcit super oculos cordis: id est, temporalia ista quæ exurunt corda hominum. Gene. 20. legitur quòd Abimelech rex Geraræ dedit Saræ mille argenteos in uelamen oculorum suorum. & super illud Psalm. Mane astabo tibi, & uidebo: dicit

cit glos. Deum non uidet qui temporalibus adhæret. ¶ Secunda infirmitas est, febris quæ figurata potest esse per febrem à qua dominus curauit filium reguli. De qua legitur Io. 4. Auarus febrilem distẽperantiam patitur, cuius tremorẽ habet cum trepidat, ubi trepidandũ nõ esset. Seneca: De ipso uidet regem, & æstimat prædonem: uidet pauperem, & æstimat furem. Ad tremorem huius febris pertinet quod legitur Iob 15. Sonitus terroris semper in auribus eius: & cùm sit pax, insidias suspicatur. & in Psalm. Posuisti firmamentũ eius formidinem. & Esa. 24. Formido, & fouea, & laqueus super te, qui habitator es terræ. Habitator terrę est auarus, qui est quasi talpa. Aestuat autem auarus ex febre ista, cùm irascitur ex amissione diuitiarum suarum. ¶ Tertia infirmitas est, manus ariditas, de qua legitur Matt. 12. Extende manum tuam, ait dominus habenti manum aridam, & extendit, & restituta est sanitati sicut altera. Manum aridam habet auarus, dum per largitionem eleemosynarum non ualet pauperi extendere. ¶ Quarta infirmitas est illa à qua quis dicitur lunaticus: de qua legitur Matthæi 17. Domine miserere filio meo, quia lunaticus est, & mala patitur, & sæpe cadit in ignem, & crebro in aquam. Auarus sæpe cadit in ignem iræ, & crebro in aquam uoluptatis. Potest autem uocari lunaticus, quia regitur secundum sapientiam huius mundi, quæ per lumen lunæ intelligitur, quæ lucet de nocte. Sapientia huius mundi solum lucet de nocte præsentis uitæ. Cum post præsentem uitam illuxerit sol iustitiæ, bene apparebit quòd sapientia huius mundi stultitia sit. ¶ Quinta infirmitas est, inclinatio ad terram. De qua Lucæ 14. Et ecce mulier quæ habebat spiritũ infirmitatis annis xviii. & erat inclinata, nec poterat sursum respicere. Secundum sacros expositores, ista infirmitas est amor diuitiarum, quæ hominem bestiam reddit interius, ut ad terram respiciat qui ad cælos respicere debuit. Vnde. Dauid: Oculos suos statuerunt declinare in terrã. Bern. Quid indecentius quã curuum recto corpore gerere animũ? Idem: Indignè corpus humanum inhabitat brutus & bestialis spiritus. ¶ Sexta infirmitas est, respirandi difficultas usque ad suffocationem. unde Matth. 13. Solicitudo seculi istius & fallacia diuitiarum suffocat uerbum. ubi dicit gl. Solicitudo huius seculi dum bonum ad cor intrare non finit, quasi aditum uitalis flatus claudit.

¶ Septima infirmitas est, hydropisis. De qua Lucæ 13. Ecce quidam homo hydropicus erat ante illum, &c. Assimilatur autem auarus hydropico in inflatione, & fœtido anhelitu, & siti insatiabili. Inflationem possumus referre ad superbiam quæ comitatur diuitias. Vnde super illud 1. ad

Timo.

Timot. 6. Diuitibus huius seculi pcipe, non sublime sapere. dicit Gl. Aug. Vermis diuitiũ superbia est. uel istam inflationem possumus referre ad uentris ingluuiem, quæ interdum diuitias comitatur. Illi enim cui sufficiebat unum ferculum cùm pauper erat, non sufficiunt tria cùm diues factus est. Fœtorem uero anhelitus referre possumus ad consilia corrupta q̃ dant auari familiaribus suis. ¶De siti uero auari planum est, q est insatiabilis. Vnde Prouerb. 30. Sanguisugæ duæ filiæ sunt, dicentes, Affer, affer. Sanguisuga diabolus est sanguinem peccati semper sugens & sitiens. Ipse dum in humilitate mãsit fuit angelus: superbia uerò fecit eũ sanguisugam. Ipsius uero duæ sunt filiæ auaritia & luxuria, dicentes semper, Affer, affer. Ad eãdem insatiabilitatem pertinet quod legitur Eccl. 5. Auarus non implebitur pecunia.

¶*Quare auarus diuitijs non satietur.*

POSSVNT autem assignari septem causæ huius insatietatis. ¶Prima est, animæ capacitas: quia secundum sanctos, animam dei capacem nihil minus Deo implere potest: unde quum orbis terrarũ sit ante Deum, quasi gutta roris antelucani, ut legitur Sapien. 11. non sufficit implere cor hominis unius. Exemplum de Alexãdro q dixit: Mundus uni non sufficit homini. ¶Secunda causa est: quia cupiditas est infinita, pecunia uerò quantumcunque magna sit, est finita. Sene. Naturalia desideria finita sunt ex sancta opinione nascẽtia: innaturalia uerò ubi desinant non habent. Cupiditatem infinitam dicimus: quia nullo fine mensuratur, uel fine tali mensuratur, qui in præsenti non obtinetur. Nullo fine mensuratur in eo qui solũ uult habere diuitias, ut habeat. Fine, qui in præsenti non obtinetur mensuratur in eo qui ideo uult eas habere, ut per eas gratiam & gloriam huius mundi sibi acquirat: uel qui tantum de pecunia uult habere, ut necessitati quæ possit sibi accidere, sufficiat. Nullus. n. unquam in mundo isto habuit gratiam & gloriam apud omnes, etiã ipse filius Dei: immo alii dicebant de ipso, bonus est: alii dicebant nõ sed seducit turbas. Necessitati autem quæ potest accidere non sufficere etiam quæ sunt, sed necessaria essent quæ possunt esse. Sed qui mensuraret desiderium suum necessitati præsenti, pauca sufficerent. Sic mensurant animalia: & ideo pauca eis sufficiunt. Senec. Quibus nihil deest, feris in alimentum sollicitudo sua sufficit. Sic docet nos Apostolus, ut nos desideria nostra mensuremus. 1. ad Timoth. 6. Habentes alimenta, &c. Cum pecunia quantacunque sit finita, cupiditas infinita, non potest pecunia uia alia adæquari ei nisi cupiditas finiatur, & sic diminuatur. Vnde non est alia uia cupido perueniendi ad satieta-

tem, nisi rescindendo desiderium tuum. Vnde Sene. Si uis te diuitē facere, non pecuniæ est adiciendum, sed cupiditati detrahendum. ¶ Tertia causa quare auari desiderium non satiatur, est hæc, ꝙ quasi pars cibi appositi semper uenter efficitur. Verbi gratia: Auarus si habet nouum frumentum, statim condit nouum horreum. Si habet nouam uineam, condit nouum dolium, & tamen facit, ut cui prius deerat horreum, uel dolium, modò desit uinum uel frumentum. ¶ Quarta causa est hæc, ꝙ bona quæ auarus acquirit, quid uacui secum afferunt. Sicut enim homo habet aliquem defectū, sic & aliæ creaturæ. Vnde cum auro & argēto uenit defectus clauis & seræ. Vinea habet defectum cellarij, doliorum, & aliorum multorū quæ secum affert: uenit enim necessitas plura expendendi cum diuitiis. Vnde Ecclesiast. 5. Vbi multæ opes, & multi qui comedunt eas. Et sic uerum est, per multis illos indigere, qui ꝑmulta possident, ut dicit Boet. Et sicut dicit Senec. Altera cupiditatum ex fine alterius trahitur. Idem: Congregetur in te quicquid multi diuites possident, ex his maiora cupere dicens. Et super illud 1. ad Timoth. 6. Quam quidam appetentes, errauerunt a fide. dicit Gloss. Qui pecuniam appetit, capere cupit. Qui uult sitim cupiditatis suæ diuitiis sedare, similis est illi qui uult sitim corporalem extinguere salsam aquam bibēdo. Aqua salsa ex eo quòd aqua nata est sitim extinguere, & eo quòd salsa nata est eam prouocare: Sic diuitiæ inquātum aliquem defectum supplent, sitim sedant: inquātum uero multos defectus secum afferunt, sitim prouocant. ¶ Quinta causa est, ꝙ hæc cupiditas est quasi ignis. Vnde Eccl. 23. Anima calida quasi ignis ardens. Et Prouerb. 30. Ignis nunquam dicit, sufficit. Ignis uero non extinguitur ex appositione lignorum succorum, sed augetur. Secundum enim ligna syluæ exardescet ignis, ut dicitur Eccle. 28. Sic nec cupiditas extinguitur ex appositione diuitiarum, sed augetur. Crescit enim amor nummi quantum ipsa pecunia crescit, qa pecunia non ponitur, ubi sitis auari est. Vnde sicut uinum in dolio non sedat sitim corporalē: sic nec pecunia in arca uel bursa sedat sitim auaritiæ. Insanis auare, qui pecuniam pōnis in bursa uel arca: nō enim est ibi sitis. ¶ Sexta est, quòd pecunia res est corporalis: anima uero res est spiritualis. Res uero spititualis corporali non potest impleri: nec econuerso. Verbi gratia: Sicut arca sapientia non potest impleri, ita nec anima pecunia. ¶ Septima causa est uanitas pecuniæ. Vnde Dauid: Vt quid diligitis uanitatem? Et sicut plenum uano adhuc uacuum reputatur, ut arca plena aere uacua reputatur, nec propter plenitudinem quam habet minus capax

est

est alterius rei: sic anima auari quantumcunque habeat de diuitiis, adhuc uacua est. Vnde uerum est quod dicit beata Virgo. Diuites dimisit inanes Ad hoc pertinet quod dicit Bernardus: Non plus satiabitur cor hominis auro, quàm corpus aura. Et Eccles. 34. Quasi qui apprehendit umbram, & sequitur uentum: sic qui attẽdit ad uisa mẽdacia. Et Ier. Aspexi terrã, & ecce uacua erat, & nihil. Non solum autem inanis, & uacuus est omnis auarus, imo & pauper. Vnde Tullius: Si propter auiditatem pecuniæ quotidie decipis, poscis, eripis sunt ne hæc signa abundantis, an egentis? Animus humanus non arca diues appellari solet, quamuis illa plena sit. Quum inanem te uidebo, diuitem non reputabo. Et subiungit: Contentum suis rebus esse, sunt maximæ & certissimæ diuitiæ: quasi diues potest auarus esse, sed uerè diues nunquam erit. Vnde Prouer. 14. Est quasi diues, quum nihil habeat: & est quasi pauper, cum in multis diuitiis sit. Auarus in ueritate nihil habet eorum quæ habere uidetur. Vnde Hieron. in magno prologo Bibliæ Antiquum dictum est, Auaro deest tam quod habet, quàm quod non habet. Credenti totus mundus diuitiarum est: infidelis autem, etiam obolo indiget. Quod exponit Bernard. dicens: Fideli totus mundus diuitiarum est: quia tam aduersa quàm prospera ipsius æquè seruiunt ei, & cooperantur in bonũ Et subiungit: Auarus esurit terrena, ut mendicus: fidelis contemnit ut dominus. Poeta: Semper auarus eget: nocet empta dolore uoluptas. Dauid: Diuites eguerunt, & esurierunt.

Quòd auaritia sit misera seruitus.

CAP. V.

QVinto facit ad detestationem auaritiæ misera seruitus, in qua auaritia ponit. Auarus enim seruus est diuitiarum. Vnde Dauid: Nihil inuenerunt uiri diuitiarum in manibus suis. Ordo congruus esset, ut diuitiæ uirorum essent, non uiri diuitiarum. Sed auaritia hanc peruersitatem facit, ubi uiri sint diuitiarum. Dicitur autem auarus seruus diuitiarum: quia nõ est possessor earum, sed tantum custos. Et non tñ non possidet, imò et possidetur ab eis. Quòd auarus sit custos diuitiarum, dicit Glo. super illud Luc. 16. Non potestis deo seruire & mammonæ, his uerbis: Seruit diuitijs, qui custodit ut seruus: sed qui seruitutis excussit iugum, distribuit ut dominus. Quòd autem auarus diuitias non possideat, dicit Seneca his uerbis: Pecuniam magnam habet aliquis. Si auarus est, non habet. Si prodigus est, non habebit. Signum autem manifestum quòd auarus non sit possessor diuitiarum est hoc, quòd non potest inde facere quod uult, uel quod bonum iudicat: immo domina auaritia bene prohiberet ei. Vnde. Ecclesiast. 6. Est aliud malum, quod uidi sub sole,

quod est frequens apud homines, Vir cui Deus dedit diuitias, & honoré & substantiam, & nihil deest animæ suæ ex omnibus quæ desiderat, nec tribuit ei deus potestatem ut comedat ex eo, sed homo extraneus deuorabit illud. Hoc uanitas & magna miseria est. Et Seneca: Non sit tibi auaritia, quæ quicquid omnibus abstulerit, sibiipsi neget. & Bernard. super Cantic. Quæritur a quouis eorum qui insatiabili corde lucris temporalibus inhiant, quid sentiant de illis qui sua uendentes, & pauperibus erogantes, regnum cęlorum pro terrena substantia mercãtur, sapiẽter ne agant. Respondebit, proculdubio, Sapiẽter. quære iterum sibi, Cur qđ approbat non facit? Non possum, inquit. Quare profecto? quia domina auaritia non permittit. Non habet auarus ea quæ habere uĩ, nisi eo modo loquendi quo quis compedes habet quibus cõpeditus est, qui potius dominantur ei quàm seruiant.

¶ *Quòd auarus possideatur a diuitijs.*

QVOD autem auarus possideatur à diuitijs, ostendit Sidonius, dicens. Res tuas si mediocriter colas, possides: si nimium, possideris. Hoc etiam potest probari, primo per hoc, quòd obedit eis auarus, sicut prius ostensum est ex illo uerbo Ecclesi. 10. Pecuniæ obediunt omnia. Secundo ex hoc, quòd conformat se auarus bursæ suæ, sicut ancilla dominæ. Bernar. super Cant. loquens ad auarum: Facis te pecuniæ tuæ non dominum, sed seruum, custodem, non possessorem. Denique conformaris crumenæ tuæ tanquam seruus domino suo: ut quomodo ille necessario congaudet illi gaudenti, & condolet dolenti: tu quoque crescente marsupio tuo crescis pariter & animo, & decrescente pariter decrescis. Nam contraheris tristitia, quum illud exinanitur: & solueris lætitia, aut certe inflaris superbia, quum illud impletur. Tertio ostenditur quòd diuitiæ possideant auarum, ex hoc quòd ita impediunt eum quòd in nulla necessitate potest se habere. Si infirmus fuerit ad mortem, non potest se habere per horam, ad audiendum consilium medici, ut scilicet audiat sermonem. Si sententiam mortis cognouerit latam contra se, non poterit se habere, ut iudicem pro uita sua orẽt. August. Venditis rebus nostris, nullum maius earum recipimus pretium, quàm nosipsos. Implicati enim talibus, nostri non eramus. Sene. Gratuita nobis uidentur quæ carissimè constant. Ex hoc potest apparere stupor noster; quia ea sola putamus emi, pro quibus pecuniam damus uel soluimus. Ea gratuita uocamus, pro quibus nosipsos impẽdimus. Idem: Nihil est cuique se uilius. Idem. Nostri essemus, si nostra non essent. Nonne bene se amisit

amisit diues auarus qui in summa necessitate non pót se habere? infirmus ét ad mortem, nec pót se habere ad horam, ut consiliũ medici audiat? i. ut prædicationem audiat. lata est sententia mortis super eum; nec per unam horam potest se habere, ut pro uita sua iudicem oret. Si maledictus est q partem suam deteriorem facit, qd ille qui omnino se reddit expertem? id est, sine parte, sicut dicit Bernard.

¶ *Quòd sex sunt quæ faciunt ad miseriam huius seruitutis.*

SEX sunt quæ faciunt ad miseriam illius seruitutis, in qua ponit auaritia. Primum est hoc, ꝙ ista seruitus est spiritualis. Multó n. indignius est mente seruire, q̃ corpore, ut dicit Sapiens, & Bern. An nõ seruus cui dominatur peccatum, & maximè nisi tu fortè indignus iudices hominẽ tibi quã uitium dominari? Secundum est utilitas rei cuius seruus est. Rei. n. contemptibilis & ab omnibus cõculcabilis seruus est, scilicet terræ. Tertium est hoc, ꝙ ipse seruus est cuiusdã dominæ quæ uellet ꝙ ipse nunquam comederet uel biberet. Ista domina est auaritia. Quartum est hoc, ꝙ domina ista eos qui sibi seruierunt per totam uitã suam, nudos transmittit in camisia, nec aliam mercedem dat eis. Vnde Psalm. Dormierunt somnũ suum, & nihil inuenerunt omnes uiri diuitiarũ in manibus suis. Itẽ Simul insipiens & stultus peribũt & relinquent alienis diuitias suas. Item: Ne timueris cũ diues factus fuerit homo, &c. Eccl. 14. Qui congregat ex animo suo iniustè; aliis congregat & in bonis illius alius luxuriabitur. Iob 1. Nudus egressus sum ex utero matris meæ, & nudus reuertar illuc. & 27. Diues quum dormierit, nihil secum auferet. 1. ad Timoth. 6. Nihil intulimus in hunc mundũ haud dubium, quia nec auferre quid possumus. Quintum est hoc, quòd domina ista honestissima præcipit furta, rapina, periuria, proditiones, homicidia, immo etiam deicidia. Hæc præcepit principibus sacerdotum, ut filiũ Dei occiderent. Sextum est hoc, ꝙ grauia præcepit. Vnde Ierem. 16. Seruietis diis alienis, qui non dabunt uobis requiem die ac nocte. Esa. 20. Tradam Aegyptum in manibus dominorum crudelium. Et ut breuiter dicam, Auaritia seruis suis exhibet torturam, & compedes, & occupationes graues, & uiles, quæ seruis maleuolis solent exhiberi. Eccle. 33. Seruo maleuolo tortura & compedes mitte illum in operationem, ne uacat. Greg. Ad compedes onerat quicquid homo præter necessaria curat. Auaritia seruos suos excæcat: & ad molam, id est, ad uolubilitatem terrenorum istorum molere facit. Quod significatum est Iudic. 16. in Sampsone, quem excæcatum Philistæi molere fecerunt. Auaritia etiam facit manus

auarorũ in cophino feruire. Terra enim onerati uadunt per solitudinem. Ipsa etiam facit eos fodere nõ solum fossorio, imò etiam corde. Vnde & talpis assimilantur. Ad miseriam etiam seruitutis auaritiæ, facit hoc, ꝙ auarus est seruus omnium illorum qui diuitias possunt ei conferre, uel auferre, uel conferuare. Seneca: Minus quàm seruus est, qui seruos timet.

Quòd magnam uim habeat auaritia ad capiendum animas & detinendum uel submergendum.

CAP. VI.

SExto facit ad detestationem Auaritiæ hoc, ꝙ diabolus nõ habet machinamentum efficacius ad capiẽdũ uel detinendũ vel submergendum, quàm sit auaritia. Contra eam quasi nullum castrũ potest tenere. Quatuor sunt quæ ad fortitudinem castri solent facere, scilicet fossati magnitudo, loci altitudo, murus & aquæ abundantia castrum cingens. Contra primum comportat auaritia aggerẽ, & fossatum paupertatis replet. Vnde bene ei conuenit quod legitur Habacuc. 1. Super omnẽ munitionem ridebit, comportabit aggerem, & capiet eam. Contra altitudinem uerò loci congrat molẽ terræ castro altiorem. Procurat enim quando uidet castrum aliquod in eminentia uitæ, ut tot temporalia habeat, ꝙ altiora sint quodammodo ipsis spiritualibus. Tunc temporalia quodammodo altiora sunt, quando spiritualibus præponuntur: quando etiam in electione prælatorum maior habetur respectus ad illa, & magis occupãtur prælati circa ea postquã electi sunt. Contra abundantia uerò aquæ lacrymarum & sapientiæ salutaris auaritia obstruit terra meatus aquæ, dum adeò impedit spirituales uiros terrenorum solicitudine, quòd non possunt cogitare nec peccata sua, nec alias causas flendi, ut exitus aquarum deducant oculi eorum, & hoc est quod legitur Genesi. 4. Cain interfecisse Abel. Cain interpretatur possessio, Abel luctus. Tunc Cain Abel interfecit, quum solicitudo terrenarum possessionum luctum claustralium impedit. Item etiam impedit, ne aqua gratiæ uel sapientiæ salutaris ad claustrales fluat. Ad quod potest pertinere quod legitur Iudith. 7. quòd quum Holofernes obsedisset Bethuliam fecit incidi aquæductum. Murum uerò castri subfodit auaritia, quum de muneribus prælatum ecclesiæ corrumpit. Vnde Genesi. penult. Simeon & Leui fratres uasa iniquitatis bellantia. & quibusdam interpositis, subiungitur: In furore suo occiderunt uirum, & in uoluntate sua suffoderunt murum. Simeon interpretatur exaudibilis, Leui assumptus. Vnde bene tenent hi duo figuram eorum qui munera largiuntur. Illi. n. exaudiuntur in petitionibus suis, & assumuntur ad

digni

dignitates. Isti occidunt prælatum ecclesiæ qui uir deberet esse, & suffodiunt murum, corrumpendo illum qui resistere deberet male ingredientibus in ecclesiam Dei. Nullum etiam uitium est cuius laquei sint potentiores ad capiendũ quàm auaritia. Quod ideo est: quia auaritia habet laqueos ualde absconsos, & diuersos, & ferè ubique positos.

Quòd laquei auaritiæ tribus modis sint occulti.

De absconsione legitur Iob. 14 Abscódita est in terra pedica eius. & Dauid, Narrauerunt ut absconderent laqueos, dixerunt: Quis uidebit eos? Scrutati sunt &c. ¶ Abscondita uerò possunt dici tribus modis. Primo, quia adeò subtiles sunt ꝙ periti magistri non uident eos: ut patet in subtilibus laqueis usuræ, & simoniæ, de quibus etiã summi magistri dubitent. Secũdò, quia uelati sunt necessitate naturali: necessarium est enim aliqua habere ad sustentationem uitæ. Vnde Gregorius: Primò diabolus solicitat hominem, ut quærat necessaria: quando uerò est in opere ut quærat superflua; & ex hoc accidit ꝙ diabolus tentat eos de auaritia, quos non auderet tentare de luxuria, quia non audirent illum, quia nihil boni est ibi. Tertiò uerò quia sunt uelati spirituali utilitate. Qui enim habet diuitias, potest peccata sua eleemosynis redimere, & multa alia bona facere. Ad quod referunt auari illud Eccle. 7. Vtilior est sapientia cũ diuitiis, non attendentes ꝙ ualde magnam oporteret esse sapientiam, quæ cum diuitiis durare diu, qua sapientia Salomonis cum eis durare non potuerit. Quòd ãt laquei auaritiæ multi sunt & ubiq; positi, patet per hoc quod legitur. Sapien. 14. ꝙ creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animæ hominum, & in muscipulam pedibus insipientium. In quacunque creatura desiderabili quam uidemus, habet auaritia laqueum suũ. unde difficile est laqueos auaritiæ euadere ei qui corde in terra habitat. Ideò bene dicitur. Esaiæ. 24. Laqueus super te qui habitator es terræ. Et 1. Timot. 6. Qui uolunt diuites fieri, incidunt in tẽtationem, & in laqueum diaboli. ¶ Et nota ꝙ auaritia utitur muscipula ad capiendũ incautos, in qua pro assere retinente, est tota domus una, & quandoque episcopatus unus, & quandoq; regnum, ut quando aliquis talia iniustè possidet. De hac muscipula loq̃t Aug. dicens auaro: Præda quam uis rapere, est in muscipula. Tenes alienum, & teneris à diabolo. Et uix tales saluantur, cum ualde diffici le sit ea relinquere quæ iniustè possident.

¶ *Quòd nullum uitium fortius teneat hominem, quàm auaritia.*

NVLLVM enim uitium est qđ fortius hominẽ teneat. Cuius rei potest triplex causa assignari. ¶ Prima est soliditas rei cui li-

gatus est. Possessio.n.sua plus durat q̃ ipse: & ideo non soluitur à uitio auaritiæ, dum uiuit. ¶Secunda cã est, quia pluribus stipitibus ligatus est. Quot possessiones amat, tot stipitibus ligatus est. Et multiplici funiculo: quia non solum amore proprio, immo etiam amore filiorum. Vnde cũ in morte desinit amare ea sibi, amat adhuc filiis suis. Potens etiam est auaritia ad submergendum hominem in profundum inferni. Vnde super illud Deutero.38. Non habebit rex argenti & auri immensa pondera. dicit interlin. in infernũ mergentia. Et 1. ad Tim.6. loquẽs Apostolus de diuitum desideriis; dicit, Quæ mergunt hominem in interitum, & perditionem. & Augustinus: Amas seculum, absorbebit te. Amatores.n.suos uorare nõ uit, nõ portare. Nec mirum si auari demerguntur, cum ligatam habeant ad collum per amorem, nõ molam asinariam, immo domum uel rem ponderosiorem, & sint in profundo maris.

Quod Auaritia sit Deo exosa, iniuriosa proximo, & nociua proprio subiecto. Et primo quod Deo exosa sit, testimoniis sacræ scripturæ ostenditur.

CAP. VII.

SEptimo facit ad detestationem auaritiæ hoc, quòd ipsa est Deo ualde exosa, proximo ualde iniuriosa, & proprio subiecto ualde nociua. ¶Primum potest ostendi ex testimoniis sacræ scripturæ, quæ Deum odire auaros, uel iratum esse eis, quale est illud, Odisti obseruantes uanitates superuacuas: Vanitates obseruant, quod in diuitiis sperant: & sicut tangitur in glo. superuacuè sperat qui sperat in diuitiis: quia quum in eis sperat, aut ipse expirat, & ea hic dimittit: aut quam uiuit; omnia pereunt, & ipse in spe sua deficit. Ad idem facit illud Iac.4. Amicus huius mundi inimicus Dei cõstituitur. & illud 1. Ioan.2. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo; & illud, Inimici eius terram lingent.

¶*De quadruplici stultitia auari.*

IN quo uerbo quadruplex stultitia auarorum insinuatur.

¶Prima est, qui rem immundam corde lingunt quam carnis lingua erubesceret lingere: scilicet terram. ¶Secunda est, quia quum diuitiæ spinæ docẽtur a Domino, Matt.13. qui uerissimè res scit appellare, quũ diuitias terrenas lingunt, solatium in eis quærendo, quasi mel super spinas lingunt. Quòd diuitiæ spinę sint, dicit Grego. super illud Iob 30. Esse sub sentibus delicias reputabant. his uerbis: Profectò spinæ sunt, quia cogitationum suarum aculeis mentem pungunt. ¶Tertia stultitia est hæc, quia fonte dulcedinis, & solatiis neglecto, guttas solatii in terrenis diuitiis quærunt.

¶ Quarta stultitia est, quòd lingendo ad sacietatem se posse peruenire credunt.

Quod

¶ Quòd auaris Deus sit iratus.

QVOD uerò Deus iratus sit auaris, patet Primo ex illo uerbo Zach. 1. *Ira magna irascor ego super omnes gentes opulentas.* Secundo, ex illo uerbo Esa. 57. Propter iniquitatem auaritiæ eius iratus sum, & percussi eum. Tertio ex illo uerbo Osee 12. Ad iracundiam prouocauit me Ephraim. Ephraim, i. fructificans, & diues. Quarto ex illo uerbo quod dicit Iaco. 5. auaris diuitibus: Thesaurizastis uobis irā ī nouissimis diebus, ubi dicit glo. Nescis miser cū thesauro pecuniæ, thesaurum iræ pariter cumulari? Signum etiam ꝙ auarus sit Deo exosus, potest hic esse ꝙ Deus non uult eum nominare. Vnde Luc. 16. non nominatur diues, Lazarus uerò nominatur; & hæc pōt esse causa: quia diuites uocauerūt nomina sua in terris suis. Vnde Dominus non uult memor esse nominū eorū p labia sua: quia nomina eorum fuerunt in ore ioculatorum, & aliorū hominū carnaliū qui quasi porci sunt. Vnde sicut aliquis non poneret libenter in ore suo pomum qđ in ore porci fuisset, sic Deus nomina talium in ore suo non uult habere.

¶ Quatuor rationes sunt quare Deus odit auaritiam.

POTEST autem assignari quadruplex ratio inimicitiarum quæ sunt Dei ad auaritiam. Prima est hæc, quòd auaritia misericordiam fugat. Vnde sicut misericordia Deo specialiter placet, iuxta illud Osee 6. Misericordiā uolo & non sacrificium: sic auaritia displicet ei. Scd'a hæc est, ꝙ auaritia uilipendit multū Deum. Illud n. quod libenter faceret pro obolo, non uult facere, cùm dicitur ei ꝙ hoc faciat pro Deo. Tertia est hęc ꝙ creaturam ab omnibus conculcabilē deificat, non sine magna cōtumelia Dei. Ad augmētum uerò contumeliæ Dei non solum unū Deū sibi facit, sed tot quot possessiones habet. unde Osee 10. Israel secundum multitudinem fructus sui multiplicabit altaria sibi, iuxta ubertatem terræ suæ exuberauit simulachris. Ad cumulum etiam contumeliæ facit ꝙ de bonis sibi à Deo collatis hanc contumeliam illi faciunt. Vnde Osee 2. Ego dedi ei frumentum, uinum, & oleū, & argentum multiplicaui eis, & aurum, quæ fecerunt Baal. In hoc autem deterior est hæc idololatria, idololatria gentium, quia simulachra gentium os habent & cætera membra ad similitudinem hominum: sed auaritia deificat informem materiam, scilicet argentum & aurum.

¶ Quòd auarus diues quinque rusticitates faciat Deo.

QVARTA causa est hæc, ꝙ auarus diues quinque rusticitates facit Deo, seu peruersitates quas nulli homini faceret. ¶ Prima est, quia cum beneficium debeat acceptorem reddere memorē benefactoris sui: auarus tamen inde Deum magis obliuiscitur. Vnde

Osee

Osee 13. Adimpleti sunt, & saturati sunt, & eleuauerunt cor suum, & obliti sunt mei. Et Esa. 57. Viam manus tuæ inuenisti, propterea Deũ non rogasti. Greg. Qui felicitatem quæsitam in terris inuenit, datorem qui eam tribuit nõ requirit Gen. 40. Succedentibus prosperis, præpositus pincernarum oblitus est intrepreti sui. ¶Secunda rusticitas est, ꝙ Deo de bonis sibi collatis gratias non agit: nec propterea eum magis diligit, imò minus, quod nulli homini faceret. unde Iere. 5. Ibo ad optimates. Et sequitur quibusdam interpositis: Ecce, magis hi simul fregerunt iugum, ruperunt uincula. ¶Tertia rusticitas est, quia quum beneficium debeat esse quoddam frænũ retinens susceptorem beneficii ab iniuria largitoris, iuxta ilud Esaiæ 47. Laude mea infrænabo te, ne intereas. auarus tamen non timet Deum offendere, licet tot beneficia ab eo susceperit: nec timet beneficia suscipere, licet tantũ eum offenderit, in quo etiam cauent sibi ipsi latrones. ¶Quarta rusticitas est hæc, ꝙ quanto maiorẽ terram à Deo tenet, tantò ad minus seruitium teneri se credit. Diuites omnino nihil uolunt facere de seruitio Dei. ¶Quinta rusticitas est, quia cum teneat bona Domini in manibus suis, & Dominus inde petat in pauperibus, ipsi nolunt dare uel commodare etiam ad centuplam usuram: ꝙ facerẽt uni Iudęo uel Saraceno. Vnde Aug. ad auarũ Dicit tibi Christus, Da mihi ex eo ꝙ dedi tibi. Dẽ meo quæro, & mihi non donas. Da mihi, & reddo. Habuisti me largitorẽ, facito me debitorẽ, habeam te fœneratorem. Pauca mihi das, plura reddam. Tẽporalia mihi das, æterna restituã. Idem: Præbe tectum, & accipe cælum. Ber. Quid insanię est, ꝙ cũctãtur relinquere simpla pro centuplis? Vbi est cupidus? ubi ambitiosus? ubi conquisitor huius seculi?

¶ *Quòd auaritia sit iniuriosa proximo.*

SEQVITVR de malis, quæ facit auaritia proximo. Quæ multa sunt. Ex hac. n. sequuntur bella & lites: unde Iacob. 5. Vnde in uobis bella & lites, nisi ex concupiscentiis uestris? Sen. Quietissimè uiuerent homines, si hæc duo pronomina de medio tollerentur, meũ & tuum. Ex hac etiam sequuntur homicidia. Vnde Cain qui interpretatur possessio, legitur fratrẽ suum Abel occidisse. Et Prouerbior. 1. Fili mi, si te lactauerint peccatores, non acquiescas eis. Si dixerint, Veni nobiscum, insidiemur sanguini. Et post subiungitur causa motiua: Omnem substantiam pretiosam reperimus, implebimus domos nostras spoliis &c. Ex hac etiam sequitur rapina. Vnde Ecclesiastici. 13. Venatio leonis onager in eremo. Sic pascua diuitũ sunt pauperes. Auarus nulli fidem custodit, nec Deo, nec homini, Deo non: ipsius enim est uox illa Luc. 10. Ecce hę

res,

res, uenite occidamus eum, ut no stra fiat hæreditas. Homini nõ: Filius.n.auarus mortem patris exoptat, & mater filiam uendit iugulatoribus infernalibus. Ex hac etiã accidit ꝙ filii uolunt potius parẽtes comburi æternaliter, quàm hæreditatem sibi minui. Hæc facit ut tribunalia uelut tabernæ sint, in quibus sanguis innocentum uenalis offertur. Amos. 3. Nescierunt facere rectum, dicit dominus: thesaurizantes iniquitatem. Hæc mẽdacia uel periuria non timet, pupillos & uiduã exhęredat. Hęc pauperes contemnit & irridet. Vnde Iob 12. Deridetur iusti simplicitas, lampas contenta apud cogitationes diuitum, paratã ad tempus statutum. Et eccl. 13. Sicut abominatio est superba humilitas, sic exe cratio est diuiti pauper. Hæc est immisericors proximo. unde Iob 40. Cor eius indurabitur quasi lapis. Cor diaboli est auarus. Et Lu. 12. habetur de Lazaro petente eleemosynam, & nemo illi dabat. Et notatur ibi immisericordia diuitis epulonis & etiam familiæ illius. Et Amos. 6. Bibentes uinum in phialis, & optimo unguento delibuti nihil compatiebantur super contritione Ioseph.

¶ Quomodo proprio subiecto noceat auaritia.

SEQVITVR uidere quomodo auaritia noceat proprio subiecto. Notandum ergo quòd auaritia reddit hominem stultum Vnde Lucæ 12. Stulte, hac nocte animam tuam repetent a te: quæ autem parasti, cuius erunt? Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum dites. & supplet glo. supra illud. Sic est stultus. Ad idem pertinet illud apostoli, Sapientia huius mundi stultitia est apud Deũ, & Prouerb. 1. Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti quæ sibi noxi sunt cupient? Nec est stultus auarus unica stultitia, sed multiplici. Non solum stultus, immo & insanus est.

¶ De insania auari diuitis.

INSANIA uerò diuitis auari potest multipliciter ostendi. ¶ Primò, per hoc ꝙ occultos laqueos exquirit, ut se strangulet. Vnde Prou. 26. Cor iniqui exquirit mala: Iniquus põt intelligi auarus ꝑ illud uerbum Eccl. 10. Nihil iniquius quàm amare pecuniã qui ad modũ insani exquirit mala, scilicet laqueos occultos usuræ & simoniæ, in quibus se interficiat ¶ Secundò, potest ostendi ista insania per hoc, quòd uoluntarius uadit submergere se. Singulis diebus facit dietam unam in infernum. Quis adeò sapiẽs est qui insanus reputari non possit, si requisitus quò eat, respõdeat, Vado me submergere, uel suspendere? Hoc aũt respondere potest quicunque est in mortali peccato. uadit enim submergere se in abyssum inferni quod est summa stultitia, sicut sapientia summa est in paradisum ire. Vnde Eccle. 6. Quid habet amplius stulto sapiens? & quid

pau

pauper, nisi ut pergat illuc ubi est uita? Tertiò per hoc quòd cùm insipiens sit, insipientiam suam nõ agnoscit, immo sapientem se putat: quod plus est quàm stultitia. & quàm insania. Vnde Prou. 28. Sapiens sibi uidetur uir diues: pauper autem prudens, scrutabitur eũ. Paup iste Christus est q scrutabit eũ qui sibi sapiens uidetur, ostendens eum non fuisse sapientem. Et Prouerbiorum. 22. Vidisti hominem sibi sapientem uideri, magis illo spem habebit stultus In quo uerbo innuitur insipientiorem esse cæteris illum, qui se putat sapientem quum non sit.

¶ Quartò ostenditur insania ista per hoc, quòd auarus spiritualiter interficit omnes qui iuxta se sunt. Si uideris aliquem qui claua accepta primò interficeret uxorem suam, deinde filios suos & filias, & totam familiam, & pòst sacerdotem ne pro peccato suo eum excommunicaret, nunquid eum insanum reputares? Sic facit auarus, præcipue usurarius, dum omnes tales facit communicari peccato suo. Corporaliter etiam percutit diues uicinos suos. Quandoque enim diuitiæ suæ eũ faciunt insanire. Vnde alapa una quandoq; constat ei centum libras. Vnde Eccl. 21. Obiurgatio & iniuriæ annihilabunt substantiã, & domus quæ nimis locuples est annihilabitur superbia. De hac psecutiõe loquitur Dominus: Math. 24. dicens: Si autem dixerit malus ille seruus in corde suo, Moram facit dominus meus, & cœperit percutere conseruos suos &c.

¶ Quintò, ostenditur insania ista p hoc, quia ad districtissimũ iudicẽ cum re furtiua ire non timet. Dum uiuimus, non cessamus ad iudicẽ ire, & quotidie proximiores sumus. ¶ Sextò, ostenditur insania ista per hoc, q cum domus cõscientiæ suæ igne cupiditatis succensa sit tempore quo aquã gratiæ ad ignem illum infernalem extinguendum quærere debuit, quærit potius quasi faculas ad incẽdendum domum suam, quia quærit aurum & argentum, cæteraq; cõcupiscibilia, quæ ignem cupiditatis incendunt.

¶ *De multiplici stultitia auari.*

SEQVITVR de multiplici stultitia auari. Et est prima stultitia eius, quòd se cæteris rebus minus diligit, quod potest ostẽdi. Primò, per hoc quòd se malum & sua bona uult habere. Vnde August. Adeò cæcitas mentis conualuit, adeò absorbuit hominẽ interius, ut omnia uelit præter seipsum bona habere. Et iterum Augu. loquens ad auarum, Quid est quod te uelis malum habere? Nihil omninò. Non uxorem, non filium, non seruum, non tunicam postremo non caligam, & tamen uis habere malam uitam. Rogo te propone uitã tuã caligæ tuæ. ¶ Secundò põt ostendi idem per hoc q auarus de perditione sui non dolet, de perditione autem oboli do-

doleret. Singulis diebus sotulares suos tergit, seipsum aūt per annū in sordibus relinquit: nec ēt tunc bene mundat. ¶ Tertio, potest idē ostendi per hoc, ꝙ de corde suo quasi clypeum rebus suis facit, ut cor suum incommoda rerum suarum primo excipiat, similis cuidam stulto, qui habens sotulares nouos transiens per spinas, se discalciauit. Adeo enim amabat sotulares suos, ꝙ potius elegit sotularibus suis quàm proprijs pedibus parcere. ¶ Secunda stultitia auari est, quòd sua negligit, & de alienis sollicitus est.

¶ *Quæ propriè sint hominis.*

QVATVOR autem sunt quæ possumus dicere nostra. s. bona interna. Vnde Seneca: Sapiens intra se omne bonum terminabit. Et dicit ꝙ quidam patria capta, uxore & liberis amissis, cum ex incendio publico solus & tamē beatus exiret. Interroganti uictori, si quid perdidisset: Nihil, inquit, perdidi: bona mea mecum sunt. Ista bona interna negligit auarus. Proiecit enim in uita intima sua: ut legitur Ecclesiast. 10. Nostrum est ēt tempus. Vnde Senec. Cætera à nobis aliena sunt: tempus tantum nostrum est. Quòd autem tempus quodam speciali modo nostrum sit, uidetur per hoc, quòd qui tempus amittit, seipsum amittit, qui medium uitæ suæ amittit, se dimidium amittit: & qui totum tempus amittit, se totum amittit. Nostra etiam sunt ea quæ pauperibus largimus. Vnde quidam cum dominus eius uellet de bonis eius habere, & præcepisset ei ut de bonis suis uirtutem diceret ei, facta computatione sexcētorum aureorum, quos pauperibus erogauerat respondit, quòd nihil plus in mundo habebat præter centum aureos. Cum autem a circunstantibus obiiceretur ei, quòd falsum esset, & dicerent: Illa grangia tantum ualet, & illa domus tantum, & multa alia. Ille respondit, Illa nō sunt mea sed domini mei: quia quando uoluerit, accipiet tanquam suū: sed illud quod dedit pro Deo per manus pauperum in salua custodia posui, ita quòd nullus potest mihi illud auferre. Ad quod pertinet illud quod legitur Eccl. 17. & 29. Eleemosyna uiri quasi sacculus cum ipso. Nostra etiam sunt bona æterna. unde Luc. 16. Si in alieno fideles non fuistis, quod uestrum est quis dabit uobis? Alienum uocat bonum transitorium, nostrū æternum. Sua igitur negligit auarus, q. quatuor prædicta quę proprie sua sunt, non timet amittere. de alienis uero solicitus est. i. de temporalibus istis quæ nostra non sunt. Sicut potest ostendi.

Quod temporalia ista non sunt hominis.

PRIMO ex hoc quòd dominus dicit in Luca, Si in alieno, &c. Secundo ex illo uerbo Abacuc 2. Væ qui congregat non sua. Tertio, ex illo uerbo Ambros. super Lucā, Non bona sunt hominis quæ

quæ secum ferre non potest. Sola misericordia comes est defunctorum. quod intelligendum est de illis defunctis, qui cum misericordia in præsenti societatem habuerunt. Quarto potest idem rationabiliter ostendi. ¶ Primo, per hoc ꝙ bona temporalia assimilantur fluuio transeunti. Fatua esset ciuitas aliqua quæ æstimaret aquam Rhodani ante se transeuntem sibi remansuram, cùm per tot ciuitates transierit, nec eis remanserit: Sic fatui sunt qui bona temporalia sibi remansura putant. Vnde quidam: Erras si mansuras putas tibi diuitias, quæ ꝑ tot manus hominum transierunt. Hanc rõnem insinuat Dauid, ubi dicit, Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Diuitiæ ad modum fluuii sicut affluunt, sic defluunt. Nõ est aqua Rhodani illius ciuitatis ante quã transit, sed ad necessitatem suam pót inde sumere, sic licèt bonis tpalibus uti possimus ad necessitatem nostram, nostra tamen non sunt, sed sicut uulgariter dicitur, Tout fut à autruy, tout est à autruy.

¶ Secundo, potest ostẽdi ꝙ nostra non sunt, per hoc ꝙ terra in qua crescunt nostra non est. Vnde Dauid, Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena? Et iterum, Aduena ego sum apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei. ¶ Tertio per hoc, quod ianitor huius mundi, mors scilicet, non permittit nos ferre aliquid de hoc mundo: quando aliquis sedet ad mensam alicuius potentis, multa apponuntur sibi, scilicet scyphi argentei, scutellæ, & similia, in quibus solum usum habet. Si uero aliquis ex simplicitate crederet ea esse sua, & uellet ea secum ferre, ianitor bene ostenderet ad portam quod nihil iuris in eis haberet. Ita diuites credunt bona temporalia sua esse, sed mors bene ostendit eis contrarium, cum dicit: Nihil intulistis in hunc mundum, nec quicquam auferre potestis.

¶ Quarto, potest idem ostendi per hoc, quia dum canis sequitur duo homines, nescitur quis eius dominus sit: sed si separentur illi ab inuicem, canis sequitur dominum suum, & tunc apparet cuius sit. Sic diuitiæ in morte remanent cum mundo, & deserunt auarum. ¶ Et est notabile exemplum principis magni Saracenorum, qui cum mortem sibi imminere inspiceret, pannum lineum de quo sibi sudarium consuendum erat, erexit in signum, & fecit circunferri per ciuitatem à præcone, dicente, Hæc dicit princeps uester. Cum essem dominus undecim regionum, hoc solum de gloria mea & diuitiis meis mecum auferam. Diuitiæ sunt uelut infideles amici, qui amatores suos in extrema necessitate deserũt. Vnde quidam cum a diuitijs suis auxilium implorasset, nec etiam posset habere responsionem ab eis, ait. O fallaces diuitiæ, toto corde uos amaui, & honoraui, & tunc in tanta necessita

cessitate positus nihil consilii uel auxilii à uobis habere possum. Paratæ estis me deserere, nec uultis me sequi: ego præmittam uos. Et his dictis statim distribuit omnia pauperibus. ¶ Vltimo, potest ostendi quòd temporalia nostra nõ sunt per hoc ꝙ solam dispensationem in eis habemus. Ambros. Nemo dicat proprium quod commune est. Plus quàm sufficeret adsumptum uiolenter obtentum est. Ille qui sua negligit, & alia excolit, iuxta sapientiam huius mundi, infelix reputatur: quia cùm aliena cõpellitur relinquere, ex suis quæ neglexit non potest sustentari. Sic auarus cùm temporalia bona amiserit, bonis æternis carebit. ¶ Tertia stultia auari est: quia ea amat quæ amatoribus suis non ꝓsunt, imo sunt eis ualde nociua, contemptoribus uero suis ualde utilia. unde melioris conditionis sunt qui ea non amant, quàm qui ea amãt. Quòd diuitiæ non prosint amatoribus suis, patet ex illo uerbo Ecclesiaſ. 5. Qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis.

¶ *De quinque fructibus diuitiarum.*

QVINQVE fructus uidentur esse diuitiarum. Primus est satietas, unde Tullius: Fructus diuitiarum est copia, hunc fructum non capit qui diuitias amat. Amor enim est fames spiritualis, fames autem non est satietas. Secundus autem fructus est, redemptio animarum. Vnde Prouer. 13. Redemptio animæ uiri, propriæ diuitiæ. Et Danielis. 4. Peccata tua eleemosynis redime. Prouerb. 14. Corona sapientium diuitiæ eorum. Tertius est emptio regni cœlestis. Vnde Lucæ. 16. Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, &c. & August. Præbe tectum, & accipe cælum. Quartus fructus est patrocinium pauperum. Vnde Gregor. Pauperes non sunt despiciendi ut egeni, sed rogandi ut patroni. Pauperes sunt sicut stipendiarii nostri. Vnde Ecclesiaſ. 29. Conclude eleemosynam in sinu pauperis. & paulo post, Super scutum potentis & lanceas pugnabit aduersus inimicos tuos. Quintus fructus est, ipsarum diuitiarum multiplicatio. Vnde 1. ad Timo. 4. Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens uitæ quæ nunc est & futuræ. Quatuor vltimos fructus nõ colligit ex diuitijs, qui eas amat, quia eas non seminat, sed retinet apud se: & ideo non potest fructũ inde colligere: Non solum autem non prosunt diuitiæ amatoribus suis, imo etiam multum nocent. Inquinant enim eos, cruciant & occidunt. Ad primum facit illud uerbum Bernar. Beatus qui post illa non abiit, quæ possessa onerant, amata inquinant. Ad secundũ facit illud quod dicit Seneca. Proiice quæ cor tuũ laniant, quæ si aliter abstrahi nequirent, cor ipsum cum eis auellendum esset. Ad tertium facit, quod cum Constantinus dedit imperium ecclesiæ, audita est hæc uox, Hodie infusum

fusum est uenenum ecclesiæ Dei. Diuitiæ ergo ut uenenum se habent ad amatores suos, interficiũt enim eos. Ideo miratur Dauid quare diligantur, dicens: Vt quid diligitis uanitatem, &c. Et Prou. 1. Vsquequo paruuli diligitis infantiã, &c. Ipse etiam diuitię quodammodo ne amentur clamant, dum tot afflictiones faciunt amatorib. suis. Vnde Greg. Mundus iste dum tot afflictionibus pulsat, tot calamitates ingeminat, quid aliud nisi ut non diligatur clamat? Quod autẽ diuitiæ sint utiles cõtemptoribus suis, patet ex hoc quòd earum contemptores licet pauperes sint, ex contemptu earum regnum æternum emunt. ¶ Quarta stultitia auari est, quòd ea custodit quæ custodita perduntur. perdita uero custodiuntur. Quod ostendi potest per simile de frumento, quod si custodiatur perditur, si seminando perdatur, renouatur & multiplicatur. Vnde super illud Matthæi 16. Qui uoluerit animam suã saluam facere, perdet eam, dicit gloss. Quasi dicatur agricolæ. Si frumentum seruas, perdis, si seminas, renouas. Ad idem facit illud Ecclesiast. 29. Perde pecuniam propter fratrem & amicum, & nõ abscondas sub lapide in perditionem. Lapis uocatur cordis duritia. Sub qua dum absconditur, in perditionem absconditur: quia dum seruari creditur, perditur. Et non solum perditur, imò etiam perdit dominum suum, quod deterius est. Vnde Bernar. loquens de bonis temporalibus, dicit: Vtinam tantum congregata perirent, & non congregator eorum. Tolerabilius esset insudare labori perituro, quàm perempturo. ¶ Quinta stultitia auari est, in expendendo prodigè: quod facit dum pretiosũ lumen rationis consumit. in quærendo temporalia quæ uilia sunt. de hoc lumine dicitur in Psalm. Signatum est super nos lumen uultus tui domine. Lumen uultus Dei. ratio est, quia secundum eum Dei imago sumus. Lumen ergo rationis est signatum super nos: quia impressum est nobis sicut imago sigilli ceræ imprimitur. ¶ Hoc lumen ualde pretiosum est, sicut potest ostendi tripliciter. ¶ Primo per hoc, quòd secundum illud Deo similes sumus. ¶ Secundò per hoc, quòd præualet toti mundo absque creaturis rationalibus: quod patet per hoc, quod si alicui lumen rationis tenebrescat, per insaniam uel alio modo, melius est illi lumen restitui quam totum mundum ei acquiri. ¶ Tertio potest idem ostendi per hoc quòd sol & luna & omnia alia luminaria cœli, immo etiam omnes creaturæ uisibiles deseruiunt huic lumini, & sunt quasi ad accendendum illud. Vnde manifestum est quale sit lumen istud, cui tam pretiosa luminaria deseruiunt. Valde enim paruis candelis solent accendi ualde magni cerei. Hoc lumen expendunt auari in

ri in quærendo temporalia, quæ Apostolus arbitratus est ut stercora, quem non credimus fuisse deceptum in sua arbitratione. Si quis candelam quinque denariorum expenderet quærendo unũ obolum, ualde fatuus reputaretur: quanto insipientior reputandus est auarus, qui lumen pretiosum, immo impreciabile in congregando lutum expendit? Verè insanus est auarus qui uicinos suos reprehendit de hoc quòd ceram consumunt, cùm sepum eis sufficere possit, dicens: Vt quid perditio hæc? seipsum uerò non reprehendit de perditione talis & tanti luminis. Lumen istud regnum est datum homini, ut eo circa se & Deum utatur. Auarus uerò eo utetur circa iumẽta sua, ipse uerò remanet in tenebris. Iumenta sua ad lumen comedũt, ipse uerò comedit in umbris. unde Eccle. 5. dicitur de auaro: Cunctis diebus uitæ suæ comedit in tenebris, & in curis multis, & in ærumna atque tristitia. Et quia in tenebris comedit, ideo noxia & uenenata comedit. O quàm fatuus reputaretur quis, qui ad præsepe iumentorum suorũ cereum magnum poneret, ad mensam uerò suam esset sine lumine. Sed insipientior eo est auarus, qui nec solum lumẽ rationis prodigè expendit, imò seipsum dum se totũ rebus suis largitur ordinandis & excolẽdis, & de se nihil retinet sibi ipsi, cũ ipse amplius regimine & cultura indigeat. ¶ Sexta stultitia est in acquirendo. Fatuus operarius est, qui sciens aliquam bonam artem ex qua potest lucrari decem marcas in die, & facit uile opus unde tantum quatuor denarios acquirit. Insipientior est auarus qui labore diurno tantum lucratur aliquid terrenum, cum labore eodem, uel minori, & quandoq; maiori, si propter Deum faceret, posset lucrari regnum coelorũ. Ad quod pertinet illud Gregorii, Fatuum est inde temporalia quærere, unde possumus æterna habere. Minuit dominus hominem paulominus ab angelis, sed homo ex auaritia sua minuit se multo amplius à iumentis, cũ reducit se ad illud opus in quo multo minus ualet hõ q̃ equus. Locatur enim equus duodecim denariis, quando homo locat se nisi quatuor. Vnde nisi homo laborem suum ad Deum referat, à quo aliam mercedem recipiet, inferior iumentis quantum ad hoc est. Fatuus ẽt negotiator est auarus, qui simpla pro centuplis nõ uult commutare. Vnde Bern. loquens de uerbo isto, Centuplum accipietis &c. dicit, Quid insaniæ est q cunctamur relinquere simpla pro centuplis? Vbi cupidus? ubi ambitiosus? ubi conquisitor huius seculi? Fatuus est qui ad hoc laborat ut spinæ diuitiarum sibi multiplicẽtur quæ eũ pungant in præsenti uarijs curis, & occasionaliter succedent eũ in inferno.

Nunquid colliget auarus de spinis istis uuas, aut de tribulis ficus? Imò etiam in præsenti inueniet in illis molestiam & asperitaté, in quibus quæsiuit suauitatem. Auarus ét talpæ similis est, quæ quicquid fodit, super humeros proprios ponit. Sic auarus ea quæ male acquirit, quodámodo super se ponit. Impediunt enim eum ne ad uitam gratiæ suscitari possit. Vnde diuitijs quas acquirit cumulat se. Auarus etiam similis est, secundum Bern. homini qui suffocatur in aqua, qui non dimittit quicquid tenere potest. Et cùm deberet amplecti tabulã pœnitentiæ quæ eum à naufragio liberaret, potius amplectitur aurum & argentum &c. ponderosa, quæ mergunt eum in profundum inferni. Et ut breuiter dicam, Auarus antequã lucretur, seipsum perdit, & anteq̃ aliquid capiat, capit̃. Iusto.n. iudicio Dei fit, sicut dicit August. ut à diuitiis quas iniustè capere noluit, capiatur iustissimè, imò quod deterius est ipsis diuitiis, quasi quadã esca à diabolo capiatur. ¶Septima stultitia est, ꝙ nec solũ expendendo uel acquirendo insipienter agit auarus, sed etiam custodiendo.

¶*Quòd auarus stultè agat, custodiendo diuitias.*

ET hæc quatuor de causis. Primò quia thesaurizat ubi oẽs antecessores sui thesauros amiserunt, scilicet in mundo isto. Vnde Ose. 7. Ephraim factus est sicut colũba seducta, non habens cor: id est, sapientiã. Hæc est insipientia colũbæ, quòd pullos suos ibi ponit ubi omnes amittere cõsueuit. ¶Secundo, quia custodire uult quæ durabilia non sunt. ¶Tẽporalia ista quatuor de causis cõsumuntur. ¶Primò, propter corruptibilitatem propriam. Vnde Iaco. 5. Agite nunc diuites, plorate ululantes in miseriis uestris quæ euenient uobis. Diuitiæ uestræ putrefactæ sunt &c. ¶Secunda causa est aliena rapacitas. Vnde Matth. 6. de ista causa & præcedente dicitur, Nolite thesaurizare uobis thesaurũ in terra, ubi ærugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt & furantur.

¶Tertia causa est superbia quam diuitiæ pariunt, quæ postea diuitias consumit. Vnde Augu. Vermis diuitum superbia est. ¶Quarta causa est, ampla familia quam diuitię requirunt. Vnde Eccle. 5. Vbi multæ sunt opes, ibi multi sunt qui comedunt eas. Et quid ꝓdest possessori nisi ꝙ cernit eas oculis suis? ¶Tertiò insipienter agit auarus custodiẽdo, quia uult sua secum habere, cùm securius possint sibi ab alio custodiri.

¶*Fatuus est qui uult pecuniam suam secum habere.*

QVINQVE casus sunt in quibus fatuus est qui pecuniam suam secum uult habere. ¶Primus casus est, quando aliquis est uiator, & est transiturus per locũ ubi scit se spoliandum esse: tunc

fatuus

fatuus est si amplius uelit de pecunia sua secum habere quàm sit necessariū ei ad expensas usque ad locum illum. Onus enim esset ei, si amitteret eā. Locus per quē necessario sumus transituri, est mors, ubi spoliabimur. Spoliatur homo in morte, quia mors angustum est foramē. Vnde Ber. Quid tu camele gibbum? quid tu pecuniose proditoris loculos tollis? non sic impie, non sic ingredieris. Foramen acus huiusmodi sarcinas non admittit. ¶ Secūdo spoliatur homo quasi rediturus in uentrem matris suæ. s. terræ, unde Eccl. 40. Iugum graue super filios Adæ à die exitus illorum de uentre matris usque in diem sepulturæ. Et in Iob 1. Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus reuertar illuc. i. in uterum matris, scilicet in terram. ¶ Tertio spoliatur homo in morte ad instar damnatorum qui tradendi patibulo spoliantur. Fatuus est ergo auarus, qui diuitias secum uult habere, cum sciat se in morte spoliandum esse: & non uult eas mittere in locum securum per manus pauperum. Gregor. Securius ferūtur diuitiæ de patria ad patriam per manus pluriū, quàm unius. ¶ Secundus casus in quo fatuus est qui pecuniam suam secum uult habere, est, cùm naufragium alicui imminet. Vnde Gre. super illud Iob. 31. Quasi fluctus tumentes super me timui semper Deum. Cū fluctus desuper imminent, tunc nautæ de naui proijciunt, pro quibus longa naufragia sumpserunt. Fatuus est ergo auarus qui in tanto naufragio positus potius uult pecuniam suam secum habere, quàm eam in saluo esse, præcipuè cū Seneca dicat, Nemo cum sarcinis enatat. ¶ Tertius casus in quo non uult aliquis pecuniam suā secum habere, est, cum pecunia illa furtiua est, & scit pecuniam illam testimonium fore suæ damnationis, si apud se inuenta fuerit. Fatuus est ergo auarus qui rem male acquisitam, quæ testimonium erit condemnationis ipsius, ita diligenter cōseruat, uidetur coniurasse sibi mortem propriam, cùm in iudicio tā periculoso testes producere uelit contra se. Ad hoc pertinere uidetur quod auaris dicitur Iac. 5. Aurum & argentum uestrum æruginauit, & ærugo eorum erit uobis in testimonium, & manducauit carnes uestras sicut ignis.

¶ Quartus casus est, in quo non uult aliquis pecuniā suā secum habere, cùm hostes sui eū insequūtur, & pecunia illa est impedimētum fugæ illius. Ex quo satis manifestum est quòd insipiens sit auarus quē hostes inuisibiles insequuntur, & pecuniā suam nulli commendare uult, sed potius uult eā custodire, cū in ueritate ipsa potius eum custodiat & detineat, nec de manibus eius possit euadere. Vnde auarus est sicut simia uel ursus, qui quādoq; ligātur ad

stipitem uel truncum mobilem. Et posset alicui uideri quòd simia uel ursus stipitem custodiat, cùm potius à stipite custodiatur. Sic auari ligati sunt ad temporalia bona, quorum quædam sunt mobilia, quædam immobilia, & potius per ea custodiuntur à diabolo, quā ipsi custodiant ea. Nec possunt procedere nisi quantum uinculum amoris quo ad diuitias suas ligati sunt, permittit. Vnde Exod.8. Veruntamen longius ne abeatis. ¶ Quintus casus quomodo uult aliquis pecuniā suam secum habere est, cū timet super eam se inquietari, uel ut largiatur eam, uel ut mutuo concedat. Et ista causa deberet multum mouere auarum, quòd pecuniam suam in loco falso reponeret. Sicut enim caro circa ossa canes prouocat, ut illa rodant & mordeant: & sicut reclamatoria prouocant aues rapaces: sic diuitiæ contra auaros fures & raptores prouocant. Vnde Seneca: Auarus diues cupiditatem irritat. Immo sicuti caro quæ ossi adhęret, cæteris carnibus amplius appetitur: sic diuitiæ auarorum. Dicunt enim, Auferamus ei, quia nunquam inde daret nobis: unde à multis inquietatur auarus. Accidit etiam auaro sicut quibusdam arboribus quæ nolunt hominibus fructus suos dimittere, nisi cum difficultate: uel quia non citò maturescunt, uel alia de cā, nihilominus arboribus illis auferūtur fructus sui: & insup optimè uerberantur, et usq; ad fractionē multorum ramorum suorū. Aliæ uerò arbores quæ de facili fructus suos dimittunt hominibus, remanent absq; damno ramorū suorum. Similiter auarus diuitijs suis spoliatur uelit nolit, & præter hæc flagellatur & affligitur sępe. ¶ Quarto insipienter agit auarus sua custodiendo, quia non uult ea pręmittere in cœlum. Nō enim uult eleemosynas facere in uita sua, sed expectat ꝙ ab aliis sibi fiant eleemosynæ post mortē. In quo similis illi est qui de nocte trāsiturus per loca foueis plena, lucernam uellet ferri post tergum: Eleemosynæ enim quas facit homo in uita sua, sunt quasi lucerna quæ præfertur homini, & custodit hominē ne cadat in foueam inferni. Eleemosynæ uero post mortem factæ sunt quasi lucerna post tergum, quæ nō custodit hoīem quin cadere possit in foueā inferni. Et si iā cecidit, non extrahūt eū inde eleemosynæ: qa in inferno nulla est redemptio.

De tribus alijs stultitiis auari.

SEQVITVR de aliis tribus stultitiis auarorum. Quarum prima est improuidentia. Secunda, incircunspectio. Tertia uerò incautela. Hæc enim tria sunt species stultitiæ, sicut eorum contrarię sunt species prudentiæ, scilicet prouidentia, circunspectio, & cautela. Quòd autem auarus ualde insipiēter se habeat in sua

proui-

prouisione, potest ostendi multipliciter. Primo per hoc quòd ubi in æternum mansurus est, de domo sibi non prouidet: ubi uerò quasi per noctem hospitaturus est, palatia magna construit. Hæc est uita præsens, si ad æternitatē futuræ uitæ comparetur. Vnde Sap. 5. dicitur quòd spes impii est quasi lanugo, uel tāquam memoria hospitis unius diei prætereuntis. Et Tull. loquens de eo qui bene uixit in mundo isto, dicit quòd ipse ex hac uita discedet tanquam ex hospitio, non tanquam ex domo. Imò quod plus est, uita pręsens est quasi quoddā diuersorium, ad quod homo declinat ad commorandum aliquantulum: uel est quasi uia per quam cursim transituri sumus. Ad primam facit quod dicit Tullius, Cō morandi diuersorium, non habitandi nobis natura dedit. Ad hoc signandum dominus in diuersorio nasci uoluit. Breuitas huius uitæ in futuro uerius cognoscetur. Vnde Sapien. 5 dicunt damnati in inferno, Nos nati continuò desinimus esse: adhuc uerò ꝙ nos per uiā præsentis uitę cursim transituri sumus. Facit hoc quod dicit August. ꝙ nihil aliud est tempus huius uitæ quàm cursus ac mortem, unde uelocitatē huius transitus, satis exprimunt dānati in inferno, qui dicūt Sap. 5 se pręteriisse uitam istā tanquam nuntium præcurrentē, & tanquā auem quæ pertransiit fluctuantem aquā, & tanquam auem quæ transuolat aëre, & tanquā sagittam ad locū destinatum emissam. Quale uerò est hoc, quòd in loco ad quem ad horā diuertimus uel in uia per quam cursim transituri sumus, palatia magna construere uolumus: ubi uero æternaliter mansuri sumus, in nullo nobis prouidere curamus. ¶ Secūdo potest ostendi, quòd auarus insipienter agit in sua prouisione per hoc quòd horrea sua & cellaria sua replet ad sustentationem uitæ diurnæ æternæ. Nihil uerò præparat uitæ æternæ. Vita præsens est quasi uita unius diei. Dauid: Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna quæ præteriit. ¶ Tertio potest idem ostendi, scilicet quòd auarus insipienter agit in sua prouisione, per hoc ꝙ iumento suo scilicet corpori uineas plātat, & agros seminat, & prouidere non cessat: animam uero suam propter defectum cibi spirituales fame perire permittit. Ad quod possumus referrè illud Psal. Esurientes & sitiētes anima eorum in ipsis defecit. Et Ecc. 6. Omnis labor hominis in ore eius: sed anima illius nō implebitur bonis. quasi diceret, Totus labor hominis est circa os corporis, animam uerò uacuam relinquit. ¶ Quarto potest ostendi, ꝙ auarus insipienter agit in prouisione sua per hoc ꝙ diligenter cauerne rami arborum suarum nimio pōdere frangātur: & iumēta

sua non uult nimio pondere grauari: seipsum uerò onere importabili onerare non timet. Vnde Aug. Quid miserius est misero nō miserante seipsum? Quantuncunque oneratus sit auarus onere temporalium istorum, nūquā dicit, ꝙ satis sit. Sen. Segeté nimia sternit ubertas. Rami nimio onere frāgūtur. Omnibus quoq; nocet quos immoderata felicitas rūpit. Nec posset auarus sustinere, ꝙ iumētū suum ultra uires suas oneraretur, in onerando uero se uires suas nunquam considerat.

¶ *De incircunspectione auari.*

SEQVITVR de incircunspectione auari, quæ multiplex est. Prima est ꝙ terram continuè inspicit: iuxta illud Psal. Oculos suos statuerunt declinare in terram. Cælestem uerò patriam non cōsiderat quam amittit. Secunda est, ꝙ pedes scuto defensionis diligenter protegit: caput uerò, id est Christum, hostibus exponit. Caput uiri Christus est, sicut dicit Apost. De hoc capite non curat auarus, licet ad custodiā illius admoneat, ubi dicitur: Estote prudētes sicut serpentes. Serpēs præcipuè caput suū custodit. Capiti asini sui, id est, corporis, multum timet auarus: huic uerò glorioso capiti nō timet. Tertia incircūspectio est, ꝙ à sinistris aduersitatis diligenter sibi, à dextris uerò prosperitatis non cauet, ex qua parte sibi magis timēdū esset: iuxta illud Greg. Quū omnis fortuna timenda sit, magis timenda est prospera quàm aduersa. Et psal. Cadent à latere tuo mille &c. Quarta est, ꝙ paupertatē præsentis uitæ quā ante se aspicit, solā attendit, & nimis eam cupiens fugere, quasi retro cadit in foueam paupertatis æternæ: iuxta illud Iob 6. Qui timet pruinam, irruet super eum nix. Et Prouerb. Quod timet impius, ueniet super eum. Quinta est, ꝙ dum auarus cauet diligenter, ne quis sibi furet argentū suū uel aurum, diabolus ex alia parte furatur ei seipsum, quum tēpus suum ei furatur, & quum detinet eum in aliquo mortali peccato.

¶ *De incautela auari.*

DECIMA stultitia auari, est, stultitia in cautelæ. Et est incautela superficialis rerum inspectio, q̄ multum abundat in auaro. Videns enim auarus quādā pulchritudinē exteriorem in uita diuitum, turpitudinem & fœtorem quę in illa est, non aduertit. De qua turpitudine dicit Augu. Ecce cū iniquis oīa sunt pulchra, & ipsi sunt turpes. Et Osee 8. Factus est quasi uas immūdum in nationibus. Videns etiam auarus in uita diuitū exteriora signa lætitiæ, grauem tristitiam quæ corrodit corda eorum nō aduertit. De qua dicit Senec. Horum qui felices uocantur, hilaritas est ficta, & est grauis tristitia, eo quidem grauior, quia interdum non licet palam esse miseros, sed inter ærumnas cor ipsum exedentes,

ne

necesse est agere felicem. Videns etiam auarus uitam diuitum, exteriorem abundantiam, cordis pauperiem non aduertit. De qua Apoc.3. Dicis, quia diues sum, & locuples, & nullius egeo: & nescis quia miser es, & miserabilis, & pauper. Et Aug. de diuite: Extra plenus, intus uacuus, carne crepat, & corde mendicat. Vndecima stultitia auari est, ꝙ quũ nouerit terram esse cibum dęmonum, iuxta illud Genes. dictum serpenti, Terram comedes omnibus diebus uitæ tuæ: ipse totum ea se inuoluit, ac si cibus diaboli desideraret esse, quia ubi est thesaurus suus, ibi est cor suum. Terram ẽt in ore ponit, iuxta illud Io.3. Qui de terra est, de terra loquitur. Et Esa.29. De humo eloquium tuũ mussitabit. Auarus ẽt in auribus terrã ponit, qa ad modum aspidis aurẽ terra obstruit, uel qa de terrenis audit libenter loqui. Loquimini, dicũt auari nobis placentiã. In oculis ẽt terram ponit: quia iuxta uerbum suprà positũ, oculos suos statuerũt declinare in terram. Et Salomõ, Oculi stultorũ in finibus terræ. Terram ẽt in manibus habent: iuxta illud, Manus eius in cophino seruierunt. Terra ẽt est in pedibus eorum, immo sordes: secundum illud Thren.1. Sordes eius in pedibus eius.

¶*Quando auarus sit stultus tripliciter.*

DVODECIMO, stultus est auarus circa sua, stultitior circa suos, stultissimus circa seipsũ. Circa sua stultus est, qa nescit inde facere commodũ suũ, imò est similis cani super aceruum fœni sedenti, qui inde non comedit, & tamẽ latraret si quis inde sumere uellet. Auarus quidem est bursa siue arca furum, raptorum, & tyrannorum huius mundi. Arca non hẽt aliud commodum de pecunia quam seruat, nisi ꝙ occasione illius interdum frangitur. Bursa uero hoc cõmodum reportat de pecunia quã seruat, ꝙ maculata inde remanet, & custodiẽdo pecuniã consumitur & rũpitur, & interdũ à latronibus scinditur. Sic auarus de pecunia quã seruat, maculam culpæ contrahit uitam suam in custodia illius consumit, occasione illius affligitur, interdũ & iugulatur. Valde etiam stultus est auarus circa suos. Facit.n. auarus de filiis suis sicut solet fieri de muribus: quia sicut mures inuiscantur, & inuiscati ꝑ paleam incedendo materiam suę exustionis colligunt, quia paleæ eis adhærent: Sic auarus quodam modo inuiscat filios suos, dũ docet eos temporalia amare. Amor. n. temporalium uiscus est spiritualium pœnarum, sicut dicit gl. suꝑ Lætatus sum. Et filii sic inuiscati ob amorẽ tẽporaliũ male cõgregãt materiam sui ęterni incendii. Circa se uerò stultissimus est auarus, quia luctaturus cum luctatore expeditissimo, impedit se

diuitiis quibus ab eo teneri possit, & deiici. Contra quod dicit Grego. Quando ad agonem fidei uenimus, luctamen contra malignos spiritus sumimus. malignus autem spiritus nihil in hoc mundo proprium possidet. Nudi ergo cum nudo luctari debemus: quia si quis uestitus cum nudo luctam aggreditur, citius ad terram deiicitur, quia habet unde teneatur. Ideo adolescens, relicta syndone nudus aufugit. Et Ioseph relicto pallio ab Aegyptia. Stultus e etiã auarus circa se, quia plantatus uult esse in aquis diuitiarum, quasi nesciret salices & cæteras arbores quæ in aquis crescunt steriles esse.

¶*De sex aliis stultitiis auari.*

PRAETER prædictas stultitias, sunt sex stultitiæ auari.

¶Prima est, quòd ipse credit ea quæ somnia sunt, esse ueritatem. Vnde Ecc. 34. Somnia extollunt imprudentes. Præsens felicitas quæ imprudẽtes extollit, somniũ uocatur, qa assimilatur ei in quatuor. ¶Primo in hoc, ꝙ sicuti sõniantes credunt se cõtrectare poma aurea, uel lapides pretiosos, uel sumere cibos delicatos propter sola fantasmata: Sic illi qui reputãtur felices, credũt se habere ueras diuitias, uel delitias, quũ sola fantasmata earũ habeãt. Lõge enim amplius distant hæ diuitiæ uel deliciæ à ueris, quàm fantasmata pomorũ aureorũ à pomis aureis. Ad huiusmodi somnium potest referri quod legitur Esa. 29. quemadmodum somniat esuriens, & comedit: quum autẽ fuerit expergefactus, uacua est anima eius, & sicut somniat sitiens & bibit, & postquã fuerit expergefactus, lassus ad huc sitit, & anima eius uacua est: Sic erit multitudo gentium qui dimicauerunt contra montem Sion. Rectè sicut somnians secundum uisionem suam esurit & comedit, & tamẽ adhuc in ueritate uacuus remanet: sic auarus esurit diuitias, & congregat eas, & tamen æquè uacuus est ut prius uel amplius.

¶Secundo assimilatur præsens felicitas somno in breuitate. Vude Iob. 20. Quasi somnium auolans non inuenietur, transiet quasi uisio nocturna. ¶Tertio, assimilatur in hoc, quòd diuites finito somno præsentis uitæ, nihil habent in manibus suis. Vnde Psal. Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt: omnes uiri diuitiarum in manibus suis. Gloss. quia nihil hic posuerunt in manibus Christi. Manus pauperum, sunt manus Christi, in quibus bonũ est ut nostra ponamus, quia nõ est, q de manu sua possit eruere. Vnde quidã, Quas dederis solas, semper habebis opes. ¶Quarto, assimilatur præsens felicitas somno: quia illis qui reputant se felices, nullis persuasionibus potest ostendi, quòd somnient; sicut nec alicui quum dormit. Senec. Somnia narrare uigilãtis est.

Sic

Sic quando ignis infernalis excitabit eos à somno, tunc cognoscent se somniasse, sicut illi qui dicunt Sap. 5. in inferno, Trāsierūt omnia sicut umbra. Quum erunt diuites in inferno, tunc cognoscent bona & mala huius uitæ nó fuisse bona uera & mala uera: sed tantum umbras uerorum bonorum & malorum. Vera.n. bona & uera mala futuræ uitæ sūt.

¶Secūda stultitia est ebrietas. De qua Esaiæ uicesimoseptimo: Væ coronæ superbiæ, ebrijs Ephraim. Ephraim, id est, fructificās, est diues qui amore mundi ebrius est. Vnde Ieremiæ 51. Calix aureus Babylon in manu domini, inebrians omnem terram, id est, amatores terrenorum. Cuius ebrietatis triplex est signū. ¶Primum signum est nuditas. unde legitur de Noë, Gene. 9. quòd bibens uinum inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo: sic auarus ueste nuptiali charitatis nudatus est, cū egenis uiscera claudat pietatis, secundum illud 1. Ioā. 3. Qui habuerit substantiam mundi huius, & uiderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit uiscera sua ab eo quomodo charitas Dei manet in eo? Hanc tamen nuditatem non erubescit auarus ad modum ebrii, quia est non cognosci. ¶Secundum signū est hoc, quòd damna & læsiones spirituales non sentit. Gregor. Qui peregrinationem istam pro patria appetit, dolere inter dolores nescit. Prou. 23. dicit ebrius: Verberauerunt me, & non doluit: traxerunt me, & non sensi. ¶Tertium signum est hoc, quòd auarus dormit tanquam porcus, adeò quòd non potest excitari à somno culpæ, nec ad buccinam diuinæ prædicationis, nec ad tonitrua diuinarum comminationū.

¶Tertia stultitia auari est, quòd cōmittit se diuitiis quas scit esse fallaces ex uerbo ueritatis Matt. 13. ubi dicitur, quòd fallacia diuitiarum suffocat uerbum. Præterea scit eas quasi infinitos homines perdidisse, & hostibus inuisibilibus captos tradidisse. Abundātia diuitiarum utitur illo uerbo Iudæ, Quemcunque osculatus fuero, ipse est, tenete eum. unde à diuitiis quasi à proditoribus cauendum est.

¶Quarta stultitia auari est, quòd innititur labēti atque præcipitanti, scilicet mundo, unde Gregorius, Qui labenti innititur, necesse est, ut cum labente labatur. Prouerbiorum 11. Qui confidit in diuitiis, corruet.

¶Quinta stultitia auari est, quòd seruitium suum ponit in eis quæ in summa necessitate non poterunt eum iuuare. unde prouerbio. 11. Non proderunt diuitiæ in die ultionis: iustitia autem liberabit à morte. & Sophoniæ primo, Argentum & aurum non poterit eos liberare in die furoris domini.

¶Sexta stultitia auari est, quòd credit diuitiis: quæ non solum sunt mendaces, imò ipsæ

menda-

mendacia uocantur. Vnde Psal. Et quæritis mendacium. Et Prouerbio.10. Qui innititur mendaciis, hic pascit uentos. Et Augustinus, Domine, uolui tecum possidere mendacium; sed te amisi, quia non dignaris cum mẽdacio possideri. Et mirum est, quomodo iam creditur diuitiis, quũ tam longum tempus transierit, q̃ mẽtiri incœperunt, & tot homines suis mendaciis ad infernum pertraxerunt, & adhuc etiã quotidie mentiuntur, nec unico mẽdacio, immo multiplici. ¶Primo, homo rem dominii promittunt, & in miseram seruitutem hominem ponunt, de qua seruitute dictum est prius. ¶Secundo, promittunt securitatem, & hominem timidũ reddunt, unde Cain qui interpretatur possessio, legitur habuisse caput tremulum. Iob 15. Sonitus terroris in auribus eius: & quum pax sit, semper insidias suspicatur. ¶Tertio promittunt satietaté, & faciunt esurire. Vnde Philosophus: Diuitiæ cogunt esurire. Quarto, promittunt suauitatem, & tamen pungũt. vnde Esa. 14. Ponam Babylonẽ in possessionem ericii, ut scilicet pũgatur ab his quæ possidebit, sicut tenens ericium pungitur ab eo.

¶*De cæteris malis quæ ueniunt ex auaritia.*

DICTO de stultitia auarorum, ostendenda sunt cætera mala quæ facit auaritia subiecto suo quæ in magna parte patebunt, si ostendantur mala quæ faciunt diuitiæ amatoribus suis. Vnde de illis malis modo dicemus.

¶Primum malum est, q̃ inquinãt amatores suos: & ideo luto comparantur, Habacuc secundo, ubi dicitur, Vsquequo aggrauat contra se densum lutum? Ecclesia. 13. ubi dicitur, Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. Et Ezechi.7. sterquilinio comparantur, ubi dicitur: Aurum eorũ in sterquilinium erit. Sterquilinium dispersum utile est. Agros.n.fructificare facit. Congregatum uerò non est utile, nisi ad inquinandum, & ad fœtorem inferendum: sic diuitiæ dispersæ hominem iuuant: congregatæ uerò amatores suos inquinant: quod dominus uoluit in rerum natura significari, quando uoluit, uel ordinauit, quòd argentum & cætera metalla pretiosa contingentes se etiam corporaliter inquinarent. Ad eandem inquinationem pertinet quod legitur Prouerbiorum 27. Qui festinat ditari, non erit innocens. Ditari festinat, qui in mundo hoc qui locus est paupertatis & exilii, uult ditari. unde Ecclesiastic. 11. Si fueris diues, non eris immunis à delicto, & Osee nono, de amatoribus diuitiarum, Facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt, & Seneca: Multum est diuitiarum contubernio non corrumpi. Diuitiæ

tiæ obliuionem Dei inducunt unde Genesis 48. Ephraim & Manasses dicuntur fuisse fratres germani. Ephraim interpretatur fructificans, per quem intelligimus diuitias: Manasses obliuio. Abundantia enim diuitiarum & Dei obliuio, societatem habent adinuicem: Quæ societas innuitur Deuteronom. 8. ubi sic legitur, Dominus Deus tuus introducet te in terram bonam, terram riuorum: & subiungitur, Absque penuria comedes panem tuum, & rerum omnium abundãtia perfrueris. Deinde sequitur, Obserua & caue, nequãdo obliuiscaris Domini Dei tui: ualde enim turpis est inquinatio quam diuitiæ faciunt. unde Tull. Deterius auaritia nullum uitium est. ¶Nec solum una macula inquinant diuitiæ, imò secum uniuersitatem inducunt uitiorum. ¶Et primo superbiã. unde Ecclesi. 21. Domus quæ nimis est locuples annihilabitur superbia. ¶Secũdo iram. unde Gene. 13. Facta est rixa inter pastores Abrahã, & pastores Loth. Erat enim substantia eorum multa, & nequibant habitare simul. ¶Tertiò inuidiã. unde Prou. 28. Qui festinat ditari, & inuidet aliis ignorat ꝙ egestas superueniet. Et Greg. dicit de uiro iusto: Per hoc ꝙ in terris nihil appetit, alienis ꝓfectibus inuidere nescit. ¶Quarto acediam, unde Ierem. 48. Sterilis fuit Moab ab adolescentia sua, & requieuit in fæcibus suis. ¶Quinto uitium gulæ: unde Lucæ 16. Homo quidam erat diues & epulabatur &c. Et eiusdem 12. Anima mea, multa habes bona reposita in annos plurimos, comede & bibe &c. ¶Sexto luxuriam. unde Ecclesiast. 57. dicitur ad Salomonem: Colegisti quasi aurichalcum aurum, & computasti quasi plumbum argentum. Et pòst sequitur, Inclinasti femora tua mulieribus. ¶Secundum malum quod faciunt diuitiæ, est detentio in peccato. Et ideo comparantur luto, ut suprà; & bitumini, Ge. 14. ubi legitur ꝙ uallis syluestris hẽbat multos puteos bituminis. Vallis syluestris est uallis huius miseriæ, quæ diuersa genera diuitiarum habet, quæ corda hominum ad modum bituminis detinent. Ad hoc pertinet quod dicit Augustinus, Domine, ea tenebant me longe à te, quæ non poteram possidere sine te. Et illud Ecclesiast. 31. Qui diligit aurum, non iustificabitur. Et illud Ieremiæ uicessimo secundo: Locutus sum ad te in abundãtia tua, & dixisti, Non audiam. ¶Tertium malum quod faciunt diuitiæ est, quòd possessores suos spoliant. Bona enim temporalia, secundum Augustinum, bona uiscata sunt. Ideo dicit Seneca: Quisquis, inquit, uolet uitam agere tutam, ista uiscata beneficia deuitet. Sicut ergo uirgæ uiscatæ aues spoliant plumis suis: sic bona tẽporalia spoliant homines pennis

nis uirtutum, & plumis sanctarum meditationum & sanctorũ desideriorum. Sicut etiam spinæ oues lana spoliant, & interdum excoriant, ita ut à muscis molestentur: Sic diuitiæ corda hominum excoriant, & faciunt ea molestari à muscis diuersarum sollicitudinum. De quibus muscis legitur Ecclesiast. 10. Muscæ morientes perdunt suauitatem unguenti: Et exod, 8. Venit musca grauissima in domo Pharaonis & seruorum eius. Et Grego. Nihil laboriosius quàm terrenis desideriis æstuare. Nihil quietius, quàm in hoc mundo nihil appetere. Hinc est, quòd Israël custodiam sabbati accepit in munere, & Aegyptus percutitur muscarũ multitudine. Adeò autem spoliãt diuitiæ amatores suos, quòd interdum brachæ continentię non remanent eis: unde Ierem. 13. Cõputruit lumbare Ieremiæ ad Euphraten. Adeò etiam spoliãt eos, quòd etiam cor eis nõ relinquũt, imò ubi thesaurus est eorum, ibi cor eorum est. Mirum est, quomodo sapientes mundi uocantur illi, quum mundus ita spoliet eos. Mirum etiam quomodo non cessat ludere cum mundo, quum incessanter perdant cum eo. Sed de ludo calefacti nesciunt se subtrahere ludo: sicut non perdat, non cessat ludere lusor. ¶Quarto loco debilitãt diuitiæ. Debilis est. n. homo diues ad sustinendum, & ad pugnandum, & ad bene operandum. Ad sustinendum adeò debilis est, ut ad sibilum unius uerbi de altitudine uirtutũ deiiciatur, & si aliquam infirmitatem in aliquo uiderit ferè insanit. Vnde Senec. Regũ uobis animos induimus: nam illi obliti suæ imbecillitatis, alienę deseruiũt, quasi iniuriam acceperint. Ad pugnandum etiam debiles sunt, unde Iere. 46. Ad Aquilonem iuxta fluuium Euphraten uicti sunt, & corruerunt. Vnde legitur 1. Machab. quòd exercitus Alexandri deuicto Dario, spoliis ultra modum ditatus, paulò pòst cum hostibus iterum cõgressus deuictus est. Quod uidens Alexander, omnia spolia quę sui acquisierãt, iussit comburi, dicens: Quamdiu sine pecunia fuerunt, nõ erat qui eis resisteret: sed auro & argento onusti, desides & pigri effecti sunt: quibus amissis, fortiter sicut prius pugnauerunt. ¶Debiles etiam sunt diuites ad bene operãdum. De illis enim uerum est, quod in Psal. legitur: Manus habent, & non palpabunt: pedes habent, & non ambulabũt: non clamabut in gutture suo. ¶Ille qui multum poterat laborare antequam fieret episcopus, quum factus est episcopus, nõ potest ire, nec cantare, nec aliqđ bonum facere. ¶Quinto loco affligunt diuitię amatores suos. Vnde Ecclesi. 10. Labor stultorum affligit eos qui nesciũt in urbem pergere: id est, in paradisum. Affligunt autem

tem

tem eos quasi continue. unde Ecclesia. 2. dicitur de auaro: Cuncti dies eius pleni sunt laboribus & ærumnis, nec per noctem mente requiescit. Et eiusdem. 5. Saturitas diuitis non sinit eum dormire. & Ecclesiast. 14. dicitur de auaro ꝙ in tristitia erit super mensam suam. & Philosophus dicit de ipso, Nihil infelicius fortunato insipiente. Item Philosophus: Nihil grauius potest imprecari cuiuis inimico quàm auaritia. Qua in præsenti uexãte, corpus eius dura tormenta patitur, & in futuro æterna supplicia promeretur. Hoc signatum est in eo ꝙ frater Abel legitur fuisse Cain. Abel luctus, Cain possessio interpretatur. Abel uerò & Cain fratres sunt: quia luctus & possessiones iuncti sunt. Idem figuratum est i hoc quod Tyrus legitur fuisse filia Sidonis. Tyrus interpretatur angustia, & afflictio: Sidon, uenatio. Venatio autem cupidorũ, angustiam, & afflictionem in eis parturit. ¶Sexto loco faciunt diuitiæ quandã stultam fiduciã & præsumptionem. Vnde Psal. Ego dixi in abundantia mea, Non mouebor in æternum. Et Eccles. 11. Inueni requiem, & nõ manducabo de bonis meis solus, & nescit ꝙ tempus prætereat, & mors appropinquat, & relinquet omnia aliis, & morietur. ¶Vltimo interficiunt animæ cõtemplationem. unde Gene. 48. Iacob egrediente Euphraté, mortua est Rachel. Euphrates interpretatur sterilis, & significat diuitiarum abundantiã. Ista eadem mala quæ diuitiæ faciunt, facit per consequens ipsa auaritia, quæ eas congregat.

¶De duobus aliis malis quæ facit auaritia proprio subiecto.

PRAETER ista mala sunt & alia duo quæ facit auaritia.

¶Primũ est, quòd conturbat auarum, & totam domum eius. Vnde Prouer. 15. Conturbat domũ suam, qui sectatur auaritiam. Domus ibi potest accipi pro domo conscientiæ, uel pro domesticis. ¶Secundum malum est ingratitudo. Vnde Sene. Nullum malum maius habet cupiditas, quàm ꝙ ingrata est. Idem: Quisquis de accipiendo cogitat, oblitus est accepti. Cùm deberet auarus regratiari Deo de bonis quæ iam accepit, ipse oblitus est acceptorum, & de acquirendis cogitat.

De his quibus scriptura comparat auarum. CAP. VIII.

OCtauo faciunt ad detestationé auaritiæ, ea quibus scriptura auarum comparat. s. inferno & morti. unde Habacuc. 2. Dilatauit quasi infernus animã suã, & quasi mors non adimplebitur. Vnde in persona auarorum dicitur Prouerbior. 1. Deglutiamus eum sicut infernus uiuentem, & Hierony. Auarus est sicut infernus. Insatiabilis est enim, & quo amplius rapit & deuorat, eo amplius rapere sitit quod deuoret. Cóparatur étauarus mari. Oĩa. n.

flumi-

flumina intrant mare, & mare nó redundat: ut legitur Ecclef. 1. Sic de diuitiis auarus non redundat. Comparatur ét cani. unde Sen. Vidi aliquando canem missum à domino, frusta panis aut carnis aperto ore captátē: quicquid excipit, protinus integrum deuorat, & semper ad spem uenturi iniat. Idem accidit nobis: quicquid expectantibus nobis fortuna proiicit, illud sine ulla uoluptate dimittimus, statim ad rapinā alterius recti & attoniti aspiramus. Cópa ratur etiam auarus talpæ, eo ꝙ niger sit per nequitiam, cæcus per auaritiam, & habens diuersos tumulos. Tot tumulos habet auarus, quot possessiones amat. Cóparatur ét araneæ. Aranea telam facit ut muscas capiat. Muscæ quæ pungunt, signāt diuitias, ad quas capiendas totum studiū est auarorum. Vnde Esa. 59. Telas araneæ texuerunt.

De exemplis quæ faciunt ad detestationem auaritiæ. CAP. IX.

NOno faciunt ad detestationē auaritiæ exempla sanctorū & philosophorum, de quib. pauca ponemus. ¶ Primum exemplū est Genes. 14. ubi rex Sodomorum dixit ad Abraham: Da mihi animas, cætera tolle tibi. Respondit Abraham: Leuo manum meā ad Deum excelsum, possessorem cœli & terræ, quòd à filo subtegminis usque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua sunt &c. ¶ Secūdum exemplum est eiusdem 33. ubi Iacob nolenti dare munera Esau respondit Esau, Habeo plurima frater mi: sint tua tibi. ¶ Tertium est Exod. 36. ubi artifices tabernaculi dixerunt Moysi: Plus offert populus quàm necessarium est. Dixit ergo Moyses præconis uoce: Nec uir, nec mulier quicquam offerat ultrà in opere sanctuarii. ¶ Quartum est, Nume. 22. ubi dicit Balaam: Si dederit mihi Balach domum suam plenam argenti & auri, non potero mutare uerbū Domini. ¶ Quintum est 1. Regum 12. ubi dicit Samuel: Loquimini de me coram Domino, si de manu cuiusquam munus accepi. ¶ Sextum. 2. Regum, in fine, ubi dicit Dauid ad Ornan: Nequaquam fiet ut uis: sed emam pretio à te aream tuam ¶ Septimum est in Ioanne, ubi dicit Dominus: Venit princeps mūdi huius, & in me non habet quicquam. ubi dicit gl. Noluit habere quod perderet: uenit pauper, ne haberet diabolus quod auferret. ¶ Octauum est 2. ad Cor. 11. Gratis euangelizaui uobis: & quum essem apud uos, & egerem, nulli onerosus fui. Itē Paulus Act. 20. Argentum, & aurum, & uestē nullius concupiui, sicut ipsi scitis, quoniam ad ea quæ opus erāt mihi, & his qui mecum erāt, ministrauerunt manus istæ. & idem Oportet meminisse uerbi Domini Iesu: quoniam ipse dixit, Beatius est dare, quàm accipere.

¶ Aliud exemplum est quod ponit Hieron. de quodam philosopho qui proficiscens ad philosophandum Athenas, magnū pondus auri secum detulit. In uia aūt secum deliberans, & considerans se non posse simul diuitias & uirtutes possidere, proiecit à se aurum, inquiens: O diuitiæ, abite, sitis procul à nobis. ¶ Aliud exēplum est Diogenis in dolio degētis, qui locupletem ducebat paupertatem. Ad quem Aristippus q̄dam Anglicus quum mundaret olera sua, accedens ait: Tu quum sapiens & philosophus sis, si mihi credidisses, & regibus seruire uoluisses, non olera lauares, sed in aula summi principis maneres mecum. Cui respōdens ait: Si mihi credidisses, & paupertate mediocri scires uti, non oporteret te regibus adulando mentiri. Hic quum uidisset quendam bibere cum manu ad fontem, ait: Nesciebam naturam mihi dedisse scyphum: & paruulum uas cū quo bibere solebat, ad lapidem confregit. ¶ Aliud exemplum est beati Thomæ Cantuariensis, qui instituens cancellariū suum, iuramēto eum astrinxit ne unq̄ aliquid usque ad capillum in administratione cancellarij acciperet.

De speciebus Auaritiæ. PARS II. *Quæ habet 15 capitula.*

De peccato usuræ, & eius detestatione, ex sacra scriptura. CAP. I.

Dicto de his quæ faciunt ad detestationem auaritiæ in communi, dicendum est de speciebus eius. Inter quas primo dicemus de usura, & hoc ordine. Primo dicemus de his quę faciūt ad detestationem usuræ. Secundo de speciebus eius. Tertio, tangemus aliquid de restitutione usurarum. ¶ Ad detestationē uerò huius peccati faciunt testimonia sāctarum scripturarum. Quorum primū est Exo. 22. ubi sic legitur, Si pecuniam mutuā dederis pauperi meo, qui tecum est, non urgebis eū quasi exactor, nec usuris opprimes. Secundum est Leu. 25. Pecuniā tuam nō dabis fratri tuo ad usuram, & frugum superabūdantiam non exiges. Tertium est Deu. 23. ubi sic legitur: Fratri tuo absque usura id quo indiget cōmodabis, ut benedicat tibi Dominus in omni opere tuo, & in terra quam ingredieris possidendā. Vbi insinuatur quanta sit utilitas mutuanti fratri suo. Benedicit. n. Dominus ei in omni opere suo. Quartum est 2 Esdræ 5. Vbi sic legitur, Vsuras à fratribus uestris non exigetis. Aliud testimonium est in Psalm. ubi quærit Dauid ad Dominum: Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? Et Dominus subiungit, Qui pecuniā suam nō dedit ad usurā. Tabernaculum eius est habitatio militantium: unde significat militantem ecclesiam, in qua nō uult

Deus quiescere usurarios. Vnde ipse legitur mensas euertisse nũmulariorũ, & æs effudisse, & eos eiecisse de templo. Ioan. 2. non tamen recipiebant manifestas usuras, sed munuscula fructuũ accipiebant ultra sortem. Aliud testimonium est Ezechiel. 18. ubi sic legitur de uiro iusto: Si ad usurã non commodauerit, & amplius non acceperit &c.

¶ *De sex stultitiis usurariorum.*

SECVNDO faciunt ad detestationem usuræ, sex stultitiæ quibus laborat usurarius. ¶ Prima est, cũ uehementer desideret fœnerari: non uult tamen cũ Deo fœnerari: quod posset facere sine peccato, & cũ magno lucro: sed ibi fœnerator, ubi paruum lucrũ est, & magnum peccatum. Vnde Augu. Miser homo, cur fœneraris homini? Fœnerare Deo, & cẽtuplum accipies, & uitam ęternã possidebis. ¶ Secunda stultitia est, quòd ipse accipit pecuniã ad usuram, quum non egeat, & super melius pignus quod habet. Melius pignus quod habet est anima supra quã accipit: & quicquid ultra sortem accipit, est ad magnam usuram pœnæ. De qua usura dicitur in Psal. Ex usuris & iniquitate redimet animas eorũ, id est, pœna & culpa. Dicitur autem pœna usura: quia pœna excedit culpam, cùm peccatum momẽtaneum æternaliter puniatur. ¶ Tertia stultitia est, ꝙ largè expẽdit super seipsum. Largius etiã ꝙ expẽderet super deterius pignus quod habeat, unde similis est animalibus emptis à carnificibus quæ ad occisionem impinguantur: pro quibus quicquid carnifex expendit, super ipsa expendit. Ad hoc pertinet quod legitur Ierem. 12. Congrega eos quasi gregem ad uictimam, & sanctifica eos in die occisionis, id est, separa eos tãquam ea quæ solent immolari. & Eccle. 26. dicitur de tali, Deus parauit eum ad rhomphæam. ¶ Quarta stultitia est, ꝙ scienter mortifera exurit, & quodãmodo sugit. Vnde comparatur sanguisugæ, quæ mẽbro tumido apposita, prauũ sanguinẽ sugit. Et dũ membrũ à tumore sanat, sibi ipsi est mortis occasio. Et à quibus sibi potius deberet minuere, si iam ea haberet. Ad magnitudinem uerò huius stultitiæ facit, ꝙ non hẽt inde quandoq; nisi maculatas manus, & mortẽ animæ suæ. Sicut enim dicitur Iob 20. Diuitias quas deuorauit euomet & de uentre illius extrahet eas Deus. ¶ Quinta stultitia est, ꝙ omnem uiam paradisi obstruit sibi usurarius. Vias misericordię obstruit, cũ à paupere petente à se mutuũ, petit donũ qđ plus est, & uult sibi ab hoĩe dari, cui potius debuit dare. Viã ueritatis obstruit, quũ dicit se amore paupis facere cui accõmodat pecuniam, ꝗ incessanter pauperẽ comedit. ¶ Sexta stultitia est, qua usurarius laborat ĩ fine uitæ suæ. De qua Iere. 16.

rem.16.legitur: Et in nouissimo suo erit insipiens. Hęc est summa stultitia, quæ est in nouissimo uitæ, quum non possit homo postea de ipsa pœnitere. Attenditur autem ista stultitia in hoc, quod quum deberet usurarius de diuitiis sibi facere medicamenta, inde sibi facit uulnera, potius uult inde uti in mortem filiorum suorum, quàm sibi inde mederi. Aliter est etiam insipiens usurarius in nouissimo suo, quia circa uitã futuram quæ nouissima est, insipiés est, de ipsa sibi nó prouidés.

De multiplici iniquitate usurarij

TERTIO loco facit ad detestationem usuræ multiplex iniquitas, siue iniustitia quæ est in usurario. ¶ Prima autem iniquitas est, quòd ipse tempus uendit, quòd inter omnia transitoria maximè uoluit Dominus esse commune omnibus absque personarum acceptione. Quum enim diues plus de aliis rebus habeat, uel meliores eas habeat q̃ pauper, de solo tempore non potest habere, nisi idé quod pauper. Nó potest.n.esse nisi unicum tempus simul & semel. Magna igitur iniquitas est, quũ usurarius pauper uendit quod commune est. Ideo iusto Dei iudicio in temporis indigentia frequenter punitur usurarius, cũ id uendiderit, uel quia uiri impii non dimidiabunt dies suos, uel quia differt conuersioné suam quantum potest. Et sic licet diu uiuat, tamen semper habet témporis indigentiam, unde de ipso, uerũ est quod legitur Ecclesiast. 29. In tempore redditionis postulabit tempus. Aliter etiam punitur usurarius pro temporis uenditione. Cùm enim uendiderit requiem noctis, & lucem diei, merito istis carebit. Vnde fatuus est sacerdos qui cantat pro eo, Requiem æternam dona eis Domine &c. Quum petit usurario restitui quod uendidit, præcipuè quum usurarius pretium soluere noluerit. Scriptum est enim Ezechiel. 7. Qui uendit, ad id quod uendidit non reuertetur. ¶ Secunda iniquitas est, quòd uendit pauperi id quod ei debet lege triplici: id est, lege naturæ, lege Mosaica, lege Euangelica. Lege naturæ diues debet pauperi mutuum quod cõtinetur in illo mandato, Quæcũque uultis ut faciant uobis homines, eadé facite illis. Hanc legé uidétur implere etiã creaturæ inanimatæ. Fluuius enim inueniens uacuitatem foueę, non pertransit donec eã impleuerit. Lege etiam Mosaica debet diues pauperi mutuũ: ut patet ex diuersis testimoniis ueteris legis prius positis. Lege ét Euangelica debet hoc idem illi: iuxta illud Lucæ 6. Date mutuum, nihil inde sperantes. ¶ Tertia iniquitas est, quòd usurarius qui non est nisi cellerarius, uendit pauperi illud quod Dominus præcepit ei dari. ¶ Quarta iniquitas est, quòd uult illud quod

est contra naturam & rōnem. Vult.n.quòd pecunia quam pauperi accommodat ad commodū suum, apud pauperem operetur: & sic cùm accommodare sit alicui pecuniam ad eius commodū dare, ipse simul uult commodum pecuniæ pauperi dare, & sibi retinere, quod contra rationem esse uidetur. Præterea cùm parere in rebus quæ non uiuunt, esse non habeat, iste tamen uult nummos suos, qui non uiuunt singulis diebus uel mensibus alios nummos parere, quod contra naturam est & frumentum in arca iam consumptum uult parere sibi aliud frumentum. Vult etiam pecuniā sibi operari dum quiescit.

¶ Quinta iniquitas est, quòd uult pauperi locare pecuniam quæ iam pauperis est. Quum enim mutuum dicatur quasi & de meo tuum, pecunia illa iam est pauperis: & si amittatur, pauperi amittitur, nec ad eandem soluendam tenetur. ¶ Sexta iniquitas est: qđ continuè Deum offendit, & continuò diabolo seruit. Alii peccatores interpolatè Deum offendūt Fornicator enim quandoque per mensem non committit peccatū suum plus quàm semel: sed usurarius absque treuga uel pace Deum continue impugnat, & de die & de nocte diabolo seruit: quum Deus uix inueniat quia ꝑ dimidium temporis ei seruire uelit. ¶ Septima iniquitas est, quòd toti curiæ cælesti contumeliā facit. Nonne uidetur contumeliam facere alicui sancto, qui in loco sibi dedicato peccatum mortale cōmittit? Sic et contumeliam facit qui in die sibi dedicato peccat. Vnde quum usurarius peccatum usuræ omni die committat, manifestum est ipsum contumeliam facere, & Deo, & uniuersis angelis, & sanctis eius, & ideo destitutus est auxilio omnium sanctorū. Vnde cum dicitur, Domine Iesu miserere huius usurarii: potest respondere, Quomodo miserebor eius qui nec in ipsa die qua per assumptionem humanæ naturæ me fratrem eius feci, honori meo pepercit, nec etiā in ipsa die qua pro latrocinio suo suspensus sū? Similiter si dicatur sancto Petro, Ora pro usurario isto: potest respondere. Omnes festiuitates meas uiolauit nec in ulla earum honori meo pepercit. Sic potest dicere beata Virgo de quatuor suis festiuitatibus. Sic cùm dicit, Omnes sancti orate pro usurario possunt respondere. Vna festiuitas in anno nobis consecrata est, & hanc usurarius explorauit, in qua omnibus nobis contumeliā irrogauit, nec honori omnium nostrum pepercit. Idem possunt respondere oēs angeli, si præcepto domini interfectus est. Num. 35. Ille qui ligna in sabbato colligebat. quomodo toleratur usurarius qui omni die etiam in Natali & Pascha facit, quod peius est q̄ colligere? Octaua iniquitas est, quòd

quòd à fratre suo.s. Christiano, usuras accipit, quòd Iudæus nó faceret. Iudæus enim absque usura Iudæo accommodat. ¶ Nona iniquitas est, quòd quicquid habet vsurarius, quodammodo dentes & fauces habet, quibus homines comedit. Frumentum eius, quòd à Deo creatum est ut comedatur, homines comedit. Nummi etiam eius homines comedunt. vnde uulgariter dicitur, Ego debeo uiginti libras usurario, quæ me comedunt. ¶ Decima iniquitas est, ꝙ cum gaudio & risu comedunt & bibunt lacrymas pauperum. ¶ Vndecima est, ꝙ ipsi beneficio pauperis ad eius destructionem utūtur, dum de hoc qđ dedit eis pauper, ultra sortem suam comedūt, & inde usuras exigunt. ¶ Duodecima iniquitas est, ꝙ contra legē Domini datam. Gen. 3. In sudore vultus tui uesceris pane tuo. ipse plus cæteris comedere & bibere uult, & tamen sine labore. Alii laborauerunt, & ipse intrat in labores eorum. Ad usurarios pertinet quod dicitur in Psa. In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabūtur. Tertiadecima est, ꝙ peccato suo finē non ponit. Fornicator in momento peccatum suum explet: sed usurarius cum accōmodat quatuor pro quinque, non imponit aliquē terminum peccato suo, nec etiam uellet pecuniam suam sibi reddi.

¶ *De duodecim alijs quæ faciunt ad detestationem usuræ.*

PRAETER prædicta sunt XII. quæ faciunt ad detestationē vsuræ. Primum est, quòd vsurarius latro est. Vnde Dominus in euangelio cum eiiceret nummularios de templo qui pro músculis fructuum pecuniam offerentibus accommodabant, vocauit eos latrones, dicens: Scriptū est. Domus mea domus orationis vocabitur: uos autem fecistis illam speluncam latronum. In hoc etiam deterior est alijs latronibus, quia domesticus est. Nulla enim pestis est efficacior ad nocendum, quàm familiaris inimicus, sicut Sapiens dicit. Et nullæ sunt occultiores insidiæ, quàm quæ latent sub similitudine officii. Multo plures exhæredant vsurarii & depauperant, quàm fures. Fur solum occultè spoliat homines, & de nocte: sed usurarius spoliat homines & occultè & manifestè, & de die & de nocte, tàm potentes quàm pauperes. ¶ Secundum est, quòd ipse est proditor. Confert enim pauperi beneficiū mutui, hac intentione vt exhæredet cū à vinea bona, uel alia possessione si habet. Et hoc facit tàm amico quàm inimico & etiam fratri. Si habet usurarius fratrem minus discretum, primo tradit ei pecuniam mutuo super possessiones suas, post exhæredat eum. ¶ Tertium est, ꝙ ipse est quasi homicida, quia pau

 peribus

peribus aufert uitam suam. unde Ecclesiastic. 34. Panis egentium uita pauperum est: qui defraudat illum homo sanguinis est. Nec solum homicida est usurarius quátum ad pauperes quibus aufert uitam suam, imò quantum ad filios proprios quos interficit spiritualiter. Vnde Osee. 9. Ephraim ducit ad interfectionem filios. ¶ Quartum est, ꝙ in aliquo Iuda est deterior. De Iuda enim legitur. Matth. 28. ꝙ pœnitentia ductus retulit triginta argēteos. Sed usurarius dum uiuit non uult restituere. ¶ Quintū est, ꝙ ipse est deterior inferno. Infernus enim in passione Domini quę sua non erant restituit: usurarius uerò, audita, Domini passione non uult aliena restituere. ¶ Sextum est, ꝙ ualde similis est diabolo. Sicut. n. officium diaboli est peccare: sic officium usurarii est illud qđ est purè peccatum. Ipse facit peccatum negotiationem, sicut meretrices. Aliam negotiationem uel artē non uult usurarius, nisi usuras accipere. In hoc ēt diabolo similis est, ꝙ quantū ad mutuū nō dormit. Denarij. n. quos mutuo dedit, incessanter operantur: sic diabolus nō dormit. Iob 13. Qui me comedunt, non dormiunt. Septimū est, ꝙ usurarius similis est bufoni, q terra pascitur, & de uinea exit cum florere incipit, non ualens eius odorem sustinere: sic usurarius terrenis pascitur & delectatur, & ab ecclesia exit ad odorem Verbi diuini. Si. n. præsentit ꝙ sermo debeat ibi fieri, fugit in aliā ecclesiā audire missam. Cum potius intrare deberet si extra ecclesiā esset. Cum scriptū sit Eccl. 24. de sacra scriptura, Quasi balsamum nō mixtum, odor meus. ¶ Octauū est, ꝙ usurarius die & nocte, in infernū tendit. unde mirum est si citius cæteris non peruéniat, cum continuitas ambulādi multū faciat ad hoc ut aliquis ad locum ad quem tendit citò ꝑueniat. Vnde uetula una aliquando ita citò uenit ad sanctum Iacobū sicut unus fortis ambulator, eo ꝙ continuè incedat. ¶ Nonum est hoc, ꝙ usurarius uidetur simul xl. peccata usuræ in diuersis locis exercere: quod fornicator non facit. Fornicator enim nō committit simul nisi unam fornicationem & in uno loco solo. ¶ Decimum est, ꝙ usurarius non audet nomen suum coram hominibus cōfiteri, cum alij homines qui alicuius sunt officij absq; omni erubescentia illud confiteantur. ¶ Vndecimum est hoc quòd usura quasi cancer est, & quasi morbus cōtagiosus. Vnde ī Psal. Scrutetur fœnerator omnē substantiā eius. Contagiosum est: qa ualde piculosum est ab usurario aliquid accipere, nisi in qbusdam casibus. Vnde Hieronymus: Cauēdū est nobis maximè ne ab his accipiamus munera quos nouimus uiuere de lacrymis pauperū: ne dicatur nobis, Videbas furē, currebas

rebus cũ eo. Vnde legitur in uita beati Fulsei, ꝙ cũ mortuus esset, obiecit ei diabolus, ꝙ uestẽ a quodã usurario accepisset, & restituit eum dñs uitæ ut uitam suam corrigeret: diabolus tñ sic eum ꝑcussit, ut ꝑ totam uitam eius uestigiam aliqđ percussionis in eo appareret. Contagiosum ẽt apparet esse morbũ istũ ex hoc, ꝙ tãtum creuerit. Antiquitus.n. in tota ciuitate uix inueniebatur unus fœnerator, & ille non fęnerabatur, nisi data fide, quòd non publicaretur. De quo si fortè praua oriebatur suspicio, dicebatur, Domus eius domus diaboli, & uinea eius uinea diaboli, & sic de cæteris rebus eius. Osculum pacis ei non dabatur in missa. Ignis à uicinis in domo eius non sumebatur. Pueri ad eius occursum expauescebant, & ad alterutrum cum digito demonstrabant. Nũc ferè nostrorum temporum: fiunt homines tam detestabiles, cubicularii principum, & prælatorum ecclesiæ, & ab omnibus eis assurgitur.

¶ *De multiplici pœna qua punit dominus usurarios.*

DVODECIMVM est multiplex pœna qua dominus usurarios punit. ¶ Prima pœna est ꝙ spoliantur a tyrannis, sicut ipsi spoliant pauperes. Vnde Esaiæ 33. Væ qui prædaris: nonne & ipse prædaberis? Vnde accidit eis sicut puero paruo tenenti panẽ in manu, cui canis capit manũ, ut panem habere possit. Sic tyrannus usurarium capit interdũ ut eius denarios possit habere. Vnde Ier. 18. Perdix fouit quę non peperit: fecit diuitias, & non in iudicio: in medio dierum suorum derelinquet eas. Dicunt illi qui nouerunt rerum naturas, ꝙ perdix surripit aliena oua, & fouet: sed cũ pulli adulti fuerint, relinquunt eã. Sic usurarius cõgregat ea quæ sua non sunt: nec in acquisitione diuitiarum suarum hẽt respectum ad Dei iudicium, sed ẽt sæpe in uita sua diuitias suas amittit. Secunda pœna est, ꝙ non hẽt potestatem restituẽdi usuras suas. Vult.n. dominus ut cum re furtiua comprehendatur, & suspendatur. Et nota, ꝙ rarò accidit, ꝙ usurarius usuras suas restituat: quia uel prodigus est & tñ expendit, quod restituere nõ potest, uel auarus est, & iõ restituere non uult, uel licet non sit ꝓdigus uel auarus, tñ sibi potius placet in eleemosynas centum libras expẽdere quàm restituere cẽtum solidos. Vñ cõparatur usurarius cuidã uasi in quo denarii reponũtur habẽti unicũ foramẽ per quod denarii immittuntur, & nec per idem possunt retrahi. Oportet enim uas illud confringi antequã retrahantur. Sic est ex usurario. Illi enim de quo habuit non restitueret, sed forsitan pauperibus daret: nec etiam hoc faceret nisi in morte sua: unde Seneca: Auarus nunquam bene

facit nisi cùm moritur. ¶Tertia pœna usurarii est ꝙ hæreditas ipsius non transit usq; in tertium hæredem. Vnde Eccle. 21. Qui ædificat domum suam impẽdiis alienis, quasi qui colligit lapides in hyeme. Aedificium enim qđ fit in hyeme, citò ruit. Sic diuitiæ male acquisitæ citò dilabuntur. Et eiusdem 41. Filiorum peccatorum peribit hæreditas, & cum semine illorum assiduitas opprobrii. Et hoc est unum de iustis iudiciis Dei, quòd filii usurariorum pauperes sunt & miseri pro quibus ditandis Deum non timuerunt offendere. Quarta pœna est, ꝙ usurarii & eorum filii in inferno sibi inuicem maledicent. Dicet.n. pater filio: Maledictus sis fili, quia ꝑpter te sum in istis tormentis: fui.n. usurarius, ne tu esses pauper. Cui econtrario dicet filius. Immo tu pater maledictus sis: nisi enim male cõgregasses mihi diuitias, non male congregatas conseruassem eas. Ad hoc potest referri quòd legitur. Eccl. 41. De patre impio quæruntur filii: quoniam propter illum sunt in opprobriũ. ¶Quinta pœna usurariorum erit pœna damnationis æternæ. Cuius magnitudo insinuatur Ezec. 22. ubi sic legitur: Vsuram & superabundantiam accepisti, & auarè proximos tuos calumniabaris, meiq; oblita es, dicit dominus Deus: Ecce cõplosi manus meas sup auaritiã quam fecisti. Cõplosa manu & non palma aperta percutiet dominus usurarium. Et merito: quia ipse manus complosas habuit, & non apertas ad pauperes. Super illud uerbum dicit gl. interlin. Habitum irascentis assumpsi.

De duabus speciebus usurarum.

DICTO de iis quæ faciunt ad detestationem usuræ, dicendũ est de speciebus eius. Notandum est ergo ꝙ duę sunt species usuræ. Vna est manifesta, alia palliata. Manifesta usura est, cum aliquis tradit pecuniam numeratã, uel ponderatam, uel mensuratã, tali pacto ut detur sibi aliquid ultra sortem. ¶Vsura uerò palliata sex hẽt species ¶Prima species accidit circa pignora uel obsides & hæc quinque modis. ¶Primus modus est, cùm aliquis habet grangiam, & fructus colligit ultra sortem. Secundus modus est, cùm pignoribus utitur. Vnde Amos 2. Super uestimẽtis pignoratis accubuerũt. Tertius modus fit cum aliquis equos habet in pignore, & facit eos comedere plus quam possibile sit. Quartus modus fit cùm usurarius habet obsides, & eorum expensis uiuit. Quintus modus fit cum nõ uult obsidibus dare dilationem, nisi prius aliquid sibi detur. Magna aũt crudelitas usurarii est, cui nõ sufficit ꝙ per se & per sua pauperẽ hominẽ comedat, nisi alienos equos & alienos homines in auxilium suum assumat. Vnde bene

potest

pōt dominus dicere de usurariis uerbū illud: Deuorant plebē meā sicut escam panis. Scđa species usuræ palliatæ est circa uēditiones & emptiones. Fit aūt species ista, tribus modis. Primus est, quādo usurarius emit aliquam possessionem longè minori pretio quàm ualeat tali conditione, ꝙ uenditor eam rehabere possit qñ pretium soluere uoluerit. Scđs modus est, cū aliquid uendit ad terminum amplius q̃ ualeat, uel usq; ad terminum illum ualere debeat. Tertius modus est, qñ ante terminum emit aliquid minori pretio q̃ ualeat, sicut bladū in terra. Tertia species usuræ est, cū usurarius aliquid ultra sortem accipit sine pacto expresso, ipsa cōsuetudine sic tacitè faciēte pactū: sicut inter fatuas mulieres & peccantes cū eis ipsa consuetudo pactum facit ipsis tacentibus. Et in isto casu palliant usurarii malitiā usuræ bonitatis nomine. Tales .n. usuras bonitates uocant. Vnde satis possunt timere ne incurrāt illam maledictionem. Esa. 5. Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum. ¶ Quarta species est, cum quis palliat usurā societate: sicut cum aliquis tradit pecuniam suam alicui negotiatori, tali conditione quòd sit socius eius in lucro, & non in damno: qđ est ualde magna iniquitas, cū paup cui traditur pecunia, laborem habeat & periculum tā animę quā corporis, & super eum adhuc ponatur pecuniæ periculum: uult .n. usurarius, quòd pecunia sua sit quo ad lucrū, & pauperis, quo periculum. Similiter hæc species usuræ est, cum aliquis animalia sua tradit pauperi, tali conditiōe, quòd sibi sint immortalia, quę animalia uulgariter uocantur ferrea. Incantator est usurarius, qui uult quod animalia quæ pauperi sunt mortua, sibi sint uiua.

Quinta species est, cum quis nomine pœnæ palliat usuram, sicut faciunt Romani: quod licet aliquādo iustè possit fieri, quia iustum est, negligentiam alicuius puniri: tamen quantum ad multos usura est: quia non intendunt in pœnis talibus ut sibi soluatur citius, sed ut soluatur amplius. Sexta species est ubi palliatur usura translatione facta de re ad rem à persona in personam. A re ad rem fit translatio, cum diues non uult ultra sortem pecuniam accipere à paupere: sed bene accipit ut operetur in uinea sua duobus diebus uel aliquid simile. A persona uerò ad personam, ut cum usurarius non uult commodare, sed habet aliquem amicum quem facit accommodare.

¶ *De restitutionibus usurarum, maximè de VIII in quibus reprehensibiles sunt usurarii circa restitutiones faciendas.*

DICTO de speciebus usuræ tangendum est aliquid ad restitutionem usurarum. Et primo

dicemus de his in quibus reprehẽsibiles sunt usurarii circa restitutionem. Secundo, dicemus de his per quæ sunt ad restitutionẽ inducendi. Octo uerò sunt, in quibus reprehensibiles sunt usurarii circa restitutionẽ. Primo in hoc quòd noluit restituere sed de alienõ uolunt eleemosynarii esse. Secundo in hoc, quod aliquandò habent uoluntatẽ restituendi; tñ differunt quantum possunt & authoritate sua sibi dilationẽ dant; & accipiunt: absque mora uolũt sibi restitui gratiam à qua spoliati sunt, & tamen in præsenti restituere nolunt pauperi illud, unde eum spoliauerũt. Prius uolunt restitui quàm restituere, cum tamẽ prius spoliauerunt. ¶Tertiò reprehensibiles sunt in hoc, quòd non plene restituunt. Qđ tribus modis accidit. Primus modus est cũ nolunt restituere nisi usuras quas in ꝓpria persona acceperũt cũ teneantur ẽt ad usuras patris restituẽdas secũdũ portionẽ hæreditatis quã habent. Secũs modus est, cum clamores exteriores pacificant. De clamore aũt conscientiæ propriæ qui proximior est & qui sequitur eos usque ad ęternum iudicem, non curant. Si enim aliquis est de cuius iniuria remordeat eos conscientia, ex quo ipse non conqueritur, non curant satisfacere ei. Tertius modus est, cũ his qui conqueruntur quandoq; non soluit etiam quartam partem. Satis dissimilis est restitutio nostri temporis restitutioni illius Zachæi, de qua Lucæ 19. Si aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Ideo meruit Zachæus tam citò audire, Hodie salus huic domui facta est. Quarto, reprehensibiles sunt usurarii, quòd non humiliter restituunt; imò dicũt illis qui aliquid petũt sibi restitui. Si ego nõ fuisse, uos & familia uestra fame perissetis. Si Deo placuerit, ego conualescã Et ꝓponũt, quòd si Deo placuerit ut cõualescant, ipsi faciẽt pauperi quæ Deo non placeãt. Quinto reprehensibiles sunt in hoc, quòd cũ difficultate restituunt eã q̃ libenter deberẽt restituere: q̃ plus sibi à Deo restituitur, quàm ipsi restituãt. Grati ẽt deberent esse conquerentibus tanq̃ illis qui sunt adiutores propriæ salutis cõsiderantes, quòd si isti modo taceant, dæmones postea non tacebunt. ¶Sexto reprehensibiles sũt in hoc, quòd qñ infirmantur proponunt se restituere, si cõtingat eos mori. Si autẽ contingat eos euadere, non habent propositũ restituendi. Talem pacem uolũt cum Deo facere quòd si moriant non infestabũt eũ Sed sciãt indubitãter, quòd Deus nõ facit pacẽ cum eis, siue moriantur, siue uiuant. ¶Septimo reprehensibiles sunt in hoc, quòd aliquam certã summam præfigunt, unde usuræ eorum restituantur: quod non sufficit, nisi præcipiant, quòd de aliis bonis eorum restitutio perfici

ficiatur si summa illa non sufficerit. ¶ Octauo reprehensibiles sūt in hoc, qđ filios suos constituunt restitutores: qa uerisimile est, cū usurarius in uita sua plus amauerit diuitias q̄ alienā animā, & qđ filius suus debeat eas plus amare q̄ alienam animam, & quòd nolit maledictionem illam mundanam habere. Maledictus qui partem suam deteriorem facit.

¶ De octo quæ ualent ad inducendum usurarium ut restituat.

SEQVITVR de his quæ ad hoc ualere pñt ut usurarius libètius restituat, si frequenter ea meditet. ¶ Octo sunt quæ ad hoc ualēt. Primo ualet ad hoc, si sępe cogitet ad ea quæ sibi restituentur, si ipse restituat. Sex.n. sunt q̄ sibi restituentur, quorum quodlibet plus incōparabiliter ualet q̄ ea quæ ipse restituet. Primo restituetur ei Deus. Vnde patet, quòd non debet credere diabolo, si ei dixerit, Tu pauper eris, si restitues: quomodo enim est pauper qui Deum habet? Vnde Aug. Aurum habens in arca diues est, Deum habens in conscientia diues non est? Cōiūge aurū & Deū, arcam & cōscientiam. Coniungere ibi sumitur pro comparare. Itē Aug. Satis diues est Christiana religio q̄ in omnium possessore omnia possidet. Quis diceret aliquē pauperē, qui totū mūdū haberet? Quomodo ergo pauper est qui Deum habet? cuius Deus; secundum iudicium usurarii, plus ualeat q̄ mundus? Scđm qđ usurario restituitur, est regnum æternum. Qūo depauperatur cui in tali regno acquiritur? Tertio restituuntur usurario omnes spirituales fratres quos amiserat per peccatum. Vnde Ecc. 13. Quæ cōmunicatio sancti ad canem? Velut canis est usurarius dū est in peccato, non habens aliquam fraternitatem cū aliquo amico Dei. Sed cū usuras restituit, omnes amici Dei eius fratres fiunt. Quis fratrem suum amissum. xii. denariis non redimat? Si aūt usurarius ꝑ quolibet fratre quem recuperat, restituat xii. denarios, sufficiēter erit restitutum. Quarto restituitur ei societas ecclesię, ex qua partem habet in omnibus bonis ecclesiæ. unde Psalm. Particeps ego sum omnium timentium te &c. Quinto restituuntur ei bona q̄ per peccatum amisit. Si peregrinationem fecit, uel aliud bonum ipse amisit illud ꝑ peccatū usuræ consequēter commissum, qđ sibi restituitur cum usuras restituit. Sexto restituitur ipsemet sibi. Salté tantū deberet restituere quantum redimeret se, si captus esset ab his qui haberent capitales inimicitias cum eo, cū in peioribus sit manibus, quia in manibus dæmonum. ¶ Secundo potest ualere ad hoc ut usurarius facilius restituat, si cogitet patibulū infernale sibi erectum à quo alio monere non potest nisi per restitutio-

tionē. Non enim dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Quis latro uidens sibi patibulum erectum non libenter restituat quicquid potest, si per hoc euadere credat? Vnde August. Quis non ut uiueret, continnò perdere uoluit unde uiueret, eligens potius uitam mēdicantem, quàm celerem mortem? ¶Tertio ualet ad idem si cogitet, ꝙ iustitia Dei gladium tenet euaginatum super caput eius ut secet eum medium licet ad tempus misericordia dei gladium teneat. Quis autem potius nó eligat quicquid tenet deponere, quàm gladio perire? ¶Quarto ualet ad hoc, si cogitet se similem esse illi super quem cecidit domus uel magna massa terræ. Quis in tali statu si nó possit molam per se remouere desu per se, non roget amicos suos ut se iuuent? Pecunia per usurā acquisita, quasi mola terræ est, usurarium impediens ne ad uitā gloriæ possit resurgere. unde deberet rogare omnes amicos suos ut se inuito uel nesciente pecuniam illam restituerent. Quinto ualet ad idem si cogitet si similem esse illi qui molam asinariam hēt ligatam ad collum trahentem eū in profundum. Pecunia male acqsita est quasi mola asinaria fune amoris quasi collo eius ligata trahens eum in profundum inferni. unde cum lacrymis rogare deberet, si amicum haberet, ꝙ auferret sibi pecuniam illam, & restitueret. ¶Sexto ualet ad idem si cogitet, ꝙ ipse relicturus est similiter pecuniā ēt si non restituat, & secum eat. unde Eccle. 10. Cùm .n. morietur homo, hæreditabit bestias serpentes & uermes. Ista tria diuidunt sibi bona usurarii in morte eius. Serpētes, i. dæmones habent animam. Bestiæ, id est, dominus, uel amici usurarii qui bestiæ possunt dici à uastando habent pecuniā: uermes uero habent corpus, & quilibet horum non daret partem suam pro duabus aliis partibus. ¶Septimo ualet ad idē, si cogitet usurarius ꝙ pecunia sua filius suis relicta sit eis occasio mortis æternæ. Quis.n. potius non eligat pecunia aliqua cōparare sibi uitā æternam, q̄ hæredibus suis mortē æternam? ¶Octauo ualet ad idē, si usurarius cogitet in compassionem & duritiam quæ post mortē suam futura est in eius filiis erga eum. Vix.n. semel in anno memores erunt ipsius ut eius anniuersarium faciant. In semetipso autem potest respicere quàm parū boni pro suis fecerit. & sic sibi fieri non dubitet: nel multo minus quia abundante iniquitate refrigescet charitas multorum, ut ait dominus.

De peccato rapinæ, ubi prima ponuntur sex quæ deberent homines cohibere a rapina. CAP. II.

POst peccatum usuræ dicendum est de peccato rapinæ. Sex uerò sunt quæ deberent homines

mines cohibere à peccato isto. ¶Primum est, magnitudo ipsius. Secundum est, macula huius peccati. Tertium est, rusticitas uel uilitas quæ in peccato isto est. Quartum est, magnum damnum spirituale, quod raptor incurrit. Quintum est, parua utilitas quæ inde sequitur. Sextum est, pœna raptorum quæ in sacra scriptura inuenitur.

¶*De XII. quæ ostendunt magnitudinem huius peccati, scilicet rapinæ.*

DVODECIM uerò sunt, quæ ualere possunt ad ostendendam magnitudinem huius peccati. ¶Primum est, ꝙ peccatum istud ipsum fundamentum iustitiæ uel bonitatis destruit in homine. Quod sit istud fundamentum, ostendit Sapiens, dicens: Primum fundamentum iustitiæ est, ne cui noceatur, deinde ut communi utilitati seruiatur. ¶Scd̃m est hoc, ꝙ Exo. 20. uidetur lex amplius prohibere istud peccatum, quàm alia peccata. Postquam. n. prohibuit actũ rapinæ cum actu homicidii & cæteris malis actibus, iterum prohibet uolũtatem rapiendi dicens: Non concupisces domum &c. ¶Tertium est hoc, ꝙ adeò est odiosa rapina Deo. Vndè Esaiæ 41. Ego dominus amans iudicium, & odio habens rapinã. Etiã in holocaustũ, quod erat dignior species sacrificii, habebat dominus odio rapinã ¶Quarto etiam est exosa rapina sanctis hominibus, adeò ut ipsum immundum eis exosum reddat. Vnde Ecclesiast. 4. Verti me ad alia quæ sub sole geruntur, & uidi calumnias pauperum, & lacrymas innocentum, & consolatorem neminem: nec posse resistere eorũ uiolentiæ, cunctorũ auxilio destitutos. Et laudaui magis mortuos, quàm uiuentes, & feliciorẽ utroque iudicaui qui necdum natus est, nec uidit mala quę sub sole fiunt. Ad idem pertinet quod legitur Habacuc 1. Vsquequo domine clamabo, & non exaudies? uociferabor ad te, uim patiens, & non saluabis? Et subiũgit: Quare respicis cõtemptores, & taces, conculcante impio iustiorem se? ¶Quintum est, ꝙ rapina inter Christianos non solum rapina est, imò proditio, & quia omnes Christiani fratres sunt. Deprædari enim fratrem suum innocentem non potest aliquis sine crimine proditionis. Et etiam ꝑ hoc, quia qui deprædatur subditum alicuius, deprædatur ipsũ dominum. Vnde qui fidelem deprędatur. Deũ deprædatur dominum suum. Vnde proditor est, cum dominũ suũ deprædatur absque eius culpa. ¶Sextum est hoc ꝙ raptor homicida est. Vnde Ecclesia, 34. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. Quum raptor uitam suam pauperi auferat, quasi quodammodo mortem ei infert. Auferre enim uitam, & inferre mortem

rè cōuertibilia sunt. ¶Septimum est hoc, ꝙ raptores peiores sunt furibus. Vniuersaliter.n.peius est peccare apertè, quàm peccare occultè. Sicut adulterari aperte peius est q̃ occultè. Peius igitur est iniuriari alicui apertè, ut faciunt raptores, q̃ occultè, ut faciunt fures. Octauum est hoc, ꝙ peiores sunt raptores q̃ usurarii. Cuius signum est hoc, ꝙ pauperes homines ut euadāt raptorũ manus, ponunt se in manus usurariorũ, qui tñ ualde mali sunt: ut ostēsum est suprà. ¶Nonum est hoc, ꝙ peccatũ rapinæ multũ assimilat hominem diabolo. Diabolus.n. fuit raptor primus. Voluit.n.altitudinē Dei rapere Vnde Propehta in ꝑsona eius, Ero similis Altissimo. Et adhuc incessanter laborat, ut bona nostra rapiat. Nec solum assimilatur diabolo in rapiendo bona hominum, imò ét torquendo homines, ut bona eorum extorqueat ab eis.

¶ *Quòd raptores peiores sunt diabolo.*

DECIMVM est, quòd raptores in tribus peiores sunt diabolo. Primo in hoc, quòd diabolus eos deprædatur, & torquet qui mala agũt. sed raptores deprædantur & torquent qui à malo recedunt. Vnde Esa.59.qui recessit à malo prædæ patuit. Et Prouerbiorum uigesimonono: Viri sanguinum oderunt simplicem. Diabolus poterit se iustificare comparatione raptorum in die iudicii. Poterit.n.dicere: Ego solus illos in inferno afflixi qui te offenderunt. sed raptores isti illos deprædati sunt, & afflixerunt qui non meruerunt. ¶Secundo sunt peiores in hoc, ꝙ diabolus defert angelo Dei homini ad custodiam deputato, ut corporalem uiolentiam ei non inferat, quod raptores non faciunt.

¶Tertio sunt peiores in hoc, ꝙ diabolus torquet homines in inferno: qui locus tormentorũ uocatur. Lucæ decimoquinto. sed raptores homines torquēt in mũdo, ubi homines deberēt habere libertatē faciendi de se, & de suis secundũ uoluntatem suam. Vnde rectè possumus intelligere raptores uocatos angelos diaboli. Matth.25.ubi sic legitur: Ite maledicti &c.qui paratus est diabolo & angelis eius. Missi uidentur à diabolo & raptores ad faciendum talia opera in mundo, qualia facit diabolus in inferno. ¶Vndecimum est, quòd Spiritussanctus in sacra scriptura dicit raptores talia facere de pauperibus, qualia nulli persecutores ecclesiæ leguntur fecisse de fidelibus. Dicit enim eos excoriare homines pauperes, & atterere & commolere, & pascere, & comedere, & deuorare. De primo legitur Michææ.3. Odio habetis bonũ, & diligitis malum, qui uiolenter tollitis pelles eorum desuper eos, & carnes eorum de super ossibus eorum. De secundo

do & tertio legitur Esa.3. Rapina pauperis in domo uestra. Quare atteritis populum meũ, & facies pauperum commolitis? De quarto, Eccles.13. Venatio leonis onager in eremo: sic pascua diuitum sunt pauperes. De quinto, legitur Prouerb.30. Generatio quæ pro dentibus gladium habet, & commandit molaribus suis, ut comedat inopes de terra & pauperes ex hominibus. De sexto legitur Ezech.19. Factus est leo, & didicit capere prædam, & homines deuorare. Et eiusdē 22. Sicut leo rugiens capiensque prædam, animā deuorauit inopis. ¶ Quod autem prædicta testimonia scripturę de raptoribus uera sint, cōstat, quum à sancto Spiritu dicta sũt. Sed qualiter intelligenda sint, nō est adeò manifestũ. Possumus tamen intelligere raptores talia facere pauperibus, cum ea faciunt rebus eorum, quę ad sustentationem uitæ eis sunt necessaria. unde qui excoriat unum bouē quē habet pauper homo, reputatione ipsius pauperis excoriat eum. penè enim idem est pauperi ac si excoriaret eum. Vnde Dauid 2. Reg.2. Quum Nathā proposuit ei parabolam de diuite, qui abstulerat pauperi homini ouem unā, dixit eum dignum morte. Secundum hunc modum etiam molit pauperem, qui frumentũ eius ei necessarium molit. ¶ Aliter etiam possumus dicere, ꝙ raptor pauperem excoriat: quia aufert ei tēporalia quæ defectum intolerabilem pellunt ab eo, sicut & pellis propriæ carnis. Nec sine illis potest uiuere, sicut nec sine propria pelle: unde & pelles uocantur, temporalia. Iob 2. Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo dabit pro anima sua. Pellem inquam temporalium, pro pelle propriæ carnis. Pellem etiam dicitur raptor auferre pauperi, quia aufert ea quæ adhærent per amorem cordi, sicut pellis adhæret corpori: imò amplius uidentur adhærere cordi, quàm ipsa anima corpori. Quum enim pauperes ad mortem infirmantur potius permittunt animam à corpore recedere quàm à se separarent, dando medicis, uel aliter expendendo il modicum quod habent. Ex hac uerò adhæsione patere pōt qualis sit dolor in eorum separatione. Carnem etiam & sanguinem auferunt raptores pauperibus, cum auferunt ea quæ acquisierunt labore & sudore, & proprij corporis consumptione, & quæ etiam proprio corpori subtraxerunt, ubi in carnem & sanguinem conuersa essent. Imò etiā plus uidetur raptor facere paupери, quàm si cũ excoriatur. Ille.n. qui eum excoriaret, non auferret ei nisi quod haberet pellem suā: sed raptor aufert ei ēt illud quod non habet, quia aufert illud quod usurariorum est qui accommodauerunt. Aufert etiam illi raptor quod

quod iam comedit & bibit. Expẽdit enim pauper & annonam & uinum antequã colligat illa. Possumus etiam intelligere raptores commolere pauperes: quia inter spem euasionis, & metum deprædationis, quasi inter duas molas eos affligunt. Notabiliter autem dicitur, facies pauperum cõmolitis. Præ paupertate enim faciũt facies eorum ad tantam maciem deuenire. quòd uidentur genæ eorum compressæ fuisse & inter duras molas.

¶Quæ debeant hominem cohibere à peccato rapinæ.

DVODECIMVM faciens ad magnitudinem huius peccati est hoc, ꝙ ipsi peiores sunt bestia quacunque. Vnus n. raptor totã unam patriam deuastat. lupus uero interdùm per annum unum nõ deuorat hominẽ unũ. Vnde frequenter a scriptura raptores comparat diuersis generibus bestiarum. Qñque lupo. Vnde Sophoniæ 3. Iudices eius lupi, uespere non relinquebant in mane. Quandoque uero comparat eos leoni, uel urso. ¶Vnde Prouer. 8. Leo rugiens & ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem. ¶Scdo deberet cohibere homines à peccato rapinæ hoc, ꝙ macula huius peccati ita adhæret. Vix enim aliquis restituit perfectè ea quæ rapuit. Videmus eos qui habent nouas uestes quòd diligentissimè cauent eis ab oleo, & ab aliis quorum maculæ remoueri nõ possunt, dicentes: Perdita esset uestis, si caderet super eã aliquid tale: quanto iuuenis magis qui nondum rapuit, deberet sibi capere à rapina, & dicere intra se, Perditus sum, si incepero rapere? Nunquam enim de cætero restituam. ¶Tertio, deberet raptores cohibere hoc, quòd magna ignobilitas & rusticitas est in rapiendo. Dare enim nobile est. Vnde in Tobia uersificator. Est dare lætitiæ uox uerbum nobile, uerbum Mellifluum, dantis gloria dantis honor. Et ualde assimilat hominem Deo. Deus ex liberalitate sua fecit quicquid fecit. Et ad dandum, alia fecit ut haberet quæ daret, alia uero ut haberet q̃bus daret. Si autem dare hominẽ nobilem reddit, auferre reddit eũ rusticum & uilem. ¶Quarto, deberet raptores cohibere magnũ damnum spirituale quod incurrunt, quando aliquid terrenum rapiunt. Vnde Augustin. Lucrum in arca, damnum in conscientia; tollit uestem & perdit fidem, acquirit pecuniam & perdit iustitiam. Raptor lucrum habet in arca, quam cũ lucro relicturus est, sed damnum hẽt in conscientia q̃ cum damno delaturus est. Fidẽ ꝑdit quam debeat Deo, & fratri suo Christiano: unde proditor est. Iustitiam etiam perdit: unde non habebit eam in auxilium in die iudicii, sed potius erit contra eum. ¶Quinto, deberet cohibere raptores hoc, quòd paruam

uam utilitatem habent de rapina sua. Quo ad corpus enim, eis parum ualet, quia cito transit. vnde Ecclesia. 40. Substantiæ iniquorũ quasi fluuius siccabuntur. Et sumitur ibi fluuius pro torrente, q̃ à pluuiis congregantur. Quo ad animam uerò, nullam habent utilitatem, quia non possunt inde facere elemosynam uel oblationẽ. Vnde Ecclesiastici tricesimoquarto: Qui offert sacrificia ex substãtia pauperum, quasi qui uictimat filium in conspectu patris. Cum substantia pauperum uita sit eorum, qui eã offert Domino, quasi uitam uel sanguinem pauperũ qui sunt filii Dei, ei offert. Vnde substantia pauperis uocatur sanguis. Ieremiæ secundo, In alis tuis inuentus est sanguis animarum pauperum. Alæ uocantur extremitates pretiosorum palliorũ: in quibus alis sanguis inuenitur, quum de rapinis pauperum fiũt. Cum his alis non de facili uolat quis in cœlum.

¶ Quòd Dominus multum puniturus est raptores.

SEXTO deberet cohibere homines à rapina, magna punitio, quam sumpturus est deus de raptoribus. ¶ Quatuor uerò sunt per quæ potest ostendi quòd Dominus multum puniturus est raptores. ¶ Primum est hoc, quòd ipse ita districtè iudicat eos qui propria non largiuntur pauperibus. Si enim damnat eos qui pauperibus sua nõ tradunt, quid faciet de his qui sua eis auferũt? Vnde dicit glo. super Luc. 16. Nõ reprehenditur diues quòd aliena rapuerit, sed quòd sua nõ erogauerit. quid ergo erit ei, qui aliena rapit? Ad idem ualet quod legitur Matth. 25. Tunc dicet rex his qui à sinistris eius erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum qui paratus est diabolo & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis mihi mãducare &c. Raptoribus uerò dicere poterit: Esuriui, & abstulistis mihi quod debebam manducare. Ori meo subtraxistis quod canibus & auibus uestris dedistis. Raptores.n. ori Dei subtrahunt à pauperibus quod in ore porcorum, idest uoluptuosorum hominum, uel in ore canum, scilicet detractorum ponunt. Ad literam, etiam aues & canes pascũtur de rapinis pauperum. & etiam auferunt de ore Dei, quæ ponunt in ore diaboli. Os Dei est os pauperis. Os uerò diaboli est os impii. Cum enim impius seruus sit diaboli, os & cætera quæ habet, diaboli sunt. Qui ergo subtrahit pauperi quod dat peccatori, ori Dei subtrahit, quod ponit in ore diaboli. Raptoribus etiam poterit Dominus dicere: Sitiui, & abstulistis mihi quod debui bibere: immo quod plus est, sanguinẽ meum in pauperibus bibistis. qđ enim uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Poterit etiam Dominus eis dicere.

Hospes

Hospes eram, & non collegistis me. imò quod plus est, domum in quam colligi debebam combussistis. Et iterum: Nudus fui, & non me cooperuistis. Imò quod plus est, in pauperibus me excoriastis: & unde cooperiri debui, mihi subtraxistis. Vxores militum uestibus caudatis terram operiunt, pro quibus uiri earum Deum in pauperibus nudauerunt: & quandoque trahunt in cauda sua totam substantiam unius pauperis hominis. Et iterum: Infirmus fui, & non me uisitastis: sed super dolorem uulnerum meorum addidistis, & quasi uulnere super uulnus me cōcidistis. In carcere fui, ibi me cruciastis, & quasi iterum me crucifixistis. ¶ Secundo potest perpēdi, quòd Dominus grauiter puniturus sit raptores per imprecationes & maledictiones quas faciunt eis uiduæ & pupilli quos ipsi spoliant. Dicit enim scriptura quòd tales imprecationes à Domino exaudiuntur. Vnde Ecclesiastici tricesimoquinto: Non despiciet Dominus preces pupilli, nec uiduam si effundat loquelam gemitus. Nonne lacrymæ uiduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas? id est super eū qui facit eam lacrymari. Et subiungitur: A maxilla eius ascendūt usq; ad cælum, & Dominus exauditor non delectabitur in illis. Minus dicit, & plus significat, dum dicit, Non delectabitur: quasi diceret, grauissimè irascetur in eis. Videntur lacrymæ uiduæ tantum ad maxillam descendere: sed in ueritate ascendunt ad cælum usque ad conspectum Dei, quantum ad uirtutem. Ad idem ualet parabola quam Dominus ponit Lucæ 18, de iudice iniquo, qui Deum non timebat, nec hominem reuerebatur, qui nolebat per multum tempus uindicare uiduam quandam de aduersario eius, sed potius dixit intra se: Etsi Deum non timeo, nec hominem reuereor: tamen quia molesta est mihi hæc uidua, uindicabo illam. Et subiungit Dominus: Videte quid iudex iniquitatis dicat, Deus autem non faciet uindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis? Multum timendum est raptoribus de propria salute: preces enim eorum propter rapinas eorum nō exaudiuntur. Vnde Esa. 1. Quum multiplicaueritis orationem, non exaudiam uos. Manus enim uestræ sanguine plenæ sunt. Orationes etiam bonorum pro eis factæ, sæpe non exaudiuntur: quia aduersantur eis lacrymæ pupillorum & uiduarū, quæ lacrimæ uiolentæ sunt in precibus. Sicut dicit August. super illud, Auribus percipe lacrymas meas. Feruētiores & lacrymosiores sunt & frequentiores preces pauperū contra raptores, quàm sint preces bonorū pro eis factæ.

Vnde

Vnde multum timendum est raptoribus ne exaudiantur. Non de facili obtinet quis in aliqua curia iusta, quum habet ibi multos aduersarios, & fortes qui iustam causam habent. Ad contrarietatem istarum precum videtur pertinere quod legitur Eccles. 34. Vnus orans, & alius maledicens, cuius uocem exaudiet Dominus? Imò unus orans, & multi maledicentes: unde timendũ est, ne uocẽ maledicentium dominus exaudiat. Vnde remedium est raptoribus, ut à rapinis cessẽt, & oppressis subueniãt prout iustè poterũt, & tũc dominum propitium habebunt. Vnde Esa. 1. Subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite uiduam, & uenite, & arguite me, dicit dominus. Si fuerint peccata uestra, ut coccinum, quasi nix dealbabuntur. ¶ Tertiò potest ostendi, ꝙ grauiter puniturus sit Deus raptores per amorem quem habet cælestis iudex ad pauperes q̃ spoliantur. Amor uerò cælestis iudicis ad pauperes tantus est, ꝙ sibi fieri reputat quod eis fit. Vnde Matth. 25. Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Propter hoc etiã uenit in carnem. Vnde Psal. Propter miseriam inopũ & gemitũ pauperũ, nunc exurgã, dicit Dominus. Et Esa. 61. Euangelizare pauperibus misit me. In primo etiam uerbo nouæ legis regnum suum eis communicauit, dicens: Beati pauperes spiritu, &c. Vnde verisimile est, quòd districtè iudicet oppressores eorũ. Ideò dicitur in Psalm. Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem. & Prouerb. 23. Ne attingas paruulorum terminos, & agrum pupillorum ne introeas. Propinquus enim illorum fortis est, ipse iudicabit cõtra te causam illorum. Et Prouerb. 22. Non facies uiolentiam pauperi, quia pauper est: nec conteres egenũ in porta, quia Dominus iudicabit causã eius, & configet eos qui confixerunt animam eius. ¶ Quartò potest ostendi magna pœna raptorum, per hoc ꝙ pauperes quos ipsi spoliauerunt, iudices eorum erunt. Vnde Iob 36. Pauperibus iudicium tribuit. Tunc stabunt iusti in magna cõstantia aduersus eos, qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum: ut legitur Sapient. 5.

¶ *Quòd raptores etiam in mundo isto multipliciter punientur à Deo.*

PRIMA verò pœna raptorum in mũdo isto, paupertas est. Vnde Prouerb. 11. Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij rapiunt non sua, & semper in egestate sunt. Possunt enim assignari quinque causæ huius paupertatis. Prima est hæc, quòd raptores relicto Deo & cõtempto, qui est fons, & abundantia omnium bonorum, de indigentijs pauperum repleri uolunt. Vnde dominus per Prophetam: Dereliquerunt

runt me fontē aquæ viuæ. Adeò milites deberent sperare ea quæ sibi necessaria sunt, & ei seruire, non laboribus pauperum inhiare. De paupertate enim non colligitur abundantia. Secunda causa paupertatis est hæc, quia sicut raptores auferunt alijs, ita & alij auferēt eis. Vnde Esa. 33. Vhę qui prædaris, nonne & ipse prædaberis? Et Habacuc 2. Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes qui relicti fuerunt de populis. Tertia causa est hæc, quod oportet eos multas expensas facere. Abyssus enim rapinarum abyssum inuocat expensarum. Quarta causa est hæc, quòd dominus non dat libenter eis qui sibi auferunt in pauperibus. Vnde plus amittunt quod Dei liberalitas eis datura erat, quàm sit illud quod pauperibus auferunt. Et facilius ad diuitias peruenirent Dei liberalitati seruiendo, quàm contra Dei voluntatem Dei bona rapiendo. Mira insania: uolunt raptores bona eius qui liberalissimus est, per uiolentiam habere. Cum auaris hominibus hoc solebat fieri, & non illis qui sua libenter largiuntur. Quinta causa est hæc, quòd creaturæ in locis sibi à Deo deputatis conseruantur & quiescunt. In locis uerò ubi uiolenter ponuntur, non quiescunt, ut ponderosa quæ in infimis locis quiescunt, leuia in supremis. Si autem in alijs locis uiolenter ponuntur, ad sua loca reuertuntur. Sic est de diuitijs. Vnde quidam: Non habet euentus sordida præda bonos. Secunda raptorum pœna, est sterilitas: quum enim raptores contra Deum acquirere uelint quæ possideant, dominus negat eis, uel successoribus eorum qui possideant. Non enim dat eis hæredes. Vnde Eccl. 40. Nepotes impiorum non multiplicabunt ramos. & Sapient. 4. Adulterinæ plantationes non dabunt radices altas, nec stabile fundamentum collocabunt. Tertia pœna raptorū est acceleratio mortis eorum. Vnde Dauid: Viri sanguinum & dolosi non dimidiabūt dies suos, &c. Et Prouerb. 3. Impij de terra perdentur, & qui iniqua agunt, auferentur ex ea. Quarta pœna est, quòd frequenter gladio moriuntur, & anima à dæmonibus rapitur, & corpus sepultura caret. Vnde Ierem. 22. Væ qui ædificat domum suam in iniustitia. Et quibusdam interpositis, subiungitur: Propterea hæc dicit dominus: Non plangent eū, Vhæ frater, & uhæ soror: & non concrepabunt ei, Vhæ domine, & uhæ inclyte. Sepultura asini sepelietur, putrefactus & proiectus extra portas Ierusalem. De hoc uerò quòd spiritus eius rapiatur à dæmonibus, dicit Gregor. Qui mihi uisibiliter rapit, subito urgēte exitu inuisibiliter rapietur. Et Ecclesiast. 26. Non effugiet rapinam peccator. Quinta & sexta pœnæ sunt, quòd filij eorū mendici

dici fiunt, & gladio moriũtur. Vnde Naum 2. Leo cępit sufficienter catulis suis, & necauit leenis suis, & impleuit præda speluncas suas Et subditur. Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & succendam usque ad summum quadrigas tuas, & leunculos comedet gladius, & exterminabo de terra prædam tuam. Et Iob 27 Hæc est pars impii apud Deum, & hæreditas uiolentorum, quam ab omnipotente suscipient. Si multiplicati fuerint filii eius, in gladio erunt & nepotes eius non saturabuntur pane. In futuro uero pœna raptorum erit, quòd rapinæ eorum collis eorum imponentur: & sic coram toto mundo ducentur: deinde uerò suspendentur. Raptores simili pœna uel maiori debent puniri quàm latrones: sed non est qui audeat hoc facere: sed cælestis rex qui non timet eos hoc faciet. Vnde Thren. 1. Iniquitates meæ circumuolutæ sũt, & impositæ collo meo. Iniquitates possunt intelligi res iniquè acquisitæ. Amos 4. Iurauit Dominus in sancto suo: quia ecce dies uenient super uos, & leuabunt uos in contis, id est, in perticis, ad modum eorum qui suspenduntur. Rapinæ etiam se habebunt ad raptores, ut molæ asinariæ collo eorum suspensæ ad inferiora loca inferni eos trahentes. Vnde Prouerbiorum 21. Rapinæ impiorũ detrahent eos. Hæ sunt pœnæ raptorum, quas debent expectare, certi omnino q̃ uenient super eos, nisi pœnituerint. Iurauit enim dominus se non traditurum obliuioni rapinas eorum. Vnde Amos 8. Audite hoc qui conteritis pauperum. Et subiungitur: iurauit dominus in superbiam Iacob: si oblitus fuero usque ad finem opera eorum.

De iniustis talliis, & peccati huius magnitudine. CAP. III.

TErtio loco inter species auaritiæ dicendum est de peccato iniustarum talliarum. A quo peccato tria deberẽt cohibere homines. s. peccati magnitudo, & uilitas quæ est in faciendo tallias, & damnum quod prouenit inde eis qui eas faciũt. ¶ Magnitudo uero huius peccati ex hoc potest ostendi, quod præter peccatum rapinæ est ibi peccatum proditionis. Est etiam ibi ingratitudo & contemptus dei, & angelorum. Quod proditio sit tibi, potest ostẽdi multipliciter. ¶ Primo sic, Si aliquis paterfamilias filium suum transiturum per aliquam uiam periculosam, bonæ fidei alicuius commendaret, & certam summam pecuniæ pro hoc ei assignaret: si ille ultra summam illam filio eius aliquid auferret, proditor esset. Et diceret paterfamilias, Ego commẽdaueram filiũ meum bonæ fidei illius, & ipse spoliauit eum. Sed constat quòd Deus filios suos commendauit potentibus huius mundi, & definiuit

eis de quibus deberent esse contenti. Vnde Lucæ 3. quum quærerent milites à Ioanne Baptista qd facerent, Respondit Ioannes: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendijs uestris. Prohibentur eis primo duo peccata, per quæ solent potentes pecuniam à pauperibus extorquere. s. comminatio & calumnia. Comminatio, ubi dicitur, Neminem concutiatis: calumnia uerò in sequenti uerbo. Deinde uerò ostenditur eis, quòd stipendiis suis debent esse contenti. Vnde si ultra stipendia sua accipiunt, sunt proditores. ¶ Spoliant enim filios Dei bonæ fidei eorum commendatos: nisi faciant hoc in illis casibus in quibus eis licet. ¶ Secundò ostenditur idem sic. Constat quòd tãtam fidem debet dominus subdito, quantam subditus domino. Sed si subditus caperet dominum, uel alio modo, malefaceret, & proditor esset. Igitur si dominus subditum capiat, uel aliud malum ei faciat, proditor est: nisi ille culpam commiserit quæ hoc requirat: nec minus indecens est, si dominus absque culpa subditum capiat, quã si subditus dominum caperet. Dicunt aliqui milites: Si alicui qui non esset meus subditus male facerem, bene scio quòd peccarem sed si subdito meo male facio, tunc non credo me peccare uel tantum peccare. Quibus dici potest, quòd secundum hoc, dominatio eorum diabolica est. Diabolus enim talis dominus est, quòd sibi subditis loco retributionis afflictionem & pœnam tribuit, & illis qui melius sibi seruiunt plura mala facit: præterea quis sani capitis dubitet minus licitum esse hostem esse in ciues, quàm in extraneos? quis nesciat crimen proditionis esse, cum amicis inimicitias exercere? Subditi uerò secundum Sapientem sunt humiles amici. Præterea, cùm certum sit quòd miles iste fidem debebat pauperi homini antequam faceret sibi homagium tanquam fratri suo Christiano, nec pauper illum à fide illa absoluit, quum ei homagium fecit: immo uinculum quod inter eos erat osculo pacis confirmatum est: quomodo ergo miles immunis est à crimine proditionis, quum malum facit ei, nisi ei prius significet quòd non uult ei fidem illam seruare, & quòd non uult eum de cætero tanquam subditum, sed tanquam hostem habere? Peccatum etiam ingratitudinis est ibi. Deus enim eum honorauit, aliis hominibus præficiendo. Ipse uero ex hoc inhonorat Deum in pauperibus eum opprimendo: in hoc similis militibus, qui Deum crucifixerunt, qui de arundine de manu Domini suscepta, caput eius percutiebant. In arundine significatur terrena potestas, quam milites a Deo acceperunt, & deinde

inde ex ea Deum in pauperibus percutiunt. Contẽptus etiã Dei, & angelorum est ibi. Licet enim Deus tradiderit pauperes custodiendos potentibus huius seculi: tamen ipse noluit esse absque custodibus cælestibus, immò unusquisque homo habet unum angelum sibi ad custodiam deputatum, quem contemnit qui pauperem hominem opprimit, & in ipso etiam angelo Deum contemnit, cuius nuntium non reueretur.

¶ *De sex malis quæ proueniunt alicui eo quòd tallias faciat.*

SECVNDO deberet cohibere milites à talliis multiplex damnũ qđ inde prouenit eis. Primum autem damnum quod ipsi incurrunt est, ꝙ dominus uidens eos iniquos in paucis bonis temporalibus eis commissis nõ uult eis ea augere. Scit.n. ꝙ qui in modico iniquus est, & in maiori iniquus est, secundum quod legitur Lucæ 16. Vnde frequenter uidemus milites, qui tallias faciunt, pauperes: illos autem qui non faciunt, diuites. ¶ Secundum damnum est, quòd subditi eorum fugiunt eos: & fit iusto Dei iudicio ut qui plus uoluerant habere q̃ deberent, non habeant etiam quod deberent habere. Vnde legitur 3. Regum 12. quod Roboã filius Salomonis uolens aggrauare iugum filiorum Israel, dominium decem tribuum amisit, ¶ Tertium damnum est, cælestis regni amissio. Sicut.n. dominus dicturus est illi qui fidelis est in tẽporalibus istis. Euge serue bone, &c. Ita dicturus est ei qui infideliter se habuit, Væ tibi serue nequam & infidelis: quia super pauca fuisti infidelis, super nulla te constituam: intra in carcerem domini tui: qui scilicet præparatus est diabolo & angelis eius. Mira insania est potentum huius mundi, qui cum receperunt aliquid terrenum, non curant de Deo, quasi nihil ultrà essent recepturi: & quia plus habent de terra quàm alii, ideo omnino non curant de cælo. ¶ Quartum damnum est, quòd durum iudicium & absque misericordia merentur sibi apud Deum. Ea enim mensura qua mensi fuerint illis quibus præsunt, remetietur eis ab eo, qui præest illis. Vnde non credant Deum misericorditer acturum cum eis, cum ipsi non habeant se misericorditer, nec ẽt iustè cum suis subditis. Ad quod pertinet quod legitur Sapient. 6. Citò apparebit uobis regibus, quoniam iudicium durissimum in his qui præsunt fiet. Exiguo enim conceditur misericordia: potentes aũt potẽter tormenta patientur. Non enim subtrahet personã cuiusquam dominus, qui est omnium dominator nec uerebitur magnitudinẽ cuiusquã, quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter cura

est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat curatio. ¶ Quintum damnum est, ꝙ interdum aliquis tyrãnus potentior eos opprimit, sicut ipsi minus potentes opprimũt. Vnde in Psal. Deus conteret dentes eorũ in ore ipsorũ, &c. Per dentes eorũ & molas leonum intelligitur potestas deuorandi pauperes, & conterendi, quã dominus interdũ aufert. ¶ Sextũ dãnum est, ꝙ odio habentur ad modum luporum. Ideo lupus odio habetur, & ab hominibus, & à cæteris animalibus: quia non uiuit, nisi ex eis quæ aufert. Eadẽ ratione exosi sunt homines rapaces. In hoc tamen differentia est, ꝙ lupi rapinas non exercent contra lupos, sed contra animalia alterius speciei: sed tales homines contra eos, qui sunt eiusdem speciei, rapinas exercent.

¶ *De uilitate huius peccati.*

TERTIO deberet cohibere milites a talliis uilitas quæ est in faciendo eas. ¶ Sicut.n. gloriosum est dare, sic uile est quærere. Et tanto uilius uidetur esse genus quærendi, quando uilior & inferior est persona a qua quæritur, & nobilior persona quæ quærit. Vnde uilitas ista quærendi, repressiuum quoddam deberet esse militibus ne ultra uires expenderẽt. Plus enim ignominiæ est in quærendo, si ipsi scirent intelligere, quàm sit honoris in expendendo indiscretè. Sed dicet aliquis miles, Oportet nos uiuere, & uiuere non possumus, nisi iniustas tallias faciamus. Cui respondeo, ꝙ in ualde periculoso statu sunt. Similes.n. sunt illi qui in carcere essent, cui non apponerentur nisi toxicata: & si cogitaret in mẽte sua, Non possum uiuere nisi comedã: & si comedo, mortẽ meam comedo. In magno animi dolore deberent esse, qui in tali statu se uidẽt, & totam uitam istam deberent contemnere.

De fraudibus negotiatorum.

CAP. IIII.

QVartò loco inter species auaritiæ dicendũ est de fraudibus negotiatorum. Et notandum est ꝙ negotiatio bona est in se, & hominibus necessaria. Ordinauit.n. Deus, ut nulla terra in omnibus sufficiat: ut cũ alia terra ei subuenerit, eam chariorem habeat. Subuentio autem ista mediante negotiatione fit. Sed malitia hominum adeò impleuit fraudibus negotiationem, quòd multi negotiatores non sunt minus mali hodie raptoribus uel usurariis. Vnde hodie impletum est quod legitur Apoca. 13. de bestia quam uidit Ioannes: Et faciet, inquit, ne quis possit uendere aut emere nisi qui habuerit characterẽ, aut nomen bestiæ, & numerum nominis eius. Bestia quæ dicitur à uastãdo, est diabolus, cuius character siue imago ẽ falsitas uel fraus ipse enim fuit primus mendax. Vnde Ioan. 8. Ipse est mendax, & pater eius. Absque ista imagine con-

confitentur multi mercatores quòd non possunt emere, uel uẽdere. Et tamen legitur in Apocalypsi 13. quòd qui acceperit characterem in fronte sua uel in manu sua, hic bibet de uino iræ Dei.

¶De octo malis abundantibus in mercatoribus.

OCTO uerò sunt mala quæ abundant in mercatoribus. ¶Primum malum est, uendere quanto carius possunt, & emere quanto uilius possunt. Istud malum excludit Deũ à negotiatoribus, & facit negotiatores idololatras esse. Ex quo enim aliquis nullum habet respectum ad Deum ac fraternam charitatem in sua negotiatione, ipse seruitium quod deberet Deo impendere, impẽdit diuitiis, quod indubitãter idololatria est, sicut ostensum est prius. ¶Secundo abundant mendacia in mercatoribus, in quibus non est parua culpa. unde legitur Ecclesiastic. 20. Quòd potior est fur, quàm assiduitas uiri mendacis. ¶Tertiò, abundant ibi periuria, in quibus similiter non parua culpa est, quũ sint contra illud decalogi, Non assumes nomen Dei tui in uanum. Præterea cum tanta culpa sit hominem in falsum testimonium adducere: quanta culpa credẽda est, quum aliquis uult ad testificandum falsum adducere? quod fit in periurio. Per Deũ enim iurare, est eũ in testẽ adducere. ¶Quartò, uero abũdant in mercatoribus furta, quæ furta fiunt præcipuè per fraudes, quas faciunt circa stateras & pondera & mensuras.

¶De triplici fraude mercatorum quæ fit in mensuris. Et de duplici damno proueniente ex isto peccato.

IN talibus uero tripliciter est fraus. Vno modo, quum quis habet diuersa pondera uel diuersas mensuras, & uendit ad minorẽ, & emit ad maiorem. Secũdo modo cum quis habet iustam mensuram, & iustum pondus, sed tamen male mensurat uel ponderat, sicut faciunt caupones qui mensuram implẽt spuma. Tertio modo cum quis procurat quòd res quam ad pondus uendere debet ponderosior sit, ut faciunt illi qui lanàm madefaciunt. Duo uero sunt quæ deberent homines cohibere à fraude quæ fit in ponderibus & mensuris, scilicet magnitudo ipsius peccati, & damnũ quod inde prouenit. Magnitudo uero huius peccati tripliciter potest ostendi. Primo, ex hoc, ꝙ peccatum illud Dei abominatio uocatur. Prouerb. 11 ubi sic legitur: Statera dolosa abominatio est apud Deum, & pondus æquum uoluntas eius. Non uocamus abominationem illud qđ displicet alicui, sed qđ ualde displicet. Secundo potest ostendi magnitudo huius peccati ꝑ hoc, ꝙ per mẽsuras & pondera, & stateras deberent ea quæ iniqua sunt, & iniusta ad iustitiã & æquitatẽ reduci. Vnde

sunt quasi instrumenta iustitię & æquitatis: ideò magis displicet Deo iniquitas in talibus. Tertiò, potest ostendi magnitudo huius peccati per hoc, quòd mensuræ & pondera pertinere solent ad dominum terræ, unde falsitas taliũ in contumeliam domini quodam modo redundat. Ideò dicitur Leuitic. 19. Ego dominus Deus uester, nolite facere aliquid iniquũ in iudicio, & in regula, & in pondere, & in mensura. Statera iusta, & æqua sint pondera: iustus modius, æquusque sextarius. Ego dominus Deus uester. Ideò cum loqueretur de mensuris & ponderibus, bis se dominum dixit, ut timeat in eis fraudem facere, cùm scirent se habere dominum, quẽ nulla fraus posset latere. Damnũ uerò proueniens ex peccato isto, duplex est, scilicet temporale, & spirituale. De temporali habetur Deuteron. 25. Non habebis in sacculo diuersa pondera, maius, & minus: nec erit in domo tua modius maior, & minor. Pondus habebis iustum & uerum, & modius æqualis & uerus erit tibi, ut multo uiuas tempore super terram quam dominus Deus meus dederit tibi. Abominabitur enim dominus eum qui fecerit hæc. Et Michææ 6. Nunquid iustificabo stateram impiam, & sacelli pondera dolosa? Et subditur pœna eius qui talia facit: Tu seminabis, & non metes: & calcabis oliuam, & non ungeris oleo &c. Spituale uerò damnum est, quod tangitur Michææ 6. Adhuc ignis in domo impii thesauri iniquitatis, & mensura minor iræ plena. Quantum mensuræ subtrahitur, tantum iræ & offensæ diuinæ acquiritur, cum scriptum est in libro Sapientiæ 11. Per quæ peccat homo, per hæc & torquetur. Vnde cum in statera peccent tales, in statera beati Michaelis punientur, ut mala eorum in ea magni sint ponderis, bona uerò nullius. ¶ Quintum malum quod abundat in mercatoribus, est uendere ad terminũ, quod est species usuræ palliatæ, ut dictum est prius. ¶ Sextum malum est, aliud ostendere, & aliud uendere: sicut accidit in scriptoribus qui bonam literam ostendunt, & prauam deinde scribunt. ¶ Septimum malum est, uerum celare. ¶ Octauum malum est, tenebrosa loca eligere, uel aliter, procurare ut res uenalis appareat aliterius modi quàm sit. Sicut accidit in mercatoribus, qui tenebras faciunt in locis in quibus debent pannos uendere: in quo ostendunt se esse filios tenebrarum. Vnde meritò dicet de eis dominus: Proiicite eos in tenebras exteriores. Tenebras quæsierunt, tenebras habeant. Ostendunt etiam se uelle male agere: quia qui male agit, odit lucem. Ioannis tertio.

De acceptione munerum.

Cap. V.

QVinto loco inter species auaritiæ dicẽdum est de acceptione munerum. ¶Et primo ostendemus quàm periculosa sit munerum acceptio. Dein de agemus de his quæ repræhensibilia sunt circa acceptores munerum. Quàm periculosa uerò sit munerum acceptio, satis apparebit, si ostendantur mala quę faciunt munera acceptoribus suis.

¶De decem malis quæ proueniunt ex acceptione munerum.

PRIMVM malum est, ꝙ excæcant eum. ¶Secundum malum est, ꝙ eum mutum reddũt. De his duobus legitur. Ecclesiastici. 20. Xenia & dona excæcant oculos iudicum, & quasi mutus in ore auertit correptionem. De excæcatione etiam legitur in Exod. 33. Non accipies munera q̃ excæcant etiam prudẽtes, & subuertunt uerba iustorum. Deuter. 16. Nõ accipies personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant uerba iustorum. Quis, nisi insanus, in hospitio suo libenter recipiat eum à quo debet excęcari? Ad hoc uerò quòd munera hominem mutum reddunt pertinet quod dicit Gregorius: Non põt constanter argui à quo accipitur. Apostolus noluit accipere, ne dum acciperet, authoritatem magisterii inclinaret. Ad idẽ ꝑtinet quod legitur Esa. 56. Canes muti non ualentes latrare. Interdum prælatus aliquis uenit ad aliquẽ sacerdotem cum tanto latratu, ꝙ uidetur ꝙ uelit eum deuorare. ¶Sed ille proiicit aliquid in ore eius, & aufert ei latratum. Percutit. n. de una marca argẽti, ita quòd aufert ei loquelam. ¶Tertium malum quod faciunt munera acceptoribus suis, est corruptio. Vnde Esa. 1. Principes tui infideles, socii furum. Et subiungitur causa: Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Et licet aliqui per munera non corrumpantur, tamen præsumptio habetur contra eos de corruptione. Quia secundũ Hieronymum, sicut matrona nõ est casta, quæ cum rogatur munera accipit: ita nec iudex munuscula accipiẽs à corruptione immunis iudicatur. ¶Quartum malum est ꝙ munera accipientem in seruitutem redigunt. Vnde 1. ad Corinth. 11. Omnia mihi licẽt, sed ego sub nullius redigar potestate. Et loqtur Apostolus de sumptibus recipiendis: & innuit ꝙ si ab eis sumptus reciperet, iã sub eorũ potestate esset. Vnde qdam sapiens cũ ꝓ libertate reipublicæ stetisset in causa contra quendã diuitem, cuius expensis diu eductus fuerat, & super ingratitudine à diuite illo in causam uocatus fuisset. (Reges. n. Romanorũ ingratos puniebãt.) dixit illi diuiti: Domine mi, tu scis, quia nihil causa odii feci: sed pro libertate reipu-

reipublicæ & honeſtate meæ per ſonæ, imò ēt & tuæ ſteti. Nūc uerò hoc uideo quòd nihil periculoſius eſt acceptis muneribus, ſi ad omnem nos obligant ſeruitutem. ¶ Quintum malum eſt, ꝙ manū ſuſcipientis inquinant. Ad hoc referre poſſumus quod legitur Oſee 5. Ephraim cœpit abire poſt ſordes. Homo cupidus cuius cor aurum affectat, uidetur poſt aurū abire, iuxta illud Ecclesia. 31. Beatus uir qui inuentus eſt ſine macula, & qui poſt aurum non abit. Sed ſecundum iudicium uiri ſpiritualis uadit pòſt ſordes, & affectat in manibus recipere illud à quo deberet eas excutere ſi iam illud teneret. Ab eis enim quæ inquinant, ſolent homines manus excutere. ¶ Sextum malum eſt, ꝙ munera maledictioné inducunt ſuper acceptores ſuos. Vnde Deuter. 27. Maledictus qui munera accipit ut percutiat animam innocētis. Eſa. 5. Væ qui iuſtificatis impium pro muneribus. Cupidus quando munus recipit, credit ſe benedictionem recipere. Vnde munus uocatur benedictio. 4. Regum 5. Vbi dicit Naaman Eliſeo, Obſecro ut accipias benedictioné à ſeruo tuo, Sed latet ibi maledictio quam Giezi ſenſit, cùm lepra Naamam ei adhæſit. ¶ Septimum malum eſt, quòd munera impediunt acceptores ſuos à melioribus donis. Væ illis qui iō cæleſtia accipere non poſſunt, quia manus eorum terram impediunt. Ad hoc pertinet id quod legitur Eſa. 33. Qui excutit manus ſuas ab omni munere &c. iſte in excelſis habitabit. ¶ Octauum eſt, ꝙ munera acceptores ſuos obligāt non tantùm ad ſeruitutem, ſed etiā ad mortem. Vnde Prou. 15. Qui odit munera, uiuet. Vbi per oppoſitū innuitur, ꝙ qui diligit munera, morietur. Ad idem pertinet illud Eccl. 10. Hic uenalem, animā ſuā habet. Et loquitur de amatore pecuniæ. ¶ Nono, inclinant munera acceptores ſuos ad omnē iniquitatem. Vnde in Pſalm. In quorum manibus iniquitates ſunt. Et ſubditur cauſa: Dextera eorum repleta eſt muneribus. ¶ Decimo, igne infernali eos comburent. Vnde Iob 15. Ignis deuorabit tabernacula eorū qui libenter munera accipiunt. Quis niſi inſanus, ea amet quæ amatoribus ſuis tot & tanta mala faciunt?

¶ *De quinque in quibus poſſunt reprehendi acceptores munerum.*

SEQVITVR de his quæ poſſunt eſſe reprehenſibilia circa acceptores munerum. Quæ ſunt quinque. ¶ Primum eſt, quando aliquis qui nō indiget recipit qđ pauperibus dari deberet. Vnde Hierony. ad Damaſum Papam: Clerici qui de bonis & opibus parentum ſuſtentari poſſunt, ſi qđ pauperum eſt ſibi accipiunt, ſacrilegium profectò committunt, & per abuſionem talium iudicium ſibi manducant & bibunt.

Idem

Idem in quadam epistola: O monache, si eges & accipis, potius das, quã accipis. Hoc dicit: quia obligatur ad dandum spiritualia quæ acceptis meliora sunt. Dein de subdit: Si non indiges, & accipis, rapis: quia destribuenda pauperibus tibi usurpas. Item prosper in libro de Vita contemplatiua: Habétes unde sustentantur, non sine grandi peccato suo, unde pauper uicturus erat, accipiunt. ¶Secundo reprehensibile est in acceptoribus munerum, quando illi qui dant tenentur restituere eis à quibus habuerunt. De quibus dicit Hierony. Qui à raptoribus, simoniacis, & fœneratoribus munera accipiunt, similes sunt illis qui minores pisces deuoratos à magnis comedunt, & deuorant. Sicut enim sic deuorati nulli usui sunt apti: ita nec obligatio talium ulli usui, uiliue religioni apta est. Hoc uitio laborant quidam religiosi nostri temporis exterius prætendentes sanctitatem, interius uerò pleni auaritia & cupiditate. Qui quasi mercatores sunt pellium anguillarũ, qui indifferenter omnia accipiunt, & in pios usus conuertere uolunt. Qui signati sunt per Gedeonem, qui inaures aureas de præda Madianitarum accepit, ut faceret inde sacerdotales uestes. Et factum est Gedeoni & omni domui eius in ruinam. Vt legitur Iudiciũ. 8. ¶Isti etiam similes sunt Saul, qui regem Amalech, & meliora de ouibus & armẽtis reseruauit, uolens immolare domino, propter quod abiecit eum dominus ne esset rex, ut legitur 1. Regum. 15. Isti etiã similes sunt Achor, qui furatus est de anathemate Iericho: ut legitur Iosue 7. Vnde Hieronymus: Diligenter discutiendũ est & cauendum, ne quis abstulerit de aliquo anathemate, ne propter illud multi cum eo perdantur. Isti etiam contra prohibitionem legis morticiniũ comedunt, & à bestia captũ. ¶Tertio, reprehensibile est in acceptoribus munerum cùm habent impios ministros, qui procurant quocunque modo possunt ut ipsi à subditis aliquid extorqueant, quod est ualde magnum peccatũ, quos sugillamus hoc exemplo: Quidam clericus cùm ad aleam omnia quæ habere potuisset præter quinque solidos perdidisset, incœpit Deum blasphemare, & promittere eosdem quinque solidos homini qui eum doceret, quomodo Deum magis offenderet. Cui quidam qui aderat dicit: Si Deum supra omnem peccatorem uolueris offendere, fias quęstor palatii episcopi. Tales figurati sunt per fuscinulam, de quã legitur 1. Regum 2. Veniebat puer sacerdotis cùm coquerentur carnes, & habebat fuscinulam tridentem in manu sua, & mittebat eam in lebetem, & omne quod leuabat fuscinula, tollebat sacerdos sibi. Quidã prelati ecclesię admodum

modum dæmonum habent fusci nulas suas, quibus subditos spoliant. Isti etiã significati sunt per ostiola per quæ sacerdotes Belis furabantur quæ ponebantur ante idolum eius: ut legitur Danielis 14. Isti etiam similes sunt mergulis illis quos uidit beatus Martinus in quodam flumine, qui assiduè capturæ piscium intendebant. Et ait, Forma ista dæmonum est. Et præcepit eos auolare. Isti sunt uelut aucupes. Vnde Amos 3. Nunquid cadet auis in laqueum terræ absque aucupe? Laqueus terræ est prælatus malus. unde Osee 5. dicitur ad prælatos: Vobiscum iudiciũ est: quoniam laqueus facti estis speculationi, & rete expãsum super mõtem Thabor. Isti etiam canes sunt, de quibus dicitur in Psal. Ipsi dispergentur ad manducandũ: si uerò non fuerint saturati, & murmurabunt. Dispergentur ministri episcoporum per eorũ diœceses. Si non dant eis sacerdotes, accusant illos: iuxta illud Michææ 3. Si quis non dederit in ore eorũ quippiam, sanctificant super eũ prælium. Asserunt enim rectum esse. & iustum ꝙ ab officio & beneficio suspẽdantur. De iis legitur Iere. 5. Inuenti sunt in populo meo impii insidiãtes quasi aucupes, laqueos ponentes & pedicas ad capiendos uiros.

¶ Quartò, reprehẽsibiles sunt acceptores munerũ, quãdo ipsi accipiunt munera ꝑ cã pro qua nõ deberent accipere: sicut iudices qui munera accipiunt uel ut iustitiã deserant, uel ut iustitiã faciãt, quã gratis deberent facere. Vtrũque enim peccatum est. Sicut. n. iniquus esset qui cappam meam mihi uenderet: ita iniquus est qui iustitiam quam debet facere ex officio, non uult facere, nisi sibi aliquid detur. Ad quod referri potest illud Psalm. Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Iustitiam uenditam dominus iudicabit, & pro ea uenditorem damnabit: munera uero accipere, ut deseratur iustitia, quasi peccatũ Iudæ est. Vnde super illud Matt. 26. Exinde quærebat opportunitatem ut eum traderet, dicit glos. Multi hodie sunt qui factum Iudæ execrantur, & idem faciunt. Nam cum pro munere falsum testimonium dicunt, Deum qui ueritas est, uendunt. A simili, qui ꝑ munere falsum iudicium faciunt, Deum qui iustitia est, uendunt.

¶ Quintò, reprehensibiles sunt acceptores munerum, quando non faciunt illud ad quod obligantur acceptione munerum. Sicut accidit in illis qui eleemosynas accipiunt, & tamẽ negligunt orare pro largitoribus earum. Mercedem bene uolunt suscipere, sed laborem recusant ferre. Quibus dicitur in Psalm. Surgite postquam sederitis, &c. Panis doloris uocatur panis clericorum: quia requiritur ꝑ eo luctus & dolor. Dolere enim debent peccata

eorum

eorum a quibus eis datus est panis ille. Ideo postquã sederunt ad mensam, surgere debent ad orandum pro eis. Sed ipsum panem doloris, faciunt panẽ risus & gaudii, iuxta illud Eccl. 10. In risu faciunt panem epulantes, & uinum bibentes. Conuiuia quæ deberent esse in luctu, faciunt esse in risu, ita ꝙ epulantur bibentes .i. potum obliuioni non tradentes. Variis .n. uinis & exquisitis utuntur. Et est alicubi uerbum usitatum, cum uidetur aliquis pinguis & rubicundus, ut de eo dicatur: Iste ut comedit, bibit: id est, potum in comestione obliuioni non tradidit. Tali qui de eleemosynis dedicatè comedit, & cum saturitate, dicit beatus Bernar. Væ tibi clerice: mors in olla carnium, quia peccata populi constat esse quæ comedis, ac si tua tibi sufficere non uiderentur. Mirum est quomodo ita audacter comedunt q̃d mortẽ continet, cum Iob 6 scriptum sit: Aut gustare quis poterit quod gustatum affert mortem?

De delitijs clericorum quæ mortes septem continent.

NOTANDVM est, ꝙ delitiæ clericorum mortẽ cõtinent: nec unicam mortem, imò septem mortes ibi possunt esse. ¶Prima mors est, mors peccatorum pro quibus dantur eleemosynæ quas clerici comedũt: iuxta illud Osee 4. Peccata populi mei comederunt. De ista morte loquitur beatus Bernardus in prædicta auctoritate. ¶Secũda mors est, illorum peccatorum quæ habent sequi ex delitijs: ut est luxuria, & alia uitia quæ ex uitio gulæ nascũtur: ut ostensum est in tractatu de gula. ¶Tertia mors est, mors sanctorum, qua comparata sunt bona ecclesiæ. Acquisiuit enim Christus ecclesiam sanguine suo & suorum. Vnde in recompensationem debent illi qui bona ecclesiastica comedũt glorificare Deũ & sanctos. ¶Quarta mors est, mors corporalis, quæ comeditur in delitiis: quia delitiæ mortis sunt occasio, ut prius ostensum est. ¶Quinta mors est, mors pauperum: quia portione quam deberent habere in bonis ecclesiasticis defraudantur. Defraudatio uero talis iudicatur esse homicidium. Ecclesiast. 34. ubi sic legitur: Panis egentium, uita pauperum est: qui defraudat illum, homo sanguinis est. ¶Sexta mors quæ ibi comedi potest, est mors propriæ damnationis. Peccatum enim res uenenata est. Vnde dum comeditur, nisi sanctitas comedentis uel sequens oratio illud expellat, interdum mors æterna inde incurritur. Vnde Lucæ 20. Deuorant domos uiduarum, simulantes longam orationem. Hi percipient maiorem damnationem. Et Bernardus: Venient, uenient ante tribunal Christi: ibi audietur pupillorum accusatio grauis, allegatio dura, quorum uixere stipendiis, nec diluere peccata,

cata, quibus facti sunt cæci duces, & mediatores fraudulenti. Idem: Quid tibi insipiens delitiæ sapiũt? quid diuitiæ illæ cæcos oblectant oculos, quibus tam graue mercaris iudicium, tam durè te obligas rationi? uniuersum siquidem usq; ad nouissimum quadrantem exegeris. ¶Septimo, comedunt mortem clerici qui comedunt eleemosynas sibi datas pro mortuis, & ab igne purgatorii qui grauior morte est, debent eos liberare. Ad hoc enim obligantur ex susceptione eleemosynarum: & uerisimile est quòd dominus multum offendatur, cùm animæ quæ igne crucian tur, in tanta amaritudine ei dicant domine, clerici iam bona nostra susceperunt, & debuerunt liberare de angustia ista, & ipsi sunt in risu & delitiis, & de nobis non curant.

De munerum diuersitate.

TERTIO circa acceptionẽ munerum dicendum est de munerum diuersitate. Distinguuntur autem tres species munerum super illud Esaiæ 33. Qui excutit manus suas ab omni munere. Dicit enim gloss. interli. super illud: Munere oris, munere manus, munere officii. Munus oris est laus uel preces carnales. Munus manus, est pecunia Munus officii, est seruitium incredibile impensum. Super illud uero Ierem. 48. Maledictus qui facit opus Dei fraudulenter, distinguũtur similiter tres species munerum, non omnino eædem cum prædictis. Dicit enim glossa interli. super illud fraudulẽter: uel pro corporalis rei pmio, uel pro laudis uerbo, uel humani iudicii gratia gloss. etiam dicit ibidem: Tribus modis fraus ista committitur, quia uel cordis humani gratia, aut fauoris aura, aut cum res quælibet exterior desideratur.

De Auaritia Aduocatorum.

CAP. VI.

SExto loco inter species auaritiæ, dicendũ est de auaritia aduocatorum. Et notandum ꝙ officium aduocationis ẽm se non est malum. Vnde Aug. Non licet iudici uendere iustum iudicium: sed licet aduocato uendere iustum patrocinium, & iurisconsulto iustũ consilium. Non peccat aduocatus uendendo iustũ patrociniũ, si non sit persona cui non sit prohibitũ hoc officium: si debito mõ procedat, & causa iniusta non sit uel desperata, & salarium recipiat iustum & moderatum. In moderamine uerò debet respectus haberi ad quantitatem causæ & laborẽ aduocationis, & qualitatem personæ aduocantis. s. ad facundiam, scientiam, & etiam ad consuetudinem regionis.

¶*De octo quæ debent retrahere homines ab officio Aduocationis.*

OCTO tamen sunt quæ deberent homines retrahere ab officio aduocationis. ¶Primum est, uenalitas quam nobilis animus natu-

naturaliter exhorret. Triplici autem ratione indecens est uenalitas in aduocatis. Primò, cum carè empti sint à Christo, non deberêt se alij uendere. Vnde Aug. Postquam intellexi me pretioso sanguine Christi redemptum, nolui me uenalem exhibere. Secundò, quia uenalitas habet utilitatẽ quãdam: unde pugiles & aliæ personæ quæ ad certamẽ uenales se offerunt, uiles reputantur. Aliud iudicium est de illis qui pro iustitia certant. Meretricum etiam est uenales esse. Et cum indecentia quæ in nobiliori parte est peior sit, uenalitas, quæ penes linguam attenditur, quæ est unum de nobilioribus membris & in quo magis displicet indecẽtia, peior uidetur esse quantum ad hoc uenalitate meretricum. Huic uilitati uidetur attestari Apostolus 1. ad Corinth. 6. ubi dicit: Secularia iudicia si habueritis: contemptibiles qui sunt in ecclesia, illos constituite ad iudicãdum. & Poeta: Si fortuna uolet, fies de rhetore consul. Si uolet hæc eadem, fies de cõsule rhetor. Rhetor ponitur ibi pro persona uili, consul pro nobili. Tertiò indecens est uenalitas ista: quia decoreorũ esset quòd talentũ scientiæ quod gratis acceperunt, gratis darent, præcipuè quum prohibitum sit illud uendere. Prou. 23. ubi dicitur: Noli uendere sapientiã, & doctrinã, & intelligentiã. Assimilãtur enim aduocati usurarijs in hoc, quòd sicut usurarius talentum fortunæ quod gratis accepit, non uult tradere proximo, ita aduocatus talentum gratiæ quod gratis accepit, non uult gratis proximo dare.

¶ *De* XII. *periculis aduocatorum.*

SECVNDO deberẽt homines cohibere ab officio aduocationis, multiplex periculũ, quod est circa officium illud. Possumus uerò ad præsens numerare duodecim pericula, quę ibi possunt esse. Primum periculũ est, cum miserabilibus personis nõ subuenit, quibus tenetur ex lege Dei subuenire. unde Esa. 1. Subuenite oppresso, &c. Et sicut medicus pauperi infirmo potens subuenire, & non subueniens, homicida illius iudicatur: ita aduocatus quasi aufert rem suam pauperi homini, quum non conseruat eam, quum possit. unde Symmachus papa: Nõ grandis differentia, utrum mortẽ inferas, uel admittas: mortem enim languentibus probatur infligere, qui hanc quum possit non excludit. Secundũ periculum est, quũ scienter causam iniustam uel desperatam suscipit. Tertium periculum est, quũ in processu negotij causam esse iniustã cognoscit, & tamẽ adhuc eã defendit. Quartum periculum est, quando aduocatus monens ad compositionem illum ex cuius parte est, quem scit causam iniustam habere, consulit ei ut partem suam aduersario relinquat, & partem accipiat: con

ſulit ei alienũ accipere. ¶ Quintum periculum eſt, quum per infidelitatem, uel negligentiam, uel ignorantiã illius cadit à cauſa ſua ille quẽ ipſe tuetur: tenetur enim ei ad reſtitutionem. ¶ Sextum periculũ eſt, quando ille contra quem patrocinium præſtat, propter pertinaciam illius rem ſuam amittit. Tenetur enim illi ſimiliter ad reſtitutionem. vnde aliquando pro centum ſolidis quos habet de aduocatione, tenetur ad reſtitutionẽ centum marcarum vel mille. ¶ Septimum periculum eſt, cum accipitur immoderatum ſalarium, uel unde non deberet accipi. ¶ Octauum periculum eſt, quum incurritur odium illorum contra quos præſtatur patrocinium. ¶ Nonum periculum eſt, circa modum procedendi in cauſa, quum ſcilicet per leges falſas, vel falſa inſtrumenta, vel falſos teſtes, vel per mendacia proceditur: vel quum dicit conuitia, vel proponit quæ non valent niſi ad dilationem cauſæ. Decimum periculum eſt, ſimoniæ, quum aduocatus ſcientiam ſuam vendere intendit. Vndecimum periculum eſt, uanę gloriæ, ex cuius amore multi timent cadere, etiam à cauſa iniuſta, nolentes inſcij videri. Vnde per mendacia vel quocũque alio modo volunt obtinere. Duodecimum eſt, periculum infidelitatis. Infidelis enim eſt malus aduocatus erga dominum, qui talentum naturæ ei cõmiſit, quando de talento illo lucratur contemptibilia, cùm poſſit lucrari pretioſa. Sicut nuntius alicuius negotiationis, ſi veniat ad nundinas aliquas in quibus eodẽ pretio poſſet habere brunetã quo burellũ, infidelis eſſet domino ſuo, ſi relicta bruneta burellum emeret. Eadem infidelitate laborare vidẽtur qui in ſacra ſcriptura proficere poſſunt, & ad lucrũ temporaliũ leges vel decreta diſcunt. Propter pericula quæ ſunt in cauſis, dicit Apoſtol. 1. ad Corint. 6. Omnino delictum eſt in vobis, quòd iudicia habetis inter uos. Quare non magis iniuriã accipitis? quare non magis fraudem patimini? ¶ Tertiò, deberet cohibere homines ab aduocatione multiplex pęna, qua dominus malos aduocatos ſolet punire. Multos enim ante mortem mutos efficit. Cuidam etiam aduocato morienti viſa eſt lingua celerius aura moueri, quaſi diceret: Lingua mea velox & facilis fuit ad peccandũ, ſicut arundo de facili vento agitatur. Alij viſum eſt inferius labium moueri citius labijs crocodili. Alijs etiã exilit lingua extra os. Inſipienter ẽt ſolent agere mali aduocati circa mortem, quando præcipuè ſapiẽtia opus eſſet. Vnde quidam quum adferretur ei Euchariſtia, in extremis ait: Iudicet prius utrum rectum ſit quod accipiam. Cui circunſtantes dixerunt: Nos quidem rectum & iuſtum hoc iudicamus. Quibus ille: Non eſt

hoc

hoc rectum iudicium. Non enim quũ sitis mihi pares, habetis me iustè iudicare. Et aliàs cùm in extremis admoneretur ad susceptionem Eucharistiæ, petiit dilationem: quã quũ nollent amici eius dare propter mortẽ quam ei uidebant imminere, appellauit à manifesto grauamine. Post mortẽ uerò balneantur aduocati in auro feruenti. Vnde legitur in quadam tragœdia Senecæ, ꝙ uisum est cuidam ꝙ uideret Neronem apud inferos balneantem, ministrosque circa eũ aurum feruẽs infundentes. Et quũ uideret chorum aduocatorum ad se uenientem: Huc, inquit, uenale genus hominum aduocati, amici mei accedite, ut in hoc uase mecũ balneemini: adhuc superest locus in eo quem uobis reseruaui. Quartò deberet homines cohibere ab hoc officio, quia præ cæteris uidetur esse corruptum. Inuenitur enim quandoque aliquis morbus incurabilis, ad quem curandum non inuenitur medicus, quia de salute ægri desperatur. Sed nulla causa adeò inuenitur iniusta, ad quam tuendam nõ inueniatur aduocatus. ¶ Quinto deberet homines cohibere ab hoc officio, molestia quæ est in audiendo lites. Propter quam dicit Augustinus, Christum testem inuoco, quòd mallem per singulos dies manibus aliquid operari, q̃ tumultuosas causarũ prolixitates pati. Et Ambro. in lib. de officiis: Dispendio litis carere non mediocre lucrum. Et Bern. ad Eugenium Papam: Lex domini silet in sacro palatio, leges perstrepunt seculares. Miror si plerunq; dicere non cogaris: Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua. ¶ Sexto deberẽt homines cohibere ab hoc officio, quia ualde simile est actibus dæmonum. Vnde Aug. Nihil est similius actibus dæmonum, quàm litigare. ¶ Septimo deberet homines cohibere ab hoc officio magnum damnum, quod faciunt mali aduocati Deo, & ecclesiæ ipsius. Plus enim nocet alicui quandoque unus malus aduocatus, quàm possent ei nocere decem fures, uel etiam omnes raptores unius patriæ. Aufert enim alicui abbatiam suam uel archiepiscopatũ suum, quod non possent facere omnes raptores unius patriæ. Omnes etiam dæmones non possent tantum nocere ecclesiæ quandoque, quãtum nocet unus malus aduocatus, quum episcopatum unum uel archiepiscopatum subdit dominio alicuius qui seruus est diaboli: per consequens enim ponit episcopatus, uel archiepiscopatus eius sub dominio diaboli. ¶ Mali aduocati hæreticis similes sunt, & quia sunt falsarii legum & decretorum, quæ sacra sunt secũdũ iudicium eorũ. Vnde falsarii sunt sacræ scripturæ, sicut & hæretici. Et quia suadẽt contraria iustitię, sicut hęretici contraria fidei. Duo

necessaria sunt ad salutem, fides, & bona opera, & neutrum sine altero sufficit. Hæreticus homines errare facit in fide, aduocatus uerò in opere. Alii peccatores, etsi mala agunt, non tamē dicunt sic agendum esse: sed malus aduocatus iudici suadet, ut alicui adiudicet quod eius non est. In hoc etiam est deterior hæretico: quia hæreticus ignoranter peccat, putans credendum esse quod hominibus suadet: sed malus aduocatus suadet iudici, ut agat qđ scit non esse agendum. Mali etiā aduocati hostes sunt iustitiæ, ueritatis & æquitatis, quorum tamē se amatores & defensores profitentur. Vnde hodie impletum est per eos quod legitur Esa. 59. Cōuersum est retrorsum iudiciū, & iustitia longe stetit corruit in platea ueritas, & æquitas nō potuit ingredi. Conuertitur retrorsum iudiciū, quum appellatur quando sententia debet fieri. Et iustitia tunc à longe stat, quæ ante appellationem proxima erat. Oportet enim ut pro iustitia eatur Romam, ubi fortè iustitia etiam non inuenitur, sed solum iudices dabuntur. Corruit ueritas in platea, quū aliquod crimē quod populo notum est alicui prælato obiicitur: & tamē impedientibus hoc malis aduocatis, de illo non punitur. Aequitas uerò ingredi nō pōt, quū correptio in aliquo claustro inchoatur, & opponentibus se aduocatis nō pficitur. Mali aduocati quasi iugulatores sunt iustitiæ: iuxta illud Psal. Tota die cogitauit iustitiam lingua tua: sicut nouacula acuta fecisti dolū. Nouacula acuta dolū facit, quando hominem scindit, cui decorando eum seruire debuit.

¶ *De fraude mali aduocati.*

AD modum ergo nouaculæ malus aduocatus dolū facit, quādo iustitiam strangulat, cui militare debuit. Qualiter expectare audent illud districtissimū iudiciū, quod tenebit iustitia, qui se iugulatores iustitiæ intelligunt. Mali etiam aduocati quasi hostes Dei sunt, & quasi antichristi. Christus enim in mundū uenit, ut pacem faceret. Vnde apostolus ad Ephesios. 2. Ipse est pax nostra, q fecit utraque unum, ipsi uerò discordiam & litem amant, & quærunt. Vnde sicut de Christo dicitur, In pace factus est locus eius: ita de malo aduocato potest dici, In lite factus est locus eius. Aduocati ad litem conueniunt, sicut corui ad cadauera. Deus præ omnibus discordiā detestatur, quod potest haberi ex illo uerbo Prouerbiorum 6. Sex sunt quæ odit dominus, & septimum detestatur anima eius. Et est illud septimum, Seminare inter fratres discordiam. Aduocatus uerò eam optimam arbitratur. Mali aduocati Deum fugant ab ecclesia, diabolum uerò introducunt, & custodiunt ibi. Si enim aliquis homo sanctus eligatur in abbatem

uel episcopum, tam citò aduocati se opponunt, nec Deum in sancto uiro in ecclesiam intrare permittũt. Si uerò electus sit aliquis malus, qui simoniam non timet committere, adiuuant eum. Mali etiam aduocati quasi precipitatiua diaboli sunt, iuxta illud Psalm. Dilexisti omnia uerba præcipitationis lingua dolosa. O aduocate, qui es lingua dolosa: id est, linguosus & dolosus: uerba præcipitationis sunt uerba aduocatorum. Ad modum enim illius machinæ quæ dicitur præcipitium, destruunt ecclesiam Dei. Quorum pœna innuitur quum subditur: Propterea Deus destruet te in finem, &c. Ista præcipitatiua orat Dauid à Domino destrui: ubi dicit, Præcipita domine, diuide linguas eorum: quoniam uidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate. Solet precipitium contra præcipitium fieri, sed secundum hũc modum loquitur hic Dauid. Tũc præcipitium contra præcipitium efficitur, quando aduocati adinuicem corrixantur. Non uidetur ecclesiam Dei amare, qui permittit diabolum ibi ponere præcipitia sua ad uoluntatem suam. ¶ Aduocati etiam sunt sagittarii diaboli. Vnde Ieremiæ nono: Extenderunt linguam suam quasi arcum mendacij, & non ueritatis. Nec solum alijs, sed etiam sibiipsis damnum faciunt aduocati, dum in officio aduocationis seipsos consumunt. Vnde Oseæ 7. Comederunt autem robur eius, & ipse nesciuit. Alieni. i. dæmones. In legibus & Decretis, robur multorum consumunt. Seneca: Cauillatio uerborum multum temporis nobis eripuit. Mortem etiam æternam acquirunt aduocati in officio suo. Quod uidetur signatum Genes. 34. ubi sichē adamauit Dinam, quæ interpretatur causa: cuius occasione deinde occisus est. Notabiliter uero Sichem dicitur fuisse filius Hemor, qui interpretatur asinus. Homines enim duri & asini, qui in aliis scientijs nequeunt proficere, cōsueuerunt decreta, & decretales audire. Octauo deberet homines cohibere ab hoc officio amor legis diuinæ & conditiones scientiæ decretorum. De amore legis diuinæ, dicit Gregorius: Qui diligit regem, diligit legem. Et Psalm. Palpebræ eius interrogant filios hominum. Palpebræ quæ quandoque sunt clausæ, quandoque apertæ, significant sacram scripturam, quæ alicubi est obscura, alicubi est aperta, quæ interrogat filios hominum utrum amant Deum. Signum enim diuinæ dilectionis est, quum quis laborat libenter in studio sacræ scripturæ. Sacra uerò scriptura multum contemnitur propter scientiam decretorum. Vnde potest dicere, quod dicit Sara ad Abraham, Genes. 16. Inique agis contra me: ego dedi ancillam meam in sinum tuum, quę uidēs

quòd cõceperit, despectui me habet. Ancilla sacræ scripturæ est scientia decretorum, quæ sacram scripturam despectui habet propter fructum lucri quod ex ea consequitur. Et Genes. 21. Signata est oppressio quam facit scientia lucratiua sacræ scripturæ, per ludum quo opprimebat Ismael Isaac. Vnde sicut præcepit dominus, Eijce ancillam & filiũ eius. Fortè sic necesse esset scientiam illam in magna parte ab ecclesia excludi. Nec solum contemnitur sacra scriptura per scientiam illam, immo etiam blasphematur, & in ea ipse Deus qui legislator est. Quod dicitur figuratum esse Leui. 24. ubi legitur, Filius mulieris Israelitidis quẽ pepererat de uiro Aegyptio, iurgatus est cum uiro Israelitico, & blasphemauit Deum Israel. Sic Decretistæ, qui Israelitæ sunt in parte quo ad illam partem scientiæ quam à lege diuina accipiũt, & Aegyptii quo ad illam partem quam habent à sapientia mundana, blasphemant Deum Israel, dum legem quam ipse dedit paleam uocant, quasi inutilem: quum tamẽ legatur Esaiæ 48. Ego Deus tuus docens te utilia. Ipsi potius paleę sunt, de quibus Matthæi 3. Paleas autem igni comburet inextinguibili. Et August. Si paleam sequeris, palea efficieris.

conditionibus scientiæ decretorum similium.

[illegible]DITIONES etiam scientiæ illius deberent homines cohibere ab ipsa. Mobilis enim est, & terrena, tumultuosa, inflatiua, & absque refectione. Mobilis ideo est: quia per similitudines remotas procedit. Agellius: Leges nostræ sunt telæ aranearum, quæ fortia animalia transmittunt, minus fortia & debilia retinẽt. Etiã ea de quibus est, temporalia sunt. Vnde eam oportet secundum uarietatem temporum uariari. Et quia decreta quodãmodo in corde domini Papæ sunt, sicut quidam ait, ut ea interpretetur sicut sibi uidebitur. Canoni autem derogatur canone contrario uel tacito consensu Romanæ ecclesiæ, & usu facientium in contrarium. Ad hanc mobilitatem referri potest quod legitur Ierem. 2. Duo mala fecit populus meus. Dereliquerunt me fontem aquæ uiuæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas quæ aquas continere non ualent. Cisterna non ualens continere aquam, est Decretũ, quod hodie aquam sapientiæ continet & cras non continebit, quia abrogatum erit. Aliter est de lege diuina. Vnde Dauid dicit domino: Iustitia tua iustitia in æternum, & lex tua ueritas. Non solum uerisimilitudo. & in Euangelio: Cælum & terra transibunt: uerba autem mea non transient. Terrena est etiam scientia illa. Vnde sicut terra aquis commixta impedit, ne ibi uideatur: ita terreneitas multos decre-

decretistas impedit ne rectè iudicent. Sed lex Dei quę contemptũ terrenorum prædicat, quasi aqua clara est, ideo dicitur illi qui lucratiuas scientias sectatur, Ieremiæ secũdo: Quid tibi uis in uia Aegypti: ut bibas aquam turbidam? Tumultuosa etiã est, & inflatiua. Vnde per siliquas porcorum intelligitur, de quibus filius prodigus cupiebat implere uentrem suum, Lucæ decimoquinto: Siliquæ enim porcorum resonant & inflant. ¶ Propter tumultum quem habet scientia illa signantur aduocati per ranas, de quibus legitur Exodi 7. Et in Psalmi. Aedidit terra eorum ranas in penetralibus regum ipsorum. Sed sacra scriptura est pacifica. Vnde Dauid: Pax multa diligentibus legem tuã domine, &c. Et iterum: Contritio & infelicitas in uijs eorum, & uiã pacis nõ cognouerunt. Et Esaiæ 48. Vtinã attẽdisses mandata mea, facta fuisset sicut flumen pax tua. Scientia etiam decretorum animã non reficit, sed potius famem temporalium immittit, & quodammodo homines inanit, dum exteriorem apparentiam quærere facit. Ad quod põt referri, quod legitur Esaiæ 55. Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem uestrum non in saturitate? Et ut breuiter dicamus, aliæ scientiæ, comparatione sacræ scripturæ, scientiæ non sunt. Vnde Hieronymus: Literas non nouit qui sacras ignorat.

De auaritia ministrorum ecclesiæ, & ordine dicendorum de illis. Et primo de Simonia, & de octo quæ faciunt ad eius detestationem. CAP. VII.

SEquitur de auaritia ministrorum ecclesiæ. Circa quam hoc modo procedemus. Primò dicemus de Simonia. Secundò, de peccato ædificantium Sion in sanguinibus. Tertiò, de peccato choritarum. Quartò, de peccato mercenariorum. Quintò, tangemus de signis auaritiæ quæ apparent in ecclesia Dei. Sextò, de peccato indignè conficientiũ. Septimò, de uitio proprietatum in claustralibus. Octauò, de auaritia scientiæ. De Simonia primo hic duo dicemus. Primò ponemus ea quæ pertinent ad detestationem simoniæ. Secundò, diuisiones quæ pertinent ad simoniam. Octo uerò sunt quæ faciunt ad detestationem ipsius. ¶ Primum est illud uerbum Damasi Papæ: Omnia crimina ad comparationem simoniacæ hæresis, quasi pro nihilo reputantur. In quo uerbo dupliciter detestabilis ostenditur, & quia ostenditur excedere cætera crimina, & quia hæresi comparatur. In multis etiam alijs locis uocatur hæresis peccatum illud. Vnde Nicolaus Papa: Statuimus decretum de simoniaca tripartita hæresi. & super illud Matthæi uicesimo primo: Et cathedras

uendentium columbas euertit. dicit Gloss. Hinc est, quòd hæresis simoniaca damnatur. Et super illud Ioan.2. Et his qui columbas vendebant &c. dicit glo. interlin. Specialiter damnatur simoniaca hæresis. Et act.8. Vbi dicit Petrus Simoni mago: Pœnitentiam age ab hac nequitia tua. dicit gloss. interlinear. Idem est, à duplici malo cupiditatis & prauæ fidei. Et in ueritate simoniaci, quantum ad hæc, hæretici sunt, quòd æstimant mente uel facto quod impretiabile est, sub uili pretio cadere, & separant corpus ecclesiæ à suo capite, sicut hæretici, ut inferius ostendetur. ¶ Secundo uerò facit ad detestationem simoniæ, hoc, quòd ipsa est spiritualis sodomia. Sicut enim in sodomia corporali facit contra naturam ille qui est opus naturæ: sic in simonia facit contra gratiam ille qui est opus gratiæ, quia à gratia est redemptus. Et sicut in die iudicii obmutescet sodomita secundum interpretationem sui nominis, quia hostis fuit naturæ quæ eum fecerat: quantum enim in se est, sodomita genus humanum destruit: sic obmutesce simoniacus, qui hostis gratiæ fuit, à qua redemptus fuerat. Et sicut secundum legem naturalem sodomia uel maximum peccatum, uel unum de maximis iudicatur, quia est contra naturam. In tempore gratiæ secundum legem euangelicã maximum peccatum iudicatur simonia, quæ propriè est contraria gratiæ. Propriè enim facit contra illud Matthæi 10. Gratis accepistis, gratis date. Vnde rectè significati sunt simoniaci per sodomitas, uolentes infringere fores Loth. de quibus Genesis 19. Iãque propè erat ut infringerent fores Loth &c. ¶ Tertium quod facit ad detestationem simoniæ est magnus zelus quem legunt sancti habuisse contra peccatum istud. unde 4. Regum 5. dixit Eliseus ad Giezi: Lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo in sẽpiternum. Et Dominus in suo primo aduentu non legitur contra aliquod peccatum ita exarsisse, sicut contra istud. Vnde bis legitur eiecisse ementes & uendentes de templo. De prima eiectione habetur Ioan.2. De secunda, Matth. 21. Venerat dominus iudicari, non iudicare, & ut in mansuetudine peccata toleraret, non ut ea puniret, & tamen contrà istud peccatum, imò figuram istius peccati mansuetudinem seruare noluit: sed quasi iratus cum flagello de funiculis facto, mensas nummulariorum, cathedras uẽdentium columbas euertit: & licet primus aduentus esset misericordiæ, tamẽ de hoc peccato iustitia se intromisit. Vnde Bernard. ad Eugenium Papam loquens de peste simoniæ: Intuere, inquit, magistrum: non parat aures ut audiat, sed flagellum

lum quo feriat: uerba nec facit, nec recipit: nec enim sedet iudicans, sed insequitur puniẽs. Causam tamen non tacet, quòd. s. domum orationis domum negotiationis fecissent. Ergo & tu fac similiter. Erubescant uultũ tuum istiusmodi negotiatores, si fieri pôt: si non, timeant. Timeant nũmularij, nõ confidant in nummis sed diffidant. Abscõdentes suum à te, scientes effundere, q̃ accipere paratiorem. Propter zelum quẽ habuit dominus contra hoc peccatum, scriptum est in Psal. in persona eius, Zelus domus tuę comedit me. Etiam peccatum Iudæ uoluit dominus patienter tolerare, sed istud peccatũ noluit. Petrus ẽt magnum zelum habuit contra istud peccatum, quãdo dixit Simoni mago, Pecunia tua tecũ sit in ꝑditionẽ, ut legitur Act. 8. Quantum etiam zelum habeat ecclesia contra hoc peccatum, satis patet illis qui canonici iuris peritiam habent.

¶ *De 12. contumeliis simoniæ.*

QVARTO facit ad detestationem simoniæ multiplex cõtumelia, quam facit istud peccatum Deo: & ponemus ad præsẽs 12. de contumelijs istis. ¶ Prima est, ꝙ Deum uendit. Et hoc dupliciter. ¶ Primo quia uendit gratiã sancti spiritus. Vnde super illud Io. 2. His qui columbas uendebant &c. dicit gl. Spiritus in columba apparuit. Vnde per colũbam, spiritus accipitur, quem simoniaci uendunt: sed Spiritussanctus Deus est, uẽdunt ergo simoniaci Deum. Aliter etiam uendunt Deum, dum Christum in sacramento altaris uẽdunt pro pecunia celebrãdo. Nec ẽ parua cõtumelia ista. Non est aliquis ita pauꝑ in mundo qui non multũ indignaretur, si quis uellet ducere eũ ad forũ, & ibi eũ uenalẽ exhibere tanquã iumentum suum: quanta ergo contumelia ẽ Deo, cũ ipse uenalis exponitur ab his à quibus præcipuè honorãdus esset? Sufficere deberet talibus ꝙ Christus semel pro peccatis eorum uenditus est. Venditores isti deteriores uidentur esse Iuda in his quinq;. Vendunt immortalẽ, & iam glorificatũ quem Iudas uendidit mortalem & in statu humilitatis: maior autem contumelia est quæ fit alicui in statu honoris, quàm in statu humilitatis, unde contumelia illata militi, maior est, quàm si inferatur domicello. Nec semel tantũ eũ uẽdũt ut Iudas, sed plus quàm centies: minori etiam pretio eum uendũt quàm Iudas. Credunt ẽt eũ Deum esse quod non credebat Iudas, cum uendidit XXX. denariis. Iudas ẽt cùm de hoc peccato pœnituit, pœnitentia ductus reddidit XXX. argenteos, quibus Christum uendiderat: sed simoniaci ad pœnitentiam induci non possunt ut ea restituant quę per simoniam acquisierunt. ¶ Secunda contumelia est, quòd Deum

uenditorem æstimant: quod non est parua contumelia. Si.n.aliquis rex uel comes ualde liberalis requiratur super uenditione uestium suarum uel armorum, pro magno malo habet quid mirum ergo si pro malo ille, qui est liberalissimus largitor omnium, qui omnia quæ fecit, ad largiendum fecit, quędam ut eis largirentur, alia ut ea largirētur, qui munera sua dat bonis & malis, gratis & ingratis, amicis & inimicis, qui rogat ut ab eo petatur? Hanc contumeliam innuit Petrus, ubi dicit Simoni: Quia existimasti donum Dei pecunia possideri. quasi diceret, donatorem existimasti uenditorem. Et Io. 2. dicit Dominus: Nolite facere domum Patris mei domum negotiationis. Domum Dei domum negotiationis facit, qui Deum negotiatorem existimat. ¶ Tertia contumelia est, ꝙ donum Dei contemnit, quum illud quod adeò pretiosum est, quòd pretium est regni cęlorum, luto temporalium parificat, in quo etiam ipsum donatorē contemnit. Nō solet parum displicere hominibus quū aliquis bona eorum cōtemnit: ut patet in mercatoribus & artificibus: præcipuè uero quū dona eorum contemnuntur. Et hoc multum solet retrahere ēt ipsos liberales homines à largiēdo unde dominus Matth. septimo. prohibuit ne dona eius largirentur talibus: Nolite, inquit, margaritas spargere ante porcos, i. pretiosa de terra dare contemptoribus. ¶ Quarta contumelia est, quod simonia aufert Deo ostium ecclesiæ: quod dominus maximè uoluit seruare: propter quod ostiū se dixit: Ioannis 10. Sicut aliquis solet se ponere in medio ostij, quum uult seruare ne quis ingrediatur nisi de uolūtate eius. In quo uerbo significauit dominus, ꝙ quasi uiolentiam ei faciet qui nisi per eum intrabit. Ad ostendendum etiam hoc ꝙ ingressum ecclesiæ maximè seruari uoluit, intrauit ipse ad discipulos ianuis clausis: qui enim ingressum bene uult seruare, solet aperire uolenti ingredi, quantū minus pōt de ostio? Et multū placeret ei si ille qui debet ingredi, ostio omnino clauso ingredi posset. Ad idem ostendendum iussit Dominus Exo. 12. Postes ostii sanguine agni intingi. quasi diceret, saltem ostium ecclesiæ quod proprio sanguine emi, habere uolo. Hac de causa tradidit ipse claues ecclesiæ Petro: quia amabat eum ardentius cæteris. Per simile etiam potest idem manifestari in munitionibus, dum guerræ sunt, portæ solent præcipuè custodiri. Vnde turres consueuerunt fieri super eas. ¶ Quinta contumelia est: quia simonia procurat ut ecclesia quæ sponsa Dei est, aliunde grauida sit, quàm à sponso suo. Ecclesia de solo spiritu sancto concipere deberet: quod

quod figuratum est in beata Virgine, quæ inuenta est habens in utero de Spiritusancto. Matth. 1. Sed simonia facit quòd ipsa côcipiat de spiritu maligno. Vnde mirum est, ꝙ sponsus eius nô deserit eam. Ioseph enim uoluit dimittere beatam Virginem, dum dubitaret unde ipsa concepisset. ¶Sexta contumelia est, ꝙ Deum facit nutrire filios adulterinos. ¶Septima contumelia est, quòd filios Dei exhæredat à patrimonio Christi, & filios diaboli ibi hæredes constituit. iuxta illud Ecclesiastic. 23. Omnis mulier relinquens uirum suum, peccabit statuens hæreditatem ex alieno matrimonio. ¶Octaua contumelia est, quod Deum idololaticum facit, idolo auaritiæ eum offerens. & in hoc detestabilior est simonia aliis speciebus auaritiæ. Simoniæ. n. nô sufficit quòd aliû Deum constituat, sed proprium Deum idolo suo immolat, quum pro pecunia celebrat, Magna côtumelia esset domino alicuius castri, si subditi eius alium dominum constituerent: sed longe maior esset, si domino constituto uerum dominum captum offerrêt. ¶Nona contumelia est, quòd illud peccatum nulli loco, nullæ personæ defert. Alia peccata sanctitati locorum deferunt. Nullus enim fornicaretur in ecclesia uel iuxta altare: sed simonia ipsa etiam altaria inuadit. Vnde Ierem. 17. dicitur, peccatum Iuda exaratum esse in cornibus, ararû eorum. Per peccatum Iuda, peccatum clericorû intelligitur, qui debent uacare confessioni diuinæ laudis. ¶Ista est quę iuxta filiû uirginis ponit idolum cupiditatis, ut uideatur impletum illud Daniel. 9. Et in templo erit abominatio desolationis. Simonia nô defert Deo, nec angelis eius. Interest. n. cum diuina celebrantur, licet Christus præsens sit, inquâtum Deus, & inquantum homo cum angelis suis. In hoc simoniaci dæmonibus deteriores sunt: quia dæmones timent Christum & angelos eius, ipsi uerò non. ¶Decima contumelia est, ꝙ eisdem utitur simonia ad hominum inquinationem, quæ Christus instituit ad eorum sanctificationem. Vnde bene uidetur triumphasse diabolus de ecclesia, quando ecclesiâ impugnat propriis armis, & quasi proprio baculo percutit eam. ¶Vndecima contumelia est qđ latrones & sacrilegos facit obtinere locum & uicem Dei. Simoniacus. n. latro est. Vnde Io. 10. Qui non intrat per ostium in ouile ouiû, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Vnde super illud Matth. 21. Vos autem fecistis illam speluncam latronum. dicit gl. Latro est qui lucra sectatur qui non dantes corporaliter persequitur: & dantes spiritualiter necat. Et dum læsionem proximi cogitat, quasi latro sedet in spelunca. Sacrilegus etiam est simonia

moniacus, quia sacra sunt ea circa quæ latrocinium suum exercet. Absurdum.n. est dicere eum sacrilegum qui furatur uel rapit calicem alicuius ecclesiæ, & non dicere eum sacrilegum qui furatur uel rapit totam ecclesiam cũ calice & alijs quæ ad eam pertinent. Dupliciter autem potest dici simoniacus fur, & respectu illius cuius bona cõtrectat eo nolente, & respectu pauperũ quos bonis ecclesiæ defraudat. Vnde quum prælatus uicem Dei obtineat: quando simoniacus prælatus efficitur, latro & sacrilegus uice Dei in ecclesia fungitur.

¶Duodecima contumelia est, ꝙ ecclesiam Dei iumentis & reptilibus replet. Suffodit. n. murum ecclesiæ, scilicet prælatum, præcipuè si terrenus sit; iuxta illud Gene.49. Simeon & Leui fratres, uasa iniquitatis. Et subiungitur: Voluntate sua suffoderunt murũ. Et interponit Iacob quandã orationem, quæ frequenter facienda esset prælatis ecclesiæ. In consilio eorũ nõ ueniat anima mea. Minus enim periculosum esset prælatis ecclesiæ habere in consilio suo homines dęmoniacos q̃ simoniacos. Suffoso uerò muro ecclesię, intrat multitudo reptiliũ & iumentorũ, iuxta illud Ezech.10. Ingredere, & uide abominationes pessimas. Et subditur: & ingressus uidi, & omnis similitudo reptilium & animaliũ abominatio. Quum aliquis luxuriosus in aliqua ecclesia beneficiatur, porcus tunc in ecclesia ingreditur. Quum aliquis amans lites & rixas præficitus, tunc canis in ecclesiam ingreditur.

¶*De multiplici damno quod prouenit de Simonia.*

QVINTO facit ad detestationẽ simonię multiplex damnum, ꝙ indẽ prouenit Deo & ecclesiæ eius. ¶Primum autem dãnum est, ꝙ Deus per eam quasi ecclesiã amittit, dum amittit ingressum & egressum eius. Non.n. est dominus alicuius castri, qui non habet ingressum & egressũ in eo. Ideo dicebat Psal. dominus custodiat introitum tuum & exitum tuum &c. Aliud damnũ est, ꝙ ecclesiam quæ deberet esse habitaculum filiorum Dei, conuertit in speluncam latronum, iuxta illud Matth.21. Scriptum est, Domus mea domus orationis uocabitur, uos autem fecistis illã speluncam latronum, in hoc deteriores uidentur esse prælati ecclesiarum principibus secularibus: quia illi in potestate sua speluncas latronum non tolerant: sed illi sustinent claustra in qua simoniacè intratur. Iudicio domini sunt spelunchæ latronum. Satis latrones sunt qui patibulo inferni iã sunt adiudicati. Aliud damnum est, ꝙ ubi Deus debuit honorari ibi exercetur idololatria. Illi enim quos aurum & argentũ introduxerunt, argẽto & auro quasi Deo seruiũt. unde Osee 8. Ipsi

regna

regnauerunt,& non ex me, principes extiterunt, & non cognoui. Argentum suum & aurum suum fecerunt sibi idola Qui dignitatem emit, uult postea uendere quæ ad dignitatem pertinent. Vnde super illud Actuū 8. de Simone mago, dicit Glo. Spiritū emere uolebat ut alijs uēdens plus accipere posset. Et sicut beatus Bernardus dicit, Qui infideliter intrat, & non per Christum, quid nisi infideliter agit, & contra Christum? Ex quo Christus non introducit aliquem in ecclesiam, post non cognoscit eum. Vnde Petrus introductus ab ancilla ostiaria in atrium principis sacerdotum, dixit se Christum non cognoscere. Ancilla ostiaria caro est quæ habet quinque sensus quasi ostia animæ. Ancilla ergo ostiaria illum introducit, quē carnalitas introducit. Aufert etiā simonia ecclesiæ Spiritū sanctū: quòd uidetur esse signatum in hoc, quòd ignis sacer qui per LXX. annos Babylonicæ captiuitatis uixerat, sub aquis extinctus est, Antiocho uendente sacerdotium Iasoni: sicut dicit Augustinus. Per quem ignem figurabatur Spiritussanctus. Et hoc est maximum damnum quod possit fieri ecclesię Dei, sicut maximum damnū quod posset corpori nostro est, si auferatur ei spiritus à quo habet totū suū ualorem. Simonia ēt facit ut ecclesia q̄ sponsa Dei est, & deberet Deo filios generare, generet mōstruose talpas, serpentes, & etiā asinos cornutos. Quum in aliqua ecclesia canonicatur uel pficetur aliquis auarus, possunt dicere canonicī illius ecclesiæ, Mater nostra quū fratrem nobis generare debuit, pro fratre nobis talpam generauit. Quum uerò canonicatur aliquis detractor, tunc serpentē generat illa ecclesia: iuxta illud Ecclesiastic. 10. Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occultè detrahit. Quum uerò indiscretus aliquis episcopatur in aliqua ecclesia, tunc asinus cornutus in ea nascitur. Nihil enim aliud est stolidus mitratus, quàm asinus cornutus. Asinus enim est per stoliditatem, cornutus per mitram. Sexto facit ad detestationem simoniæ hoc, q̄ peccatum hoc reddit hominem exosum Deo & hominibus. unde Ecclesiastic. 20. Qui potestatem sibi assumit iniuste, odietur. gloss. dicit, A Deo & hominibus. Frequenter enim licet simonia sit occulta, tamen hominem reddit exosum hominibus. Punit enim Deus eum in hoc, quòd apud homines gratiam non habet. Septimo facit ad detestationem simoniæ hoc, quòd ipsa uitiat radicē, unde ea quæ sequuntur uenenata uel saltem inutilia reddit. Ad quod referri potest illud Osee 9. Radix eorum excicata est, fructum nequaquam facient. ¶ Octauo & ultimo facit

ad

ad detestationem simoniæ hoc, quòd simoniaci difficile saluantur, & hoc duabus de causis. Primò, propter magnitudinẽ peccati. Secundò, quia oportet resignare beneficiũ quod simoniacè acquisierunt. unde sunt quasi nassa diaboli. Piscis qui nassam ingressus est, non de facili per locum per quem intrauit regreditur, & per alium locum non exit nisi captus. Sic non de facili renuntiat homo beneficijs quæ simoniacè habet, & non aliter saluatur. unde quasi unum pedem iam habet in inferno. Vnde diligenter debet homo cauere quomodo intret in ecclesiam: nisi enim caueat sibi, in inferno quasi ponit pedẽ suum. Ideo dicitur Eccle. 4. Custodi pedem tuum ingrediens domum domini. Qui emit beneficium ecclesiasticum, similis est illi q emeret ut magna moles terræ super eum caderet quæ eum opprimeret, & non permitteret eum surgere. Ad difficultatem saluandi quæ est simoniacis, potest referri illud Ierem. 17. Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo, in ungue admantino, exaratum super latitudinẽ cordis eorum. per Iudam clerici intelliguntur, quorum est intendere confessioni diuinæ laudis. Ad quos ptinet peccatum simoniæ, quod innuitur scriptum esse quasi indelebiliter p hoc quod dicitur stylo ferreo, qui idoneum instrumentum est ad scribendum, & per hoc quod scriptum est in adamantino simili ungui, id est, nitido & plano. Scriptura enim in tali materia facta diutius durat. Sed qa scriptura quę indelebilis est, potest amitti, ideo subditur: Exaratũ super latitudinẽ cordis eorum. Et ostẽditur quòd hęc scriptura sit in tabula cordis, quę nõ põt ab eis vel amitti uel relinqui. Ad eandem difficultatem pertinet quod dicit Petrus Simoni mago Actuum octauo: Pœnitentiã age ab hac nequitia tua, & roga Deum si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis & obligatione iniquitatis uideo te esse.

¶ *De diuisionibus Simoniæ.*

POST ista ponendæ sunt diuisiones quæ faciunt ad detestationem simoniæ, & quæ pertinẽt ad simoniã. De quibus tres tantũ ponemus. Et est prima diuisio, qp inter eos qui in simoniam cõmittunt, alij cõmittunt eã emẽdo, ut Simon magus, qui propriè simoniaci dicuntur. Alii uerò committunt eam uendẽdo, ut Giezi, qui Giezitæ uocantur. Aliquando tamen largè uocantur simoniaci & isti & illi. Secunda diuisio est, secundum munerum per quæ simonia committitur.

¶ *De quadruplici Simonia.*

COMMITTITVR autẽ simonia quadruplici munere: uidelicet cùm quis obtinet aliquod spirituale per pecuniã, uel per adulationem, uel per preces car-

carnales, uel per obsequium sordidum. De primo legitur 3. Reg. 13. quòd quicũque uolebat implebat manum Ieroboam, & fiebat sacerdos excelsorum, & sequitur ꝙ propter hanc causam domus Ieroboam euersa est & deleta de superficie terræ. Si uenditio sacerdotij idolorum sic uindicata est a domino: quomodo uindicabitur uenditio ueri sacerdotij? Adulatio uerò ualde timenda est. Penetrat enim cor hominis, & quasi insensibiliter: propter quod oleũ uocatur in Psal. Oleum aũt peccatoris non impinguet caput meũ. Et alibi: Intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleum in ossibus eius. Et fit sermo in maledictione: adulatio enim oleum est, & maledictio. Oleum inquãtum delectat, maledictio inquantum tormenta parat. Vnde glos. super illum locum: Quæ male delectãt, dicuntur maledictio, quia tormẽta parant: à precibus autem carnalibus diligenter cauẽdum est. Vnde Bern. Vbi nõ licet facere, quis locus rogãti? alius pro alio, alius forte pro se rogat. Pro alio rogans sit suspectus: qui rogat pro se, iam iudicatus est. Exemplum non acquiescendi precibus carnalibus dedit nobis dominus Ioannis 2. ubi dicit matri suæ uolenti ut faceret miraculũ: Quid mihi & tibi est mulier? Innuens se non habere ex ea potestatem faciendi miracula. & Mat. 20. Non exaudiuit materteram suam petentem ut daret hanc dignitatem Iacobo, & Ioanni, ut unus sederet à dextris in regno eius, & alius à sinistris. Exemplum etiam non rogandi pro beneficio nepotibus obtinendo, habemus Gen. 18. ubi Abraham rogauit dominum ne Sodomam destrueret: non. n. uoluit eum rogare specialiter de nepote suo Loth ut eum ab incendio liberaret. Et dicebat cantor Parisiẽsis bonæ memoriæ, quòd uix rogasset pro beneficio nepoti suo impetrando, qui noluit rogare dominum ut nepotem suum ab incendio liberaret. De illo uero qui per obsequium uult obtinere beneficium, dicit beatus Bernardus. Circuit sedulus exploratur, sequitur, & obsequitur, simulat & dissimulat, manibus ac pedibus repens si quomodo possit introducere in patrimonio Crucifixi.

¶ Tertia diuisio est secundum diuersitatem eorum quæ uendere simoniaci uolunt: quia inter bona spiritualia quę ipsi uendere uolunt, quædam sunt Spiritualia, quia illis acquiritur Spiritussanctus, ut orationes ecclesiæ. Quædam uero spiritualia, quia illis confertur uel agetur gratia Spiritussancti, ut sunt sacramenta ecclesiæ, præterquam matrimoniũ & societas ecclesiastica, & officia uel dignitates ecclesiæ. Quædam uero dicũtur spiritualia, quia ĩ ipsis habetur Spiritussanctus, ut scientia & uirtus. Scientia enim habetur inquãtum

illum

illuminans, & ideo prohibetur uendi scientia. Prouer. 13. ubi dicitur, Noli uendere sapientiam, doctrinam, & intelligentiam. Virtute uero habetur Spiritussanctus inquantum afficiens animã. Quædam uerò dicuntur spiritualia, q̃a per ea ostẽditur haberi Spiritussanctus, ut miracula: quædã uero dicuntur spiritualia, largè sũpto noĩe, quia spiritualibus exercitiis deseruiunt, ut sunt uasa & uestes ecclesiæ. Quædam uerò dicũtur spiritualia, à quibus illi sustẽtantur qui spiritualibus exercitijs sunt intenti, ut sunt decimæ. Sed ista duo ultima genera potius dicenda sunt annexa spiritualibus, quàm spiritualia.

De peccato ædificantium Sion in sanguinibus, & de tribus quæ faciunt ad eius detestationem.

CAP. VIII.

POst peccatum Simoniæ, dicẽdum est de peccato ædificantium Sion in sanguinibus. ¶Tria uerò sunt quæ facere possunt ad detestationem huius peccati. Primum est maledictio, q̃ facit talibus Spiritussanctus. Habacuc 2. Vhę inq̃t, q̃ ædificant ciuitatẽ in sanguinibus, & præparãt urbem in iniquitatem. i. per iniquitatẽ. Collatio beneficiorũ facta cõsanguineis, quædã præparatio est ut habeant urbem ecclesiæ cõcordẽ ad omnem iniquitatem quam facere uolunt. ¶Secundo, ualẽt ad detestationem huius uitij, diuersa exẽpla & uerba scripturæ. Et de exẽplis sufficiat ponere octo.

¶Octa exempla contra carnalem amorem. ¶Primum est, q̃ legitur de Catone, qđ nullum dilexit priuato amore, & nullum odiuit priuato odio. ¶Secundum est, exemplum Abrahæ: cui præcepit dñs Gen. 22. quòd offerret ei unigenitum suum in holocaustum. Idem uolens ostendere in facto illo qđ postea docuit uerbo, ubi dixit: Qui non odierit patrem & matrem propter me, non põt meus esse discipulus. Abraham figuram tenet prælatorum, quos nõ uult Deus carnalem amorem habere ad parentes suos, immo uult paratos esse ad interficiendum eos si ipse præciperet. Vnde Exod. 32. dicit Moyses filiis Leui, cùm commisissent peccatum idololatriæ. Occidat unusquisque fratrẽ suum, & amicum, & proximum suum. ¶Tertium exemplum est Melchisedech, de quo Apostolus ad Hebræos 7. Melchisedech rex Salem sacerdos Dei summi. Et subiungitur: Sine patre, & sine matre, & sine genealogia. Non facit mentionem de patre uel de matre Melchisedech, qui propriè figurat sacerdotes nouæ legis: ut ostendat carnalem amorem longe debere esse à sacerdotibus.

¶ Quartũ exemplum est Moysi, de quo habetur Exod. 4. quòd cũ iret ad liberationem populi, & duceret uxorem suam, & filios suos cùm esset in itinere in diuersorio, uoluit eũ dominus occidere.

Sciebat enim Deus uxorem & filios sibi fore impedimento.

¶Quintum exemplum est, Exod. 18. Vbi dicit Iethro Moysi: Prouide de omni plebe uiros potentes & timentes Deum, in quibus sit ueritas, & qui oderint auaritiam, & constitue ex eis tribunos. De oĩ plebe, & nõ de consanguineis consuluit tribunos constitui & uiros potentes, non puerulos, sicut fit hodie in ecclesia. Pueris enim traduntur ecclesiæ q̃ non eas possunt fœcundare, sed uicarios ponunt, cum ualde ridiculosum sit aliquẽ matrimoniũ contrahere q̃ nõ potest fœcundare propter solam fiduciam ponendi uicarium.

¶Sextum exemplũ est, in Nume. 17. ubi dicit dominus Moysi: Cõtemplare terram quam daturus sum filiis Isra ël. Cumq́ue uideris eã, ibis tu ad populũ tuũ. Cui respondit Moyses: Prouideat dominus Deus spirituũ omnis carnis hominẽ qui sit super multitudinem hanc. Et Deus ad eum: Tolle Iosue filiũ Nun, in quo est spiritus domini. Non petiit Moyses aliquẽ de filiis suis constitui ducẽ. Vnde Hieron. Moyses amicus Dei, cui facie ad faciẽ locutus est Deus, potuit utique successores principatus filios suos facere, & posteris propriam relinquere dignitatẽ: sed extraneus de alia tribu, eligit Iosue, ut sciremus principatum in populos nõ sanguini deferendũ esse, sed uitæ merito. Dominus etiam innuit ibi quales sint eligendi, ubi dicit, Tolle Iosue in quo spiritus domini.

¶Septimum exemplum est in Petro, cui dedit dominus principatum Ecclesiæ, Matthæi 16. quia ardentioris amoris erat. Habebat dominus cognatum germanum magis literatum, scilicet Ioannem, non minorem honestate, quia uirgo erat, & inter cæteros magis dilectus: noluit tamen dare ei principatum ecclesiæ: matrem suam cõmendauit ipsi Ioanni, quasi carnẽ carni: sed ecclesiam commendauit Petro, quia eũ ardentius amabat.

¶Octauum exẽplum, in Actibus Apostolorum. 1. ubi legitur, ꝙ Apostoli statuerunt duos, scilicet Ioseph & Mathiam, ut alter eorum apostolatum Iudæ susciperet. Et cùm Ioseph iustus esset, & haberet tres fratres apostolos, scilicet Iacobum minorem, & Simonem, & Iudam, & duos cognatos, scilicet Iacobum maiorem, & Ioannem, & ipse dominus apostolorum eius cognatus esset, tamen Mathias ei prælatus est.

¶*De uerbis Sacræ scripturæ quæ ualent ad detestationem carnalis amoris.*

PRIMO ponamus illud quod legitur Deute. 33. ubi Moyses benedixit filiis Leui: Qui dixit patri suo, & matri suæ, Nescio uos: & fratribus suis, Ignoro illos, & nescierunt filios suos. hi custodierunt eloquiũ tuũ. Illi q̃ habẽt carnalẽ amorẽ, uix possunt mandata Dei seruare. Ma-

lum enim quod pro se non facerent, faciunt pro parentibus suis. Tales non cōtendunt intrare per angustā portam cū per amorem ligent se simul, ut unus intrare non possit, nisi oēs intrent. Iuuāt enim se inuicē ēt in malis. Quomodo intrabunt. xl. simul congregati per angustā portam per quā uix unicus intrat? Secundo ponemus illud uerbum Psal. Non cōgregabo conuenticula eorum de sanguinibus: id est, non erunt carnales cōuentus ecclesiæ, sicut fuerunt synagogæ. Tertio illud Ioā. 1. Qui non ex sanguinibus, neq; ex uoluntate, &c. & loquitur de illis qui credunt in nomine Christi. Quarto illud Matthæi. 16. Beatus es Simon Bariona: quia caro & sanguis non reuelabit tibi. Cuius cōtrariū potest dici prę lato qui ex carnali amore cōfert beneficia sua. Væ tibi Simoni nō Bariona, sed satana: quia caro & sanguis reuelauit tibi, non Pater meus qui in cœlis est. Quinto illud uerbum Domini Matth. 10. Qui amat patrē & matrem plus q̄ me, non est me dignus. Sexto illud Matth. 8. quod dixit dominus uni de discipulis suis roganti ut permitteret eū sepelire patrē suū: Sequere me, inquit, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Noluit discipulū exhibere patri suo officiū sepulturæ, cū tñ illud officiū sit unū de officiis maxime debitis inter amicos. Hierony. Ob amorē Christi obtinenda est sepultura patris, pro cuius ēt amore nullus relinquēdus est inhumatus. Septimū est illud Matthæi. 18. Si manus tua uel pes tuus scandalizat te, abscinde eū, &c. Et iterū; Si oculus tuus scandalizauerit te, erue eū, &c. Manus est adiutor ualde necessarius, uel pes: oculus consiliarius ualdę necessarius, à qbus tolerabilius est separari q̄ à Deo separemur. Nec mirum, cū Deus caput animę sit. Abscisio uero capitis indubitāter magis timenda est, q̄ abscisio manus uel pedis, sed multi semimortui uel semiuiui, iuxta illud Luc. 10. Semiuiuo relicto, de abscisione ueri capitis spiritualis non curant, sicut corpus mortuū de abscisione capitis corporalis nō curat. Octauum est, illud Matth. 12. quod dixit dominus turbæ dicenti, Ecce mater tua & fratres tui foris stant quærentes te: Quæ est, inquit, mater mea & fratres mei? Et respiciens eos qui in circuitu sedebant, ait: Ecce mater mea & fratres mei. Qui enim fecerit uoluntatē Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater & soror & mater est. Nonū est, illud Gene. 3. Quāobrē relinquet homo patrē & matrē, & adhærebit uxori suæ. Amor filiorū spiritualiū quos generat prælatus de ecclesia, adeò deberet amorē eius attrahere ut parentum carnalium obliuiscatur à quo instruitur. Arbor. n. humorē naturaliter mittit ad ramos, & non ad radicem.

De

¶*De multiplici malo quod prouenit ex carnali amore in ecclesia Dei.*

TERTIO ualet ad detestationem carnalis amoris in ministris ecclesiæ multiplex malũ, qđ facit hoc peccatum in ecclesia dei. ¶Et est primum malum, ꝙ oculũ ecclesiæ in multis locis sanguis operit, ita quòd in multis locis sancris nõ plus uidet ecclesia de oculo quàm de calcaneo. Oculus ecclesiæ clerus est, quem carnalis amor alicubi sic excæcat, ut mulierculæ melius uideant in spiritualibus, quàm ipsi: ut uideatur illud prophetæ impletum, Erit sicut populus sic sacerdos. ¶Secundum malum est, quòd inutilem reddit constitutionem illam ecclesiæ quæ est de continentia seruanda ab his qui sacros habent ordines: hoc enim statutum est ad carnalem amorem excludendum ab ecclesia, sed sicut dicit Alexander Papa: Deus abstulit nobis filios, sed diabolus dedit nobis nepotes. ¶Tertium malum est, quòd carnalis amor est quasi quoddam bitumen quo arca ecclesiæ bituminata est hodie, ne Spiritussanctus intret: iuxta illud Iob penul. ubi loquitur de Behemoth: Corpus eius quasi scuta fusilia, compactũ squamis sese prementibus: Vna uni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas. Hoc bene apparet cum aliqua correptio uel electio debet fieri in aliqua ecclesia. ¶Quartum malum est, quòd carnalis amor est quasi quædam catena, qua ligatos simul custodit diabolus ministros ecclesiæ ne ei euadant, sicut duæ equæ solent simul ligari ut una aliam custodiat: si enim eorum unus qui a more carnali ligati sunt ad religionem uelit transuolare, amor parentum retinet eum.

¶*De triplici infidelitate carnalium.*

QVINTVM malum est infidelitas magna quã facit hoc peccatũ in ministris ecclesiæ, quæ infidelitas tripliciter põt ostendi. ¶Primo sic, si princeps aliquis peregrè proficiscẽs tradidisset alicui de subditis suis terram suam tẽpore opportuno filijs suis diuidendam, & subditus terram illam propriis filiis diuideret, & filios domini exhæredaret, nunquid non infidelis ualde esset? Sic prælati ecclesiæ ualde infideles sunt qui patrimonium Christi, quòd filiis Christi deberent diuidere, consanguineis suis tribuunt. ¶Secundo potest ostendi infidelitas ista per illud uerbum beati Bernar. Mira res, inquit, est, Episcopi habent ad manum cui credant animas: cui autem credant facultates suas, non inueniuntur. Et subdit: Vnde liquido datur intelligi quòd patientius ferimus iacturam Christi, quàm nostram. Quandoque aliquis episcopus alicui nepotulo suo quinque millia animarum committit, cui decem pira non committeret,

teret. ¶ Tertio potest ostendi infidelitas ista prælatorum per hoc, quod ipsi infideles sunt erga consanguineos suos, quibus beneficia ecclesiastica conferunt, quod sic potest ostendi. Nunquid Dauid iniquus fuit, & infidelis erga Vriam? quem fecit poni ex aduerso belli, ubi fortissimum erat prælium, ut legitur 2. Reg. 11. Sic infidelis est episcopus qui nepotulo suo prælationem confert, cùm sciat eum imbellem, & sciat totum pondus prælii spiritualis uersum super prælatos. Vnde 1. Reg. 11. legitur quòd totum pondus prælii uersum est in Saul. Nunquid Pharao iniquus fuit in paruulos Iudæorum, cùm præcepit populo suo ut quòd nasceretur de Iudæis masculini sexus, in flumen proiiceretur? Sic iniqui sunt prælati in nepotulos suos quos in flumen delitiarum & diuitiarum proiiciunt, ubi spiritualiter submerguntur. Vnde nepotuli huiusmodi consueuerunt esse locatores. Præterea quæ maior impietas quam super puerulum unum ponere pondus ipsis angelicis humeris formidandum, gigantibus uix portabile? Ad primum pertinet illud Bern. Parati sunt filii hominum ad honores, ad celsitudines graduũ ecclesiasticorum ipsis angelicis humeris formidandos. Vnde cuilibet animæ legitur unus angelus deputatus esse. Ad secundum pertinet illud Iob 26. Ecce gigantes gemunt sub aquis, id est, perfectissimi uiri sub populis. Quæ maior impietas, quàm illi qui adeò imbecillis est, quòd stare non potest quin ad uentum tẽtationis cadat, superponere unum magnũ castrum uel unam magnam molam? De onere isto uidetur conqueri Moyses Nume. 11. dicens: Cur imposuisti pondus uniuersi populi huius super me? Fortem oportet esse columnam super quã ponitur domus una. Quanta ergo fatuitas est super uirgulam unam etiam arundineam uillam unam ponere? ¶ Sexto peccatum istud facit prælatos ecclesiæ amittere amicum fidelissimum & propinquissimum pro amicis carnalibus, qui uerius inimici dici possunt: iuxta illud Prophetæ: Inimici hominis domestici eius: Amicus fidelissimus Christus est, quo nullus maiorem charitatem habuit. de hoc amico legitur Ecc. 6. Amico fideli nulla est comparatio & non digna ponderatio auri & argenti. Vnde usualiter dicitur Amplius ualet amicus in platea: quàm aurum in arca. Valor huius amici in morte apparet, quando cæteri amici hominem relinquũt. Nescit homo quid amittat, amittendo istum amicum, donec post mortem arguet eum conscientia sua dicens: Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Dei creatoris tui, unde Ierem. 2. Arguet te malitia tua, & auersio tua increpabit te. Scito & uide, quia malum est & amarum

rum reliquisse te dominum Deũ tuum. Ideo dicitur Eccle. 6. Noli fieri pro amico inimicus proximo, Christo scilicet, qui propinquior est inter amicos tuos: unde proximus uocatur Lucę 10. ubi dicitur: Quis horum proximus tibi uidetur fuisse illi qui incidit in latrones? Et subditur: Qui fecit misericordiam in illum. Huic præ cęteris amicis adhærere debemus. Mihi autem adhærere Deo bonum est, ait Dauid. ¶ Septimo peccatum istud est radix & occasio multorum magnorum peccatorum, unde in Iuda fuit hoc peccatum initium malitiæ eius. Ex amore enim carnali quem habebat ad uxorem & liberos suos murmurauit ipse de effusione unguenti. unde Ioan. 12. Quare hoc unguentum non uenditur pro trecentis denariis, & datum est egenis? Et subditur: Dixit autẽ hoc, non quia de egenis pertinebat ad ipsum: sed quia erat & latro, & loculos habens, ea quæ mittebantur portabat. Vnde uenditione domini uoluit illud damnum recompensare, sicut dicit Gloss. super illud Matth. 26. Tunc abiit unus de duodecim &c. Damnum de effusione unguenti uult magistri pretio compensare. dicit glo. interlin. Non timuit Iudas dominum suum tradere ut acquireret quod daret eis quos carnaliter amabat. Sic prælati quibus dominatur amor carnalis, non timent committere simoniam uel alia enormia peccata, ut consanguineos suos promoueant. Et si Iudas meruit peruenire ad suspendium, quia loculos domini habẽs dabat uxori & filiis quod dandũ esset pauperibus, licet pauca eis daret: quid meretur ille qui non uxori, sed concubinæ dat quod pauperibus dandum esset, & consanguineis, quibus minus tenetur quàm filiis, dat officium dispensandi res pauperum, quos scit expensuros eas in uanitates & uoluptates? Nõ faciebat dominus de quo dicit glo. super Matth. 16. Eum qui primo ascenderit, tolle. Et aperto ore inuenies staterem. Iudas communia habebat in loculis suis: sed res pauperum cõuertere in suos usus nefas duxit, idipsum dans exemplum nobis. Si Ananias qui retinuit ea quæ pauperibus danda erant, sic punitus est, licet habuisset ea de uenditione proprii agri, ut legitur Act. 5. qualiter punientur illi qui sibi & suis retinent, quæ pauperibus danda essent, quæ non de suo patrimonio habent, sed ex patrimonio Christi? Item si septem uiri qui electi ab Apostolis ut præessent mensis, furati fuissent ea quæ danda erant pauperibus, nunquid uerissimè est quòd Petrus in eos uindicasset sicut in Ananiam uindicauit? Et ut breuiter concludamus, plus nocet amor carnalis ministris ecclesiæ, quàm simonia, triplici ratione.

¶ Quòd in ministris ecclesiæ plus nocet carnalis amor, quàm simonia.

PRIMO, quia peccatum simoniæ magis exosum est hominibus quàm carnalis amor. Vnde multi sunt qui dedignarentur simoniã committere, qui tamen nõ dedignarentur nepotulis intuitu cõsanguinitatis beneficia ecclesiastica conferre: imò inuenitur hoc peccatum in uiris qui sancti uidẽtur esse. ¶ Secundo, quia prælatus qui carnalẽ amorem habet, pluribus uult acquirere beneficia q̃ simoniacus, inquãtum talis: & ideo oportet eũ plura capere. Vnde septẽ episcopatus non sufficerẽt ei, cùm plures cõsanguineos habeat. Simoniacus uerò nõ curat nisi tãtum de uno. ¶ Tertio quia citius liberatur quis à Peccato simoniæ, quàm à pœnis infernalis amoris. In morte enim saltem simoniacus resignat beneficio simoniacè acquisito: sed prælatus carnalis etiã in morte sua uult nepotulos suos retinere beneficia, quibus indigni sunt. Nota arcã Dei reductam fuisse à terra Philisthinorum, uaccis non reflexis ad fœtus suos, licet eos haberent: ut legitur 1. Reg. 6. Sic ecclesia de malo statu in quo est pro magna sui parte non exibit, nisi illi quorum est trahere eã, carnalem amorem deposuerint.

De peccato choritarum, quod maius est simonia. CAP. IX.

POst peccatũ ædificantiũ Sion in sanguinibus, dicendum est de peccato choritarum, quod cõmittitur quum aliquis intrat in ecclesia Dei per uiolentiam, uel per preces armatas principum, uel maiorum prælatorũ ecclesiæ. Archiepiscopus enim uel episcopus non potest præcipere minori prælato ut det ecclesiasticum beneficium, nec etiam potest dare illud, quum minoris prælati sit primo illud dare, nisi in casu in pœnam male dantis: sicut maior dominus terrenus feuda minoris domini non potest dare, nec præcipere ei ut det. Primo ergo ostendemus quàm detestabile sit peccatum istud, per pœnã qua legitur dominus punisse hoc peccatum. Secundo per diuersas similitudines. Tertio per malum, quod prouenit in ecclesia. Inuenitur autem dominus punisse peccatum istud tripliciter, scilicet exustione, terræ absorbitione, & lepra. De exustione Num. 16. ꝙ Chore cum ducentis quinquaginta de maioribus Liuitis igne diuino succensi sunt, quia sacerdotium rapere uoluerunt. Et legitur ibidẽ de Dathã & Abirõ qui ducatui Moysi inuiderunt quum essent de tribu Ruben, cui iure primogenituræ uidebatur deberi, ꝙ dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suũ deuorauit eos cũ tabernaculis suis, & uniuersa substantia eorũ, descẽderuntq; uiui in infernum. Legitur uerò de lepra, 2. Par. 26. de Ozia, q in festiuitate propitiationis indutus stola pontificali intrauit

in templum, vt incensum poneret, & factus est terræmotus, & percussus est lepra in facie, & fuit leprosus toto tempore uitæ suæ. Peccatum istud maius est q̃ peccatum simoniæ, sicut asserit Aug. dicens: Quis dubitet deterius esse commissum quod grauius est iudicatũ? quod etiam per simile potest ostendi. Grauius enim peccat raptor qui facit uiolentiam quàm fur: & grauius peccat, qui alicui mulieri uiolentiã facit, quàm qui pecunia facit eã consentire sibi: sic grauius peccat: qui per uiolentiã intrat in ecclesiam Dei, quàm qui per simoniã. Quanta autem contumelia Deo fiat in peccato isto, potest manifestari per hoc quòd principes pro tãta contumelia habent, quum aliquis uxores eorũ exhonorat, contumeliam & uiolentiã eis inferendo: uix enim pacificari possunt. Quanta ergo contumelia est regi cœlesti, cũ ostium ecclesiæ quæ sponsa eius est, frangitur, & uiolẽtia ei fit? Valde possunt timere tales ne in eo in quo peccant puniantur, ne ab ingressu triũphantis ecclesię omnino prohibeantur. Non est parua contumelia quòd domino omniũ à suis in terra inferatur uiolentia. Accidit autẽ propter peccatũ istud ꝙ in ecclesia omnino indigni promouentur. Vnde legitur 2. Mach. 4. de Menelao, ꝙ acceptis à rege mandantis uenit nihil habens dignũ sacerdotio. Ex hoc etiam peccato accidit destructio ecclesiarũ. Vnde legitur 2. Mach. 8. de Alchimo quem rex Demetrius constituit sacerdotem: ꝙ multo plus malefecerit filijs Israel, quàm gẽtes. Hoc peccatum dissuadet Apostο. ad Heb. 5. dicens: Nemo sibi assumat honorem, sed qui uocatur à Deo tãquam Aaron. Aaron ostensus est dignus sacerdotio ꝑ uirgã, quæ floruit & fronduit, & fructum fecit. ¶ Et hic est primus modus quo quis uocatur à Deo ad honorem, quum aliquo miraculo ostenditur dignus honore. ¶ Secundus modus est, cùm aliquis ostenditur dignus dignitate aliqua uoce lapsa de cœlo, vt Iosue, de quo Numer. 27. Et beatus Nicolaus. Et Christus, de quo Matth. 17. Hic est filius meus dilectus, ipsum audite. ¶ Tertius modus fit per sortem: qua Matthias ostensus fuit dignus apostolatu. ¶ Quartus modus fit per canonicam electionem. Sed hodie electio canonica facta est diabolica: quando enim in ecclesiis plures erant boni quàm mali, tunc electio quæ est secundum pluralitatem punctorũ bona, bona erat. Plures enim erãt illi qui eligebãt Deo, illis qui eligebant diabolo: sed nunc econtrario est. Quum enim plures sint mali quàm boni in ecclesijs: plures eligunt secundum uolũtatem diaboli, quàm secundum uoluntatẽ Dei. Et sic frequenter est potius electio diabolica quàm canonica. Contra illos qui per principes seculares

uolunt intrare in ecclesiam, est illud Ecclesia.7. Noli ab homine quærere ducatum, neque à principe, neque à rege cathedrā honoris. Isti non sunt gratia Dei id quod sunt, sed potius gratia hominum. Vnde in literis quæ scribuntur eis, nō debet apponi Dei gratia, sed gratia hominū, & Dei furore. vnde Oseæ decimotertio, Dabo tibi regē ī furore meo &c. Isti sunt simulachra gentium, argentum & aurum, opera manuū hominum. hi sunt qui colunt personam potentis ut Deum suum: vnde ad eum uerbis utuntur quibus ad solum Deum utendū est. Vos fecistis me, inquiunt, ex nihilo: in quo eum creatorem confitentur. Creare enim est ex nihilo aliquid facere. Non solum institutio prælatorum ecclesiæ, sed etiā institutio principum secularium purè à Deo debet esse. Deut. 17. Quum dixeris, Constituā super me regem, sicut habent omnes per circuitum regiones: eū constitues quem Dominus Deus tuus elegerit.

De auaritia mercenariorū, quæ multum nociua est ecclesiæ Dei: & quòd sex faciunt ad eius detestationem. CAP. X.

AVaritia mercenariorū multum nociua est ecclesiæ Dei. Sapiens: Nullum uitium deterius est auaritia in principibus, & rempublicam regentibus. ¶ Ad detestationem huius uitij. Primo facit maledictio quam scriptura prædicit his qui sunt in peccato isto. Eccl. 2. ubi dicitur, Vhæ peccatori ingredienti terram duabus vijs. Terram duabus uiis ingreditur q in ecclesia vult seruire Deo & mammonæ, quum tamen dominus dicat Matth. 7. Non potestis Deo seruire, & mammonæ. De hac maledictione legitur Ezech. 33. Vhæ pastoribus Israel qui pascebant semetipsos. ¶ Secundo facit ad detestationem huius peccati pœna qua dominus puniuit figurā huius peccati. Leuit. 10. Vbi quum dominus ignē cælestem misisset in quo solo sacerdotes ei offerrent, Nadab & Abiu filij Aaron acceptis thuribulis imposuerunt ignem & incensum desuper, offerentes corā domino ignem alienum: egressusque ignis à domino, deuorauit eos coram domino. Ignis de cœlo missus, Dei amorem designat, ex quo purè debent offerre sacerdotes. Ignis uerò alienus, ignis ambitionis est uel cupiditatis. Vnde Bernard. Habet aduersarius noster, utpote peruersus diuinorū operū æmulator, ignē ambitionis, quem Saluator in nobis non accendere, sed extinguere uenit. Si quis autē alienū ignem in diuino præsumpserit offerre sacrificio, morietr in iniquitate sua, ēt si patrem habeat Aaron. ¶ Tertio facit ad detestationem huius peccati, multiplex malum quod facit prelatus ecclesiæ. ¶ Primum est, q oculum intentionis lædit in

in eis, & sic cõsequenter fert omnia quæ faciunt in ecclesia, quæ mala sunt. Vnde Matt.5. Si oculus tuus fuerit simplex, totũ corpus tuum lucidum erit, i. tota congeries operum lucida erit. Si autem nequam fuerit, totum corpus tuũ tenebrosum erit. Tunc oculus intentionis est simplex, quum aliquis sola æterna petit in ecclesia, iuxta illud Psalm. Vnam petii à domino, hanc requiram &c. Matthæi 6. Primum quærite regnum Dei &c. & Apostolus: Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Et tunc totum corpus, id est, tota congeries operum lucida erit. Si autem oculus intentione læsus est, tunc tota congeries operum tenebrosa est. ¶Secundo facit eum amittere Christum, qđ figuratum est Gen.31. ubi quum Laban misisset ad tondẽdas oues, fugit Iacob: sic dum mercenarij tonsioni gregis intendunt, Christus recedet ab eis. Iudas cũ ascenderet ad tonsores ouium suarum, incestum commisit cum Thamar ut legitur Gene.38. sic prælati qui non quærunt nisi tondere & mulgere oues in ecclesia Dei, sæpe à Deo deseruntur, adeò ut incestum committant proprias filias corrumpendo. Absalon etiam cum tonderentur oues eius, interfecit fratrem suum Amon, quum esset temulentus. Et nota, ꝙ iudæi in tonsione ouium solennizabant: in quo figuratum est gaudium mercenarii de commodo temporali, quod facit ecclesia dei. Vnde Zach.11. Pasce pecora occisionis, quæ qui possederant, occidebant, & non dolebant: & uendebant ea, dicẽtes, Benedictus Deus diuites facti sumus. Tertio facit illud peccatum ecclesiam cũ diabolo inire illud ignominiosũ fœdus, de quo legitur 1. Reg. 11. ꝙ Naas Ammonites dixerit uiris Iabes Galaad, In hoc feriam uobiscum fœdus ut eruam omnium uestrum oculos dextros. Eruebat oculos dextros his quos ĩ bello capiebat, ut sinistros scutis celantes ab bellum forent inutiles. Oculus dexter in multis locis erutus est Ecclesiæ: quia ibi nõ est iam aliquis spiritualis, sed solum terreni homines adeò occupati circa defensionem temporalium ꝙ ad bellum spirituale sunt inutiles. ¶Quartum malum est ariditas brachij dextri. unde Zacha. 11. O pastor & idolum, derelinquẽs gregem: gladius super brachium eius, & super oculũ dextrũ eius, brachium eius ariditate siccabit, & oculus eius dexter obtenebrescens obscurabitur.

¶Quarto facit ad detestationem huius peccati, multiplex malum, quod prouenit ex peccato isto gregi. Vnde Io. 10. Mercenarius & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, uidet lupũ uenientem, & dimittit oues, & fugit, & lupus rapit, & dispergit oues. Lupus dicitur diabolus, uel persecutor uiolẽtus. Et Aug.

loquens de mercenario, dicit: Si ouis deuiat, non reuocat: si infirma, non medetur: si deuoratur, nó lacrymatur. Si fugiunt tempo ralia quæ ipse amauit, fugit ipse animas quas ipse amare simulauit. Hoc bene apparebit in tempore antichristi, quando temporalia auferentur ecclesiæ: tũc.n. implebitur illud Esa.1. Et derelinquetur filia Sion sicut umbraculum in uinea, & sicut tugurium in cucumerario. In umbraculo uineæ nullus habitat, nisi quandiu sunt ibi racemi: nec in domicilio horti, nisi quamdiu sunt ibi fructus. Sic mercenarii non habitant in ecclesia, nisi dum ibi lucrãtur. Quomodo mercenarij se habeãt ad gregem, ostenditur Ezechie. 34. ubi sic dicitur eis: Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis gregem autem meum non pascebatis: quod infirmum fuit, non consolidastis: & quod ægrotum, non sanastis: & qđ fractum, non alligastis: & qđ abiectum, non reduxistis: & quod perierat, non quæsistis, sed cum austeritate imperabatis eis & cum potentia.

¶ Quinto facit ad detestationem huius peccati, puersitas quã facit hoc peccatum in ecclesia. Altaria enim ecclesiæ in mensas nummulariorum conuertit. Vnde super illud Matthæi 21. Mensas nummulariorum &c. dicit Glo. Altaria enim Dei sic uocat, propter auaritiam sacerdotum. Altare in mensam nummularij conuertit, qui in eo celebrat potius nũmo q̃ Deo. Et tali potest dicit illud Ouidij: O nummi, nummus nobis hunc pſtat honorẽ. Thuribula ét ecclesiæ quæ deberẽt esse inferius clausa, superius uerò aperta, peruertit hoc peccatum cũ ea quæ deberent fieri pro æternis, fiunt pro temporalibus. Et ut breuiter dicam hoc peccatum facit ut seruitium ecclesiæ in multis locis Deo non placet. Vnde Malac. 2. Quis est in uobis qui claudat ostia, & incendant altare meum gratuitò? Et subdit: Non est mihi uoluntas in uobis, dicit dominus: & munus non suscipiã de manu uestra. ¶ Sexto facit ad detestationem huius peccati hoc, ꝙ Christus ita diligenter cauit sibi ab auaritia mercenariorum: qđ potest ostendi primo ex hoc, qđ legitur Matthæi octauo, ꝙ unus scriba dixit Christo: Magister, sequar te quocunque ieris. Et noluit hoc dominus: quia propter lucrum terrenum uolebat eum sequi. Vnde dixit ei, Vulpes foueas habent & uolucres cęli nidos &c. Vulpes, id est, homines astuti: habent foueas, id est, loca infima in ecclesia Dei: sed uolucres cęli, idest, nobiles, habẽt nidos, id est, loca alta. ſ. dignitates.

¶ Secundo potest ostendi per hoc quod dominus dixit Io. 6. turbæ quæ propter lucrum secuta est eum, Quæritis me, inquit, non quia uidistis signa quæ feci, sed quia

quia panẽ meum manducastis, & saturati estis.¶ Tertio potest ostẽdi, idem per hoc, qđ dicit Augu. Noluit dominus ꝑ baptismum amoueri pœnam & mortalitatem nostrã sicut & culpam, ne delicatè crederetur in Deum. Præterea Io. ult. præcepit in nauigii dexterâ mitti rete. Ibidem ẽt postquã dixit Petro, Pasce oues meas, nõ subiunxit mercedem quam habiturus esset, qua Petrus alliceretur: sed subiunxit de morte quã pro grege erat passurus, dicens: Amen amen dico tibi, cum esses iunior &c. quasi ad terrendum ignauos. Simile habetur in missione apostolorum. dixit. n. eis, ꝙ paupertatem & persecutionem passuri essent. Vnde Mat. 10. Ecce ego mitto uos sicut oues in medio luporũ. Et Lu. 9. Nihil tuleritis in uia &c. Idẽ habetur in missione Apostolorum. Lu. 10. Ecce ego mitto uos sicut agnos inter lupos, nolite portare sacculum &c.

¶ *Quare Deus in primitiua ecclesia noluit temporalia coniuncta esse spiritualibus.*

SED potest quærere aliquis quum spiritus carni connexus sit in homine: quare noluit dominus in primitiua ecclesia temporalia spiritualibus esse connexa? Præterea, nunquid temporalia prouocatiua sunt ad spiritualia? Ad quod respondemus, ꝙ temporalia prouocatiua sunt illorum quæ Christus noluit habere ecclesiam sanctam. Contemptores enim temporalium noluisse esse rectores ecclesiæ suæ, & non amatores. Qui uult sibi cauere à muscis, caueat sibi à lacte & melle quæ amant muscæ. Præuidebat Christus ꝙ amatores temporalium auferent ei ecclesias, si spiritualibus officiis tẽporalia lucra connecterentur. Qui uult à canibus dilacerari aliquid, inuoluat illud carne. Vnde beatus Antonius præcepit cuidam monacho qui pecuniam habebat, ut emeret inde carnes, & super se nudus eas sibi afferret: quod faciens monachus, à canibus dilaceratus est. Pisces ferrum trãsgluti unt, quia esca inuolutũ est, licet mors sua lateat ibi. Similiter & milui intestina, Sic amatores temporalium, officia ecclesiæ quibus terrena annexa sunt, assumunt ad damnationem suam, & uidentur sequi Christum, quum sola tp̃alia sequantur. Sene. Multi aliquẽ comitantur, mel muscæ sequuntur, cadauera lupi, frumenta formicæ: prædam sequitur turba ista, non hominem. ¶ Præterea sciebat Christus, ꝙ tẽporalia sp̃ũalibus officiis annexa terrori essent uiris ꝑfectis. Quis. n. sanæ mentis non timeat dispensator terrenorum esse in ecclesia quando legitur primum dispensatorem temporalium in ecclesia furẽ fuisse, & proditorem, & homicidam sui ipsius? Quis non timeat per locum illũ ire in quo clauos po-

sitos esse scit, quomô nô timeat terrena ista qui legit Iob. 18. ꝙ abscondita est in terra pedica diaboli. ¶Tertio præuidebat dominus temporalia putrefactura, imò submersura multos in ecclesia Dei. Propter qđ uocantur aqua. Apoc. 12. ubi sic legitur, Et misit serpens ex ore suo post mulierẽ aquam tanquam flumen, ut eam faceret trahi à flumine. Mulier ista ecclesia est, quam serpens antiquus temporalium abundantia quærit submergere. ¶Quarto præuidebat dominus superbiam quæ nascitura erat in ecclesia ex abundantia temporalium. De qua uidetur loqui dominus Esa. 60. Ponam, inquit, te in superbia seculorum gaudium in generatione & generationem, & suges lac gentium, & mamilla regum lactaberis. Superbia seculorum, id est, talis qualis est hodie in secularibus, est hodie in ecclesia Dei. Vnde Ber. ad Eugenium Papam: Vides totum ecclesiæ zelũ pro dignitate feruere tuenda. Dignitati datur totum, sanctitati nihil, uel paruum gaudium, cui maledixit dominus Lucæ. 6. dicens, Væ uobis qui ridetis. Præfert ecclesia luctum benedictioni. De quo ibidem, Beati qui nũc fletis. quod autem sequitur, Et mammilla regum lactaberis, potest intelligi dictum in derisionem ecclesiæ, quæ in senectute sua lac transitoriȩ consolationis non cessat sugere. Ecclesia enim quasi in infantia sua fuit sub ueteri lege. Vnde dominus promittebat sibi terram fluentem lacte & melle. Lac. n. & mel cibus sunt paruulorum. In aduentu uerò Christi, à lacte separata est. Sed modo quãtum ad maiorem partem sui ad lac redit, quod signum est puerilitatis. Superbia & diuitiæ quasi connexa sunt. Vnde opes uocantur superbæ. Prouerbiorũ 8. ¶Quinto nolebat dominus, ꝙ ecclesia haberet fiduciam suam in alio, quàm in ipso: uolebat potius fundare eam supra petram, quàm supra terram. unde Matthæi. 16. Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Si fiduciã suam habuisset ecclesia in Deum & non in diuitiis, non ita elõgasset se ad eo, Legitur in Vitis patrum, quòd quidam uenerunt in ciuitatem quandã ut distribuerẽt ibi eleemosinas, & uenientes ad domũ cuiusdam pauperis uiduæ quæ quum esset candidatrix, exierat ad opus suũ, quandam inuenerunt filiam quæ apparuit eis quasi tota nuda, & uoluerunt ei dare uestes, quæ noluit accipere eas: mater ẽt quum uenisset noluit eas accipere, sed dixit: Ego habeo procuratorẽ meũ Deum, & uos eũ à me uultis tollere hodie Et illi audientes glorificauerunt Deum. ¶Sexto sciebat dominus oculum ecclesiȩ impediendum esse temporalibus istis ab officio suo. Modicum. n. pulueris uel paleæ, oculum omnino cessare facit

ab

ab officio suo. Et ideo uoluit duces ecclesiæ pauperes esse, eò quod paupertas expedita est, sicut dicit Senec. Et subdit: Si uis animo uacare, aut pauper sis oportet, aut pauperi similis. Et si cætera membra corporis ad plura officia conueniant, ut lingua ad gustum & locutionem, & manus similiter ad multa: oculus tamen unicũ habet, & contactum terræ maximè timet: sic oculus ecclesiæ contemplationi legis diuinæ debuit intendere, & à terrenis istis separari. Licet pes hominis à cæteris mébris eius separatus non sit: tamen habet separatim artem quæ ei deseruit, & artifices qui totaliter circa calciamenta eius intenti sunt: quantomagis deberent esse aliquì qui totaliter spiritualibus sint intenti?

De auaritia mercenariorum. CAP. XI.

MErcenarij mali latrones sũt, aliunde.n. intrãt in ecclesiã quàm per Christum. Vnde super illud Ioan. 10. Qui non intrat per ostium &c. dicit Gloss. Aliunde quis intrat, uel non bene de Christo sentiendo, uel non Dei gloriam, sed suam quærendo. Ipsi enim non abhorrent spoliare crucifixum, similes militibus qui spoliauerunt Christum crucifigendum. Isti Iudaizant in ecclesia Dei, potius eligentes esse discipuli Moysi, quàm Christi, iuxta illud Ioannis 9. quod dixerunt Iudæi cęco: Tu discipulus illius sis, nos discipuli Moysi sumus. Discipuli Moysi sunt qui téporalia uolunt quæ ꝓmisit Moyses. Discipuli uerò Christi sunt qui contemptis terrenis cæsestia uolunt habere quæ Christus ꝓmisit. Mercenarii enim quodammodo patiuntur pœnam illã qua Dñs solet punire lusores blasphemantes. Habent.n. faciem cordis quodammodo præposteratam. Quum.n. deberent posteriorum obliuisci, & ad anteriora se extendere, iuxta uerbum Apostoli, ipsi potius iuxta uerbum Prophetæ, fiunt in retro & non in ante. Faciem.n. versam habent ad téporalia quæ retro debét esse, & dorsum ad spiritualia bona quæ debent esse ante. Vnde figurati sunt per XXVI. viros habentes dorsa ad templum, quos uidit Ezechiel. Ipsi deberent attendere quid acciderit Sichem & populo eius qui pro téporalibus spirituale opus fecerũt, circuncidétes se pro filia Iacob & utilitate quam sperabant ab Iacob & filius eius. Vnde Gene. 34. dicit Sichẽ: Substantia eorũ, & primogenita eorum, & oĩa quæ possident erũt nostra. Occasione enim illius circuncisionis interfecti sunt. Sic qui pro terrenis spiritualia faciunt, timere posſunt ne æternaliter occidantur.

De septem signis Auaritiæ in ecclesiam Dei apparentibus. CAP. XI.

SEquitur de signis Auaritiæ q̃ apparent in ecclesia Dei. Primum signum est, cùm unus habet plura beneficia ecclesiastica, quorum sufficeret sibi unum secundum statum suæ personæ. Secundũ est, cùm aliquis in die multas missas celebrat, nisi in casibus à iure exceptis. Tertium est, cùm aliquis in eadem missa multiplicat officia. Quartum est, quũ quis multiplicat altaria nõ necessaria. Quintũ est, promotio ad sacros ordines, vel dignitates eorũ qui sunt infra legitimam ætatem. Sextũ est, reseruatio fructuũ, & congregatio ab eis qui habẽt annuos redditus. Septimum est, cõcursus ad funera & processiones, & nũmos horarios, & breuiter ad omnia ad quæ esca alicuius lucri terreni allicit eos, & neglectus eorũ in quibus nullum lucrum speratur, Et licet aliqua ex his interdũ ex deuotione fiant, cupiditas tamen ea adinuenit.

¶ *De pluralitate beneficiorum, & primo quòd non liceat habere plura beneficia ecclesiastica*

MVLTA sunt alia signa: sed causa breuitatis tantum de his tãgemus, incipientes à pluralitate beneficiorum. De qua quidã de consilio auaritiæ dicũt, quòd meritoriè potest quis habere plura beneficia ecclesiastica, licet unum eorum sit ei sufficiens secundum statum suæ personæ. De quorum numero quidam cum longo tempore affirmasset hoc esse mortale peccatum, dum unicum beneficium habebat, dato sibi secundo beneficio, asseruit ꝙ licitè posset quis plura beneficia habere. Et addidit, ꝙ nullus posset intelligere, nisi qui haberet ea. Cuius rei talis potest assignari causa, sicut legitur Zach. 5. Impietas est oculus eorum in uniuersa terra. Luxuria est oculus luxuriosi. Auaritia est oculus auari, & sic de cæteris impietatibus: unde accidit ꝙ alicui luxurioso uidetur aliqua fatua mulier, quam nimio diligit amore, pulchra, quum in ueritate turpis sit: & hoc est, quia oculo luxuriæ eam intuetur: nimius enim amor luxuriosus qui in eo est, facit eum sic iudicare de pulchritudine illius. Alius autem qui nõ habet huiusmodi oculum, nõ uidet illam pulchritudinẽ in illa muliere. Sic ille in quo est oculus auaritiæ, videt quòd aliquis posset habere plura beneficia ecclesiastica, sufficientia uisione falsa uel fantastica. Illi autem qui non habent oculum auaritiæ, nõ vident hoc, vnde dicunt malum esse habere plura beneficia talia ecclesiastica. quod multipliciter potest ostendi. ¶ Primo sic. Tria distinguuntur principia operationum nostrarum, scilicet natura, gratia, & uitium. Igitur cùm aliquis uult habere talia plura beneficia, uel natura est prin-

principium huius operationis, uel gratia, uel uitium. Et uidetur ꝙ non natura. Natura enim paucis cótenta est. unde Sen. Exiguũ natura desiderat. & 1. ad Timo. 6. Habentes alimenta & quibus tegamur, his cõtenti simus. Gratia ẽt non uidetur esse principiũ huius operationis. Quod multipliciter potest ostendi. Primo per hoc ꝙ gratia paucioribus cõtenta est q̃ natura: quod patet per hoc, ꝙ ipsa est aqua sitim terrenorum extinguens. Vnde Io. 4. Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternũ. Super quod uerbum dicit Augu. Qui biberit ex flumine paradisi, de quo gutta una maior est quã Oceanus, restat ut in eo extincta sit sitis mũdi. ¶ Secundo potest idem ostendi per hoc ꝙ Dominus consulit contrarium. Consilium enim Dei est summa paupertas. Vnde non est uerisimile, ꝙ gratia ipsius contrarium consulat. Si enim gratia ipsius multiplicationem temporalium consuleret, ipse Deus hoc consuleret. Dicit enim hoc Deus facere quod gratia ipsius facit: & & sic Deus consuleret contraria: & sic esset in eo est & non. Cuius contrarium dicit beatus Bernar. super illud, Ductus est Iesus in desertũ &c. Absit, inquit, ut spiritus ueritatis q te adduxit huc, te reducere uelit: quia non est in ore eius est & non. ¶ Tertio potest idem ostendi per hoc, ꝙ in fine uitæ quum Dominus uenturus est ad eos, non auderet retinere multitudinẽ beneficiorum talium. Si enim gratia Dei & amore ea possederunt, desiderare debent, ut in statu tali à Domino inueniantur, ut ab eo dignam mercedem accipiant. Et si unctio gratiæ in statu sanitatis docebat eos beneficia multiplicanda esse, ipsa in statu infirmitatis cùm maior est deuotio, non permitteret eos de hoc dubitare. Non uidetur esse consilium diuinæ gratiæ, quòd aliquis in statu illo uiuere audeat, in quo nõ audet mori. ¶ Quarto potest ostendi hoc authoritatibus quæ sequuntur. Augu. Qui ueram fidem habet, non cupit in his miserijs fieri diues. Non uidetur ergo habere ueram fidẽ, quæ est prima gratia, ille qui desiderat habere plura talia beneficia. Quomodo ergo consulit ei gratia quã non habet? Item ueritas non uolat ad muscas. Charitas etiã cùm ignis est, nõ tendit deorsum. Præterea cùm charitas Deum super omnia amet, ipsa non desiderat multiplicationem terrenorũ, quibus eum amittat uel impediatur ne ei intendat. Vnde Augu. Otiũ sanctum quærit charitas ueritatis. Idem: Videtur quidem mihi animum pluribus actionibus intentum Deo quodammodo uacuari. Non est uerisimile ꝙ charitas q̃rat quæ eã Deo euacuẽt, sed potius q̃rit pacẽ in qua factus est locus eius. Ipse ẽt est pallium breue quod utrunque operire non potest.

poteſt. De quo legitur Eſa. 28. Vn de Auguſt. Domine, ego per auaritiam meam te ammittere nolui, ſed uolui tecum poſſidere mendacium. Itaque te amiſi, quia non dignaris cum mendacio poſſideri. Præterea, charitas plus diligit legem Dei, quàm millia auri & argenti: non eſt ergo uериſimile, ꝙ ipſa cõſulat multiplicitatem temporalium, quæ requirit multiplicationem actionum, quæ impedit hominem à ſtudio ſapientiæ diuinæ. Vnde Eccleſiaſt. 38. Sapientiã ſcribe in tempore uacuitatis: & qui minoratur actu, ſapientiam percipiet. Patet ergo quòd operationis prædictæ non eſt principium natura uel gratia. Vnde relinquitur quod principium eius ſit uitium. Et ſic patet quòd uni homini nõ ſit licitum habere plura talia beneficia. Et hoc ſatis poteſt maniſeſtari, ſi conſiderentur cauſæ propter quas aliqui credũt hoc ſibi licere.

¶ *Cauſæ plurium beneficiorum, ſed inefficaces.*

ALII enim credunt hoc ſibi licitum eſſe, quia beneficia illa bene expendunt. Alii quia nobiles ſunt. Alii quia uicarios ponũt. Alii quia ad adminiſtrationem temporalium utiles ſunt, uel propter ſapientiam huius mundi, uel propter potentiam. Contra illos qui credunt quòd bene poſſunt illa habere, quia bene expendunt illa: dicimus quòd non ſufficit medico bene expendere ea quæ ſibi dantur ab infirmo, & nullam curam habere de infirmitate illius. Similiter non ſufficit aduocato bene expendere ſalarium, & ſe non intromittere de cauſa. Nec ſtipendiario ſufficit ſtipendia ſua bene expendere, & de guerra ſe non intromittere. Sic clerico habenti beneficia eccleſiaſtica non ſufficit bene ea expendere, niſi faciat officia quibus illa annexa ſunt. Contra illos uerò qui credunt ſe poſſe habere plura talia beneficia, quia uicarios ponunt, Primò dicimus quòd eadem ratione laicus unus, imò etiam mulier poſſet habere decem beneficia eccleſiaſtica: poſſet enim ponere uicarios. Præterea, ridiculũ eſt matrimonium contrahere ſpe ponendi uicarium: & qui hoc facit, uidetur incidiſſe in illam maledictionem, Deuter. 18. Vxorem habebit, & alius dormiet cum ea. Tertio quærimus de uicario illo. utrũ ſit paſtor uel mercenarius. Si mercenarius eſt, latro eſt, ſicut prius oſtenſum eſt. Quum ergo dicit aliquis: Bene poſſum habere hoc beneficium, quia ponam ibi uicarium, penè idem eſt ac ſi dicat. Bene poſſum illud habere: quia ponam ibi latronem, qui furetur, & mactet, & perdat. Io. 10. ſi uerò paſtor eſt, quæ ratio eſt ut tu habeas duas eccleſias, ipſe uero nullam? Nunquid dicet tibi Ioannes (id eſt gratia Dei, uel in quo eſt gratia Dei) Nõ licet tibi habere uxorem fra-

tris

tris tui. Quarto quærimus à tali utrum uicarius ille sit minus bonus, uel æquè bonus, uel melior q ipse. Si minus bonus, tunc naturalis rõ dictat, quòd non est recipiendus pro eo. Operarius.n.in uineam alicuius conductus, non potest uicarium minus bonũ ponere. Si uero æquè bonus est uel melior, quæ causa est φ iste habeat duo beneficia, & ille nullũ? Quinto quòd ipse deberet attendere qd acciderit de primo uicario synagogæ. Sic enim legitur Exo. 32 Moyses relinquens populum, satis paruam moram facturus cum Domino, dimisit uicarium satis bonum Aaron, & tamen in reditu populum quem reliquerat fidelem, infidelem & idololatram inuenit.

Præterea dicit Apostolus, quòd si quis non laborat, non manducet. Quo iure ergo pascitur aliquis de beneficio illo, ubi ipse non laborat? Ordinauit Deus ut qui seminat spiritualia, meta carnalia. Qua ratione ergo pauper uicarius spiritualia seminabit, & alius carnalia metet? Et quum Dominus dicat: Quos Deus coniunxit, homo non separet: quo iure denarius ille quem subditus offert uicario pauperi sibi spiritualia seminanti, accipietur à patrono male uiuente? Et si quo ad forum contentiosum ius ibi uideatur habere: tamen quo ad iudicium sacræ scripturæ ipse raptor est, usurpans sibi alterum eorum quæ a Deo coniuncta sunt sine reliquo: id est, mercedem sine labore: immo etiã homicida reputatur, & respectu mercenarii quem defraudat, & respectu pauperum subditorũ quorum sudorem comedit. De primo legitur Ecclesiast. 33. Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt. De secundo legitur ibidem: Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. Vltimo dicemus quòd illi qui uicariũ ponunt, qui sola cupiditate lucri seruiunt, & non amore Dei, talem amorem faciunt matri suæ ecclesiæ, qualẽ amorem aliquis faceret suæ matri carnali, si pedem uerũ ei auferret, & loco eius pedem ligneum substitueret. Pes ligneus non uiuit, nec corpori adhæret. Sic uicarius qui charitatem non habet, non est membrum uiuum uita spũali, nec adhæret corpori ecclesiæ. Sola enim charitate uiuit quis, & adhæret cæteris membris ecclesiæ. ¶ Contra illos qui dicunt quòd possunt habere plura beneficia ecclesiastica, quia sunt nobiles, dicimus φ si filij dei sunt, & ecclesiæ Dei utiles, non uolentes excedere mensuram nobilitatis suæ, forsitan iustum est ut de beneficijs ecclesiasticis præ cæteris accipiant, si fieri potest absque iactura animarum. Sed si filij diaboli sunt, qua ratione de bonis Domini accipient? Nunquid Dominus debet nobilitatem filiorum diaboli honorare? Similiter si inutiles sunt ecclesiæ Dei uel

no-

nociui ſuo prauo exẽplo, non uidetur iuſtum ꝙ præ cæteris cõmodũ habeant ab eccleſia, ex quo eccleſia commodum non habet ex eis. Dicit Lombardus, ꝙ ipſe non uult habere accipitrem qui capiat alaudam, & comedat gallinam. Sic Dominus non uult habere in eccleſia ſua, qui multum conſtent ei & nihil ei proſint. Similiter ſi aliquis non eſt cõtentus illis quibus contentus eſſet ſi clericus non eſſet, & cum paterna hæreditate exhæredatus ſit, ſuperior tamẽ uult eſſe, quàm frater ſuus qui eſt hæres, non uidetur iuſtum eſſe quòd Dominus eius ſuperbiam paſcat, uel ſuſtentet. Cum enim ſuperbia filia diaboli ſit, non pertinet ad dominum paſcere eam. ¶ Contra eos qui credunt ſe poſſe habere multa talia beneficia, quia ſapientes uel potentes ſunt, quo ad ſeculum, dicimus ꝙ auaritia & cupiditas docet eos in hac parte. Indoloſa enim ſtatera cupiditatis ſibi nihil ponderant ſpiritualia, ſed ſola temporalia. Vnde Bern. loquens de auaris prælatis. Optimi diſpenſatores rerum qui de maximis minimam, & de minimis maximam curam gerunt. ¶ Tertio loco poteſt oſtendi non ſolum quòd malum ſit plura talia beneficia habere, ſed etiam quòd nulli niſi cæco debeat hoc in dubitationem uenire. Certum enim eſt quòd nullus eſt princeps ſecularis in cuius curia licitum ſit illi qui non habet niſi unum equum, abenam quærere ad opus duorum uel ad plures equos: nec inuenitur aliquis armiger ita ſimplex, qui hoc adducat in dubitationem. Quæ cauſa ergo eſt, ut in curia Dei, id eſt in eccleſia in qua tot ſunt qui de auena eccleſiæ nõ poſſunt habere ad neceſſitatem, licitum ſit alicui qui non habet niſi unum equum, auenam quærere ad plures equos? quomodo dubiũ eſt inter literatos, quod certum eſt inter armigeros? Nunquid poteſt Dominus bene dicere illud propheticum, Quis cœcus, niſi ſeruus meus? Præterea etſi licitum eſſet aliquem habere plura talia beneficia: tamen non expedit. Vnde 1. Cor. 6. Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt. Licebat Apoſtolo ſumptus à ſubditis ſumere, ſed non expediebat: quia pſeudo apoſtoli haberent inde occaſionem quærendi & lucrandi. Sic licet licitum eſſet alicui uiro honeſto & diſcreto habere plura talia beneficia, tamen quia amatores temporalium accipiunt inde exemplum cupiditatis & auaritiæ non expedit. Sicut manducare idolothitum, in ſe licitum eſt homini diſcreto qui non comedit illud cum ueneratione idoli: tamen coram infirmis & ſimplicibus peccatum eſt comedere idolothitum: ipſi enim credentes illud comedi cum ueneratione idoli, ſcandalizabantur inde. Vnde beatus Bernar. Spiritualis homo qui omnia diiudicat, ut ipſe à nemine iudicetur, omne opus ſuum

trina quadam consideratione præuenit. ¶ Primo quidem an liceat, deinde an deceat, postremo an expediat. Licitum dicitur aliquid in respectu ad Dei prohibitionem. Decens dicitur in respectu ad conditionem personę. Expediens uerò in respectu ad offensionem proximi. Considerare ergo debet sapiens an illud quod facturus est, licitum sit, id est, à Deo non prohibitum: deinde an deceat personam eius: aliquid enim decens esset in aliqua persona quod tamē indecens est in alia. Præcipuè uerò in uiris literatis qui deberent spiritualiter esse occulus ecclesię, indecens est terreneitas & macula cupiditatis & auaritiæ: a talibus enim pręcipuè sumitur exemplū, & ad eos specialiter pertinet illud Apostoli 1. Thess. 5. Ab omni specie mala abstinete uos. Et illud Rom. 12. Prouidentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.

¶ Quæ faciant ad detestationem plurium beneficiorum.

Ad detestationem uerò huius peccati, Primo facit maledictio quam facit dominus illis qui sunt in peccato isto, Esa. 5. dicēs, Vhæ qui cōiungitis domum ad domū. Quomodo quis absque peccato habet, quod cum maledictione domini habet? Secundo mutilatio ecclesiæ quæ inde prouenit. Non uidetur innocens esse, qui matrē suam uno mēbro mutilat. Sic innocens non est, qui matrem suā ecclesiam mutilat, procurādo, ꝙ minus habeat unū membrū quā debeat habere: ꝙ si dicatur, ꝙ ecclesia licet non habeat omnia mēbra quo ad substantiam, tamen habet quo ad officia. unus enim habet officium plurium. Respondemus, ꝙ licet in monoculo unus oculus suppleat uicem duorū, nō tamen tantum ualet habere unū oculū, sicut habere duos. Nec bene seruiret matri suæ carnali, qui procuraret ut loco duorū oculorū unicū haberet. Tertio facit ad detestationem huius peccati mōstruositas, & confusio quæ inde ꝓuenit in ecclesia Dei. Prouenit enim ex hoc peccato, ꝙ diuersæ ecclesiæ habēt eundē oculū. Inauditū est diuersa corpora idem habere mēbrum. Ex hoc etiam peccato accidit, quòd eadē persona simul & semel diuersa replet loca, quod uidetur esse contra naturā. Item accidit inde ꝙ oculus unius ecclesiæ os est in alia ecclesia: quia archidiaconus unius ecclesiæ cantor est alterius. Accidit enim ꝙ oculus unius ecclesiæ distat ab ea plusquam per dietam unam. Si aliquis cæcus reputatur, etsi oculos suos habeat in bursa sua: nunquid talis ecclesia reputanda est cæca, à qua oculi eius tātū distāt? Oculi enim sapiētis in capite eius stultus autem in tenebris ambulat, ut dicit Salo. Eccl. 2. Oculi stultorū in finibus terræ. Prouer. 17. Peccatū istud etiā introducit quodammodo in ecclesiam Dei hæresim

resim Sabellii, qui dicebat Patrē esse Filium. Contra quòd dicit Aug. quòd hoc non inuenitur, nec in natura, nec supra naturā, quòd eadem persona sit Pater & Filius: intellige respectu eiusdē. Sed sic uult facere peccatū istud. Accidit enim quòd duo sunt decani in duabus ecclesiis, & uterque canonicus est in utroque, & sic uterque est Pater & Filius respectu utriusque. Præterea istud peccatum facit, quòd eadem arbor simul & semel in diuersis hortis plantata sit. Sed non uult dominus in aliquo de hortis suis arborem esse quæ fructum non faciat. unde Luc. 13. dicit de ficulnea non faciente fructum, Succide illam: ut quid terram occupat? Vnde quæritur quod in utroque horto fructum facere debeat arbor talis, & sic quòd duplex officium facere debeat, qui duplex beneficium sufficiens habet. Qua ratione enim primo beneficio ad unum officium obligatur, eadem ratione secundo ad secundum. ¶ Quarto facit ad detestationem huius peccati uilitas quæ ibi est. Vilium enim personarū & abiectarū est, causa lucri periculo se exponere: unde uiles se uidentur ostendere, quando præ nimio desiderio lucri incedunt per illā uiā quam tot boni uiri asserunt latronibus plenam: præcipuè cum uideant literatos uiros, qui per eā cœperūt ire, ad ultimū relinquere eā, & nō audere ultrà trāsire. Resignant enim, nec audent mori cum multitudine talium beneficiorū. Præterea si aliquis cibus assereretur uenenatus à multis bonis uiris, licet alii essent qui cōtrarium assererent: tamen qui aliter haberent cibos sufficienter, non committerent se discrimini, ut cibum illum comederent. Mirū est ergo quomodo ille qui habet unum beneficium sufficiens, audet suscipere aliud, quum tot boni uiri asserant ibi periculum esse. Præterea satis possent erubescere illi ad quos pertinet quærere qualiter Deo seruire possent gratius ad placitum suū, quomodo hoc solo contenti sunt ut seruiāt sic ei, ne ipse interficiat eos. Non curant enim quid sit illud quod faciunt, dummodo mortale non sit, non attendentes quod dicit Bernardus loquens ad uiros perfectos: Non est uestrum, inquit, languere circa communia pręcepta, nec attēdere quid Deus præcipiat: sed quid uelit, probantes quæ sit uoluntas Dei bona, bene placēs & perfecta. ¶ Quinto facit ad detestationem huius peccati, hoc, quòd talis multiplicatio beneficiorum circa unā personā frequenter generat apostema superbię in illa persona: sicut in corpore humano nimia collectio humorum circa aliquod membrū solet apostema generare. Superbia enim similis est illi apostemati, quod uocatur, Noli me tangere: nō enim potest sustinere

super

superbus, quod uitia eius reprehendantur. ¶Sexto faciunt ad detestationem huius peccati diuersa exempla, & de multis pauca ponemus testimonia. Senec. in II. de beneficijs, ait, quod quidam cum illi ob uirtutem & rempublicam bene gestam tantum agri decerneretur, quantum una die arando circumire posset: Non est opus, inquit, mihi, cui plus quàm uni ciui opus sit. Et subdit Sen. Quanto maioris uirtutis putas respuisse munus, quam meruisse? Et Dauid in Psal. A fructu frumenti, uini & olei sui multiplicati sunt. Et subiungit de se: In pace in idipsum dormiam, & requiescam Quasi diceret. Alij multitudinem temporalium quærunt: sed mihi adhærere Deo bonum est. Consuluit Iethro Moysi, onus suum partiri in plures ut secum esset Deus. Isti uero congregare uolunt multa onera in unum ut ab eis recedat Deus. Isti non possunt dicere illud Psal. Vnicus & pauper sum ego: cùm trini in personis uolunt esse, non unici. Ille qui trinus uult esse in personatibus, cùm unus sit in substantia, uidetur dicere illud uerbum diaboli, Ero similis Altissimo.

¶Sex reprehensibilia in habentibus plura ecclesiastica beneficia. Et quòd præsentia pastoris sit gregi necessaria, tripliciter ostenditur. Sex autem uidentur reprehensibilia esse specialiter in talibus personis. ¶Primo est reprehensibilis absentia, cùm officium eorum requirat præsentiam tribus de causis. Primo propter gregis pestilentiam. Vnde ad eum potest dici illud uerbum Senecæ: Tantum habes negotij, quantum medicus in pestilentia. Secundo propter luporum infernalium importunam sæuitiam. Alij enim lupi solo clamore exterrentur. Sed de lupo infernali legitur Iob 41. Non fugabit eum uir sagittarius: in stipulam uersi sunt ei lapides fundæ. Pauci sunt quos lupus infernalis singulis diebus non tenet uel per aurem, uel per linguam, uel per aliud membrum. Illo membro tenetur, quia à lupo infernali qui committit peccatum. Necessaria est ergo pastoris præsentia quæ oues de ore lupi eruat. Vnde legitur Amos 3. Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura aut extremum auriculæ: sic eruemini filij Israel. ¶Tertio, necessaria est præsentia pastoris propter simplicitatem & indefensionem ouium. Certum enim est quòd inter omnia alia animalia unum de simplicioribus & minoris defensionis est ouis. Cætera enim animalia uel uelocitate, uel astutia, uel fortitudine & dentibus & unguibus quasi quibusdam armis secura sunt ab hostibus suis: sed ouis nihil horum habet: ideo necessaria est ei præsentia pastoris, qui eam defendat. Similiter est in ouibus spiritualibus. Multi enim maioris simplicitatis sunt, quàm ouis uel

capra: ouis enim uel capra naturaliter fugit lupum; oues uero spirituales uoluntariè in ore lupi infernalis se ponunt. ¶ Secundo reprehensibile est in talibus psonis, q supra suã uirtutẽ spondẽt. Contra illud Eccl. 8. Non spondeas supra uirtutẽ tuam: q si spoponderis, quasi restituens cogita. Supra uirtutẽ suã spondet qui animam suã in susceptione primæ ecclesiæ impignorauit, & adhuc aliã ecclesiã suscipit, cum aliam animã non habeat quã in pignus pro secunda ecclesia ponat. Dominus animã suam posuit pro ouibus suis: & si ex culpa pastoris eas amiserit, super animam pastoris periculum erit. ¶ Tertio reprehensibile est circa habentes plura beneficia hoc, q ipsi se offerunt ad fideiussionẽ periculosissimam, & instãter rogant ut ad eam recipiantur: & si recepti fuerint, de ea gaudent quasi inuenerint thesaurum. Solent prudentes huius seculi uitare, quòd non fideiubeant pro aliquo, propter pericula quæ ex fideiussione solent euenire. Ad fideiussionem uerò lõgè periculosiore multi se offerunt. Vnde Proue. 22. Noli esse cum his qui defigunt manus suas, & qui uades se offerunt pro debitis. Si enim non habes unde restituas, quid causæ est ut tollas operimẽtum de cubili suo? ¶ Qui curam animarum suscipit, manus suas defigit: id est obligat. ¶ Sex sunt ad quæ se obligat, qui curam pastoris suscipit. ¶ Primo ad excolendam terram ecclesiæ. Iere. 1. Ecce constitui te hodie super gentes & super regna, ut euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes. ¶ Secundo ad liberationem. Vnde Prouer. 24. Erue eos qui ducuntur ad mortẽ. ¶ Tertio ad spiritualium infirmitatum curationem. Vnde dominus in Euangelio Matt. 9. Non est opus ualentibus medicus, sed male habentibus. Et uidentur medici spirituales deteriores esse temporalibus medicis tribus de causis. Primo, quia nullorum ægrorum curam recusant, quantumcũque incurabiles uideãtur. Secundo, quia licet de arte spiritualis medicinæ nihil nouerint, tamen curam recipiũt. Tertio, quia mercedem ab infirmis recipiunt, & de infirmis non intromittunt. Hæc enim tria in medicis corporum quantumcunque mali sint, non solent inueniri. Quarto obligat ad prouisionem eorum quæ spirituali uitæ sunt necessaria. Vnde Matthæ. 24. Quis, putas, est fidelis seruus & prudens, quem constituit dominus super familiam suã, ut det illi in tempore tritici mensuram? Beneenim deberet præmeditari, qui tantam familiam suscipit, utrum habeat unde ei possit prouidere. ¶ Quinto obligat se ad præbendum ducatum. Vnde Ioan. 10. dicitur de pastore, Cum proprias oues emiserit, ante eas uadit, & oues eum sequuntur. ¶ Sexto obligat se ad placandum Deum,

Deum, propter quod oportet ipse placeat. Quomodo eum placabit qui non placet? Vnde Greg. Quomodo is qui displicet ad intercedendum &c. ¶ Sequitur de prædicto uerbo, Si enim non habes unde restituas &c. Operimentum quo cubile conscientiæ debet esse ornatũ ut Deus ibi quiescat, est gratia Dei. Hoc operimentum amittit qui supra uires suas curam animarum suscipit. unde Prouerb. 20. Tolle uestimentum eius qui fideiussor extitit alieni, & pro extraneo aufer pignus ab eo. Idem uocatur hic uestimentum, prius operimentum. Et est sensus: Tolle uestimentum: id est tollendum prædica. Et subditur ibi, Suauis est homini panis mendacii: sed os eius implebitur calculo. Panis mendacij uocatur qui acquiritur ex mendacij promissione cupidi, qui curam animarũ suscipit: sed os eius calculo ardenti implebitur. Vnde Prouerbi. 11. Affligetur malo, qui fidem facit pro alio. De illis qui post fideiussionem gaudent, dicitur Prouerbio. 17. Stultus plaudet manibus suis, cùm spoponderit pro amico. Cuius causa hæc? quia nõ intelligit quid fecerit, pro infirmis enim de quorum salute desperant, se responsorem constituit, cùm curã animarũ suscipit. ¶ Quartò, reprehensibile est in talibus, ꝙ post fideiussionem non curant de hoc quòd fideiusserũt, non attẽdentes quod legitur Prouerbio. 6. Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam. Illaqueatus es uerbis oris tui, & captus propriis sermonibus. Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera: quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum. Ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ. Fideiussionem istam attendebat abbas quidam de grandi sylua, in cuius domo dominus Gulielmus de Montepessulano factus monachus abbatem pro salute sua fideiussorem recepit: qui diu conuersatus, ibi honestè migrauit ad dominum. Ad quẽ abbas peractis exequiis direxit sermonem in hunc modum: Frater Gulielme, uellem scire si Deo placeret, utrum de fideiussione quam tibi feci, absolutus sim: qui licet per dimidiam diem mortuus fuisset, respondit diuino miraculo, Domine abbas, absolutus estis. ¶ Quinto reprehensibile est talibus personis, ꝙ ipsi defraudant plurimos. Primò Deum honore & seruitio. Deberet enim habere duplex seruitiũ de duobus beneficijs, & non habet nisi unicum. Secundo, corpus ecclesiæ debilitat membri unius ablatione: sicut corpus unius hominis debilius est ex defectu pedis. Tertio, defraudat aliquem pauperem clericum qui deberet alterum illorum beneficiorum habere. Quarto uicarium,

cùm uicarius habeat labore, & ipse mercedem. Quinto, subditos à quibus metit carnalia, cum eis nō seminet spūalia. ¶ Sexto reprehensibile est in talibus personis, ꝙ ipsi reputant beneficium, quod est onus ualde periculosum. Vnde Luc. 22. Reges gentium dominantur eorum, & qui ptātem habent benefici uocantur: uos aūt nō sic, supple, uocandi estis benefici. Solam .n. dispensationem alienorum bonorum habetis. Cōstat ergo ꝙ quando quis committit dispensationem alicui quæ laboriosa est, licet uictum & uestitum in ea ei cō cedat, potius eum onerat quàm beneficium ei impendat.

¶ *De multiplici periculo, quod est in dispensandis rebus ecclesiasticis.*

MVLTIPLICI uero rōne periculosa est dispensatio bonorum ecclesiasticorū. Primo, qa difficile est ꝙ dispensator placeat domino & familiæ simul. Etiam difficile est gratiam familiæ nō quærere, cum ipsa præsens sit, & dn̄s sit quasi absens, unde relinquitur ꝙ difficile sit dispensatores bonorū ecclesiæ gratiam Dei habere. Secūdo periculosa est, quia computatio multum differtur. Computatio autem dilata multa facit obliuisci: sicut beatus Bern. dicit, Dilatio ista securos reddit dispensatores, & absque timore furantes, unde Ecc. 8. Quia non profertur cito contra malos sententia, filij hominum absque ullo timore perpetrant mala. Et Matt. 24. Si dixerit malus seruus, Moram facit dominus meus uenire, & cœperit percutere conseruos suos, mādūcet autem & bibat cū ebriosis. Veniet aūt dominus serui illis in die qua non sperat, & hora qua nescit uel ignorat, & diuidet eum, partemque eius ponet cum hypocritis: illic erit fletus & stridor dentium. Tertio, periculosa est: qa dn̄s omnia uidet quæ fiunt à dispensatore. Si dicat aliquis per dispensationem prælatorū hoc fieri, ꝙ unus habeat plura beneficia. Respōdeo ꝙ si prælati omnia bene facerent, non dixisset dn̄s de ipsis Matt. 23. Secundū opera eorum nolite facere. Vnde Ber. Non sum tàm rudis, ut ignorē uos positos dispensatores: sed in ædificationem, nō in destructionem, ubi necessitas urget excusabilis dispensatio est, ubi utilitas prouocat, dispensatio laudabilis. Vtilitas dico cōis, non propria: nam cum nihil horū est, non planè fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.

De pluralitate Missarum. Et in quibus casibus liceat dicere plures Missas.

DICTVM est de primo signo auaritiæ, quæ apparet in ecclesia Dei, scilicet de pluralitate beneficiorum. Nunc dicendum est de secundo signo, scilicet, de pluralitate missarum. Et uerum est quòd in die natalis Domini licet celebrare tres missas, in alijs diebus in tribus casi-

casibus licet celebrare duas. Primus casus est, quando necessitas requirit ut una de die celebretur, alia pro defunctis. Secundus est, cum necessitas peregrinorũ, uel hospitum, uel infirmorũ hoc requirit. Tertius casus est, cũ tempus nuptiarum labitur: tunc si necesse sit, poterit quis plures missas propter nuptias celebrare: ita tamen, quòd nunquã propter aliquam necessitatem debet celebrare nisi duas, nec duas etiã causa adulationis uel cupiditatis, quia tunc est peccatum mortale. Quòd autem cupiditas pluralitatem missarum adinuenerit, uideri potest ex hoc, ꝙ ille qui habet duas tenues ecclesias, in utraque uult missam celebrare, cum horas canonicas uix in altera earum uelit dicere: cuius rei alia causa non uidetur esse, nisi ꝙ ad missam offertur, ad horas canonicas non.

¶ *Multiplex malum ex pluralitate Missarum.*

POTEST autem ostendi multipliciter, quod hoc sit malum, scilicet aliquem in die plures missas celebrare. ¶ Primo per illud uerbum August. Quotidie eucharistiam sumere, nec laudo, nec uitupero. qui non audebat laudare quotidie semel sumi eucharistiam: nunquid laudasset eã bis in die sumi? imò forsitan grauiter pluries sumentem puniuisset. ¶ Secundo potest idem ostendi per hoc, ꝙ maius est conficere quàm simpliciter communicare. unde cùm non liceat alicui clerico pluries communicare, non est licitum alicui pluries celebrare. Et forsitan si nihil offerretur celebranti, sicut nihil offertur laico communicanti, nunquam fuisset pluralitas missarũ introducta in ecclesia Dei. ¶ Tertio pôt idem ostendi per hoc, qđ dicit glossa super illud ad Hebr. 6. Terra sup ꝑ se uenientem imbrem bibens &c. Prædicatio si rara est, nõ sufficit: si assidua, uilescit. Idẽ uerũ est de celebratione missarũ: si.n. aliquis pluries celebret, uilescit ei opus illud superangelicũ: non enim cõcessum est angelo, ut ad prolationem talium uerborum, sub specie panis gloriosum Christi corpus incipiat esse: nec exhibet reuerentiã præsentiæ creatoris sui quam deberet. ¶ Quarto potest idem ostẽdi per hoc, ꝙ filij Israël non colligebant de manna nisi gomor unũ ꝑ singula capita. Manna enim ꝓpria figura fuit dominici corporis. De hoc habet Exod. 16. ¶ Quinto pôt ostẽdi idẽ per hoc, ꝙ agnus paschalis semel in anno immolabatur. De quo legitur Exo. 12. ¶ Sexto potest ostẽdi idẽ per hoc, ꝙ uerus agnus, scilicet Christus, semel tantum immolatus est, & sacerdos in ueteri lege tantum semel in anno cum sanguine intrabat sancta sanctorum.

¶ *De pluralitate officiorum in eadem missa.*

SEQVITVR de tertio signo auaritiæ, scilicet de plu-

ralitate officiorum in eadem missa: qđ licet interdum ex deuotione fiat, uerius tamen uidetur, ꝙ cupiditas hoc adinuenerit. In eisdem. n. matutinis nullus laudes triplicat: in missis uerò cupiditas hoc adinuenit, ut si non offeratur ad unum officium, ad aliud saltem offeratur.

¶ *De multiplicatione altarium sine necessitate.*

QVARTVM autem signum est multiplicatio altarium absq; necessitate facta, non ex deuotione, sed ex cupiditate. Vnde Osee 8. Multiplicauit Ephraim altaria ad peccandum: factæ sunt ei aræ in delictum. Hostias offerẽt immolabunt carnes & comedẽt, & dominus nõ suscipiet eas. Mira insania est, ꝙ altaria multiplicentur ad peccandũ, quæ purè deberent fieri ad Deũ placandũ. Corpus Dominicũ super huiusmodi altaribus ex cupiditate immolatum à Deo non suscipitur, quantũ ad operationẽ immolantis. Simile legitur Ier. 9. ubi sic legitur: Nunquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas?

¶ *De conseruatione fructuum.*

QVINTVM signum auaritiæ est, conseruatio fructuum, in his qui habent annuos redditus sufficiẽtes quorum fatuitas multipliciter põt ostendi. Primo ꝑ hoc ꝙ ipsi uidentur esse similes cuidã stulto, qui uidẽs quendã magnũ fluuium impetuosè currentẽ, cogitauit, ꝙ citò ꝑtransisset, & mutuatus est uasa à uicinis suis, & retinuit in iis de aqua illa, ne cũ ꝑtrãsisset aqua fluuii, indigẽtiã haberet. Annui reddi tus quos habent clerici sunt, uelut fluuius iugiter manans: sed diuitiæ laicorum qui non habẽt ita annuos redditus, sunt uelut torrẽs, q quãdoq; siccatur. Vnde non est mirũ si ipsi reseruant de fructibus suis. ¶ Secundo põt ostendi fatuitas taliũ ꝑ hoc, ꝙ ipsi de portione pauperũ uolũt thesaurũ facere, uel possessiones acquirere, cũ ipsi pauperes fame & frigore moriantur. Contra quos dicit Hier. Accepisse pauperibus erogandũ & esurientibus plurimis, uel cautũ esse, uel timendũ, apertissimi sceleris est aliquid exinde subtrahere omniũ ꝑdonum crudelitatẽ superat. Idẽ: Optimus dispensator est qui nihil sibi reseruat. Suspecta est mihi charitas quæ aliter diligit proximum aliter seipsum. Portionẽ suam de bonis ecclesiasticis integrè accipit. s. & uictum & uestitum suum: Pauperes uerò esuriẽtes & nudos dimittẽs, diuites thesaurizare facit de portiõe, nõ attẽdẽs quanta iniquitas sit, ꝙ pauperũ est, successori suo diuiti reseruare, cum uniuersaliter dissuadeat Dominus in terra thesaurizare. Mat. 6. non vr̃ esse concessum ꝑlatis ecclesiæ, qui exemplo suo debẽt alios ad cõtẽptum terrenorum prouocare, ꝙ ipsi in terra thesaurizent. Tertio potest fatuitas eorũ ostendi per hoc, ꝙ ea

ea quæ ipsi subtrahunt pauperibus aufert eis tyrãnus uel maior prælatus iuxta illud Aug. Hoc tollit fiscus, quod non accipit Christus. ¶ Quarto pôt fatuitas eorũ ostendi per hoc, quòd ipsi ignorant qualẽ successorem habituri sint, unde Eccl. 2. Detestatus sum oẽm industriã meã, qua sub sole studiosissimè laboraui, habiturus hæredẽ post me, quẽ ignoro utrũ sapiens aut stultus futurus sit: & dominabitur in laboribus meis &c. Cõgruum esset ut prælatus q bona ecclesiastica pure à Christo recepit membris Christi ea impẽderet, iuxta illud Eccl. 1. Ad locũ unde exeunt flumina reuertentur. Fatuũ aũt uidetur esse hoc, quod homo qui bene pôt dispensare, reseruet eius dispẽsationi, q forsitan in uoluptates & uanitates expendet. Illud ẽt erit materia peccati: qđ potuit esse materia uirtutis. Contra illũ qui sic facit uidetur esse illud Hier. Da, inqt, pauperibus, nõ locupletibus, nõ superbis. De quo necessitas sustẽtetur, nõ quo augeantur opes Pars sacrilegii est, nõ dare pauperibus res pauperum. Quinto pôt ostẽdi fatuitas eorum p hoc, qđ melius esset, quòd ipsi de eis quæ sibi abũdant eleemosynas facerẽt ante mortẽ, q̃ fieret eleemosyna illa postquã mortui essent. Eleemosyna.n. ante mortem facta, est uelut lucerna quæ præfertur homini custodiens eum ne cadat in foueã inferni. Eleemosynã post mortem facta, est quasi lucerna q fertur homini post tergũ, quæ nõ custodit eum à casu foueæ. Si.n. in peccato mortali decesserit, nulla eleemosyna quę pro eo fiet, liberabit eum ab inferno. Vnde eleemosyna facta pro aliquo in uita ipsius, ualde melior est quàm illa quæ fit post mortẽ. Illa quæ fit post mortẽ, nõ ualet ei ad plus nisi ad liberationẽ à pœna purgatorii: Illa aũt quæ fit in uita, pôt dñi mereri gratiã & gloriã, & liberationẽ à debito pœnę æternę, & à pœna purgatorii, & abundãtiã bonorum tpaliũ, & multa alia. Pietas.n. ad omnia utilis est, promissionẽ habens uitæ quæ nunc est, & futuræ, ut legitur. 1. ad Tim. 4.

¶ *De promotione puerorum ad sacros ordines & dignitates.*

SEQVITVR de sexto signo Auaritiæ, quod est pmotio puerorum ad sacros ordines & ad ecclesiasticas dignitates. A quo peccato ualde est cauendum ecclesiæ Dei. Valde.n. est nociuum, qđ innuit Salomõ. Ecc. 10. dicẽs: Vę tibi terra cuius rex puer ẽ. Et dominus Esa. 3 comminatur hoc synagogæ tanquam pœnam magnam, dicens: Dabo pueros principes eorum. ¶ Multiplici autem ratione cauendum esset ecclesiæ ab hoc peccato. ¶ Primo propter defectũ sapientiæ, qui est in pueris, unde Aristoteles: Nemo iuuenes eligit duces, eò quòd non constet eos esse prudentes. Et

Iob 12. In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia. Et etiam si scientia esset in talibus personis, non tamen habent experientiam, quæ ualde necessaria est rectoribus: unde Ecclesiasti. 34. Qui non est tentatus, quid scit? Vir in multis expertus cogitabit multa. Et deinde subditur: Qui non est expertus, pauca recognoscit. ¶ Secundo propter defectum uirtutis. unde Ecclesia. 7. Noli quærere fieri iudex, nisi ualeas uirtute irrumpere iniquitates, ubi dicit Glossa, Debet quisque uirtutes proprias perpendere, & pro quantitate uirium curam aliorum suscipere, ne dum delectatur, loco gloriæ fiat subditis author ruinæ. Oportet prælatum ecclesiæ inflexibilem esse. Aetas iuuenilis uel puerilis tenera est in iudicium: sicut uirga antequam adulta sit, flexibilis est. Vnde glos. super illud Ecclesiastici 10. Vhæ tibi terra, cuius rex puer est. Cuius ætas leuitati & inconstantiæ proxima est. ¶ Tertio cauendum est ecclesiæ à promotione iuuenum: quia incertum est quales futuri sint. Vnde Prouerbiorum 30. Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro. Viam aquilæ uolantis in cælo, uiam colubri super petrã, uiam nauis in medio mari, & uiã uiri in adolescentia sua. Et si ualde incertus sit uolatus aquilæ in cœlo, eò quòd diuertat se ad cadauer, & incessus serpentis, quia tortuose incedit: & uia nauis in medio mari, quia uariatur secundum quòd uentus uariatur, nullum tamen horum se dicit Salomon penitus ignorare, nisi solùm uiam uiri in adolescẽtia sua. Vnde sapientiores Salomone se uidentur facere illi, qui propter signa aliqua bona quæ uidentur in iuuenibus, asserunt eos futuros bonos & faciunt eos promoueri, non attendentes, ꝙ oportet columnam prius robur suum accepisse quã ponatur in ædificio. Ibi enim non acciperet robur. Illi etiam qui iam boni sunt, in prælatione bonitatem suam amittunt, uel per superbiam, uel aliquod aliorum uitiorum. Vnde de superbia habetur 1. ad Timotheũ 3. Non neophytum, ne in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli. Vnde dicit Glossa, In arrogantiam, quæ est ruina diaboli, incidunt, qui puncto horæ nondum discipuli fiunt magistri. Tales uoluptatibus uacant. Vnde post illud Ecclesia. 10. Vhæ tibi terra cuius rex puer est. subditur, Et cuius principes mane comedunt. Et super illud Ecclesiasti. 12. Adolescentia & uoluptas uana sunt. dicit interlinea. quòd uoluptas carnis comes est adolescentiæ. Ignis concupiscentiarum quasi naturaliter in iuuenibus est, cui igni materia ministratur, quando prælati efficiuntur. Habent enim diuitias quæ sunt materia gulositatis: habent

bent etiam mulieres, quarum custodes fiunt. Unde consequens est ut gulæ & luxuriæ intendant: Ex quo gallo non succincto lumbos gallinæ traduntur. bene potest quilibet cogitare quid ex hoc possit sequi. Prius tentandum esset qualiter ipsi regerent se, priusquam alijs regendi committeretur eis. unde Augustinus. Prius uide, si nosti diligere teipsum, & committo tibi proximum. Si autem nō nosti diligere te, timeo ne decipias proximum sicut te. Attendendum etiā esset antequam committeretur alicui familia ad pascendum, an habeat unde etiam pascat, Ridiculum est quòd famelici & nudi uestimenta & alimoniam alijs promittant, & ulcerosi medicos se iactent. Potius deceret tales uerbū illud Esaiæ 3. Non sum medicus, & in domo mea nō est panis &c. ¶ Quarto cauendum est à promotione iuuenum, propter derisionem hostium. Derideri enim pōt ecclesia ab inimicis suis, cum ipsa senuerit, si nubat puero, & pro sponso habeat quem deberet portare in gremio, & lactare lacte simplicis doctrinæ. Et potest ei dici illud, Pro patribus tuis nati sunt tibi filij Quando enim debuit nubere illi qui pater posset esse, ipsa nubit illi cui opus est matre. ¶ Quinto cauendum est ecclesiæ à promotione talium: quia scandalizabitur populus de talium promotione subita unde super illud 1. ad Timot. 3. Non neophytum &c. dicit gl. Heri in theatro, hodie in ecclesia, uespere in circo: hodie in altari, dudum fautor histrionum, nunc constuprator est uirginum. Et quod legitur ibi: Cur opus est patrono, mihi parant defensorem: & cui opus est pædagogo, mihi instituunt doctorem. ¶ Sexto cauendum esset ecclesiæ tali promotione: quia sicut senectus exornat quodammodo ecclesiasticas dignitates, sic pueritia quasi deturpat eas. Ad primum pertinet quod legitur Ecclesiast. 25. Quàm speciosum canitiei iudicium, & presbyteris cognoscere cōsilium. Quam speciosa ueteranis sapientia, & gloriosus intellectus, & consilium. Corona senum multa peritia, & gloria illorum timor Dei. Ad secundum pertinet illud uerbum quod dicit quidam de Nerone. Nero quū quosdam ornare uellet, non ipsos ornauit, sed ornamento deturpauit. Et in ueritate quum presbyter idem sit quod senior, ordo sacerdotalis ad senes uidetur pertinere: & quasi contraria de aliquo uidentur dici, quum dicitur esse iuuenis presbyter. Idem enim est acsi diceretur iuuenis senior. unde Dauid in Psal. cathedram senio attribuit, dicens: In cathedra seniorum laudent eum. Septimo cauēdum esset ecclesiæ ab huiusmodi promotione, quia multis exemplis mouetur ad hoc. Primo exemplo domini, qui xxx. anno incœpit facere opera, quæ ad

prælatos pertinent. Et Ezechiel describitur in xxx. anno fuisse quando uidit uisiones. Petro etiã & non Ioanni cõmendauit Christus ecclesiam. Vna potuit causa esse quia Ioannes erat adolescẽs. Apud Hebræos etiam prohibita est lectio principij Geneseos, & finis Ezechielis, & Cantica Canticorum ante trigesimum annũ. Et alia exempla ad idem possunt adduci. Sed forte aliquis obijciet, quòd Ieremias puer ad prædicandum missus sit. Et Timotheus adolescens episcopus ordinatus sit. Et Salomon ante trigesimum annum in regem promotus. Cui responderi potest, quòd Ieremias antequam prædicaret, audiuit: Ego dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in columnam ferream. ut legitur Ierem. 1. Si dominus uirgam unam in unam magnam columnam commutaret, iam posset poni pro columna in ædificio. Non tamen ex hoc sequitur, quòd uirga simpliciter sit utilis ad hoc ut ex ea columna fiat. Sic licet Ieremias quasi miraculose sapiens & robustus factus ante ætatem solitam ad prædicandum sit missus, non tamen hoc ad consequentiam est trahendum. De Timotheo uerò respondet beatus Bernardus: Da mihi talem Timotheum, & ego tibi si uis eum auro, & poto balsamo. Pauci inueniuntur hodie similes Timotheo. De Salomone uerò dici potest, quòd fortitan ideo male accidit Salomoni, quia adeò iuuenis factus est rex. Diuitiæ enim & deliciæ quasi infatuauerunt eum. Præterea spiritualis gratia est ei facta? Dedit enim ei dominus subito cor ita sapiens, quòd nullus similis ei fuerit.

¶ *De libenter currentibus ad nummos horarios &c.*

Sequitur de ultimo signo auaritiæ, quod est concursus ad nummos horarios & ad processiones, & ad cætera loca in quibus solet offerri. Hoc signum auaritiæ in multis locis apparet in ecclesia Dei. Vidimus enim clericos concurrere ad horas illas, ad quas decantandas constituta est certa pecunia, sicut piscis concurrit ad panem in aqua proiectum, de alijs uerò horis non curant. Vnde in quibusdam ecclesiis uocantur à laicis horæ illæ in quibus nummi dantur, Horæ nummi. Quod satis indecens est. Similiter si aliquod funus est in aliqua uilla, concurrunt illuc sacerdotes & clerici de circumiacentibus uillis, ut possit dici de illis, qđ dicit dominus Matth. 24. Vbicunque fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ. Et Iob. 39. dicitur de aquila, Contemplatur escam, & oculi eius de longè prospiciunt. Et subditur: Vbicunque fuerit cadauer, statim adest. Pisces escam non sentiunt, nisi eis proxima fuerit: sed tales funus sentiunt et si distat ab eis per

unam

unam leucam, uel per duas, & statim concurrũt. Vnde similes sunt vulturibus: de quibus dicitur, q existentes in regione una, sentiũt cadauera in alia.

De peccato indignè conficiendi.

CAP. XII.

QVia Simonia & alia peccata, de quibus proximo loco dictum est, frequenter solent comitari peccatum indignè conficiendi. Ideo subiungemus hic tractatũ de peccato isto, & primo agemus de his quæ pertinent ad dignitatem conficiendi: deinde agemus de his quæ faciunt ad detestationem huius peccati. ¶ Ad hoc uero quòd aliquis dignè conficiat, Primo necessarium est ut probet seipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat. Sicut ille q uult infundere aliquem pretiosum liquorem alicui uasi, prius probat uel tentat utrum uas sit mundum uel immundum, sanum uel corruptum: sic debet uidere de se sacramentum altaris suscepturus. Ista probatio uocatur diiudicatio in eodem capitulo, ubi dicit Apostolus: Si nosmetipsos diiudicaremus, non utique iudicaremur. ¶ Secundo immunditia inuẽta in se necesse est ut homo eam abluat. Manibus enim illotis accedere ad mensam Domini ualde indecens est: & in hoc peccãt multum aliqui sacerdotes, qui cum singulis diebus bis manus corporis lauent ut ad mensam corporalem accedant: tamen ad mẽsam Domini, in qua Dominus præsens est, & cui angeli assistunt, per unum mensem uel duos accedunt manibus illotis: id est, operibus, non attendentes quod dicitur in Psalm. Secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi. Non secundum pluralitatẽ missarum, sed secundum puritatem manuum retribuet Dominus sacerdotibus. Ad istam ablutionem manuum pertinet quod dicitur in Psalm. Lauabo inter innocentes manus meas &c. ¶ Tertio necessarium est lumen fidei: ad quod lumen sacerdos consideret uirtutem sacramenti: ut scilicet habeat fidem de effectu sacramenti illius, qui est collatio uel augmentum gratiæ. Ad lumen etiam istud debet inspicere quę latent sub specie panis & uini. Indecens est mensam talem esse sine lumine, & timere possunt qui habent ibi oculos obcæcatos ne uideant, ne illa mensa fiat illis in laqueũ. Ideo dicitur in Psa. Emitte lucem tuam & ueritatem tuam. Et post subditur, Et introibo ad altare Dei. Quarto necessaria est fames de percipiendo effectum istius sacramenti, quam famem sacerdos non habebit nisi per humilitatem, cogitando defectus suos, & se uacuum & pauperem inueniri. Fastidiosos & plenos non uult Dominus saturare, sed esurientes & sitientes. Vnde Matt. 5. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.

tur. Et ista quatuor sunt ex parte ipsius qui debet conficere. ¶Ex parte uero cibi qui sumendus est, necessaria est præparatio. Modus autem præparandi tangitur Exod. 12. ubi sic legitur de agno paschali: Non comederis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed assum tantum igni. Crudum comedit ille, in quo ignis charitatis non est. Coctum aqua comedit, qui in diuitijs uiuit. Assum uerò ille comedit, qui passionem Dominicã, cuius figura est sacramentum illud, diligenter recolit, ita ut meditatione eius exardescat ignis. Sed sunt nonnulli qui in præparatione cibi corporalis quem sumpturi sunt, uolunt quòd laboretur à mane usque ad tertiam: sed præparatione huius cibi spiritualis nollent laborare per dimidiam horam. Secundo necessaria sunt azyma cum lactucis agrestibus, cum quibus agnus comedatur. Inconsuetum enim est carnes crudas comedere. In lactucis agrestibus quæ amaræ sunt, dolor & amaritudo pro peccatis intelligitur, quæ debent esse in conficiente. Vnde August. Panis iste salus est ægris, quem lacrymæ faciunt dulciorem. In azymis, intelliguntur opera, ut sunt eleemosynæ, orationes, & simul aquæ debent præcedere sumptionem Dominici corporis. ¶Tertio necessaria est diiudicatio Dominici corporis, ut cum magna reuerentia recipiatur. De quo tangit Apost. 1. ad Cor. 11. dicens: Qui manducat & bibit indignè, iudicium, id est, damnationem sibi manducat & bibit, nõ diiudicans corpus Domini. ¶Quarto necessaria est diligens custodia post susceptionem, & præcipuè custodiendum est in quo Dominicũ corpus susceptum est. Si quis in pixide, ubi Dominicum corpus positum est, fœtidum lutum poneret, infidelis iudicaretur. Qualis ergo iudicandus est ille qui os suum in quo corpus Domini recepit, detractiõe, uel ebrietate, uel alia spurcitia polluit, cum spureitia spiritualis longe maior sit immunditia corporali? Ad hoc pertinere potest quod legitur Prouerbio. uicesimoseptimo: Qui seruat ficum, comedet fructus eius: & qui custos est domini sui, gloriabitur. De diiudicatione & custodia similiter habetur Prouerbior. uicesimotertio, ubi sic legitur: Quando sederis, ut comedas cum principe, diligenter attende quæ sunt posita ante faciem tuam. Ecce diiudicatio. & subditur, Et statuet cultrum in gutture tuo. Hoc pertinet ad custodiam oris. In ore cultrum discretionis ponendum est, ut non admittat homo in ore suo unde ipsum possit inquinari. ¶Vltimo necessarium est, ut in confectione forma tradita ob seruetur. De hoc habetur in glo. super illud 1. ad Corinthios 11. Quicunque manducauerit hunc panem, uel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis

&

& sanguinis Domini. ubi sic dicitur, Indignus est qui aliter celebrat, quàm à Christo traditum sit: & qui non deuota mente accedit, uel in uoluntate peccandi manens. In summa ergo colligi potest, quòd ea quæ pertinent ad hoc quod aliquis dignè conficiat, uel pertinent ad ipsum conficientem, uel ad ipsum cibum qui sumendus est, uel ad formam conficiendi diuinitus traditam. Ille uerò qui debet conficere uel etiam communicare, debet esse præparatus, quasi transiturus esset de mũdo isto ad patrem. Ad mẽsam enim Domini debet accedere, sicut & ille qui moriturus est. unde Exo. 12. præcipitur quòd comedẽtes agnum paschalem sint præparati ad eundum. ubi sic legitur: Renes uestros accingetis, & calciamenta habebitis in pedibus uestris, tenẽtes baculos in manibus: hæc est forma hominis parati ad eundum. ¶ Præter ista leguntur quædam alia in sacra scriptura quæ ad dignitatem eius qui debet conficere uel communicare pertinere uidentur. Sicut illud quod legitur Genes. 14. de Melchisedech, quòd protulerit panem & uinũ Abraham regibus deuictis. Post uictoriam enim peccatorum ad sacramentum altaris accedendum est. Ad idem pertinet hoc quod Exod. 12. præcipitur agnus paschalis tolli decima die. In quo figuratur quòd uerus agnus post implectionem decalogi sumendus sit. Ea etiam quæ de sepultura Domini in Euangeliis leguntur, indicant nobis qualiter corpus Dominicum sit sumendum sepultus enim est in monumẽto in quo nondum quisquam positus fuerat. Non ponat ergo aliquis Dominum, ubi iam est diabolus: quia nulla conuentio Christi ad Belial. 2. Cor. 6. Recipitur etiam in syndone munda, id est, cordis puritate: sicut Ioseph legitur fecisse. Matt. penul. Adsint etiam myrrha & aloe, quæ Nicodemus attulit: ut legitur Ioan. 19. Amaritudo contritionis & mortificatio carnis adsint: unguenta quæ mulieres præparauerunt: id est, opera quæ pertinent ad deuotionem Dei & compassionem proximi.

¶ *Qualiter sit præparandus sacerdos ad sumendum corpus Christi.*

VESTES etiã sacerdotales instruunt nos circa idem. Præparatio enim quã facit qui celebraturus est, sacras uestes induendo, significat qualiter prę paratus esse debeat interius. Ad idem pertinet quod ligitur Leuitici 16. ubi sic dicitur: Locutus est Dominus ad Moysen, & præcepit ei dicẽs: Loquere ad Aaron fatrem tuum, ne ingrediatur omni tẽpore sanctuarium quod est intra uelum corã propitiatorio quo tegitur arca, ut non moriatur (quia in nube apparebo super oraculum) nisi hæc antè fecerit. Et subditur: Tunica

ca linea ueftietur; feminalibus lineis uerenda celabit: accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti. Non loquitur de quolibet ingressu sacerdotis in sancta sanctorum, sed de ingressu quo intrabat cum sanguine: & ideo rectè significatur per hoc ingressus sacerdotis euangelici, ad confectionem Dominici corporis & sanguinis. Quod etiam uidetur per hoc quod ibi dicitur. In nube apparebo super oraculum. Quasi enim in quadam nube sacramenti, apparet Dominus super altare. Non intret ergo sacerdos ad altare, nisi tunicam habeat lineã innocentiæ, ut fit absq; peccato odii. Et feminalia linea continentiæ, ut sit absq; peccato carnis. Et zonam lineam per sobrietatẽ, ut sit absque peccato ingluuiæ uẽtris. Et cidarim lineam per puritatem intentionis, ut sit absque peccato cupiditatis. Alioquin timere potest, ne morte moriatur. Ad dignitatem etiam conficiendi uel communicãdi pertinet quod legitur Exod. 12. ubi sic dicitur: Hęc est religio phase, Omnis alienigena nõ comedet ex eo. Omnis autem seruus emptitius circuncidetur, & sic comedet. Aduena & mercenarius non comedet ex eo. Alienigena est, qui filius diaboli est per imitationem, qui scilicet est in certo peccato mortali. Vnde Ioan. 8. Vos ex patre diabolo estis. Peccator succedit diabolo, quasi patri, à nomine & hæreditate. In nomine. Vnde Dominus dicit de Iuda, Vnus ex uobis diabolus est. In hæreditate. Vnde Matt. 25. Discedite à me maledicti in ignem æternum qui paratus est diabolo & angelis eius. Seruus emptitius est qui à certis mortalibus cauet, qui sanguine Christi efficaciter redemptus esse uidetur. qui circũcidendus est, si agnum uerũ uult sumere, ut linguam suã refrenet à uerbis illicitis, & sobriè cibo & potu utatur. Superbię ẽt ornatus deponat. Non uidetur securum esse illi qui æquè superbus uult esse sicut prius, detractor & gulosus sicut prius, accedere ad sacramentum altaris. Aduena est ille qui de nouo conuersus est, cui non est securum ad sacramẽtum altaris accedere. In quo non parum uidentur errare multi in ecclesia, qui illos qui manserunt in peccato carnis per totum annum usque ad Dominicam in Ramis palmarum, de quibus certum est eis, quòd decem annis uel amplius post tertiam diem Paschæ, ad peccatum carnis redierunt, cõmunicant indifferenter: non attendentes quod hic dicitur, Aduena non comedet ex eo. Interlin. illum aduenam uocat, qui nuper uenit ad fidẽ, nec adhuc firmus est. Mercenarius uerò est qui pro lucris tẽporalibus Christo seruit, qui agnum uerũ comedere non deberet: quod ualde male obseruatur in ecclesia Dei.

¶Quæ

¶Quæ faciunt ad detestationem indignè conficientium.

POSTQVAM ostensum est in quibus dignitas conficiendi attendatur, subiungendæ sunt authoritates & rationes, & exempla quæ ualent ad detestationem huius peccati. ¶Et primo ualet ad hoc illud Gregor. De quolibet indignè conficiente uel sumente corpus Christi, sicut de Iuda, dicit dominus: Veruntamen ecce manus tradentis mecum est in mẽsa. ¶Sicut Iudas tradidit Christum persecutoribus: sic conficiẽs uel sumens corpus Christi indignè, tradit eum quantum in se est dæmonibus, dum ponit eum in loco qui est in potestate dæmonum. ¶Secundo facit ad hoc illud Augustin. Magis peccant qui tradunt Christum peccatoribus mẽbris diaboli, quàm qui tradidèrunt eum crucifixoribus Iudæis. ¶Tertiò facit ad hoc quod dicit Gloss. super uersum illum, Dederunt in escam meam fel: ubi sic habetur. Hoc adhuc facit contemptor sedentis in cœlo, & grauius peccat quàm qui crucifixerunt ambulantem in terra. Quod uerũ est ad minus quo ad circunstantias multas. ¶Prima est: quia indignè sumentes corpus Christi, sciẽter contumeliam Christo inferũt, quem uerum Deum esse credũt: deteriores in hoc Iudæis, qui si cognouissent, nunquam dominũ gloriæ crucifixissent. 1. Corint. 2. Vnde non potest Dominus rogare pro indignè sumentibus, sicut pro Iudæis rogauit, dicens: Pater, ignosce illis, quia nesciũt quid faciunt. Lucæ 23. ¶Secunda: quia contemnunt Christum regnantem, quem Iudæi contempserunt mortalem. Maior autem cõtumelia est quæ infertur alicui in statu honoris, quàm quæ infertur ei in statu humilitatis. Sicut contumelia quæ infertur alicui cùm miles est, maior est, quàm quæ infertur ei quum domicellus est. ¶Tertia circunstantia est, quia contumelia crucifixionis tantum semel à Iudæis illata est: ab indignè uerò cõficientibus uel sumentibus quotidie infertur. ¶Quarta, quia uilitas & macula culpę magis Deo displicet, quàm uilitas pœnæ quæcunque sit: sed indignè sumentes corpus Christi, faciunt quantum in se est ad hoc quòd Christus polluatur, sicut infrà patebit. Ergo quantum in se est faciunt illi, ut uidetur, quod magis sibi displicet, quàm quod fecerunt ei Iudæi. ¶Præterea quam maiorem contumeliam potest quis inferre domino suo, quàm si eum capiat, & in carcerem immundissimum proiiciat? Non esset maior contumelia si eum occideret, licet maior dolor ibi esset. Contumelia uerò ista satis insinuatur ad Hebr. 10. ubi conculcatio uocatur. Sic enim ibi legitur: Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione, duobus aut tribus testibus, moritur: quanto

magis putatis deteriora mereri supplicia qui filium Dei conculcauerit? Vbi dicit Glos. Christũ cõculcat, qui liberè peccat absq; timore & pœnitentia. Et indignè eo participat. Idẽ insinuatur nobis Ioannis 13. ubi dicitur: Qui manducat panem meum, leuabit super me calcaneum suum. Calcaneo conculcatio fit. Et ubi nos habemus in Psal. Magnificauit super me supplantationem. Alia litera habet, Ampliauit super me calcaneũ suum, id est, erexit pedẽ, ut me cõculcaret. ¶ Ad detestatione huius peccati facit quod legitur 1. ad Corin. 11. Quicunque manducauerit hunc panẽ, & biberit calicem domini indignè, reus erit corporis & sanguinis domini. ubi dicit Glos. id est, reus erit ac si Christum occideret. Si quis qui fidem haberet, sciret semel se Christum crucifixisse, ipse uellet nullis pedibus per totum mundũ toto tempore uitæ suæ pœnitentiam agere: quid ergo debent etiã facere illi qui toties cõmiserunt peccatum simile illi peccato? Itẽ dicit Ambro. Qui indignè Christum sumit, idem est ac si interficiat. Talis iterum Christum crucifigit: iuxta illud ad Heb. 6. Rursum crucifigentes filium Dei, & ostentui habentes. Ipsi quantum in se est Christum iterum crucifigunt eum ostentui habentes: id est, derisioni. Illudunt enim ei dum simulant se eum adorare, quẽ in ueritate inhonorãt. Vnde potest Christus dicere de eis, quod super dolorem uulnerum suorũ ei addiderunt. Tales quantum in se est, corpus Christi polluunt. Vnde Malach. 1. Dicit Dominus exercituum: ad uos, ò sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & dixistis, In quo despeximus nomen tuum? Et subditur: Offertis super altare meum panem pollutum. Vbi dicit Glo. Panem, id est, corpus Christi polluit, qui indignus accedit ad altare, & ad mensam Domini. Talis sordidus, & excommunicatus corpus Christi osculatur. De excommunicatione eius 1. ad Corinth. ulti. Si quis nõ amat dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema. Ad aliud uerò pertinet quod dicit quidam sanctus indignè conficienti: Quomodo labiis illis oscularis filium Virginis, quibus osculatus es labia meretricis? ¶ Attendere deberet talis etiam formam uerborũ, qua Christus admonet eũ, ut aduertat hoc esse corpus suũ quod sic contrectat. Hoc, inquit, est corpus meum, super quod os tuum fœtidum aperis, quod quum sis fera pessima, deuorare præsumis, Et idolothitum facis, quia cani uel porco apponis. In cuius faciẽ expuis, quando in lutum platearum proijcis. Ad primum potest referri quod legitur in Psalm. Os peccatoris, & os dolosi super me apertum est. Hoc uerè potest dicere Christus, quando indignè conficiens os aperit ad suscipiendum

dum eum. Ad secũdum potest referri quod dicit Iacob Genes. 37. Fera pessima comedit eum. Tertiò, de corpore Christi idolothitũ facit, qui ex cupiditate celebrare præsumit. Cani uel porco apponit illud, qui illud assumit, quum porcus fit per luxuriam, imò porco immundior, uel canis per detractionem. Vnde uidetur dicere illud quod dicit Goliath ad Dauid. 1. Regum. 22. Veni, inquit, ad me, & dabo carnes tuas uolatilibus cęli & bestijs terræ, cum ipse sit uolatile cæli per superbiam & bestia terrę per cupiditatem & auaritiam. Ad duo uerò ultima ꝑtinet quod dicit quidam sanctus: Sacerdos luxuria inquinatus iuxta filium Virginis ponit idolum Veneris. Et dum sanctam faciem benedicit, qua in faciẽ eius spuit, dum sumit filium Dei, quasi in lutum platearum proijcit. Cum de Sarracenis dicatur, Deus uenerũt gentes in hæreditatem tuam, &c. Deus indignè conficientibus potest amplius dici: scilicet ꝙ polluerunt filium sanctum suum. Ad magnitudinem etiam contumeliæ facit hoc, quòd indignè conficientes Deo contumeliam inferunt, quasi coram curia sua congregata. Adest enim ibi Deus, ad sunt homines & angeli. Vnde Gregor. Quis fidelium dubium possit habere in ipsa immolationis hora ad sacerdotis uocem cælos aperiri, atque in illo Iesu Christi mysterio angelorum choros adesse, summis ima sociari, terrena cœlestibus iungi? Ad magnitudinem etiam contumeliæ facit hoc, quòd tales inferunt Deo contumeliam in propria domo eius. Vnde Ieremiæ 11. Quid est quòd dilectus meus in domo mea facit scelera multa? ¶ Præter prædicta sunt quatuor quæ faciunt ad detestationem huius peccati. ¶ Primum est, magna ingratitudo quæ est ibi. Venit enim diuina maiestas uisitare hominem in sacramento altaris, & hoc cũ plenitudine charismatum. Vnde Eucharistia uocatur sacramentum istud, & miser homo non timet cõtumeliam ei inferre, quem pro posse suo debuit honorare. Satis admirari possumus in hac parte bonitatem diuinam & peruersitatem humanã. Quid est homo (ait Dauid) quia magnificas eum: aut filius hominis, quia uisitas eum? Etiam latrones illis ad quorum mensam comederunt, seruant fidem: per annum indignè uerè conficiens uel communicans, in ipsa mensa ad quam cum Domino comedit, ei contumeliam facit. Vnde bene potest dici de domino illud Eccl. 28. Pascet & potabit ingratos, & adhuc amara audiet. Ad magnitudinem ingratitudinis facit hoc, quòd in sacramento illo mors domini figuratur. Vnde 1. ad Corinth. 11. Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem domini annuntiabitis. Magna uerò ingratitu-

do est, aliquam ei contumeliā inferre quem recordatur mortuum pro suo amore. ¶ Secundo facit ad detestationem huius peccati hoc, ꝙ indignè conficientes uel communicantes, infeliciores uidentur esse cæteris peccatoribus. Ipsum enim summum bonū eis est noxium, & ex ipsa moriuntur, & ex ipso antidoto incurrunt infirmitatem ad mortem. Quis locus curationi, quando quod debuit curare hominem, ipsum interfecit? Vnde in libro Prosperi: Sacramentum summæ pietatis sibi in iudicium sumit indignus. Bene esse non potest male accipienti quod bonum est. Tertiò facit ad detestationem huius peccati, pœna quam dominus accipit etiam in præsenti de indignè sumentibus corpus Christi. Vnde 1. Corinth. 11. postquam dixit Apostolus: Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, subdidit. Ideo inter uos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Et exponit Gloss. Infirmi febribus, imbecilles longis ualetudinibus, & infirmitatibus, & dormiunt morte corporis. Legitur etiam in libro Paschasij, quod quicunque indignè communicat, nisi bonitas Christi, cuius iudicio omnia pendent, gladium suspenderet, & temporalem iudicem, ut pœniteant remoueret, ab angelis ad hoc positis perimeretur. Nec mirum. Si enim pro morte Christi gens Iudæorum destrui debuit, & peccatum indignè conficientium simile est peccato eorum, qui crucifixerunt Christum, sicut prius ostēsum est: iustissimè possunt tales à domino interfici. ¶ Vltimo faciūt ad detestationem huius peccati diuersa exempla. Et de multis pauca ponamus. Ioannes Baptista in utero matris sanctificatus, a pueritia in eremo conuersatus, & inuitatus à domino, timuit tangere uerticem domini, & ipsis angelis reuerendum & tremendum. Vnde cantat ecclesia de eo: Baptista contremuit, & non audet tangere sanctum Dei uerticem: sed clamat cum tremore, Sanctifica me Saluator. Quomodo ergo aliquis immundus non timet sumere totum corpus Christi iam glorificatum? Item beata Magdalena quæ tanto feruore dominum diligebat & tam deuotè ei uiuo & mortuo seruiebat, non est permissa tangere pedes domini, eo quòd non crederet Filium æqualem esse Patri: Item beatus Marcus sibi abscidit pollicem, ut reprobus esset sacerdotio: tantum reuerebatur Dominicum corpus cōficere. Et quidam senior inter eremitas, cùm ab illis eligeretur in sacerdotem, & ab episcopo Aegypti ordinatus esset, ait; Ego licet sim sacerdos, in uita tamen mea non conficiam. Legitur etiam 2. Regum sexto, de Oza, quòd cum bobus recalcitrantibus arca declinaretur, ipse extendit manum suam

nus, qui per fidem Deum uidet. Verus Christianus deberet dicere illud uerbũ Dauid: Si dedit somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem donec inueniam locum domino: supple male mihi accidat. ¶ Tertiò, potest dolere qui saltem semel in anno non communicat, quia non facit quod dominus præcepit discipulis suis, quum recessurus erat ab eis, uolens illud infigi maximè memoriæ eorum. Hoc facite, inquit, in meam commemorationem. Hoc quasi signum sui amoris reliquit dominus ecclesiæ suæ. Et uæ illi qui non habet memoriale à tanto amico sibi relictum. ¶ Quarto dolere posset talis de diaboli præsentia. Vbi enim est Dei absentia, adest diaboli præsentia ¶ Quintò, dolere posset: quia fraudatur utilitate quæ consequitur ex aduentu dñi in aliqđ hospitium. Non.n.est ad uétus eius absq; magna utilitate: Vnde cum Zachæus dñm in hospitio suo recepisset, audiuit à domino: Hodie salus huic domui facta est: ut legitur Luc.19. Raab etiam saluata est, quia suscepit nũtios domini: ut legitur Iosue 6. Et uiduæ quæ Eliam suscepit, nõ defecit farina, & oleũ non est diminutum: ut legitur 3. Reg.17. Si adeò utile fuit seruos Dei in hospitio recepisse, q̃ utile est credẽdum esse ipsum dominum in hospitio suo recepisse: non modica securitas est talem sociũ habere. Vñ Dauid: Si ambulauero in medio umbræ mortis, nõ timebo: qm̃ tu mecum es. & iterum: Dominus protector uitæ meæ, à quo trepidabo? Et subditur: Si consistãt aduersum me castra, nõ timebit cor meũ. De illo uero q dñm non suscipit, põt intelligi illud q legitur Eccl.4. Væ soli: quia si ceciderit, non hẽt subleuantem se. Talis cum mensa altaris indignus sit, et est indignus mensa cælesti. Et cùm domino hospitium negauerit merito ianua cœlestis regni ei clausa erit.

¶ De peccato illorum qui per mortale peccatum Deum a se expellunt.

HVIVS peccati magnitudo potest ostendi multipliciter. Primò, per hoc, quòd turpius eiicitur quàm non admittitur hospes Si enim peccatum tantũ est domino negare hospitium, manifestũ est magnum ualde esse peccatum iam susceptum expellere ab hospitio suo. ¶ Secundo potest ostẽdi magnitudo huius peccati per hoc, quòd talis similis est Iudæ qui postquam ad mensam domini comederat, eum tradidit hostibus suis. Etiã latrones timent cõtumeliam inferre eis ad quorum mensam comederunt. De tali potest intelligi illud quod legitur Eccl.6. Est amicus socius mensæ & non permanet in die necessitatis. Tales etiam similes sunt Iudæis, qui in die qui dicitur dominica in Ramis palmarũ, Chri-

ftum honorificè fuſceperunt, & poſt eum eiecerunt cum cõtumelia magna. Sunt aliqui qui ſeptẽ ſeptimanis Chriſto hoſpitium parant: poſtquam uerò ſuſceperunt eum, nullam reuerentiam ſibi exhibent, immo tot contumelias ei inferunt, ꝙ eum oportet inde exire. Venturo magnam reuerentiã exhibent, præſenti uerò nullam. Vnde Ber. admirans dicit: Quid minus præſenti q̃ uenturo debetur? Quid minus reuerentiæ temporis Reſurrectionis exigit, quã Paſſionis? Tales ẽt ad modum Iudæorum Barrabam latronẽ filio Dei præponunt, dum filium Dei à ſe expellunt, & infernalẽ latronẽ introducũt. Expellũt eũ q̃ eos ꝓtegebat, & introducũt eũ q̃ eos iugulet. Vñ Io. 10. Fur non uenit niſi ut furetur, & mactet, & perdat. Quantum autem diſpliceat Deo tale peccatum, innuit dominus in Pſal. ubi dicit: Si inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem utiq;. Tu uerò homo unanimis dux meus & notus meus, qui ſimul mecum dulces capiebas cibos &c. Et ſubditur: Veniat mors ſuper illos, & deſcedant in infernum uiuentes. Et alibi: Homo pacis meę in quo ſperaui, qui edebat panes meos &c. Et ſubditur: Domine, reſuſcita me, & retribuam eis.

De uitio proprietatis in religioſis.

CAP. XIII.

AD huius peccati deteſtationẽ poſſumus ponere XII exẽpla. Primum eſt Gen. 19. ubi legitur, ꝙ uxor Loth pòſt ſe reſpiciens, uerſa eſt in ſtatuã ſalis. Vir religioſus tunc poſt ſe reſpicit, qñ diuitias huius mundi quas reliquit, concupiſcit. Statua corpus eſt ſine ſpiritu. Vnde clauſtralis tunc ſtatua efficitur, qñ ſolo corpore in clauſtro conuerſatur, corde uerò in mundo. Statua ſimilitudinem habet hominis, & non eſt homo: ſic talis ſimilitudinẽ monachi habet & monachus non eſt. Notabile enim eſt, ꝙ uxor Loth uerſa eſt in ſtatuam ſalis, quia talis monachus exemplo ſuo condit alios, ſed ſibi utilis non eſt. Hoc exemplum reuocat dominus ad memoriam, Lucæ 16. dicens: Memores eſtote uxoris Loth. Ad idem pertinet illud Lu. 9. Nemo mittens manum ſuam ad aratrum &c. Scd̃m exemplum eſt Geneſis 31. ubi legitur Rachel furatam fuiſſe idola Laban. Laban, candidatio interpretatur, ſiue candidus: & ſignificat mundũ qui hẽt quendam candorem exterius. Rachel uerò uirum contemplatiuũ figurat. Rachel uerò idola furaẽ Laban, quãdo clauſtralis diuitias huius mundi amplectitur amore. Notabile uerò eſt in hoc exemplo, ꝙ Iacob tanta pœna iudicauit eſſe puniendum qui hoc feciſſet. Ait enim, apud quemcunque inueneris deos tuos necetur coram fratribus noſtris. Notabiliter etiam diuitiæ quas clauſtrales illicite poſſident, idola uocantur, & quia

suam, & tenuit eam. Et iratus indignatione dominus cõtra Ozã percussit eum super temeritate, qui mortuus est ibi. Tradunt Hebræi, quòd ea nocte dormierat cum uxore sua. Si Oza interfectus est à domino, quia præsumpsit tangere arcam quæ erat figura Dominici corporis, cum ea nocte iacuisset cum propria uxore: quid meretur ille qui iacuit cum sua concubina, & tamen ipsum uerũ corpus Domini tenere uel sumere præsumit? Item legitur 1. Regum 6. quòd Bethsamitæ percussi sunt à Domino, eò ꝙ uidissent arcam Domini: & percussi sunt LXX. uiri, & quinque millia plebis. Si tot homines percussi sunt, quia attentauerunt circa arcam Domini, quod eis erat prohibitum, scilicet uidere arcã Domini nudam: quid merentur illi qui attrectant aliquid circa corpus Domini, quod eis prohibitum est? Præterea sancta Maria Aegyptiaca pœnitentiã agens in deserto, semel tantum hoc sacramẽtum accepit à Zosymo eremita loci illius. Et licet singulis diebus fuerit lacrymata, tamen tunc amplius quasi usque ad effusionem oculorum. Legitur etiam Matthæi 8. quòd centurio dixit domino dicenti sibi, Ego ueniam & curabo puerum tuum. Domine, nõ sum dignus, ut intres sub tectum meum. Et Lucæ quinto legitur, quòd Petrus ait Domino, Exi à me, quia peccator sum. Legitur etiam Exodi 3. quum dominus apparuisset in rubo Moysi, quòd dixit ei Dominus: Solue calciamentum de pede tuo: locus enim in quo stas, terra sancta est. Sic cùm dominus adest in sacramento, omne morticinium remouendum est.

¶ *De peccato eorum qui non curant communicare.*

POST peccatum eorum qui indignè conficiunt uel communicant, dicendum est de duobus peccatis quæ uidentur esse annexa huic peccato, scilicet de peccato eorũ qui nunquam curant cõmunicare, & de peccato eorum, qui postquam Dominum in sacramento altaris sumpserunt, per peccatum mortale eum à se expellunt. ¶ Ad detestationẽ uerò primi peccati triplex testimoniũ scripturæ potest adduci. ¶ Primũ est in ueteri lege, Numeri 9. ubi sic legitur: Homo qui fuerit immundus super anima, siue in uia procul, faciat phase Domino mẽse secundo. Si autem mũdus est, & in itinere non fuit, & tamẽ nõ fecit phase, exterminabitur anima illa de populis suis. Immundus super anima dicebatur ille, qui immundus erat ex contactu mortui. ¶ Secundum testimoniũ est in noua lege, Ioan. 6. ubi dicit dominus: Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis. ¶ Tertiũ testimonium est, cõstitutio ecclesiæ,

quæ dicit, quòd quilibet postquã ad annos discretionis peruenerit, saltem semel in anno confiteatur omnia peccata sua, & suscipiat reuerenter ad minus in pascha Eucharistiæ sacramentũ: nisi fortè de consilio proprii sacerdotis ob aliquã rationabilem causam ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum. Alioquin uiuens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Multum autem dolere debet ille qui non communicaret saltem semel in anno. ¶ Primò, debet esse causa doloris hoc, ꝙ Dominum multũ offendit. Non enim parum offenditur Deus, quañdo à suis negatur ei hospitium semel in anno, in quibus deberet habere continuè hospitium. Quòd autẽ Deus multũ ex hoc offendatur, potest ostẽdi ex hoc, quod legitur Luc. 10. de his qui non essent recepturi discipulos eius: Dico uobis ꝙ Sodomis in die illa remissius erit, quàm illi ciuitati quæ non receperit uos. Si tñ offenditur Deus, quando discipuli eius non suscipiuntur: quantum credendus est offendi, quando sibiipsi hospitiũ negatur, & pręcipuè quia à suis? Vnde Ioan. 1. In propria uenit, & sui eum non receperunt. Qui domino hospitium negant: timere possunt ne dicatur eis illud uerbũ quod legitur Matthæi 25. Discedite à me maledicti in ignẽ æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Et subditur causa: Hospes eram, & non collegistis me. Timere etiam possunt ne accidat eis sicut Sodomitis, qui inhospitales erãt, quos ignis & sulphur succendit. Vnde Origenes, Domos hospitales ingressi sunt angeli: scilicet domũ Abraham & Loth. Domos uerò hospitibus clausis ignis & sulphur succendit. Talem uindictam uolebãt Iacobus & Ioãnes sumere de Samaritanis, qui nuntios Christi non susceperant: ut legitur Luc. 9. Vnde dixerunt domino, Vis dicamus ut ignis de cælo descendat, & consumat illos? Secundò debet dolere de indignitate sua. Sunt quidam qui sibi applaudũt, dicentes quòd melius est corpus Christi non sumere, quàm indignè sumere. Quibus dicimus, quòd in hoc bene faciunt quòd non indignè sumunt: quia non est bonum sumere indignè panẽ filiorum, imò panem angelorũ, & dare canibus: tamen dolere debent, quia se canes inueniunt, qui filij Dei esse deberent. Dolere etiam deberent de hoc, quòd uident se esse uasa mortis & iræ, & receptacula immunditiæ, qui deberent esse receptacula gratiæ & uitæ. De homine qui indifferenter sordes peccatorum in se recipit, Deo uerò locum præparare negligit, potest dici illud uerbum quod legitur Osee 8. Israel factus est quasi immũdum in nationibus. Israel est Christianus,

eos. Si enim in talibus qui professionem non promiserant, Deus morte puniuit hos, q̄ acceperãt denarios sibi à lege prohibitos: quanta pœna dignum est puniri peccatum tale in uiris perfectis? ¶ Octauum exemplũ est, in Anania & Saphira uxore eius, q̄ fuerunt primi proprietarii in Nouo testamento: qui propter peccatũ istud, morte subita interfecti sũt, ut legitur Actuum 5. ¶ Nonum exemplum est in Vitis patrum, de quodm hortulano, qui omnia dabat in eleemosynas quæ de suo labore acquirebat, præter tenuem uictũ. Tandem suggestum est in inspiratione spiritus maligni, ut colligeret aliquam pecuniã, quam cùm senex esset uel ægrotaret, posset expendere & fecit sic. Cõtigit autẽ eum infirmari in pede, & expendit quicquid habebat in medicos: & curari nõ potuit, & tandem unus de expertis medicis dixit eum non posse curari nisi per pedis abscissionẽ. Et cum sequenti medicus allaturus esset instrumenta ad pedem abscindendum, nocte præcedente hortulanus ille pœnituit de nũmis collectis quòd non dederat pauperibus. Et astitit ei statim angelus domini, dicens: Vbi sunt nummi quos collegisti, & ubi est spes quam tractasti? Qui cùm pœniteret & misericordiã peteret, angelus domini tetigit pedem eius, & sanatus est. In mane uerò medicus ueniens, inuenit hortulanum in agro sanatum atque operantem, & glorificauit Deũ. ¶ Decimum exemplum est, de quodam fratre, qui renuntians seculo, & sua dans pauperibus, uenit ad abbatem Antoniũ, quædã tamen sibi retinuit. Quod cùm comperisset Antonius, dixit: Si uis monachus esse, uade compara tibi carnes, & impone corpori tuo nudo, & ueni sic ad me. Qui cùm hoc fecisset, tã canes quàm aues corpus suum propter carnem rapiendam dentibus & unguibus dilacerauerunt, & sic dilaceratus uenit ad Antonium. Cui Antonius: Quicunque renuntiauerit seculo, & uult adhuc habere pecuniam, sic à dæmonibus laceratur. ¶ Vndecimum exemplũ est, de quodam fratre qui reseruauit sibi duos aureos. Et cùm in infirmitate pœnitẽtia ductus manifestasset hoc Gregorio: tamen Gregorius noluit parcere ei, q̃n & infirmũ & mortuum puniret. Subtraxit enim ei in infirmitate uisitationem fratrũ, & post mortem uoluit eum multis diebus carere Christiana sepultura: exemplo suo docens prælatos ecclesiæ quantum zelum debeant habere contra peccatum istud. ¶ Duodecimum exemplum est in Vitis patrum, de quodam qui erat eremita in Aegypto, cui diabolus ostendit magnum thesaurũ sub terra, qui fuerat Pharaonis. Cui ipse respondit: Pecunia tua tecum sit in perditionem. In hoc quòd dia-

bolus

bolus thesaurum illum ostendebat eremitæ, satis apparet quantum diabolo placeat uiros perfectos habere diuitias, & per consequens quãtum Deo displiceat.

¶ De duodecim stultitijs religiosi proprietarij.

SECVNDO possunt ualere ad detestationem huius peccati, xij. stultitiæ, quibus ostenditur laborare ꝓprietarius. ¶ Prima est, quòd ipse est ualde fatuus mercator. Similis enim est homini negotiatori, quærenti bonas margaritas. Inuenta autem una pretiosa margarita, uendit omnia quæ habet, & emit eã. Deinde margaritam illam conculcat, & pro nihilo dat. Margarita ista Deus est, pro quo claustralis quidem mundum dedit totum, & etiam seipsum. Quam quasi pro nihilo dat, cum pro aliqua re tẽporali Deũ amittit. Ad cumulum etiam huius stultitiæ accedit quòd eandem margaritam quotidie non cessat emere, scilicet ieiunijs, uigiliis, & orationibus, cum tamen in tali statu nullo pretio possit eã emere. ¶ Secunda stultitia est, ꝙ cùm dominus eripuerit eum de naufragio huius seculi, & quasi collocauerit eum in loco tuto, scilicet in naui religionis, ipse furtiuè aliquantulum de mari in naui ponit, in quo ipse submergitur. Vnde accidit ei sicut barbari dixerunt accidisse Paulo, Actuũ 28. cum euasisset de naufragio, & adhæsisset uipera manui eius. Vtique homicida est homo hic, dixerunt ipsi, qui cùm euaserit de mari, ultio non sinit eum uiuere. ¶ Tertia stultitia est, quòd cùm ipse iam mortuus sit: tamen timet fame mori. Et cum solã uitam æternam deberet quærere, à mortuis enim sola uita æterna quæritur, ipse tamen adeò cupidus est, ut cupiditate acquirendi fur efficiatur. Si similis monstro est auaritia, sicut Seneca dicit, qd dicẽdum est de auaritia mortui? religiosi dicuntur mundo mortui. De morte ista legitur ad Coloss. 3. Mortui estis, & uita uestra abscondita est cũ Christo in Deo. De morte etiam ista legitur in Vitis patrum, quòd cùm quidam senator reliquisset abbati Arsenio magnam hæreditatem, & delatum fuisset ad eum testamẽtum, ipse ait: Ego prius mortuus sum, quàm ille. Ipse autem modo mortuus est, quomodo me fecit hæredem? Et remisit testamentum nihil accipiens. ¶ Quarta stultitia est, quòd ipse in loco saluationis sibi facit locũ perditionis. Vnde quodam speciali modo potest dici filius perditionis, sicut Iudas. Vnde dominus: Nemo ex uobis perijt nisi filius perditionis. Bene fuit Iudas filius perditionis, qui cum Saluatore & societate in qua soli saluandi erãt, solus se perdidit. ¶ Quinta stultitia est, ꝙ uidetur habere magnã uoluntatem quòd furetur, & per consequens quòd suspendatur,

qui

quia inutiles sunt eis sicut aurum & argentum idolorum inutilia idololatris: & quia fidem & spem & amorem quæ in solo Deo ponere deberent in pecunia ponunt. Vnde nec ueram fidem, nec uerã spem, nec ueram charitatem habent. Primum patet ex eo q̃d ait Aug. Qui ueram fidem habet de Deo, non cupit in his miseriis fieri diues. Non.n.plus est mundus, quàm Deus. De spe uerò idem potest ostendi: quia dicit Aug. quòd de Deo desperare, est spẽ in creaturis posuisse. Proprietarius fiduciam quã deberet habere in Deo ponit in nummo, & dum in diuitiis suis confidit, fallunt eum diuitiæ, & ipse corruit in infernum. iuxta illud Prouerbiorum 11. Qui confidit in diuitiis, corruet. Amorem etiam qui in solo Deo ponendus est, ponunt proprietarii in pecunia: amant enim pecuniam plus quàm Deum. Quod patet ex hoc, quòd cùm ipsi non possint simul habere Deum & pecuniam, potius eligunt amittere Deum, quàm pecuniam nõ habere. Sed illud Deus est uniuscuiusq; quod præ cæteris diligit, sicut superius ostensum est. Pecunia igitur proprietarii Deus eius est. Vnde ipse idololatra est.

¶ Tertium exemplum est Exod. 19. ubi Deus qui prouisor erat filiorum Israel, noluit quòd aliquis eorum de manna in mane relinqueret. Qui non audierunt eum, sed reseruauerunt inde: & quod reseruauerũt, computruit.

¶ Quartum exemplum est Iosue 7 ubi legitur quòd cũ prohibuisset dominus ne quis acciperet sibi de anathemate Iericho, Achor tamen tulit inde chlamydẽ coccineam, regulam auream, & ducẽtos siclos argenti. Iericho, quod interpretatur luna, significat mũdum istum qui mutabilis est ad modum lunæ, qui anathema debet esse uiris claustralibus. Sed aliqui sunt qui anathema istud cum Achor furantur, dum pecuniam sibi prohibitam habere uolunt. In illis uerò tribus quæ furatus est Achor, tres species ꝓprietatis figurantur. In regula aurea intelligitur proprietas interior: .s. proprietas sensus & uoluntatis. In auro autem propter splendorem, sapiẽtia solet intelligi. Regula uerò quæ à regendo dicitur, bene pertinet ad uoluntatẽ quæ habet regimen & imperiũ in homine. In pallio uerò coccineo intelligitur conuersatio exterior habens peccatum. In coccino enim peccatum intelligitur, sicut & in principio Esaiæ, ubi dicitur, Si fuerint peccata uestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur. Pallium coccineum furatur claustralis, quando aliquid retinet de exteriori conuersatione seculari, uel in habitu, uel in tonsura uel in aliquo tali. Notabiliter autem dicitur ibi pallium ualde bonum: multis enim claustralibus uidetur ualde bona conuersatio

ſatio ſecularis. Hoc eſt pallium illud de quo legitur Cant. 5. Tulerunt pallium meũ cuſtodes murorum. ¶ Quinq; aũt notabilia ſunt in iſto exemplo. Primum eſt hoc, ꝙ dñs dixit filiis Iſrael: Non ero, inqt, ultrà uobiſcum, donec côteratis eũ qui huius ſceleris reus eſt. In quo innuitur, quòd dñs cõtra totam unam abbatiam iratus eſt, qñdoq; ꝑꝑ unum proprietarium quã tolerant. Vnde oẽs qui ſunt in aliqua tali religione, deberent perſequi illum quem ſciunt proprietarium eſſe. Secundũ uerò ubi legitur: Anathema in medio tui Iſrael eſt, non poteris ſtare coram hoſtibus tuis, donec deleatur ex te qui contaminatus eſt hoc ſcelere. In quo uerè innuiť, quòd ꝑꝑ illud peccatum poteſtatẽ hẽt diabolus præcipitãdi clauſtrales in multa alia peccata.

¶ Tertiũ notabile eſt, quòd ea q̃ Achor furatus eſt, non ꝓficiũt illi: nullum lucrum inde habuit, niſi pc̃m & pœnam peccati. In terra ea abſcondit, & cùm moriturus erat, ea manifeſtauit. Sic proprietarii ſæpe ad lucrum non habent de pecunia ſua, niſi quod cuſtodes ſunt dum uiuũt, & in morte manifeſtant eã. ¶ Quàrtum notabile ẽt eſt quod legitur Ioſue dixiſſe ibi: Quia turbaſti nos exturbet te dominus in die hac, in quo innuitur quòd ꝑꝑ turbationem proprietarii non debet diminui quin ei ꝓprium auferatur. Quintum notabile eſt quod ſubditur, Lapidauitq; eum omnis Iſrael, & cuncta quæ illius erãt igne conſumpta ſunt, In igne intelligitur magnus zelus quem debent habere clauſtrales cõtra illud uitiũ. In lapidibus uerò intelliguntur increpationes quibus lapidandus eſt propietarius. Quintum exemplũ ẽ de Iuda qui in congregatione domini loculos habuit qui figurã tenet ꝓprietariorũ. Notabile uerò eſt in iſto exẽplo, quod amor lucri occaſio fuit Iudæ tot & tantorũ malorũ, & tñ paruam uel nullam utilitatẽ inde habuit. Pęnitentia.n. ductus retulit xxx. argenteos. Mat. 22. nunquã comedit uel bibit inde. Sic proprietarii multa mala committunt, ut pecuniam habeant, qñdoque nullam utilitatem inde conſequuntur. ¶ Sextum exemplum eſt 1. Reg. 15. ubi legitur, quòd dominus ꝓhibuit Saul, ne ex rebus Amalech aliquid concupiſceret: & nõ obediuit Saul, imò reſeruata ſunt meliora de ouibus & armentis & adeò offenſus eſt dominus, ut hac de cã regnum abſtulerit Sauli. Septimum exemplum eſt 2. Mach. 12. ubi legitur quod Iudas Machabæus uenit quadam die ut tolleret corpora quorundam da ſuis qui proſtrati fuerant in bello, uolens ponere ea in ſepulchris paternis, & inuenerunt ſub tunicis interfectorum denarios idolorum, a quibus lex prohibet Iudæos, & omnibus manifeſtum factum eſt ob hãc cauſam corruiſſe

eos.

qui uendidit sua, & dedit pauperibus, ut in monasterio furaretur aliena. ¶ Sexta stultitia est, quòd ipse locum illum quem declināt homines scelerati ne scelera sua ibi committant, ipse intrat ut ibi malam uitam ducat. Et qui cauebat sibi à furto in seculo, non timet furari in loco sancto. De quo uidetur admirari dominus Ierem. 9. dicens: Quid est quòd facit dilectus meus in domo mea scelera multa? ¶ Septima stultitia est, quòd cùm dominus ab eo remouerit iram suam, ipse tamen conatur ad hoc quòd habeat aliquid de ipsa. Ira domini effusa est super abundantiam diuitiarum. Vnde legitur Apocalyp. 17. quod angelus effudit phialam suam in illud flumen magnum Euphratem. A qua ira liberatur qui mundoq; renuntiat. Sed proprietarius de ira ista uult habere, dum diuitias uult possidere. Vnde Iac. ultimo dicitur de diuitibus: Thesaurizastis uobis iram in nouissimis diebus. Ibi dicit gloss. Nescit miser thesaurum iræ cum thesauro pecuniæ pariter cumulari. ¶ Octaua stultitia est, quòd ipse aliena colligit, & propria negligit. De his quæ propria esse non possunt, uult facere sibi proprium, & iusto Dei iudicio amittit omne proprium. Aliena sunt nobis temporalia ista, sicut ostensum est prius. Quia secundum Ambros. non sunt hominis bona, quæ ferre secum non ualet. Nec possunt esse propria, cum sint separabilia, quæ dum proprietarius colligit, & ibi appropriare quærit, ipse omne proprium amittit. Primò amittit proprium Dei, cuius propriū est misereri & parcere: quia iuxta uerbum beati Bernard. monacho habenti proprium negabit dominus proprium suum. Nec est parua amissio ista, homini peccatori. Secundo amittit seipsum: quia sicut communiter dicitur, & uerum est, Monachus habens de proprio obolum, non ualet obolum. Tertio, amittit bona interiora, quæ proprie possunt dici nostra: sicut ostensum est prius. Quarto, amittit bona æterna, quæ propriè possunt dici nostra, quia non possunt homini auferri. Nona stultitia est, quòd ipse sua facit pretiosiora seipso. Cum enim se Deo dederit, sua tamen dare non uult, cum tamen se dando de iure sua dederit. Vnde non debet se excusare per ignorantiam. Ius enim naturale uidetur dictare ei quòd cum ipsum a se alienauerit, nihil proprium habere possit. Proprietarius quod plus est pro eo quod minus est amittit. Cum enim se ipsum Deo dederit, non est illa oblatio Deo accepta, pro illa modica pecunia quam retinet.

¶ Ex quo se Deo dedit, ipse deberet prouidentiam sui ei relinquere. ¶ Decima stultitia est, quòd ipse de scala cæli facit scalam inferni. Immo cum iam multos gradus in scala cœli ascenderit, & ipse

ipse uult præcipitare se, & quasi saltare in infernum. Scala cæli est crux religionis, de qua scala legitur Gen. 28. ꝙ Iacob uidit in somnis scalam stantem super terram, & cacumen eius tangens cælum. ¶ Vndecima stultitia est, ꝙ ipse de porta cœli facit sibi portam inferni. Porta cœli religio est. unde Gene. 28. Non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cœli. ¶ Duodecima stultitia est, ꝙ ipse laqueum cupiditatis in quo tot homines ad infernale patibulum trahũtur, qui iam contritus erat, reparat, & molam asinariam à collo suo amotam iterum sibi alligat. Huius laquei figura fuit laqueus quo Iudas se suspendit. Idem. n. quo ad literam in Iuda accidit, qui dum sitiuit lucrum, peruenit ad laqueũ, & suspensus crepuit medius, & effusa sunt uiscera eius. Spiritualiter accidit in proprietario. Amor enim pecuniȩ laqueus est, quo occasionaliter suspendetur in inferno. Euisceratur quodãmodo, dũ proijcit interiora bona, & dũ per terrenorum sollicitudinem cor eius quasi exit ab eo. iuxta illud Eccl. 10. Proiecit enim in uita intima sua.

¶ *De multiplici peruersitate huius peccati proprietatis religiosorum.*

TERTIO potest ualere ad detestationem huius peccati multiplex peruersitas, quam facit peccatum hoc in ecclesia dei. ¶ Prima peruersitas est, quia illam partem ecclesiæ quæ deberet esse proximior cœlo, facit hoc peccatũ adhærere terræ. Illum ẽt qui deberet esse stella fixa in firmamento cœli, & lucere hominibus bono exemplo, facit hoc peccatum fixũ in limo profundi. Astra cœli, uiri claustrales sunt. Vnde Iob 38. Cũ me laudarent simul astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei. Hæ stellæ cadunt de cælo in terram, per peccatum proprietatis, ut uideatur esse impletum illud Apoca. 6 Stellæ cæli ceciderunt super terram. Hoc peccatum ẽt facit ut in cœlo ecclesiæ, quod est religio, in quo deberent esse angeli Dei, sint talpæ, immo ẽt diaboli. Diabolus est, qui malus est inter bonos. Ioan. 6. Ego uos elegi, & unus ex uobis diabolus est. Hoc ẽt peccatum facit illos qui aues deberent esse, circa terrena ista repere. unde etiam immundi sunt, iuxta illud Deute. Omne quod repitat & pennulas habet, immundum erit. Proprietarii in claustris sunt uelut uespertiliones inter aues Et sicut uespertiliones in ecclesijs habitant, sic & clerici. Non tamen ad idem. Clerici enim sunt ad Deum glorificandum, sed uespertiliones sunt ibi ad oleum bibendum. Sic proprietarij licet sint cum eis qui Deum glorificant: ipsi tamen Deum sua mala blasphemant uita. In illis impletur quod legitur Iob 1. quòd quum assisterent filii Dei coram domino, affuit inter eos etiam Satan. Proprie-

prietarius inter bonos claustrales est uelut satã inter filios Dei.

¶ *De multiplici malo quod est in proprietario.*

QVARTO potest ualere ad detestationẽ huius peccati, si mala colligantur simul quæ sunt in proprietario. ¶ Notandum ergo est, ꝙ proprietarius fur est. Vnde domus proprietarij plena iudicio scripturæ, est uelut spelunca latronum. Et de mera iustitia posset eos dominus omnes interficere subitanea morte, sicut Ananiam & Saphiram interfecit. Vel posset ignem mittere de cœlo, qui omnes combureret. Nec solum fur est, sed ẽt sæpe sacrilegus: q̃a furtum suum sæpe in loco sacro cõmittit, quia res pauperibus consecratas furatur, secundũ Hieronymũ, pars sacrilegij est res pauperum non dare pauperibus. Eadem ratione res pauperum furari, sibi sacrilegium erit. Est ẽt proprietarius proditor, & in Deũ & in proximum. In Deum, quia eũ peccando impugnat, quum expẽsis eius uiuat. In proximum, quia fratres suos defraudat bonis illis quæ sibi appropriat. ¶ Quartò, proprietarius uoti transgressor est. Voluntariam enim paupertatẽ uouit, quãmodo à se repellit. ¶ Est etiã apostata. Si enim apostata iudicatur qui habitũ deponit, quum paupertas uoluntaria magis sit de substãtia religionis, quã habitus, proprietarius potius iudicãdus erit apostata, q̃ uoluntariã paupertatẽ à se expellit. Iudicio ẽt scripturæ homicida est: q̃a ea inutiliter custodit, quæ pauperum deberent esse, & quæ pauperes deberent comedere. Vnde Ecclesiasti. 34. Panis egentium uita pauperum, qui defraudat illũ, homo sanguinis est. ¶ Est etiam proprietarius idololatra: ut ostensum est prius. Et est hypocrita. Sub habitu enim claustrali animũ gerit secularem. Extrà uidetur aureus, intus autem luteus est. ¶ Est etiã mẽdax Spirituisancto. Vnde Act. 5. dixit Petrus Ananiæ: Cur tentauit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto? Et subditur: Non es mentitus hominibus, sed Deo. Alia litera habet: Cur impleuit satanas cor tuum? Plenus enim fuit primus proprietarius satana. De iure etiam naturali uidetur esse excommunicatus. Quum enim ipse bona sua alijs non cõmunicet, ipse indignus est communicare bonis aliorum. Est etiã maledictus iudicio scripturæ: iuxta illud Ios. 6. Maledictus uir coram Deo qui reædificauerit Iericho. Frequenter enim indignè conficit uel communicat proprietarius: quod quantum sit peccatum, satis ostensum est prius. Præterea proprietarius peccat in Patrem, peccat in Filium, peccat in Spiritumsanctum. In Patrem peccat, dum de sua potentia dubitare uidetur. Dum enim timet mori fame, si ea quæ uouit Deo seruauerit, uidetur facto dicere il-

lud Psal. Nunquid & panem poterit nobis dare, aut parare mensam in deserto? In Filiũ peccat, dum sapiẽtiã eius deridet. iuxta illud Prouerb. 15. Stultus deridet disciplinam patris sui. Sapientia Christi fuit, paupertatem diuitijs præponere, & molestias delitijs. Vnde ad Hebræos 12. legitur de ipso, ꝙ proposito sibi gaudio sustinuit crucem. Super quem locũ dicit Augu. Omnia terrena bona contẽpsit homo Christus, ut contemnenda mõstraret. Omnia mala terrena sustinuit quæ sustinenda præcipiebat, ut nec in illis quęreretur felicitas, nec in istis timeretur infelicitas. Et istam sapientiã deridet ꝓprietarius. In Spiritũsanctum peccat, qa qui de bonitate Dei male sentit, dũ credit ꝙ si seruierit Deo ad eius uoluntatẽ, ipse debeat ꝑmittere eũ mori fame. Aliter ẽt peccat contra Spiritum sanctũ: quia facit cõtra charitatem quæ Spiritussanctus est, & quia mentitur Spirituisancto, sicut ostensum est prius.

¶ *Quòd religio maximè persequi debeat hoc uitium.*

AD ultimum notandum est, quòd religio maximè deberet persequi uitium istud. Primo quia detrahit fundamentum religionis, quod est paupertas. Hoc fundamentum posuit filius Dei, quando doctrinam à paupertate inchoauit, dicens, Matth. 5. Beati pauperes, &c. matrem etiam religionis iugulat & suffocat, quæ similiter est paupertas. Etiam pacẽ aufert, quæ totum bonum est religiosorum. ¶ Vnde super illud, Pax super Israel. dicit glossa, Vno uerbo omne bonum dixit. Senec. Quietissimè uiuerent homines, si hæc duo pronomina tollerentur, meum & tuum.

De auaritia scientiæ.

CAP. XIIII.

VLtimo loco inter species auaritiæ quæ pertinent administros ecclesiæ Dei, dicendum est de auaritia scientiæ, quę uidetur deterior esse quàm auaritia pecuniæ. ¶ Duodecim uerò sunt per quæ potest ostẽdi, quòd ualde detestabilis sit auaritia ista. ¶ Primũ est hoc, quòd scriptura in multis locis monet, ut communicemus scientiam nostram alijs. Proue. 5. sic legitur: Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide. Ecclesiast. 11. Mane semina semen tuum, & in uespere nõ cesset manus tua. Et Ecclesiasti. 29. Quod habes in manu, ciba cæteros. In manu habet homo quæ opere implet, uel q̃ habet ad manũ, uel in prõptu. Talis. n. multo amplius proficeret in docendo ꝙ bene sciret ea quę doceret, & qui ea opere impleret. ¶ Secundum est, quòd etiam natura & consuetudo idem suadet nobis: quia sol & alia corpora luminosa lumen suum omnibus cõmunicant, quãtum uirtus eorum se extendit, nisi aliqua re interposita prohibeantur. Consuetudo etiam habet ut homi-

hominies adinuicem lumen gratis communicent. Inauditum est lumen exhiberi uenale. Et miser ualde reputaretur, qui lumē candelæ suæ candelis aliorum nollet communicare. Cui similis est ille qui lumē sapientiæ nō uult aliis cōmunicare. ¶ Tertium est, quòd ille qui scientiam habet, potest esse largus de ea absque suo detrimento: qui diuitias terrenas habet, non est mirum si largus est de eis, quia eas largiri non potest, nisi eas desinat possidere. Vnde Boet. in lib. Consol. O angustas inopesque diuitias, quas nec habere totas pluribus licet, & ad quemlibet sine cæterorum paupertate non ueniunt. In hoc habent præeminentiā spirituales diuitiæ, ꝙ in largitate non minuuntur, quū corporales uel imminuuntur, uel omnino desinant haberi. Hoc ēt unum est in quo attēditur similitudo spiritus nostri ad Deū: quia sicut ille bona sua largitur absq; perditione uel detrimēto, ita spiritus noster bona sua cōmunicat absque detrimento. Est ēt quoddam bonum spirituale, scilicet summum bonum, ꝙ potest simul totum à multis haberi. Et quanto plus habetur, tanto ab eis melius habetur. ¶ Quartū est hoc, ꝙ dum scientia datur, nō solùm non amittitur, imò etiam augetur radicatur, & melioratur. Vnde Sapiens: Scientia distributa recipit incrementū, & auarum dedignatur possessorem: nisi publicetur, elabitur. Et Augu. in lib. de doctrina Christi. Omnis res quæ dando non deficit, dum habetur & non datur, nondum habetur quomodo habenda est. ¶ Quintū est hoc, ꝙ eleemosyna de ipsa facta ualde pretiosa est, ualde necessaria Deo, & proximo. Vnde sicut ualde miser reputandus esset ille qui in tempore in quo est magna caristia & fames, haberet thesaurum, qui diminui non posset, sed ex largitione semper cresceret, si pauperes permitteret mori fame, & eis non subueniret: sic ualde miser est qui de sciētia sua auarus est. Quàm prætiosum donum sit scientia uel uerbum diuinū, innuitur Zach. 9. ubi dicitur, Quid est bonū eius, & quid est pulchrū eius, nisi frumentū electorum, & uinum germinans uirgines? Frumentū electorū dicitur frumentum uerbi diuini, quo electi ad regnū æternum uescuntur. Vnde quasi cibus regius est. Frumento materiali amplius uescuntur reprobi, q̃ electi. Frumentum aūt uocatur illa pars scripturæ q̃ propter sui difficultatem fractione indiget: uinum autem germinans uirgines dicitur uerbum diuinum, quod uirginales, & castas generat affectiones. Et dicitur hoc ad differentiam uini materialis, quod luxuriosas reddit mentes. Vnde Prouer. 20. Luxuriosa res est uinū. Quā utilis sit eleemosyna ista ꝓximo, insinuat Sen. dicēs: Nō minus pium est docere

animæ scientiam, quàm corpori dare escam. Et Aug. Non est magnum pascere uētres morituros: sed magnū est pascere animas in æternum uicturas. Et Greg. Maius miraculum est uerbo consolationis peccatorem conuertere, quā carnem mortuam suscitare. Deo etiam honorificū est. Vnde Tobię 12. Opera Dei reuelare honorificum est. ¶ Sextū est, quòd ille qui largus est de scientia, benedicitur ab hominibus. Vnde Eccl. 31. Splēdidum in panibus benedicent labia iustorum. Et in futuro benedicetur à Deo, quum dicetur ei: Euge serue bone & fidelis, &c. Matt. 25. ¶ Septimum est hoc, ꝙ sciētia quæ est in homine auaro, est quasi perdita. Vnde Eccl. 41. Sapientia abscōdita & thesaurus inuisus quæ utilitas in utrisque? Et Hier. Bona abscōdita in ore clauso, quasi oppositiones epularum circum positæ sepulchro. Itē Eccles. 20. Melior est qui abscondit stultitiā suam, quàm qui abscondit sapientiam suam. Vnde bene dicitur sapientiam melius esse perditam in auaro, quàm pecuniam: quia pecuniā potest auarus in morte pauperibus erogare, quod de scientia tunc fieri non potest. ¶ Octauum est hoc, quòd non solum inutilis est sciētia in homine auaro, imò etiam noxia est ei. Scaturit enim uermibus, sicut legit Exod. 16. Vnus uermis procedens ex sciētia. Vnde Apostolus 1. ad Cor. 8. Scientia inflat. Alius est inuidia, aliis indignatio. Vnde Eccl. 1. In multa sapientia multa indignatio: & qui addit scientiam, addit dolorem. ¶ Nonum est, quòd ad literā interdum auarus amittit in præsenti scientiam suam. Vnde Matt. 25. Omni habenti dabitur, & abū dabit, & ei qui nō habet, & quod uidetur habere auferetur ab eo. Super quem locum, dicit Gl. Habenti studium uerbi erogandi, dabitur gratia super gratiam. Et alia Gl. Multi naturaliter sapientes & acuti, si sunt desides, perdunt bonum. Et in eod. cap. iubet Dominus talentum tolli, & dari ei qui habet x. talenta. ¶ Decimum est, ꝙ talis odibilis est hominibus. Vnde Prou. 21. Qui abscondi frumēta in tempore necessitatis, maledicetur in populis: benedictio autem super caput uendentium. ¶ Vndecimum est, quod iniuriosus est proximo. Vnde Bern. Rem profectò proximi retines, si donis scientiæ & eloquentię adornatus uerbum bonum quod posset prodesse multis, inutili, imò damnabili silentio ligas. Certe maledictus, qui frumenta abscondit in populis. ¶ Duodecimum est, ꝙ ipse est ualde dānosus Deo. Quia sicut dicit beatus Bern. modica sementis detractio, non modicū est messis detrimentum. Vnde sicuti agricolis facit maius damnū ille qui furatur semen eorū, quàm si aliā rem furaretur, quia non solum aufert eis semen, sed etiam & fructum qui debuit exire à semine:

sic

sic multum damnificat deum, qui semen diuini uerbi quod seminare debuit inutiliter abscondit.

¶ *De prædicatoribus sibi solum uiuere eligentibus.*

ET nota, ꝙ illi qui officio pdicationis idonei esse possunt, & tamen sibi solum uiuere eligunt, licet ex bona intentione faciant, & timore Dei, scilicet ut cum puriori conscientia Deo uiuant, multum timendum uidetur esse eo ꝙ ille seruus qui pecuniã sibi commissam abscondit in sudario, uocatus est à Domino seruus nequam. In sudario puritas consciẽtiæ intelligitur. In sudario ergo talentum abscondit, qui amore puritatis conscientiæ, officium prædicationis deserit. Et dicit Gl. super illum locum, In sudario pecuniam reponit, qui ad prædicandũ idoneus, officium prædicationis suscipere renuit, uel susceptum non bene gerit. Ad idem pertinet, quod dicit Gregor. Qui scientia & uirtute præditi secessum speculationis appetunt, tot animarum rei sunt, quot animabus in publicum prodeundo prodesse potuerunt. Tales, ut quidam dixit, ligãt sibi pedes & manus, ne Deus possit ex eis se iuuare. Vnde timere possunt illud Matt. 23. Ligatis manibus & pedibus mitte eum in tenebras exteriores. Et Mat. 25. Inutilem seruum eijcite in tenebras, &c. Iracundiam enim inutilis sustinebit, ut legitur Prouer. 14. Ista tamen ex illo intelligenda non sunt, qui tantæ infirmitatis est, ꝙ non uidet salutem suam in mundo. Ad quod uidetur pertinere illud quod dicit dominus: Quid prodest homini, si totum mundũ lucretur, & detrimentum sui faciat? Marci 8.

De peccato lusorum, & de his quæ faciunt ad eius detestationem. CAP. XV.

VLtimo loco inter species auaritiæ dicemus de peccato lusorum, quia frequenter in lusoribus est peccatum cupiditatis uel auaritiæ. Et primo ponemus ea q̃ possunt facere ad detestationem huius peccati, deinde aliquid tangemus de his qui miscent se lusoribus, & de his qui locant eis necessaria ad ludũ, & de his qui permittũt eos ludere ĩ domibus suis. ¶ Quinque uerò sunt quę possũt facere a detestationem huius peccati.

De XVI. peccatis quæ circa ludum accidere possunt.

PRIMO pōt facere adhoc multitudo & magnitudo peccatorum q̃ in ludo accidunt. Possunt uerò ibi accidere XVI. peccata. ¶ Primũ est cupiditas quæ est radix oĩum malorum. Nec est ibi quæcunque cupiditas, sed rapina. Vult. n. spoliare proximum suũ rebus ipsius. ¶ Secundum peccatum est proditio: uult enim spoliare illum cum quo comedit & bibit. ¶ Tertium est immisericordia. ¶ Vellet enim spoliare ipsum, si posset camisia & brachis: quod non faceret

 unus

unius de latronibus illis, qui spoliant peregrinos in nemoribus. ¶ Quartum peccatum est, usura ualde magna.s.duo pro x i i.non in anno uel in mense, sed in eadē die. ¶ Quintum peccatum est, afflictio Dei patris.s.quem ibi crucifigit ille qui amittit, blasphemando & laniando eum. ¶ Sextum peccatum est contemptus ecclesiæ, cuius præceptum contemnit. Ad ista duo peccata ultima potest referri illud quod legitur Prouerbior. 19. Qui affligit patrem, & fugit matrem, ignominiosus erit & infelix. Ignominia ista uel infelicitas satis manifestè uidetur in lusoribus. Contra lusores in canonibus Apostolorum sic habetur: Episcopus autem presbyter & diaconus aleæ aut ebrietati deseruiens, aut desinat, aut certè damnetur. Subdiaconus, aut lector, aut cantor similia faciens, aut desinat, aut communione priuetur, Similiter & laicus. ¶ Septimum peccatum est, scandalum proximi. Corrumpuntur autem multi qui ad ludum inspiciendum conueniunt. ¶ Octauum est, omissio bonorum, quæ deberet facere lusor tempore illo. ¶ Nonum est, peccatum periurij. Sæpe enim iurat lusor, dicens se lucratum fuisse, quum in ueritate perdiderit. ¶ Decimū peccatum est fraudis. Sæpe enim unus defraudat alium ibi. ¶ Vndecimum est, peccatum iræ. ¶ Duodecimum peccatum est, conuitiationis. ¶ Tertiumdecimum peccatum est, uerberis. ¶ Decimumquartum peccatum est, fractio solennitatum. In præcipuis enim solennitatibus p̄cipuè committunt lusores peccatum suum, non attendentes, quod legitur Numeri 15. de illo qui collegerat ligna in sabbato: Moriatur homo ille, ait Dominus: lapidibus obruat eum omnis turba. Constat quod peius est cum blasphemijs, & periurijs ludere, quàm in sabbato ligna colligere. ¶ Decimumquintum est, homicidium. Interdum enim unus lusor pro obolo interficit alium. ¶ Decimū sextum est, idololatria. Lusor.n. ludum Deum suum facit, cum ludū Deo in amore suo præponit. Hoc.n.ab homine colitur quod præ cæteris diligit: ut dicit Glossa, super illud Apostoli Philippen. 3. Quorum Deus uenter est. Præterea ipse subijcit se iurisdictioni taxillorum, ut quod illi dicunt ipse faciat. Et sicuti Deus dedit x x i. literas cultoribus suis, quibus tota scriptura est scripta, per quam uoluntas Dei fidelibus indicatur: sic taxillus habet x x i. puncta quibus lusor cognoscit uoluntatem Dei sui. Diabolus enim quasi simia est domini.

¶ *Quòd transgressio totius Decalogi in ludo accidere possit.*

PRAETEREA potest accidere in ludo transgressio omnium mandatorum decalogi. ¶ Primum mandatum lusor transgre-

greditur, quando Deum negat & idololatrat. Primum enim mandatũ est, Non habebis deos alienos coram me. ¶ Secundũ mandatum transgreditur, quando inutiliter uel falsè iurat. Secundum enim mandatum est, Non assumes nomen Dei tui in uanum. Nomen Dei sui in uanum assumit, qui per nomẽ Dei iurat pro falso uel pro nihilo. ¶ Tertium mandatum est, Memento ut diem sabbati sanctifices: quod mandatum lusor transgreditur, dum diebus solẽnnibus in ludo Deum blasphemat. ¶ Quomodo autẽ transgressio aliorum mandatorum ibi accidat, de facili potest uideri, excepto hoc, Nõ mœchaberis. Sed in ueritate illud mandatum spiritualiter lusor transgreditur, Deũ dum negat. Infelicitas enim spiritualis, est fornicatio secundũ iudicium scripturæ. ¶ Secundo potest facere ad detestationem huius peccati, multiplex malum, quod ex ludo sequitur. Sequitur enim inde ira parentũ ipsius lusoris, si ipse est filiusfamilias. Si uerò est paterfamilias, sequitur inde ira uxoris & totius familiæ, & interdũ ẽt uerbera. Remanent ẽt quandoque odia inter lusores. Sequitur. n. & quandoque exhæredatio. & filiarum prostitutio. Sequitur etiam interdum furtum: qui enim calefactus est de ludo, furaretur etiã super altare si posset. Furtum uerò sequitur suspẽdium quandoque.

¶ *De duodecim stultitijs lusorum.*

TERTIO faciunt ad detestationẽ huius peccati, XII. stultitiæ, quæ possunt assignari in lusoribus. ¶ Prima stultitia est, ꝙ lusor uilissimæ seruituti se subiicit, dum taxillum Dominũ suum cõstituit, ad hoc adstringens se, ut faciat qđ ipse iusserit. Si uideas, ait Seneca, murẽ uelle dominari alii muri, nunquid risum teneas? Quanto mahis ridiculum est, qñ os caninũ, quod minoris ualoris est, cominus homini dominatur? ¶ Secunda stultitia est, ꝙ ipse ad præceptum taxillorum largitur, quod nõ largiretur ad præceptũ Dei. Ipse largior est ad præceptũ taxillorum, q̃ fuerit beatus Martinus ad præceptum domini. Ipse enim dat non solum medietatem pallii, sed etiam totum palliũ, & interdum tunicam & camisiam, & nudus sequitur dominũ suũ nudũ, scilicet diabolum. Etiam ea quæ non habet, dat ipse. Multa enim accipit ad usuras uel furatur. ¶ Tertia stultitia est, ꝙ postquam cognouit malitiã domini sui, quum ipse deberet abnegare ipsum & quæ illius sunt, ipse potius uerum Deum negat, qui nihil ei nocuit, sed omnia bona ei fecit, & se uindicat de eo qui absque culpa est. ¶ Quarta stultitia est, quòd ipse uoluntariè iurisdictioni illius se subiicit, qui nunquam iustè iudicare nouit. Taxillus enim tribuit alteri illorum lusorum, quod eius non est.

¶ Quinta stultitia est, quòd delectationem quæ est in contractione trium ossium caninorum diuinæ gloriæ proponit: quòd non solum stultitia est, sed etiam insania uidetur esse. ¶ Sexta stultitia est, quod ipse ne otiosus sit, otiosa agit. Vnde Bernard. Pro uitando otio otia sectari, ridiculum est. ¶ Septima stultitia lusoris est, quod ipse cōsentit, ut hostis ipsius furetur ei pretiosiorem rem quam habet, uel unam de pretiosioribus, scilicet tempus. Furemur, aiunt lusores, tempus non attendentes temporis pretiositatem. Nihil est enim pretiosius tempore: sicut dicit beatus Bernard. Donec hora prætereat, inquit, uerbum irreuocabile transit, tempus non reuocabile quod tibi cōcessum est ad impetrandum ueniā & gratiam, & ad agendam pœnitentiam & promerendam gloriam. Dominus enim dicit, quòd si sciret paterfamilias qua hora fur ueniret, uigilaret, &c. Sed lusor affectat, ut fur ueniat qui furetur ei uitam suam. Octaua stultitia est, quòd ipso proprijs manibus se consumit & perdit, quem Filius Dei manibus cruci affixis redemit. Vnde beatus Bernar. loquēs in persona domini ad talem, dixit: Ego acquisiui te manibus cruci affixis, & tu cōsumis te manibus deliciis dedicatis. Et est magna ingratitudo, quòd homo impugnet eū in ea parte corporis sui, in qua dominus pro amore ipsius tantum dolorem sustinuit. ¶ Nota stultitia est, quòd ipse ludit, & incuria cælestis iudicis lata est contra ipsum sententia mortis. Vnde Bernar. Ludebā ego foris in platea, & in secreto regalis cubiculi super me ferebatur iudiciū mortis. ¶ Similis stultitia fuit in Ierosolimitis: qui in lætitia erant, nō præuidentes mortem suam, cui adiudicati iā erant propter peccata sua. Quam mortem Deus fleuit: ut legitur Lucæ decimonono. Lusor ludendo currit ad mortem suam. Vnde Iob 21. Infantes eorum exultant lusibus. Et deinde subditur: Ducūt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Secūdum Augustin. nihil aliud est tempus præsentis uitæ, quàm cursus ad mortem. In quo nemo uel paululum stare, uel tardius ire permittitur: sed omnes pari motu urgentur. ¶ Vnde quicunque ludit, ludendo ad mortem suam uadit, & diabolus de eo quasi de fatuo seruo ludum facit: & quicunque ibi perdat, diabolū ibi non perdit. ¶ Decima stultitia est, quòd lusor quando posset facere aliquid ad propriam utilitatem & proximi ædificationem, & Dei honorem, ipse facit quod est sibi damnosum, & proximo scandalosum, & Deo contumeliosum. Verè seruus nequā & maledictus, si cùm uenerit dominus eius, inuenerit eum sic faciētem. De tali seruo legitur Matth. 24.

Si

Si dixerit malus ille seruus in corde suo, Moram facit dominus meus uenire, & cœperit percutere conseruos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis, ueniet dominus serui illius in die qua non sperat, & in hora qua ignorat. Morte enim subitanea sæpe moriuntur tales. ¶ Vndecima stultitia est, ꝙ cum puer non sit, puerilibus tamen gaudet. Sene. Plerunq; est cum pueritia: sed qđ grauius est puerilitas remanet ibi, sed & hoc quidem peius est, ꝙ authoritatem habemus senum & uitia puerorum: nec puerorum tantum, sed ét infantium. Dubiũ non est puerilitatem magnam esse, exercitum militibus et peditibus ligneis fingere. Quæ puerilitas hodie in multis senibus reperitur, quod est quasi q̃dam infantia: ut ludere par impar, equitare in arundine longa, si quẽ delectat barbatum, insania uexat. Duodecima stultitia est, ꝙ nullum opus credant habere aliquid iucunditatis, nisi tale sit ꝙ nihil habeat utilitatis, qđ magnæ corruptionis iudicium est. Salomon Prouerbio. 15. Stultitia gaudium est stulto. Sene. Fundamentum bonæ mentis est non gaudere uanis. Ad summum peruenit, qui scit quo gaudeat. ¶ Nec solũ uanis gaudent multi homines, imò etiam in his quæ diabolica sunt, ut patet in his qui in auibus cœli ludunt, qui gaudent quando uident unam auiculam ab alia capi uel interfici. Qui satis dissimiles sunt beato Martino qui quum uidisset mergulos in quodã flumine captioni piscium intendentes, dixit: Forma ista dæmonum est. Et quũ nõ posset hoc tolerare iussit mergulos inde auolare. De beato Benedicto etiam dicitur, ꝙ si ipse uidebat accipitrẽ insequi alia auem, ipse faciebat signum crucis post auem, & capi non poterat. Idem faciebat quando uidebat canem insequi aliam feram: ipse habebat cor humanũ, non ferreum, sicut multi habent. ¶ Quartò, potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, ꝙ quocunque uertat lusor oculos cordis, ipse põt inuenire quod sibi peccatum suum dissuadeat. Si ipse uertat oculos suos ad id ꝙ supra se est, occurrit seueritas domini seruum inutilẽ æternaliter condemnans. unde Mat. 25. Inutilem seruum eiicite in tenebras exteriores. Qũo ludere audet seruus, qui tam seuerum dñm hẽt? Occurrit etiam liberalitas domini seruos fideliter lborantes abundantissimè remunerans, quasi utraq; manu plena. Vnde Prouerbior. 3. Longitudo dierum in dextera eius, & in sinistra eius diuitiæ & gloria. Similiter si lusor uertat oculos suos ad ea quæ sunt contra se, scilicet ad uitia & dæmones, occurit ei quòd sibi ludum dissuadet. Non. n. locus ludendi est, quum gladium tenet hostis ut eum perimat. Vnde Se-

nec. Quum hostis à tergo instat, & mouere se iussus est miser, necessitas excutit quicquid pax otiosa collegit. Idem: Demens quasi merito uideretur, qui cum saxa in munimentum senes fęminæq; cogererent, quum iuuetus intra portas armata expectaret sederet otiosus. Similiter si lusor uertat oculos ad id quod est iuxta se, scilicet ad proximum, occurrunt et multiplices miserię quæ ludum sibi dissuadent. Vnde Seneca: Quid lusoria componis? Non est iocandi locus: ad miseros aduocatus es, opem te laturum naufragis, ægris, egentibus pollicitus es: quò diuertis? quid agis? succurre, omnes undique ad te manus tendunt, perditæ uitæ perituræque auxilium implorant. Loqtur Seneca ad sapientes, qui de lege naturali stricti sunt ad subueniendum illis qui in periculo sunt, Specialiter tamen potest hoc verbum dici illis qui curam animarum susceperunt. Illis enim naufragis auxilium promiserunt. Vnde mirum est quomodo non remordet eos conscientia, quum eis differunt subuenire. Si enim aliquis promisisset se subuenturum alicui qui cecidisset in Rhodanum; & hac de causa conductus esset, multum remorderet eum conscientia sua, si ei differret subuenire, quem in tanto periculo sciret esse. Quomodo ergo non remordet eum conscientia, qui non subuenit ei quē scit esse in periculo longe maiori? Similiter si lusor uertat oculos ad id qđ est infra se, i. ad inferiores creaturas, pōt ei occurrere quod sibi dissuadet peccatum suum. Nullus eligit seminare agrū suū potius inutilibus quàm utilibus: quanta ergo fatuitas est seipsum serere inutilibus occupationibus, uel noxiis, quum tot occupationes inueniri possint utiles corpori & animæ? ¶ Quintò, potest facere ad detestationem huius peccati hoc, quòd dominus etiam in præsenti uindictam interdum accipit de lusoribus. Quandoque.n. dum ipsi blasphemant præposterantur eis facies. Cuidam ēt militi, dum occasione ludi per oculos Dei iuraret, proprius oculus à capite exiliit, & in alearium cecidit. Quidam ēt sagittarius quū ualde iratus esset ex hoc ꝙ in ludo ꝑdidisset, sagittam direxit uersus cœlum quasi uellet se uindicare de Deo. sequēti uerò die quum idem sagitarius eadē hora sederet ad ludū, rediit sagitta, & super alearum cecidit sanguinolenta.

¶ *De his qui se lusoribus immiscent, & qui eis necessaria locant, & in quorum domibus luditur.*

NEC solum cauere debet aliquis ne ipse ludat sed etiam ne ludentibus se immisceat. Sicut enim sedentes ad ignem calefiunt: sic qui stant ad ludū causa spectandi de ludo calefiunt. Vnde

de legitur Tobiæ 3. Nunquam cũ ludentibus miscui me, nec cũ his qui in leuitate ambulat participẽ me præbui. Cauere etiam debet homo ne locet taxillos, uel alia ad ludum necessaria. Sicut. n. ualde malus reputaretur, qui alicui scelerato gladio locaret. unde aliquẽ sanctũ uirum interficere deberet: sic ualde malus reputatur qui locat taxillos, si credat eorũ occasione Deũ esse blasphemãdũ & quasi crucifigẽdũ. Illi ẽt nõ uidetur omnino esse innocẽtes, qui in domibus propriis ꝑmittunt inferri domino suo contumelias infinitas, & non prohibent, cùm tamen possint prohibere.

De his quæ dant occasionẽ auaritiæ.

PARS III.

Dicto de speciebus auaritiæ, dicendũ est de his quæ dãt occasionẽ auaritiæ, quæ sunt sex. Primum est familiaritas cupidorum & auarorum. Sicut. n. carbones uiui carbonem mortuum accendunt si eis immisceatur: sic diuites uerbis & exemplis igne cupiditatis igniti familiares suos inflammant ad eam. unde Eccl. 13. Qui tetigerit picẽ, inquinabitur ab ea: & qui communicauerit superbo, induet superbiã. Et subditur: Ditiori te ne socius fueris. ad idem facit quod dicit Sen. Vnum exemplum auaritiæ uel luxuriæ multum mali facit. Vicinus diues cupiditatem irritat. Secundũ est, consideratio diuitiarum. Ideò dicitur Prouerb. 23. Ne erigas oculos ad opes quas habere non potes. Tertium. ꝙ homo attendit in diuitiis illa solũ per quæ possunt uideri prætiose: ea uerò per quæ in ueritate contemptibiles sunt, non attẽdit: sicut fugacitatẽ earũ, & similia. unde Greg. Iõ temporalia diligunt, quia quàm fugitiuã sint nõ attendũt. Quartum est, amor mũdanæ gloriæ. uñ talibus qui diuitias amãt, quia uidẽt gloriam mundanam eis annexã, primo prędicandũ esset de contẽptu mundanæ gloriæ, quàm de contemptu diuitiarum. Securis. n. ꝑdicationis ad radicem malitiæ ponenda est. Quintũ est amor filiorũ talibus qui diuitias amant. Propter amorem filiorũ ostẽdendum esset in prædicatione, ꝙ hoc non sit amare filio, sed potius odire, diuitias ei male congregare. Ostendendum ẽt esset in prædicatione quàm duri sint filii parentibus defunctis. Ad ostendendum uerò quòd nón sit amor, sed potius odiũ filiis male congregata relinquere, põt induci tale exemplum. Erat quidam usurarius habens duos filios, quorũ alter nolens succedere patri in male acquisitis, factus est eremita. Alius uerò uolens succedere patri suo, remãsit cũ patre suo. Et mortuo patre, ei successit. Et pòst nõ multum tempus ipse etiam decessit. Cum autem nuntiatum esset eremitæ de morte patris & fratris doluit ualde, credẽns eos damnatos esse. Et cum rogasset dominum

minum ut reuelaret ei statum eorum, raptus est, & in infernum ductus, & nō inueniebat ibi eos. Sed ad ultimū exierūt de quodā puteo in flamma, primo patet, deinde filius mordentes se & litigantes adinuicé patre dicente filio, Maledictus sis tu quia pro te usurarius fui. filius autem ecōtrario dicebat, imò maledictus sis tu qa nisi iniustè acquisiuisses, ego nō retinuissem iniustè, nec dānatus fuissem. Sextū est hoc, ꝙ hō sibi longam uitā promittit. De qua promissione dicitur. Eccl. 29 Repromissio nequissima multos ꝑdidit. Talis erat illi cui dixit dominus: Stulte hac nocte animam tuā repetent à te.

De remediis contra auaritiam.

PARS IIII.

DIcto de his quæ dant occasionem auaritiæ dicendum est de remediis contra auaritiam. De quibus sufficiat ponere octo. ¶Primum est, mortis consideratio. Hoc remedium insinuat Hieron. in magno prologo Bibliæ, in fine, dicens: Facile contemnit omnia qui se semper cogitat esse moriturum. Sicut iumenta se defendunt ab importunitate muscarum cauda sua, & aues, & pisces cauda sua regunt se: sic hō consideratione finis, scilicet mortis, defendit se ab auaritia, & etiā à cæteris uitiis, & regit se in mundo isto. Vnde Iob 12. Interroga iumenta, & docebunt te: & uolatilia cęli, & indicabunt tibi. Mors quasi ad oculum demonstrat contemptibilia esse quæcunq; quæruntur in hoc mūdo, s. delicias, diuitias, & gloriam, & uanum esse laboré eorum qui talibus intēdunt. Labor quærentium diuitias uanus ostenditur, quum homo nudus in terrā reuertitur. Labor quærentium delicias uanus ostéditur, quando corpus nutritū in delicijs uermibus esca datur. Tūc enim apparet eos quasi coquos uermium fuisse, qui delicatè uixerunt: esca enim uermibus præparauerunt. Mira insania. Erubesceret aliquis & indignaretur coquus esse unius comitis, & non dedignatur esse coquus uermiū. Labor etiam eorum qui quærunt esse super alios, uanus ostenditur, quando ille qui uolebat esse super alios, sub terra ponitur, & àiumentis conculcatur. Ad hoc potest referri illud quod legitur Eccl. 11. Homo meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum: qui cùm uenerit, uanitatis arguentur præterita.

¶Secundum remedium est, consideratio Dominicæ paupertatis unde Bern. Magna si quidem est abusio & nimis magna, quòd diues uélit fieri uermiculis uilis, ꝑ quo Deus maiestatis & dominus sabaoth pauper fieri uoluit. & Thren. 3. Recordare paupertatis meæ, & transgressionis absynthii & fellis. ¶Tertium remediū est, consideratio periculi, in quo sumus. Et insinuatur nobis illud

reme-

remedium. Iob 26. ubi sic legitur. Quasi tumẽtes super me fluctus timui Deũ, & pondus eius ferre non potui. ubi dicit Greg. Cùm fluctus tumẽtes desuper eminẽt, tunc de naui proiiciunt, pro quibus longa naufragia sumpserunt. Ad idem potest referri illud quod legitur 1. Machab. 4. Non concupiscetis spolia, quia bellum contra nos est. Ad literam: quãdo periculosum bellũ imminet, interdicitur exercitus ne spoliis intendant & si spoliis iã oneratus est, iubetur ea deponere: sic periculum ĩ quo sumus, debet cohibere nos ne diuitiis nos oneremus. Si uerò iã habemus eas, mouere debet nos ad hoc ut eas relinquamus. ¶ Quartũ remedium est consideratio miseriæ quæ annexa est deliciis, sicut diffuse ostensũ est prius. De qua miseria dicit beatus Bernard. Si habes cor, si est tibi lumẽ oculorum tuorum, desine ea sequi, quæ assequi miserum est. ¶ Quintũ remediũ est, ꝙ homo elonget se à cupidis & auaris, & familiaris sit illis qui terrena contẽnunt. Vnde in Psal. Cùm sancto sanctus eris &c. Sanctus in Græco dicitur agios, quasi sine terra: unde sẽsus est, id est, cũ eo qui absq; terreneitate est, absq; terreneitate eris. Sic accidit ei qui conuersatur cum auaro, sicut dicitur accidisse cuidã paruulo qui à lupa nutritus est, qui alium modum gradiendi addiscere ab ea non potuit quàm ipsa habebit. unde duabus manibus pro pedibus utebatur. Sic ille qui cũ auaro conuersatur, exẽplo eius circa terrena ista repet. Ille uerò qui conuersatur cũ illis q terrena contẽnunt, erectus incedet, contemptisque terrenis cælestia appetet. ¶ Sextum remedium est, consideratio æternarum diuitiarũ. unde Greg. Vilescunt tẽporalia, cùm desiderantur æterna. Et Prou. 1. Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. ubi dicit interlin. Laqueũ in terra facile euadit, qui oculos habet in cælis. Ad idẽ pertinet quod ait Sene. Non potest contemnere laquearia ebore fulgẽtia, deriuata in domos flumina, donec terrarum orbem supernè despiciens sibiipsi dixit, Hoc est punctũ illud quod inter gentes ferro & igne diuiditur. Cùm in corporibus sphæricis illud quod est ĩ medio, se habeat uelut punctum respectu circunferentiæ: terra se habet uelut punctũ respectu cæli. Ex quo patet fatuitas amatorũ huius mundi, qui quærunt in puncto latitudinem, quæ in circunferentia quærenda est. unde August. Noli pati angustias, euola in sublime in amplitudine cælorum. Cùm terra centrũ mundi sit, ex necessitate angusta est respectu circunferentiæ. unde dicit Sen. amatoribus huius mundi: Punctum est illud in quo nauigatis, bellatis, regnatis. Idem Ab ultimis litoribus Hispaniæ usque ad Indos, paucissimorum dierum spatium iacet, si nauem

ferat

ferat uentus. At cælestis illa regio per triginta annos velocissimo syderi uiam præstat. Ex angustia terræ accidit pressura illa, de qua dicit Dominus Ioan. 15. In mundo pressuram habebitis. ¶ Septimum remedium est, quod homo fiduciam suam in Deo ponat, quòd Deus ei necessaria præbebit, si ipse ei seruierit, secundum quòd dominus sciet ei expedire. Vnde Matt. 6. post illud uerbum, Non potestis Deo seruire & mammonæ, subiungit dominus: Ideo dico uobis, ne soliciti sitis animæ uestræ quid mãducetis, neq; corpori uestro quid induamini. Deinde monet ad hoc ut in eo fiducia ponatur. Mãmona Syra lingua interpretatur diuitiæ. Dicitur etiam hoc nomen esse dæmonis qui præest diuitijs. ¶ Octauũ & ultimum & summũ remediũ est, quod homo eleemosynis & orationibus, & oĩbus aliis modis quibus poterit gratiã Dei sibi impetret, quæ sola sufficit hominẽ liberare à laqueis cupiditatis & auaritiæ. Vnde Matt. 19. cùm dixisset dominus, difficile diues intrabit in regnũ cęlorũ: & discipuli admirarentur, dicentes: Quis poterit saluus esse? Respondit dominus, Apud homines impossibile est. Et supplet interlin. ut per se à cupiditatibus suis cõuertantur. Ideo ualde timendum est cupiditatis peccatum uel auaritiæ, quæ cùm tanta difficultate hominẽ dimittit. Sicut terra quãdã stabilitatẽ uidetur habere quã non habet aqua & aer, iuxta illud Eccles. 1. Terra in æternum stat. sic peccatum auaritiæ, quod est peccatum terrenũ, diuturnius uidetur esse peccato uanitatis & uoluptatis. Et fortè propter hãc diuturnitatem dicit Isidorus de hoc peccato: Omni genere peccatorum peior est auaritia.

De prodigalitate, quæ est uitium contrarium auaritiæ.

PARS V. *quæ habet quatuor capitula.*

De ordine dicendorum in ista parte. Et de distinctione prodigalitatis à liberalitate.

CAP. I.

POst remedia auaritiæ dicendũ est de prodigalitate, quæ est uitium contrariũ auaritiæ, de quo hoc ordine dicemus. Primo distinguemus prodigalitatẽ à largitate. Secũdo ostẽdemus quæ mala ex prodigalitate proueniũt. Tertio assignabimus quasdã stultitias prodigi. Vltimo tangemus aliquid specialiter de prodigalitate clericorũ. ¶ Quadrupliciter uerò possumus distinguere prodigalitatẽ à largitate. ¶ Primò in hoc, quod prodigus sua non confert, sed uentus uanitatis ei aufert. Sicut aliquis non dicitur largus, si uẽtus palliũ suũ ei auferat. Nec arbores liberales dicũtur, si uentus ab eis fructum excutiat. Sic nec prodigus largus dicendus est, uel liberalis, cui inuito uel uiolenti frequẽter uentus aufert sua, eò quòd stultas manus habeat, sicut accidit in illis qui

qui ex frigore dicuntur stultas manus habere. ¶Secundo possumus in hoc prodigum à largo distinguere: quia prodigus sua non tribuit, sed perdit. In tribus casibus uidetur aliquis rem suam uelle perdere. Primo, cum liquorem uasi pleno superinfundit. Secundo, cũ in uase corrupto uel immũdo ponit. Tertio, cùm dat pro nihilo. Et his tribus modis possumus dicere ꝙ perdit prodigus sua. Quasi.n. ea pleno uasi infundit, quando dat ea diuitibus. Vnde Prosper in libro de uita Contemplatiua: Habentibus dare nihil aliud est, quã perdere. ideo monet dominus Lucæ 14. ad dandum pauperibus, dicens: Cùm facis conuiuium, uoca pauperes, debiles & claudos &c. Item in eodem: Pauperes ac debiles, cęcos & claudos introduc huc & Luc. 1. dicit beata Virgo, Dominum esurientes impleuisse bonis. & Dauid etiam dicit in Psal. Pauperes eius saturabo panibus. & 4. Reg 4. legitur quòd stetit oleum cum uasa plena essent. Sed quorundam oleum tunc solum fluit, quando uasa plena sunt; uasis autem uacuis stat, diuitibus autem parati sunt dare, pauperibus uero non. Prodigus etiam quasi uasi corrupto sua infundit, quando dat ea histrionibus uel alijs inhonestis personis. Contra illud Eccle. 12. Benefac humili, & ne dederis impio, & iterum: Si bene feceris, scito cui bene feceris. In duobus casibus præcipuè non est dandum impio. s. cum creditur ꝙ propter hoc iustitiam debeat negligere, uel cum propter aliquod officium inhonestum hoc quærit; sicut faciunt histriones. Hiero. Paria sunt, dare histrionibus, & sacrificare dæmonibus. Prodigus etiam pro nihilo rem suam dat, quando dat eam pro uana gloria quæ nihil est in ualore. unde Ioã. 8. Si ego glorificabo meipsũm, gloria mea nihil est. ¶Tertio potest distingui prodigus á largo in hoc, ꝙ largitio ipsius quædam est aucupatio. unde sicut aucupes nõ dicuntur largi, nec liberales in aues, quantumcũque frumenti circa laqueos apponant: nec aliquis dicitur liberalis in pisces uel mures quos capere uult, etsi escã delectabilem apponat in hamo uel muscipula: Sic liberales dicendi non sunt qui ideo sua largiuntur hominibus, ut eos capiant, ut pro eis sint si uenerit aliqua electio, unde Iere. 5. Inuenti sunt in populo meo impij insidiantes, quasi aucupes, laqueos ponentes & pedicas ad capiendos uiros. ¶Quarto potest distingui prodigus à largo quia uere largus, de suo largus est: prodigus uero, de alieno frequenter. Sene. Magni animi non est qui de alieno liberalis est.

De malis quæ sequuntur ex prodigalitate. CA. II.

MAla uero quæ sequũtur ex prodigalitate hęc sunt, scilicet paupertas usque ad mẽdicitatem. unde Luc. 15. de filio prodi-

go, qui cupiebat implere uentrem suum de siliquis quas porci mãducabant, & nemo illi dabat. Sequitur ẽt inde quod prodigus incidit in manus usurariorum, qui totum eum comedunt, ut uideatur incidisse in illam imprecationem Psal. Scrutetur fœnerator omnem substantiam eius. Quanta sit seruitus usurariorum, illi soli nouerunt, qui quandoque in manibus eorum fuerunt. Sequitur ẽt inde peccatum rapinæ. Frequenter.n. aliena aufert qui prodigè cõfert. unde prodigus similis est araneæ quæ muscas deuorat, & texendo telas inutiles euiscerat se. Sequitur etiam inde contemptus bonorum spiritualium. Ille.n. qui prodigus est, interdum dat omnia bona sua spiritualia pro X L. solidis, ex quibus conuiuium aliquod facit, similis Esau qui primogenita sua dedit pro lenticula, & abiit paruipendens quòd primogenita sua uendidisset, ut legitur Gene. 25. unde Thren. 1. Dederunt quæque pretiosa pro cibo ad refocillandam animam. Prodigus adeo spiritualia contemnit, ut magnũ reputet uentres pascere, & opprobrium credat esse animas pascere cum tamen dicat Aug. Non est magnum pascere uentres morientes: sed magnum est pascere animas in æternum uicturas Prodigus honorem reputat pascere porcos. i. homines gulosos & luxuriosos, q iudicio scripturæ porci sũt. unde legitur de filio prodigo. Adhæsit uni ciuium regionis illius, & misit illum in uillam suam, ut pasceret porcos suos. Magnũ uero dedecus reputat filios dei pascere, in hoc absque dubio filio Dei magnã faciẽs contumeliã, dum officium illud contemnit qđ filius Dei spãliter sibi assumere uoluit. unde in Psa. Ego autem constitutus sum rex ab eo sup Sion montem sanctum eius, qđ est contra illos p̃latos qui dedignantur prædicare, quia comites sunt: licet.n. essent reges, non tamẽ indignum esset eis officium prædicationis, cũ filius Dei spãliter ad prædicãdum uenerit: ut haberi potest ex eo ꝙ dicitur Marci 1. In uicos proximos eamus & ciuitates, ut ibi p̃dicemus. & Lucæ 1. Visitauit nos oriẽs ex alto: illuminare, &c. & Io. 18. Ego ad hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundum, ut testimonium perhiberem ueritati.

De stultitijs prodigi.

CAP. II.

PRima stultitia prodigi, quòd ipse sciens & uolẽs partẽ suã facit deteriorem, quãdoq; ẽt nullam. Ideo maledictus est. Vnde Ber. Si maledictus est qui partem suã deteriorẽ facit: quid ille qui penitus se reddit expertẽ? Expertem se reddit, qui de bonis suis nullam partem sibi reseruat. Secũda stultitia prodigi est, ꝙ ipse rem illam quam super omnia amat facere, ita uult facere, quòd diu facere non possit. Hanc stultitiam ostendit nobis philosophus, dicens:

cens? De re familiari impartiendũ est, sed moderatè. Quid enim stultius, quàm quod libenter facias, curare ut diu facere non possis? ¶ Tertia stultitia prodigi est, ꝙ ipse contra rationem de modico multum uult largiri, non attẽdẽs quod legitur Tob. 4. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, libenter impartiri stude. Illud ordinatũ est: ut qui modicum habet, modicũ tribuat. Sed bona uoluntas suppleat modicitatem muneris. Greg. Non est uacua manus à munere, si arca cordis plena sit bona uolũtate. Senec. Non quid detur refert, sed qua mente. Regum æquauit opes animo, qui exiguum tribuit, sed libenter. ¶ Quarta stultitia prodigi est, quòd ipse nõ uidetur de diuitiis quærere nisi peccata: peccat enim & in acquisitione earum, & in largitione, & alius habet inde utilitatẽ. Ipse similis est canali ex aqua retinẽti fæces & limositatẽ. Bern. Si recte sapis, cõchã exhibebis, nõ canalẽ. ¶ Quinta stultitia prodigi est, quòd ipse quodãmodo uult largior esse Deo uñ. Bern. Nõ Deo largior esse uelis. Cõcha imitetᷓ fontẽ. Non ire in riuũ fons ꝓmittit, donec suis satiẽtur aquis. Nõ pudeat conchã nõ esse fonte suo profusiorẽ. Prodigus uidetur plus diligere proximũ, quàm seipsum: cùm tamen in ueritate, nec proximũ, nec se diligat, licet ex stultitia sua effundat. Ipse quasi doliũ est sine fundo: & ideo nõ est mirum si effundat quicquid acceperit, Et ut breuiter dicã, insipientior uidetur esse prodigus, quàm auarus, quantũ ad hoc quòd auarus insipiens est quantũ ad Deũ solũ: prodigus uerò quantum ad Deum, & quantum ad mundum. Prodigo deest sapientiæ fundamẽtum, quod est sibiipsi sapientẽ esse. unde Bern. Non sapiẽs est qui sibiipsi sapiens nõ est. Et Prou. 9. Si sapiẽs fueris, temetipsi eris Iniquior etiã uidetur esse prodigus, quàm auarus, quantum ad hoc ꝙ prodigus iniquus est in seipsum. sed auarus iniquus est in proximum. Vnde Eccl. 14. Qui nequã est, cui bonus est? Et iterũ: Qui sibi inuidet, nihil est illa nequius.

De prodigalitate clericorum.

CAP. IIII.

Notandum quòd sex considerãda sunt quæ deberent cohibere clericos, ne de bonis ecclesiasticis ꝓdigi essent. ¶ Primũ est, quòd bona ecclesiastica bona pauperũ sunt unde pauperibus erogãda sunt: sicut manifestũ esse potest ex uerbis sanctorũ quæ sequuntur. Hierony. Quicquid habẽt clerici, pauperũ est. quod de bonis ecclesiasticis intelligimus. Bern. Facultates ecclesiarũ patrocinia sunt pauperum, & sacrilega crudelitate eis subripitur, quicquid sibi ministri & dispẽsatores nõ utiq; domini & possessores ultra uictum & uestitum accipiũt. Idẽ: Res pauperum non pauperibus dare, crimẽ esse sacrilegii di-

gnosci-

gnoſcitur. Hiero. Pars ſacrilegij eſt, res pauperum nõ pauperibus dare. Idẽ: Accepiſſe pauperibus erogandum, & eſurientibus plurimis cautum eſſe uel timidũ, uel apertiſſimi ſceleris eſt aliquid inde ſubtrahere, omnium prædonum crudelitatem ſuperat. Idem Maximũ periculũ eſt de patrimonio Chriſti non pauperibus dare. Item Bern. Clamant nudi, clamãt famelici, & conqueruntur. Et ponit uerba pauperũ conquerentiũ de clericis: ſic dicens? Nobis fame & frigore laborantibus miſerabiliter, quid cõferunt tot mutatoria uel extenſa in perticis uel plicata in manticis Noſtrum eſt quod effunditis, nobis crudeliter ſubtrahitur quod inaniter expenditis, & nos Dei plaſmatio, & Chriſti nos ſanguine redempti ſumus. Vos ergo fratres mei uidete quale ſit peccatũ, de fraterna portione paſcere oculos ueſtros, uita ueſtra cedit uobis in ſuperfluas copias. Noſtris neceſſitatibus detrahitur quicquid accedit uanitatibus ueſtris. Idem: O uanitas uanitatum, ſed non uanior q̃ inſanior. Fulget eccleſia in parietibus, & in pauperibus eget. Lapides ſuos iduit auro, & filios ſuos nudos deſerit. De ſumptibus egenorũ ſeruit oculis diuitũ. Inueniunt curioſi quo delectẽtur, & nõ inueniunt miſeri quo ſuſtententur. Et ſi deuotio in talibus poſſit Deo accepta eſſe, curioſitas tamẽ uel ſupbia ex qua multi talia faciunt, Deo deteſtabilis eſt. Item Bern. loquens de illo uerbo. Eſa. 26. In terra ſanctorum iniqua geſſit, & uidebit gloriã domini. Timeant, inq̃t, clerici, timeant miniſtri eccleſiæ, q in terris quas poſſident tã iniqua gerũt, ut ſtipendijs quæ ſufficere deberent, minime cõtenti, ſuperflua quibus egeni ſuſtentandi eſſent, impiè ſacrilegeque retinent, & in uſus ſupbiæ atq; luxuriæ uictũ pauperũ cõſumere nõ uerent. Duplici ꝑfecto iniq̃tate peccantes, ꝙ & aliena diripiũt, & ſacris in ſuis uanitatibus & turpitudinibus abutunt.

¶ *Quòd rapina talium eſt periculoſa.*

VALDE enim periculoſa eſt rapina quam tales faciunt tribus de cauſis. ¶ Primò quia non agnoſcitur. unde accidit quòd multi eam non confiteantur, tamen non proponunt abſtinere à tali rapina. Et etiam aliqui ſimplices confeſſores non dicunt eis ut reſtituant pauperibus ea quibus defraudauerunt eos, licet patrimonium habeant unde reſtituere poſſint. Mira cæcitas. Si quis damnificaſſet diuitẽ unum in quinq; ſolidis, ſi ipſe confiteretur & haberet propoſitum cauendi de cætero, reſtitueret ſibi ꝓ poſſe ſuo: aliter ſciret non ualere pœnitentiã ſibi. Ille uerò q pauperes dãnificauit in centum libris uel amplius, nihil tale facit, & tamen credit ſe agere ueram pœnitentiam. ¶ Secundò periculoſa eſt, propter magnitu-

magnitudinem culpæ quæ est in rapina tali. Quam ostendit gloss. super Matth. 5. ubi dicit dominus Petro: Vade ad mare: & mitte hamum, & eum piscem qui primus ascenderit tolle: & aperto ore eius inuenies staterem. Glos. Iudas quidem communia in loculis habebat: sed dominus res pauperum in suos usus conuertere nefas duxit, idipsum dans exemplum nobis. ¶Tertio periculosa est, quia multũ impedit hominẽ à salute. Et si ille qui habet bona ecclesiæ, pauperibus fideliter portionem suam redderet, contẽtus uictu & uestitu sibi necessarijs, uix accideret quin ipse ad salutẽ perueniret. Quomodo enim misericordia Dei larga illi non esset, gratiam suam largiendo, qui sibi largus esset pauperibus subueniẽdo? Vnde August. Fluit riuus, & fons siccabit. Misericordia enim Dei uelut fons est, misericordia enim nostra uelut riuulus. Nõ est uerisimile quòd fons non fluat, ex quo riuulus fluit. Vnde Ambro. super 1. ad Timoth. 4. ubi sic legitur: Pietas ad omnia utilis est. Qui pietatem sequitur, si lubricũ carnis patiatur, uapulabit quidẽ, sed non peribit. Quod intelligendum nõ de illo qui confidens de eleemosynis suis, ideo diutius & securius peccat. Talis enim utitur eleemosynis ad Dei impugnationẽ: ideo nõ est dignus peccatorũ suorũ remissione: sed potius æterna damnatione. Sed de illo intelligendũ est hoc, qui uidens incontinentiã suam, eleemosynas facit, ut misericordia Dei gratiã sibi conferat, per quam cõtinere possit. Talis.n. frequentius ad bonũ finem uenit. Vnde Hie. Non memini me mala morte uidisse mortuũ, qui liberalem antè duxerit uitã. De illis uerò qui de bonis ecclesiasticis pauperes defraudant, non est mirũ si peccant & dãnentur. Quomodo enim misericordia Dei dabit illis gratiam quã continere possint, qui bona Dei potius uolunt prodigè expẽdere q̃ Deo in pauperibus dare? Et cùm hominibus non solũ largi, sed ẽt prodigi sint, tamen soli Deo sunt auari de bonis ipsius, q subtrahunt ori Dei ea quæ ponũt in ore porci, imò in ore diaboli: cùm enim malus sit seruus diaboli, & os & cætera mẽbra ipsius diaboli sunt. Præterea misericordiam Dei quomodo cõsequũtur illi de quibus tot iniuriæ pauperũ, à Deo postulant ut ipsi dãnẽtur? Tales hoĩes sunt oues diaboli, cũ diabolus eos tonderat singulis annis, uestes quas ipsi deponũt accipiendo in mẽbris suis. Nõ solũ periculosa est rapina ista, sed ẽt ignominiosa. Ignominia enim magna est pauperibus rapere, uerbi gratia: Si facta esset uniuersalis donatio pauperibus alicuius ciuitatis, ualde miser & uilis reputaretur ille q pauperibus eleemosynas eis datas auferret, licet etiam pòst expẽderet eas faciendo ma-

Qq gna

gna conuiuia. Sic ualde uiles sunt qui de bonis ecclesiasticis quæ bona pauperũ sunt, conuiuia sup flua faciunt. Tot enim pauperibus ea auferunt, quot inde habere po tuerunt ẽt ignominia magna erit in die iudicij, quãdo pauperes cõ querentur uno dicente, Iste mihi abstulit unũ prandium. Alio dicente, Iste mihi abstulit unum denarium, uel aliud. ¶ Secũdũ est hoc, ꝙ bona clericorum frequenter à pauperibus sunt oblata, & sanguine Christi comparata. Vnde incõgruum est de eleemosynis pauperum superflua conuiuia diuitibus facere. Accidit enim interdum ꝙ in xx. solidis quos clericus prodigus expendit in cõuiuio uno multi pauperes posuerunt quod proprio ori subtraxerunt, & talis posuit ibi unũ obolũ cui alius obolus non remansit. Similiter ualde incongruum est, ea quæ sanguine Christi empta sunt, superfluè expẽdere, unde super illud Iere. 22. Vhæ qui facit laquearia cedrina, & pingit ea synopide. id est, Christi sanguine, dicit glos. ¶ Tertium est hoc, ꝙ clerici debent esse forma gregis, & bonũ exemplũ alijs dare: & ualde incongruum est quando suis superfluis conuiuijs, illos corrũpunt quos sanare debuerunt, & alios maculant quos debuerunt emũdare & sanctificare, unde dicitur de illis in episto. Iudæ: Hi sunt in epulis suis maculæ conuiuantes. Non solũ sunt maculati, sed etiam maculæ sunt alios maculantes suo malo exemplo, & materiã ministrando suis superfluis conuiuijs gulositati & ebrietati, & multis alijs peccatis. ¶ Quarto deberet cohibere clericos à uitio prodigalitatis multitudo & magnitudo peccatorũ q̃ sequuntur in eis ex uitio isto. Ex ꝓdigalitate accidit in multis, ꝙ ipsi sunt raptores, simoniaci, oppressores pauperũ, excoriatores subditorum. ¶ Quintum est hoc, ꝙ uitium multum impedit eos ab officio suo. Non possunt enim illi officio suo intendere debitis aggrauati. Et uisitatio eorum potius est subditorum corruptio ꝑꝑ nimias expensas, q̃ eorũ correctio. ¶ Sexto deberet cohibere dispensatores bonorum ecclesiasticorum à prodigalitate, cõsideratio districti iudicij. Si enim ex isto uerbo, Esuriui, & non dedistis mihi manducare: illaturus est dñs in iudicio, Ite ergo maledicti in ignem æternum: quid dicturus est prodigis dispensatoribus, qui nõ solũ ipsi esurienti, non dederunt manducare, sed ẽt ipsi esurienti abstulerũt quod debuit manducare?

TRACTATVS V.

de Acedia.

De his quæ ualere possunt ad detestationem Acediæ, PARS I. *quæ habet quatuor capitula.*

De ordine dicendorum in isto tractatu. Et de diuersis exemplis quæ ualere possunt ad detestationem Acediæ. CAP. I.

POST peccatum auaritiæ, dicẽdum est de peccato Acediç: quia pigritia interdum ex auaritia sequitur. Vnde Luc. 12. dicit ille diues cuius ager fructus uberes attulit. Anima mea multa habes bona reposita in annos plurimos, requiesce, & comede, & bibe, dicemus autem hoc ordine de uitio isto. ¶ Primo, ponemus ea quæ possunt ualere ad detestationem huius uitij. Secundo tangemus de diuersis generibus peccatorum quæ pertinent ad hoc uitium. Tertio, tangemus aliquid de remediis contra uitium illud. Quarto, de indiscreto feruore q acediæ uidetur esse contrarius.

¶ Ad detestationem uerò huius peccati possunt ualere diuersa exempla. Et possumus primo sumere exemplum à rebus quæ non habent sensum, nec uitam, nec rationem, sicut à sole. Secundo, ab his quæ uitam habent, & nõ sensum: ut ab herbis, & arboribus, & huiusmodi. Tertio, ab his quæ habent uitam, & sensum, & nõ rõnẽ ut à brutis animalibus. Quarto, ab his quæ habent sensum, & rõnem, & gratiam, ut à sanctis uiris. ¶ Et primo prosequemur de primo. Posuit dominus præceptum soli, ut de singulis diebus ab oriẽte ueniat ad occidentem, & singulis noctibus reuertatur in orientẽ & nunquam præterit sol illud p̃ceptum. Non pigritatur nec de die, nec de nocte, nec æstate, nec hyeme, implere illud præceptum Quantumcunque laboret in uno die, nihilominus tamen summo mane surgit in sequenti die, & tñ non expectat talem remunerationem laboris sui, nec talem pœnã negligẽtiæ suæ, qualẽ hõ. Ad hoc uidetur habuisse respectum Aug. cum dicit, Indecens est Christiano ꝙ radius solis eum inueniat in lecto: posset.n. dicere sol si potestatem loquẽdi haberet, Amplius laboraui heri, quàm tu: & tamen cum iã surrexerim. tu adhuc dormis ¶ Possumus ẽt accipere exemplum ad detestationem acediæ ab eis quæ ex terra nascuntur. Videmus.n. herbas & arbores, q̃ tam minimum habent initium, crescẽdo ad magnam quantitatem deuenire, habent tamen tot aduersantia sibi, ut hyemem & aliam aeris intemperiem, Singulis etiam annis aufertur eis labor florum, & fructuum, & frondium, & tñ nihilominus opportunitate inuenta operandi operantur: qui uideret nuditatem earum in hyeme, uix crederet ꝙ tãta pulchritudine indui possent, nisi idem aliàs uidisset. Qui uideret quàm parua arbor sit nucis in initio sui, uix crederet, quòd ad tantam magnitudinem peruenire deberet: nisi simile aliàs uidisset. Non debet igitur pigritari homo, nec diffidere, etsi defectum bonorum in se uidet, uel si aliqua sibi resistãt. Plus enim potest homo quàm credat. Tali exemplo utitur domi-

nus Matt.6.dicens: Considerate lilia agri quomodo crescunt. Et subditur: Dico autem uobis, qm̃ nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis. ¶Tertio uero exemplo utitur Salomon. Prou.6. dicēs: Vade ad formicā, ò piger, & considera uias eius, & disce sapiētiam: quæ quū non habeat ducem nec præceptorem, nec principem, parat æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat. Et sunt quinq; attendenda in isto exemplo. ¶Primo paruitas formicæ, quam Salomon proponit quasi magistram homini. Multum enim potest cō fundi homo quando uidet se tam paruæ scientiæ, quòd à tam paruo animali potest doceri. Vnde multum conari déret ad addiscendum. Sicut accidit in scholis, quando aliquis magnus à puero paruo docetur, ex quadam erubescentia deberet ardentius addiscere. Ad hoc potest referri quod dicit Sene. Pudeat ab exiguis animalibus nos trahere mores. Erubescere potest homo, ꝙ tam paruum animal melius morigeratum est quā ipse. ¶Secundo attendendum est quod dicit Salomon: Considera uias eius, & non uiam. Vias uocans discursus quos faciunt pro quærendo cibo. Pluries enim in die uadunt ad quærendum frumentum; unde satis possent erubescere illi homines qui semel in septimana grauantur uenire ad sermonem ad quærendū animæ suæ cibum. ¶Tertio attendendum est, quòd formica in hoc opere non habet hominem ducem cuius exemplum sequatur, nec præceptorem cuius uerbo ad hoc doceatur, nec principem à quo puniatur eius negligentia: homo tamen omnia ista habet. ¶Quarto attendēdum est, ꝙ ipsa purum granum eligit ut de ipso pascatur. Vnde multum possent in hoc cō fundi illi, qui spurcitias & immunditias alienorum peccatorum eligunt, ut illis os suum pascant: iuxta illud Prouerbio.6. Os stultorum pascitur imperitia. ¶Quinto attendendum est in hoc exemplo, quòd formica adeò se onerat frumento, ut interdum uideatur minor esse suo onere. In quo possent satis confundi illi qui à sermone redeunt uacui, nec unum uerbum reportātes secum. ¶Potest etiam ualere ad detestationem acedię, exemplum eorum qui amant mundum. Si enim respiciamus quot & quantis laboribus, quotidianis cruciatibus ipsi merentur cruciatū æternum, satis poterimus confundi, quòd adeo summus pigri laborare pro regno æterno, unde August. O si possemus excitare homines, & cum ipsis pariter excitari, ut tales essemus amatores uitæ permanentis, quales sunt homines amatores uitæ fugientis, quis non ut uiueret, cōtinuo perdere uolet unde uiueret, & potius eligeret uitam mendicātem, quàm

quàm celerem mortem? Cui dictũ est, Nauiga, ne moriaris, & distulit: Cui dictum est, Labora ne moriaris, & piger fuit? Leuia iubet Deus, ut in æternum uiuamus, & obedire negligimus. Ad idem põt adduci quod legitur in Vitis patrũ de quodam sancto patre, qui quum uidisset ornatum cuiusdam mulieris, flens inquit, Ignosce mihi omnipotens Deus, quia unius diei meretricis huius ornatus, superauit totius uitæ meæ industriæ ornamenta. Et abbas Pambo uidens mulierem in Alexandria ad q̃ descenderat de eremo, fleuit. Et interrogantibus causam sui fletus, ait: Duæ res me mouerunt. Vna de illius ꝑditione alia quia non habeo tale studium placendi Deo, quale studiũ habet ista ut hominibus placeat. ¶ Ad detestationem etiam acediæ possũt ualere exempla bonorũ uirorum Et de multis pauca ponemus. Ait Dauid, Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea. Et de sapiente muliere legitur in fine Prouerbio. ꝙ panem otiosa non comedit. Et Apostolus dicit de se: Plus omnibus laboraui. De Christo legitur Io. 4. ꝙ ipse fatigatus ex itinere, sedit super fonté. Et in multis aliis locis in Euãgeliis legitur de labore ipsius. Vnde Ber. Quamdiu uixero, memor ero laborum quos Christus sustinuit prædicando, fatigationum in discurrendo, tentationũ in ieiunando, uigiliarum in orando, lacrymarum in compatiendo. Recordabor etiam dolorum, cõuitiarum, sputorum, colaphorum, subsannationum, exprobrationum, clauorum, horumque similium. Alioquin requiretur à me sanguis iustus qui effusus est super terram. Legitur etiam, ꝙ beatus Arsenius primo Palatinus postea eremita maximus, quærentibus a se in quo confideret, Respondit, In hoc, ꝙ homines fugi, aliquandiu tacui, fleui. Potissimè in hoc gaudeo, ꝙ manibus laboraui. Et quædam uidua moriens recusabat sepeliri camisia sibi data, dicens: Sepeliar in camisia elaborata propriis manibus, & non alienis. Et de beata Virgine legitur Lucæ 1. quòd abiit in montana cum festinatione. Legitur etiam Gene. 18. Festinauit Abraham in tabernaculũ ad Sarã, dixitque ei, Accelera, tria sata similæ commisce, & fac subcinericios panes. Ipse uerò ad armentum cucurrit & tulit inde uitulũ tenerrimũ & optimum, deditque puero, qui festinauit &c. De quo uerbo loquens Origen. ait Senex currit, Sara accelerat, puer festinat, nullus piger inuenitur in domo sapientis.

De uerbis Sacræ scripturæ quæ laborem suadent, & otium uel pigritiam dissuadent. CAP. II.

AD detestationem etiam acediæ possunt ualere illa uerba sacræ scripturæ quæ suadent laborem uel dissuadent otium

otium uel pigritiam. unde Eccle-
siasti. Verba sapiētum quasi stimu
li, & quasi claui in altum defixi.
Stimulus ualet contra tarditatem
iumentorum : sic uerba sapientū
contra pigritiam hominum. Et
notandum quòd homo laborat
quasi contrarijs uitijs. Est enim
lentus ad bonum, & præceps ad
malum. Sed uerba sapientum sūt
uelut stimuli, quando excitant ho
minem ad bonum. Et sunt uelut
claui in altum defixi : dum reti-
nent hominem ne se præcipitet
in malis. De multis uerò uerbis
quibus suadetur nobis labor &
dissuadetur nobis pigritia, pauca
ponemus. Ait Hieronymus su-
per illud Ezechie. 16. Hæc fuit ini
quitas Sodomæ sororis tuæ, Su-
perbia, saturitas panis & abundā-
tia, & otium ipsius & filiarum e-
ius. Semper, inquit, est aliquid a-
gendum, ne ager nostri pectoris
manu cessante malarum cogita-
tionum sentibus occupetur. Eccl.
7. Non oderis laboriosa opera, &
rusticationem à Deo creatam. Ru
sticationem Deus creauit, quan-
do Adę dixit Gen. 3. In sudore vul
tus tui uesceris pane tuo, uel quū
posuit hominem in paradiso uo-
luptatis ut operaretur, ut legitur
Genesis 2. & Ecclesiast. 14. Non
defrauderis à die bono, & pericu
la diei boni non te prætereant. Et
ibidem: Ante obitum tuum ope-
rare iustitiam, quia non est apud
inferos inuenire cibum. Hoc ma-
nifestum est in diuite epulone,
qui apud inferos guttam aquæ
non potuit inuenire, quam digi-
to Lazari qui leprosus fuerat pe
tijt. Tunc non erat ipse ita indi-
gnantis naturæ, sicut in seculo
isto fuerat. Adhuc non impetra-
uit ille guttam illam aquæ, & ta-
men plusquam mille anni tran-
sierunt ante quos petit. Item Ec-
clesiast. 9. Quodcunque potest
facere manus tua, instanter ope-
rare: quia nec opus, nec ratio,
nec scientia, nec sapientia apud
inferos est, quò tu properas. A-
pud inferos non est opus, sed
merces operis. Nec ratio, quia
nihil prosunt ibi artis argutiæ.
Nec sapientia, nec scientia sunt
ibi ad excusationem uel defen-
sionem, sed potius ad accusa-
tionem. Seruus enim sciens uo-
luntatem domini sui & non fa-
ciens, uapulabit plagis multis.
Item Ecclesiast. 11. Mane semina
semen tuum, & uespere non ces-
set manus tua. Et Apostolus. 2.
ad Timoth. 4. In omnibus labo-
ra, opus fac Euangelistæ. Item
2. Thessalo. 3. Si quis non uult
operari, non manducet. Ideo de-
dit dominus diuersa membra hō
mini, ut ex omnibus ei seruiret,
unde quandoque debet homo
seruire Deo ore, cantando: quan-
doque manu, scribendo, & sic
de cæteris membris. Item ad Ga-
latas 6. Bonum facientes, non
deficiamus: tempore enim suo
metemus non deficientes. Ergo
dum tempus habemus, opere-
mur

mur bonum ad omnes. Et Ecc. 6. Ne acedieris in uinculis eius. & loquitur de sapientia. Vincula sapientiæ sunt diuina pcepta qbus ligatus est hõ, qui ex morsu pomi phibiti quasi uenanti incidit in spũalem insaniam. Cuius insaniæ sunt hæc signa, q mente quasi aliena loquitur, satua cogitãdo, q gaudet in de undeflendum esset. unde Prouer. 20. Stultitia est gaudium stulto. Et Aug. dicit super Io. Risum talium, risum esse phreneticorum. Signum ẽt huius insaniæ est hoc, q homines exquirunt pericula quibus se perimãt. Vnde Prou. 27. Cor iniqui exquirit mala. Sicut occultos laqueos usuræ uel simoniæ quibus se perimat. Item in Psalm. Laboret manuum tuarum quia manducabis &c.

Quantum peccatum acediæ Deo displiceat. CAP. III.

Tertio potest ualere ad detestationem acediæ, si ostendatur quantum hoc peccatũ Deo displicet, diabolo placet, & hominibus nocet. Quantum Deo displiceat, potest ostendi primo ex illo uerbo Apo. 3. Vtinam frigidus esses aut calidus: sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te emouere ex ore meo. Calidus est, qui feruens est ad bonũ. Frigidus est, qui simpliciter desistit à bono. Tepidus uerò est, qui medio modo se habet. Et dixit glo. interlin. quòd maior spes est de frigidis quàm de tepidis. Cuius rei hæc est cã, q tepidi quandam fiduciam & securitatem accipiunt, de hoc, q aliquid boni agunt, & ideo se non corrigunt. Tepidus uerò de ore Dei euomitur, qui prædicatores in quibus Deus loquitur, de consortio sanctorum remouet per excommunicationem uel tunc tepidus euomitur, quando in deteriora præcipitatur, uel quando impœnitẽs moritur. De hac tepiditate dicit Hieronymus: Tepiditas sola est, quæ solet Deo nomitum prouocare. ¶ Quòd aũt acedia multum Deo displiceat, põt iterum ostendi per hoc, qđ legitur Luc. 15. ubi sic habetur: Dico uobis, q maius gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonagintanouem iustis qui non indigent pœnitentia. quod exponit Gregorius, de iustis illis qui desideriose se habent, & de peccatore feruente ad pœnitentiam. Vnde dominus feruentem peccatorẽ nonagintanouem iustis acediosis præponit. Sicut dux in prælio plus eum militem diligit, qui post fugam reuersus hostẽ fortiter premit, quàm eum qui nunquam fugit, nec unquam fortiter egit. Plus amatur ager qui post spinas & tribulos fructus uberes redit, quàm ille qui spinas & tribulos nunquam tulit, & semper sterilis extitit. Ad idem ostendendum induci potest, quod legitur Lucæ 13 de ficulnea fru-

ctum non faciente, Succide illam. Vt quid etiam terram occupat? Et quod dicitur Matt. 15. Tollite ab eo talentum: & loquitur de seruo pigro. Et subditur: Et inutilem seruum illum eiicite in tenebras exteriores. Et Matt. 3. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur.

¶ Quòd peccatum acediæ multum placet diabolo.

Quod aūt hoc peccatum multum placet diabolo, pōt ostendi ex hoc, qđ legitur Iob. 40. Circūdant eū salices torrentis. Per torrentem cuius aquæ citò deficiunt intelligitur uoluptas præsens quę citò finietur. In qua diuites huius seculi plantati sunt uelut salices, quæ sunt arbores infructuosæ, & huiusmodi salices circundant diabolum quasi faciendo ei umbrā. In hoc uerò, ꝙ homines qui nihil faciunt, salices uocantur, insinuatur quanta sit fatuitas eorū qui se meliores aliis iudicant, & honorabiliores, quia nihil faciunt. Similes enim fatuitas est, ac si aliquis diceret. Salices amygdalinis arboribus præualere, eo ꝙ steriles sunt. Ad ostendendum etiam quantum hoc peccatum placeat diabolo, potest adduci, quod legitur Iudic. 1. de Adonibezech, qui amputauerat lxx. regibus manuum ac pedum summitates. Adonibezech interpretatur, dominus fulgurans, qui amputat illis qui habent regere alios summitates manuū ac pedū, dū procurat ut tales ad opera utilia sint quasi impotentes, qui hēt summitates manuum ac pedum amputatas, inutilis est quo ad usum membrorum istorum, etsi membra ista habeat. Sic multi ad utilia opera sunt impotentes, sed ad inutilia uel noxia potentiā habent. Ad idem ostendendū ualet, ꝙ legitur Mat. 12. de immūdo spiritu, ꝙ inueniens domum à qua exierat uacantē, uadit & assumit septem alios spiritus nequiores se, & intrantes habitant ibi. & eiusdem 8. legitur de dæmonibus quod dixerunt domino, Si eiicis nos hinc in gregē porcorū mitte nos. Porci sunt qui nihil faciunt, nisi quod uoluptati corporis deseruiunt, qui sunt quasi propriū hospitium dæmonum. In acediosis habet diabolus quasi hospitium quietis. unde Iob 40. dicitur dormire in secreto talami. Talamus qui uacuus est, figurat hominem uacantem, & otiosum, in quo diabolus quiescit & dormit.

¶ Quantum acedia noceat proprio subiecto & quod ipsa repleat hominem malis pœna.

SEQVITVR uidere qualiter noceat peccatum acediæ homini. Nocet autem ei mala inferendo tā pœnæ quàm culpæ, & plurima bona auferendo, & primo ostendemus quomodo hominē repleat malis pœnæ: mala

uerò

uerò pœnæ tria sunt paupertas, utilitas, & afflictio siue dolor. Qđ paupertas pctm̃ acediæ sequatur, manifestum pót eẽ ex his uerbis scripturæ quæ sequitur. Prou. 20. Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æstate, & non dabitur ei. Item Prou. 10. Egestatem sibi operata est manus remissa: manus aũt fortiũ diuitias parat. Et 28. Qui operatur terram suam, saturabitur panibus: qui uerò sectabitur otium, replebitur egestate. & 23. Vestietur pãnis dormitatio. & 24. Vsquequo piger dormies? usquequo de somno consurges? Parum inquam dormies, modicũ dormitabis, paululum conseres manus, ut quiescas: & ueniet tibi quasi cursor egestas tua, & mendicitas quasi uir armatus. Paupertas modo quasi inermis est, & quasi lentè incedit, ideo multi fugiunt eã, uel resistunt ei, sed in futuro erit quasi armata, ut homo nõ possit ei resistere, & ueniet quasi cursor ut homo non possit eam effugere. & Prou. 21. Cogitationes robusti semper in abundantia: omnis autem piger semper in egestate est. & Eccl. 10. In pigritus humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perstillabit domus. Tigna uocantur ligna illa quæ uulgariter dicuntur capiones, eò quòd se mutuo capiunt. unde domorum contignatio, est coniunctio quæ fit in superiori parte tecti, quam pigri, ex pigritia permittunt humiliari. Hoc enim proprium est pigri non subuenire periculis tempore opportuno.

¶ Quod uero utilitas sequat̃ peccatum acediæ, manifestum pót esse ex his uerbis scripturæ quę sequuntur. Eccl. 22. In lapide luteo lapidabitur piger, & omnes loquentur super aspernationem ipsius. Itẽ in eodem. De stercore boum lapidandus est piger, & omnis, q̃ tetigerit eum, excutiet manus. Tunc piger lapide luteo lapidatur, qñ increpationes dura & conuitiis plena increpatur. Omnis, qui eũ tetigerit, manus excutiet, quia onerosum ẽ hominibus & libenter homines se expediunt ab eo. Item Prou. 10. Qui cógregat in messe filius sapiens est, q̃ aũt sterterit æstate, filius confusionis est. Messis in qua colligendus est cibus spiritualis, est doctrina. Vnde Prou. 24. In doctrina replebuntur cellaria uniuersa substantia pretiosa atque pulcherrima. Vel messis potest intelligi præsens uita, in qua merita colligenda sunt. ¶ Quòd autem afflictio sequatur peccatũ acediæ, potest ostendi primo ex hoc, ꝙ acediosus est quasi totus famelicus. Eò enim, ꝙ uacat & uacuus est, quasi totus esuriens est. Omnes sensus eius esuriunt, ut aures eius esuriunt rumores, uisus uanitates, tactus & gustus uoluptates carnales. Vnde Prou. 21. Desideria occidunt pigrum. Noluerunt enim quicquã manus eius operari,

rari, tota die cócupiscit, & desiderat. Acediosus laborat paralysi spũali. unde nó est mirũ si affligatur, & est figuratus ꝑ paralyticũ illũ de quo dicit Cẽturio Matt. 8. Puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquet. Qui torquetur laborãdo, bene torquet, quia utiliter torquetur. Sed qui torquetur quiescendo, male torquetur, quia inutiliter. Acediosus est in tædio uitæ. Vnde habet quandam tristitiam quæ ad modum uermis corrodit cor eius. Vnde Prou. 25. Sicut tinea uestimento, & uermis ligno: sic tristitis nocet cordi. Seneca: Traditiõe bonarũ artiũ occupandi sumus, quoties male habet inertia impatiens sui.

¶ Quomodo acedia repleat hominem malis culpæ.

SEQVITVR uidere qũo acedia repleat hominem malis culpæ. Hoc aũt primo potest ostẽdi ex illo uerbo Prou. 34. Per agrum pigri hominis transiui, & ꝑ uineam uiri stulti: & ecce totum repleuerant urticæ, operuerant superficiem eius spinæ, & maceria lapidum destructa erat: ꝙ cũ uidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinã. Sicut ager spinas profert tribulos, & cętera inutilia, nisi utilibus seminatus fuerit, sic homo spinas & tribulos germinabit uitiorum, nisi utilibus occupationibus se repleuerit. Vnde Ber. Hæc maledictio Adæ, & in terra laboris nostri & in agro cordis & corporis nostri ut noxia uel inutilia gratuito pasſim proueniãt: utilia uerò uel necessaria cum labore. Potest etiam idem ostendi multis aliis exemplis. Corrumpitur.n. aqua quiete. unde Poeta: Et capiunt uitium ni moueantur aquæ. Vinum ex se etiàm fæces generat: & nisi à fæcibus illis mundetur, totũ corrumpitur. Idem accidit in homine. unde Ier. 48. dicitur de Moab Requieuit in fæcibus suis, nec transfusus est de uase in uas, & in transmigratione non abiit. Id circo permansit gustus eius in eo, & odor eius non est immutatus. Sapor corruptus & odor prauus non recedit a uino, si supra fæces remanserit, immo interdũ totaliter corrũpitur. Idẽ accidit acedioso, qui totus quasi acidus & acetosus efficitur. Adeò.n. corrumpitur, ut bona ei displiceant, quæ debeant sibi placere. Homo in præsenti uita est similis illi qui est in flumine impetuoso, qui in uno loco stare non potest & nisi ad summa conetur ad ima labitur. Eò enim quòd omnis homo ex nihilo est, ad nihilũ tendit, & ad nihilum culpæ, & etiam ad mortem. Vnde nisi conetur progredi & proficere, regreditur & deficit. unde Ber. In uia uitæ nõ progredi, regredi est, quũ nihil adhuc in eodem statu permaneat. Homo similis est castro plurium dominorũ, inter quos ille, qui remissior est, totum amittit,

tit, alius enim paulatim aufert ei ius suum. Si spiritus remissus fuerit, caro quæ aduersus eum concupiscit quotidie aliquid acquirit super spiritũ. unde Prou. 12. Manus fortiũ dominabitur: quæ autẽ remissa est, tributis seruiet. Pãnus candidissimus quasi imperceptibiliter niger efficitur, unde frequenter ablutione indiget. Manus etiam corporis quasi insensibiliter post ablutionem sordidæ efficiuntur. unde frequẽter in die lauari oportet. Sic nisi homo frequenter se lauet à sordibus spiritualibus, illis repletur. Negligẽtia igitur & acedia hominem replẽt malis culpæ. Homo ad modum uineæ putatione indiget, & non semel tantum, sed frequenter: sicut ostendit Bernard. super illud Cant. 2. Tempus putationis aduenit, dicẽs: Quis ita ad unguem omnia à se superflua resecauit, ut nihil se habere putet putatione dignum? Credite mihi, & putata repullulant, & effugata redeũt, & reaccendunt extincta, & sopita denuò excitantur. Parum est ergo semel putasse. Sæpe putandum est, imò si fieri possit semper: quia semper, quod putari oporteat, si non dissimulas inuenis, quantũcunque in hoc corpore manens profeceris. Erras si uitia putat emortua, & non magis compressa, uelis nolis inter fines tuos habitat Iebusæus. Subiugari potest, sed non exterminari. unde in tanto discrimine consilium est obseruare diligenter, & mox ut renascentiũ uitiorũ capita apparebũt, promota seueritate succidere.

Quomodo acedia auferat homini bona gloriæ, gratiæ & naturæ.

AD hoc ostendendum addici potest, quod legitur Matth 25. de seruo pigro: Tollite ab eo talẽtum, & date ei qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur, & abundabit, & qui non habet, etiam quod uidetur habere, auferetur ab eo. Et qui non habet studium uel uoluntatem operandi, sæpe aufertur facultas. Iusto enim Dei iudicio fit, ut ille qui non uult bene operari quum possit, postea non possit quum uelit. Et Lucæ 19. dicitur similiter de seruo pigro: Auferte ab illo mnã. Et subditur: Dico uobis quia omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem qui non habet (supple, uoluntatẽ operandi) & quod habet auferetur ab eo, scilicet facultas. Aufert autem acedia homini & bona gloriæ, bona gratiæ, & bona naturæ. Bona gloriæ aufert, quia illa promittuntur solis strenuis & uigilantibus. Vnde Luc. 12. Beati serui illi quos quum uenerit dominus, inuenerit uigilantes. Amen dico uobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Et Matth. 11. Regnũ cælorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Ecõtrario acediosi

&

& pigri amittunt illud. Super qđ uerbum dicit glo. Grandis uiolentia est in terra nasci, & cælum capere, & habere per uirtutẽ quod per naturam non possumus. Non est uerisimile quòd acediosus talem uiolentiam cœlo faciat. Acediósus adeò lentè incedit quòd in cælo locum suum amittit. Aufert etiam acedia bona gloriæ. unde Gregor. Nemo in huius uitæ itinere torpeat, ne in patria locum perdat. Idẽ: Iustus ut cælestia capiat, cauet ne inanis dies eat.

¶ Quòd autẽ acedia bona gratiæ auferat, potest ostendi ex hoc, ꝙ gratia Spiritussancti est sicut ignis, qui non põt esse otiosus. Desinit enim esse, si desinit agere. Sic gratia Dei quandoq; amittitur, quia homo ex ea non operatur, unde super illud Ioan. 15. Qui non diligit me, sermonẽ meũ non seruat. dicit Greg. Nũquã est Dei amor otiosus. Operatur. n. magna, si est: si autem operari renuit, amor nõ est. unde Apostolus 1. Corin. 15. Gratia Dei in me uacua non fuit. Nec solũ gratiam aufert homini acedia, sed etiã fructum qui à gratia deberet procedere: & sic aufert totam utilitatem huius uitæ, quod non est paruum damnũ. unde Bernard. Quàm mitius me priuares, ò amara mors, uitæ usu, quàm fructu: nã uita sine fructu, grauior mors. Denique duplex damnum paratur ligno infructuoso, securis & ignis. Aufert etiam acedia bona naturæ. Naturale. n. ingenium & cætera bona naturalia deteriorat. Etsi nullum aliud damnum faceret acedia homini nisi de amissione temporis, non parum damnificaret hominem.

De octo quæ ualere possunt ad temporis conseruationem.

SED multi sunt qui damnũ istud non reputant. Ideo agemus hic de his quæ deberent mouere homines ad temporis conseruationem. Et sunt octo quæ ualere possunt ad hoc. Primo possunt ualere ad hoc uerba scripturæ, quibus monemur ad tẽporis conseruationẽ. Sicut est illud Eccle. 4. Fili coaserua tẽpus, & declina à malo. Et illud Prou. 5. Fili, ne des alienis honorẽ tuũ & annos tuos crudeli. Fatuus est qui rem ita pretiosam sicut est tempus dat hosti suo crudeli, expendendo illud in seruitium dæmonũ. Secundo possunt ualere ad hoc exẽpla creaturarũ, quæ quodãmodo uidentur tẽpus considerare quantũ possunt. Accepta. n. opportunitate operandi operantur, nec ꝑmittunt tempus uacuum trãsire. Vnde Eccle. 3. Oĩa tempus habent. Tertio debet mouere hominẽ ad tẽporis conseruationem ipsa natura tẽporis. Tẽpus enim breue est, & uelociter trãsit: & postquã transierit, recuperari non potest. Ad primum pertinet quod legitur Iob 14. Breues dies hominis sunt. Et debemus intelligere breuitatem istã respectu uitæ æternæ, cui debemus prouidere tempore

pore isto. De breuitate etiam ista tangitur in Psal. ubi dicitur: Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna quæ præterijt. De hac etiam breuitate dicit Sene. Si multum ætatis esset, pacè dispensandum erat ut sufficeret necessarijs. Nunc quę dementia est super uacua discere in temporis egestate? De uelocitate uerò legitur Iob 7. Dies mei uelocius transierunt. Et Seneca. Infinita est uelocitas temporis. Punctum est quod uiuimus & puncto minus. Itē Iob 9. Dies mei uelociores cursore fuerunt. De irreuocatione tpis, dicit beatus Bern. Non parum æstimes tempus quod in factis uel in dictis expenditur otiosis. Volat. n. irreuocabile uerbum, uolat tempus irreuocabile, nec aduertit insipiēs quid amittat. ¶ Quarto potest ualere adhoc pretiositas temporis. De qua Bernar. Nihil pretiosius tempore: sed heu nihil hodie uilius reputatur. Ostenditur autem pretiositas temporis tripliciter. Primo, per hoc quòd possessio temporis ualde rara est, quantum adhoc ꝙ unicum tempus est semper, sicut de phœnice dicitur, qđ est phœnix unica semper auis. unde quum omne rarum pretiosum sit, ualde pretiosum debet esse tempus. Secundo ostenditur ex hoc, quòd aliquis locus est in quo plus amaretur una hora temporis ad agendum pœnitentiam, quàm tanta massa auri quantus est totus mundus. Locus ille infernus est. Tertio ostenditur ex hoc quòd in una hora temporis potest homo promereri dimissionem pœnæ æternæ, & peccatorum suorum remissionē, Dei gratiam & æternam gloriam.

¶ Quintò potest ualere ad hoc, si consideramus nos debitores esse totius temporis nostri. Nec debemus etiam illud soli creditori, sed pluribus. Fatuus enim est, q multis debitis obligatus est, si prodigè expendit. Debita nostra ostendit nobis beatus Bernar. dicens: O si cognouisses quàm multa & quā multis debeas, uideres ꝙ nihil est quod facis. Primo, Christo debes omnem uitam tuam, qa ipse pro tua posuit suam. Secūdo exigunt præterita peccata mea futuram uitam meam, ut faciam fructus dignos pœnitentiæ, & recogitem omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Quid si tertium debitorem ostendam, qui eam uē dicet sibi? Puto ꝙ desideres gloriam quam oculus non uidit. Nōne ad hanc emendam, totum te & quodcūque poteris dare oportebit? Et cum omnia compleueris, non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. ad Rom. 8. Quarto debitori debes totum quod es, à quo totum habes, qui te fecit & benefecit: & cuncta ministrat cui horum proponis reddere quod debes. ¶ Sexto deberet hominem mouere ad conseruationem temporis

poris hoc, quòd oportebit districtam rõnem de eo reddere corã Deo. Omne enim tempus ubi impensum requiretur à te qualiter sit expensum, sicut dicit beatus Bern. Et sicut capillus non peribit de capite: ita nec momentum de tempore peribit. Vnde Psal. Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Et Thren. 1. Vocauit aduersum me tempus, ut cõterat electos meos. Beneficium tẽporis multum erit aduersus homines, etiam aduersus eos q boni uidentur esse. Valde. n. ingrati apparebunt illi, quibus Dominus tantum beneficium dabat singulis momentis, quantum est beneficium temporis, qui tanto beneficio non cessauerunt ab impugnatione ipsius. ¶ Septimo deberet homines mouere ad idem hoc, quòd tempus quodam speciali modo est nostra possessio. Vnde Sene. Reliqua à nobis aliena sunt, tempus tantum nostrum est. Tali modo tempus nostrum est: quòd si tempus amittimus, quodammodo nosmetipsos amittimus: qui medietatem sui temporis amisit, quodammodo dimidium se amisit. ¶ Octauo debet mouere nos ad temporis conseruationẽ hoc, quòd temporis amissio quædam mors est. Est enim amissio uitæ. Vnde Sene. Quem mihi dabis q aliquod pretium tempori ponat, qui intelligat se quotidie mori? Idem: Quotidie morimur, quotidie enim demitur aliqua pars uitæ. Et tunc quoque cũ crescimus, uita decrescit: quemadmodũ clepsidra non extremum stillicidium exhaurit, sed quicquid antè defluxit: sic ultima hora qua esse desinimus, non solam mortẽ facit, sed sola consummat: Et conseruatio temporis in hoc attenditur, ut in Dei seruitio expendatur: & sic ex tẽpore quodammodo cõsummato æternitas in futuro colligatur. Illi uero qui prodigè tempus expendit, frequenter accidit, ꝙ citius tempus amittat. Viri. n. impij non dimidiabunt dies suos. Et implebitur in eo illud Eccl. 29. In tempore redditionis postulabit tempus.

De alijs sex quæ ualere possunt ad detestationem acediæ.

Ca. IIII.

PRæter prædicta sunt sex alia quæ possunt ualere ad detestationem acediæ. ¶ Primum est hoc, ꝙ ipsa inqnat pulchriorem partem ecclesiæ. s. uiros contemplatiuos. Et est mirũ ꝙ illi sunt magis acediosi, q minus esse debuerunt. Viri. n. contẽplatiui, quorum esset non solum currere, sed uolare (aues enim spirituales sũt admodum testudinum lentissimè incedunt unde iam non potest dici de illis illud uerbũ Esa. 40. Qui sunt isti qui ut nubes uolant? sed uelut mortui immobiles stant? Vnde necesse habent frequenter orare, exemplo Dauid, ut in uia Domini uiuificentur, & ut pennæ columbæ eis dentur, ut uolare pos-

possint & requiescant.¶Secundò potest ualere ad detestationē acediæ hoc, quòd ille qui hoc uitio à diabolo capitur ignominiosius capitur cæteris peccatoribus. sola enim ignauia capit eum, & quandoque solus timor. unde Prouer. 18. Pigrum deiicit timor, & animæ effœminatorum esurient. Multum posset erubescere ille quē solus timor deiecit de equo uirtutum, cum timor non sit nisi quædam pictura terribilium. Præterea cum timor sit de malo futuro, ille quem timor uincit, quodā modo uincitur ab hoste qui nōdum est, sed futurus, & quandoque etiam futurus non est. unde Sene. Illud tibi præcipio, ne sis miser ante tempus. Illa quæ uelut imminentia expauisti, fortassis nunquam uentura sunt.

¶Tertio potest ualere ad detestationem acediæ hoc, quòd homo acediosus ualde ignominiose detinetur captus. Non enim ligatus est uinculis ferreis, immo nec stupeis, sed potius nullis. Sola enim desidia detinetur: nec habet aliquem carcerem quo claudatur, uel custodes quibus custodiatur, nisi prout summat. unde Prouerb. 15. Iter pigrorum quasi sepes spinarum. Homini pigro uidetur quòd uiæ sibi spinis clausæ sint, & quòd nullo modo fugere possit de manibus diaboli. Videtur sibi quòd si conuertatur ad dominum, statim debeat mori. unde Gene. 4. dicit Cain: Omnis qui inuenerit me, occidet me. Idem legitur Prouerb. 22. Dicit piger: Leo est foris, in medio platearum occidendus sum. Et 26. Dicit piger, Leo est in uia, in itineribus leæna. Mirum est quare ita timent pigri conuerti ad Dominum, cùm uideant eos qui ad Dominum conuertuntur, diutius uiuere, & pulchriores esse. ¶Quarto pōt facere ad detestationē acediæ hoc, ꝙ uitiū istud solum uel maximè homines infestat & impugnat, quādo sunt in seruitio Dei. unde partem Dei nititur ei auferre, nec parum deteriorat eā: quandoq; enim efficit ut psalterium unum cum fastidio & acedia dictum minus sit gratū Deo, q̄ psalmus unus cū deuotione & hilaritate dictus. unde Hierony. Malo psalmū unū cū hilaritate mentis decantare, q̄ totū psalteriū cū fastidio & torpore & acedia. ¶Quinto potest ualere ad detestationem acediæ hoc, ꝙ acedia est ualde grauis infirmitas. Tria autem faciunt ad grauitatem istam. Primū est hoc ꝙ illi laborant hac infirmitate, nesciunt se infirmos esse: unde se sapientes esse reputant, & alios iudicant. Ideo dicitur Prouerb. 26. Sapientior sibi uidetur piger, septem uiris loquentibus sententias. Periculosa uerò solet esse infirmitas quæ non agnoscitur, quia eius remedium nō quæritur. unde Bern. Scio longius à salute absistere mēbrū quod obstupuit, & ægrū sese nō sentientem

peri-

periculosius laborare. Secundo facit ad grauitatem huius infirmitatis eius prolixitas. Est enim accedia uelut febris lassa. Vnde de illa potest intelligi quod dicitur eccle.10. Languor prolixior grauat medicũ. Tertio facit ad grauitaté huius infirmitatis hoc, quòd reddit hominem impotétem ad operandum. unde significatur per paralysim Matth. 8. & Matth. 9. per ariditatem manus. Matth. 12. ubi legitur sic, Et ecce homo habens manum aridam &c. Accediosus manum dexteram aridam habet, sed non sinistram: quia impotens est ad bene operandum, sed nó ad male operandum. unde Zach. 11. dicitur de malo pastore: Brachiũ eius ariditate siccabitur, & oculus eius dexter tenebrescens obscurabitur. Tunc oculus dexter obscuratur, quando pastor ad spiritualia cæcus efficitur. Acedia est uelut febris illa quæ dicitur ethica, quæ prouenit ex consumptione naturalis humiditatis. Sic acedia ex defectu humoris gratiæ. Sexto potest ualere ad detestationem acediæ hoc, quòd acediosus iniquus est in Deum: quia defraudat eum in lucro talenti quod ei commisit. Iniquus est in proximum, & quia eum scandalizat, & quia defraudat eum in hoc ꝙ uult comedere & bibere sicut & ipse, & tamẽ nó uult laborare sicut ipse. In seipsum etiam iniquus est qa hostes suos nutrit à quibus perimatur, scilicet uitia.

De diuersis generibus peccatorum quæ ad hoc uitium pertinent, PARS II. *quæ habet* XVII. *capitula.*

De tepiditate & malis quæ in homine tepiditas facit. CAP. I.

DIcto de his quę faciunt ad detestationem acediæ, consequenter dicendum est de diuersis speciebus uitiorum, quæ ad acediam pertinent. Videntur autem ista xvj. uitia ad acediam pertinere, Tepiditas, mollities, somnoléntia, otiositas, dilatio, tarditas, negligentia, imperfectio siue imperseuerantia, remissio, dissolutio, incuria, ignauia, indeuotio, tristitia, tædium uitæ, desperatio. ¶ Tepiditas est paruus amor boni. Et uidetur esse trepiditas prima radix in peccato acediæ, & ex hac uidetur nasci cætera uitia enumerata. Facit aũt tepiditas multa mala in homine. ¶ Primo Deo uomitũ prouocat, ut prius ostensum est. Tunc tepidus à Deo euomitur, quum in deteriora labi permittitur, uel impœnitens moritur. ¶ Secundo fiduciã tétandi & accedendi diabolo præstat. De multis. n. uitijs tentat diabolus hominẽ tepidũ, de quibus non audere tentare hominem feruentem. unde dicit authoritas, Ollæ feruẽti muscæ non insident. Tertio reddit hominem quasi impotentem & contractum: ut patet in illis, qui cũ ualde fortes sint, nó possunt sextam partem pœnitentiæ facere quam

quam fecit uetula una, quod accidit propter tepiditatem, scilicet quia paruum habent desiderium agendi pœnitentiam, unde Bern. Forsitan ideo non possumus, quia non multum uolumus. Tepiditas etiam facit ut homo petat, & non accipiat. Accidit enim quòd aliquis xx. annis nõ accipit quod in oratione petit, quia petit tepidè quod alius qui feruenter peteret, una die impetraret. unde August. Seruat tibi Deus quod non uult cito dare, ut & tu discas magna magnè desiderare. Tepiditas etiã facit ut homo semper pugnet nec unquam uincat, nec illam sublimem promissionem uincentium unquam accipiat, quæ habetur Apoca. 2. Vincenti, inquit, dabo manna absconditum. Tepidus autem adeo remisse agit, ꝙ nunquam peruenit ad retributionẽ, quæ est in custodia mandatorũ. Quæ tanta est quòd non potest dici sicut dicit glo. super illud, In custodiendis illis retributio multa. Tepidus similis est homini auaro, de quo dr̃ uulgariter, quòd tãtum expendit quantum largus, & tamen non habet inde gratiam, nec mercedem, quia pro modico multam perdit. Tepidus semper seminat in præsenti uita, & nunquã metit, qa ad pacẽ animi non peruenit. Ideo dicit beatus Bern. cõtra tepiditatẽ istã: Si incipis, incipe pfectè, si impfect⁹ es, hoc iã pfectè age: si pfectionis aliqd attigisti, teipsum ĩ temetipso metire.

De mollitie CAP. II.

Sequitur de mollitie quæ est impatientia rei duræ. De qua legitur Prouerb. 18. Qui mollis est & dissolutus in opere suo, frater est sua opera dissipantis. Mollis est ille qui cedit duris: id est, tribulationibus succumbit. Vnde quando in opere inchoato aliquod durũ occurrit, ipse ab opere desistit, & talis frater est sua opera dissipantis. Idem enim est acsi ea dissiparet. Mollities ista est uelut quædam culcitra, in qua diabolus in homine quiescit. Homo etiã mollis est uelut homo uiuens, qui ad ignem tribulationis quasi liquefit, & ad nihilum redigitur. Ad quantam miseriam deuenturi sint qui molles sunt, insinuatur Deute. 28. ubi sic legitur: Homo delicatæ uitæ & luxuriosus ualde inuidebit fratri suo, & uxori quæ cubat in sinu suo, ne det eis de carnibus filiorum suorum quos comedet, eò quòd nihil habeat aliud. & paulò pòst: Tenera autẽ mulier & delicata, quæ super terram ingredi non ualebat, nec pedis uestigium figere, propter mollitiem & teneritudinem nimiã inuidebit uiro suo, q̃ cubat in sinu suo super filij & filiæ carnibus. Summũ remediũ cõtra mollitiem istam est ignis Spiritus sancti, qui lutea cõsolidat, ualet etiam contra istam mollitiem assuetudo durorũ. unde Ber. Rusticus duros hẽt neruos, fortes lacertos. Exercitatio hoc fecit, sed

Rr cum

cum corpore mollescit. Dissolutus potest uocari in uerbo proposito qui mollis est, & qui nullo amore ligatus est ad opus bonũ, uel qui paralyticus est. Paralysis enim dissolutionem sonat.

De somnolentia, ubi ponuntur duo exempla quæ ualent cõtra eos qui nomine contemplationis palliant pigritiam suam. CAP. III.

SEquitur de peccato somnolentiæ, quod ad acediam pertinet. Quia sicut legitur Prouer. 19. Pigredo immittit soporem, quod potest intelligi de sopore contemplationis, & de sopore corporis. Somnum contemplationis pigredo immittit in illos qui nomine contemplationis palliant pigritiam suam, nolentes operari aliquid. Contra quos possunt ualere hæc duo exempla quæ subiungimus. ¶Legitur in Vitis patrũ, quòd quidam peregrinus uenit ad abbatem Syluanum in montẽ Sina. Et cùm uideret fratres operantes, dixit: Quare operamini cibum qui perit? Maria enim optimam partem elegit &c. Tunc senex fecit ei dari codicem ut legeret, includens eum in cellula. Cùm igitur transisset hora nona circumspiciebat ille utrum quis uocaret illum ad cibum: & ueniens ad senem interrogauit utrũ fratres comedissent. Cui respondit senex: Tu homo spiritualis es, & nõ necesse habes hanc escã. Nos aũt tanquam carnales comedimus, & ideo operamur. Quod cùm audisset, cœpit penitere. Cui abbas: Ergo necessaria est Martha Mariæ. Item abbas Ioannes dicebat fratri suo maiori: Vellẽ semper esse securus sicut angeli securi sunt, nihil operantes, sed sine intermissione Deũ collaudantes. Et proiecto pallio suo intrauit in eremum. Et post septimanam reuersus est, & pulsauit ad hostiũ fratris sui, qui quæsiuit, Quis es tu? Et ille respondit, Ego sum Ioannes. Et frater dixit: Ioannes angelus factus est, & ultrà inter homines non est. Ille autem pulsabat, dicens: quia ego sum. & nõ aperuit, sed dimittit eum affligi. Tandem aperuit ei dicens. Si homo es, iterum habes necesse operari, ut uiuas. Si autem angelus, quid quæris intrare in cellam? Et ille statim pœnitentiam egit.

¶*De somno corporis.*

DE somno uerò corporis satis planũ est, q̃a pigredo immitit eũ. Multi.n. ex pigredine conant̃ ad dormiendum, cum tñ dormire nõ possint. ¶De somno uerò corporis ad præsens tria ostẽdemus. ¶Primo, ostẽdemus ea quæ sunt reprehensibilia circa somnũ. ¶Secundo, ea quę deberent homines cohibere à nimietate somni. ¶Tertio, q̃ sint necessaria ad hoc ꝙ aliq̃s dormiat prout debet.

¶*Quinque reprehensibilia sunt circa somnum corporis.*

QVINQVE uero reprehẽsibilia sunt circa somnum. ¶Primo, nimietas somni: ad qđ pertinet

tinet illud Prou.33. Vsquequo piger dormis? ¶Secundo, reprehensibilis est circa somnum brutalitas: uidelicet qñ aliquis dormit ut porcus. unde Bern. Carnalis somnus & brutalis: & sicut dr Ietheus abominãdus est seruo Dei. Idem: Caue inquantũ potes serue Dei, ne somnus tuus ut requies lassi, sed sepultura corporis suffocati. ¶Tertio, reprehensibilis est tristitia in surgendo a somno. unde Eccle.32. Hora surgendi non te tristet. ¶Quarto, reprehensibilis est pigritia in surgendo a somno. unde legitur Eccle.29. Sicut ostium uertitur in cardine suo, ita piger in lecto suo. ¶Quinto reprehensibilis est circa somnum inopportunitas somni, ut quãdo aliquis dormit quando non esset dormiendũ ut in tempore orationis. Contra illud 1.Pet.4. Estote prudentes, & uigilate in orationibus, uel cùm aliquis obdormit in sermone, uel lectione: iuxta illud Eccle.22. Cũ dormiẽte loquitur qui narrat stulto sapientiam. Si stultus non habuisset uoluntatem dormiendi p duos dies: tamẽ tpe lectionis uel sermonis dormiret. Tempus ẽt in quo dormiendum non est, tẽpus matutinum est. Illud.n. tempus non est somno occupandum: qa ualde utile est & studio, & orationi, & diuinæ laudi, & Dei consolatio frequentius tempore illo recipitur. ¶Ad primum pertinet q dicitur in Psal. Mane astabo tibi &c. Et ad secundum pertinet qđ legitur Iob 8. Si diluculo consurrexeris ad Deũ, & omnipotẽtem fueris deprecatus, statim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum tuum. Et Sap.16. Oportet præuenire solem ad benedictionem tuam, & ortum solis te adorare. Primo pauperi q eis occurrerit, cõsueuerũt diuites dare: sic dñs libentius eos exaudit, qui mane ualde orant eum. Adhoc autẽ q matutina hora sit idonea ad laudandum Deum, ptinet illud q legitur Iob 38. Cum me laudarent simul astra matutina, & iubilarent oẽs filij Dei. Astra matutina sunt uiri contemplatiui, q horis matutinis præcipue laudant Deum. Ad hoc uero q cõsolatio Dei matutinis horis præcipuè recipiatur, pertinet illud Iob 7. Visitas eum diluculo & illud Esa.26. De mane uigilabo ad te. Et Exod.16. Filij Israel colligebant manna hora matutina. Ad significandum q tunc dulcedo Spiritusſancti colligenda est. Sicut corporum amatores stabiliunt corpus aliqd in mane gustando: sic dulcedine Spiritusſancti in mane stabiliendus est spiritus. Vnde ad Heb.13 Optimum est gratia stabilire cor.

De tribus quæ deberent homines cohibere a nimietate somni.

TRIA autẽ sunt quæ deberẽt homines cohibere à nimietate somni. Primo exempla, ad qđ pertinet illud uerbum Aug. prius positũ. indecens est Christiano, si radius solis inueniat eum in le-

cto. Secũdo hoc, ꝙ somnus absq; necessitate, est tp̄is amissio. unde Ber. Quantum ad debitum continui profectus, nihil ita deperit de uita nostra, q̃ quod somno deputatur. In ueritate somnus est quasi quædã species uel imago mortis. Tertio deberet cohibere homines à nimietate somni multiplex malum ꝙ in scripturis legit ex somno accidisse. Et de hoc sufficiat ponere quinq; exẽpla. Primum exemplum est Iud. 4. de Sisara, q cum bibisset lac, obdormiuit, & interfectus est à Iahel, clauo in cerebro eius defixo. Secundum exemplum est Iud. 16. de Sãpsone, quem Dalila fecit obdormire super genua sua, & septem crinibus, captus & exoculatus. Tertium exemplum est in Iudith 13. de Holoferne, qui dormiẽs à muliere Hebræa ĩterfectus est. Quartum exemplum est Mat. 26. ubi apostoli somnolenti legũtur Christum amisisse. Quintum exẽplũ est Act. 20. de quodam adolescẽte noĩe Eutycho, qui cũ disputante Paulo, graui emergeretur somno cecidit de tertio cœnaculo deorsum, & sublatus est mortuus.

¶ *De tribus necessarijs homini ut debito modo dormiat.*

TRIA aũt necessaria sunt homini ad hoc ꝙ debito modo dormiat. Primo, necessarium est ei ut uigilando laboret. Vnde Eccle. 5. Dulcis est somnus operanti siue parum, siue multum comedat. Homo otiosus affligitur non solum dormiendo, sed ẽt uigilando. Secũdo, necessariũ est ei ut sobriè potu & cibo utatur. Tertio, ut sensus suos sobrios custodiat. Vnde Ber. Sobrium cibum, sobrium sensum, sobrius sequitur somnus.

De otiositate, & quòd stultus sit otiosus. CA. IIII.

CIrca hoc peccatũ, primo ostẽdemus q̃ stultus sit qui otiũ diligit. Scd̃o ostendemus, ꝙ otiosi licet semper reprehensibiles sint, præcipuè tamen tp̄e gratiæ reprehensibiles sunt. Tertio tangemus ea quæ attendenda sunt alicui in occupatione quam uult eligere. Quàm stultus uero ille sit q otiũ diligit, ostẽditur Prou. 12. ubi sic legitur: Qui operatur terrã suã, satiabitur panibus: qui aũt sectatur otium, stultissimus est. Nõ solum stultus est talis uel stultior, sed etiam stultissimus.

¶ *De tribus gradibus stultitiæ.*

PRIMVS gradus stultitiæ est, uitã suam negligere, ei necessaria quærendo. ¶ Secundus gradus est, uitam suam hostibus inde sensam exponere. ¶ Tertius gradus est, hostes qui eum interimãt pascere. Hos tres gradus stultitię habet qui sectatur otium. Vitæ .n. æternæ quæ futura est nõ prouidet: hostibus ẽt suis. s. uitijs & dæmonibus se exponit, ut iam ostendetur. Hostes etiam suos nutrit, quia otio uitia nutriuntur, & impinguantur: sicut & anseres & etiam equi solent otio impinguari.

¶ De

¶ *De XII. stultitijs hominis otiosi.*

ET possumus assignare XII. stultitias quæ sunt in homine otioso. ¶ Prima stultitia est, ꝙ ipse diabolo locum facit. Cõtra illud Apostoli ad Eph. 4. Nolite diabolo locũ dare, unde uidetur diaboli societatẽ amare. Apud hominẽ occupatũ non habet diabolus ubi possit esse: quia res perfectè occupata non est capax alterius rei. Ideo dicit Hiero. Semper aliquid boni operis facito, ut te diabolus inueniat occupatum. Ex hoc uerò ꝙ aliquis in se diabolo locum facit, iam est indignus omni loco præterquàm inferno, unde primus locus otiosi est infernus, sicut & diaboli. Quod sic potest ostendi. Constat ꝙ otiosus cælo nõ recipietur. Cælum enim merces erit tantum eorum qui operarij fuerint. unde Matth. 20. Voca operarios, & redde illis mercedem. In paradiso etiam terrestri non recipietur. Vnde Gen. 2. Tulit dominus Deus hominem, & posuit eũ in paradiso uoluptatis ut operaretur. In purgatorio etiã non recipietur. unde Psal. In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Otiosi non laborant cum hominibus, & ideo non flagellabuntur cum hominibus in purgatorio, sed cùm dæmonibus in inferno. Otiosus etiam indignus est esse in mundo isto. unde Luc. 13. de ficulnea sterili. Succide eã, ut qd terram etiam occupat? Relinquitur ergo ꝙ solũ in inferno digni sunt otiosi. ¶ Secunda stultitia est, ꝙ otiosus in tali statu se ponit ꝙ brutis animalibus inferior est, quo ad hoc quod brutis animalibus licitum est comedere: homini uerò otioso prohibet hoc Apostolus 2. ad Thes. 3. dicẽs: Si quis non uult operari, nec manducet. homo otiosus est uelut homo mortuus. Vnde Sen. Otiũ sine literis, mors est, & uiui hominis sepultura. Et Ecclesiast. 9. Melior est canis uiuus leone mortuo. Leo mortuus est aliquis magnus otiosus, cui ꝓualet canis uiuus: id est, aliquis uilis strenuè operans. imò etiam homo otiosus est plus quã mortuus, unde in epist. Iudæ dicitur de quibusdã, ꝙ sint arbores autumnales infructuosæ, bis mortuæ. Arbor in autumno plantata quando fructũ facit, sero facit illũ. Sic aliqui dum sani sunt, otiosi uolunt esse: sed in articulo mortis tunc primo uolunt fructum pœnitentiæ facere. Ideo frequenter accidit ꝙ absque fructu decedunt. Et tales homines infructuosi quasi bis mortui sunt: quia non solum mortis tẽporalis, sed etiam æternæ sunt debitores. In quo deterioris conditionis sunt quàm bruta animalia. Illa enim solam mortem tẽporalem debẽt. ¶ Tertia stultitia est, quòd ex negligentia excolendi se, fructum suiipsius amittit. Si quis uineam haberet in qua mille asinatas uini posset colligere, ualde re-

putaretur fatuus & infelix ab omnibus, si ex negligentia excolendi eam, fructum illum amitteret. Fructus quem quis in se colligeret, si se diligēter excoleret, præualeret uino regni unius. Quàm fatuus est ergo qui ex negligentia tantum fructum amittit, quem in se colligere posset? Multum deberet confundi talis. Ideo dicit Sene. Turpissima iactura est, quæ per negligentiam fit. Turpissimā ideo uocant eam, quia est erubescentia plena. Nemo est ita pauper qui de fructu oris sui ita ditari non posset, si bene excoleret illud. unde Prouer. 12. De fructu oris sui unusq; replebitur bonis.

¶ *De octo fructibus oris.*

EX ore suo posset homo colligere octo genera fructuum ualde pretiosorū, non solum per annum uel per mēsem, sed et singulis diebus, si quis bene excoleret os suū. ¶ Primus fructus est Dei laudatio. ¶ Secundus est gratiarū actio: pretiositas uerò horum fructuum ex hoc manifesta est, ꝙ cælestes arbores tales fructus ferūt. Ibi.n. sonat gratiarū actio & uox laudis. Iuxta uerbum prophetæ. Tertius fructus est oratio. Cuius fructus pretiositas manifesta est, ex hoc ꝙ ab angelis in cælis defertur. Vnde Tobiæ 12. dicit angelus: Quando orabas cū lacrymis, & sepeliebas mortuos, ego obtuli orationem tuam domino. Non est uile xenium uel donum quod à tantis nuntijs Deo præsentat. Ex uirtute etiam orationis manifesta est pretiositas huius fructus. De qua dicit Greg. Magna uirtus orationis quæ effusa in terris in cœlo operatur. ¶ Quartus fructus est confessio. Cuius fructus pretiositas patet ex hoc, ꝙ Deus uult fructum illū semper ante se habere. vnde in Psal. Confessio & pulchritudo in conspectu eius. Cōsueuerūt diuites quādo diuersi fructus portantur ante eos, illū retinere ante se, quem præ cæteris amāt. Ideo autem dominus amat confessionem, quia confessio efficit & custodit pulchritudinē. Pretiositas etiam huius fructus ex hoc patet, quòd nullus Deo adeò displicet, qui non placeat ei, si fructus humilis confessionis ei offerat, uel etiam offerre proponat. unde Psal. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino &c. Latro dū in cruce humilem confessionem Deo obtulit, à patibulo inferni se absoluit, & regnum æternum meruit. ¶ Quintus fructus est modestia quæ in hoc attenditur, ut homo modum ponat in uerbis suis, quo ad quantitatem, & ut loquatur qualia debet loqui, scilicet uera, & quæ ad Dei sint gloriam & proximi utilitatem, & ut loquatur qualiter debet loqui, scilicet non clamose. Pretiositas huius fructus patet ex hoc, quod legitur Prou. 17. Qui moderatur sermones suos prudentissimus est. ¶ Sextus fructus est abstinētia,

tia, cuius fructus pretiositas patet ex hoc, ꝙ tantæ uirtutis est absti nentia, ꝙ uitam hominis prolon gat. unde Ecc. 37. Qui abstinens est, adiiciet uitam Talis uirtutis dicuntur fuisse fructus arboris so lis & lunæ. De quibus legitur in historia Alexandri. Sacerdotes. n. solis & lunæ fructibus illis uescẽ tes, referuntur uixisse annis xl. abs que læsione. ¶ Septimus fru- ctus est, fraterna eruditio. Fructũ istum specialiter ferre uoluit ip- sum lignum uitæ, i. ipse filius dei. Marc. 1. Eamus in ciuitates & ui cos proximos, ut ibi prædicem, ad hoc. n. ueni. ¶ Octauus fructus est, fidelis reclamatio, quando hõ uidet iniurias inferri Deo uel proximo. Pretiositas uerò huius fructus manifesta est ex eius ra- ritate. Pauci enim inueniun- tur qui istum fructum habeant. Vnde Prou. 20. Multi misericor- des uocantur: uirum aũt fidelem quis inueniet? Videmus quotidie fratres nostros à canibus dilacera ri, & non est qui reclamet, id est, a detractoribus. Imò, qđ plus est uidemus ipsum Deũ à lusoribus crucifigi, & nõ eſt, q inde loqua- tur. Illi qui solo uerbo possent Dei has contumelias impedire, non curant de hoc loqui. ¶ Quar ta stultitia otiosi est, ꝙ ipse ex- ponit se absq; defensiõe hostibus suis. Otiosus est, sicut signum ad sagittam. Potest. n. à dæmoni- bus undique sagittari. Vnde po- test dicere illud Thren. 3. Teten- dit arcum suum, & posuit me quã si signum ad sagittã. Occupatio uelut quidam clypeus est contra sagittas diaboli. unde Poeta: Otia si tollas, periere Cupidinis arcus. Est etiam otiosus uelut castrum absq; muro. Vnde Ezech. 38. A- scendã ad terrã sine muro. Verbũ est diaboli, Veniam ad quiescẽtes habitantesq; securè. Homo uero occupatus est uelut castrum be- ne clausum. unde Aug. Non facile capitur à tentatore, qui bono ua cat exercitio. Homo otiosus non tantum uni hosti expositus est, sed ẽt pluribus. Vnde habetur in Vitis patrum, ꝙ dixerunt senio- res operantẽ monachum dæmo- ne uno pulsari, otiosum uerò in- numeris spiritibus deuastari.

¶ Quinta stultitia est, ꝙ cũ ipse ualde pauper sit, & nihil lucre- tur, tã large expendit res ualde pretiosas, s. tempus suum, & bo- na sua naturalia: unde in hoc ne gotio nihil est deterius otio, qđ non solum noua nõ acquirit, sed ẽt parta consumit. ¶ Sexta stultitia otiosi est, ꝙ ipse facit quasi rece- ptaculum omnium sordium ua de Ber. Omnium tentationum & cogitationum malarũ & inuti liũ sentina est otium. In sentina sordes recipiũtur in nauibus ma- rinis; Sic cor otiosi quasi omnes sordes recipit uitiorum. Licet aũt otium origo possit esse om- nium peccatorum, spiritualiter tñ occasio est istorum peccatorũ, s. luxuriæ, uerbositatis, nuga-

rũ, & curiositatis, & superbiæ. De peccato luxuritiæ habemus exẽplũ Dauid, qui dum occupatus fuit bellis, continens fuit, postea uerò tpe otii adulterium cõmisit: ut legitur. 2. Reg. 11. Salomon ẽt dum occupatus fuit circa templũ & alia ædificia, nõ ita infatuatus fuit in amore mulierũ, ut postea qñ factus est otiosus. Poëta ẽt dicit: Quęritur Aegisthus quare sit factus adulter. In promptu cã est, desidiosus erat. & Ezech. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ superbia, saturitas panis abundantia & otiũ. De uerbositate & curiositate legitur 1. ad Tim. 5. Adolescentiores uiduas deuita. Et subditur, Discunt. n. circuire domos, non solum otiosæ sed etiam uerbosæ, & curiosæ, loquẽtes quæ nõ oportet. De nugis uerò dicit beatus Ber. Otiositas est mater nugarum, nouerca uirtutum. De superbia uerò dicitur in Psal. In labore hominum non sunt, & cũ hominibus nõ flagellabuntur: ideo tenuit eos superbia. ¶Septima stultitia otiosi est, quod ipse secũ uult habere q eum de malitia instruat: unde si sapiens sit, nõ faciet mala. Otiositas quasi quædam magistra malitiæ est. unde Ecc. 33. Seruo maleuoto tortura & compedes: mitte eum in operationem ne uacet. Multam enim malitiam docuit otiositas. ¶Octaua stultitia otiosi est, quòd quum ipse sit submersus in profundo stultitiæ, sine malitia non uult tñ porrigere manũ ad laborem, licet aliter euadere non possit. Vnde Senec. A stultitia nemo emergit, nisi manum porrigat ad laborem. Homo otiosus, qui non uult se occupare ut a peccato possit exire, tali stultitia laborat qua laboraret ille, qui cecidisset in aquam profundã, & pigritaretur manũ porrigere ad arborẽ sibi proximum: quum tñ aliter nõ posset à naufragio liberari, occupatio bona lignũ uitæ est his qui apprehenderit eá Et frustra laborat otiosus ad exeũdum à peccatis, nisi se occupet. ¶Nona stultitia otiosi est, quòd ipse quiescit qñ laborandum esset, scilicet in præsenti: & ideo laborabit quando esset quiescendum, scilicet in futuro. In quo similis est illi qui dicit Esa. 14. Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis. Cui dicit beatus Bern. O impudens & imprudens, milla milliũ ministrant ei, & decies centena millia assistebant ei, & tu sedere præsumis? Mundus iste locus laboris est. Vnde Iob 5. Homo nascitur ad laborem, & auis ad uolandũ. Vnde dictum est ad Adam quandò erat eijciendus a paradiso, & ponendus in terra ista: In sudore uultus tui uesceris pane tuo. Decima stultitia otiosi est, quòd ipse uult Deum quodammodo præire, dum solus uult quiescere & non laborare, cum dominus sex diebus operatus sit, & in septimo

primo requieuerit. Vnde Genes. 2. Cópleuitq; Deus die septimo opus suum, qđ fecerat, & requieuit ab omni opere quod patrarat. ¶ Vndecima stultitia otiosi est ꝙ ipse refugit illud, quod est iocunditas & sanitas tam animæ q̃ corporis, s. moderatum laboré. ¶ Duodecima stultitia otiosi est, ꝙ ipse diligit illud unde Dei maledictionem incurrit, & inde in uniuersitaté uitiorum incidit. Ad primum ꝑtinet, qđ legitur Matthæi uicesimoprimo de ficulnea, quam dominus maledixit, ideo qđ esset sine fructu. Ad secũdum pertinet illud uerbum Bernardi; Summa mentis malitia est, otium iners.

¶ *Quàm reprehensibiles sint otiosi tempore gratiæ.*

SEQVITVR uidere quàre potius reprehésibiles sint qui tépore gratiæ sunt otiosi, quam qui fuerũt antè otiosi. Quod patet ex hoc, ꝙ legitur Matth. 20. Quid hic statis tota die otiosi? Illos reprehendit paterfamilias quos otiosos inuenit undecima hora. Per quos significantur illi qui sunt otiosi in tempore gratiæ. ¶ Et possunt super hoc quatuor causæ assignari. ¶ Prima causa est hæc, quòd dominus dedit nobis formã iã laborandi & exemplum. Vnde ad Phil. 2. Exinaniuit semetipsum formam serui accipiens. Magna superbia esset, si uellet quiescere seruus, ex quo laborat dominus. Vnde Matthæi 10. Non est discipulus super magistrum, nec seruus sup dominum suum. ¶ Secunda cã est quia tempore gratiæ sumus serui emptitii: & ideo magis ad laborem tenemur. Vnde Apostolus 1. ad Corin. 6. Empti estis ꝑtio magno. ¶ Tertia causa est, quia melior merces nobis promittitur. Iudæis n. promitebatur terra, nobis uerò promittitur cœlũ. unde Mat. 3. Pœnitentiam agite, appropinquabit n. regnum cælorum. ¶ Quarta causa est, quia etsi spiritualibus, qui erant in ueteri lege promitteretur regnum cœlorum sub figura terræ promissionis, tñ illa multũ illis differebatur. Non. n. acceperunt mercedé suã usq; post passionem Christi. Nimis erat longa uia in paradisum, quãdo oportebat ire per infernum: sed modo in momento uno lucratur aliquis paradisum, ut cum post uerũ baptismũ decedit, uel cum post tantã contritioné quæ sufficiat ad deletionem culpæ & pœnæ. Vnde Ber. in ꝑsona ecclesiæ: Labor meus uix est unius horæ: & si amplius, præ amore non sentio. Vñ Lu. 14. Misit dñs seruũ suum hora cœnæ dicere inuitatis ut uenirent, quia iã parata sunt omnia. Hora cœnæ est tépus gratiæ, in quo omnia sunt parata: q̃ nihil amplius necesse ad hoc, qđ aliquis ad æternam cœnam introducatur, nisi quòd manus suas lauerit: id est purgatus perfectè fuerit.

¶ Quòd

¶ *Quòd tria sint attendenda circa occupationem.*

SEQVITVR, uidere quid attendendum sit in occupatione q̃ aliquis eligit. Tria aũt attendenda sunt circa eam, s. q̃ occupetur. Vnde Hieronymus: Semper aliquid boni facito, ut te diabolus inueniat occupatum. Et ut tædium remoueat, iuxta illud uerbum Senecæ, Occupationes bonarum artiũ occupãdi sumus, quoties male habet inertia impatiẽs sui. Et ut utilitatem habeat. Pro uitando.n. otio otiosa sectari ridiculum est, ut dicit Ber. Idem: Non tantummodo agendũ est, ut cum aliqua delectatione uel sine grandi nausea dies transigatur; sed ut & de peracta dieta ad perfectum mentis semp aliquid in conscientia resideat: aliquid in thesaurum cordis quotidie congeratur. Magis attendẽdũ est etiam in occupatione, quod occupet animum, quam quòd occupet corpus. Item secũdum Ber. Meliora sunt exercitia spiritualia, quàm corporalia. Et inter corporalia melius est, quod similius est spiritualibus, ut scribere. Et notandum, quòd quidam nolunt operari: quia hoc sibi dedecus reputant. Credunt.n. honorabiliores burgenses esse illos qui nihil agunt, nisi quòd comedunt & bibunt, & alijs delicijs intendunt. Sed eadem ratione porcos possunt præferre equis, & cæteris animalibus, qui nihil agunt, nisi quòd comedunt & bibunt. Et in ueritate tales homines per porcos etiam significantur Mat. 8. ubi dicunt dæmones domino: Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregẽ porcorum.

De uitio dilationis. Et primo de dilatione conuersionis

CAP. V.

SEquitur de uitio dilatiõis quo uitio multum laborat genus humanum. unde Seneca: Nemo quicquam habet facti. In futurũ enim nostra distulimus. Et nocet hoc uitium multum homini. Vnde uersus: Et nocet, & nocuit semper differre paratis. Item. Qui non est hodie, cras minus apus erit. Duæ autem sunt species dilationis, quæ multum nocent hominibus, scilicet dilatio conuersionis, & dilatio confessionis, de quibus modo prosequemur. De prima legitur Ecclesia. 5. Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Subitò enim ueniet ira illius, & in tempore uindictæ disperdet te. Et eiusdem 17. Ne demoreris in errore impiorum. & 21. Fili, peccasti, non adiicias iterum: sed de pristinis deprecare Dominum, ut tibi dimittantur. Ad eandem dilationem potest referri illud Esaiæ 28. Erit eis uerbum Domini, Manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi: ut uadant, & cadant retro-

retrorsum, & conterantur. Verbũ Domini multis est occasio huiusmodi derisionis: multi.n. quando admonentur de sua conuersione, respõdent Domino, ad minus facio sic, Manda remãda &c. Hoc procurat diabolus, ut dũ differunt uenire ad Deũ, uadant ad infernum, & cadant retrorsum, id est, improuise moriantur & conterantur, id est, irrecuperabiliter damnentur. Ad eandem dilationẽ pertinet illud uerbum August. loquentis ad Dominum, Non erat quod tibi respondere dicenti mihi, Surge qui dormis: nisi uerba somnolenta & lenta modo, ecce modo, sine paululũ. Sed illud modo non habebat modum, & illud paululũ ibat in longum. Item August. de eadem dilatione: Differebam de die in diẽ uiuere in te, & non differebã in memetipso mori. Et illud Senecæ: Quidam tunc uiuere incipiunt, cùm desinendũ est. Quidam autem desierunt, antequã inciperent. Et illud Sophoniæ 2. Vox cantãtis in fenestra, & coruus in superliminari. Dominus stat ad ostium domus peccatoris, & pulsat. Vnde Apoc. 3. Ecce ego sto ad ostiũ, & pulso: si q̃s audierit uocem meã, & aperuerit mihi ianuam, introibo ad illum.

¶ *De duobus quæ impediunt, ne Deus intret ad cor peccatoris. Et de repromissione eius qui differt conuerti.*

DVO uerò sunt quæ impediunt ne Dominus intret ad peccatorem. ¶ Primũ est hoc, q̃ peccator habet oculum ad prospera & læta, cùm potius deberet habere ad tristia, scilicet pericula quæ sibi imminent. Vnde Eccl. 7. Cor sapientum ubi tristitia est, & cor stultorum ubi lætitia est. Et ista cogitatio dicitur in prædicto uerbo Sophoniæ 2. Vox cantantis in fenestra. Et impedit ne Dominus ad peccatorem intret. Exemplum habemus de hoc in ciuitate Ierusalem, quæ oculum habebat ad læta, unde gaudebat, cùm fleret dominus pro ea. unde Luc. 19. Videns Iesus ciuitatem, fleuit super eam, dicens: Quia si cognouisses, & tu: & quidem in hac die tua, q̃ ad pacem tibi. ¶ Secundum quod impedit ne Dominus intret ad peccatorem, est procrastinatio. Et ista procrastinatio est uelut coruus in superliminari, dicens domino pulsanti ad ostiũ, Cras, cras. Prouenit autem ista procrastinatio ex hoc, quòd peccator repromittit sibi longam uitam. Vnde Eccl. 29. Repromissio nequissima multos perdidit. Repromissio qua peccator sibi repromittit longam uitam, non solum nequam est, sed etiam nequior, & nequissima. Nequã est ideo, quia sibi usurpat peccator hoc quod proprium Dei est, scilicet de futuro tempore disponere. unde Act. 1. Non est uestrum nosse tempora uel momenta, quæ pater posuit in sua potestate. Et Bernardus

dus dicit ei qui de futuro tempore disponendo præsumit: Quid de futuro miser tam temerariè disponere præsumis, tanquam pater tempora & momenta in tua, & non magis in sua posuerit potestate? Nequior uerò est repromissio ista: quia cùm tempus infiniti ualoris sibi à Domino datum fatuè expenderit, adhuc tamē p̄sumit quòd Deus multum temporis sibi sit daturus. Tali fatuitate laborans qua laboraret ille q̄ thesaurum magnum sibi à patre deditū ad negotiandum fatuè expendisset, & adhuc largè expendere uellet, dicens: Bene possum expendere, pater meus satis adhuc mihi dabit. Cui responderi posset: Verū est: quia ita bene custodisti quæ tibi iam dedit. Tales deberēt aduertere hoc quòd Dominus tempore Noe recidit de tempore pœnitentiæ hominibus promisso, secundum Strabum uiginti annos, eò q̄ uidebat quòd homines pœnitere nolebant. Si uerò Dominus tempus promissum nolentibus pœnitere abstulit: quid faciet de his, quibus nullum tempus promisit? Nequissima uerò est repromissio ista: q̄a talis non tantum tempus sibi datum perdidit, imò etiam in contumeliam ipsius largitoris expendit, & futurum tempus in contumeliam eius expendere disponit. Qua fronte ergo præsumit quòd Deus qui ista nouit, debeat sibi lōgā uitam dare? Ad hāc dilationem potest etiam referri quod legitur Prouerb. 3. Ne dicas amico tuo, Vade, & cras reuertere, cum statim possis dare.

¶ *De octo quæ mouere deberent ad accelerationem conuersionis.*

OCTO uerò sunt quę deberent hominē mouere ad accelerādam conuersionem. ¶ Primū est, mortis incertitudo. Vnde Lucæ 12. Estote parati, quia qua hora non putatis, Filius hominis ueniet. Et Matth. 19. Veniet dominus serui illius in die qua nō sperat, & hora qua ignorat. Et iterū Luc. 12. dicitur illi qui dicebat animæ suæ: Anima mea, multa bona habes reposita in annos plurimos, requiesce, comede &c. Stulte, hac nocte repetent animā tuā à te: quæ autē parasti, cuius erūt? Et Ecclesiast. 9. Nescit homo finē suum: sed sicut pisces hamo, & sicut aues comprehenduntur laqueo: sic capiuntur homines in tēpore malo. Et Sene. Nescis quo loco te mors expectet: ideo tu eā omni loco expecta. Quum nesciat homo quo loco mors debeat ei occurrere, nesciat homo quo loco eā magis debeat expectare, in omni loco expectanda est. Vnde Sene. Iuuenes mortem habent à tergo: senes ante oculos. Licet illud non uideatur q̄ à tergo est, nihilominus tamen nocere potest, & etiam amplius quàm quod est ante oculos. Sic mors iuuenibus timenda esset ut senibus, licet illi non aduertant.

tant. Et hoc est unum quod multum deberet homines mouere ad accelerationem conuersionis, ꝙ tot homines defuncti sunt qui bene proponebant se qñque, facturos pœnitentiam, & præoccupati morte non fecerunt, nec de cætero unquam facient. Nimius est thesaurus quem fatuus homo tanto discrimini subijcit, dum differt conuersionem suam. ¶ Secundo deberet homines mouere ad accelerationem cõuersionis multiplex bonum quod prouenit inde. De quo bono legitur Thren. 3. Bonum est uiro quum portauerit iugum Domini ab adolescentia sua.

¶ *De octo bonis quæ sequuntur accelerationem conuersionis.*

OCTO uero bona sunt quæ sequuntur ex hac acceleratione. ¶ Primũ est, quòd bonitas altius & profundius infigitur, eò quòd inuenit subiectum magis tenerũ. Vnde uersus: Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem Testa diu. ¶ Secundum est, quòd homini iocundum est bene uiuere. unde Sapiens: Optima forma uiuendi eligenda est; quam iocundã reddet assuetudo. Ante assuetudinem molestum est equis ambulare, adeo ut oporteat uincula poni in pedibus eorum: postquam uero consueti fuerint, facile est eis. Similiter pueris in principio molestum est addiscere, adeo quòd uerberibus oporteat eos adhoc compelli, postq̃ uerò consueuerint, amore literarum patriam suã relinquunt, & multas paupertates & molestias sustinent, ut addiscere possint. Sic bene uiuere quod primo hominem molestat, per assuetudinem fit homini iocundũ. ¶ Tertium bonũ est, ꝙ homo securè uiuit. Vnde Sene. Pulchrum est ante mortem consummare uitam, deinde expectare securè reliquam temporis partem. De hac securitate legitur Prou. 15. Secura mens quasi iuge conuiuium. ¶ Quartum bonum est, ꝙ hõ deo diutius seruit & diutius bene uiuit. Vnde Augu. Quid differs in crastinum? Longa uita bona erit, si ipsa uita sit. Vtique si longa erit, melius bona erit. In ueritate quanto habiturus es longiorem uitam, tanto amplius desiderare debes ut bona sit. Sicut aliquis quanto amplius habet de uino, tãto amplius desiderare debet ut bonum habeat, & amplius displicet sibi si corrumpatur. ¶ Quintũ bonum est, ꝙ gratius est seruitium eorum Deo qui cito ad eum conuertuntur. Illi enim de puro & optimo uitæ suæ, & quasi de flore & uigore Deo offerunt: q autẽ tardè uolunt conuerti, quasi fæces Deo reseruant. Qui timere possunt ne de fæcibus calicis iræ Domini bibant: iuxta illud Psal. Fex eius non est exinanita, bibẽt omnes peccatores terræ. Isti de uita sua primo offerũt quod pulcrius est & melius in ea diabolo uel mũdo, tanquam domino: reliquias uero

rò uolunt Domino offerre, illud .s. de quo mundus nõ curat: cum tamen ea optima & electa debeāt esse. Vnde Ecclesiast. 13. Fili⁹ si habes, benefac tecum, & dignas Deo oblationes offer. Et in libro Numerorum 18. Omnia quæ offertis de decimis, & in donario Domini separabitis, optima & electa sunt. De illo qui quod deterius est, Deo offert, dicit Dominus Malach. 1. Offer illud duci tuo si placuerit ei, ac susceperit faciem tuam, dicit dominus exercituum. Et iterum ibidem: Maledictus qui habet in grege suo masculum, & uotum faciens immolat debile Domino, qui rex magnus est, dicit Dominus exercituum. Præcipuè placet Deo seruitium iuuenum. Vnde Dominus Matth. 19. Sinite paruulos uenire ad me, & nolite prohibere eos. Et 21. Nunquam legistis: quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem? ¶Sextum bonum est, quòd homo moritur certus certitudine spei de salute sua. Econtrario incertus moritur, qui in fine pœnitet. Vnde Augu. Si quis positus in ultima necessitate uoluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & hinc uadit, fateor uobis non ei negamus quod petit, sed non præsumimus. Pœnitentiam dare possumus, securitatem uero non. Non dico damnabitur, sed nec dico liberabitur. Vis ergo à dubio liberari? Age pœnitentiam, dum sanus es. Si sic agis, ego dico tibi quòd es securus: quia pęnitentiam egisti eo tempore quo peccare potuisti. Si uis agere pænitentiam quādo peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa. Item Augustinus. Duæ res sunt, aut ignoscitur aut non ignoscitur: quid horum futurum sit tibi, nescio: tene certum, & dimitte incertum. ¶Septimum bonum est, quòd ignis purgatorij euitatur. Licet ille qui tarde conuertitur, saluetur: sic tamē saluus erit quasi per ignem. 1. ad Corinthios 3. ¶Octauum bonum est, quòd maius præmium recipit. Habet enim Deus unde melius remuneret eos qui sibi diutius seruierunt. Et licet saluetur qui tardè conuertitur, si uerè, sicut ille qui cito conuertitur: tamen in domo Patris cælestis mansiones multæ sunt.

¶*De periculis malæ consuetudinis.*

TERTIO deberet homines mouere ad accelerationem conuersionis magnum periculum malæ consuetudinis. Quod periculum manifestari potest ex diuersis testimonijs scripturarum quæ subiungentur. Legitur Iob 20. Ossa eius implentur uitiis adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient. Vitia adolescentiæ si homo in his perseueret, sunt similia guttæ quæ ossa subintrat quæ uix curatur. unde talia uitia non relinquunt hominem dum uiuit. Vnde Prou. 22

Prouer-

Prouerbiũ est, Adolescens iuxta uiam suam et cùm senuerit, non recedet ab ea. Vnde narrat historia Græcorum, ꝙ Alexander Magnus carere non potuit moribus & incessu Leonidis pędagogi sui, & uitijs quibus paruus fuerat infectus Et Iere. 13. Si mutare pôt Aethiops pellem suã, aut pardus uarietates suas, & uos poteritis bene facere, dum didiceritis malum. A medicis etiã dicitur ꝙ cõsuetudo sit altera natura. De natura autẽ dictum est, Naturam expellas furca tamẽ usq; recurret. Et secundum Aug. Dum consuetudini non resistitur, fit necessitas. Quantũ sit periculũ malæ cõsuetudinis, ostendit nobis glo. super Matth. 26. ubi Petrus in prima negatione dicit, Nescio quid dicis. In secunda cũ iuramento negat. In tertia detestatur, & iurat ꝙ non nouerit hominẽ. Perseuerare in peccato, ut dicit glo. dat incrementũ scelerũ: & qui minima spernit, cadit in maiora. Ad ostendendũ et pericula malæ cõsuetudinis, ualere possunt quæ de Lazaro leguntur Ioan. 11. Lazarus .n. figurã tenet eorũ qui sunt in peccato malæ consuetudinis: de quo dicit Martha, Domine, iã fœtet. Lapis et ei erat suppositus, Ligatus et erat manus & pedes institis, & facies eius erat uelata sudario. Et ista quatuor spiritualiter reperiũtur in homine, qui est in peccato malę cõsuetudinis. Natura enim ipsius quasi corrupta est, adeò ut ei sapiant quæ debuerunt ei desipere, & ea desipiant quæ debuerunt ei sapere. Vnde fœtidi sunt coram Deo & angelis eius, sicut corpora corrupta hominibus fœtent Vnde in Psalm. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus suis. Nimis tardè adhibet sal uel myrrha pœnitentiæ hominibus, q in peccatis consueti sunt: sicut carnes tardè sale cõdiuntur, quæ iã scaturiunt uermibus. ¶ Homo et qui est in peccato malę consuetudinis habet uelut magnũ lapidem supra seipsum positum. s. ipsam malam consuetudinem. Vnde super Ioan. 11. dicit glos. ꝙ Dominus fremuit, lacrymatus est, & clamauit: q̃a difficile surgit quem moles malæ consuetudinis premit. Homo qui in peccato malæ consuetudinis est, similis est illi qui in puteum cecidit: super cuius os magnus lapis est positus. unde in Psal. Nõ me demergat tẽpestas aquæ, neq; absorbeat me profundũ, neq; urgeat super me puteus os suũ, Tẽpestas aquæ hominẽ demergit in cõsensu peccati mortalis. Profundum absorbet quũ peccatũ peccato additur. Puteus urget os suũ, quando homo in seruitutẽ malę cõsuetudinis redigitur. Manus uerò & pedes habet talis ligatos institis, propter magnã difficultatem ad bene operandum quæ in eo est. Vnde Aug. Ligatus erã, non ferro alieno, sed mea ferrea uoluntate. Faciẽ etiã

habet

habet uelatã sudario, quia ex hoc, quòd diu in tenebris peccatorum fuit, spirituale uisum amisit. Homo peccatis assuetus, est uelut equus effrenis qui est in cursu, nec de facili potest retineri. unde Iere. 8. Nullus est qui pœnitentiã agat super peccato suo, dicens: Quid feci? sed omnes cõuersi sũt ad cursum suum, quasi equus impetu uadẽs ad prælium. In quãto periculo sit talis homo, ostẽditur Psal. 34. Viæ illorum tenebræ & lubricum: & angelus Domini persequens eos. Mirũ est si nõ cadat, qui per uiam tenebrosam & præcipitem & lubricam uadit, & incessanter impellitur à forti tentatore, cum ipse sit debilis. Verè potest dicere illud, Domine, uim patior. Et trahi uidetur ab ipsa consuetudine ad interitũ. unde Prou. 24. Et qui trahuntur ad interitũ, liberate ne cesses. Peccatum ante consuetudinem est ut funiculus, imò ut filũ stupeũ respectu status, in quo est post cõsuetudinẽ. unde Esa. 5. Vhę qui trahitis iniquitatẽ in funiculis uanitatis, & quasi uinculũ plaustri peccatũ. Peccatum consuetudinis est uelut uinculũ plaustri, quod decẽ boues, id est, decẽ p̃dicatores, uix rũpere possunt. Vnde dicit glo. super illũ locũ, Meritò iniquitas in funiculis uanitatis trahitur: quia peccata peccatis cõnectũtur, & inania sũt ut fila aranearũ. Sed si exire uolumus, tanquã uinculis solidissimis tenemur. Peccatũ etiã cõsuetudinis est uelut lãguor inueteratus, qui difficile curatur. unde Eccle-siast. 10. Languor prolixior grauat medicũ, sed breuem languorẽ præcidit medicus. Item Ecclesia. 18. Ante languorem adhibe medicinam. Et Sene. Minus negotii haberet medicus, si ad recẽs uulnus aut uitium adhiberetur: sequerẽtur teneri & rudes tecta monstrãtem. Nemo difficulter ad naturã reducitur, nisi qui ab illa defecerit. & Matth. 9. legitur, quòd discipuli non potuerunt expellere malignum spiritum à quodam in quo fuerat ab infantia. & Basilius Magnus dicit, quòd sicut non potest aliquis dediscere maternam linguam: sic uix longam peccati consuetudinem. Tanta est uis consuetudinis, ut quod homo cõsueuit facere uigilans, quandoq; facit dormiens: & quando consueuit facere uiuens, interdũ faciat moriens: unde refertur de quodã medico, cui debebantur XIII. libræ ad tres annos soluendæ, quum laboraret in extremis, & admoneretur, ut cõfiteretur, & Eucharistiã sumeret, nihil aliud ab eo poterãt extrahere nisi XIII. libras ad tres annos soluendas. Et sic loquens expirauit.

¶ De *conuersione dilata. Et de XII. quæ faciunt ad hoc quòd conuersio dilata fit difficilior.*

QVARTO deberet monere homines ad accelerationem cõuersionis hoc, quòd conuersio dilata

dilata difficilior est, accelerata uerò facilior. Vnde Beda super Lucam: Diabolus quanto diutius possidet, tãto difficilius dimittit. Et iterum: Quanto citius, tanto facilius diaboli dominium euitatur. Sicut optimus modus occidēdi serpentem materialem est per contritionem capitis: sic optimus modus uincendi serpentem infernalem est per contritionē capitis ipsius. Tunc caput eius cōteritur, cum in principio conflictus ipse deuincitur. Vnde dominus dicit ad serpentem de muliere, Ipsa conteret caput tuū. & Hiero. Lubricus est antiquus serpēs, & nisi capite teneatur, statim illabitur. & Eccl. 25. Nō est caput nequius super caput colubri. & Cantic. 2. Iubet dominus capi uulpeculas. & 1. Regū 17. legitur Dauid percussisse Goliā in fronte, & sic eū interfecisse. In fronte diabolum percutit, qui in principio uitę suę eum deuincit. Sed uelut in calcaneo uult eū percutere, q in fine uitæ suæ q̄rit eum uincere. Pharao autē populum Iudæorum in morte primogenitorum dimisit: ut legitur Exodi 2. p alias plagas non dimisit eum: nec diabolus populū Christianū pfectè dimittet, donec ecclesia studeat correctioni paruulorū, & laboret ad interficiēdum peccata, dum recētia sunt

¶ *Duodecim uero sunt quæ faciunt ad hoc quòd conuersio dilata sit difficilior.*

PRIMVM est induratio. Puerilis enim ætas tenera est, & susceptibilis impressionis: senilis uerò dura est. Vnde ecclesia. 30. Curua ceruicem filii tui in iuuētute, & tunde latera eius dum in fans est, ne fortè induret, & ne credat tibi. Virgula dum tenera est, potest ad rectitudinē adduci, si curua est. Trabē uerò postquā desiccata est, si curua sit, impossibile est ad rectitudinem reduci. Sic paruuli corrigi possent, si diligentia debita adhiberet̄. De senibus uerò in malitia sua induratis non multum sperandum est. Omnis malus animus priusquam indurescat, malitia eius molliri potest: sed postquam indurauerit, desperandum: id est, non multū sperādum. ¶ Secundum faciens ad difficultatem conuersionis est hoc, ꝙ contrarium gratiæ Dei iam occupauit hominem: ideo Dei gratia difficilius in eo recipitur, sicut materia q̄ habet aquam difficilius accipit ignem, quia ignē inuenit ibi quod sibi repugnet, sicut est manifestū in candela madefacta. De facili capitur castrum in quo nullus repugnat, & de facili uestis rectā formā suscipit. quæ nōdum prauam suscepit. In paruulis uitia nondū sunt: uel si sūt, parua sunt. Ideo de facili possunt extirpari. Ideò dicitur in Psal. Beatus qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram. ¶ Tertio facit ad hanc difficultatem hoc, ꝙ ille qui diu distulit conuerti dissipauit in se bona naturæ. Virtu-

tes enim naturales quas habebat in pueritia, amisit: scilicet uirginitatem, innocentiam, humilitaté. Propter quas uirtutes dicit dominus Matt. 19. Sinite paruulos uenire ad me, & nolite prohibere. Talium enim est regnũ cœlorum, scilicet illorũ qui habent per gratiam, ea quæ habent paruuli per naturam. Facilius est aliquem ditari quantum ad diuitias huius seculi, qui habet multa bona sibi dimissa à parentibus, q̃ illum qui bona paterna iã consumpsit. Sic paruulus qui bona naturæ habet, facilius ditari pōt diuitijs spiritualibus, q̃ ille qui peccãdo bona naturæ consumpsit. ¶ Quarto facit ad difficultatem hanc hoc, ꝙ ille qui differt cõuerti, habet uas minus idoneum, cui dominus libenter infundat balsamum gratiæ suæ. Verisimile.n. est, ꝙ uas cordis quod diutius immunditiam peccati continuit, ad gratiam suscipiendam minus sit idoneum. Nullus libenter infundit balsamum uasi quod diu continuit lutum. ¶ Quinto facit ad difficultatem istam hoc, ꝙ quanto aliquis diutius in peccato manet, tanto amplius oneratur peccatis: quia peccatum quod ꝑ pœnitentiam non diluitur, suo pondere ad aliud trahit. Vnde onus & pœnæ, & culpæ crescit in peccatore: & ideo minus semper pōt surgere a peccato, præcipuè cũ ipse semꝑ debilior fiat. Et hoc est unũ, unde multũ apparet, q̃ stulti sunt illi qui differunt cõuerti. Ille.n. qui non potest leuare onus peccatorum quando minus est, quomodo leuabit illud quando maius erit? Vnde legitur in Vitis patrum, ꝙ beatus Arsenius, q habitauit in eremo Scythiæ, talẽ uidit uisionẽ. Venit ad eum uox, dicens: Egredere, & ostendã tibi opera hominum: & egressus uidit Aethiopem nigrũ cũ securi cædẽtem ligna, & facientẽ grandẽ sarcinam, & tentabat leuare eã, & præ magnitudinẽ non poterat: & iterũ cædebat alia ligna, & addebat sarcinæ. Exposuit ergo ei hanc uisionẽ, dicens: Qui cædebat ligna, & adhuc super sarcinã addebat, homo est, qui est oneratus multis peccatis, & semper addit alia peccata, quũ oportet ea deponere & demere. Tali fatuitate laborat qui differt agere pœnitentiam usque ad senectutẽ, quasi laboraret ille q haberet quatuor iumenta & onera eis sufficientia, & imponeret onera quatuor iumentorum debiliori ex illis. Sic hoĩes senio, quod est debilissima pars uitæ hominis, totum onus uitæ uolũt imponere. ¶ Sexto facit ad difficultatem conuersionis hoc, ꝙ quãto aliquis in peccato diutius moratur, tãto amplius à Deo elõgatur. Non est uerisimile, quòd ille qui non cessat se elongare à Deo per xl. annos posset de facili in octo uel quindecim diebus in q̃bus durat infirmitas, ad Deũ redire. Licet hoc possit accide-

re,

re, & interdum accidat quando uentus Spiritussancti placuerit afflare alicui. Sed raro accidit. ideo scriptum est: Qui elongant se à te peribunt. Et Esa. 55. Inuocate eũ, dum prope est. Solet dici ꝙ tãtum est à sancto Dionysio usque ad urbem Parisiensem, quantum ab urbe Parisiensi usque ad sanctum Dionysium. Sic qui longo tempore se à deo elõgauit, nõ nisi lõgo tpe ad Deum redit, nisi Deus ualde magnam gratiam ei facere uoluerit. ¶ Septimo facit ad difficultatem conuersionis hoc, ꝙ homo circa mortem multa habet impedimenta: scilicet infirmitatem & sollicitudinem de dispositione domus suæ, quæ non permittunt hominẽ cogitare de anima sua. Vnde Hieron. Dum infirmitate opprimeris, nihil aliud potes cogitare, quam sentis. & Aug. Mors urget, peccata terrent, uxor & filij quos amauit ad se uocant. ¶ Octauo difficile conuertitur talis: quia iustum est, ut à deo contemnatur moriens ille qui eum contempsit uiuens. Vnde Esa. 33. Vę qui spernis, nonne & ipse sperneris? & Augustinus. Hac animaduersione percutitur impius, ut moriens obliuiscatur sui, qui dum uiueret oblitus est Dei. ¶ Nono difficile conuertitur homo, qui differt conuerti usque ad mortem: quia tunc magis diabolus impugnat hominem sciens, quia si tunc hominem amiserit, de cætero eum non recuperabit. Vnde Gen. 3. dicitur serpenti: Tu insidiaberis calcaneo eius. In calcaneo, qui est extrema pars hominis, intelligitur finis uitæ, cui diabolus maximè insidiatur. Tunc enim summum studium & laborem apponit, ut hominem deuincat. Interdum xx. annis prouidet diabolus ante mortem. Vnde hominem in morte detineat. Faciet enim hominem aliquid iniustè acquirere, qđ in morte non uult restituere. Vnde magna est fatuitas eorum qui ita præsumunt, ꝙ in morte conuertantur, & quòd tunc diabolum deuincant, quando ipse melius præparatus est ad prælium. Similes uidentur esse illi qui ludens ad schachos & parũ de ludo sciens cogitaret apud se ego permittam mihi familiam auferri, deinde in fine mactabo illũ cum quo in ludo in angulo, cùm tamen sciret illum cum quo ludit peritissimum esse lusorẽ. Velut imperitus lusor est peccator, qui semper in tentationibus succumbit, qui familiam uirtutum amisit. Velut peritissimus lusor est diabolus, qui ab initio mundi exercitatus est in ludo tentationũ. Qua præsumptione ergo confidit peccator, ꝙ in angulo dẽat eum mactare, idem in fine uitæ suæ uincere, præcipuè cum sine Deo nihil possit facere, & Dei auxilio adeo indignum se fecerit, ut non solũ nõ sit dignus a Deo adiuuari, sed irrideri? Vnde Prouerb. 1. Vocaui, & renuistis, & subiũgi-

tur: Ego quoque in interitu uestro ridebo.¶Decimum faciens ad hoc, ꝙ ille cum difficultate conuertatur qui consueuit peccare, est amaritudo quam inuenit cùm attentat bonum operari: ex diuturna enim infirmitate in qua fuit amaritudinem inuenit, ubi debuit inuenire dulcedinem. Vnde Augu. Palato ægro pœna est panis, q sano est suauis. Et oculis ægris odiosa est lux, quæ sanis est amabilis. Inuenta autem amaritudine in bono opere quod attentat, statim dimittit illud peccator admodum simiæ, quæ gustata exteriori amaritudine nucis, tam cito eam proijcit, & ideo ad dulcedinem nuclei non peruenit. Sic peccator ad dulcedinem præmij uel spiritualium consolationum non peruenit, quia dimittit bene operari, qñ inuenit aliquam difficultatem in bono opere. Amaritudo ista significata est per amaritudinem illarũ aquarum quas inuenerunt filii Israel de Aegypto reuertentes, ut legitur Exod. 15. quæ dulcoratæ fuerunt, cum lignum misissent in eas. In quo ligno significata ẽ memoria Dominicæ crucis, quæ ualet ad dulcorandum pœnitentibus amaritudinem quam sustinent: iuxta illud Greg. Si passio domini ad memoriam reuocetur, nihil adeo durum quod non æquo animo toleretur. Propter difficultatem quã habet aliquis in bono opere post peccatum, dictum est Heuæ post quam peccauerat, Gen. 3. In dolore paries. ¶ Vndecimũ faciens ad difficultatem conuersionis est tristitia quam inuenit peccator, qñ cogitat se separari à uita ĩ qua diu fuit. Et hæc est cã quare ista memoria mortis amara est diuitibus quia non possunt sustinere ẽt qđ cogitent se separari adiuitijs quas amauerũt. Vnde Eccl. 41. O mors, quàm amara est memoria tua homini iniusto, & pacem habenti in substantiis suis. ¶Duodecimum faciens ad difficultatem conuersionis, est quidam magnus timor, q est in peccatore de inexperientia bonæ uitæ: quia omnis peccator ad modum Cain habet caput tremulum, trepidans ubi timendum non esset. Credit enim quòd mori debeat, si deo seruiata iuxta illud Prouer. 22. Dicit piger: Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.

¶*Quòd ille qui differt conuerti sit iniquus in Deum.*

QVINTO dẽt mouere hominẽ ad accelerationẽ cõuersionis hoc, ꝙ ille qui differt cõuerti, iniquus est in Deum, in angelũ, in se ipsũ, in ꝓximũ, & ẽt in inferiores creaturas. In deum sex modis iniquè agit. ¶Primo, quia quasi apponit fel in escã eius: iuxta illud Psal. Dederunt in escam meam fel. Velut esca dñi est bonũ opus: quia in eo dominus delectatur: iuxta illud Cant. 2. Qui pascitur inter lilia, id est, inter munda opera. Escæ ergo domini apponit fel, qui bonis operibus quæ agit

amari

amaritudinem peccati admiscet. Valde peruersus esset coquus alicuius principis, si in esca domini sui absynthium poneret. ¶Secundo iniquè agit in Deũ, quia illud affert ante oculos eius quod maximè Deo displicet: scilicet peccatum. Quòd peccatũ maximè displiceat Deo, ostensum est in principio tractatus. ¶Tertio iniquè agit in Deũ: quia contẽnit eũ se misericorditer uocantẽ, & ęterno regno uolentẽ pacẽ eius emere, cùm ipse meruerit mortẽ ęternã. Vnde Esa.31. Audiẽt aures tuę uerbũ post tergũ monentis, scilicet domini. Et ad Rom.2. An diuitias bonitatis Dei, & patientiæ, & lõganimitatis contẽnis? Greg. Debemus Dei misericordiã saltẽ erubescere: si nolumus eius iustitiã formidare, qui tanto ampliori improbitate contẽnitur, quanto contẽptus uocare non dedignatur. ¶Quarto iniquè agit in Deũ: quia Deum qui eũ expectat ut pius pater, quantũ in se est affligit tarditate sua. Ad quod possumus referre illud Tob.9. Scis quoniam dies cõputat pater meus, & si tardauero una die plus, contristabitur anima eius? uerba sunt minoris Tobiæ ad angelũ. ¶ Quinto iniquè agit in Deũ: quia deteriorẽ partem uitæ suæ Deo reseruat, meliorẽ partẽ diabolo immolans. ¶Sexto iniquè agit in Deũ: quia ex misericordia Dei iram sibi prouocat: & ex hoc unde debuit sumere occasionem domino seruiendi, sumit occasionem Deum impugnandi. Ex eo.n. quòd sperat, quòd Deus eum misericorditer debeat expectare, proponit diutius eum offendere. Vnde Apostolus ad Ro.2. Ignoras quoniam bonitas Dei ad pœnitentiam te adduxit: secundum autem duritiam tuam, & cor impœnitens, thesaurizas tibi irã in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei. Talis de bonitate domini malitiam colligit.

¶ *Quomodo differens conuerti sit iniquus in angelum.*

IN angelũ ẽt peccat tripliciter. ¶Primo, quia quantũ in se est eũ affligit, in expectatione gaudij de conuersione ipsius, ut dicitur Prou.13. Spes.n. quæ differtur, affligit animã. De gaudio uerò, legitur Luc.15. Gaudiũ est angelis Dei super uno peccatore pœnitentiã agente, &c. Secundo, quia frustratur angelus fructu laboris sui, cũ peccator cui deputatus est ad custodiã ad eius admonitionẽ se nõ corrigit. Tertio uerò quia angelo sibi deputato reuerentiã debitã non exhibet, dum antę eum abominationes suas cõmittere non ueretur, uel in ipsis iam cõmissis manere. Contra quod dixit Bern. Quouis angulo, quouis diuersorio reuerẽtiam habe angelo tuo. Nec audeas illo præsente facere, quod me uidente non auderes.

¶ *Quomodo differens conuerti sit iniquus in seipsum.*

INIQVE ẽt agit in seipsũ, dum se potius uult habere malum

lum quàm bonũ, infirmũ quàm sanum, mortuum quàm uiuum, seruũ pessimum quàm liberũ, in statu latronis quàm ĩ statu regis, nihil habentẽ q̃ omniũ bonorum ecclesiæ participẽ, inutilẽ quàm multũ ualentẽ. Quòd ille qui differt conuerti potius amet se malum quàm bonũ, manifestũ est ex hoc, ꝙ nullis admonitionibus malitiã uult relinquere, & bonitatẽ recipere, in quo seipsum uiliorẽ habet omnibus rebus suis. Oẽs enim res suas potius uult habere bonas quàm malas. Vnde Augustinus dicit ei q talis est, Bona uis habere, & malus uis esse. Quòd talis malet se infirmũ quàm sanũ, patet ex hoc, ꝙ peccatũ mortale infirmitas est ad mortem. Quòd ẽt potius se amet mortuũ quàm uiuum, patet ex hoc uerbo Augustini prius posito: Differebã, inquit, uiuere in te, & non differebam in memetipso mori. Quòd ẽt talis potius se amet seruũ q̃ liberũ, patet ex hoc, ꝙ peccatũ est pessima seruitus. Vnde qui facit peccatũ, est seruus peccati. Bern. An nõ seruus cui dominatur iniquitas? Ita, & maximè nisi indignius fortè iudices hominẽ tibi quàm uitium dominari. In statu ẽt latronis plus se amat quàm in statu regis: quia qui est in peccato mortali, ad modũ latronis adiudicatus est patibulo inferni: q uerò est in statu gratiæ, ad regnũ æternum iniunctus est. Item qui est in mortali, nihil habet, imò etiam nihil est: iuxta illud 1. ad Cor. 13. Si habuero omnẽ fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Qui uerò est in statu gratiæ, particeps est omnium bonorũ ecclesię. vnde Dauid: Particeps sum ego omnium timentium te. Itẽ qui in mortali est, inutilis est. Vnde Psal. Omnes declinauerũt, simul inutiles facti sunt. Qui uerò in statu gratiæ est, multi ualoris est. unde Eccl. 16. Melior est timens Deũ, quàm mille filij impij.

¶ *Quòd differens conuerti sit iniquus in proximum.*

IN proximum ẽt iniquè agit qui differt conuerti, tripliciter. ¶ Primò, quia corrumpit eũ suo malo exemplo. unde Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus &c. dicitur aliquis peccare in eũ, quo sciente peccat: quia eũ suo malo exemplo corrumpit. ¶ Secundo, peccat talis in proximum quia debito auxilio eum defraudat. Cùm deberet eũ iuuare in pugna cõtra diabolum, ipse potius nec ei. Magna iniquitas est sociũ suũ in bello deserere, & ad partẽ inimicorũ se uertere. Eccl. 4. Melius est duos esse simul quàm unum. Habent enim emolumentũ societatis suę. Si unus ceciderit, ab altero fulcietur. ¶ Tertiò, iniquè agit in proximũ, quia peccato ipsius sæpe punitur proximus. unde legitur Iosue 7. ꝙ propter peccatũ Achor populus Israel punitus sit. Terga enim uerterunt hostibus suis, &

xxxvi. ex eis corruerunt.

¶ *Quomodo differens conuerti sit iniquus in inferiores creaturas.*

IN creaturas irrationabiles peccat ille q differt cõuerti, quia pp peccatum hominis creaturæ irrationabiles quodammodo puniuntur. Vnde possent conqueri de homine in die iudicii. Sol posset dicere, Ego pp hominis peccatum claritatem meam amisi. Irrationabilia.n.animalia possent dicere si facundiam haberent loquendi, Nos propter ipsum in diluuio periuimus. Terra etiam posset dicere, Ego propter ipsum maledicta fui, & spinas & tribulos germinaui. ¶ Sexto deberet mouere homines ad accelerationem conuersionis hoc, qđ difficile est aliquem uerè conuerti. Vnde Gregorius: Plures inueni innocentiã baptismalem seruasse, quàm ueram pęnitentiam egisse. Propter hanc difficultatem securum est, ut hõ cito conuertatur, & frequẽter doleat de peccatis suis, & frequenter confiteatur illa, si fortè una inter multas confessiones inueniatur placens Deo. Non enim prima uice qua homo citharizat uel uiellat, bene scit citharizare uel uiellare ut idoneus sit corã rege opus illud exercere, & dignus sit stipẽdio: Ita nec prima uice qua aliquis confitetur: interdum bene confitetur: immo pauci sont qui nõ faciant sibi perizomata, ut leguntur fecisse parentes nostri, Gene. 3. Excusant enim hoies peccata sua. Ideò dicitur ad animam peccatricem, Esa. 23. Sume citharã, circui ciuitatẽ meretrix obliuioni tradita: bene cane, frequenta canticũ, ut memoria tui sit. Cithara ista confessio est, qua sumpta, circũeunda est ciuitas animæ, ut homo omnia peccata sua confiteatur. Et oportet bene cantare, quia confitendo corã rege cælesti cantatur. Et cantus ille, si homo bene cantet, cælesti regno remuneratur.

¶ *Quod peccator sit in periculoso statu*

SEPTIMO deberet mouere hominẽ ad accelerationem cõuersionis hoc, ꝙ status peccatoris est ualde periculosus. Vnde Gen. 3. legitur quæsiuisse dominũ ab Adã cũ peccasset, ubi esset: ad significandũ ꝙ consideratio periculosi status in quo est peccator, posit & debeat mouere eum ad deferendũ peccatum. In quo autem periculo sit peccator, ostendi potest multipliciter. ¶ Primò, ex hoc quòd iustitia Dei tenet gladium euaginatũ sup caput eius: qui fecet eũ medium, animam a corpore separando, & meliorem partẽ scilicet animam, in igne inferni ponet. Sed misericordia Dei gladium illum aliquantulum detinet, si fortè peccator pęnitentiã agere uelit. Ad gladium istũ possumus referre quod legitur Iob 19. Fugite à facite gladii: quia ultor iniquitatum gladius & scitote esse iudicium. Ad idẽ potest

referri quod legitur Ioannis 3. Qui incredulus est Filio, non uidebit uitã: sed ira Dei manet sup eũ. Hæc ira uelut gladius manet super caput peccatoris. In statu etiã periculoso est peccator, quia est in terra inimicorum suorum. Vnde Baruch 3. Quid est Israel, quòd in terra inimicorum es? In terra inimicorum suorũ morari periculosum est: ex quo sciũt inimici eius eum ibi esse, & sunt fortiores eo. Item in periculo est peccator: quia ex solo pariete uitreo hostes eius prohibentur ne habeant in manu sua. Paries iste corpus est: post illum parietem stat diabolus malis hominibus: sicut Deus in Cantic. dicitur post parietem istum stare quo ad bonos. Paries iste de facili dissipatur: Vnde non est necesse erigi magnas machinas ad eius destructionem. Vnus enim paruus lapis manualis ad eum destruendum sufficit. Vnde mirum est quomodo peccator securus est qui capitales inimicos habet adeò potentes, sicut sunt dæmones, & est in castro ita debili. Item in magno periculo est peccator, quia ad morté uadit. Vnde Eccle. 21. Via peccatorum complanata est lapidibus, & in fine eorum inferi & tenebrę & pœnę. Debet ergo peccator cogitare uias suas quò tendant, & conuertere pedes suos. iuxta illud Psalmistę. Cogitaui uias meas, & cõuerti pedes meos in testimonia tua. In magno etiam periculo est peccator, quia quodãmodo ad portam inferni est: iuxta illud, Appropinquauerunt usque ad portas mortis. Portæ mortis uel inferni sunt peccata mortalia. Sic. n. uocãtur Matthæi 16. vbi dicitur, Portæ inferi non præualebunt aduersus eã. Ad portam inferni dicitur esse qui in peccato est mortali: quia inter ipsum & infernum nihil est mediũ nisi trãsitus corporis. Si. n. anima à corpore separatur, quasi in pũcto infernum intrat. unde Iob 21. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.

¶ *De magna stultitia differentium conuerti.*

OCTAVO & ultimo deberet homines mouere ad accelerationẽ cõuersionis magna stultitia, quæ ostẽditur esse in dilatione cõuersionis. Patet aũt hæc stultitia sic. Manifestè fatuus esset q in vitulo caudã q̃reret equinã, cũ talis cauda non sit de uitulo. Simili fatuitate uidetur laborare, qui malã uitã uult ducere, & bonam mortẽ habere. Cauda. n. ista non est de hoc uitulo. Talis erat Balaã, qui dicebat Numer. 23. Moriatur anima mea morte iustorũ, & fiant nouissima mea horũ similia. Ille qui usque ad mortem differt cõuerti, per totam uitã suam parat mãsionem in inferno, cum tamen nullo modo ibi manere uelit, sed in paradiso. Item seminat maledictionẽ, & tamen uult metere ęternam benedictionem,

non

non aduertens illud Apostoli, ad Gala.6. Quæ.n. seminauerit homo, hæc & metet. & illud Prou. 25. Quod in iuuentute tua nõ cõgregasti, quõo inuenies in senectute? Item talis uult colligere de spinis uuas & de tribulis ficus: quærit.n. bonum finem in uita spinis peccatorum plena.

¶ *Octo casus in quibus fatua est dilatio.*

Et notandum est ꝙ octo casus sunt in quibus fatua solet reputari dilatio, qui omnes satis cõcordant proposito. ¶ Primus casus ẽ, quando aliquis aggressurus est iter. Ibi.n. solet fatua esse dilatio. Sic cùm conuersio quædam inchoatio sit uitæ quæ ducit in cœlum, fatuum est differre eam, & hoc multis de causis. Primò, quia breue est tempus: iuxta illud Iob 13. Breues dies hominis sunt. ¶ Scđo, quia longa est uia. unde 3. Regum 10. dictum est Eliæ: Surge, comede, grandis.n. tibi restat uia. Tertiò, à magnis expectamur Curia.n. cælestis nos expectat. Quartò, quia ad magna expectamur, s. ad regnum. undę Matthæi 25. Venite benedicti Patris mei, percipite regnum &c. Quintò, ꝓpter impedimenta quæ in uia possunt accidere. Potest n. locus pœnitentiæ auferri, dum homo nimis differt conuerti. Vnde ad Heb. 12. dicitur de Esau, ꝙ nõ inuenit pęnitẽtiæ locũ, quanquam cũ lachrymis inquisisset eũ. Sexto ne fortè ianua clausa inueniatur: secundũ quod legitur de fatuis uirginibus Mat. 25. Septimo quia quando aliquis tardè inchoat dietam suam, oportet eum amplius laborare, & in tempore minus idoneo labori. Sic necessarium esset illis, qui usque ad senectutem differunt conuerti, ut tunc amplius laborarẽt: & illa ætas minus est idonea labori pnĩæ. Sene. Faciamus ꝙ in itinere fieri solet: q tardius exierunt, uelocitate morã compensant. Et uno uerbo dicam, oẽ bonum illi deficit, qui de nocte ad hospitiũ uenit. Satis malum hospitiũ habebit cuius hospitium infernus erit. In hoc aũt hospitio hoc ꝑcipuè timendũ est ꝙ de cætero mutari nõ poterit. Malum etiam hospitiũ habebit, qui in igne purgatorii hospitabitur. ¶ Secundò, fatua est dilatio in rerum repetitione, propter periculum præscriptionis: quãdo enim aliquis rem aliquam diu possidet ratione diuturnæ possessionis uult postea detinere eam. Sic diabolus quanto diutiùs hominem possidet, tanto difficilius dimittit: ut dicit Beda. ¶ Tertius casus est, si quis in locum immũdũ cecidit, fatuus est si uoluntariè inde differt exire. Nulla.n. immunditia est maior quàm immunditia peccati. Quod patet ex hoc, quòd luciferum, quo nulla creatura pulchrior erat, unica macula peccati adeò deturpauit, ut absque horrore ab hoĩe cõspici non possit. Quanta ergo fatuitas est, quòd

quòd homo de peccato differat exire? Mira insania, si asinus alicuius in lutum ceciderit, tam citò uult eum extrahere. Si uerò ipsemet in peccato ceciderit, non curat exire inde. Vnde Bernardus: Cadit asina, & est qui subleuet: perit anima, & non est qui recogitet Et dominus Lucæ 2. Cuius uestrum asinus aut bos in puteum cadit, & non continuo extrahit illum die sabbati? ¶ Quartus casus in quo fatua est dilatio, est quādo aliquid magnum alicui offertur, & ille differt recipere, cùm ex dilatione possit impedimentum interuenire. Valde fatuus esset ille cui rex Franciæ, uellet ciuitatem Parisiensem dare, si differret eā recipere, Citò.n. posset rex cōsilium suum mutare: Sic ualde fatuus est ille, quem Deus uult inūgere unctione gratiæ suæ ad regnum cæleste, si ille differat unctionē illam recipere, cùm ipse sciat ꝙ diabolus pro posse suo conabitur impedire eam. ¶ Quintò fatua est dilatio in præparatione eorum quæ scit hō sibi hore necessaria, & nescit qua hora, & ꝑcipuè quando illa non possunt in breui ꝑparari. uerbi gratia: Si quis transfretare debeat, & incertus ē qua hora nauis in litore debeat discedere, fatuus est si ea quæ sibi necessaria sunt, differat præparare. Sic cum sine charitate quę uestis est nuptialis, nemo possit in paradisum intrare, & incertum sit qua hora debeat homo de uita ista discedere, fatuus est, q differt eam sibi præparare. Si.n. tunc qn̄ mors urget, primo quærat lanam & linum, & nere incipiat, & ordiri, & texere, forsitan ad tēpus præparata non erit. Et frequēter euenit illud, ꝙ ille qui creditur cum charitate discedere, discedit cum sacco seruilis timoris, cum qua aulam cœlestis regis non poterit intrare. unde legitur Esther 4. ꝙ non erat licitum indutū sacco aulam regis intrare. ¶ Sexto fatua est dilatio in rebus illis quarū tempus & opportunitas transit: ut in transportatione plantarum, directione uirgarum, edominatione animalium instructione puerorum, curatione infirmitatum, resistentia hostium, lotione uestiū, salitione carnium, informatione uestium. Fatuus esset qui transplantare uellet arbores iam inueteratas, uel dirigere trabes magnas iam desiccatas. Virgæ teneræ transplantari solent & dirigi. Sic homines dum in tenera sunt ætate, transplantari possunt in hortum ecclesiæ, ad rectitudinem uitæ reduci. In senectute uerò ualde difficile est. Vnde Eccl. 3. Est tempus plantandi, & tempus euellendi quod plantatū est. Fatuitas etiam esset qui diceret, Nolo equum meū assuefacere ambulationi, donec inseuerit, & donec in foueam me præcipitauerit, & mihi collum fregerit. Sic fatuus est qui corpus suum non uult domare per pœni-

pœnitentiam, donec in foueam peccati spiritum præcipitauerit, & quasi fregerit ei collum, dando ei occasionem mortalis peccati. Equus inueteratus non assuescit ambulationi: nec uetus canis uinculo, nec uetusta pellis tenet suturam. Tardè adhibetur medicina infirmitati, cùm ex diuturnitate incurabilis facta fuerit. Tardè etiam abluuntur uestes, cùm ex diuturnis sordibus etiam computruerunt. Fatuus esset qui haberet uas aureum, & balsamum sibi oblatum in eo ponere nollet, donec lutum multis annis in eo tenuisset: sic fatuus est qui in se gratiam Dei in pueritia non uult recipere: sed uult usque ad senectutem uas esse peccati & immunditiæ. Tardè etiam resistitur hostibus, quando iam totum occupauerunt. Tardè sal adhibetur carnibus, quando iam scaturiunt uermibus. Tardè etiam informantur uestes, quando prauã formam iam susceperunt. In his & in similibus nouerunt homines tempus opportunum eligere: de tempore uerò opportuno suæ correctioni non curant. Nihil enim est eis seipsis uilius: iuxta illud uerbũ Senecę: Sotulares suos studẽt homines in nouitate rectè informare: de seipsis uerò rectè informandis in sua nouitate non curãt, chariores habentes sotulares suos seipsis. Diligẽter instruũt filios suos de informatione uestium, de informatione uerò ipsorum filiorum non curant. Septimo fatua est dilatio, quando subueniendũ est alicui rei in qua aliquid continuè deperit: ut quãdo subueniẽdum est domui quæ succensa est igne. Ignis enim qui nõ est otiosus, incessanter aliquid de domo destruit: sic ignis peccati bona naturalia cõsumit. Et ideo fatuus est qui differt eũ à se excutere. Vnde Bernardus: Abscondi ignem in sinu meo, & exusto iam latere, nudatis iam uisceribus, iã sanie defluente adhuc consulendum est an excutiam illũ. Octauo fatua est dilatio, quando aliquis debet subuenire rei quæ in periculo est: ut si quis ceciderit in aquam profundam, & adhuc supernatat, sed incertum sit quando debeat descendere in profundum: sicut lapis fatuus est qui differt tali subuenire dum potest. Et præcipuè ille fatuus est qui est in periculo, si petat dilationem sui succursus, dicẽs: Nolo adhuc mihi subueniri usque ad annũ. Qui in peccato mortali est, cecidit in aquã profundam, quasi incertus quando ad profundũ inferni descendere debeat. Et cùm ad pœnitentiam monetur, quasi quædam tabula ei porrigitur, in qua de naufragio euadat. Pœnitentia enim est secũda tabula post naufragium: ut dicit Hiero. Vnde ualde fatuus est peccator, si differt tabulam istam recipere: uel si nimis paruam eã quærit, quæ eũ à naufragio liberare non possit: uel si

postquam

postquam super eam ascenderit, illam dimittit, donec ad securitatem portus peruenerit. Mira insania est, quòd homines postquam tabulam ascenderunt, iterum in mare uoluntarie insiliunt.

¶ *De dilatione confessionis. Et de fatuitate eorum qui differunt confiteri.*

DICTO de dilatione cōuersionis, consequenter dicemus aliqua specialiter de dilatione cōfessionis. Et primo ostendemus cōmuniter de fatuitate eorū qui differunt confiteri. Secundo, tangemus de his qui nolunt confiteri donec infirmentur ad mortē. Tertio, tangemus de fatuitate eorum qui ante Pascha nolunt confiteri, donec tota Quadragesima vel maior pars Quadragesimæ trāsierit. ¶ Potest autē fatuitas eorū ostendi qui differunt confiteri. Primo per hoc, quòd ipsi uolunt se Deo abscondere. Ille.n. qui peccatum suū homini confitetur, illud Deo propriè confitetur. Et qui ei uult abscondere peccatū suum, illud uult abscondere Deo: similis Adæ, qui domino quærenti ubi esset, ait, ut legitur Genesis 3. Vocē tuam domine audiui in paradiso, & timui eò quòd nudus essem, & abscondi me. Quanta autem iniquitas sit absconsio huiusmodi, ostenditur Iob 31. ubi sic legitur: Humerus meus à iactura sua cadat, & brachium meum cum ossibus suis conteratur, si abscōdi sicut homo peccatum, & celaui in sinu meo iniquitatem meā. Mira fuitas est, ꝙ homo uelit Deo abscondere mala sua quo uidéte ea commisit. Ad cumulum etiam fatuitatis facit hoc, quòd si homo abscondit mala sua, à Deo deteguntur. Si uerò detexit, à Deo abscondentur. Vnde Naum 3. Reuelabo pudenda tua in facie tua. Et super illud Psal. Iniustitias meas non abscondi. dicit glossa, Quum homo detegit, Deus tegit: cùm homo tegit, Deus nudat: quum homo agnoscit, Deus ignoscit. ¶ Secundò, ostenditur fatuitas talium ex periculo obliuionis. Homo enim qui differt confiteri, multa tradit obliuioni. Vnde Bernard. Computatio dilata multa facit obliuisci. Ea quæ obliuiscitur ille qui differt confiteri, non obliuiscitur diabolus, nec etiam ipse Deus. ¶ Tertiò, ostenditur fatuitas talium qui differunt confiteri per hoc, quòd minus amant seipsos sotularibus suis. Singulis enim diebus uolunt sotulares suos tergere, ne si lutum in eis fuerit desiccatum, postea de facili illud remouere non possint: à seipsis uerò differunt remouere sordes uitiorum per dimidium annum uel amplius. Stabulum etiam suum uult purgare homo antequam lutum fenestras occupauerit: seipsum uerò non uult purgare per confessionem, licet uideat se inquinatum per peccatum usque ad fenestras oculorū & aurium.

De

¶ De sex bonis quæ ex confessione proueniunt.

QVARTO potest ostendi fatuitas talium per hoc ꝙ illa bona amittuntur quæ proueniũt ex confessione. Primum bonum, qđ ex confessione prouenit est, quòd diabolus non ita libenter tentat eum qui per confessionem eius secreta reuelat. Vnde Ecclesi. 27. Qui denudat arcana, amici fidem perdit. Et Hieronymus, Potestas & uirtus traditoris annihilatur reuelata traditione. Latrones infernales ad modum aliorum latronum scientes se deprehensos fugiunt. Vnde Iob 24. Si subito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis. Secundum bonum est, quòd peccatum homini interdum redditur exosum ex erubescentia quam sustinet confitendo illud. Peccata enim turpia sunt, & nudata turpitudine eorum, qua si erubescerent denudatione suæ turpitudinis, renouare non audent. Tertium bonum est, consilium ipsis sacerdotis. Vnde Prouerb. 24. Erit salus ubi multa consilia. Quartum bonum est, suffragium orationum ipsius sacerdotis. Debet enim sacerdos orare pro eo qui sibi confitetur.

Quintum bonum est, quòd pars pœnæ cuius debitor est peccator, ibi dimittitur, & ex ui clauium, & ex erubescentia quæ magna est pœnà. Sextum bonum est, quòd accedenti eo modo quo debet ad sacramentum confessionis, datur gratia, si eam non habet, & augetur, si eam habet.

Quinto potest fatuitas talis ostendi per hoc, quòd ille differt Deo confiteri, differt Deo aperire, petit sibi Deus aperiri, dicens Canticorum 5. Aperi mihi soror mea Et tunc ei aperitur, quum aliqui peccata sua humiliter confitetur. Expulsis.n. uitiorum obstaculis, Deus cor hominis ingreditur: q. autem differt confiteri, differt ei aperire. Si quis subditis archiepiscopi per horam differret aperire ei ad ostium eius pulsanti, non parum offenderet eum. Quãtum ergo potest Deus offendi, quando aliquis de subditis suis differt ei aperire, per dimidium annum uel amplius? quod frequenter ei accidit. Vnde Ioan 1. In propria uenit, & sui eum non receperunt. Sextò potest ostendi fatuitas eorum per hoc, quòd pessimum hospitem cuius societatem experti sunt esse ualde noxiam, per dimidium annum uel amplius apud se detinere uolunt Hospes iste diabolus est, qui hospitium suum omnibus bonis euacuat. Vnde Ioelis secundo: Quasi hortus uoluptatis coram eo, & post eum solitudo deserti. Antequam diabolus ueniat ad animam, ibi est abundantia bonorum: & post aduentum eius magna uacuitas. Mira fatuitas.

Si Christus in se uel in membris suis hospitatus fuerit apud aliquem, uix permittitur ibi esse per diem

diem unum: diabolum uero permittunt ibi esse plusquam per annum. Vnde hospes qui Christi nomine recipitur, non solum fœtet hominibus quum est quatriduanus, sed etiam quum est triduanus uel biduanus. ¶Septimo potest ostendi fatuitas talium ꝑ hoc, quòd cum ipsi sint in ore diaboli, iuxta illud Iob 36. Saluabit te de ore angusto latissimè: nescit tamen clamare, immo nec summisse peccatum suum dicere, ut euadat os diaboli. Os diaboli latissimè recipit, angustum tamen est ei qui uult inde exire. Insipientiores uidentur esse tales brutis animalibus, quæ clamant quum à fortioribus animalibus rapiũtur. ¶Octauò pôt ostendi fatuitas talium per hoc, ꝙ ipsi nesciũt ostiũ aperire quod est sine sera, ut euadunt de miserrimo carcere peccati. Ostium sine claue & sine sera, est os quod ipsi nolunt per confessionem aperire.

¶*De fatuitate differentium confiteri usque ad mortem.*

SPECIALITER potest ostendi fatuitas eorum qui cõfiteri nolunt, donec infirmentur ad mortem, multis modis. ¶Primo per hoc, ꝙ tales tunc primo medico spirituali infirmitates animę suæ ostendunt, quum iam consilium eius implere nõn possunt. Dum enim infirmi sunt, impotentes sunt ad agendam pœnitentiam. Ideo dicitur Eccl. 17. Viuus & sanus confiteberis, & laudabis deum, & gloriaberis in miserationibus eius. ¶Secundo potest ostẽdi per hoc, quòd confessio quæ fit morte urgente, non est pretiosa Deo. Est enim uelut confessio latronum. Latrones non solẽt cõfiteri mala sua, nisi prius tormentis interrogati fuerint, & nisi mortem sibi paratam uiderint. ¶Tertio potest ostendi fatuitas talis ꝑ hoc, ꝙ interdum hominem pudet confiteri in morte, quando senex est, peccata q̃ fecit in infantia sua. ¶Quarto per hoc, quòd interdum tales loquelam amittunt: & qui noluerunt confiteri dum potuerunt, non possunt cùm uolũt. ¶Quintò per hoc, ꝙ infirmitas & solicitudo quam habent de dispositione domus suæ, non permittit eos cogitare de peccatis suis. Præterea sacerdos de cõsuetudine praua in locis multis accedit ad infirmum, simul confessionem eius auditurus, & uiaticum daturus, & multi de populo comitantur eum, coram quibus infirmus peccata sua non uult confiteri. Erubescit .n. ꝙ illi à domo exeat, ne credatur enormia commisisse. Et si fortè illi exierint, erubescit infirmus quòd nimium faciat eos expectare.

¶*De fatuitate differentium confiteri donec ferè tota Quadragesima sit transacta.*

SEQVITVR de fatuitate eorum qui in Quadragesima nolunt confiteri, donec transierit fere tota Quadragesima. ¶Potest

test autem ostendi talium fatuitas multipliciter. ¶ Primò ex hoc, quòd ipsi sunt præposteri. Volũt enim ultimo facere quod dominus uult primo fieri. Vult enim dominus ꝙ illi qui ei seruiunt incipiant à confessione. Vnde Psal. Præcinite domino in cõfessione. Et iterum: Præoccupate faciem eius in cõfessione. Et Prouer. 18. Iustus in principio accusator est sui. ¶ Secundò potest ostendi fatuitas talium per hoc, quòd tales laborem septem septimanarum amittunt in magna parte pro labore unius horę, eò scilicet quòd nolunt in principio Quadragesimæ confessionem peccatorum suorum facere, quæ in una hora fieret. Plus enim ualeret ieiunium unius diei post ueram pœnitentiam, quàm ualeat ieiunium totius Quadragesimæ ei qui remanet in peccatis suis. Et licet peccata dimittantur sola contritione cum proposito confitendi: tamen frequenter homines qui instructi non sunt, nesciunt peccato renuntiare, donec in confessione instruuntur. Vnde frequenter non dimittuntur eis peccata ante confessionem. Fatui etiam sunt tales, qui tunc primo manus abluere uolunt, quando iam cibũ sumpserunt. Cibus quo anima reficitur & Deus delectatur, bonum opus est unde Ioan. 4. Meus cibus est, ut faciã uoluntaté eius qui misit me. Post cibũ ergo manus abluit, qui postꝗ in quadragesima sua bona opera facit, tunc pòst peccata sua confitetur. Tales etiam tunc primò uineam suam putant, quando maior pars uindemiata est: quia putatio præparat ad hoc ut uinea melius fructificet. Ideo ualde fatuus esset qui putationem differret, donec maior pars fructuum esset collecta. Sic quum confessio præparet ad fructũ bonorum operum, fatuus est qui confessionem uult differre, donec maiorem partem fructuum Quadragesimę collegerit. ¶ Istud facile est uidere in purgatione segetũ. Nullus enim differt purgationem segetũ in agris, donec maiorem partẽ frugum messuerit. Item tales tunc primo me dico spirituali infirmitaté animæ suæ ostendunt, quando casualiter sibi medicinas exhibuerunt, & quando tempus aptum curationi uel ex toto uel ex maiori parte pertransijt. Item tales tunc primo uolunt ferrum remouere de uulnere, quando iam curationem impediunt: cùm tamen dicat Auicenna, quòd dum ferrum est in uulnere, non est malagma apponere, Ferrum est in uulnere, dũ peccatũ est in homine: & dũ hoc est, non ualent opera quæ homo facit ad uitam æternã. Tales etiam in cibo domini fel apponunt, iuxta illud Psalm. Dederunt in escã meam fel: id est, amaritudiné peccati. In escam domini fel ponit, qui bonis operibus quibus Deus hẽt delectari, peccatũ admiscet.

Et

Et ut breuiter dicam, tales quando iam ieiunium amiserunt, tunc primo ad illud præparare se uolunt. Fatuus reputaretur, si quis crucem transmarinam accepisset, & nolet confiteri donec perfecisset peregrinationem suam. Si prę uenienda est peregrinatio confessione, ut sit inde gratior: quare nõ similiter ieiunium? Tales etiam tunc primo uas lauare uolunt, quum iam uinum infuderunt, & non euacuata materia morbi curare præsumunt. Tales etiã prius redemptionem suam in magna parte exoluunt, quàm deliberatione sua tractauerint. Vnde accidit, quòd soluta magna parte redemptionis suæ, adhuc æquè capti sunt à diabolo sicut prius. Tales morsum serpẽtis infernalis uolũt sanare, adhuc ueneno in eis remanente.

De uitio Tarditatis. Et de sex quæ hoc uitium dissuadent.

CAP. VI.

SEquitur de Tarditate, quæ est sextũ uitium pertinens ad acediã. Sicut enim accediosus differt inchoare opus qđ facturus est: sic tardè ꝓcedit in opere iã inchoato. ¶ Sex uerò sũt q̃ possunt dissuadere nobis uitium tarditatis. ¶ Primum est ipsa angustia, siue breuitas temporis præsentis. Vnde Ecclesiast. 10. Noli cunctari in tempore angustiæ. ¶ Secundum est, uelocitas ipsarum rerum, quæ uelociter & quasi cursim pertranseunt. Vnde sapientiæ. 5. Transierunt omnia illa tanquam umbra, & tanquam percurrens nuntius. ¶ Tertiũ est, uelocitas & strenuitas quã mali habent in eis q̃ sibi inutilia uel noxia sunt. Vnde Prouerbior. 10. Pedes eorum ad malum currunt, & festinant ut effundãt sanguinem. & in Psam. Veloces pedes eorum ad effundendũ sanguinem. Item Horatius: Impiger extremos currit mercator ad Indos, Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes. Et Bernad. Magna confusio. Ardentius desiderãt seculares perniciosa, quàm nos utilia. Alacrius currunt ad mortem, quàm nos ad uitam. Vnde cum imminẽte passione domini, cęteri apostoli somnolenti essent, ut legitur Matthæi 26. solus Iudas somno non opprimebatur: sed procurabat ut eos adduceret, qui dominum comprehenderent. ¶ Quartum est, magna offensa Dei, quæ ex tarditate ista incurritur. Vnde Prouerbiorum 10. Sicut acetum dentibus, & fumus oculis: sic piger his qui miserunt eum in uia. Acetum molestum est dẽtibus, & fumus oculis. Sic Deus molestatur in nimia tarditate eorum qui sibi seruiunt. Nec mirum, quum uideat eos qui strenui erant, antequam ad seruitium eius uenirent, tunc tardos & pigros fieri, quando ad seruitium eius ueniunt, quum uolare deberent: iuxta illud Esaiæ 40. Qui sperant in domino, mutant fortitudi-

tudinem: assument pennas, ut aquilæ uolabunt, & non deficiét. ¶ Quintum est, magna gratia quã habent apud Deum, seruientes Deo, qui ei uelociter & strenuè seruiunt. Vnde Prouerb. 22. Vidisti uirum uelocem in opere suo corã regibus stabit, nec erit ante ignobiles. ¶ Sextum est, utilitas quam habent tales ex sua uelocitate & strenuitate. Opera enim illorum non impediuntur uel tædio, uel alia de causa quin perficiãtur. Vnde Eccl. 22. In omni opere esto uelox, & omnis infirmitas non occurret tibi.

De uitio negligentiæ. CAP. VII.

SEquitur de negligentia, quæ est septimum uitium pertinẽs ad acediam. Et attenditur negligẽtia in hoc, quòd homo non curat qualiter opus inchoatum faciat, utrum bene uel male: sed hoc solum curat, ut ab onere laboris inchoati se expediat. Negligentia uerò hoc modo sumpta contraria est diligentiæ. Et attẽditur diligẽtia in hoc, quòd homo ad hoc studeat, ut opus inchoatũ bene fiat. De hac diligentia commendatur mulier habens decem drachmas. Lucæ 15. ubi legitur de ipsa, ꝙ amissa drachma una, accendit lucernam, & euertit domũ, & quærit diligenter donec inueniat. Ad hanc diligentiam monemur Prouerbiorum 24. ubi sic legitur, Diligenter exerce agrum tuum. Et 27. ubi sic legitur, Diligẽter agnosce uultum pecoris tui.

¶ *De sex quæ faciunt ad detestationem negligentiæ.*

SEX uerò sunt quæ possunt ualere ad detestationem negligentiæ. ¶ Primum est illud Ieremiæ 47. Maledictus, q facit opus Dei fraudulenter: uel negligenter, secundum aliam literam. Quam literam innuit hic Glossa interlin. super illud uerbum, fraudulenter uel desidiose. ¶ Secundo facit ad detestationem huius diligentia, quam habent creaturæ irrationabiles circa opera sua. Diligentiam habet natura circa fructus arborum: satis patet per hoc, quòd eos ita obuoluit duris uel amaris exterius, dulcedinem & teneritudinem interius reponens. Diligentia etiam quam habent animalia ad fœtus suos, satis manifesta est. ¶ Tertio potest ualere ad detestationem negligentiæ, diligentia quam habent homines circa ea quæ pertinent ad utilitatem corporis, uel ad honorem mundi, uel circa ea quibus intendunt placere alicui homini. De illis autem solum quæ propter Deum fiunt, non curant homines qualiter fiant. De diligentia malorum habetur Matth. secundo: ubi sic legitur de Herode: Diligenter didicit ab eis tempus stellæ. Et subditur, Ite & interrogate diligenter de puero. ¶ Quarto facit ad detestationem huius uitii sublimitas personarum, coram quibus negligentia talis committitur: quia coram

Deo, & angelis eius committitur. Magna diligentia adhibenda esset in psallendo. & alijs operibus quę fiunt specialiter coram Deo & angelis eius. Vnde in Psalm. Quoniam rex omnis terræ Deus, psallite sapienter. & Sapiens: Tanto maiori studio placendi opus est, quanto maior est cui placendum est, Et Dauid: In conspectu angelorum psallam tibi. Et Canti. 8. Qui habitas in hortis, amici auscultant te. Amici isti angeli sunt qui psallentem auscultant te.

¶ Quinto potest ualere ad detestationem negligentiæ, utilitas magna quæ prouenit ex diligentia in seruitio diuino. Plus enim ualet una oratio bene facta, quàm mille cum negligentia factæ, tanta potest esse negligentia. Plus .n. ualet dies una ieiunii si fiat eo modo quo debet, quàm ieiunia decẽ annorum, si in mortali fiant.

¶ Sexto facit ad detestationem negligentiæ hoc, quòd diligentia in seruitio Dei ualde honorifica est Deo. Vnde Prouerbiorum decimotertio, Mulier diligens corona est uiro suo. Anima quæ debitam diligentiam adhibet in Dei seruitio, glorificat Christũ, qui est sponsus animarum: sicut corona quæ reddit illum gloriosum cuius capiti imponitur. Præcipuè autem uidetur facere ad detestationẽ negligentiæ hoc, quòd ex negligẽtia ista prouenit, quod ex seruitio illo. Vnde deberet acquirere apud Deum gratiã, reportat eius offensam.

¶ *De remedijs contra negligentiam.*

CONTRA hanc negligentiam duo spiritualia sunt remedia. ¶ Primum est, timor. Vnde Ecclesiasti. 7. Qui timet Deum, nihil negligit. ¶ Secundum est amor Dei. Qui enim perfectè Deum diligit, diligentiam adhibet in eis quæ ad Deum pertinẽt, sicut ille qui aliquem recipit in hospitium, quem multum amat, & ad cuius susceptionem lætus est, cum magna diligentia præparat, quæ ei necessaria sunt. Vnde Eccle. 30. Splendidum cor bonũ in epulis. Epulæ enim illius diligenter fiunt.

¶ *De tribus quæ impediunt diligentiam studij.*

DE negligentia studij speciali ter notãdum est, q tria sunt, quæ impediunt illud. ¶ Primum est nimia uelocitas. Quidã enim sunt qui quasi cursim considerãt ea in quibus student: nec possunt expectare donec ueritas quam quærunt sibi occurrat. Similes Pilato, de quo habetur Ioan. decimo octauo, quòd quum quæsiuisset à domino quid esset ueritas exiit ad Iudæos, non expectata Domini responsione. Quòd talis uelocitas diligentiã studendi impediat, ostendit nobis Sapiens, dicens: Nihil magnum rerum natura cito effici uoluit: præposuitque pulcherrimo operi cuique difficultatẽ. Nascendi quoque hanc legem

fec t,

fecit, ut maiora animalia uisceribus parentum diutius continerentur. Sit tardior dum diligens fit stilus, quæramus optima, non protinus gaudeamus offerentibus. Repetenda sæpius erunt scriptorũ proxima. Sic nanque melius iungũtur prioribus sequẽtia. Omnia nostra dum nascũtur placet. Sed redeamus ad iudicium. Citò non fit ut bene scribatur, & bene scribendo non fit, ut cito. ¶ Secundo impedit diligentiam studij, curiositas, quæ uult uidere omnia, quæ sequuntur. Contra quam remedium est, animo uelut quoddam frænum imponere, & non permittere uagari illum ad sequẽtia. Vnde sapiens. Resistamus & prouideamus, ut effrænatos equos frænis quibusdam coerceamus. Oculus cordis semper noua uidere appetit, sicut & oculus corporis: iuxta illud Eccle. 1. Nõ satiatur oculus uisu, nec auris auditu. Ideoque refrænandus est.

¶ Tertio impedit diligẽtiã studij, fatigatio. Vnde bonum est, ut qñ aliquis uidet se fatigatũ circa materiam aliquam studendo, ꝙ ipse quiescat, & post quietem ad eandem materiam redeat. Vnde Sapiens: Obstat diligentiæ scribẽdi et fatigatio. Non dubium est, optimum emendandi genus esse, ut scripta in aliquod tempus reponantur. & ad ea post interuallum aliquod uelut noua atque aliena redeamus, ut nobis tanquam recentes fœtus blandiantur,

De uitio inconsummationis.

CAP. VIII.

Sequitur de octauo uitio pertinente ad acediam, quod possumus uocare uitium inconsummationis, seu imperseuerantiæ. Hoc uitio laborant illi qui raro ad perfectionem ducũt aliquod opus ꝙ inchoant. ¶ Ad detestationem huius uitij primo potest ualere exemplum Christi, de quo habet Mat. 27. quòd obtulerunt ei Iudæi, ꝙ crederent in eum, si de cruce descenderet. Ipse uero pro tãto munere sibi oblato, noluit opus redemptionis nostræ inconsummatum relinquere. Ad idem potest referri quod ipse dicit Ioannis 4. Cibus meus est, ut faciam uoluntatem eius, qui me misit, ut perficiam opus Dei. Et Ioan. 18. Ego te clarificaui super terram, opus consummaui quod dedistis mihi, ut faciam. Legitur etiam Deuteron. 33. quòd Dei perfecta sunt opera. ¶ Secundo potest ualere ad detestationem huius uitij ad hoc ꝙ hoc uitium adeo placet diabolo. Cuius signum est hoc, quòd ipse tantum conatur ad hoc, ut homines non perseuerent. Vnde dictum est serpenti, Gene. tertio: Tu insidiaberis calcaneo eius, id est, fini, cui præcipue diabolus insidiatur. Scit enim finem optimum esse in re, & quod cætera habent ab eo bonitatem suam. Ideo finem præcipue impedire conatur. ¶ Tertio ualere potest ad detestationem huius uitij hoc

Tt 2 quod

quòd uitium illud ualde nociuũ est homini: quasi enim perdita sunt cætera, quæ facta sunt, nisi finis sequatur. Parum enim prodest fundamentum & parietes fecisse, si tectum non sequatur. Parum ẽt prodest per mare laborasse nauigando, si tunc nauis perierit, quando portui proxima fuerit per leucam unam. Ideo dicitur Prouerbiorum 18. Qui nullis est & dissolutus in opere suo, frater est sua opera dissipantis: quasi. n. idem est ac si dissiparet, quia ea non perficit. Nec solum est damnosum uitium homini, sed etiam uerecũdum, & irrisione dignum. dicitur enim: Iste homo cœpit ædificare, & non potuit consummare: secundum quod legitur Luc decimoquarto. Indecens est animal sine cauda & ridiculosum ut patet in simia: sic opus sine consummatione. ¶ Vltimo potest ualere ad detestationem huius uitij, magna utilitas quæ prouenit ex perseuerantia. Tantum enim ualet ultimus dies quo aliquis bene uiuit, quantum omnes dies præcedentes quantum ad hoc, quòd si illo die male uixisset, tota uita præcedens perdita esset. Sola perserantia hominem saluat. Vnde Bernard. Perseuerantia est singularis filia summi regis. Illa enim sola hæres est regni æterni.

De uitio remißionis. CAP. IX.

Vitium remissionis est, nonum uitium pertinens ad Acediam. Hoc uitio laborat ille q. quotidie deterior efficitur. Si inchoat aliquod opus, primo die aliquantulum strenuè operatur, secundò die minus, ad ultimum nihil. De tali dicitur Eccl. 22. Filia fatua in deminoratione fiet. Filia fatua est anima sale sapientiæ non condita, quæ semper decrescendo procedit: sicut econtrario uita iusti procedit à crescendo. Vnde Prouer. 4. Iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectũ diẽ. Et Prouerb. 21. Cogitationes robusti semper in abundantia. Robustus aliqd quotidie lucratur super hostes suos: sed remissus quotidie aliqd amittit. Remissionem uerò istã sequitur paupertas primo. Vnde Prouer. 10. Egestatem operata est manus remissa: manus autem fortium, diuitias parat. Secundo sequitur remissionem istam seruitus uitiorũ. Vnde Prou. 10. Manus fortiũ dominabitur: quæ aũt remissã est, tributis seruiet. Sequitur ẽt remissionem istam, frequẽs fractio ꝓpositi. Vnde Sen. Arcum frangit intensio, animum remissio.

De uitio quod potest uocari Dissolutio. CAP. X.

Decimum uitium quod pertinet ad acediam, possumus uocare dissolutionem. Hoc uitio laborat ille qui inueniens difficultatem in sui regimine, se dimittit omnino absque gubernatione: iuxta illud Prouer. 23. Eris

sicut

sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clauo. Talis animũ suum nõ recolligit. Dispersus.n.& diuisus adeò ꝙ non tenet de seipso unam frustram cum alio. Vnde Eccles.23. Qui docet fatuũ quasi qui conglutinãt testam. Testa in minutas partes confracta non de facili cõglutinatur: nec animus hominis dissoluti de facili recolligitur. Est enim tãquam puluis quem proiicit uẽtus à facie terræ. Si aliquod bonũ, ut scientia, uel aliud illi infunditur, nihil in eo retinetur. Est enim uelut dolium non ligatum. Vnde Eccles.21. Cor fatui quasi uas confractum, & omnẽ sapientiam non tenebit. Ex hac dissolutione sequitur penuria omniũ bonorum. Vnde Prou.19. Anima dissoluta esuriet. Solet autem uitium istud prouenire ex quadam diffidentia de Deo, uidentes enim aliqui infirmitatẽ suam, diffidunt posse seipsos regere: quia de diuino auxilio non confidunt. Vnde Ecc.2. Vhæ dissolutis corde, quia non credunt Deo, & ideo non progreditur ab eo.

De uitio incuriæ. CAP. XI.

VNdecimum uitium quod ꝑtinet ad acediam, possumus uocare incuriam. Hoc uitio laborat ille, qui suorũ debitã curã nõ habet. Talis sua non excolit, culta non colligit, collecta non custodit. Notandum ꝙ sapientia cõseruandi non minus ualet ad hoc ꝙ aliquis ditetur & abundet, quàm sapientia acquirendi. Vnde quidam: Nõ minor est uirtus, quàm quærere, parta tueri. Parua uasa quæ non tenent, licet abundanter recipiant, non tamen implentur: ut patet in cribro. Vasa uerò magna quæ tenent, licet non ita abũdanter recipiant, paulatim replentur Scriptor unus totam Bibliam scribẽdo uno in anno sibi acquirit quod aliquis per totam uitam suam addiscere non potest. Et tamen aliquis citius unam propositionẽ addiscit, quàm scriptor scribat unam dictionẽ. Sed hoc ideo accidit: quia illud quod addiscitur non memoriter retinetur. Vnde ei qui in studio uellet proficere, summè necessarium esset, ut illud quod addisceret, ꝑ posse suo memoriæ infigeret: deinde quia memoria labilis est, scriberet illud, & quasi de pergameno aliam sibi memoriam faceret. Parum enim prodest quod aqua ita de facili impressiones recipit, quum eas non custodiat.

De uitio ignauiæ. CAP. XII.

DVodecimum uitiũ, quod ꝑtinet ad acediam, possumus ignauiam nominare. Hoc uitio laborat ille q potius eligit in miseria magna permanere, quàm aliquantulũ laboris subire. Et possumus assignare duodecim ignauias, quæ solent inueniri in hominibus acediosis. Prima est, quod homo acediosus potius eligit carnes suas comedere, quàm labore acquirere quod habeat ad

comedendum. Vnde Ecclesiast. 4. Stultus cõplicat manus suas, & comedit carnes suas, dicens: Melior est pugillus cum requie, quã plena utraque manus cum afflictione & dolore animi. Accidiosus quodãmodo carnes suas comedit, quum potius uult eas attenuari paupertate & inopia, quàm labore proprio acquirat quod sibi necessarium est. Secunda est, quòd potius eligit fame perire, quàm laborem pascendi se uelit sustinere. unde Prou. 26. Abscondit piger manus suas sub axilla, & laborat si ad os suum conuerterit. Otiosus totus famelicus est, ut ostensum est prius. Fames antè eius sedaretur, si operaretur. Vnde quum pigritatur operari ut fames repellatur, quodammodo uult potius se famelicum esse, quàm laborem pascendi se sustinere. Tertia est, q. ipse potius eligit non lotis manibus manducare quàm ablutione harum aliquantulum laborare. Hæc ignauia manifestè potest uideri in eis qui per totum annum comedunt immundi: quia manus suas, idest, opera sua per confessionem abluere nolunt. Quarta est, quòd cùm ipse à dæmonibus ad patibulum infernale trahitur, non tamẽ uult se signare cruce pœnitẽtiæ ut ab eis liberetur. Quinta est, quòd cùm stillicidium prauarum cogitationum super oculum cordis cadere sentiat, præ nimia pigritia oculum non auertit, sed à stillicidio eum corrumpi permittit. Sexta est, quòd si ignem praui desiderii super pedem affectus cadere senserit, ipse potius eligit quod ignis pedem suum exurat, quàm ut ipse laborem excutiendi ignem sustineat. Septima est, quòd cùm Dominus offerat ei bona gratiæ & bona gloriæ, ipse tamen ex pigritia suscipiendi remanet in sua paupertate. Vnde Ecclesiast. 15. Ante hominem uita & mors, bonum & malũ: quod placuerit, dabitur illi. Octaua est, quòd ipse potius eligit in luto per annum permanere, quàm inde surgendo aliquantulum laborare. Mira ignauia est, quòd aliquis ex pigritia iacet in luto, qui potest iacere in lectulo florido. Vnde Canti. 1. Lectulus noster floridus. Nona est, quòd postquam ipse posuit unum pedem, scilicet intellectus uel boni propositi in uia munditiæ, alium tamen pedem, scilicet affectus uel operis, differt mouere per duos annos uel amplius, remanens in immunditia ex pigritia remouendi illũ. Multi enim sunt qui postquam iudicauerunt bonum esse inchoare nouam uitam, & proposuerũt uel uouerunt se ingressuros religionem, tamen differunt multis annis implere illud. Decima est, quòd quum ipse in profundum stultitiæ ceciderit, tamẽ potius eligit ut stultitia submergat eũ, quam ut ad occupationẽ per quam euadere possit, manum

num extendat. Sen. A stultitia nemo emergit, nisi manum porrigat ad laborem. ¶ Vndecima est, quod potius eligit per aquam diuitiarū & deliciarum ire ad mortem suam quàm aliquantulum laborando per terram siccam paupertatis, ad portum peruenire uitæ. Diuitiæ deliciæque aquę sunt tendentes ad mare inferni. Ideò prohibemur ponere pedem nostrum super aquam in Psalm. ibi: Diuitiæ si affluant, noli te cor apponere. ¶ Duodecima est, quòd ipse potius eligit in carcere immūdo in quo ad mortem seruatur remanere, quam pro euasione sua laborem exeundi sustinere. Mundus iste carcer est peccati.

De uitio Indeuotionis.

CAP. XIII.

Vitium indeuotionis est, tertiumdecimum. Et est indeuotio quædā ariditas spiritualis. unde Psal. Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Et Numeri 11. Anima nostra est arida, nihil respiciunt oculi nostri nisi māna. Prouenit aūt ista ariditas multis de causis. ¶ Quādoq; ex superbia, q̄ est mōs Gelboë, in quo nec ros nec pluuia descendit. Vnde Bern. loquēs in p̄sona illius qui deuotionē amisit occasionē superbiæ, dicit: Ab heri & nudiustertius inuasit me languor animę. & inde hebetudo insolita, q̄dā inertia spiritus. Superbia inuēta est in me, & Deus declinauit a seruo suo in ira. Nō cōpūgi ad lacrymas: ita quo tanta est duritia cordis ut non sapiat psalmus. Nō legere libet, nō orare delectat, meditationes solitas non inuenio. Ideòq; ad opus manuū piger, ad uigilias sonnolētus, ad irā præceps, ad odiū pertinax, linguę & gulæ indulgētior, securior, & obtusior ad prædicationē. Heu omnes mōtes in circuitu meo uisitat dominus: ad me aūt nō appropinquat. ¶ Quandoq; autē prouenit arriditas ista ex defectu cibi spiritualis. Vnde Psalmist. Aruit cor meum, quia oblitus sum comedére panem meum. ¶ Prouenit etiam quandoque ex acedia. Cùm cæteræ creaturę ex otio impinguentur, & ex labore attenuentur: anima humana econtrario ex labore impinguatur, & ex otio, & deliciis attenuatur. Vnde Prouerb. 13. Vult & non uult piger: anima autem laborantium impinguabitur. Quod ideo accidit q̄a opera boni cibi sunt eorū qui ea faciunt. unde uita spiritualis sustētatur & roboratur. Homines uerò qui patiūtur illam spiritualem ariditatem, duri sunt frequēter ad ea quæ sunt pietatis, & inflexibiles ad ea quę sunt obediētiæ. Dura facilius frangūtur, quā flectantur. Si ad ignem tribulationis ponantur, nihil spiritualis pinguedinis emittunt: quia nec gaudent, nec gratias agunt, sed statim ardent & exuruntur per impatientiam. Ad modicum flatū tētationis igne peccati succendūtur. Ad bona opera sunt steriles. Quę

aliis facilia sunt uel etiam iucunda, uidentur eis importabilia: sicut panis aridus quandoq; transglutiri non potest, qui tamen adiutorio liquoris delectabilis efficitur.

De uitio tristitiæ in diuino seruitio.

CA. XIIII.

TRistitia est 14. uitium pertinẽs ad acediam. Et notandũ ꝙ tristitia est uitium ualde detestabile in seruitio diuino. ualde. n. displicet Deo, & placet diabolo, & homini ualde nocet. ¶ Primum patet illud 2. ad Corint. 9. Hilarem. n. datorem diligit deus. Et econtrario, Tristem datorem odit Deus. Et merito. Tristitia. n. in seruitio Dei est quasi absinthium positum in esca Dei, bonum. n. opus est esca Dei, sicut ostensum est prius. Præterea quum omnia bona nostra Dei sunt, & solum ea quæ de manu eius accepimus demus ei, sine tristitia deberemus esse, quũ oportet nos ei dare. Item quum eis q̃ nullius uel parui ualoris sunt parua uel quasi nulla occasione adeò læti efficiamur, satis potest Deo displicere, ut in eius obsequio ubi sunt tot causæ lætitiæ lætificari non possumus. ¶ Causæ lætitiæ quas debemus habere in diuino seruitio: hæ sunt: scilicet quòd tanto Domino seruiemus, scilicet cui seruire regnare est, & ꝙ in domum Dei imus. Vnde Dauid: Lætatus sum in his quę dicta sunt mihi &c. & ꝙ tantum lucramur, s. gloriam æternam. Vnde Psalm. Et cantent in uiis Domini qm̃ magna est gloria Domini. ¶ Quòd uerò tristitia ista ualde diabolo placeat, potest ostendi ꝑ suum contrarium, s. per hoc, ꝙ lætitia spiritualis ualde ei displicet. Vnde 1. Reg. 4. dicunt Philisthæi, Vhæ nobis: non. n. fuit tãta exultatio heri & nudiustertius. Væ nobis &c. & beatus Antonius dicit ꝙ unica ratio uincendi inimicum, est lætitia spiritualis. Legitur etiam 1. Machab. 4. de Iuda ꝙ prælia batur prælium Israel cũ lætitia. Et subditur, ꝙ dilatauit gloriam populi sui. ¶ Nocet etiã homini tristitia tripliciter, s. eum affligendo. unde Prou. 25. Sicut tinea uestimento, & uermis ligno: sic tristitia uiri nocet cordi. Nocet etiam homini eum excæcãdo in his quæ ad Deum pertinẽt. Vnde in uitis patrum legitur: Vincula pedum impedimenta sunt cursoris, & tristitia impedimentum est diuinæ uisionis. Nocet etiam tristitia spiritualiter occidendo. Frequenter ẽt est alterius peccati occasio, Vnde Eccl. 30. Tristitiam longe expelle à te. Multos enim occidit tristitia.

De tædio uitæ. CAP. XV.

TAedium uitæ, est uitium decimumquintum, pertinens ad acediam, & prouenit ex longa tristitia in diuino seruitio. postquãm enim aliquis tristitiam patitur, paulatim corruit, adeò

ut non solum ei displiceat ei Deo seruire, sed etiam uiuere. ¶ Notandum tamen est, q̃ tædium huius uitæ prouenit ex diuersis causis. Quandoq; prouenit ex Dei amore & desiderio cælestis patriæ. Vnde Greg. Sancti grauiter tolerant quicquid non sonat id quod amant. ¶ Quandoq; etiam prouenit ex consideratione malorum quibus mundus plenus est. Vnde Ecc. 2. Tæduit me uitæ meæ uidẽtem mala uniuersa esse sub sole & luna, & cunctã afflictionẽ & uanitatem spiritus. Et eiusdem 4. Vidi calumnias quæ sub sole geruntur, & lacrymas innocentium, & neminem consolatorẽ & nõ posse resistere eorũ uiolentiæ &c. Qñdoq; prouenit tædium uitæ ex uehemẽtia tribulationis, unde Iob 10. Tædet animam meam uitæ meæ. Et 2. ad Corin. 1. Supermodum grauati sumus, ita ut tæderet nos ẽt uiuere. Quandoque ẽt prouenit ex acedia, ad quod possumus referre quod legitur 3. Reg. 19. de Elia, qui petit animæ suæ ut moreretur, proiecitq́ue se subter unam iuniperum, & obdormiuit, & ecce angelus Domini tetigit eum. Et subditur quibusdam impositis, quòd iterum obdormiuit.

De Desperatione, & unde prouenire consueuit. CAP. XVI.

DEsperatio est ultimũ uitium pertinens ad acediam. Solet autem prouenire desperatio ex nimia tristitia. Vnde prou. 15. In mœrore animi deiicitur spiritus, s. in profundum desperationis. & eiusdem 17. Spiritus tristis exiccat ossa. Tristitia ẽt fortẽ animam excæcat ab humore gratiæ, ut p̃ peccatum desperationis frangatur. unde Ecclesi. 14. Felix qui non habuit animi tristitiam, & non excidit à spe sua. ¶ Et notandum q̃ peccatum desperationis ualde displicet Deo. unde dicit Hier. super Psalm. 108. quòd magis offendit Iudas Deum in hoc, quod ipse se suspendit, quã in hoc quòd Dominum tradidit. Valde etiam diabolo: quia ille qui dicit uerbum desperationis, dicit malum uerbum quod dicunt illi qui uicti sunt. Et ideo diabolo ualde gratum est, qui est aduersarius noster. unde Prou. 14. Si desperaueris in die angustiæ lapsus minuetur fortitudo tua. Multum ualet spes seu fiducia in Deo ad fortitudinem. unde Esa. 40. Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem. Fortitudo. n. Dei quodammodo eorum efficitur, quia de ipsa eis subuenitur. Ideo in Psalm. dicitur: Sperans in Domino, non infirmabor. Cum fortitudo Dei sit eorum qui sperant in Deo: sicut Deus non infirmatur, ita nec illi qui in Deo sperãt. Hac de causa dictum est illud Psalm. Non derelinquet omnes qui sperant in eo. Sicut uanitatis est fulcimentum negare innitenti: ita ueritatis est non negare. Vnde quum ueritas Deus sit, confiden-

denti de se non negat auxilium. Ideo ipse dicit in Psal. Quoniam in me sperauit, liberabo eum.

¶ *De remediis contra desperationem.*

SVMMVM remedium cõtra pctm̃ desperationis est memoria Dominicæ passionis. Vnde Bern. peccaui peccatum grande: conscientia mea turbabitur, sed non perturbabitur, quia uulnerũ Domini recordabor. Quid tam ad mortem quod nõ morte Christi soluatur? Si in mente uenerit tam potens tamq; efficax medicamentum, nulla iam possum morbi malignitate terreri. ¶ Secũdum remedium est, consideratio magnæ uirtutis quam habet, pœnitentia. Est.n. pœnitentia medicina contra quam nulla spiritualis infirmitas præualet. Ecclesiast. 10. Si spiritus potestatem habentis super te ascenderit, locũ tuũ ne dimiseris: quia curatio cessare facit peccata maxima. & beatus Martinus legitur dixisse diabolo; Si ueram pœnitentiam posses habere, adhuc ueniam posses consequi. ¶ Tertium remedium est, consideratio illarum personarum, cum quibus Dominus legitur misericorditer egisse. Vnde Ber. Omnino propter mansuetudinẽ quæ in te prædicatur, currimus post te domine Iesu, audiẽtes, ꝙ non spernas paupertatem, peccatores non horreas. Non horruisti confitentem latronem, non lacrymantem peccatricem, non supplicantem Chananæam, non deprehensam in adulterio, non sedentẽ in teloneo, non supplicantem publicanum, non negãtem discipulum, non persecutorem discipulorum, nõ impios crucifixores tuos, ideo in unguentorum tuorum currimus. Potest ẽt ualere contra desperationem illud quod legitur Lu. 15. Dico uobis: quia gaudium est angelis &c. Ad idem ualet quod legitur de filio prodigo, de quo dicitur, quòd cũ adhuc longe esset, uidens eum pater eius, misericordia motus ẽ, & occurrens cecidit super collũ eius, & osculatus est eum. Præterea, quis dominus exhæredatus à terra sua & hominibus suis, non gaudeat de eorum recuperatione: Quõ ergo non gaudebit Dominus de cõuersione peccatorũ? Ad idem potest ualere, si attendatur magnitudo odii quod habet Deus contra peccatum: de quo dictum est suprà in principio. Ex hoc patet quòd destructio peccati plus placet Deo, quàm ipsi peccatori.

De acedia claustralium, & duodecim malis quæ ex ea proueniunt.

CAP. XVII.

PRæter illam diuisionem peccatorum, cuius mẽbra iã prosecuti sumus, sunt multæ aliæ diuisiones pertinentes ad peccatum acediæ, quos ꝑtermittimus, nisi quòd de una breuiter tangemus. ¶ Notandum est ergo qđ acedia põt diuidi in acediam secularium

&

& acediam claustralium. De acedia secularium nihil dicemus. Sed contra acediã claustralium ostendemus duodecim mala quæ in claustralibus solent inueniri ex peccato acediæ. Primum est, ꝙ licet die & nocte in ore habeant cibum regium qui de ore Dei pcedit, scilicet uerbum Dei: tamen ex pigritia terendi eum famelici remanent, nec reficiuntur de cibo illo. Inter aromata nocte & die uersantur, & tamen ex pigritia applicandi olfactum, odore eorum non confortantur. Sacra scriptura apotheca est spiritussancti. Vnde Ecclesiast. 24. dicitur de sapientia: Sicut cinnamomum & balsamum aromatizans odorem dedi. Secundum est, ꝙ cùm ipsi sint de nocte & de die in colloquio cum Deo, permittunt tamen multos dies transire, quod non aperiunt oculos cordis, ut uideant quis loquatur cum eis, uel quid loquatur. Sicut dicit Gregorius: Cùm oramus, ipsi cum Deo loquimur: cum uerò legimus, loquitur nobiscum Deus. Magna ergo pigritia est non attendere cum quo loquimur, quando cũ Deo loquimur: præcipuè cum ipse moneat ad hoc, dicens: Vacate, & uidete quoniam ego sum Deus. Tertium est, quòd ipsi non proficiunt in his quæ religionis sunt: imò quanto diutius in religione sunt, tanto magis dissoluti sunt. Quod ualde uerecundum est: sicut in scholis diu esse, & in scientia non proficere. Tales religiosos non iuuat assuetudo, ut faciant melius ea quæ sunt religionis, sed potius nocet: quanto enim orant diutius, tanto orant indeuotius. Quartum est, quòd quanto diutius Deo seruiunt, tanto minus certi sunt ꝙ habeant gratiam ipsius. Et in ueritate satis dolere potest qui reliquit mundum ut Deo seruiret, & postquàm diu seruiuit nullam cũ eo familiaritatem habet. Pauca uel nulla signa habet, quòd seruitium eius sibi placeat. Interdum tamen accidit quòd dominus minus bonos consolatur tanquam infirmos, & tanquam eos qui proprijs expensis nõ sufficiunt ei seruire. Meliores uerò inconsolatos relinquit tanquam fortiores, & tanquã eos qui propriis expensis sibi seruire sufficiunt. Vnde Luc. 15. ait maior filius patri, Ecce tot annis seruio tibi, &c. Et respondit pater: Fili, tu semper mecũ es, &c. Quintum est, ꝙ quanto diutius in camino paupertatis existunt, tanto meliores & delicatiores existunt. Caminus uasa lutea consolidat: sic paupertas claustrales illos qui molles & delicati erant in seculo cõsolidare debet. Sed multi cùm deberent consolidari, potius dissoluuntur. Quod tribulationes, paupertas, & huiusmodi excoquant & consolident, potest haberi ex Vitis patrum, ubi legitur, quod si cruda tegula ponatur in flumine, dissoluitur:

cocta

nocta uerò non. Ita & homo carnalē habens sapientiā, qui nō est tentationum igne decoctus. Item Esa. 48. Ecce excoxi te, sed non quasi argentū elegi te in camino paupertatis. Non quasi argentum excoquitur qui de eo quod excoquitur fæces assumit, non deponit. In camino paupertatis dominus seruos suos uel eligit, uel assumptos alibi reponit. Sextū est, quòd quanto diutius soli iustitiæ approximauerunt, tanto frigidiores existunt. Et satis admirandum est, unde hoc accidit: quanto.n. proximiores fiunt, tanto uidētur quòd feruentiores esse deberent. Sed timendum est ne nubes alicuius peccati interposita hoc impediat, uel ne per aliquem errorem fiat, ut cùm progredi debeant, regrediantur, & cùm deberent appropinquare terrę promissionis, ab ea elongentur. Sicut accidit filijs Israel, qui triginta octo annis in deserto errauerunt. Qui cùm crederent appropinquare terræ promissionis, ab ea elongabātur. Septimum est, ꝙ quanto diutius existūt in loco impinguationis & sagitationis spiritualis, tanto macilētiores inueniuntur. Locus in quo animæ repleri deberent pinguedine & adipe spirituali, est pax & tranquillitas claustri. Sed acediosi quanto magis ibi sunt, tanto magis inueniuntur macilēti. Quod bene ostēdit ignis tribulationis quē sustinere nō possūt, quin statim per iram exurantur. Octauum est, ꝙ in statu in quo non solū currere, sed etiā uolare deberent uiri cōtemplatiui, cùm aues spirituales sint, pigri & tardi efficiuntur. Etiā illi qui strenui erant in seculo, interdū desidiosi efficiuntur in claustro. Nonū est, quòd in loco ubi est maior cōflictus, securi & somnolenti efficiūtur. In maiori conflictu belli spiritualis sunt claustrales, quàm alij. Plus.n. gaudet diabolus quandoque cùm claustralem aliquem ad hoc deducit ut mulierē mala intētione tāgat, quàm gaudeat de adulterio unius hominis secularis. Sicut ostensum est prius in tractatu de Luxuria. Vnde claustrales nō deberent esse securi: sed cum timore & solicitudine salutē suā operari. Decimū est, ꝙ ipsi volunt esse otiosi ubi minimè locus est otij. Licet aliquis toleret quandoque arbores steriles in terra sua deserta: tamen in terra bene culta, sicut in horto, non tolerat eas ullo modo. Sed constat quòd claustrū est uelut hortus conclusus, iuxta illud Canticor. 4. Hortus conclusus, soror mea sponsa. Vnde in claustro minus sunt tolerabiles homines otiosi, qui sunt uelut arbores steriles, quàm in alijs locis. Vndecimum est, quòd ibi procrastinantes & differentes fiunt, ubi deberēt omninò esse parati. Si fatua est procrastinatio siue dilatio senū in his quę pertinēt ad salutem eorum: quanto magis in claustralibus qui iam sunt

sunt mortui, iudicanda est fatua crastinatio propriæ correctionis, uel meliorationis eorum? ¶ Duodecimum est, quòd ibi præcipuè tristes sunt, ubi præcipuè uel solum læti esse deberent. In diuino seruitio præcipuè locus est gaudij in uita ista: quia ibi præcipuè facit homo utilitatem suam.

De octo remedijs contra Acediam.

PARS III.

SEquitur de remedijs contra Acediam, de quibus sufficiat ponere octo, licet sint multa plura. ¶ Primum est, diuersitas occupationum. Hoc remedium habetur in Vitis patrum, ubi legitur quòd beatus Antonius tentatus fuit à spiritu acediæ, & residens in eremo dicebat: Domine, saluari desidero, sed uanæ cogitationes non permittunt me. Quid faciam in tribulatione, uel quomodo debeã saluari, dignanter ostende. Et respiciens uidit quendam astãtem torquentem funiculum, qui sibi similis erat: deinde ex opere surgentem & orantem, & iterum sedentem, & plectas facientem de palmis, & inde ad orationem rursus surgentem. Erat autem ille angelus Dei, & dixit ei: Et ita faciẽs Antoni, saluaberis. ¶ Secundum est, consideratio pœnæ futuræ. Hoc habemus Ieremia 1. ubi legitur: Quid tu uides Ieremiæ? Et dixit, Virgam euigilantem ego uideo. Virga euigilans a somno acediæ uel pigritiæ, est consideratio pœnæ futuræ. ¶ Tertium est, consideratio æterni præmij. unde August. Labor te terret, uide mercedem. Et Genes. 15. Factus est sermo domini ad Abrahã per uisionem dicens: Noli timere Abraham: ego protector tuus, & merces tua magna nimis. Si terret pigrum labor, attrahat eum merces. Secundum & tertium similiter habemus in Vitis patrũ, ubi dicitur quòd quidam frater interrogauit abbatem Achillẽ, dicẽs. Cur sedẽs in cella mea patior acediam? Cui senex: Quia nõdum uidisti requiem quam speramus, neque tormenta quæ timemus. Si enim ea inspiceres diligenter, & si uermibus plena esset cella tua usque ad collum, etiam in ipsis permaneres sine acedia iacẽs. ¶ Quartum est, societas bonorũ. Hoc remedium possumus habere ex isto uerbo Exod. 17. ubi dicitur, quòd pugnante Iosue contra Amalech, orabat Moyses leuans manus ad dominum, cuius manus graues erant: sed Hur & Aaron sustentabant manus eius ex utraque parte. Per quos signãtur duo genera hominum, quorum societas amãda est. Per Hur qui interpretatur lumen, significãtur illi qui ministrant lumen doctrinæ. Per Aaron qui interpretatur mons fortis, significantur illi quorum interuentu uenit homini auxilium. iuxta illud, Leuaui oculos meos in montes unde ueniet auxiliũ mihi. Illis ergo quòd manus habent graues ex acedia, necessa-

cessarium est ut habeant tales in societate sua, qui eos exemplo suo & doctrina illuminent & orationibus iuuent. ¶Quintum est, exemplum illius q piger nõ fuit, sed exultauit ut gigas ad currendam uiam. Hoc remedium habemus Matt. 26. ubi dñs dixit discipulis: Non potuistis una hora mecum uigilare? Cum dño uigilare, est exemplo eius à somno acediæ cauere. Hoc remedio utitur Apostolus ad Hebr. 12. dicens: Recogitate eum qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, ut non fatigemini animis uestris deficientes. ¶Sextum est consideratio periculorum, in quibus sumus in præsenti, quod dominus insinuat Matthæi 26. ubi dicit, Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. Tria genera periculorum consueuerunt specialiter homines excitare à somno. Periculum aquæ, ignis, & latronum: quæ pericula specialiter nobis imminent. Non enim est dies in quo fluctus malarum cogitationum super caput cordis nostri non ascendant. Nõ est ẽt dies in quo ignis prauorũ desideriorum in domo conscientiæ nostræ non succendatur. Latrones ẽt semper adsunt. Etiã illi qui deberent esse seruientes nostri deprædantur nos. unde Thre. 3. Oculus meus deprædatus est animam meam. ¶Septimũ remedium est amor Dei, quod docet nos dominus Leui. 6. ubi dicitur, Ignis in altari meo semper ardebit, quem nutriet sacerdos subijciẽs ligna mane p singulos dies. Deus uult quòd semper in altari cordis ardeat ignis feruoris. Hũc ignem debet nutrire sacerdos in suis subditis, uel quilibet in semetipso subijciendo ligna per singulos dies recolendo beneficia Dei quibus debemus respõdere, uel mala nostra recordando, pro quibus Deo satisfacere debemus uel promissa præmia quę promereri debemus. Præcipuè deberẽt in nobis istum feruorem accendere, beneficia quæ nobis Christus exhibuit in carne mortali assumpta. Vnde Bernardus: Quid nobis non suaue, cùm recordati fuerimus infantilium necessitatum Christi, laborem in prædicando & cæterorũ? Quis amplius gemet dicens: Nimium ieiunamus, nimium uigilamus? cum millesimæ parti debitorum respondere non ualeamus. ¶Octauum & summũ remedium est gratia Dei. Hoc remedium insinuat nobis Bernar. super Cantic. ibi, Trahe me post te, dicens in persona eorum qui pigri sunt: Opus habemus trahi, quia refriguit parumper ignis amoris tui: nec ualemus a facie frigoris huius currere, sicut heri & nudiustertius: curremus post ea, cum reddideris lætitiam salutaris tui, cum redierit melior temperies gratiæ. Vnde cum aliquis sentit se segnem uel acediosum, instare debet orationi coram

ram

ram Deo, ut orando impetret gratiam quæ ab eo expellat acediam. Et notandum quod omnia quæ dicta sunt ad detestationem acediæ, possunt esse remedia contra acediam: ideo de remediis Acediæ hic finem facimus.

De indiscreto feruore: qui acediæ uidetur esse contrarius, PARS IIII. *quæ habet quinque capitula.*

De feruore indiscreto, de his quæ exiguntur ad hoc ut aliquis Deo discrete seruiat. CAP. I.

SIcut in initio auaritiæ tractauimus de uitio prodigalitatis, eò quod auaritia & prodigalitas uitia sunt opposita: sic cum acedia tractabimus de indiscreto feruore. Acedia enim & indiscretus feruor quodammodo uidentur esse uitia opposita. Ad cuius detestationem ualere possunt. Primo testimonia scripturarum: sicut illud ad Roma. 12 Rationabile sit obsequium uestrũ. ¶ Tria sunt quæ exiguntur ad hoc ut homo cum discretione & rationabiliter Deo seruiat. Primum est, nobilitas personæ cui seruitur. Vnde honor regis iudiciũ diligit, scilicet iudiciũ discretionis. Secundũ est, humana natura. Homo enim rationalis creatura est, & ideo rationabiliter operari debet. Plus debet inniti sapientiæ, quàm fortitudini. Bellinũ enim est uiribus decertare, sicut dicit Philosophus. Tertio requirit hoc ipse hostis contra quem pugnam habemus: diabolus enim contra hominem pugnat potius astutia & sapientia, quàm uiribus: ideo & nos sapientia cõtra eum pugnare debemus, non uiribus: uires enim non sufficerent resistere sapientiæ: quia melior est sapientia, quàm uires: & uir prudens, quàm fortis. Sapiẽ. 6. Ad signandum quòd Deo non placeant opera sine discretione facta, non offerebatur in lege animal cæcum. Ideo etiam in omni sacrificio offerebatur sal. Sale condiuntur cibi ut hominibus bene sapiãt: per quod signatur discretio, quæ facit opera grata Deo. Ad idẽ Prouerb. 4. Palpebræ tuæ præcedant gressus: id est, considera opera tua. Et illud Apostoli. 1. ad Timot. 5. Noli adhuc aquam bibere, sed uino modico utere. Glos. Prudenter sibi uult Deus seruiri: non in nimietate, ne debiles fiant, & post medicorum suffragia quærant. Temperandum est enim, ut si fieri potest, cœptum obsequiũ gradatim prouehatur, potius, quàm in consideratione minuatur. Ad idem 1. Petr. 4. Charissimi, nolite peregrinari in feruore qui ad tentationem uobis fit. Et Eccle. 7. Noli esse iustus multum. Ibi dicit gl. interli. quòd summa iustitia, summa iniustitia est. Sunt aliqui, qui in nullo uolunt condescendere carni, quorum iustitia magna iniustitia est. Ad idẽ potest ualere illud philosophi: Arbitror primo in uita utile esse, ne quid nimis.

De

De multiplici malo quod ex indiscreto feruore prouenit.

CAP. II.

SEcundo potest ualere ad detestationem indiscreti feruoris, si ostendamus mala quæ exeo sequuntur. Et ostendit beatus Bernard. quatuor mala ex eo sequi, dicens: Qui ex indiscretionis uitio ieiunia & uigilias & huiusmodi sic agit, ut deficiente spiritu uel corpore languente, spiritualia impediantur, abstulit corpori suo boni operis effectum, spiritui affectum, proximo exemplū, Deo honorem: sacrilegus est, & omnium bonorum in Deum reus. Sacrilegus talis dicitur, qui uiolat templum domini, scilicet corpus suum. Salomon etiam ostendit ꝙ malum sequitur ex indiscreto feruore, Prouerbiorum 19. dicens: Qui festinus est pedibus offēdit. Ille ex festinatione offendit, qui ex indiscreto feruore infirmitatem corporis sui seu animæ incurrit. Et licet ex festinatione sequi posset casus in quocunque ambulante: tamē præcipuè in eo qui per scalam uadit. Præterea talis casu suo multum descendit. Vnde cum conuersio uiri religiosi sit quasi ascensus per scalam, cum discretione debet ascēdere. Si enim per infirmitatē corruat, ipse descendit usque ad initium scalæ. Oportet enim eum comedere carnes, & talia facere quæ faciebat in seculo. Vnde dicit beatus Bernardus: Nemo repente fit summus. Ascendendo, non uolando, apprehenditur summitas scalæ. De indiscreta etiam festinatione legitur Prouerbiorum 13. quòd substantia festinata minuetur. Et eiusdem 20. Hereditas ad quam festinatur in principio, in fine benedictione carebit. Et licet ista festinatio in omnibus timēda sit, præcipuè tamen innouitiis. Ille qui equū suum nimis fatigat in mane, non uidetur facere in die bonā dietam. ¶ Sequitur etiam ex indiscreto feruore peccatum superbiæ & uanæ gloriç. Vnde quidem corpus non frangendum, sed regendum est. Sint ergo moderata ac sancta & simplicia in omni humilitate ieiunia, quæ ita corpus attenuent ne animam eleuent, ne res humilitatis gignat superbiam, & uitia de uirtute nascantur. Quæ supererit spes salutis, si ipsa animæ remedia uenena sunt? ¶ De superbia etiam talia dicit Bernad. Quæ maior superbia, quum unus homo toti congregationi iudicium suum præfert? tanquam ipse solus habeat spiritum Dei? ¶ De uana etiam gloria dicit beatus Bernardus ad fratres suos: Non legistis in regula nostra, quòd quicquid sine uoluntate & consensu patris spiritualis fit, uanæ gloriæ imputabitur, non mercedi? Et Matthæi 6. Exterminant facies suas ut appareant hominibus ieiunantes. Sequitur etiam ex feruore indiscreto scandalum alio-

aliorum, & maxime in congregatione. Bernar. de talibus: Hi sunt unitatis diuisores, inimici pacis. Casus etiam unius talium multos exterret & tepescere facit à desiderio proficiendi. Et cuius exemplum debuit alios attrahere, facit eos formidare austeritatem religionis, ut adimpleatur illud Psal. Posuisti firmamentum eius formidinem. Videtur etiam sequi ex feruore indiscreto quædā idololatria. Vnde Bernardus: Scelus est idololatriæ non acquiescere, & quasi peccatum ariolandi nolle obedire. Et subdit: Sunt nunc qui se faciunt religiosiores alijs, qui non sunt sicut cæteri hominum: Ecce pagani & idololatræ sunt. Et 1. Regum 15. dicit Samuel, quòd peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Sequitur etiam ex indiscreto feruore quandoque rapina. Iudiciū enim quod debet esse apud patrem spiritualem, usurpant sibi tales personæ, & id cui renuntiauerunt, iterum sua authoritate reassumunt. Vnde Bernard. Qui uestri curam semel nobis commisistis, quid rursum de uobis uos intromittitis? Et ut breuiter dicam, Non habet calidus hostis efficacius machinamentum ad tollendam de corde dilectionem, quàm si efficere possit ut in ea incautè, & non cum ratione ambuletur, sicut dicit beatus Bernardus.

De duodecim stultitijs indiscreti feruoris. CAP. III.

TErtio possunt ualere ad detestationem huius uitij stultitiæ quæ ostenduntur in his esse qui laborant hoc uitio, quæ sunt duodecim. ¶ Prima est, quòd ipsi contra ordinem ecclesiæ crucem lumini præferunt, uel potius sine lumine ferunt. Ordinatum est in ecclesia quòd lumen cruci præferatur, ad significandum quòd lumen sapientiæ cruci pœnitentiæ præferendum est. Vnde legitur in fine Prouerb. de sapiente muliere, quòd ipsa operata est cõsilio manuum suarum. Manus sunt quæ non solum habent cognitionē, sed ēt operationē bonā, quorū consilio præcipuè acquiescendum est. Ex hoc uerò quòd tales crucem pœnitentiæ sine lumine consilij ferunt, accidit frequenter, quòd ipsi innocentē crucifigunt qui latronem crucifigere debuerunt, scilicet nouum hominem, qui debuerunt crucifigere ueterem. Vetus homo intelligitur ex peccatis compositus, uelut ex membris. Vnde ad Col. 2. Mortificate membra uestra quæ sunt super terram &c. Homo nouus intelligitur cõpositus ex uirtutibus, uelut ex mēbris. Nouus ergo tunc crucifigitur, quando ꝑ nimiam afflictionem abstinentiæ uirtutes operari nõ possunt. ¶ Secunda stultitia est, ꝙ ipsi assumūt arma nimis põderosa, q̃ pondere suo eos deijciunt, & quæ debue-

runt eos ab hoste protegere, potius eos capi ab hoste faciunt, nõ attendentes quod fecit Dauid. 1 Reg. 17. qui Saul nimis ponderosa arma deposuit, quibus depositis Goliam deuicit. Sic aliqui deuincerent diabolum cum mediocritate ieiuniorum & uigiliarũ, qui cum nimietate per iram uel impatientiam deuincuntur. ¶ Tertia est, quòd quum ipsi habeant equum ualde impetuosum, non curant tamen frænum imponere ei, sed solũ calcaribus sunt cõtẽti, quum tamen constet frænum nõ minus necessarium esse equo, quàm calcaria Non minus periculosum est alicui inter hostes esse sine fræno, quàm sine calcaribus. Bernar. Bonæ uoluntati non semper credendum est, sed frænanda & regenda est maximè in incipiente. Iaco. 3. Fræna in equorum ora mittimus ad consentiendum nobis &c. ¶ Quarta est, ꝙ cum infirmitas quæ est ex calida causa, periculosior sit, quàm illa quæ est frigida: ipsi tamen se sanos omnino putant, licet ex calida causa infirmẽtur. Acedia enim uelut infirmitas est ex cã frigida. Vnde tepiditas uocatur. Indiscretus uerò feruor, est uelut infirmitas ex calida causa: & ideò periculosior esse uidetur. ¶ Quinta est quòd cum ipsi habeant dominũ ditissimũ & liberalissimũ, credunt tamẽ placere ei si seruiẽtes illius adeò fame affligant, ꝙ impotentes fiant ad seruiendum ei, quum tamen sciant hoc nõ placere hominibus pauperibus atque auaris etiam de iumentis suis. Nullus enim uult ut iumentum suũ tantum ieiunet ꝙ ei seruire possit. ¶ Sexta est, ꝙ quum magis periculosum sit nauem esse nimis oneratam quàm uacuam, ipsi tamen non curant cauere naui suæ à periculo nimii oneris. Homo in mundo isto est uelut nauis in medio mari. Vnde facta est quasi nauis institoris. Hoc dicitur de sapiente muliere, Prouer. cap. ulti. Imminet autẽ huic naui duplex periculum: scilicet submersionis ex nimio onere, & euersationis per fluctus tentationum ex uacuitate Sed tales periculo submersionis non curant subuenire. ¶ Septima est, ꝙ ipsi iudicant cibum esse subtrahendum filijs Dei, qui digni essent cibari auro & argento, & potari balsamo: iuxta illud Bernard. Da mihi alterum Timotheum, & ego eum si uis cibo auro, & poto balsamo. Ad cumulum huius stultitiæ facit hoc, ꝙ ipsi uident tot filios diaboli qui omni bono sunt indigni, ita largè bona domini sui expendere. ¶ Octaua est, ꝙ quum ipsi uelint multum Deo seruire: ita tamẽ uolunt ei seruire, ꝙ non possint ei diu seruire. Sapiens: Quid stultius, quàm quod libenter facias, curare ut diu facere non possis? ¶ Nona est, quòd quũ equis suis subtrahunt auenam, uolunt facere maiorẽ dietam tam male pro-

per-

portionantes ea quæ asino debetur. s. cibaria, uirgam & onus. Virgam & onus duplicant, cibaria autem dimidiant, de his habetur Eccle. 33. Cibaria uirga & onus asino &c. ¶ Decima est, quod ipsi se perfectos, nõ æstimant; nisi magistrũ suum Christum excedant, cum scriptum sit Luc. 6. Perfectus omnis erit si sit sicut magister eius. Constat cuilibet fideli Christum perfectissimum fuisse, & tamẽ comedebat & bibebat mediocriter. ¶ Vndecimum est, quod ipsi credunt seipsos esse sanctos non posse, nisi prius fuerint homicidæ. Si ille qui auferret uictum alicui quo uicturus esset per annum, homicida reputaretur: Quanto magis ille qui nimiis ieiuniis & afflictionibus efficit ut decem annis citius moriatur quàm esset moriturus? ¶ Duodecima stultitia est, quod quum ipsi alijs boni sint, & caueant à nocumento omnium: tamen sibiipsis mali sunt immisericordes. Sed qui sibi nequam, cui bonus? Eccles. 14.

De malis quæ faciunt delicata cibaria. CAP. IIII.

SCiendum est, quod in cibis qui summuntur ualde timenda est delectabilitas, quia frequenter nimis sumitur de cibis delectabilibus. Præterea, consolatio in cibis delectabilibus, quandoque prohibet hominem à diuina consolatione. Secundum Bern. Nimis delicata est diuina consolatio, quæ non datur admittentibus alienam. Sed si quis in cibos quos sumit in quantitate & in ardore caueat, & creatori de creaturis quas sumit gratias agat, nõ solum absque peccato, sed ẽt meritoriè, potest sumere de cibis illis quantùm necesse est ad sustentationem corporis sui. Deus. n. creauit cibos ad percipiendum eum gratiarum actione fidelibus. 1. ad Tim. 3. Et ut breuiter dicã, sic debemus habere corpus sicut ægrum comedẽtem, cui multum uolenti inutilia sunt neganda, utilia uero etiã nolenti sunt ingerenda.

De condescensione patrum spiritualium circa fratres. CAP. V.

ET notandum quod sicut apud religiosos ultros præcipuè oportet nouitios cauere ab indiscreto feruore: sic oportet patres spũales condescendere fratribus quãdoque. Vnde legitur, de beato Antonio, quod quidam uenator uidit eum gaudere cum fratribus suis, & displicuit ei. Cui Antonius uolens ostendere, quod quandoque oporteret eum cõdescendere fratribus, ait: Pone sagittam in arcu, & trahe. Et fecit sic. Et rursus dixit, Trahe. Et traxit. Et rursum, Trahe, dixit: Et respondit sagittarius: Si supra mensuram traxero, frangetur arcus. Et respondit Antonius: Ita est de opere Dei, si supra mensuram tendimus, fratres deficiunt. Expedit ergo aliquando laxare rigorem. Simile est de chordis citharæ, quæ si parum tendantur, rauce so-

sonant; si nimium rũpuntur, si moderatè, dulcem sonum reddunt. Impetus animi obice inuento intumescit; ideo aliquid libertatis cõcedendum est interdum fratribus, ne sicut accidit in dolijs ferratis, circuli in eis rũpantur, & fundus exiliat. Castanea non incisa in igne posita, aut crepat aut exilit. Dicitur ẽt ꝙ terræmotus fiat ex multis uaporibus in uisceribus terræ meatum non habentibus, ideo oportet hoĩes ab hominibus non nimis coartari, immo aliquis locus relinquendus est gratiæ dei & libertati arbitrij.

TRACTATVS VI. de Superbia.

Quare uitia sic ordinentur, & de radicibus uitiorum. Et de ordine dicendorũ de Superbia.

PARS I.

DICTO de uitio Gulæ, Luxuriæ, Auaritię & Acediæ, dicendum est de tribus uitijs sequentibus. s. uitio superbiæ, inuidiæ & iræ. Cuius ordinis rõ sic potest manifestari: Sicut uirtus secundum Augustinum amor est ordinatus: sic uitium est amor inordinatus. Amor uero duabus de causis potest esse inordinatus. Est. n. inordinatus si sit amor mali. Licet etiam amor boni sit, est tamen inordinatus si sit nimius uel nimis paruus: & hoc ẽm duas species bonorum: quædam aũt bona sunt parua. s. tpalia seu corporalia: quædam uerò magna; ut sunt bona gratiæ & bona gloriæ. Bona uero gratiæ intelligimus ipsam gratiã & opera meritoria. Amor ergo magni boni inordinatus est, si sit paruus. Et talis amor uidetur esse radix in uitio acediæ. Acedia. n. uidetur esse paruus amor magni boni: unde & tepiditas uocatur. Amor uero parui boni inordinatus est, si sit minus. Et iste amor uidetur esse radix in uitio gulæ, luxuriæ, & auaritiæ. Et diuersificatur amor iste, quia bona parua amari possunt quo ad dominium seu possessionem, uel quo ad usum delectabilem. Primo modo amat ea auarus. Secũdo modo gulosus & luxuriosus. Vitium uero gulæ & luxuriæ in hoc differunt; quia uitium gulæ est amor inordinatus delectationis, q est ẽm gustũ. Vitium uero luxuriæ est amor p̃cipuè illius delectationis quæ ẽm tactum est. Amor uero qui est inordinatus, eò quòd est amor mali, uidetur posse distingui in amorem proprij mali & alieni mali. Sed quia nullus proprium malũ amat inquantum tale: sed quandoque ideo, quia æstimat illud esse bonum corpori, ideo tantũ alieni mali amor radix est in tribus uitijs quę sequuntur. Et diuersificãtur per hoc qđ in superbiæ peccato est amor proprii boni cum alieno malo. Amat enim superbus sui exaltationem, & proximi

uele-

deiectionem. In peccato uerò iræ & inuidiæ est amor alieni mali purè. Sed in hoc uidētur differre illa duo uitia: quia in pc̄tō iræ amor alieni mali originem uidetur habere à malo alterius. Ille.n. qui irascitur alicui, ideo ei uult malū, quia malum ab eo recipit. Ira.n. est appetitus uindictæ. In peccato uerò inuidiæ amor alieni mali ortū habet à propria malitia, scilicet à superbia. Inuidus enim ideo uult malū alterius, ne ille sibi parificetur. Vnde peccatum inuidiæ in materia communicat cum peccato iræ, sed finem recipit à peccato superbiæ. His habitis de facili potest uideri ratio quare de superbia, ira, & inuidia posterius tractetur: quia hæc tria uitia amorem nostrum inordinatum reddunt ad proximum: quatuor præcedentia inordinatū reddunt ad nosipsos: inordinatio uerò alicuius ī se prior est quàm inordinatio ipsius ad aliū. Præterea prius est quod animale, deinde quod spirituale. Vnde quum quatuor prima uitia humana sūt, & ita quodāmodo carnalia, in ordine doctrinæ priora sunt. Tria uerò quæ sequuntur, quæ diabolica sunt & spiritualia posteriora sunt. Et inter ista tria, prius est uitium superbiæ, quia est occasio aliorū. Et quia pręcedentibus magis assimilatur, ideo de ipso primo dicemus. Et hoc ordine. Primo ponemus ea quæ ualent ad detestationem superbiæ. Secundo ponemus diuersas diuisiones ptinentes ad hoc uitium, & de mēbris eius prosequemur. Tertio tangemus aliquid de remediis cōtra superbiam.

De his quæ ualent ad detestationem Superbiæ in communi.

PARS II. *quæ habet duodecim capitula.*

Quomodo se habeat Superbia ad bona. CAP. I.

AD detestationē uerò huius uitij, Primò ostendemus quomodo ipsum se habeat ad bona, quomodo ad cętera mala, quomodo ad diabolum, quomodo ad proximum, quomodo ad Deum, quomodo ad propriū subiectum. ¶ Notandum ergo ꝙ uitiū superbiæ, si iā sunt bona in aliquo expellit: si non sint, ea intrare non ꝑmittit: si qua remanent, falsificat & inquinat. Ad primum pertinet illud Augustini: Alta siccantur, & ima replentur. Et illud Bernard. Superbia siue iam existens, siue non, semper causa erit subtractæ gratiæ. Nunquid qui humilibus dat gratiā, humili aufert datā? Ergo argumentū est superbiæ subtractio gratię. Et illud Greg. Sicut humilitas omnia uitia eneruat, omnesq; uirtutes colligit & roborat, sic superbia omnes uirtutes destruit & eneruat. Ad secundum pertinet illud, Timor infusa repellit. Sicut humilitas non solū gratia est, sed etiā uas aliarū gratiarum: sic superbia non solummodo est malum, sed impedi-

mentum etiam bonorum. Vnde quidam sapiens ait Alexandro, quum agnosceret eum superbũ: Deus præsto est largiri sapientiã, sed non habes ubi eam recipias. Quòd autem superbia bona falsificet, patet per hoc, ꝙ ea quæ sunt de genere bonorum, si ex superbia procedant, ut scilicet fiãt propter uanam gloriam, non sunt meritoria, imò demeritoria, & uidetur homo diuus esse, & nihil habet. Vnde Bernardus: Magna uirtus humilitas, sine cuius obtentu non solum uirtus non sit, sed etiam in superbiam erumpit. Quòd etiam superbia bona inquinet, patet per illud Poetæ: Inquinat egregios adiuncta superbia mores. unde quidam: Si tibi gratia, si sapientia, formaque detur, Inquinat omnia sola superbia si comitetur. Superbia est uelut quædam uestis maculata, qua superbi se & suos induunt. unde Ecclesiasti. 14. Qui communicauerit superbo, induet superbiam. Et ualde mirum est de superbo qui super omnia amat honorem, quomodo uestem ita maculatam uult induere, quæ quicquid in eo est, maculat? Præterea quum ipse uestẽ istam pallio humilitatis operiat, iuxta illud Grego. Gloriosa res est humilitas, qua si palliari appetit superbia, uilescat. Mirum est, quomodo superbus uestem superbiæ ex toto non deponit, & uestem humilitatis non assumit.

Quomodo uitium superbiæ se habeat ad alia uitia.

CAP. II.

Sequitur uidere quomodo uitium superbiæ se habeat ad alia uitia. Notãdum ergo quòd uitium superbiæ quasi rex est uitiorum. Vnde maximum peccatũ uocatur in Psal. ubi dicitur, Emũdabor à delicto maximo: id est, à superbia. dicit glo. Et coronam dicitur habere, sed maledictam. De qua legitur Esaiæ 27. Vhæ coronæ superbiæ. Et ad modum regis quando hoc uitium uenit ad aliquem, non solum uenit, sed adducit magnam societatem uitiorum. Vnde Ecclesiast. 10. Initium omnis peccati est superbia. Qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis: id est, uitijs. ubi dicit glos. De superbia nascuntur hæreses, schismata, detractiones, inuidia, uerbositas, iactantia, & contentiones, & huiusmodi. Bernardus, Initium omnis peccati & causa totius perditionis est superbia. Propterea quisquis es qui salutem tuam studes operari aduersus hanc, super caput tuum cornu crucis habere memento, ut non eleueris in superbiam. Hoc uitium etiam ad modum regis magnas expensas requirit, ita quòd superbis hominibus nõ sufficiunt episcopatus, archiepiscopatus, uel regna: unde Ecclesiast. 21. Domus quæ nimis locuples est, annihilabitur superbia. Et quum superbia maiores expen-

expensas requirat, q̃ cætera uitia tamen minus utilitatis habet. Ex uitijs quæ pertinent ad concupiscentiam carnis uel concupiscentiam oculorum, consequitur utilitas saltem corporis: superbia autem animæ nocet, corpori uerò non uidetur prodesse. unde Sapi. 5. dicunt damnati in inferno. Quid profuit nobis superbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Vitium superbiæ postquam dominium habet in aliquo non amittit illud de facili: sicut reges de facili non amittunt castrum, qđ semel possident, quia potenter illud defendunt. Vnde Eccle. 3. Synagogæ superborum non erit sanitas. Si in tanto timore & angustia sunt infirmi, quum infirmitas eorũ incurabilis esse dicitur, in quanto timore deberent esse qui uitio superbiæ laborant, quum Spiritussanctus dicat eis, ꝙ uitium illud non sanetur? Vitium etiam superbiæ caput est antiqui serpentis, cuius capitis contritioni maximè est insistendum. unde dictum est Genesi 3. serpenti de muliere, quæ ecclesiæ tenent figuram, Ipsa cõteret caput tuum. Serpens modica percussione capitis extinguitur. Si autem capiti parcatur, frustra cætera membra eius percutiuntur: amputata autem cauda, nihilominus uiuit. Similiter frustra alia uitia à se amputare nititur, qui superbiam in se relinquit. unde Hieronym. Lubricus est antiquus serpens, & nisi capite teneatur, totus statim illabitur. Et Eccl. 21. Quasi a facie colubri, fuge peccatum. In colubro caput præcipuè fugimus: sic superbia ꝓcipuè fugienda est, q̃ est caput uitiorum. De hoc capite potest intelligi illud Eccl. 30. Non est caput nequius super caput colubri. Contrito hoc capite, cætera uitia facile extirpantur. unde Ioannes Chrysostomus: Tolle hoc uitium, ut non uelint homines apparere hominibus, & sine labore omnia uitia resecantur. Vitiũ superbiæ est primogenitus Pharaonis, in morte cuius filij Israel liberãtur. Goliath in frõte ꝑcussus à Dauid cecidit in faciẽ suam, & præualuit Dauid aduersus eũ, ut legitur. .Reg. 17. Sic q superbiã quæ caput diaboli est, in se uiriliter percusserit, aduersus diabolum præualebit. Superbia etiam turris est Babel. De qua legitur Gene. 11. cuius culmen attingit cœlum: quia hoc uitiũ ẽt cælestes uiros & spirituales impugnat: iuxta illud Greg. Superbia natione cœlestis cælestes appetit mentes. Cætera uitia quãdo sunt cũ superbia, se habent sicut domus iuxta turrim, quæ non de facili expugnatur, quia turris defendit eam sic uitia quæ sunt cũ superbia, de facili non expugnantur, quia ea superbia defendit, sicut patet in usurarijs & raptoribus qui ab usuris & rapinis cessare nolunt: quia si ab eis cessa-

rent, inter uicinos suos honorifice uiuere non possent, ut ipsi dicũt unde manifestum est ꝙ superbia peccatum rapinæ & usuræ conseruat in eis. Ideo necesse esset ut prędicator conaretur diruere turrim superbiæ in talibus personis, qua diruta nulla pars castrorum huiusmodi se teneret. Superbia primo animam aggreditur, & ultima cessat ab eius impugnatione. unde super illud Psal. Si mei non fuerint dominati &c dicit gl. Vitium superbiæ ultimum est redeũtibus ad Deum, & primum recedentibus. A ijs uitijs in fugã conuersis, sola superbia in campo remanet, non cessans ab impugnatione hoĩs, dum ipse uiuit. unde qdam: Quum bene pugnaris, cũ cũcta subacta putaris, Quæ prius infestat, uincenda superbia restat. Superbia fuit primum peccatum iuxta illud Eccl. 10. Initium omnis peccati est superbia. Etiam nõ uidetur aliquod peccatum esse absq; superbia: quia omne peccatum est, aut ex omissione, aut ex transgressione: & in utroque casu non uidetur esse sine inobedientia, quæ non uidetur esse sine superbia. Vnde nullum peccatum uidetur esse sine superbia. Et ut breuiter dicamus, superbia est cã omnis peccati. Vnde dicit Gloss. super illud Psalm. Si mei non fuerint dominati. &c. superbia est initium omnis peccati, & causa: qua qui caret, uerè est immaculatus.

Quomodo superbia se habeat ad diabolum. CAP. III.

NOtandum ꝙ superbia signũ est quo diabolus suos distinguit ab alijs. Vnde legitur Iob 41 de ipso, ꝙ ipse est rex super omnes filios superbiæ. Et Greg. Euidentissimum signum reproborũ, superbia est: humilitas electorũ. Cum ergo quàm quisq; habeat cognoscitur, sub quo rege militat inuenitur. Vnusquisq; quasi quẽdã titulum portat operis, quo facile ostendat, sub cuius seruiat potestate rectoris. unde in magno dolore & timore esse debet, qui se cognoscit superbum. Superbia est uelut quædam imago diaboli. Vnde homo superbus expresse ẽ similis diabolo: iuxta illud Greg. Apostatæ angelo similis efficitur, homo dum homo hominibus similis esse dedignatur. Diabolus etiam in homine superbo quiescit quasi ad umbram. Superbia enim uelut mons est, soli iustitiæ oppositus, lumen gratiæ repellẽs, unde umbram facit diabolo. De qua umbra legitur Iob 40. Sub umbra dormit. Superbus est etiã munitio diaboli ferè inexpugnabilis, eò quòd in altitudine mõtis superbiæ situs sit.

Quomodo se habeat superbus ad proximum. CAP. IIII.

SVperbus coangustat proximum, dum se dilatat: & dum se ei præponit, quasi quoddam onus ei imponit. De dilatione super-

superbi legitur Matt.23. Dilatant .n.phylacteria sua, & magnificant fimbrias, Et Prou.24. Qui se iactat & dilatat, & iurgia concitat. De onere uerò superbi dicit Sapiens: Qui se supra modũ extulerit, premere ac deprimere uidetur. Supra modum ille se extollit, qui extollit se supra debitam mẽsuram. De tali dicitur uulgariter: Iste homo sedet mihi super meũ collum. Superbus etiã proximũ corde contemnit, uerbis molestat & factis. Ad primum pertinet illud Eccl.13. Sicut abominatio superbo est humilitas: sic execratio diuitis est pauper. Verbis autem molestat superb. proximũ multipliciter, & se iactando, & cum eo litigando, & contumelias ei dicẽdo. Ad primum pertinet illud Amos 6. Nunquid in fortitudine nostra assumpsimus nobis cornua? Et illud Eccl. 11. Sicut eructant præcordia fetentium, & superborũ cor. Ad literam: stomachus uentositate inflatus erũctare solet, sic & homo superbia inflatus uentosa uerba emittit. Ad secundum pertinet illud Prou. 13. Inter superbos semper iurgia sunt. Ad tertium pertinet illud Prou.11. Vbi fuerit superbia, ibi & contumelia. ¶ Factis similiter molestat superbus proximũ multipliciter, & corporaliter eum affligendo, & suis eum spoliando. Ad primum pertinet illud Prouer. 22. Arma & gladii in uia superbi: custos au͠t animæ suæ longè recedit ab eis. Et illud Eccl. 28. Effusio sanguinis in rixa superborum. Ad secundum ꝑtinet illud Prouerb.16. Melius est humiliari cum mitibus, quam diuidere spolia cum superbis. Nec solũ superbi molestant ꝓximos, immo et occasio sunt ut ab aliis molestentur. unde illud, Quicq̃d delirant reges, plectuntur Achiui. Et illud Psalm. Dum superbit impius incenditur pauper. Quomodo superbi se habeant ad proximum, satis ostendit Psal. dicens: Superbi iniquè agebant usquequaq;. & iterum: Confundantur superbi: quia iniustè iniquitatem fecerunt in me, ego autem exercebor in mandatis tuis.

¶ Descriptio sapientis, & quomodo se habeat superbus ad proximum.

SAPIENS etiam describit quomodo se habeat superbus dicens: Omnis superbus est intolerabilis, habitu superfluus, incessu pomposus: huic ceruix erecta, facies torua, truces oculi. Pro loco superiori decertat, & melioribus se præferri affectat: sententias suas & facta & uerba iactat: reuerentiam in obsequio non seruat. Non solum malum temporale infert superbus proximo, sed etiam spirituale. Corrumpit enim cum suo malo exemplo. Vnde superbia dicitur sedere in cathedra pestilentiæ: & superbia uocatur pestulentia, super primum psalmum

mum, ubi dicit Glo. Pestilentia est morbus latè peruagatus, omnes aut pene oēs inuoluens. & subditur: Hic est amor dominādi quo uix caret aliquis. Fornicatores & usurarij & alij peccatores occultant peccata sua quantū possunt: sed superbus peccatum suū publice committit: nec de seipso erubescit: & ideo peccatum superbiæ adeò mundum corrupit, ut iā non reputetur superbia peccatum, ꝙ quandoq; magnum peccatū fuisset reputatum. unde ornatus ille uestium qui in primitiua ecclesia pro magno peccato habitus fuisset, hodie non reputetur peccatum.

Quomodo se habeat superbus ad Deū Cap. V.

Notandum ergò quòd superbia primam Deo contumeliam intulit, quæ ei illata est in primo angelo. Vnde Tobiæ 4. Superbiam nunquam in tuo corde, aut in facto, aut in tuo uerbo dominari permittas. Ab ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. Nulla contumelia infertur Deo quin assit superbia quia nullum peccatum committitur sine superbia, sicut ostēsum est prius. Superbia Deū impugnat in omni loco, omni tempore, omni persona. Fornicatio aut nunquam aut raro in loco sacro committitur: sed superbia potius committitur in loco sacro, quam in alio. Tunc enim magis superbe indutæ incedunt mulieres, quando ad ecclesiam uadūt. Multa ēt sunt peccata à quibus cauetur in p̄cipuis solennitatibus: sed superbia tūc maximè exercetur. Multę.n. sunt personæ quę fornicari dedignantur, quæ tamen peccatum superbiæ recipiunt. Superbia enim latitat sub cinere & cilicio: iuxta uerbum beati Greg. Item cætera uitia Deo auferūt pauperes & ignobiles, sed superbia aufert ei potentes, nobiles, & diuites. Vnde in montibus Gelboe Saul & Ionathas interfecti sunt: ut legitur 2. Reg. in princip. Item alia quęcūque iniquitas in malis operibus exercetur, ut fiant: superbia uerò bonis operibus insidiatur, ut pereant: sicut dicit beatus Aug. unde opera de genere bonorum quæ in partem domini cedere deberent, non timet sibi usurpare superbia: immo opus bonum bona intentione inchoatum, quod iam est in manu domini, nititur sibi auferre: & quādoq; diuidit illud opus cum domino, ita ut ipsa habeat illius operis finem, unde dominus habuit principiū. Item sumit inde occasionē Deū impugnandi, unde occasionē sumere debuit ei seruiēdi. Ideo enim superbit & contēnit Deū: q̄a Deus de bonis suis plus contulit illi, q̄ quibusdam alijs. & quia Deus fecit illum gloriosum, ipse uult facere eum ingloriosum. Superbus Deū odit inquantū Deus dictus est. Nulli enim uult subesse,

&

& ita non uult sibi Deũ præesse, nec dominum suum esse. De hoc odio habetur in Psal. Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper. Altissimo æqualis esse cupit, dum affectat præesse, & nulli subesse. Altissimus enim est qui omnibus præest, & subest nulli. Vnde non solum primus superbus æqualis uoluit esse. Altissimo, sed ẽt quicunque superbus. Nec solum æqualis, sed etiã superior Deo uult esse. Vnde Bernard. loquens de illo uerbo 3. Thess. Qui extollitur & aduersatur super oẽ quod dicitur Deus, aut qđ colitur. Horret, inquit, humanus intellectus uerbũ hoc, utinã horrescet similiter cogitatũ malignũ pariter & affectum. Dico enim vobis ꝙ non ille tantum, sed oĩs etiã superbus extollitur supra Deum. Vult.n. Deus fieri uoluntatẽ suã, & superbus fieri suã. Videtur iã æqualitas, sed uide malã proportionẽ. Deus enim in his quæ ratio approbat suã fieri uult uoluntatẽ, superbus uerò cũ ratione & contra rationẽ. Superbus etiã apostata est à Deo. Vnde Ecclesi. 10. Initiũ superbiæ hominis, apostatare à Deo. Vnde uerisimile est ꝙ finis superbiæ sit ualde malus ex quo initium ita malum est. Incipit enim ab apostasia. Superbus tunc apostatat, quando illius rei in qua solũ habet administrationẽ, sibi usurpat dominium bona suę fideicõmissa proditione sua faciẽs, & qui debuit esse fidelis seruus, vult esse dominus: unde Deũ negat, inquantum dominus est.

¶Item illud quod Dominus specialiter uoluit habere, superbus non timet sibi assumere, uidelicet gloriam. unde Bernar. Fornicator semetipsum dehonestat, iniuriosus proximũ uiolat, elatus quãtũ in se est Deum inhonorat. Gloriã meã, ait Dominus, alteri non dabo. Et superbus, Ego mihi, etsi non dederis, eam usurpabo. Sicut humilitas Deum specialiter honorat: sic superbia eum inhonorat. Ecclesiast. 3. ubi sic legitur: Magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur. Superbus Deum speciali modo inhonorat. Humilis solã potentiam Dei magnam reputat, & ei bona sua attribuit, & eã laudat: & si non exterius, saltẽ interius unde Greg. dicit de eò ꝙ laudes suas tacitas clamat. Vnde dicitur manum suam osculari, Iob 31. vbi sic legitur: Si osculatus sum manum meã ore meo, quę est iniquitas maxima & negatio cõtra Deum altissimũ? & dicit gl. ibi: Manum suam ore suo osculatur, qui quod facit laudat: quod est iniquitas maxima: quia authoris sui gratiam negare conuincitur, quisquis attribuit sibi quod operatur. Superbus sæpius ipsum glorificat de bonis quæ a Deo recipit, uel quæ Deus ꝑ eũ operatur, quàm Deum. unde seipsum quodãmodo deificat dum seipsum præfert Deo, & est idololatra suiipsius, & idolum se-

ipsum colens. Item sicut dicit Greg. cùm omnia uitia fugiant à Deo, sola superbia se opponit Deo. unde Iob 15. legitur de superbo: Tetendit aduersus eum manum suam, & contra omnipotentem roboratus est. Cucurrit aduersus Deum erecto collo, & pingui ceruice armatus. ubi dicit gl. Contra Deum manum tendere, est in operatione praua, despectu eius iudicijs perseuerare. Cótra Deum roboratur, qui prosperari in sua mala actione permittitur. Erecto collo aduersus Deũ currit, dũ quæ creatori displicent cũ audacia perpetrat. Pinguis ceruix, est opulenta superbia affluentibus rebus. Sicut amplius displicet alicui principi & maioré contumeliam reputat, quando ab eo qui minoris potentiæ & nobilitatis est, ipsius deprędatur castrũ, in quo est ipse præsens, quàm si deprædetur alia castra, uel rapiat ea quæ ipsi principi appropriata sunt, ut propriũ equũ, uel proprias uestes: sic cótumelia quam infert Deo superbia, magis displicet ei, quàm contumelia illa quã infert cupiditas uel aliud uitium. Alia enim uitia Deũ fugiunt conuertendo se ad creaturam aliam, vt cupiditas ad aurũ & argentũ, luxuria præcipuè ad delectationes quæ sunt secundum tactum: sed superbia uult usurpare sibi quod Dei est, scilicet dominari, & præesse hominibus. Sicut non est muris præesse uel dominari alijs muribus: sic non est hominis præesse uel dominari aliis hominibus. Vnde Seneca: Si uideris muré dominari uelle cæteris muribus, nũquid risum teneas? ¶ Superbus peccat directè in Deum, & hoc multipliciter. Deus enim ad creaturas comparatur, ut principium & ut finis. Est enim alpha & ω: ut legitur Apocaly. 1. Est etiã dominus. Vnde Dauid: Qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi. Ille qui habet potestatem super mortem, scilicet qui potest restaurare quæ pereunt, uerè dominus est. unde sæpe dicitur in veteri lege, Ego sum dominus Deus. Hoc est nomen meum. Largitor etiam omnium bonorum est. Superbus peccat in Deum, inquantum Deus principium est, dũ opera quorũ Deus principium est, sibi attribuit, non attendens illud uerbũ Ioannis 8. Ego principium, qui & loquor uobis. Hoc modo peccauerunt in Deũ philosophi, qui dixerunt: Linguã nostrã magnificabimus, & labia nostra à nobis sunt. Peccant etiã superbi in Deũ, inquantum est finis, dũ omnia opera sua faciunt ut uideantur ab hominibus, ut legitur Matt. 23. In Deum uerò inquantum ipse est dñs peccant, dũ in se & in rebus suis uolunt habere dominium ubi deberent habere dispensationem solum. Sic peccabant illi qui dicebãt: Quis noster Dominus est? In Deum uerò, inquantum ipse est largi-

largitor, peccant, quum per dona Dei impugnant eum, accipientes materiam superbiendi, & Deum contemnendi: unde debebant sumere materiam seruiendi ei humiliter & deuotè. Peccant etiam in Deum inquantum ipse largitor est, dum dant ad uoluntatem suam quod dispensare debuerunt secundum uoluntatem Dei.

Quomodo se habeat Deus ad superbum. CAP. VI.

VIso qualiter superbus se habeat ad Deum, uidendum est quomodo Deus se habeat ad superbum. Notandum ergo quòd Deus uilipendit superbum & detestatur, odit & abominatur. Ad primum pertinet illud Gregor. Quanto coram hominibus gloriosior, tanto coram Deo & angelis suis eris uilior. Signum huius contemptus est hoc, ꝙ Deus superbum deponit, & pauperes & humiles exaltat loco eius. Vnde beata Virgo: Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. & eccles. 10. Sedes ducum superborum euertit Dominus, & sedere facit mites pro eis. Præterea, uilibus impugnat Deus superbos, ad eorum ignominiam. unde Augustinus: Potuisset Deus ursis & leonibus domuisse superbum populum: sed ranas & muscas immisit ut rebus uilissimis domaretur humana superbia. Vilibus ét curat eos. Quandoque enim permittit Deus superbos cadere in aliquod turpe peccatum, ut turpitudine illius peccati curetur superbia. Vnde Gregor. Qui se de uirtutibus extollit, ad humilitatem per uitium redit: qui acceptis uirtutibus se extollit, non gladio, sed medicamento sibi uulnus facit, quia ergo de medicamento uulnera facimus, facit ille qui de uulnere medicamentum, ut qui de uirtute percutitur, de uitio curetur. Ad quod possumus referre illud quod legitur Ioel. 2. Ascendet fœtor eius, & ascendet putredo eius quia superbè egit. Permittit enim Dominus aliquem diffamari super aliquo peccato, ut superbia eius humilietur. ¶ Quòd autem dominus superbum detestetur, habetur Amos 6. ubi legitur: Iurauit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus exercituum, Ego detestor superbiam Iacob, & Prouerb. 8. Arrogantiam & superbiam, & uiam prauam, & os bilingue detestor. De odio uero qd habet Deus ad superbum, habetur Prouer. 6. ubi sic legitur: Sex sunt quæ odit Deus, & septimum detestatur anima eius, Oculos sublimes. i. superbiam oculorum. Et Ecclesiast. 10. Odibilis est coram Deo & hominibus superbia. Merito superbia est Deo odibilis & homini, quia Deo & hominibus est iniuriosa. Deo, quia sibi usurpat quod est eius: scilicet dominium. Homini uero, quia uult eum sibi subijcere, quem natura ei coæquauit. Vitiũ superbiæ adeo est odibile: quòd

etiam à suis odio habetur. Vnus enim superbus odit alium superbum & eius superbiam: quum tamen duo superbi uelut duo fratres sint in hoc uitio eiusdem patris filij. s. diaboli. Vnde in superbo uidetur falsum esse quod legitur Ecclesi. 13. Omnis homo simili suo sociabitur. Et illud etiam ꝙ legitur eiusdem 27. Volatilia ad sibi similia conueniunt. Vnus. n. superbus non amat societatem alterius. Humilé uerò ferè omnes diligunt, tanquam rem quę omnibus se subdit. Et quia dum se sub aliis humiliat, quodammodo eos exaltat. Superbus uere in hoc ꝙ se supra alios exaltat, quodammodo alios deprimit, & ideo intolerabilis est eis. Vnde Philosophus. Habet mens nostra sublime quoddam, & erectum, & impatiens superioris. Seneca: Natura contumax est animus humanus, & in contrarium atque arduum nitens.

¶ *De signis specialis odii quod habet Deus ad superbum.*

MVLTA autem signa odij specialis sunt quæ habet Deus ad uitium superbiæ. ¶ Primum signum est hoc, quòd in præsenti annihilat eos. Vnde Eccle. 10. Perdidit Deus memoriam superborum. & ibidem: Radices gentium superbarum arefecit. Et in Psal. Vidi impium superexaltatũ & eleuatum sicut cedros Libani: & transiui, & ecce non erat: quæsiui eum, & non est inuentus locus eius. ¶ Signum etiam huius odij est hoc, quòd Deus auxiliũ ab eis subtrahit. unde uitium superbiæ specialiter dicitur auferre Deum homini. quia Deus superbum non iuuat, ideo dicit magister Hugo de sancto Victore: Superbia aufert mihi Deum, inuidia proximum, ira meipsum. E cõtrario humilitas Deum habet paratum sibi ferre auxilium: Cuius causa est hæc: quia humilitas totã gloriam Deo attribuit: & ideo ꝑ consequens totum pondus laboris & prælij in eum ponit. Eiusdẽ enim gloria est pugna. Dicit Dauid: Dominus uirtutum ipse est rex gloriæ. Humilis habet Deum ut regem glorię, quia gloriam ei reddit. Ideo Dominus se habet ad eum ut Dominus uirtutum: quia per eum uirtutem operatur. Superbus uero se regem gloriæ constituit: & ideo Deus ei renuit esse Dominus uirtutum. Non solum Deus superbo auxilium subtrahit. immo etiam superbis resistit, humilibus uero dat gratiam. Sicut natura nihil uacuum esse patitur, quin repleat illud: sic gratia non patitur uacuum humilitatis quin repleat illud. Si superbus sibi relinqueretur ut nec a Deo iuuaretur, nec ei resisteretur, ipse non posset ascendere cælum, quãto minus cum Deus ei resistat? Nec tamen miremur si Dominus superbum sinat ascendere ad aliq̃ dignitatem. Tollitur n. in altum, ut lapsu grauiore ruat. Signum etiam

etiam huius odij est hoc, quòd uterque aduentus Domini contra superbiam est specialiter. In primo aduentu uenit ipse ut medicus omniū, leniter sanans superbiā, exemplo humilitatis suæ. unde Grego. Propter magnū peccatum superbiæ Deus humilis uenit. Iste ingens morbus animarū omnipotentem medicum de cælo deduxit, usque ad formam serui humiliauit, contumeliis egit, ligno suspendit, ut salute tantæ medicinæ curetur hic timor. Iam tandem erubescat homo esse superbus propter quē factus est humilis Deus. Secundus ēt aduentus erit contra superbiā non sanādam, sed puniendam. Vnde Esa. 2. Dies Domini exercituum super oēm superbum & excelsum, & super oēm arrogantem, & humiliabitur. Signum etiā huius odii est hoc, ꝙ Dominus tot cōminationes facit superbiæ. Vnde Micheæ 1. Calcabit Dominus super excelsa terræ. & Esa. 28. Vhæ coronæ superbiæ. Et in eodem: Cōculcabitur corona sup̄biæ. Et Iere. 50. Ecce ego ad te sup̄be, dicit Dn̄s Deus exercituū: quia uenit dies tua, tempus uisitationis tuæ. Et cadet superbus, & corruet, & nō erit q̄ suscitet eū. Item libro eiusdē: Ecce ego ad te mons pestifer, q̄ corrūpis totā terrā, extendā manū meam super te. & Abdiæ. 1. Si exaltatus fueris ut aq̄la, & inter sydera posueris nidū tuum, inde extrahā te, dicit Dn̄s. & Iob. 20. Si ascenderit in cælū sup̄bia eius & caput eius nubes tetigerit, quasi sterq̄liniū in fine perdetur. Et Amos. 6. Iurauit Dominus in superbia Iacob: si oblitus fuero usque in finē omnia opera eorum. Signum ēt huius specialis odii est hoc, ꝙ Dominus minus misericorditer puniet sup̄bos, q̄ alios peccatores. Vnde in Psal. Retribuet Dominus abundanter faciētibus superbiam. & Sapien. 5. Exiguo conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta patientur. Et ibidem: Fortioribus fortior instat cruciatio. Signum ēt huius specialis odii est hoc, ꝙ superbos qui inferiores suos opprimunt, facit Dominus à suis opprimi superioribus. Vnde Eccle. 11. Multi potentes oppressi sunt ualde, & gloriosi traditi sunt in manus alterorum.

¶ *Duodecim exempla Sacræ scripturæ quibus ostenditur quòd Deus multum odiat superbum.*

Ad ostensionem etiam huius odii ualere possunt exempla personarum quæ leguntur in Sacra scriptura deiectæ propter suā superbiam. De quibus exemplis sufficiat ponere duodecim.

¶ Primum exemplum est in Lucifero, de cuius deiectione sic habetur Esa. 14. Quomodo cecidisti Lucifer qui mane oriebaris, Et Lucæ 10. Videbam satanā quasi fulgur de cælo cadentem. Adeò autem deiectus est Lucifer

fer propter ſuperbiam ſuam, ut cùm eſſet angelus, factus eſt diabolus: cùm eſſet nobiliſſima creatura, factus eſt ſanguiſuga, ſanguinem peccati ſemper ſugens. Prouer. 30. Sanguiſugæ duæ ſunt filiæ dicentes, Affer, affer. De cælo præcipitatus eſt in abyſſum, & de primo ordine creaturarum poſitus eſt in nouiſſimo. ¶ Secundum exemplum eſt in homine, qui uoluit eſſe ſciens ut Deus, & inſciēs factus eſt ut pecus. Vnde Bernardus: Puto iumenta dicerent, ſi loqui fas eſſet, Ecce Adā factus eſt quaſi unus ex nobis. Et Dauid: Homo cū in honore eſſet, non intellexit: comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. ¶ Tertium exemplum eſt in Saule, qui cùm humilis eſſet, in regem ſublimatus eſt. 1. Regum. 15. nonne cùm paruulus eſſes in oculis tuis, caput in tribubus Iſraël factus es? ſuperbus autem factus, à regno deiectus es? Vnde ſubditur ibidem: Quia proieciſti ſermonem Domini, proiecit te Deus ne ſis rex ſuper Iſraël.

¶ Quartum exēplum in Roboā filio Salomonis. De cuius ſupbia legitur. 3. Reg. 12. Minimus digitus meus groſſior eſt dorſo patris mei. Pater meus aggrauauit iugum ueſtrum, ego autem addā iugo ueſtro. Pater meus cecidit uos flagellis, ego autem cædam uos ſcorpionibus. Eſt autem ſcorpio rubus cum aculeis, uel flagellū uirgarum nodoſum, uel ſcutica habens in ſummitate glandes plumbeas. De humiliatione uerò Roboam, ſubditur ibidem: Miſit enim rex Aduram, qui erat ſuper tributa, ad populum poſt reſponſionem iſtā: & lapidauit eum oīs Iſrael. & mortuus eſt. Et rex Roboam feſtinus aſcendit currum, & fugit in Ieruſalem, receſſitque Iſrael à domo Dauid uſq; in præſentem diem. ¶ Quintū exemplū eſt de Sēnacherib. De cuius ſuperbia legitur Eſa. 37. Superbia tua aſcendit uſque ad aures meas. Ponam ergo circulū in naribus tuis, & frænum in labiis tuis, & reducam te in uiam per quam ueniſti. Et ſubditur ibidem de eius deiectione: Egreſſus autem angelus Domini percuſſit in caſtris Aſſyriorum centum lxxxv. millia. Et cùm adoraret in templo Deum ſuum, filij eius percuſſerunt eum gladio. ¶ Sextum exemplum eſt in Nabuchodonoſor. De cuius deiectione, ſic legitur Dani. 5. Quādo eleuatum eſt cor eius, & ſpiritus eius obfirmatus eſt ad ſuperbiam, depoſitus eſt de ſolio regni ſui, & gloria eius ablata eſt à filiis hominū. ¶ Septimū exēplū eſt in Holoferne & exercitu cui præerat. De cuius ſuperbia legitur Iudith 6. Factum eſt autē cū ceſſaſſet loqui Achor, indignatus Holofernes dixit ad eū: Quoniā propheaſti nobis, dicens ꝙ gens Iſrael defendatur a Deo ſuo, ut oſtendā tibi ꝙ nō eſt Deus niſi Nabuchodonoſor, cùm percuſſerimus eos

quaſi

quasi hominem unum, tunc & ipse cum eis Assyriorum gladio interibis. De superbia uerò exercitus sic legitur Iudith 14. Excitate illum: quoniā mures progressi de cauernis suis, ausi sunt prouocare nos ad prælium. Præ magnitudine superbiæ Iudæos mures uocabat. De deiectione eorū legitur Iudith 15. Cùm omnis exercitus decollatum Holofernem audisset, fugit mens & consilium ab eis. Solo timore & metu agitati, fugæ præsidium sumunt, ita ut nullus loqueretur proximo suo. ¶Octauum exemplum est de Aman. De eius superbia legitur Hester 4. Cùm uidisset Mardochæum sedentem ante fores palatii, & non solum non assurrexisse sibi, sed nec motum quidem de loco suo, indignatus est ualde. De deiectione uerò eius legitur in fine eiusdem capituli: Suspensus est itaque Amā in patibulo quod parauerat Mardochęus. ¶Nonū exemplum est in Antiocho. De cuius superbi legitur 2. Machabæ. 9. Locutus est superbè Antiochus se uenturum Ierosolymam, & congeriem sepulchri Iudæorum eam facturum. Et subditur de eius deiectione: Vt finiuit hūc sermonem, apprehendit eum dolor dirus uiscerū. Et iterum quibusdam interpositis: Is qui sibi uidebatur fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia impletus montium altitudines in statera appendens, mox humiliatus ad terram in gestatorio portabatur &c. ¶Decimum exemplum est in Iudaico populo, qui præ superbia reputabat gentilem populum, quasi stillam situlæ: unde Esaiæ 40. Ecce gentes quasi stilla situlæ, & quasi momentum stateræ reputatæ sunt: & tamen Deus gentilem populum, populo Iudaico superbo prætulit. ¶Vndecimum exemplū est in superbo Pharisæo, qui non erat sicut cæteri hominum, ut ipse dicit, Luc. 18. Sed ipsa ueritas publicanum pœnitentem ei prætulit, dicens: Descendit hic iustificatus in domum suā ab illo: ut ibidem habetur. ¶Duodecimū exemplum est in Petro, qui præ cæteris præsumpsit, dicens: Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego non scādalizabor. Vt legitur Matthæi 26. Et uilius cæteris cecidit: cum ad uocem ancillæ negauit, ut legitur eodem capitulo. ¶Ad ostensionem autem huius odii ualere potest illud Psal. Oculos superborum humiliabis. & illud, Dominus concidet ceruices peccatorum. Potius dicit ceruices, quàm manus & pedes: quia in ceruice perpenditur spiritualiter superbia. Ad idem ualet quod legitur Num. 15. Anima quæ per superbiam aliquid commiserit, siue ciuis ille sit, siue peregrinus, quoniam aduersus dominum rebellis fuit, peribit de populo suo. Vnde dominus peccatū per superbiam commissum, tanquam

ualde exorsum morte punit: alia uerè peccata per oblationem præcipit expiari.

¶ *De diuturnitate huius odii.*

ODIVM uerò illud quòd est Dei ad superbiam, quasi inueteratum est. Incœpit enim quàm cito superbia incœpit. Vnde Iudith. 9. Superbi uero ab initio nõ placuerunt tibi: sed humilium & mansuetorum placuit tibi deprecatio. Causa uero huius odij in magna parte patere potest per ea quæ dicta sunt prius, ubi ostensum est qualiter se habeat superbia ad Deum.

De causis quare superbia ita exosa sit Deo.

POTEST tamen adhuc idẽ ostendi aliis rationibus. Vnde notandum est q̃ peccatum superbiæ ideo est ita exosum Deo, quia eũ exheredat inquantum in se est. Dominium autem q̃ habet Deus in creaturis, usurpat superbus sibi. Præter hæc non erubescit superbus de peccato suo. Impudentia uerò peccatoris multum Deo displicet. Vnde Bern. Quantũ displicet Deo impudentia peccatoris, tantum placet Deo erubescẽtia pœnitentis. Item alii peccatores ex peccatis suis humiliantur, superbus uerò non: quare multũ displicet Deo. Vnde Augu. Nil aliud adeò Deo displicet, sicut ceruix erecta post peccatũ. Superbus etiã Deũ multum contemnit: quia uanitates ei ꝓponit. Itẽ maximũ peccatũ est superbia. Sic enim uocatur in Psal. ubi dicitur: Et emundabor à delicto maximo. & Iob 30. ubi sic legit: Si osculatus sum manũ meam, quod est iniquitas maxima. Præterea homo multa habet dehortantia à superbia: & ideò magis displicet Deo superbia in homine, quantum ad hanc conditionem, quàm in diabolo. Quis enim nesciat tolerabiliorẽ esse superbiam in diuite, quàm in paupere? Homo quasi pauper creatura est respectu angeli. Vnde Eccle. 25. Tres species odiuit anima mea, & aggrauor ualde eorum animæ. Pauperem superbũ, mendacem diuitem, & senem fatuum & insensatum. Pauper homo est ex parte corporis, immo & pauperrimus. Oportet enim eum mendicare uictum & uestitum à cęteris creaturis. Quis iuxta uerbum Augustini, mandatũ euangelicum implens, de duabus tunicis dat unã non habenti? Etiã ab herbis mendicat uestimentum suum homo, ut patet in uestibus lineis: unde multũ displicet Deo, si homo ex parte corporis ex quo ita pauper, superbiat. Diues potest hic dici sp̃us mendax, cuius mendaciũ multum displicet Deo: ut cũ dicit se à corpore uinci, nec posse continere: cùm tamẽ dominus melius sciat potestatem eius qui ei corpus subdidit, & cõtinentiã ei præcepit. Senex fatuus & insensatus est mũdus iste qui quanto amplius senescit, magis diligit uanitates & pueriliates,

&

& magis decipitur mendaciis rerum tpalium, licet infinitis uicibus mēdacia eorum expertus sit. Quasi contra naturam uidetur esse peccatum superbiæ in homine, præcipuè ex parte corporis. Vnde Eccl. 10. Non est creata in hominibus superbia. Hier. Quomodo superbiat qui semper secū sententiam portat? Mirum est quomodo homo superbit, cùm cor suum quod est nobilissimum membrum eius, super stercore iaceat: & licet in homine superbia multum displiceat, præcipuè tamen in Christianis, qui in ipso ingressu Christianæ religionis abrenuntiant specialiter superbiæ, cū dicunt: Abrenuntio satanæ, & omnibus pompis eius. Præuidebat Spiritussanctus, quòd multi Christiani qui alijs peccatis renunciarent, pompam superbię retinere uellent: ideo ordinauit ut specialiter profiterentur hanc abrenuntiationem. Præterea dominus ecclesiæ Christus seruus esse hominum uoluit. Humiliauit enim se usque ad ablutionem pedum. unde in nullo Christiano locus superbiæ relinqui debet. Inordinatum uero ualde est ꝙ seruus uelit esse dominus, cùm dñs efficiatur seruus. Io. 13. Si ego laui pedes uestros dominus & magister, & uos debetis alter alterius lauare pedes. & Matt. 16. Non est discipulus super magistrum, nec seruus super dominū suum. Vnde qui primus est in ecclesia. s. dominus Papa, seruum seruorum se uocat. & propter hæc & multa alia habet Deus speciale odium contra superbiam, præcipuè in Christianis. uide in principio huius capituli.

¶ *De abominatione superbiæ.*

SEQVITVR de abominatione superbiæ. De qua Prou. 16. Abominatio domini est omnis arrogans. & Luc. 15. Quod altum est hominibus, abominatio est apud Deum.

Quod superbia hominem inflet, infelicem reddat, arefaciat, & bona eius consumat. CAP. VII.

SEquitur uidere quomō se habeat superbia ad propriū subiectum. Vnde notandum est ꝙ superbia inflat hoīem. De qua inflatione legitur Sap. 4. Dirrūpat dñs illos inflatos. Et Apost. 1. ad Cor. 8. Scientia inflat, charitas aūt ædificat. ¶ Reddit ēt hominem ualde infelicem. Consistit aūt infelicitas superbi in his octo. Primo de bono semine paruam messem colligit: quod semen melius est quā gratia Dei. Ex hoc semine oritur ei uitium superbiæ. Ipse colligit de uite spinas, & de tribulis ficus. Superbia est quasi monstrum, qđ quandoque ex suo contrario nascitur. Nunquid non monstruosum esset, si ex muliere bufo nasceretur? Sic monstruosum est quòd ex aliqua gratia a Deo data homo superbus efficitur. ¶ Secundo bona ei mala sunt: & sicut de uiro iusto legitur, quòd nox sicut

cut dies ei illuminabitur: ita ecõtrario dici põt, ꝙ si superbo dies in noctem uertitur, & lumen eius in tenebras. unde Matt. 6. Si ergo lumen quod in te est tenebræ sũt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? Tũc lumen tenebræ sunt, cum opera de genere bonorum mala sunt, eo quod fiunt propter uanam gloriam, uel alia mala intentione.

¶Tertio superbus de uita moritur, de sanitate ægrotat, de medicamine interficitur. Vnde Grego. Qui de uirtutibus se extollit, non gladio, sed medicamine se interficit. Superbus de hoc ꝙ se uiuere credit & sanum esse superbit, & sic ex sanitate infirmitatem recipit, & ex uita moritur. ¶Quarto superbus ab eo quem uincit uincitur, & quasi de ictu suo corruit unde Greg. Difficile est quidẽ ualde uitare peccatum quod ex uictoria uitiorum nascitur. ¶ Quinto superbus à mortuo occiditur. unde super illud 1. Mach. 11. ubi Eleazar elephantem legitur occidisse, dicit Greg. Sub hoste quem occidit moritur, qui de culpa quã superat eleuatur. Sexto superbus sua preciosa uiliter uendit, dum pro laude uel gloria humana se & sua consumit. Vnde Greg. Valde bona sua diiudicãt qui ad mercedem eorum sufficere fauores humanos putant. Idem: Cùm pro recto opere laus transitoria quæritur, res æterna retributione digna pro uili pretio uenundantur. ¶Septimo, superbus uilia carè emit, dum pro uentu superbiæ regnum cælorum amittit. De hoc uento dicit Augu. Qui nõ tumet uento superbiæ, non cremabitur igne gehennæ. ¶Octauo, infelix est superbus, quia ignominiose à modico uento deijcitur. Vnde Iob 20. Tollent eum uentus urens, & auferet eum turbo de loco suo. Ventus omnia urens est superbia. ¶Item superbia facit hominẽ & omnia bona quæ in homine sunt, & quasi præparat eum infernali incendio. Vnde Ecclesiast. 6. Non te extollas in cogitatione animæ tuæ uelut tantus, ne fortè elidatur uirtus tua per stultitiam & folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquaris uelut lignum aridum in eremo. Ex elatione quandoque eliditur uirtus corporis: quia homo elatos præsumit quandoque opus quod supra uires suas est. unde rupturam quandoque incurrit, uel debilitatem tantam, ꝙ inutilis efficitur. Sed frequentius uirtus animi eliditur per elationem. Debiliorem n. inuenit se homo sæpe, postquã se de aliquo opere extulit. Exemplum habemus de hoc in Petro Matthæ. 26. qui se extulit super alios apostolos, dicens, Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego non scandalizabor. Sed non multo post ualde debilem se inuenit, ut habetur ex eodem capitulo. ¶Superbia etiam folia & fructus comedit, dum quo ad meritum uerba & opera hominis consumit.

Ipsa

Ipsa est, quæ hominem & bona hominis quasi imperceptibiliter occidit. unde Iob 18. Consumat brachia illius primogenita mors. Gl. Primogenita mors est superbia, initium omnis peccati.

Quòd superbia hominem decipiat, excæcet, & infatuet. CAP. VIII.

ITem superbia hominem decipit, & excæcat, & infatuat. De primo dicit Aug. Superbia meretur illudi. Vnde omnes hæreses & omnes alij periculosi errores ex superbia proueniunt. Vnde super illud Iere. 49. Arrogantia tua & superbia cordis tui decepit te. dicit Glo. Omnis hæreticus arrogans, quia superbia facit hæreticum, non ignorantia. Ad secundũ pertinet illud Apocaly. 3. Dicis q́a diues sum, & locuples, & nullius egeo, & nescis quia tu miser & miserabilis, &c. Io. 9. In iudiciũ ego in hunc mundum ueni, ut qui non uident uideant, & qui uident cæci fiãt, Super illud, Qui nõ uident, dicit gl. interlin. Humiles cęci. Et super illud, Qui uidẽt cæci fiant, dicit alia gloss. interlinear. Superbi sapientes. Humiles ergo cæci illuminantur, superbi sapientes excæcãtur. Ad tertium pertinet illud Bernard. Omnis superbia stulta: quamuis non omnis stultitia superba. & illud ad Romanos 1. Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. & dicit Augustinus: Si dicendo te sapientem stultus factus es, dic te esse stultum, & sapiens fies. Idem: Qui sibi placet, stulto placet: superbus sibi placet. unde consequens est, ut ipse sit stultus. Nec est parua stultitia ista, quòd sibi placet, quum ipse Deo, angelis & hominibus displiceat. Item legitur. Prouerbiorum undecimo: Vbi humilitas, ibi sapientia: ergo econtrario, ubi superbia, ibi stultitia. ¶ Et hoc manifestari potest in tribus speciebus superbiæ, scilicet præsumptione & arrogantia, & appetitu excellentiæ. Quòd præsumptio stulta sit, patet quum supra uires suas præsumat. unde illud Ierem. 48. Audiuimus superbiam Moab, superbus est ualde: sublimitatem eius & arrogantiam, & superbiam, & altitudinem cordis illius. Ego scio, ait dominus, iactantiam eius, & arrogantiam, quòd non sit iuxta eam uirtus eius. & Hierony. Superbia plus audet quàm possit. De appetitu excellentiæ & arrogantiæ, legitur Prouer. 21. Superbus & arrogans uocatur indoctus. Superbus hic sumitur pro illo qui appetit esse super alios: arrogans est ille, qui sibi falso attribuit, quod non habet, ideo uocatur indoctus: & de arrogante est hoc planum, cum arrogantia uideatur esse quidam error. De appetente uerò propriam excellentiam quomodo ipse stultus sit, inferius patebit. Signum uerò quòd superbus stultus sit & cæcus, potest esse hoc, quòd seipsum non agnoscit. Nescit enim se

hominem esse: id est, de humo. Si enim de humo se esse ueraciter cognosceret, nouissimum locum contenderet tenere, ad similitunem terræ, & humilis esset. unde rogat Psal. Sciant gentes, quoniam homines sunt. Signum etiã cæcitatis est hoc, quòd superbus nescit discernere inter aliquid & nihil, putans se aliquid magnum esse, cum nihil sit in ualore, iuxta uerbum Apostoli dicentis ad Galat. 6. Qui putat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.

¶ *De quinque modis quibus superbia hominem infatuat.*

INFATVAT autem hominem superbia quinq; modis. ¶ Primo ad modũ ebrietatis, unde Habacuc 2. Quomodo uinũ potantẽ decipit, sic erit uir superbus. Vinũ hoc modo decipit potantẽ. Ingreditur. n. blande, ut legitur Prouer. 23. Postquàm uerò receptum est incõmensuratè, ipsum dominatur in homine, & facit eum fatuè credere & fatuè loqui: sic postquam superbus recipit excellentiam ex affectu per amorem, ipse postea eam de facili recipit in intellectu, ut alta de se credat: & in ore, ut de se alta loquatur, & est uelut ebrius. Altitudo. n. quam appetit, facit eum fatuè credere, & fatuè loqui. Exẽplum habemus de hoc Esa. 14. in Lucifero dicente: Similis ero Altissimo. qđ non dixisset, nisi amore illius altitudinis ebrius fuisset: cum certum sit illud quod dicitur per superlationem, uni soli conuenire. ¶ Secundo infatuat superbia eo modo, quo inflatio faciei solet ipsum uisum impedire. Superbia enim est inflatio faciei interioris. unde Iob 15. Operuit faciem eius crassitudo. & Aug. Facies mea inflata non sinebat me uidere. ¶ Tertio modo aufert superbia sensum homini, eo modo quo phrenesis uel paralysis, quæ ualde magna solet homini sensum auferre. Ad primum pertinet quod dicit Grego. loquẽs de illo uerbo Luc. 7. Videns autem hoc Pharisæus, qui uocauerat eum, ait intra se, Hic si esset propheta, sciret utique quæ & qualis est mulier quæ tangit eum. Inter duos ægros medicus aderat, sed unus æger in febre integrum sensum tenebat: alter uerò in febre & sensum perdiderat mentis. In ægritudine sensum perdiderat, quia hoc ipsum quod longe esset à salute, ignorabat. Nec solum uelut phreneticus est superbus, sed etiam uelut paralyticus: Cum enim humilitas sensus sit propriæ paupertatis, superbia est insensibilitas propriè paupertatis. Vnde uelut quædam paralysis est. ¶ Quarto modo infatuat superbia hominem, quia facit eum alta solùm respicere, ex quo enim homo alta amat, ipse ad alta oculos habet: quia ubi amor, ibi oculus. Vnde Prouerbiorum 6. Sex sunt quæ odit Deus, & septimum detestatur ani-

anima illius, Oculos sublimes, &c. Vnde superbus quæ sunt infirma in se & infima non uidet.

¶ Quinto modo infatuat superbia hominẽ: quia est uelut moles soli iustitiæ opposita, non permittens lumen ipsius ad superbum uenire. Vnde Matth. 11. Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. & Grego. dicit de superbis: Tanto à Dei lumine longe sunt, quanto apud se humiles nõ sunt.

¶ *De stultitiis quibus laborat superbus.*

NEC sola una stultitia laborat superbus, sed multis, quarum 12. ponere sufficiat. Est autem prima stultitia superbi, qđ ipse uult altum ædificiũ constituere, & absq; fundamento, ideo certus põt esse de ruina sui ædificij. Vnde dicit Greg. de superbo. Soli ruinæ crescit, qđ ædificat, quia ante molem fabricæ fundamenta humilitatis non parat. Prou. 17. Qui altam facit domum suam, quærit ruinam. Aug. Magnus esse uis, à minimo incipe. Cogitas magnã fabricam cõstruere celsitudinis, de fundamento cogita humilitatis. Quãto altius erigĩt ædificiũ, tanto altius foditur fundamentũ. Quò superuenturum est cacumen ædificij? Ecce dico usq; ad conspectũ Dei. Qualiter autem aliquis fundamentum debeat facere, habetur Esa. 2. ubi sic legitur: Abscondere in fossã humo. ad literam, fundamentũ in terra absconditur. Et sapiens uitam suam abscondit, præcipuè in principio. unde Pro. 10. Iustus quasi fundamentũ sempiternum. Istã stultitiam superbi, ostendit Aug. aliis uerbis dicens: Arborem attendite: figit radicem in humili, ut uertice tendat ad cœlum. Sine humilitate uis excelsa apprehendere, sine radice auras petis: ruina est illud, non incremẽtum. ¶ Secunda stultitia superbi est, ꝙ ipse appetit exaltationem, quæ fit ad maiorem eius præcipitationem. Legitur Lu. 4. ꝙ quum dominus uenisset Nazareth, & dixisset prophetiam illam, Spiritus domini super me, &c. hodie esse impletam in auribus eorum, ipsi duxerunt eũ ad supercilium montis super quem ciuitas eorũ erat ædificata, ut præcipitarent eum. Nunquid ista exaltatio bona erat, & appetenda domino, quæ fiebat ad eius præcipitium? Talis est exaltatio ipsius superbi. Tollitur enim in altum, ut lapsu grauiore ruat. Diabolus facit sicut cornix, quæ eleuat nucem in altum, & permittit eam cadere, ut comminuatur, & statim descendit & cõminutam comedit. Sic diabolus quando in statu humili nõ potest aliquem frangere, procurat ut eleuetur ad aliquam dignitãtem, & deinde ut de ipsa cadat, uel in futuro in infernum, uel etiam in præsenti per dispositionem: & tunc confractum deuorat, uel ad pœnam æternam ducit: quia

cadit in odium uel inuidiam erga eũ qui sibi succedit. Ad istam cõfractionẽ põt referri illud Iob 29. Eleuasti me & quasi super uẽtum tollens allisisti me ualidè. De præcipitio superbiæ dicit Ber. loquens ad superbum: Paulatim & quasi per gradus ascendis, sed nõ paulatim descendes, sed tanquã fulgur in spiritu uehementi. Et cum LXXII. discipuli dicerent domino, Domine etiam dæmonia subijciũtur nobis in nomine tuo. ipse ait illis: Videbam satanam sicut fulgur de cœlo cadentem. insinuans eis, ꝙ qui ad modum satanæ superbiunt, ad modum eius præcipitantur. Ad illud præcipitium pertinet illud Iob 33. Eleuati sunt ad modicum, & non subsistent. Et hoc, ꝙ legitur Matt. 4. ꝙ quum dominus esset super pinnaculum templi, ausus est diabolus ei persuadere præcipitium, dicens, Si filius Dei es, mitte te deorsum. Fiduciam autem accepit Diabolus ex hoc, ꝙ multos in altitudine positos præcipitauerat Ad idem etiam pertinet illud Lu. 18. Omnis qui se exaltat, humiliabitur, &c. Sæpe enim in præsenti hoc accidit. Cuius rationem insinuat nobis Sapiens, dicens: Abiectos & submittentes se libenter alleuamus, quia hoc facere tanquam maiores uidemur. At qui se supra modũ extulerit, premere ac deprimere uidetur: nec tam se maiorem quàm cæteros minores facere, & ideo alij libenter eum humiliant. In futuro ẽt qui se exaltat, humiliabitur. Est. n. ex uiolentia, ꝙ superbus in alto est, cum locus eius proprius infernus sit. Similiter quasi ex uiolentia est, ꝙ humilis est in loco infimo, cum dignus sit regno æterno. Vnde cessante uiolẽtia sup̱bus descẽdet in infernum, & humilis aduolabit in cœlum. Sic fit de superbo sicut de uase qđ confringi debet, qđ eleuatur ut perfectius frangatur. Vnde Prou. 16. Ante ruinam exaltatur cor. Et etiam quandoq; nõ expectat dominus, ꝙ superbus in dignitate, quã appetit, eleuatus sit, sed dum in ipso ascensu est, dominus eum deijcit. Vnde in Psalm. Deiecisti dum alleuarentur.

¶ *Quòd mons superbiæ sit locus infelicissimus, quadrupliciter ostenditur.*

TERTIA stultitia est quòd ipse elegit mansionem suam in loco infœlicissimo. Locus infelicissimus est mons superbiæ, quadruplici ratione. ¶ Prima ratio est, ꝙ bonæ conditiones, quæ solent esse in cæteris montibus, ibi desunt. Cæteri montes cælo sunt proximiores aliis locis: sed mons superbiæ remotissimus est à cœlo. Maximè enim distat ab humilitate, cum superbia & humilitas sint cõtraria. Contraria autem a se maximè distant. In cœlum autem nõ fit uia, nisi per humilitatem. Vnde Mat. 18. Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut

ficut paruuli, non intrabitis in regnum cęlorum. Et Apoc.13. dicit dominus humili: Ecce dedi corā te ostium apertum, qđ nemo poterit claudere, quia modicam habes uirtutem, i. humilitatem. Sic econtrario dicere potest superbo: Ecce dedi coram te ostium clausum, qđ nemo poterit aperire, quia maximum habes uitium, s. superbiam. Montes etiam fortiores solent esse cæteris locis, eò ꝙ hostes non habeant de facili ad eos accessum. Sed ad montem superbiæ omnes hostes spirituales, & uitia, & dæmones facillimè accedunt. Vnde Eccle.10. legitur de superbia, Qui tenuerit eam, adimplebitur, maledictis, id est uitijs. Item montes solent esse mūdi & sani, quia ibi sordes cōfluere non possunt. Sed mons superbiæ immundior est & minus sanus cæteris locis, quasi. n. contra naturam, ad eam sordes confluunt. Vnde quasi mons pestifer est. secundum illud Iere. 51. Ecce ego ad te mons pestifer, qui corrumpis uniuersam terram.

¶Secunda ratio est, quia fere omnia bona fugiunt montem superbiæ. Est enim mons Gelboe, in quo nec ros nec pluuia descendit. Si omnes montes qui sunt in circuitu eius uisitaret dominus, à monte tñ superbi transiret Desuper non recipit mons iste, nec rorem gratiæ, neq; pluuiam interiores doctrinæ. Fluuius ēt humanæ doctrinæ non potest ad eum ascendere. Superbi.n. impatientes sunt eruditionis uel correctionis duæ uerò sunt causæ huius spiritualis siccitatis, quæ ē in monte superbię. Vna est hæc, ꝙ mons iste situs est in lateribus aquilonis: iuxta illud qđ dicit primus superbus. Esa.14. Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis. Ventus. n. aquilo dissipat pluuias, ut legitur Prouer.25 Alia causa est ipsa altitudo. Aqua .n. gratiæ uel doctrinæ confluit ad loca humilia. unde in Psal. Inter medium montium pertransibunt aquæ. ¶Terita ratio est, quia si qua bona sunt in monte isto, in periculo sunt. Vnde Sapiens: Superbia omnia habet in periculo, humilitas in tuto. ¶Quarta ratio est, quia ferè omnia mala accidunt in monte isto. Perflant ibi diuersa genera uentorum, quia perflant altissima uenti. Corda ēt eorum, qui morantur in monte illo, congelantur. Vnde Ecc.43. Frigidus uentus aquilo flauit, & gellauit crystallus ab aqua. Flatus aquilonis intelligitur suggestio diaboli. Ad quem flatum congelantur corda superborū: & quia indurantur, & quia sunt absq; dilectione Dei & proximi. In monte isto angelus factus est diabolus. Vnde Bernardus: Quem sequimini miseri homines, quem sequimini? An nō uidetis satanam tanquam fulgur cadentem? Nonne iste est mons, in quem ascendit angelus,

lus, & diabolus factus est? Aug. super Psalm. Superbia angelum fecit diabolum, humilitas hominẽ Deum. In isto monte Saul dæmoniacus siue arreptitius factus est. Vnde 1. Reg. 16. Ecce spiritus domini malus exagitat te. In hoc etiam monte Nabucodonosor in bestiam est conuersus ut leo esset in posterioribus, bos in anteriori bus, ad minus secundũ quod sibi uidebatur. Ista eadem hodie accidunt multis in monte superbiæ. Alii n. ibi diaboli efficiuntur, per inuidiam ad modum diaboli gloriam aliȷs inuidentes. Aliȷ arreptitiȷ per iram. Aliȷ uerò boues, solum de pastu sui corporis curãtes Psalm. Mutauerunt gloriam suam in similitudinem uituli comedentis fœnum. Aliȷ uerò leones, per cupiditatem & rapinam. Prouerbio. 28. Leo rugiens, & ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem. ¶ Quarta stultitia superbi est, quũ ipse possit descẽdere cũ facilitate & maxima utilitate, potius elegit ascendere cum magno damno, & cum magna difficultate. Bernard. O abusio, ò peruersitas filiorum Adam: quia cum ascendere difficillimum sit, descendere autem facillimum: ipsi & leuiter ascendunt, & descendũt difficilius parati ad honores & celsitudines, graduum ecclesiasticorum ipsis angelicis humeris formidandos. Idem: Conatur quis montem potestatis ascendere, quantos, putas, contradictores habebit quantos inueniet repulsores? obstacula quanta? difficilem uiam? Nec est ista stultitia superbi parua quum potius uult per arduam uiam ire ad mortem suam, quàm ꝑ humilem ad uitam. Potius uult ascendendo ire ad suspendium, q̃ descendendo ad regnum æternum. ¶ Quinta est, ꝙ ipse ad dignitatem tendit per indigna, & ad dominationem per miserrimã seruitutem. De primo dicit Seneca: Non sit tibi ambitio, quæ ad dignitatem nisi per indignitatem non adducet. Ad secundum pertinet hoc, ꝙ diabolus quum ostendisset domino gloriã mundi, dixit ei. Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Matt. 3. In quo facto insinuatur, ꝙ diabolus eos qui appetunt dominationem antequam eam obtineant, redigit in miseram seruitutem: quæ. n. miserior seruitus, quàm seruitus uitiorum? Bernar. An non seruus, cui dominatur iniquitas? Ita, & maximè nisi indignius iudices hominem tibi, quàm uitium dominari. ¶ Sexta est, quòd ipse tantum appetit exaltationẽ, quòd non uidetur curare qualis sit exaltatio illa: utrum sit ad malum, uel ad bonum suum. Interdum enim dominatur homo homini ad malum suum ut legitur Ecclesiast. 8.

¶ *De sex speciebus exaltationis.*

VT autem appareat quanta sit stultitia hæc, sex species exaltatio

altationis ponemus. Quarum unica appetenda est. ¶ Prima est ad Dei honorē, & ecclesiæ ædificationē: ut cū aliquis habens eminentiā uitæ, ponitur in eminētia dignitatis, ut sit quasi lucerna lucens ad Dei gloriam & proximorum exemplum. Vnde Lucę 11. Nemo lucernam accēdit, & in abscondito ponit, nec sub modio, sed super candelabrum, ut qui ingrediūtur, lumē uideant. Ad Philip. 2. Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. Et Matthæi 5. Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona: & glorificent Patrem uestrū qui in cælis est. ¶ Secunda est, ad deiectionem seu præcipitium: de qua satis dictum est prius: quam constat non esse appetendā. ¶ Tertia est ad supplicium: hoc modo exaltantur qui suspenduntur. Et talis est exaltatio superbi. Ad hoc enim procurat diabolus, ꝙ ipsi exaltentur, ut amplius crucietur, & in pręsenti & in futuro. Ad primum pertinet illud Ber. O ambitio ambientium crux, quomodo omnes torques & omnibus places? Et illud, quòd dominus coronam spineam habuit. Omnis enim corona spinea est, quia non habetur dignitas absque cruciatu. De secundo, Sapien. 6. Potentes autem potenter tormenta patientur. ¶ Quarta est ad opprobrium. Talis est exaltatio facinorosorum qui ponuntur in pādulacro, uel in scala pro reatu facinorum suorum. Talis est exaltatio, cum aliquis in manifesto peccato existens pręficitur aliis, quantò enim in altiori loco ponitur, tantò peccatum eius pluribus ostenditur. Vnde Sen. Eorū qui in turba sunt, qui non excedunt, latēt uirtutes: ut appareāt, diu lutantur, & uitia tenebras habent: nostra facta dictaque accipit rumor, & ideo nullis magis curādum est, qualem famam habeant, qui qualēcunq; habuerint, magnam habituri sunt. Boëtius in li. cons. Collata improbis dignitas, nō modo non efficit dignos, sed potius ꝓdit & ostendit indignos. Quale est hoc, ut ille qui mortuus est in peccato, non solū quatriduanus, sed etiam quadragenarius, ut fœtore suo alios corrūpat in alto loco uelit poni, qui potius desiderare deberet ut sub terra abscōderetur: sicut corpora mortua absconduntur, ne fœtore eorum homines corrūpātur. Fœtor iste figuratus est in fœtore Antiochi. 2. Mach. 9. ubi dicitur, ꝙ fœtore eius exercitus grauabatur. Talis est uelut lucerna extincta, tetrum fumium de se emittens. unde abscondendus esset, non super candelabrum ponendus. ¶ Quinta est ad ludibriū, ut quando alicui fatuo traduntur insignia regia uel episcopalia, qui tamen non est rex uel episcopus. Et talis est exaltatio hominis superbi, ꝗ signum habet libertatis, cum seruus sit omnium uitiorum. Tull.

Omnis stultus seruus, omnis sapiens liber. Puteturne imperator hoc nomine dignus? quomodo enim libero impetrabit, qui non potest cupiditatibus imperare? Refrænet prius libidines, spernat uoluptates, iracundiam teneat: coerceat auaritiam, cæteras animi labes repellat: tunc incipiet imperare, cum ipse turpitudini ac dedecori parere desierit. Dum his obediet, nó modo imperator, sed liber omnino habendus non est. Superbus habet signa dignitatis, cum ipse omni bono sit indignus. Indignus etiam est pane quo uescitur, & etiam uita. Vnde prælatus qui non habet ea, quæ pertinent ad prælatum, non est prælatus, sed simia prelati: iuxta uerbum Bernard. dicentis, Simia in tecto, rex fatuus sedens in solio. Simia non est in tecto ad suũ honorem, sed ad hominũ derisionẽ. Sic prælatus inhonestus, derisio est hominum. Quasi prelatus est, & non est uere prælatus. Vnde Esa. 22. dicitur ad Sobnã propositum templi: Tu quid hic, aut quasi quis hic? quasi diceret ei, Non es quis, sed quasi quis. Illusio ista figurata est in illusione Domini, Matth. 27. ubi dicitur: Et exuentes eum, chlamydẽ coccineã circundederunt ei: & plectentes coronã de spinis, posuerunt super caput eius, & arundinẽ in dextera eius: & genu flexo ante eũ, illudebãt ei, dicẽtes: Aue rex Iudæorum. Et expuentes in eum, acceperunt arundinẽ, & percutiebant caput eius. Omnia ista fiunt specialiter indigno, qui alijs præficitur. Veste enim innocentiæ exuitur, & rapacitate & crudelitate, quæ est uelut uestis coccinea pauperum sanguine cruentata, induitur. Corona etiã de spinis plectitur, quia dignitatem illius multiplex punctio comitatur. Arundo, quæ est externis lucida & exterius uacua, in manu eius ponitur: quia ipse potens est in alios, sed in se infirmissimus est, nulli uitio resistere ualens. Genu flexo ille à ministris suis illuditur: quia ab illis uocatur dominus, quorum uerè est seruus, cùm solicitudo de uictu & uestitu eorum ad eũ pertineat. Salutatur etiam ab eis, qui procurant mortẽ eius. Spuunt ẽt ministri in faciẽ eius, dũ eum facinoribus suis polluunt. Arundine caput eius percutiunt, dum in potestate ab eo recepta animam eius lædunt. ¶ Sexta species exaltationis est, quæ fit ad uentilationem & dispersionẽ. Sic palea exaltatur, ut à grano separetur: Puluis ẽt exaltatur, ut à uento disspergatur: & talis est exaltatio superbi, qui diabolo procurante in sublimitate dignitatis ponitur, ut à bonis separetur & elongetur. Iob 20. Tollet eum uentus urens. & in Psal. Nõ sic impii, non sic: sed tanquã puluis quem proiicit uentus à facie terræ. Nõ est ergo omnis exaltatio appetenda, quũ non omnis fit ad honorem. Vnde

super

super illud Io. 19. Plectentes coronam de spinis. dicit gloss. Loco iguominiæ est apud indignum dignitas. ¶Septima stultitia superbi est, ꝙ cum ipse omnia appetat ascendere, tamen uiam refugit, per quam solam est ascensus. s. humilitatem. Bern. Per humilitatem ascēdite ad sublimitatē quia hæc ē uia, & non alia pręter eam: qui aliter uadit, potius cadit quàm ascendit. Christus cùm per naturā diuinitatis non haberet quò ascēderet, quia ultra Deum nihil est, per descensnm quomodo cresceret inuenit. ¶Octaua est, ꝙ cùm ipse sublimitatem appetat, in loco tamen infinuo se ponit. & cū credit ascendere, descendit. Locus ualde altus est humilitas quū sit uicina Altissimo. Amb. Nihil excelsius humilitate, quæ tanquam superior nescit extolli. Superbia uerò locus ualde infimus est, cū maximè distet à Deo, Vnde sup. illud Psal. Iuxta est Dominus his qui tribulato sunt corde. dicit Gl. Altus quidem Dominus est: uicinatur tamen humili, & non se erigenti. Et Gre. loquens de illo uerbo, Deiecisti eos dum alleuarentur, ait, Non dicit postquam eleuati sunt: quia ipsum eleuari extrinsecus, interius cadere est. Idē: Omnis qui tpaliter erigitur, eo ipso quo extollitur, inclinatur. ¶Nona est, ꝙ ipse potius elegit esse in tempestate, q̃ in tranquillitate. Tempestas est ipsa potestas. Gre. Quid est potestas culminari nisi tempestas mentis? ¶Decima est, ꝙ cum ipse ingredi uelit per humile ostium, collum tñ extendit, & caput eleuat. Iob. 15. Cucurrit aduersus Deum erecto collo. Ostium paradisi Christus est. & est ualde humile ostium, unde super illud Ioan. 10. Ego sum ostiū. dicit gl. Hoc ostium est ianua humilis. Qui per hanc uult intrare oportet ut se humiliter, ne si erectus sit, offendat in humilem ianuam. ¶Vndecima est, ꝙ illos q̄bus præesse cupit, sibi superponit. Vnde Greg. super Iob 26. Tantorum pondera unusquisque terre cōpellitur, quantis in hoc mundo principatur. ¶Duodecima stultitia superbi est, ꝙ ipse per uiam arduam incedere quærit, qui per uiam planam incedere nescit, nō attendens illud poetæ, Qui cadit in plano, uix hoc tamen euenit unquam. Sic cadit, ut tecta surgere possit humo. Mirum est, ꝙ ille qui ita se uidet in plana cadere uia, ita appetit ardua loca, & qui nescit operari in plano loco, appetit operari in turribus ecclesiarum, non attendens illud Bernard. Facile est in alto se continentem obstupescere, & de uita periclitari.

Quod superbia sit ualde periculosa infirmitas CAP. IX.

ITem facit ad detestationem etiam superbiæ hoc, quòd ipsa est ualde periculosa infirmitas, & ualde magna deformitas. Habet

bet etiam miseram seruitutem & magnam debilitatem. Est autem superbia periculosa infirmitas, quia de facili incurritur, & nõ de facili curatur. Post curationem etiã de facili in eam recidiuatur. Quòd de facili non curetur, patere põt ex eo, ꝙ nullus sine ea perit. Vnde Gl. super illud Ioan. 6. Hæc est uoluntas eius qui misit me patris. &c. De tumentibus pariter, de pusillis nihil. & Mat. 18. Non est uolũtas ante Patrem uestrum, qui in cælis est, ut pereat unus de pusillis istis.

¶ Triplex ratio quòd de facili in superbiam incurratur.

TRIPLEX aũt rõ potest assignari, quare aliquis de facili incurrat infirmitatem superbiæ. ¶ Prima est, q̃a nõ putatur eẽ tanta infirmitas quãta est, & ideo nõ uitatur sicut uitãda eẽt. Vnde Gr. Cum minus turpis superbia creditur, minus uitatur. Luxuriã eo magis erubescunt hoĩes, q̃a oẽs turpem eam esse nouerunt. ¶ Secunda est quia manifestiora inueniuntur exempla superbiæ, q̃ aliorum uitiorũ. Fornicatores. n. & alij peccatores occultant peccata sua: sed superbia palã cõmittitur. ¶ Tertia pp multiplicem materiam à qua superbia oritur. Põt n. oriri ex quocunque bono. Qđ aũt non curetur de facili, patet ex illo uerbo Eccl. 3. Synagogæ sup borum non erit sanitas. & ex illo uerbo Iob. 15. Cũctis diebus uitæ suæ impius superbit, quando aliquis infirmatur, si ipse sit in peccato odij uel luxuriæ, ipse confitetur, & dimittit illud peccatum. Peccatum uerò superbiæ nec cõfitetur, nec proponit dimittere.

¶ Multiplici ratione ostenditur quod superbia non de facili curetur.

MVLTIPLICI aũt rõne põt ostendi, ꝙ non de facili curetur hæc infirmitas. ¶ Primo per hoc, ꝙ infirmitati diaboli quæ est incurabilis, omnino assimilatur. Peccatum. n. Luciferi, fuit superbia. ¶ Secundo per hoc, ꝙ non cognoscitur hæc infirmitas. Etiam illi qui pleni sunt superbia usque ad oculũ, qui superbè comedũt & bibunt, incedunt & dormiunt, non cognoscunt eã: & quia nõ cognoscitur, ea de facili nõ curatur. Qđ aũt nõ ita de facili curetur, quia nõ agnoscitur, patet ex histestimonijs scripturæ quæ sequuntur: Nemo insanabilior eo, qui sibi sanus uidetur. Bern. Scio longius eẽ à salute membrum ꝙ obstupuit, & ægrum sese non sentientem periculosius laborare. Ambr. Grauissimè peccas, & ignoras. Sen. Initium salutis, est cognitio peccati: Idem: difficulter ad sanitatem peruenimus, quia nos ægrotare nescimus. Idẽ: in his morbis quibus animo afficimur, quo quis peius se habet, minus sentit. Somnia sua narrare uigilantis est & uitia sua confiteri sanitatis iudicium est. ¶ Tertio per hoc quòd remedio non iuuatur, immo deterior fit. Superbia fuit causa quare

Iudæi

Iudæi de prædicatione Christi deteriores facti sunt. Vnde Ioan. 9. Ego in iudicium ueni in hũc mũdum, ut qui non uident uideant, & qui uident cæci fiant. Glo. interlin. super illud, Qui non uident, Humiles cæci. Et super illud, Qui uident, alia Glos. interlin. Sapientes superbi. Venit ergo Dominus in hunc mundum, ut humiles cæci illuminarentur, & superbi sapientes excæcarentur. Vnde & subdit in eodem cap. euangelii Dominus: Si cæci essetis, non haberetis peccatum: id est si uerè cæcos uos esse reputaretis. Nunc uerò dicitis quia uidemus: ideo peccatum uestrum manet. quod figuratũ esse uidetur Matt. 26. ubi legitur Petrum amputasse auriculam seruo principis sacerdotum. Petrus enim, id est cognitio, aufert multis literatis auditũ prædicationis uel aurem obedientiæ. Ad quod uidetur pertinere illud Prouer. 26. Vidisti hominem sibi sapientem uideri? magis spẽ illo habebit insipiens. ¶ Quarto quia pietas dei non ita respicit superbũ, sicut alios peccatores. unde Gregori. Cælestis medicus ægros non respicit, quos etiam de medicamento deteriores fieri uidet. ¶ Quinto quia superbia maximè distat ab humilitate, q᷑ est ei contraria: sola autem humilitas est uia ad curationẽ. unde sup illud Iob. 31. Si lætatũ est in abscondito cor meũ. dicit Gregor. Superbia quanto longius ab humilitate, tanto grauius est in desperatione: id est, tanto minus potest haberi spes de futura curatione eius. Ad ostendendum ẽt quod de facili in eam recidiuatur, eadem possent adduci quæ posita sunt ad ostendendũ quòd de facili non curatur.

Quod superbia est deformitas magna. CAP. X.

Est autem superbia magna deformitas, quia gibbus est quo aliquis à sacerdotio Domini repellitur. Leuitic. 21. Loquere ad Aaron. Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Domino Deo suo, nec accedet ad ministerium eius: si cæcus fuerit, si claudus, si paruo uel grandi & torto naso, si fracto pede uel manu, si gibbosus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem habuerit, uel herniosus. Cæcus est homo illiteratus. unde Esa. 42. Quis cæcus, nisi seruus meus? Cæcitas ista multum nocet hodie in ecclesia Dei. Vnde Esa. 5. Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam. & eiusdẽ 59. Omnes bestiæ agri uenite ad deuorãdum, uniuersæ bestiæ saltus. Speculatores eius cæci omnes. Claudus est qui quandoq; inclinatur ad seruiendum Deo, quandoque diabolo. De qua claudicatione. 3. Regum 18. Vsquequo claudicatis in duas partes? Si Dominus est Deus, sequimini eum: si autẽ

Baal, sequimini illum. Paruum nasum habet cui parũ fœtent peccata. Grandem nasum habet sed tortum, cui multum fœtet peccatum: sed ipsi personæ peccanti indignantur. Contra quod dicitur ad Eph. 4. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollãtur à uobis. Fractum habet pedem uel manum, qui impotens est ad ambulandũ in uia Domini, uel bene operandum. Gibbum habet qui superbus est. Lippus qui terrenam solicitudinem habet, qua uisus eius impeditur. Albugo in oculo, est oppositio proprii candoris uel innocentiæ Iugem scabiẽ habet, qui in corde suo immundas cogitationes iugiter uersat. Impetigo ad literã, est sicca scabies, sine dolore fœdans decorẽ. Vnde impetiginem habet, qui est infamis. Herniosus est, cuius interiora nimis descendunt. Vnde signat auarum qui proiecit in uita intima sua. Supbus etiã in uili seruitute est. Cũ enim omniũ iudicia timeat, oĩum seruus est. 1. ad Cor. 4. Qui aũt me iudicat, Dñs est. Sen. Minus q̃ seruus est, q seruos timet.

¶ *Quòd superbia arundini & uento comparatur.*

TANTAE etiam debilitatis est superbus, ut propter eam arũdini comparetur. Matt. 11. Quid existis in desertum uidere? arundinem uento agitatam? Comparatur etiam arundini, eò quòd interius sit uacuus. Augu. Extrà plenus, intus uacuus, carne crepat, corde mendicat.

De diuersis rebus, quibus superbus comparatur. CAP. XI.

VAlere etiam possunt ad detestationem superbiæ diuersæ creaturæ, quibus superbia uel superbus comparatur. Comparatur enim uento, fumo, paleæ, spumæ, corniculæ, uesicæ. Vento autem comparatur multiplici ratione. Primo ut ostendatur quantũ timenda sit homini, quum ipsa sit uentus, homo uerò puluis, unde Gene. 3. Puluis es, & in puluerem reuerteris. ¶ Secundo, ut ostendatur quantum noceat superbia, luci sapientiæ, & rori gratiæ. Ventus enim extinguit lucem, & siccat rorem. Augu. Lucerna ut non extinguatur, uẽtum superbiæ nõ patiatur. ¶ Tertio, ut ostendatur superbia præcipuè esse timenda his qui in alto sunt. Perflãt enim altissima uẽti. Ideo dicit Aposto. 1. ad Timot. 6. Præcipe diuitibus huius seculi, non sublime sapere. Superbia in alto orta est: primo scilicet in cœlo, & ideo libẽter in alto moratur. ¶ Quarto, quia superbi sicut uẽtus sonant. Sũt enim frequẽter garruli & tumultuosi. Psal. Periit memoria eorum cũ sonitu. ¶ Quinto, quia facit in homine quandam tempestatẽ, sicut uẽtus in mari. Psal. Ascendunt usq; ad cælos, & descendunt usque ad abissos. Cum laudantur, tunc ascẽdunt ad cælos: quum autem uituperantur, descendunt usque ad abyssos.

abyssos. Esa.57. Cor impii quasi mare feruens, quod quiescere nō potest. Fumo etiam comparatur superbus: quia ad modum fumi quanto plus ascendit, tanto plus euanescit. Psal. Inimici uerò domini mox, ut honorificati fuerint, & exaltati, deficientes quem admodum fumus deficit. Et sicut superbus fumus est in culpa, sic erit in pœna. Esai.65. Qui dicūt, Recede à me, non appropinques mihi, quia immundus es. Isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die. ¶ Spumæ etiam comparatur siue bullæ quę est super aquam, quę cito transit. Oseę 12. Transire fecit Samariam regē suum, quasi spumam super faciē aquæ. Populus superbiæ principi consentiens, quandoque est causa, ut cito princeps trāseat de uita ista. Corniculæ etiam comparatur superbus, q̃ dicitur assumpsisse pennas aliarum auium, & inde superbisse: quibus ablatis, mansit turpis & nuda. Sic si à superbo aliena auferas, puluis, & cinis remanebit. Comparatur etiā uesicæ uēto plenæ, quæ uesica ad nihilū redigitur, dum mortis aculeo uel ægritudine pungitur. Cōparatur etiam paleæ propter leuitatem, & inconstantiā. Et in sicut nō facit ad ualorem, fumi, uel spumæ, uel paleæ ꝙ superiorem contendunt habere locum: sic non facit ad honorem superbi, quòd suꝑ alios uult esse, imò in hoc ostēdit spumam uel paleam esse: quia si granum esset, infimum locum teneret. Aurum, quod inter cætera metalla est pretiosius, infimū locum sua ponderositate contendit habere. Ad idem nos monet dominus Lucæ.14. Cum inuitatus fueris ad nuptias, recumbe in nouissimo loco.

Quòd diligenter dominus uelit suis à uitio superbiæ cauere.

CAP. XII.

Vltimo potest ualere ad detestationem superbiæ hoc, ꝙ dominus ita uult diligenter cauere seruis suis à uitio illo. Potius uult habere stultos seruientes ignobiles, infirmos contemptibiles, pauperes peccatores, & etiā pauciores quàm habeat eos superbos. Omnia ista ex uerbis scripturæ quæ sequuntur possunt esse manifesta. 1. Corinth. 1. Quæ stulta sunt mundi elegit Deus, &c. Et super illud Ioann. 1. ubi loquitur de Nathanaële, dicit Glossa, quòd Nathanaël, quia doctissimus erat, nō est in apostolatū electus. Oēs.n. apostoli de indoctis assumpti sunt, ut cōfundātur sapiētes. & Augustin. Nisi humiliter & fideliter præcederet piscator, nō humiliter sequeretur orator. & 1. ad Corinth. 1. Ignobilia & contemptibilia mūdi elegit Deus, & ea quæ nōn sunt, ut ea quæ sunt destrueret, ut nō glorietur oīs caro in cōspectu eius. Et super 2. Reg. dicit quædā Gl. quæ mūdus per fastum elationis spernit, Deus per deuotionē humili-

militatis acquirit. & 1. ad Cor. 1. Infirma mundi elegit Deus, &c. Iaco. 2. Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo? Gregorius: Nonnunquam dominus quibus magna tribuit, quædam parua reprehensibilia relinquit, ut semper habeant contra quod bellum gerant, & deuictis magnis hostibus mentē non erigant, quando eos adhuc aduersarii minimi fatigant. Sed quid mirum, quando illa superna regio in ciuibus suis ex parte dāna pertulit, & ex parte fortiter stetit, ut electi angelorum spiritus, dum alios per superbiā cecidisse conspicerent, ipsi tanto robustius, quanto humilius starent. Permisit etiā Deus Dauid, & Petrum mortaliter peccare, ut sic humiliarentur. Permisit etiam Iudam omninò perire, qui erat de ordine & numero apostolorū, & societate Domini, ut nullus in quocunque ordine sit, inquit, superbiat. Et breuiter, omnes miseriæ, quas uiri sancti sustinent, ad hoc sunt, ne superbiant. Vnde. 2. ad Corinth. 12. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ, qui me colaphizet. Grego. Dum uia tentant nos, proficientes in nobis uirtutes humiliant. Augu. O uenenum superbiæ, non nisi ueneno tentationis curandum. Et Grego. super Iob, Iebusæū Israël tolerat, ut humana mens de se humilia sentiat, dū minima nō superat, & tamen neque per omnia ista domatur superbia humani cordis. Vnde Bernar. O mira fatuitas cordis nostri, cuius elationem perfectè dimittere, cuius ceruicosos motus omnino domare, humilitatis tanta materia non sufficit, quin adhuc superbiat terra, & cinis. ¶ Absq; modo uidetur Dominus persecutus fuisse superbiam, doctrina scilicet & exemplo. Doctrina, cùm consuluit. Lucæ 14. Recumbe in nouissimo loco. Non dixit in mediocri loco, sed in nouissimo. Et Matthæi 18. Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, nō intrabitis in regnū cælorū. Et ibidem: Quicunque humiliauerit se sicut paruulos iste, hic maior est in regno cælorum. Exemplo etiam uidetur persecutus esse superbiam sine modo in formatione hominis, cùm quasi in eadem ueste sociauit purpuram cum sacco, animam carni cōiungendo, & ex brutali natura & anima, quæ similis est angelicæ naturæ, hominem constituit dignissimam creaturam, imò limo terrę copulauit, & iuxta uerbum Esaiæ 50. cælos induit tenebris, & posuit saccum operimentum eorum: quod constat esse factum specialiter contra superbiam. Item absque modo uidetur superbiā persecutus fuisse, cùm ad ipsam destruendam semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, & cum pedes discipulorū lauit. Vnde Ioan. 13. dicit ei Petrus: Domine, tu mihi la-

uas pedes? quaſi dicat: Non lauabis mihi pedes in æternum: quia nimia eſſet hæc humilitas, quæ p̄cipuè uidetur extitiſſe in paſſione. Vnde paſſio eius exceſſus uocatur. Lucæ 9. Dicunt aliqui, ꝙ nimis poteſt eſſe humilis homo, ſed quantumcunque humiliauerit ſe tamen humilior Chriſto nō erit, cum ipſe nouiſſimus uirorum fuerit. Eſa. 53.

De diuiſione ſuperbiæ, PARS III. *quæ habet quadraginta capitula.*

De diuiſione Superbiæ. Et de illa ſpecie ſuperbiæ, quando quis credit ſe bona ſua habere à ſe.

CAP. I.

POſitis his quæ pertinent ad deteſtationem ſuperbię, cōſequens eſt, ut diuiſiones ad idem uitium ꝑtinentes ponamus, & ꝓſequamur. Et notandum, ꝙ ſuperbia primo diuiditur in ſuperbiam interiorem & exteriorē. Interior autem diuiditur in ſuperbiam intellectus & ſuperbiam affectus. Superbia intellectus quatuor hēt ſpecies. Prima eſt, cum aliquis credit ſua bona habere à ſe. Secūda eſt, cum aliquis credit a Deo ſua bona habere, ſed à ſuis meritis. Tertia, quando credit ſe habere quod non habet. Quarta, quando in opinione ſua præfert ſe aliis. Vnde uerſus: Ex ſe pro meritis, falſo, plus omnibus inflant. ¶ Prima ſpecie laborabant philoſophi, qui dicebant, Labia noſtra à nobis ſunt. De hac ſpecie Iob 11. Vir uanus erigitur in ſuperbiam, & quaſi pullum onagri ſe liberū natum putat. Superbus nihil credit ſe tenere ab aliquo. Videtur tamen ꝙ nullus habeat hanc ſpeciem ſuperbiæ. Nullus.n. eſt, qui non credat bona ſua a Deo habere. Vnde Bernar. ſuper illud, Oleum effuſum nomen tuum. Qui tam inſanus erit, ut aliunde quā a Deo aliquid habere præſumat? Nemo ſanè etiam infidelis uidetur eſſe in hoc errore. Bernar. Inexcuſabilis eſt infidelis, ſi non diligat Deum ex toto corde, tota anima, tota uirtute. Nempe clamat intus ei innata iuſtitia: quia ex toto ſe diligere debet illum, cui ſe totum debere non ignorat. Ad quod dici poteſt, quòd ideo dicitur ſuperbus credere bona ſua à ſe habere, quia facit ac ſi crederet. Simili modo loquendi dicitur de aliquo, quod non credit Chriſtum filium Dei eſſe: cum nec terretur eius comminationibus, nec attrahitur promiſſionibus, nec præceptis obtemperat, nec conſilijs acquieſcit, ut dicit Bernard.

¶ *De ſex quæ facit ſuperbus, quaſi credat bona ſua à ſe habere, & non a Deo.*

SEX uero ſunt quantum ad hoc, quod dicitur ſuperbus facere, quaſi credat bona ſua a ſe habere, & nō a Deo. ¶ Primo, quòd de bonis ſuis gloriatur in corde. Vnde Apoſtolus 1. ad Cor. 4. Quid habes quod non accepiſti?

¶Secundo, quòd de bonis suis iactat se. Iob 31. Si osculatus sum manum meam. In manu intelligitur operatio: in osculo, quod est contractus oris, laudatio proprii operis. ¶Tertio, quia de bonis gratias non agit Deo. Vnde ingratus dicitur non cognoscere beneficium acceptum, eo quod faciat quasi non cognosceret. Et est illud uitium ualde nociuum homini. Bernard. Ingratitudo est uētus urēs, siccans sibi fontem pietatis, rorē misericordiæ, fluenta gratiæ. Gregor. Non est dignus dandis, qui non agit grates de datis. ¶ Quarto, quia non habentem similia bona, contemnit. Vnde Bernardus loquens Pharisæo: Frustra inflaris aduersus publicanū, qui ideo non habet ut tu, quia non accepit ut tu. Gratias agendo probas te nihil tibi tribuere, cæteros aspernando prodis quid in corde locutus sis. Non enim iudicares publicanum contemnēdum præ te, si non præ illo honorandum te censeres. ¶Quintò, quòd sibi uult uiuere, & non Deo. Vera recognitio Domini, est redditio cēsus uel seruitii. Vnde cum superbus seruire Deo renuit, ipse bona sua se habere à Deo non recognoscit, nisi recognitione uerborum quæ est ridiculosa. Ridiculum enim est dicere aliquem, dominium in aliqua arbore sola folia habere. Contumeliosum est etiam domino, quòd aliquis eum Dominum fateatur, qui ei seruire dedignatur. ¶Sexto facit superbus quasi non crederet bona sua se habere à Deo, quia de bonis suis Deo nòn tribuit, quæ ipse requirit per pauperes suos: sed potius obiurgat quærentem, dicēs: Vos quæritis quasi nobis commodassetis: non attendens quòd Deus illi bona dedit, qui per pauperem ea requirit. Gregorius: Gratuitum putas quod impendis proximo, uelis nolis debitor es. Aug. Dicit tibi Christus, Da mihi ex eo quod dedi tibi: de meo quęro, & mihi non donas. ¶Superbia ista ualde nociua est homini. Homo enim superbus aliter uiueret, si bona sua a Deo sibi data recognosceret, quàm uiuat. Et hoc quo ad multa. ¶Primo, si hostem suum se fortiorem uideret, ad dominum suum pro succursu orationem quasi quendam nūtium mitteret, & de impetrando succursu ualde confideret, sciens illud Apostoli 1. Ad Corinth. 10. Fidelis Deus qui non patietur uos tentari supra id quod potestis: sed faciet cum tentatione prouentum, ut possitis sustinere. ¶ Item si uideret quòd castrum corporis sui defendere non posset, Domino suo redderet, ut ipsemet defenderet illud. Sicut quidam cum tentaretur de peccato fornicationis multum, & resistere ultra non posset, prosternens se ante Crucifixum, dixit: Domine, terram corporis quam à te teneo, amplius tueri non possum:

ſum : ego reddo eam tibi, defende. eam. Et ſtatim receſſit tentatio ¶ Item qui bona ſua à Deo recognoſceret, ipſe de iniuriis ſibi illatis ſe non uindicaret, ſed expectaret, quòd dominus ſuus ſibi iuſtitiā faceret. Prouerbiorum 20. Ne dicas, Reddā malum pro malo: ſed expecta Dominum, & liberabit te, à labore ſcilicet uindicandi, & à debito gehennæ, quo te obligas uindicando. ¶ Item quo Deum ſolum omnium bonorum ſuorum dominum recognoſceret, tantum eius iudicium formidaret. Non enim timenda eſt ſententia à non ſuo iudice lata. Sic nec iudicia hominum ſunt timenda. 1. ad Corinth. 4. Mihi pro minimo eſt, ut a uobis iudicer. Deinde ſubditur, Qui autem me iudicat, dominus eſt. Item Deo tanquam domino non hominibus placere ſtuderet. Apoſtolus ad Galat. 1. Si hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem. Figuram uerò illorum qui ſibi attribuunt bona ſua, tenent illi qui uolebant Ioannem uocare nomine patris ſui. Figuram uero illorum, qui bona ſua Deo attribuunt, tenet Elizabeth, quæ ait: Nequaquā, ſed uocabitur Ioannes. Et merito Ioannes, id eſt, gratia, uocatur, qui natus eſt de ſterili ſecundum naturam. Sic bonum opus gratiæ Dei debet attribui, cū anima ex ſe ſterilis ſit: nec habeat niſi ex Deo ꝙ bona agat. Pſa. Qui habitare facit ſterilem in domo matrem filiorum lætantem.

De illa ſpecie ſuperbiæ, qua quis credit ſe habere bona ſua à Deo, ſed tantum pro meritis ſuis.

CAP. II.

SEquitur de illa ſpecie ſuperbiæ, qua quis credit habere pro meritis ſuis bona, quę à Deo habet. Ad cuius uitii deteſtationem, primo facit hoc, ꝙ uitium illud contrarium eſt gratiæ Dei, & quodammodo euacuat eam. Si enim dantur hominibus bona ꝑ meritis eorum, quæ gratia Dei erit? Sicut ſi paterfamilias ſoluat operario operationem quam ipſe meruit, in hoc nullam gratiam ei facit. ¶ Secundo, quòd liberaliſſimū largitorem reputat uenditorem, dum ea quæ dominus ei dat, credit ſe pro meritis emere, in quo Deo magnam contumeliam facit. ¶ Tertio facit ad deteſtationem huius uitii hoc, quòd uitium illud omnino obſtruit homini fontem miſericordiæ. Si enim laborantes hoc uitio petant aliquid ſibi dari à Domino, merito dicit eis dominus, Ite potius ad uendentes, & emite uobis: ſicut dicūt uirgines prudentes fatuis, Matth. 25. ¶ Quarto facit ad deteſtationē huius peccati magna fatuitas quæ comitatur hoc uitium. ¶ Multiplici uerò ratione poteſt oſtendi fatuus ꝙ hoc uitio laborat. ¶ Primo, quia quantumcunque conetur homo, tamen non ſufficit ſoluere, quod Deo debet. Vnde Bern. in lib. de

diligẽdo Deo. Si totum me debeo ꝑ me facto, quid addam pro me refecto? Nec enim tam facilè refectus, quàm factus. Siquidẽ non solum de me, sed etiam de quocunque quod factum est, scriptũ est, Dixit & facta sunt. At uerò in reficiẽdo, & dixit multa, & gessit mira, & pertulit dura: nec tantùm dura, sed ẽt indigna. In primo opere me dedit, in secundo se. Et ubi se dedit, me mihi reddidit. Datus ergo & redditus me ꝑ me debeo, & bis me debeo, quid Deo retribuã pro se? Nam etiam si me millesies repẽdere possem, quid sum ego ad dominum? quãta ergo fatuitas est, quòd homo credat pro meritis suis bona sua habere, cum non sufficiat soluere Deo, quod debet? Solutio enim debiti recipientem non obligat, sed debitorẽ absoluit. ¶ Secundo potest ostẽdi fatuus qui bona sua credit habere ꝑ meritis, quia bene operando facit ipse propriam utilitatẽ, & non Dei. Deus enim bonorum nostrorũ nõ eget. Luc. 17. Cum feceritis omnia quæ ꝓcepta sunt uobis, dicite, Serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. In quo uerbo innuuntur nobis duæ dictæ rationes: scilicet ꝙ bene operando soluimus quod debemus, & ꝙ Deo inutiles sumus, uel ad minus reputare debemus: unde timere debemus quasi serui inutiles, illã sẽtentiã dñi Matt. 25. Inutilẽ seruũ proijcite illum in tenebras exteriores. Quid ergo debetur homini ex hoc, quòd propriam utilitatem facit? ¶ Tertio potest ostendi fatuus per hoc, quòd ipse nihil dat Deo, nisi prius hoc Deus dederit illi. Vnde dominus Iob 41. Quis dedit mihi ut reddam ei? Et Dauid ad dominum 1. Paralip. ulti. Quæ de manu tua suscepimus, dedimus tibi. Et Esaię 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis domine. Et Aug. Domine, supererogatur tibi, ut debeas, & quis habet quicquam nisi tuũ? Reddis debita nulli debens, dans debita nihil perdens. Et Bern. Nõ sunt talia merita, ut propterea uita æterna debeatur ex iure, ut Deus eis iniuriam faceret, nisi eã donaret. Nam ut taceã, ꝙ multa Dei sint dona, & ita homo magis propter ipsa debitor est domini, quàm Deus homini, quid sunt omnia merita ad tantam gloriã? Non enim sunt condignæ, &c.

¶ Quarto, q̃a opera bona nostra ex se sunt uelut moneta absque argento. Gratia enim Dei ualor est in operibus: sine ea sunt opera uelut falsa moneta, qua nihil potest emi ab eo qui falsitatẽ illã agnoscit. ¶ Quinto, fatuus est talis. quia in oculis nostris frequẽter uidentur merita, quæ in oculis Dei sunt demerita. Iob 4. Ecce qui seruiunt ei nõ sunt stabiles, & in angelis suis reperit prauitatẽ. Quanto magis hi qui habitãt domos luteas, &c. & Esa. 44. Facti sumus, ut immundi oẽs nos: unde

unde quasi pannus menstruatę uniuersæ iustitiæ nostræ. Gregorius: Sępe iustitia nostra ad examẽ iustitiæ diuinæ deducta in iustitia est, & sordet in conspectu iudicis quod fulget in æstimatione operãtis. Nullus ergo de suis meritis cõfidat. non modicum ualet ad meritum, scire ꝙ non sufficiant merita. Bernardus. Exaggera quantum uis merita, & extolle sudores, me hoc est misericordia Domini super uitas. Idem: Meum meritum est miseratio Domini Idem: Vapulem sanè ut male operans, si fortè immerita uerbera computẽtur, fortè miserebitur flagellato, qui in me non inuenit meritum quod remuneret. Idem: Nemo se seducat, quia si bene cogitare uoluerit, inueniet proculdubio, quia nec cũ decem millibus possit occurrere ei qui cum uiginti millibus ad se uenit. Et est sumptum de Luca. 14. Idem: Spiritus sanctus illos quos repleuerit, & spiritu feruere, & ueritate agnoscere facit, quia sola misericordia est quæ homines præuenit & perducit. Et subdit: Multum sibi de hac misericordia undique attraxerat Dauid cum diceret: Misericordia eius præuenit me, & misericordia tua subsequetur me & misericordia tua magna est super me, & misericordia tua ante oculos meos est: & qui corripit me in misericordia, & in miseratione, & Deus meus & misericordia mea.

De Superbia qua quis credit se habere quod non habet.

PARS III.

SEquitur de tertia specie superbiæ pertinente ad intellectum, quæ est qñ quis credit se habere bonum quod non habet. Ad cuius uitij detestationẽ. ¶ Primo pót ualere cõmendatio eius contrarij. Vnde Bern. Magna & rara uirtus profectò est, mirabilẽ te apparere, & contemptibilem reputare. Ego cæteris uirtutibus mirabilius hoc iudico. Sic econtrario dici potest, quòd ualde magnum uitium est, te miserabilem apparere, & laudabilẽ reputare. Hoc cæteris uitijs mirabilius iudicandum est. ¶ Secundò, maledictionem imprecatur Esaias laborantibus hoc uitio, Esa. 5. Vhæ qui sapientes estis in oculis uestris. ¶ Tertiò, quia hoc uitium impedit hominem à gratia. Prouerb. 26. Vidisti hominem sapientem sibi uideri magis illo spem habebit insipiens. ¶ Est autem triplex ratio, quod hoc uitium impedimentum sit Dei gratiæ.
¶ Prima est quòd laborans hoc uitio, gratiam Dei non petit, cum credit se eam habere, & quia nõ petit, iõ nõ accipit. Sen. Ideo imitari nolumus, quia nos optimos credimus. ¶ Secunda, quia tali non libenter dominus dat gratiam suam, quia scit quòd non esset gratus, cum ipse iam credat eam habere: & sic quasi perderet dominus gratiam suam, si illi

illi eam daret Bernardus: Nũquid non perit quod datur ingrato?
¶Tertia est ꝙ ille quasi plenus est de nihilo: ideo non potest capere aliquid Bernardus: Non est quo se immisceat uanitas, ubi totum occupat charitas. Ita non est quo se immisceat ueritas, quando aliquem occupat falsitas.
¶Quartò, facit ad detestationem huius delusio magna, quæ fit laborantibus hoc uitio. Deluditur etiã eis sicut delusum est cuidam rustico portanti agnum uenalẽ ad forum: quem quidam peccator uidens, dixit socijs suis, Vultis habere agnum quem portat rusticus? Illi dixerunt, Volumus. Et ipse disposuit per diuersa loca socios, per quæ rusticus erat transiturus dicens, quòd quilibet eorum quæreret si rusticus ille uellet uendere canem illum. Et cum primus quæreret: Respondit rusticus, quòd non esset canis, sed agnus. Sed cum quæsiuisset alij similiter, deinde credidit de agno quòd canis esset. Sic superbus plus adulatoribus, quam sibi credens, deinde credit se habere bonum illud quod prius certissimè sciebat se non habere. Sen. Monstrabo tibi quid omnia possidentibus desit, ista. s. hominem qui uerum sibi dicat, & hominem inter mentientes stupentem ipsa consuetudine proiectum, blanda audientem, aduersa producat. Sic adulatores faciunt de superbo sicut de uesica pueri, quam unus aliquantulum inflat alius plus, & tertius plus, donec bñ inflata est. Sic unus adulator inflat superbũ, alius uerò amplius inflat. Seneca: Omnium adulatorum unum officium, una intentio est, quis blandissimè fallat. ¶Quinto facit ad detestationem huius uitij hoc, ꝙ hominem in tanta cæcitate ponit, ut ẽt cæcitatem suam agnoscere non possit. Alij cæci saltem cæcitatem suam agnoscunt, licet alia cognoscere non possint. ¶Vltimo facit ad detestationem huius uitij hoc, quòd diabolus facit de tali saccum, non solum ad continendum uilia, sed etiam ad continendum nulla.

¶*De remediis contra superbiam.*

TRIPLEX autem potest esse remedium cõtra hoc uitium ¶Primum est, frequens meditatio proprij status. Bernard. Meditatio quid desit docet, oratio ne quid desit obtinet. Et est illud ualde utile homini, & Deo ualde placet, quòd homo se inspiciat sæpe. Bernardus: Illam animam diligit Deus quæ sine cessatione se considerat, & sine simulatione se considerando iudicat. Idem: Si noueris mysteria omnia noueris alta cœli, lata terræ, profunda maris: si te non noueris, eris similis homini ædificanti sine fundamento, ruinam, non structuram faciens. ¶Secundum, ut corrigenti exhibeatur facies hilaris, adulanti tristis. Sic enim fiet

ut à multis corrigaris, & à nullis adulatoribus decipiaris. Nemo. n. inuiso adiutori libenter narrat, ut ait Hieronym. Econtrario autem multos inuenit adulatores, qui libenter eos audit. Prou. 29. Princeps, qui libenter audit uerba mendacij, omnes ministros habet impios. Tertium est, ut speculum sacræ scripturæ faciei mētis, sæpe opponatur. Vnde Gregor. Sacra scriptura tanquam speculū mentibus nostris opponitur, ut si quid in ea fœdum fuerit, uerius uideatur.

De superbia intellectus, qua quis præponit se aliis in æstimatione sua.

CAP. IIII.

SEquitur de quarta specie superbiæ, quæ est quando aliquis in æstimatione sua præponit se aliis. Quæ est magna rusticitas, & magna fatuitas, & magna iniquitas. Quòd sit magna rusticitas, patet per hoc, quod laborans hoc uitio quasi uult sedere altior alijs in hospitio proprio, & ibi maximè inhonorat homines, ubi deberet maximè honorare eos, s. in propria domo. Non sic faciebat Abraham, qui dicit Genesi 18. Loquar ad Dominum meum, cum sim puluis & cinis, ubi dicit Grego. Apertè cernimus in quo loco se posuerat, qui se puluerem & cinerem etiam cum domino loqueretur, æstimabat. Qua erga pœna feriendi, qui ad summa non proficiunt, & de minimis se extollunt?

¶Quòd stultum sit se aliis præferre.

QVOD autem magna fatuitas sit se alijs præponere, patet. ¶Primò, per hoc, quanto quis magis se appretiat, tāto minus appretiabitur à Deo, & tanto minus ualet exemplum in Saule, qui cùm esset paruus in oculis suis, factus est rex. Econuerso autem cū magnus esset, à regno deiectus est 1. Reg. 15. Despicientem autem se Deus appretiat Psalm. Cor contritum & humiliatum Deus non despicies. Scd̃o, per incertitudinē quam habent homines in præsenti uita de bonitate sua uel aliena. Eccle. 9. Sunt iusti & sapientes, quorum opera sunt in manu Dei & tamen nescit homo utrū amore an odio dignus sit. Et licet homo p̄sentialiter certus sit de bona uita sua uel malitia aliena, finaliter tamen incertus est: qui enim hodie est homicida forsitan in dei prouidentia est de ordine Cherubim: & licet tu modo sit bonus, tamen in Dei præscientia fomes affixus infernali patibulo. Eccles. 8. Vidi impios sepultos, qui cum adhuc uiuerent in loco sancto erant, & laudabantur in ciuitate quasi iustorum operum. Vidit Salomon spiritu prophetico sepultos in inferno, qui in mundo sancti credebantur. Ideo nulli debet se homo comparare. Bernardus: Noli te comparare maioribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli uel uni. Nemini te

hom

non dico præponas: sed nec præsumas comparare. Idem: In anima planè non est timēda quantalibet humiliatio, horrenda autem nimiumq; pauenda uel nimia temere præsumpta erectio. Et est competens exemplum de illo qui ingreditur per ostium bassum, cui non nocet quantumcunque se inclinet: sed si eleuauerit se plus debito, lædet caput suum q̄d accidit his qui per humile ostium paradisi nolunt ingredi. August. Ostium paradisi est humile: quod si sano capite uolumus intrare, oportet nos caput demittere.

¶Tertiò, per hoc, ꝙ æstimatio qua aliquis præfert se alijs apud Deum, cui cogitatio locutio est, quædam ostentatio est propriarū diuitiarum, & obstruit sibi fontem diuinæ misericordiæ. Bernardus: Pharisæus exufflat diuinam misericordiam, dum dissimulat miseriam. ¶Quartò, per hoc, quòd talis uult esse iudex suijpsius, cum proprius amor homines fallat in iudicio suijpsius: Bernardus: Amor sicut nec odiū ueritatis nescit iudicium. Idem de legibus humanis statutū, & in causis tam ecclesiasticis quàm secularibus scio seruatum, homines speciales amicos causantium non debere admitti in iudicium, ne uel fallant, uel fallantur amore suorum, quòd si culpam amici tuo iudicio illius amor aut minuit aut prorsus abscondit, quanto magis amor tui tuum contra te iudicium fallis. Sene. Ita ferè cōmparata est omnium natura hominū, ut aliena melius iudicet q̄ sua. Tali pōt dici, Tu iudicium de teipso facis, iuditium tuum non est uerum. ¶Quinto, quia tales credunt solū iustitiæ non lucem dare, nisi in domo conscientię eorū, quod indubitanter magna fatuitas est. Vnde Bern. Nolo ut nusquam arbitreris lucere diem, nisi in cella tua: nusquam esse serenum, nisi penes te, nusquam operari gratiā Dei, nisi in conscientia tua, malo te cogitare ubiq; esse serenum, nisi apud te: & peius de te, quam de aliquo alio æstimare.

¶*Quod sit magna iniquitas se præferre aliis, quantum ad Deum.*

INIQVITAS etiam magna est præferre se alijs, & quo ad Deum, & quo ad proximū. Quantum ad Deum, quadrupliciter est iniquus, qui se alijs præponit.

¶Primo, in hoc, ꝙ iudicium datum filio Dei sibi usurpat Ioan. 5. Omne iudicium dedit filio.

¶Secundo, ꝙ opus eius despicit. Pro. 14. Qui calūniatur egentem exprobat factori eius q̄ fecit calē. Multū displicet mulieri qui despicit filiū suum, uel artifici, cū quis despicit opus eius, ita Deo displicet, cum quis despicit creaturas eius. ¶Tertio, quia cum se solum bonum credit, quoddamodo de Deo male sentit: & de sapientia Dei malè sentit, qui credit quòd Deus in uno solo loco diuitias posue-

posuerit. Et de bonitate eius male sentit, cum credit quòd alijs Deus non sit bonus, nisi sibi: uel credit quòd alijs sit parum bonus, in quo Deo derogat. Vnde super illud Matth. 5. Qui dixerit, fatue: dicit glo. Non modicus furor est, quem Deus sale sapiētiæ condiuit, infatuatum dicere, & sapienti Deo derogare. ¶ Quarto, iniquus est talis in Deū: quia dū ipse Deus est magnus in se, in eo quodammodo paruus est, cum contrario modo oporteat esse. Oportet enim hominem minui, ut Deus in eo crescat: iuxta illud præcursoris Ioan. 3. Illum oportet crescere, me autem minui.

Quòd sit magna iniquitas, se præferre alijs, quantum ad proximum.

IN proximum uerò iniquus est, qui se prefert alijs, dupliciter. ¶ Primo, quia præsumit proximū iudicare, in quo non habet iudicium, & contra prohibitionem domini, Matt. 7. Nolite iudicare, & non iudicabimini. & Apost. Rom. 14. Tu quis es qui iudicas seruum alienū? Domino suo stat aut cadit. ¶ Secundo, quia iniquè iudicat eum, & quasi habet stateram dolosam, cum pro uno peccato quod scit de proximo suo, ei præponit se, cum se sciat multa peccata cōmisisse. Præterea nescit circunstantias peccatorum in proximo, quæ multum possunt diminuere peccatum eius: nescit enim qua intentione fecit, utrum ex surreptione vel debilitate, utrū ex ignorantia uel ex certa scientia, ut in casu uel ex proposito, & utrū ex uehementia tentationis. Itē pro ridiculosa argumentatione, quā non auderet etiā recitare in scholis, proximum suū iudicat malū, uel pro aliquo leui signo. De hac statera, Prou. 11. Statera dolosa abominatio est apud Deū: qui sapiens esset, longe peccata sua maiora quàm aliorū æstimaret, cū melius cognoscat circunstantias peccatorum suum aggrauātes, quàm circunstantias quæ aggrauant peccata aliorū. vnde Ber. Qui perfectè semetipsum examinando intelligit, suo peccato nullius peccatū par esse existimat, ꝙ non sicut suū intelligit. Homini qui se præfert alijs qui de se solo bonam habet opinionē, quādoq; ita accidit, sicut accidit Amā, qui de se solo credebat ꝙ à rege esset honorandus, cū à rege esset suspēdendus, Esther 6. Cogitās Aman in corde suo, ꝙ nullū aliū rex nisi se uellet honorare, respōdit, &c. Et subditur, ꝙ suspēsus est Amā in patibulo quod parauerat Mardochæo: Mardochæum uerò quē Aman suspendere uoluit, rex honorari pręcepit. Sic ille qui alium iudicat, quandoque est condemnandus: & qui ab eo iudicatur, ad regnum est sublimandus.

De diuisione superbiæ affectus. Et primo de præsumptione, & de triplici damno quod ex ea prouenit. CAP. V.

Super-

SVperbiæ affectus, diuiditur in præsumptionem, & appetitũ propriæ excellentiæ. Primo igitur pſequemur de præsumptione. De qua primo ostendemus quantum præsumptio homini sit timenda. Secundo præsumptuosos homines fatuos esse. Tertio distinguemus diuersas species p̄sumptionis. ¶ Tripliciter potest ostendi quòd ualde timenda est præsumptio. ¶ Primo per hoc, ꝙ dominus cum tanto damno & iactura animarum uoluit huic morbo mederi. Ideo enim distulit incarnari longo tẽpore, ut præsumptio in homine destrueretur. Noluit enim uenire donec homo de lege naturali & scripta conuinceretur, quòd neutra iuuari potuisset. ¶ Secundo per hoc quòd dominus aliquãdo uiros sanctos permittit cadere in aliquod manifestum peccatum mortale, ne de se præsumant. August. Audeo dicere, superbis esse utile cadere in aliquod apertum & manifestũ peccatum, unde sibi displiceant, qui iam sibi placendo ceciderãt. Salubrius enim sibi Petrus quando fleuit displicuit quàm placuit quando præsumpsit. ¶ Tertio per hoc, quòd multiplex damnũ prouenit ex præsumptione: & est triplex damnum quod inde prouenit. Deus enim præsumẽti de se, auxilium suum subtrahit: subtracto Dei auxilio homo in bono non proficiet, & tandem in malo corruit. De primo, Iudith 6. Præsumentes de se & de sua uirtute glorianteshumilias. De secundo super illud Psal. Infirmata est, tu uerò pfecisti eam. Non firmaretur, inquit Augu. nisi infirmaretur. Idem: Multos impedit à firmitate præsumptio firmitatis. De ruina quam facit præsumptio, patet in Petro, qui uilius omnibus corruit, quia præ cæteris præsumpsit. De præsumptione eius Marci 14. Et si oẽs scãdalizati fuerint in te, sed non ego. & Luc. 22. Domine, paratus sum tecũ in carcerẽ, & in mortem ire. De ruina eius, Matt. 26. qualiter ad uocẽ ancillæ Christum negauerit. Vnde Aug. loquens ei: Vbi dixisti, sufficio, ibi defecisti: ubi tibi placuisti, ibi periisti.

De fatuitate illius qui de se præsumit.

FATVITAS uerò de se præsumentiũ ostẽditur, Primo p uerba scripturæ q̃ infirmitatẽ humanã ostendunt. 2. Cor. 3. Non ꝙ sufficiẽtes sumus aliquid cogitare ex nobis, &c. Si non sufficit homo ad bene cogitandũ quod minimũ est inter bona opera, quomodo sufficiet ad alia? Io. 6. Nemo ueniet ad me, nisi Pater meus traxerit illum. Itẽ dicit Eccles. Cãtic. 1. Trahe me post te, ubi dicit Bern. in persona ecclesiæ: Domine, scio me nequaquã esse puenturũ ad te, nisi gradiendo post te. Sed neq; hoc quidẽ, nisi adiutus à te. Ideo p̄cor ut trahas me post te. Beatus siquidem est, cuius auxilium

xilium abs te. Ascensiones in cor de suo disposuit in ualle lacrymarum, perueniturus quandoque ad te in montibus gaudiorum. Osee 13. Ex te perditio tua Israël: tantummodo ex me auxilium tuū. Et Psal. dicit homo: spiritus uadens, & non rediens. quia ꝑ se uadit homo ad peccatum, sed per se non redit. Nauis per se descendit in rapida aqua, sed per se non ascēdit. Piscis per se intrat in massam, sed non per se exit. Terra spinas & tribulos per se profert, sed non profert per se triticum. Sic homo per se potest facere malū, sed non bonum. Io. 15. Sine me nihil potestis facere. Vnde Aug. loquens de negatione Petri, dicit: Hic cognoscitur quàm uerū sit, Sine me nihil potest facere. Ecce ad unius auræ impulsum firmissima columna contremuit. ¶Secundo per collationem imbecillitatis nostræ ad fortitudinem hostium nostrorum: nos enim sumus quasi locustæ gigantibus infernalibus comparati, qui sunt hostes nostri. Valde ergo fatuus est, qui de se præsumit. In Deo tamē possumus etiam gigantes uincere. unde Origenes super Numeris, ubi loquitur de exploratoribus missis a Moyse. Vult dominus Iesus res mirabiles facere; uult de locustis superare gigantes; & de his qui in terra sunt cælestes uincere nequitias. ¶Tertio exemplis uirorum fortium, qui corruisse leguntur. Sicut exemplo Petri, Dauid, Salomonis, & similium. Greg. Dauid cadēte nemo superbiat. Multos legimus in mōte præsumptionis corruisse. unde multum fugiendus esset mons iste. unde Augustinus: Multum instrenuus est, qui illuc ire contendit, ubi multos corruisse conspicit. In monte hoc ceciderunt qui operantur iniquitatem. Præcipue potest agnosci fatuitas præsumentium de se per experientiam propriæ imbecillitatis. Leuem. n. correctionem uel modicum uerbum sustinere nequimus. Quomodo ergo magna præsumimus, qui modicum non possumus? Fatuitatem præsumentium de se insinuat nobis Salomon, Prou. 14. dicens: Sapiens timet, & declinat à malo: stultus transilit, & confidit.

¶*De quatuor speciebus præsumptionis.*

SEQVITVR de spēbus præsumptionis. Et possumus distinguere quatuor spēs ipsius. Prima spēs est, qñ aliquis ꝑsumit, qđ alii non præsumunt. Sicut illi qui noua præsumunt præferentes se ante necessoribus suis, & qui corā aliquibus sibi æqualibus, uel maioribus præsumunt quod nō ipsi. Ad hanc speciem præsumptionis uidetur referri illud Eccle. 32. Audi tacens simul & quærens, & in medio magnatorū loqui non præsumat. ¶Secunda est, qñ aliquis præsumit, de quo ꝑsumendū non esset. Vt cum aliquis

præsu-

præsumit de uiribus suis, uel de amicis carnalibus, uel de diuitijs Cōtra uidetur pertinere quod dicitur Ierem. 17. Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suū. Et subditur: Benedictus uir qui confidit in dño, &c. Et illud Esa. 36. Ecce confidis super baculum arūdineū confractū istum super Aegyptū; cui si innixus fuerit homo, intrabit manum eius, & perforabit eā. Et illud Prouer. 11. Qui confidit in diuitijs suis, corruet. ¶ Tertia est, cum quis præsumit aliquid ante tempus: ut cum quis præsumit de uictoria, qui est adhuc in pugna. Ad qđ refertur illud Iob 12. Memento belli, nec ultra addas loqui. Et illud 3. Regum 20. Non glorietur accinctus æquè ut discinctus. Et uocat glossa accinctū illum, qui indutus est armis, & adhuc est in acie. Discinctum uero, qui uictor est, & iam arma deposuit. Ad idem pōt referri ꝙ dixit quidam pater cuidam fratri dicēti: Ego sum mortuus mundo. Et si tu mortuus es, ait, pater diabolus tamen mortuus non est. Ad hanc speciem præsumptionis pertinet, quando aliquis præsumit de perfectione, qui adhuc est in inchoatione Quantumcunq; aliquis profecerit, semper reputare se debet incipientem. unde Eccl. 18. Cum consummauerit homo, tunc incipit, &c. Greg. in Moral. Nescit mens per torporem ueterascere, quę semper studet per desiderium inchoare. Idē, Si a bonis inchoatis nolumus lassescere, ualde necesse est, ut semper ea credamus nos inchoare. Vnde Dauid: Et dixi, Nunc cœpi, & Ier. 3. Patrem uocabis me, & post me ingredi non cessabis. Et Eccl. 43. A luna signum diei festi luminare quod minuitur in consummatione mensis. Sic uir iustus quanto perfectior efficitur, tanto in oculis suis minuitur. ¶ Quarta species pręsumptionis est, qñ aliqs præsumit quod est supra uires suas. Sicut cum aliqs pręsumit ꝙ exibit à peccato cum uoluerit, cum tamen casum in peccatum modo cauere non possit, de qua præsumptione Eccl. 29. Repromissio nequissima multos perdidit. De hac præsumptione dictū est amplius ultimo capit. circa finem, de Luxuria. Ad hāc ēt spēm pertinet, qñ aliquis insufficiēs recipit curam animarum, & ꝓmittit se alios à lupo infernali liberare, cum ipse iam sit in ore ipsius. Ad destruendum uitium pręsumptionis posuit dominus hominē iam formatum in paradiso: ut legitur Genesis 2. Ipse homo non posuit se ibi, imo etiam positus à Deo ibi stare non potuit. Quomodo ergo in cælesti paradiso se uiribus suis ponet?

De appetitu propriæ excellentiæ, quæ in tres species distinguitur. Et primo de appetitu dominij, & eius detestatione.

Dictum

Dictum est de speciebus præsumptionis, consequenter dicendum est de appetitu ꝓpriæ excellentiæ. Et cum sit triplex excellentia, scilicet excellentia dominii, & excellentia magisterii, & excellentia simplicis excessus, quando scilicet aliquis excellit alium in aliqua gratia, ita tamē quòd non est superior ad eum. Adhuc poterit distingui appetitus propriæ excellentiæ in tres species, scilicet in appetitum dominii, in appetitum magisterii, & appetitum simplicis excessus. De appetitu uero dominii, primo ꝓsequemur. Qui ideo peccatum est, quia locus dominii proprii excellentiæ locus Dei est, nec debet ab homine appeti. Naturaliter enim inter homines æqualitas esse debet, nec est homo subiectus homini, nisi per peccatum in bestiam sit conuersus, & sic quodammodo homine inferior sit factus. Vnde Gregorius in Moral. Non est homini data prelatio, ut dominetur hominibus, sed bestiis terræ, & uolucribus, & piscibus: id est, hominibus in eo quòd induunt faciem horum: ubi enim non delinquimus, pares sumus. & est sumptum illud de Genesis 1. super hoc uerbo, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, &c. Et subditur, Præsit piscibus, &c.

De his quæ faciunt ad detestationem huius uitij.

AD detestationē uerò huius uitij, Primo possumus uti dissuasionibus quæ faciūt scripturæ de hoc uitio, & de multis pauca ponamus. Vnde Eccles. 7. Noli quęrere ab homine ducatū, neque a rege cathedram honoris. Sicut ad regem specialiter pertinet ponere aliquem in regno suo, qui loco eius sit: & regi iniuriaretur, qui ab alio quàm à rege sine eius consensu obtinere uellet. Sic Deo iniuriam facit, qui ab alio quam à Deo dignitatē quærit. Item Ecclesiast. 7. Noli quærere fieri iudex, nisi uirtute ualeas irrumpere iniquitates: sicut in conflictu corporali, hostes ꝓcipue irruunt super regem: sic hostes spirituales, scilicet uitia & dæmones, irruunt præcipuè super illum, qui in dignitate est. Vnde oportet eū uirtutem habere dirūpendi eos. Vnde Hieronym. Caue honores, quos sine culpa tenere non potes. Sublimitas horum, magnitudo scelerum est. Et Gregor. in Pastoral. Pollens uirtutibus inuitus, & coactus accedet de regimen animarum. Si ille qui uirtutibus pollet, inuitus debet accedere, quid de illo qui uitiis sordet? Ille uno modo debet accedere: & si accedit, damnosum est & sibi & populo. De damno populi, Prouerbior. 28. Regnantibus impiis ruinæ hominum. Itē leo rugiens, & ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem. Item: Dux indigens prudentia multos opprimit per calumniā.

& Prou.

& Prouerbiorum 29. Cum impij sumpserint principatum, gemet populus. Damnum auté quod incurrit, qui cũ indignus sit, sublimatur: dicit August. In nullo sentio Deum ita iratum mihi, quàm in hoc quòd cũ indignus essem poni ad remum, positus sum ad amplustre, siue ad gubernaculũ in capite regiminis ecclesiæ. ¶ Secũdo ad detestationem huius uitij ualent exempla, & de multis exemplis pauca ponamus. Et primo exemplum Christi, de quo dicitur Ioan. 6. quòd cùm quidã uellent eum regem facere, fugit: quærentibus autem eum ad mortem, ultro se obtulit. Io. 18. Quærentes autem se ad regimen, fugit: ut ostenderet quod quibusdã potius expediret esse mortuos, quàm esse in loco dignitatis. Hoc ipsum confitentur aliqui nobiles & potentes, quòd potius expediret eis esse leprosos, quàm esse in statu in quo sunt. Hoc exemplo utitur Apostolus ad Heb. 12. Curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes remuneratorem fidei, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem. De August. similiter qui fugiebat ab omni ciuitate quæ non habebat episcopum, ne in episcopum raperetur. Inuenitur etiam de quodam nomine Gaufredo priore Clareuallensi, quòd quum electus eẽt in episcopum Tornacen. & ab Eugenio Papa, & abbate suo sancto Bernar. cogeretur onus episcopatus subire: ipse prostratus ad pedes abbatis, & clericorũ qui se elegerant, in modũ crucis, ait: Monachus fugitiuus si me eiicitis esse potero, Episcopus uerò nunquam ero. Cui laboranti in extremis, quidam monachus ei charus assistẽs ait: Chare mi, oro te ut si potes, statum tuum mihi post mortem reueles. Cui orãti post mortem eius, coram altari apparuit in uisione Gaufredus, dicẽs monacho: Ecce adsum Gaufredus frater tuus. Cui ille: Chare mi, quomodo est tibi? Cui ille: Bene: sed reuelatũ est mihi à sancta Trinitate, ꝙ si ꝓmotus eẽm in epm, fuissem ex administratione mala in numero reproborũ.

¶ *Quòd ambitiosis sit malè, peius, pessimè, dum tendunt ad dignitatem.*

TERTIO potest ualere ad detestationem huius uitii hoc, quòd ambitiosis male est dum ad dignitatem tendunt: peius est eis cum ipsam iam acquisierunt: pessimè erit eis cum punientur de hoc, quòd in dignitate malę se habuerunt. Quòd male sit ambitiosis, dum ad dignitatem tendũt, Primò patet ex uerbis Senecæ dicentis: Quæcunque eminere uidentur, quamuis pusilla sint, & tantummodo comparatione humillimorum extent, per difficiles & arduos tramites adeuntur. Confragosa ad fastigium dignitatis uia est. Item Philosophus: Hoc maximum malum habet

bet ambitio, quòd non respicit uel Deum, uel se, uel alios, sed p fas & nefas, & mille pericula ad dignitatem tendit quam appetit. Ambitiosus semper est pauidus. Timet enim ne quid dicat uel faciat, quod in oculis hominum displiceat, honestatem mentitur, humilitatē simulat, cunctis adulatur, cunctis inclinat, omnium est seruus & tributarius: grauem pugnam habet in se, dum iniquitas pulsat animum, & ambitio continet manum. Quòd autem ualde male sit ambitioso, cū iam habet dignitatem, multipliciter potest ostendi. Primo ex uerbis Bernar. dicentis: O ambitio ambientium crux, quomodo omnes torques, & omnibus places? Nil acerbius cruciat, nil molestius inquietat, nil tamen apud miseros mortales celebrius negotijs eius. Idem Seneca: Nemo ex his quos purpuratos uides, felix est: non magis q̃ ex illis quibus sceptrum uel chlamydem in scena fabulæ assignant. Qui in loco dignitatis sunt, sunt in maiori periculo, & quo ad corpus, & quo ad animam frequenter. Vnde Hieronymus: Honores secum pericula trahunt: cito periclitatur potestas, & quanto maior honor, tanto maiora pericula. Idem: Altissimi mōtes crebris fulminibus feriuntur. Vnde Augusti. Quanto in loco superiori, tāto in periculo maiori uersatur. Interdum principes propter magnum periculum in quo sunt nō audent etiam ire in propriam ciuitatem, nisi ab armatis circundētur, quod non est parua miseria. Vnde Tullius: Nonne millies melius est perire, quàm in sua ciuitate sine armatorum præsidio non posse uiuere? In maioribus etiam criminibus sunt frequenter qui præsunt. Vnde Ieremiæ tertio: Ibo ad optimates, & loquar eis. Ipsi enim cognouerunt uiam Domini, & iudicium Dei sui: & ecce magis hi simul confregerunt iugum, ruperunt uincula. Et in eodem cap. in fine: Inuenti sunt in populo meo impii insidiātes, quasi aucupes laqueos ponentes, & pedicas ad capiendos uiros. Sicut decipula plena auibus, sic domus eorum plenæ dolo. Ideo magnificati sunt & ditati in terra. Incrassati sunt, & impinguati, & præterierunt sermones meos pessimè. Vnde Seneca: Abstrahunt à recto diuitiæ, honores, & potentiæ, & alia quæ in opinione nostra sunt cara, pretio sui uilia. In maiori etiam labore sunt tales. Vnde signati sunt per duo operimenta superiora quæ in tabernaculo erant de pellibus arietum, propter æstuum & imbrium defensionem: de quibus habetur Exodi uicesimoquinto: Operimenta illa custodiebant operimentum inferius quod erat ualde pretiosum. Sic illi qui præsunt, custodiunt filios Dei, quos ipse tenerè diligit, nec uult incommoditatibus & uexationibus

bus exponi. Vnde Grego. Misericors Deus, quos tenere diligit, ab extremis actionibus abscondit. Nam & paterfamiliàs ad eum laborem seruos mittit, à quo subtiles filios suspendit. Et inde filii sine uexatione decori sunt, unde serui in puluere deturpantur. Capa pluuialis non ideo superponitur cæteris uestibus, quia charior habeatur, sed ut potius sola deturpetur: nec fit hoc principaliter ad utilitatem capæ, sed cęterarum uestium. Sic qui superior est, non debet se reputare cæteris meliorem. Debet etiam credere se in statu illo positum propter utilitatem populi, non propter honorē. Expedit enim ut unus homo moriatur pro populo, id est, laboriosæ uitæ & periculosæ exponatur, quæ est uelut mors quędam. Multi tamen sic fatui sunt, ut mortē istam appetant, & dulcedinē quietæ uitæ fastidiant. Vnde Gregorius. Cessationem à laboribus mūdi dominus imperat: sed uesana mens plus assequi aspera carnaliter, quàm tenere blanda spiritualiter gaudet. Habentes manna fastidiunt, & cœpas desiderant, quæ non sine lacrymis comeduntur. Præterea ambitiosi ex dignitate quam appetunt, non obtinent honorem, quem intendunt. Non enim honorantur ex dignitate, sed potius dignitas exhonoratur & deturpatur ab ipsis. Ideo egregie de Cæsare Tullius ait: Cæsar cum quosdam honorare uoluit, non ipsis honestauit, sed ornamento deturpauit. Boëtius: Quanto maior est dignitas, tanto despectiores improbos facit. At non impune. Reddunt nanq; improbi parem dignitatibus uicem, quas ipsi sua contagione maculant. Et licet ualde male sit ambitiosis, dum sunt in dignitate: deterius tamē erit eis cum pro abusione sua punientur. Vnde Hieronymus: in maiori gradu maior sine dubio pœna. Et Sapien. 6. Potentes autem potenter tormenta patiētur. Et Apocalypsis decimo octauo. Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum. ¶ Quarto potest etiam ad huius uitii detestationem facere hoc, quòd uitiū istud est ualde efficax ad homines capiendos. Vnde quidam: Plurima cum soleant hominum corrumpere mores, Fortius euertūt fœmina, census, honor. Idē: Quē res nec fœmina uincere possunt, Subiugat ambitio.

¶ Quinto, possumus etiam uti ad detestationem huius uitii, parabola illa Iudic. 9. Ierunt ligna, ut ungerent super se regem: dixerunt que oliuæ: Impera nobis. Quæ respondit: Nunquid possum deserere pinguedinem meam, qua dii utuntur & homines, & uenire ut inter ligna promouear? Dixerunt ligna ad arborem ficum: Veni, & super nos regnū accipe. Quæ respondit eis: Nunquid possum deserere dulcedin.m meam fru-

ctusque

ctusque suauissimos, & ire, ut inter cætera ligna promouear? Locutaque sunt ligna ad uité: Veni & impera nobis. Quæ respondit eis: Nunquid possum deserere uinum meum, quod lætificat Deũ & homines, & inter cætera ligna promoueri? Dixeruntque omnia ad rhamnum: Veni, & impera super nos. Quæ respondit eis: Si uerè me regem uobis constituitis, uenite & sub umbra mea requiescite. Ligna super se regem ungũt quando aliqui aliquem eligunt, ut eis dominetur. Notanter auté dicuntur eum ungere. Occasionem enim dant ut unctè & mansuetè debeat se habere erga eos, in hoc, quòd eum sibi pręficiũt, & sibi præponunt. Valde enim peruersum est eos exhonorare, qui eum in honore posuerunt, & potestate de manu aliorum accepta in oppressionem ierunt. Vtique peruersitas est figurata Matthæi uicesimoseptimo in hoc, quod milites præsidis accipientes arundinem de manu Christi, percutientes inde caput eius. In arundine enim quæ uacua est, intelligitur terrena potestas, quæ nihil soliditatis habet. Per oliuam, cuius pinguedine Deus hominesque utuntur, signatur aliquis ut misericors, qui oleo misericordiæ suæ paupertatem aliorum cõdit, & quasi impinguat, & lucem diuinæ gratiæ eodem oleo in se nutrit & conseruat. Talis prælationem refugit, timens ne occasione eius bonum amittat, quod accepit. In ficu intelligitur aliquis contemplatiuus iam dulcedinem Dei per contemplationem sentiens, qui prælationem refugit, quia timet dulcedinem, quã sensit, perdere. Scit enim quòd oportebit eum per sollicitudinem exteriorum extra se ire. Vnde Lucæ decimoquarto, Villam emi, & necesse habeo exire. dicit Glossa interlin. ab interna contemplatione, & ibidem dicit Glossa Augustini: In empta uilla dominatio notatur & superbia. Villam possidere, homines sibi subdere, uitium malum, uitium primũ. Per uitem propter uini feruorem intelligitur aliquis perfectæ charitatis & feruentis, qui prælationem similiter recusat, timens ne feruor charitatis in eo tepescat, propter aquam mundanæ curę superinfusam. Rhamnus autem est genus rubi asperum nimis, & aculeatum sicut sentes, & secundum Iosephum, ad impetum uẽti ignem naturaliter producit: & est primo molle, & post durescit. Vnde signat aliquem malum ambitiosum, qui spinis uitiorum spinosus est, qui spoliat subditos suos, sicut spinæ lana spoliant oues contingentes eas, qui ex se emittit ignem peruersæ conuersationis, quo se, & subditos comburat incẽdio infernali. Qui primo se subditis suis mollem exhibet & mansuetum, deinde uero durum, quia tyrrannicam

uitam exercet, talis regimen non recusat. ¶Responsio contra illud uerbum Apostoli, Si quis episcopatum, &c. quod ambitiosi pro se allegant. Poterit tamen uideri alicui quòd appetitus dominij malus nō sit, quum dicat Apostolus 1. ad Timotheum tertio: Si quis epatum desiderat, bonū opus desiderat. Sed nulla est obiectio ista, si quis uerbum Apostoli consideret diligenter. Non enim dicit apostolus, quòd si quis desideret episcopatum, quòd ipse bene faciat, uel quòd desiderium eius bonum sit: sed uult ostendere quid significetur hoc nomine episcopatus, qa nomen Græcum est. Vnde dicit Glossa super illum locum: Exponere uoluit Apostolus quid sit episcopatus, quia nomen est operis, non honoris. Græcum enim est, & inde dictum uocabulum, quia ille qui præficitur, superintendit curam eorum gerens. Scopos enim intentio est. Vnde episcopus Græcè, superintendens Latinè dicitur: ut intelligat se nō esse episcopum qui præesse dilexerit, non prodesse. Episcopus .n. est super suam & aliorum uitam intentio, nec ualet hoc argumentum, Si quis episcopatum, &c. ergo desiderium episcopatus est bonum: sicut non ualet, Latro qui uult furari bonam capam, desiderat bonam rem, quia bonam capam: ergo desiderium eius bonū est. Ibi eadem Glossa: Locus superior, sine quo populus regi nō potest, & si ita teneatur atque administretur ut decet: tamen indecenter appetitur. Vnde Hieronymus: Otium sanctum quærit charitas ueritatis, negotium iustum suscipit necessitas charitatis: quā sarcinam si nullus imponit, percipiendæ atque intuendæ uacandū est ueritati. Si autem imponitur, suscipienda est propter necessitatem charitatis, sed non deserenda est delectatio ueritatis, ne subtrahatur ipsa satuitas, & opprimatur illa suauitas. Patet ergo quòd non appetendus est locus dignitatis, 1. Corint. decimotertio: Charitas non est ambitiosa. Quid autem in dignitatibus homines appetant, utrum lucrum animarum, uel lucrum bursarum, utrū laborem, uel honorem, satis apparet, si honores & diuitiæ ab officijs ecclesiasticis separentur. Vnde legitur quòd mortuo Sixto papa, diu uacauit papatus, nec inuentus est, qui subiret illud onus: quoniam non habebat ecclesia diuitias, uel pompam secularē. His adiunctis tempore Syluestri illico ambitio nascebatur, & latè peruagabatur.

De appetitu magisterii.
CAP. VII.

DIctum est de appetitu dominij, consequenter dicendum est, de appetitu magisterii, de quo hoc ordine dicemus. Primo ostendemus ex quibus caussis appetitus magisterii possit

esse

esse culpabilis. Secundo ostendemus de magisterio curiosorum, quantæ sit uexationis & afflictionis. Tertio ostẽdemus quãti meriti sit ministeriũ magisterii, quod habent uiri quos regit timor & charitas Dei. ¶ Primum igitur notandum est, quòd appetitus magisterii culpabilis potest esse quinque de causis. Primo propter ignorantiam. quando scilicet aliquis præsumit docere, quod non addidicit. Vnde Iac. 3. Nolite plures magistri fieri fratres mei. Glo. nisi tantum discreti & in scripturis docti & Prouerb. 18. Qui prius respondet quàm audiat, stultum se esse demonstrat, & cõfusione dignũ. Vnde Sallustius: Postquam honores adepti sunt, tunc primum acta & præcepta maiorum legere incipiunt prepostéri homines. Eccles 32. Audi tacens, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia. Vnde Hierony. Cæteri qui uariam supellectilem & uilia opuscula fabricant, sine doctore esse non possunt quod cupiunt: quod medicorum est, promittunt medici, & tractant fabrilia fabri. Sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes uendicant. Et subditur: Hanc uniuersi præsumunt, lacerant, docent antequam discant. & Gregorius. Turpe est tunc solutionem quærere, quum debemus quæstionem enodare. Socrates cuidam interroganti, Quomodo posset optime discere, ait: Si nihil dixeris, nisi dixeris, quod bene scieris. ¶ Secundo potes esse appetitus magisterii culpabilis propter inhonestam uitam. Indignum enim est cælestem doctrinam esse in uase immumdo. Vnde Dauid: Peccatori autẽ dixit Deus, Quare tu, &c. Prouerb. 26. Quomodo si argento sordido ornare uelis uas fictile: sic tumentia labia cum pessimo corde sociata. Dignus irrisione esset qui argento uas fictile ornare uellet, si cum uellet ornare lutum, sordidaret argentum: sic irrisione dignus est, qui cum malus sit, tamen ad superbiã & uanã gloriam bona uerba dicit. Docens quodámodo obligat se ex doctrina sua ad bene faciendũ. Vnde super illud Iob 39. Aut circundabis collo eius hinnitum. dicit Gregorius: Collo equi hinnitus circundatur: quia ne ad peruersa opera prodeat, suis uocibus uita prædicantis obsidetur. Et super illud Prouerbiorum 3. Circunda eas gutturi tuo. dicit Glos. Virtutes docet circundari gutturi, quum uox potius in gutture fieri soleat: quia scilicet prædicationis uox de interius manat, sed exterius circundat: nam quo aliquos ad bene operandum & uiuendum excitat, eo ad bene agendum opera prædicationis seipsum ligat. Vnde Gregorius: Qui uerbũ Dei loquitur, prius studeat qualiter uiuat, & pòst ex actu colligat quæ & qualiter dicat. Et Ecclesiast. 29. Quæ

in manu habes, ciba cæteros. Ea in manu habemus, quæ opere implemus, & talia debemus prædicare aliis. & Ecclesiast. 29. Confirma uerbum, & fideliter age cum illo, & in omni tempore inuenies quod necessarium est. Bona operatio est uerbi confirmatio: mala uerò operatio, confirmatio est uerbi. Fideliter agit cum uerbo, qui quod prædicat, credere se ostendit, quia idem opere implet. Qui prædicat delectationem aliquam uenenatam esse & toxicatam, & tamen eandem sumit, non uidetur credere quod prædicat, nec fideliter agit cum uerbo.

¶*De doctrina bona, & uita mala.*

ET notandū quòd habere doctrinam bonam & uitam malam, ipsi habenti ualde est uerecundū & erubescentia plenum, & Deo displicet, & ecclesiæ multū nocet. ¶Primū multipliciter potest ostēdi. ¶Primò ex hoc, quòd illi qui bene docet & male uiuit, quasi defert lucernam ante se, quia immunditiam suam ostendit. Dauid: Lucerna pedibus meis uerbum tuum, &c. Prouerb. 6. Mandatum lucerna est, & lex lux est. Item talis de bello fugit, & tamen ad pugnandum strenuè alios exhortatur. Item literas etiam propriæ dānationis publicat. unde Apostolus ad Romanos 1. In quo alium iudicas, teipsum condemnas. Itē in libro Prosperi: Bene loqui, & male uiuere, nihil aliud est, quàm seipsum sua uoce damnare. Talis sibiipsi contradicit, & seipsum cōfundit. unde Hieronymus: Non cōfundant opera tua sermonem tuum, ne cum in ecclesia loquaris, tacitus quilibet respondeat: Cur ergo hoc, quod dicis, ipse facis? Delicatus magister est qui pleno uentre de ieiuniis disputat. Accusare auaritiam etiam latro potest. Sacerdotis Christi mens manusque concordent. Talis opere destruit, quod uerbo ædificat. Ecclesi. 34. Vnus ædificās & alius destruens, quid prodest illis nisi labor? Talis habet linguam longe maiorem manu, quod sine dubio monstruosum est. unde Gregor. Monstruosa res est manus remissa, & lingua magniloqua. De tali ironicè solet dici illud Genesis 27. Vox quidem uox Iacob est, sed manus, manus sunt Esau. Quòd hoc autem multum displiceat Deo, potest ostendi ex hoc, quod dominus maledixit ficulneæ habenti folia sine fructu: ut legitur Matthæi 21. Ficulnea enim habens folia sine fructu, est prædicator habens uerba sine bonis operibus. Item ostendi potest ex hoc, quòd dominus tot maledictiones faciebat Scribis & Pharisæis, qui habebant folia uerborum sine fructu bonorū operum. Quas maledictiones habes Matth. 23. Quòd autem ualde noceat hoc ecclesiæ Dei, multipliciter potest ostendi. Primo per hoc, quòd do-

ctrina

ctrina ecclesiæ in eis non habet talem uirtutem, qualem deberet habere. Vnde authoritas: Qui nō ardet, non incendit Gregor. Magis ualet ad prædicandum sancti amoris conscientia, quàm exercitati sermonis scientia. Idem: Nulla est dulcedo linguæ, nisi côdiatur sapore uitæ. item Gregor. super Ezechiel. Sermo dulcedinem non habet, quem uita reproba intra conscientiam remordet. Idem Illi soli de Deo dulciter loqui uoluerunt, qui eum cordis uisceribus dilexerunt. Item: Sermo Dei contemptibilis redditur hominibus per uitam malam prædicantium. Vnde Gregorius: Cuius uita despicitur, restat ut eius prædicatio contemnatur. Ipse etiam ueritas suspecta redditur hominibus. Quis.n. crederet alicui qui aliquam uiam assereret latronibus plenam esse, & neminem posse transire per eam absque spoliatione & iugulatione, si post assertionem illam eandem uiam eligere uellet? Idem, Quis nō haberet suspectam exhortationem insequendi hostes factam ab eo quem sciret esse ex parte hostiū? Propter malam uitam eorum qui habent instruere alios, multa mala euenerunt ecclesiæ Dei. Vnde Thren. 4. Non crediderunt reges terræ, & uniuersi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hostis & inimicus per portas Ierusalem, propter peccata prophetarum eius, & iniquitates sacerdotum eius, qui effuderunt in medio eius sanguiné iustorum, effuderunt, inquam, suo malo exemplo. ¶ Tertio, potest esse culpabilis appetitus magisterij propter hoc, quod appetitur, quod proprium est Dei, s. magisterium. Occasionem addiscendi potest dare homo homini, sed propriè non docet nisi Deus. Vnde Augustinus: Magisteria forinsecus adiutoria quædam sunt & admonitiones: sed cathedram habet in cœlo, qui corda docet. Aliud est oculis materiam ministrare, quæ uidetur, & aliud est uisum conferre oculis. Ad doctores forinsecos pertinet materiam ministrare illis qui addiscunt, sed ad interiorem magistrum pertinet, ut ad uidendum sensum cordis aperiat: & sicut oculus & res obiecta non sufficiunt, ut uisus in actu fiat nisi oculus illuminetur: sic præter discipulum & forinsecum doctorem, necessarius est sol iustitiæ, à quo intellectus illuminetur. unde postquam aliquis audiuit à doctore forinseco, ipse antequam acquiescat consulat magistrum interiorem. Quòd autem Dei sit propriè magisterium, multis testimonis scripturæ potest ostendi. De quibus pauca sufficiat ponere. Legitur Matth. 23. Nolite uocari Rabbi: unus est enim magister uester. ubi dicit Gloss. interlin. Ne quod Deo debetur, uobis presumatis attribuere. Gloss. Vnus

est qui illuminat hominem, quod non alius homo: sed tantum exercet docendo, non intellectu n p̄stat. Item gloss. Magister ex cōsortio ueri magistri tanquam eius nuntius, & pro reuerentia ipsius à quo mittitur, honoratur. Item Prouerbior. 2. Dominus dat sapientiam, & ex ore eius prudentia & scientia. & Ecclesiastic. 1. Omnis sapientia à domino Deo est. & Ioann. 6. Et erunt omnes docibiles Dei, ubi dicit gloss. Testantur prophetiæ, omnes homines illius regni, id est, Christianæ fidei, esse docibiles Dei: & quia si homines foris loquuntur, tamen solus Deus sensus aperit intus. Item Ioannis 14. dicitur de Spiritu sancto, ille uos docebit omnia. & 16. Docebit uos omnem ueritatem. Interlin. Intus sine sono. Sic fit & alijs sanctis Itē 1. Ioan. 2. Non necesse habetis ut aliquis doceat uos: sed sicut unctio eius docet uos de omnibus. glo. Nemo docenti tribuit quod ex ore docens intelligit. Nisi enim intus sit qui doceat, lingua doctoris exterius in uanum laborat: nec tamen doctor taceat, sed quod potest agat. Ad idem ostendendum ualet quod dicit Philosophus, quòd studium est expectatio diuinæ illuminationis. Idem: Impossibile est de pellibus caprarum aut ouium haurire sapientiam. Ideo oratio præmittenda est ab his qui studere uolunt. Sapientia enim Dei donum est. Nec debet aliquis tentare rapere eam uiolentia laboris, uel studij, irrequisito domino. Iacob. 1. Si quis indiget sapientia, postulet à Deo. & Augustinus: Oratione melius soluuntur dubia, quàm inquisitione alia. ¶ Quarto potest esse culpabilis appetitus magisterij, quia homo appetit esse superior illo, quem natura genuit sibi æqualem. Vnde Augustinus, Hominem homini subdi, nō natura est hominis bene instituti, sed pœna dānati. Aequalitas multum placet Deo. unde Dauid: Mirabile templum tuum in æquitate. ¶ Quinto, potest esse culpabilis appetitus magisterij, si propter uanam gloriam appetatur. Sic faciebant Scribæ & Pharisæi. unde Matthæi. 23. Amant primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & uocari ab hominibus Rabbi.

¶ *De afflictione magisterij curiosorum.*

DICTVM est ex quibus causis possit esse culpabilis appetitus magisterii, nunc dicendum est quantæ afflictionis magisteriū curiosorum sit. Quod satis ostendit nobit Salomon Ecclesia. 1. dicens: Proposui in animo meo quærere & inuestigare sapienter de omnibus quæ fiunt sub sole. Hanc occupationem pessimā dedit Deus filijs hominum, ut occuparentur in ea. Alia translatio habet, hanc dissensionem pessimam.

mam. Studium curiosorum dici potest occupatio mala, peior, & pessima. Mala propter afflictionẽ tam corporis, quàm animæ, quæ est ibi, & præcipuè ista afflictio ubi parua uel nulla utilitas est.

Vnde Sene. Quid te torques in illa quæstione, quam utilius est cõtempsisse, quàm soluere? Idem: Nullius rei difficilis est inuentio, nisi illius cuius inuentæ hic nullus est fructus inuenisse. Peior uerò est propter contemptores sapientiæ, & fastidiosos auditores. De contemptu sapientiæ habetur Prouerb. 1. Sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt. Ideo despicitur sapientia à stultis, quia ab eis non cognoscitur. Sicut aurum & argentum à brutis animalibus conculcantur, quia ab eis non cognoscuntur. De contemptu etiam sapientiæ dicit Seneca: Ad sapientiam quis accedit, quis dignam iudicat, nisi quam in transitu nouerit? Quis philosophum aut ullum liberale studium respicit, nisi cum aliquis pluuius interueniat dies quem perdere libet? Nihil itaque inuenitur ex his q̃ parũ inuestigata antiqui reliquerunt. At si hic iuuentus sobria incumberet, hic maiores docerent, minores addiscerent, uix ad fundum ueniretur ubi ueritas posita est, quam nunc summa & leui manus quærimus. Dicit iterum Seneca: Fastidientis stomachi est multa degustare. Quidam auditores adeo fastidiosi sunt, quòd non possunt sustinere quòd aliquid eis dicatur, quod aliàs audierunt, licet illud nesciant. ¶ De quibus mirum est, quomodo ipsi possunt audire missam de beata Virgine quã toties audierunt. Pessima uerò occupatio est propter multiplex periculum quod ibi est. difficile. n. est, docentes à superbia & uana gloria non seduci. Etiam pedibus apostolorum, i. affectibus dicitur puluis uanæ gloriæ adhæsisse. De hoc periculo habetur Matth. 4.

Super illud, Et statuit illum supra pinnaculum templi. Ibi. n. dicit Gloss. In eo loco Christum tentat, in quo multos deceperat. Et alia Glo. Ibi erant sedes doctorũ unde populo loquerentur, ubi multos capit uana gloria honore magisterij inflatos. Aliud periculum est infidelitatis in Deum.

Frequenter. n. magistri Deo infideles sunt in talento sibi commisso. Eodem. n. pretio quo ipsi emunt cuprum, quandoque possunt emere aurum. Et eodẽ labore possunt hr̃e ædificatiua quo ipsi acquirunt inflatiua. ¶ Tertium periculũ est impietatis in proximũ. Frequẽter. n. magistri uolunt cauillationibus inutilibus intẽdere, quàm fratres suos q ad mortẽ trahantur eripere. Sen. Securius est munita conquirere cũ hostis instat a tergo, & mouere iussus est se miles &c. Necessitas excutit quod pax otiosa collegit. Demens merito uideretur, si cum sa-

xa in munimentum, senes fœminæq; congererent, cum iuuētus manu portis armatæ expectaret, sederem otiosus, & huiusmodi quæstiunculas ponerē: Quòd nō perdidisti habes: cornua non perdidisti: ergo cornua habes. Nō uacat ad istas ineptias. Ingens negotium in manibus est, mors me sequitur, fugit uita, aduersus hæc me doce.

¶ *De merito bonorum doctorum, & triplici genere hominum.*

SEQVITVR uidere quanti meriti sit ministerium bonorum doctorū, quos timor Dei & charitas regit. Ad cuius rei euidentiam notandum est, ꝙ triplex est genus hominum. Alij.n. sunt indocti, alij sunt docti: non tamen adeò ut sufficiant docere alios: tertij uerò adeo docti sunt ut docere possint. Primi miseri sūt ī uita ista. Quodāmō.n. brutis inferiores sunt. Vñ Boetius in libro Cōsolat. Humanæ naturæ ista conditio est, ut tunc tantum cæteris rebus excellat, cum se agnoscat: eadē tamen infra bestias redigitur, cum se nosse desierit. Nam cęteris animātibus sese ignorare naturæ est, homini uerò non conuenit. Ad idem facit quod legitur Canticor. 1. Si ignoras te, ô pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post uestigia gregum tuorum. Sponsa si se ignorat, post greges uadit: quia quodammodo iumētis miserior fit. Miseriores autem sunt indocti, quando moriuntur. Prouerbiorum 10. Qui indocti sunt, in cordis egestate moriētur. De merito uero eorum q̃ docti sunt, legitur Daniel. 3. Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splēdor firmamenti: & q̃ ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in ꝑpetuas æternitates. Sicut.n. stellæ ualde splendidiores sunt, q̃ firmamentum: sic maior est gloria docentium alios, q̃ eorum qui non docent. Præcipuè tamen utile est docere eos qui alios possunt docere. Vno seruo pigro & nequam obijcitur Matt. 25. ꝙ oportuit pecuniam dñi sui committere numularijs. ubi dicit glo. Numularij sunt, qui prædicationē auditā uolunt uerbis & opere exercere. Et ꝙ ualde utile sit docere tales, q̃ docere alios homines, si bene & fideliter doceātur, manifestum potest esse ex hoc, quòd maior utilitas potest sequi ex eruditione unius talium, quàm ex eruditione mille aliorum.

De appetitu simplicis excessus.

CAP. VIII.

DIctum est de appetitu dominij, & de appetitu magisterij. Nunc dicendum est de appetitu simplicis excessus. Hoc uitio laborant illi qui uolunt excedere alios in diuitijs, uel pulchritudine, uel in aliquo alio bono, nec uellent aliquem sibi æquari. Ad hoc uitium uidetur pertinere illud quod legitur Lucæ 22. Facta est contentio inter eos quis eorum uideretur esse maior. ¶ Ad

detesta-

detestationem uerò huius uitij, Primò, uidetur facere hoc, quòd hoc uitiũ peccatum est malitiæ. malitiam enim hic intelligimus affectionem alieni mali. Qui.n. uult excedere alios, per consequens non uult excedi ab aliis, & sic uult malum aliorum. Vult.n. aliorum paruitatem, quia quodã modo facit ad hoc ut sua magnitudo uel sic appareat. Secundo potest ualere ad detestationem huius uitii hoc, quòd ipsum reddit animum ualde mutabilem. Quando enim ille qui laborat hoc uitio, respicit aliquem quem ipse excedit, ipse inaniter lætatur: quando uero aliquem à quo excedit uel, tristatur, & sic modo tumet, modo dolet, modo inflatur, modo tristatur. Hanc mutabilitatem insinuat nobis Senec. dicẽs: Magnitudo certum modum non habet: comparatio autẽ tollit eam aut deprimit. Nauis quæ in flumine magna est, in mari paruula est. ¶Tertium uitium est quasi quædam fames insatiabilis. Nunquam enim impletur desiderium eius qui omnes alios uult excedere: quia si excedit unum, exceditur ab alio. Præterea si excedit aliquem in aliqua gratia, exceditur ab eodem in alia gratia. Præterea excessus quem ipse appetit, ad malum suum est. Sicut enim abundantia humoris in aliquo membro apostema solet generare: sic excessus in hominibus apostema generat superbiæ. Et sicut fatuus esset, qui uellet unum oculum alium excedere, cum secundum naturam debeãt æquales esse: sic fatuus est, qui desiderat ut ipse alios excedat. Profectum proprium potest quis desiderare, sed etiam debet ei placere profectus aliorum, quo ei æquentur. Debent omnes filii Dei uelut fratres amare æqualitatem & similitudinem. Vnde legitur de ipso filio Dei, ad Hebr.2. quòd debuit fratribus per omnia assimilari. & Ecclesiastic.32. Rectorem posuerunt: noli extolli, esto in eis quasi unus ex ipsis.

De speciebus superbiæ exterioris. Et primò de superbia in corpore.

Cap. IX.

Dictum est de superbia interiori, consequenter dicendũ est de superbia exteriori. Vocatur autẽ superbia exterior aliquid extrinsecum, quod à superbia interiore procedit, & eam ostendit. Et potest distingui ista superbia secundum diuersitatem rerum, in quibus superbia hominum potest apparere. Potest autẽ apparere superbia hominum uel in ipso corpore, uel in lectis, uel in equis, uel ornatu, uel amplitudine familiæ, in conuiuiis, in ædificiis, in deauratis libris, & in cantu. Et primo prosequamur de superbia illa quæ in ipso corpore apparet. Quæ potest distingui secundum diuersitatem membrorum quę sunt in corpore: scilicet oris, oculorum, narium, colli, &

sic

ſic de cæteris membris. Ad ſuperbiam oris pertinet illud Pſalmi. Diſperdat dominus uniuerſa labia doloſa. Et illud Prouerbiorum 14. In ore ſtulti uirga ſuperbiæ. Stultus enim uerbis ſuperbis quaſi quadam uirga homines cedit. De ſuperbia narium Eſaiæ 2. Quieſcit ab homine cuius ſpiritus eſt in naribus eius. De ſuperbia oculorum Eccleſia. 23. Extollentiam oculorum ne dederis mihi. Et Prouerbiorum 6. Oculos ſublimes deteſtatur dominus. Et Pſal. Neque elati ſunt oculi mei. De ſuperbia colli uel ceruicis, Iob 15. Currit aduerſus Deũ erecto collo. Et Pſalm. Dominus iuſtus concidet ceruices. De ſuperbia aliorum membrorum, Eſaiæ 3. Pro eo quòd eleuatæ ſunt filiæ Sion, & ambulauerunt collo extenſo, & nutibus oculorum ibãt, & plaudebant, & ambulabant pedibus ſuis, & compoſito gradu incedebãt, decaluabit dominus uerticem filiarum Sion, & dominus ceruicem earum nudabit. Cõtrà Ezech. 1. Pedes eorum pedes recti, &c. Et loquitur de quatuor animalibus, quatuor Euangeliſtas præfigurantibus. Doctores enim ueteris legis habuerunt pedes ſeruorum, dũ pro terrenis Deo ſeruiebant. Sed doctores nouæ legis habent pedes rectos, qui cæleſtia promittunt. Vnde, beati pauperes ſpiritu. Item, agite pœnitentiam, &c. Vnde de eis dicitur Eſa. 52. Quàm ſpecioſi pedes euangelizantis pacem, annuntiãtis bona. In ueteri lege annuntiãtur uerba bona, ſcilicet æterna. Similiter doctores nouæ legis pedes habent rectos. Cant. 7. Quàm pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis. Eccleſia filia principis, id eſt, cæleſtis regis, cuius ancilla fuit ſynagoga. Eccleſia etiam recipit ſpiritum adoptionis filiorũ, ſynagoga uerò ſpiritum ſeruitutis. In calceamentis autem ſunt pulchri greſſus eccleſiæ, quia calceati ſunt exemplo Chriſti & Apoſtolorum. Nota quòd ſponſus eccleſiæ uolens totam eccleſiam pulchram eſſe, lauit pedes eius, & de quorum inquinatione præcipuè timebat. Vnde diligenter debet pedes, id eſt, affectus cuſtodire. Canticor. 5. Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Non debet iam eccleſia uel fidelis anima pedes ſuos ponere, niſi ubi ſunt florida & uiridia. Florida ſunt merita. In floridis enim eſt ſpes fructus. Viridia ſunt æterna præmia. In uirore enim intelligitur æternitas. Vnde pedes ſanctorum ſuorum ſeruat: pedes enim cuſtodiendi ſunt ne calore adurantur, quod malo exẽplo frequenter accidit, & ideo diſcalceandi ſunt. Exod. 3. Solue calceamenta de pedibus, &c. Qui tẽpore negligentiæ frigeſcunt, exemplis ſanctorũ calceandi ſunt. Exo. 12. Calceamenta in pedibus habebitis. Qui agnũ paſchalem comedit, Dominicam imitatur paſſionem,

nem, ad quod multum ualent exẽpla sanctorum. Si pedes collisi sũt per iram uel odium ad proximũ, tunc butyro diuinæ misericordiæ sunt ungendi & considerationis misericordię quã nobis Deus exhibuit, & est exhibiturus si misericordiam proximo impẽdamus. Iob 29. Lauabam pedes meos butyro, & petra fũdebat mihi riuos olei. Hęc petra Christus est, qui riuos misericordiæ multiplicis nobis fundit. Si luto uoluptatis inquinati sunt pedes, lauãdi sunt aqua lacrymarum uel tribulationis pœnitentialis. Io. 13. Vos debetis alter alterius pedes lauare. Si pedes aspersi fuerint puluere inanis gloriæ, excutiendi sunt. Matt. 10. Excutite puluerem de pedibus. Legitur etiam de Iacob Genesi. 49. q collegit pedes suos super lectulum.

De superbia ornatus, & his quibus uti possumus contra eam.

CAP. X.

CVm ornatus possit esse diuersarũ rerũ decor, ut hoĩum uł locorum, & multorũ aliorũ: Primo ponemus ea, qbus possumus uti cõtra sup̄biam ornatus humani, & uirorum, & mulierũ. Cõtra hãc superbiam primo possumus uti uerbis sanctorũ & sapientum. De qbus pauca ponere sufficiat. Eccles. 11. In uestitu ne glorieris unquã, nec in die honoris tui extollaris. Et 1. Tim. 2. Volo mulieres orare in habitu ornato, cũ uerecundia, & sobrietate ornãtes se non in tortis crinibus, aut auro aut margaritis, uel ueste pretiosa sed quod decet mulieres promittentes pietatẽ per opera bona. Habitum ornatum, in quo uult Apostolus mulieres orare, uocat gl. religionem earum ornantem eas. Vult ẽt eas ornatas eẽ alijs uirtutibus, cum uerecundia uultus, ut non sint attritæ frontis ut meretrices. Vult eas esse sobriæ mẽtis. Vult ẽt eas esse ornatas non in crinibus tortis. i. crispis, &c. Vel non ornantes se auro, &c. scilicet ut semper hæc crinibus intorqueantur. Item 1. Petr. 3. Mulieres subditæ sint uiris suis. Et subditur. Quarum tamen non sit exterius capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti uestimentorũ cultus: sed qui absconditus est, homo cordis in incorruptibilitate modesti & quieti spiritus. Super quem locum talis glo. habetur, sicut Cyprianus ait: Serico & purpura indutæ Christum induere non possunt. Auro & margaritis & monilibus adornare, ornamenta cordis & pectoris crediderunt. Quod de illis indubitanter uerum est, quæ ad capiendas animas ornant se, Et subditur in gl. quòd si Petrus etiam mulieres admonet coercendas, & ad ecclesiasticam disciplinam religiosa obseruatione moderandas, quę excusare possunt cultus suos per maritos: quanto magis id obseruare fas est uirginem, cui nulla ornatos sui competat ue-

stia

nia? Item 1. ad Timot. 6. Habētes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus. Contenti debemus esse tegumento, non quærere ornamentum. Item Apoc. 18. Vhæ uhę ciuitas illa magna, quæ amicta erat purpura, & bysso, & cocco, & deaurata est aura, & lapide pretioso, & margaritis: quoniam una hora destitutæ sunt tantæ diuitiæ. Item Augustinus: Tibi uestis purpurea circūdetur nō ad pulchritudinem, sed propter necessarium tegumentum, ne dum exquisitis uestieris, alteram turpitudinem assumas. Ideo dicitur, Vestis purpurea, &c. quia sordes potest homo in uestimentis uitare. Vnde dicitur de August. Vestimenta eius & calceamenta nec nitida nimium, nec abiecta plurimum. Hier. Ornatus & sordes pari modo fugienda sunt: q̃a alterum delicias, alterum gloriam redolet. Senec. Non splendeat tota, nec sordeat quidē. Hieron. Nec affectatæ sordes, nec exquisitæ deliciæ laudem pariunt. Si tamen uestem sordidam pro Christi amore quandoque oporteat ferre, non est curandum, cùm propheta uiderit Iesum sacerdotem magnum indutum sordidis uestimentis. Et cum dominus immunditiam corporalem non reputet immunditiam. Matthæi 15. Non quod intrat in os coinquinat hominem. Et iterum: Non lotis manibus manducare, non coinquinat hominem. Et in ueritate immunditia corporis uera immunditia esse non uidetur: consputum quasi mundum iudicatur, dum est in ore: quàm citò est extra, immundum iudicatur. Senec. Argumentum bonæ uoluntatis grabatus & pannus. ubi apparuerit aliquē nō necessitate hoc pati, sed uelle. Idem: Nemo nascitur diues: quisquis exit in lucem, uisus est lacte & panno esse contentus.

De exemplis quæ dissuadent ornatum superbum, & humilem suadent.

CAP. II.

SEcundo possumus uti contra superbiam ornatus exemplis. Multa autem sunt quæ exemplo suo dissuadent nobis superbū ornatū, & suadent humilē habitum. Primo suadet nobis hoc ipse de⁹. Et hoc dupliciter. ¶ Primo ĩ plasmatione hominis. Voluit. n. Deus pretiosum spiritum uili sacco carnis abscondere. Nec est uerisimile q̃d uoluerit corpus quod uile est, pretiosum tegumētum habere, qui pretioso spiritui uile tegumentum uoluit dare. ¶ Secundo in hoc quòd parentibus nostris post peccatum tunicas pelliceas fecit, ut legitur Genes. 3. Ad idem etiam monemur diuersis exemplis hominum. De quibus licet sint multa, pauca ponere sufficiat. unde Augustin. de ipso dicit: Fateor, de pretiosa ueste erubesco. Ester 14. Domine, tu scis quòd abominer signum superbiæ & gloriæ, quod est super caput

put meum in diebus ostentationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentii mei Meritò abominabatur Esther signum superbiæ, quia signum est diabolicę subiectionis. Diabolus enim est rex super omnes filios superbiæ: ut dicitur Iob 41. Et sic dicit Gregorius: Euidentissimum signum reproborum est superbia, humilitas electorum. Sicut ergo aliqua nobilis persona merito dedignaretur, si uilis persona signum seruitutis poneret in capite eius, & sic duceret eam per ciuitatem: sic regina Esther, quæ cor nobile habebat, abominabatur signum superbiæ quod in capite suo erat. Notanter dicit quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ: ornatum enim suum non ferebat, nisi quando regi marito suo se ostendebat. In quo mulieres nostri temporis multum sunt ei dissimiles, quæ cum sunt cum maritis, non curant de ornatu: quando uerò in publico uolunt procedere, uolunt esse ornatæ, & tamen dicunt quòd ornant se propter maritos suos. Detestabatur etiam Esther ornatum capitis sui, quasi pannum mēstrui. Et merito: melius enim esset ferre peplum sanguine alicuius animalis cruentatum, quā ad uanam gloriam, uel superbiam croceatum, excepto scandalo. Vitta enim ad uanam gloriam croceata, peccati sanguine quodammodo intincta est, qui sanguis deterior est quocunque sanguine animalis. Item Iob 15. Saccum cō sui super cutem meā. Talis deberet esse uestis ad minus pœnitentium. Vnde Ionæ. 4. Vestiti sunt Niniuitæ saccis à maiore usq; ad minorem. Et peruenit uerbum usque ad regem Niniue. Et surrexit de solio suo, & abiecit uestimentum suum à se, & indutus est sacco. Item Matthæi. 3. Ipse Ioannes habebat uestimentum de pilis camelorum. Antiqui etiam tegebantur uel sacco uel cilicio. Maria etiam Aegyptiaca nuda in nemore latitabat. Si obiiciatur de pellibus tabernaculi rubricatis & hyacinthinis: ad hoc respondet Hieronymus sic: Olim ista approbantur, quando sanguis pecudis remissio fuit peccatorum. Nunc autem pauper dominus suam paupertatē & simplicitatem in ecclesia consecrauit. Et subdit: Si hoc iudaizando reuocas in templo, reuocemus cruorem immolatorum. Ad idem etiā monemur exemplo mercatorū, qui quando torsellum est de panno pretioso, faciunt ipsi cooperturam de burello. Quis fatuum non iudicet illum, qui uelit torsello pretiosam facere coopertu ram? Ad idem etiam monemur exemplo ipsius sapientiæ, quæ in personis contemptibilibus sæpe se abscondit. Vnde Sapiens: Sæpe enim sub pallio sordido sapientia. Vade, & tu fac similiter,

meruit, lit sub humili habitu abscondas te. Ad hoc etiam monet nos ipsa natura, quæ sub terræ uilitate aurum & alia pretiosa abscõdit, & sub uilitate corticis dulcedinem nuclei habet.

De duodecim stultitiis se ornantium. CAP. XII.

TErtio ualet contra superbiã ornatus, si ostendantur multiplices stultitiæ ornantium se. ¶Prima est, quòd exteriora sua uilia interioribus, quę pretiosa sũt, præponunt: unde quasi paraturam pomi ipsi pomo eligunt. Quando unum pomum datur duobus, & alter parat, nonne stultus esset si paraturam detineret, alii uerò daret totum? Item si paraturam daret suo socio, & sibi retinueret totũ residuum, fatuus esset qui portionem acceptaret. Sed portionem à diabolo factam sti similem multi acceptant. Ornatum enim exteriorem, qui paraturæ pomi similis est, quæ quodãmodo est depicta (habet enim candorem & ruborem) multi præponunt animæ suæ: & sic quasi uilem coopertura m prætioso torsello præponunt. Diabolus enim non curat nisi de torsellis: id est, de animabus. Genesis decimoquarto dicit rex Sodomorum, qui figuram tenet diaboli, ad Abraham: Da mihi animas, cætera tollę tibi. Istam stultitiam superbiæ innuit glossa super illud Ioannis sexto: Eũ, qui uenit ad me, non eiiciam foras. Superbi est foras eiici, qui nihil habet in interiori bono, nec hic, nec in futuro. ¶Secunda est, quòd ipsi ordinem Dei peruertunt in seipsis. Volũt enim quòd ancilla habeat ea quæ dominæ sunt, & econtrario. Carnem enim quæ ancilla est, ornant, & deliciis pascunt, & oportet, ut fiat quod ab ea imperatur, licet mors animæ inde debeat sequi. Econtrario anima quæ domina fame & siti affligitur, & male induta est, & ad præceptum carnis operatur: quod est ualde magna peruersitas. unde Bern. Dominam ancillari, & ancillam dominari, magna abusio & nimis magna est. Si quis assereret se fuisse in terra aliqua, in qua dominæ omnino se haberent ut ancillæ, quum diceret, uix crederetur sibi. Sed in ueritate terra illa patria ista est. In ea enim ferè per totum annum fit festum ancillarum, q alicubi consuetum est fieri in festo beati Vincentii. Tunc enim accipiunt ancillæ uestes dominarum suarum. Ista peruersitas similis est illi, quam ponit Salomõ Ecclesiast. 10. seruos in equis, & principes quasi seruos ambulantes super terrã. & peruersitas ista est ualde magna nociua ecclesiæ Dei. Vnde Prouerbiorum trigesimo: Per tria mouetur terra, & quartum quod sustinere non potest, per seruũ cum regere cœperit. ¶Tertia, quòd ipsi ualde carè emunt quod nihil ualere sciunt scilicet

ſcilicet uanam gloriam, quæ non ualet eis, nec quo ad animas, quũ animabus ſit ualde nociua, nec quo ad corpora. Ioan. 8. Si glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt: nihil, inquã, in ualore. ¶ Quarta eſt, quod ipſi plus expendunt ut paſcãt oculos aliorum, quàm ut paſcant uentrem ſuum. Seneca: Non ſunt homines ad pompã dentibus, & ore, & uentre contenti, oculis quoque guloſi ſunt. Si quis eat per aliquam ciuitaté, plures artifices inueniet operantes, ut paſcant oculos, quàm qui paſcant uentrem. Vnde dixit quidam, mundum eſſe animal mirabile, qui maiores habet oculos, quàm uentrem. Potius uolunt homines bona ſua perdere, & diuitibus hominibus quaſi per oculos ponere, quam os Dei in pauperibus famelicum paſcere. Vnde Bern. Inueniunt curioſi quo delectentur, & non inueniunt miſeri quo ſuſtententur: cum periculo animæ ſuæ acquirũt, unde oculos hominum delectant. Mira fatuitas eſt, quum uidens in pulchritudine rei uiſæ habeat delectari naturaliter potiùs quàm res uiſa, eò quòd uidetur melius pertinere ad inſpicientes pulchritudinem eorum quæ inſpiciunt prouidere, quam ad eos qui inſpiciuntur. Debet ergo homo pulchritudinem exteriorem negligere: procuret autem eam, ſi uoluerit, qui habet eam inſpicere. ¶ Quinta ſtultitia ornantium ſe eſt, quòd ipſi ſimiles ſunt illi, qui ex decore ſellæ & fræni equũ æſtimat. unde Sen. Quemadmodum ſtultus eſt qui equũ empturus non ipſum aſpicit, ſed ſtratũ & frænos: ſic ſtultiſſimus eſt qui hominem ex ueſte circundata æſtimat. Idem: Cum uoles æſtimationem in re ſcire qualis ſit, nudam inſpice. Et ſicut quidam ait: Ex auro frænum non meliorat equum. ¶ Sexta eſt, quòd omnia ſua uolunt habere pulchra, & ſe turpes. unde Auguſtin. Ecce omnia pulcra ſunt cũ iniquis, & ipſi ſunt turpes. Ita accidit peccatoribus ornantibus ſe extrinſecus ſicut accidit cuidam regi qui conuocatis magnatibus terrę ſuę, fecit conuiuium magnum, & non erat locus in domo qui non eſſet opertus purpura, & aliis pretioſis. Et affuit quidam philoſophus. qui uolens ſpuere, ſpuit in faciem regis. Et cum miniſtri propter hoc uellent eum ſuſpendere, non permiſit rex: ſed quæſiuit ab eo quare hoc feciſſet. Qui ait: Vidi alia loca plena argento & auro, gemmis, & purpura, & ideo in barbam regis quæ incraſſata eſt ciborum pinguedine, quam immundã uidi, expui. Non enim uidi locum minus mũdum. Et compunctus eſt rex. Sic diabolus uidens hominem qui debet eſſe dominus aliarum creaturarum, minus pulchrũ ceteris creaturis, in faciem eius ſpuit, uel eum contemnendo, uel ani-

mam eius maculando. Quod figuratum est ex spuitione facta in faciem domini. Et in illa quæ fiebat ei, qui nolebat suscitare semẽ fratris defuncti, Deuteronom 25. Frater hominis defuncti sine semine diabolus est, qui sine spe damnatus est. Cui homo debet suscitare semen: quia ex hominibus angelica ruina est reparanda. Erubescat ergo homo uidens se malum & turpem inter suas res bonas & pulchras: sicut dominæ habentes ancillas pulchras, cum ipsæ sint turpes, erubescunt. unde Augustin. Nonne uides debere erubescere te de bonis tuis, si domus tua plena est bonis, & te habet malum? Septima est, quòd cum morte damnati sint, & iam ducuntur ad illam, potius tamen cogitant de ornatu, quàm quomodo liberent animas suas. Seneca. Omnes capitis supplicio condemnati sumus, & incessanter ad mortem tendimus. unde Augustin. Nihil aliud est tempus præsentis uitæ, quàm cursus ad mortem, in quo nemo uel paululum uel tardius ire permittitur, sed pari motu omnes urgentur. Vnde cum ornatus superborum, sit ornatus hominum morti adiudicatorum, potius est illusio, quàm honor. Sicut purpuratio Christi postquam adiudicatus fuerat morti, illusio fuit. unde Bernardus: Omnis purpura illusio est, postquam domino Iesu in purpura illusum fuit.

¶Octaua est, quia inde gloriantur, unde deberent erubescere. ¶Triplici ratione potest ostendi, quòd homo de ueste debet erubescere. ¶Primo, quia uestis signum est peccati parentum nostrorum. unde Bernardus: Qui gloriatur de ueste, similis est furi glorianti de cauterio: quia propter peccatum Adæ introductus est usus uestium. Quis latronem non irrideat, si uideat eum gloriari de signo sibi facto pro latrocinio suo, quod in fronte portat? Secundo, quia uestis remedium est turpitudinis erubescentiæ, quam per peccatum cõtraximus. Ante peccatum sufficiebat homini pulchritudo sua, nec habebat aliquam causam erubescentiæ. unde non oportebat quòd abscõderet se sub ueste. Sicut sol ueste non eget: sufficit enim sibi pulchritudo suæ lucis pro uestimento. Similiter rosa non eget ornatu: sufficit enim sibi pulchritudo coloris ad uestiendum, & sic de cæteris floribus. Matth. 6. Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant, neque nent. Dico autem uobis quoniam Salomon in omni gloria sua coopertus non est sicut unum ex istis. Sed si per peccatum incurrit homo turpitudinem & erubescentiam, necessarium est uestimentum, quod est remedium turpitudinis & erubescentiæ. Sicut ergo ad gloriam loripedis non cedit, quòd habet pedem ligneum,

ligneum, quum sit remedium infirmitatis: nec ad gloriam scabiosi quòd scabiā uelat: sic nec ad gloriam hominis ornatus, etsi alicui uideatur. Vnde Augu. Qui superbit ex abundantia temporalium, est tanquam ægrotus qui superbit ex superabundantia medicamentorum uel emplastrorum. Quis non irrideat aliquem, si uideat eum depingere domū, quæ minatur ruinam? Domus talis est corpus hominis. Vix enim staret per quinque dies, nisi cibis & potibus fulciretur. Vnde irridendi sunt qui uarijs ornatibus illud depingunt. A simili possumus dicere, quòd ille qui superbit ex pulchritudine uestium, est tanquam ægrotus, qui superbit ex pulchritudine emplastrorum. Et sicut ridiculum esset, si loripes pedem ligneum depingeret, uel deauraret: sic ridiculum est, cum homines se ornant. ¶ Tertio ostenditur per hoc, quòd ornantes se mendicant pulchritudinem suam à creaturis uilioribus quàm ipsi sunt. Nobilis homo erubesceret à uilibus hominibus mendicare, & potius indigentiam sustineret, quàm mendicaret ab eis sic debet homo erubescere à uermibus, & muribus suum mendicare decorem. Vnde frater Guido Carthusiens. Quomodo non gloriabitur de pulchritudine, qui gloriatur de turpitudine? Vestes te ornant, pulchritudo esset si tu eas ornares. ¶ Nona stultitia est, quòd ipsi credunt se bene indutos & ornatos, cum equus eorum, scilicet corpus, bene ornatus est, cum tamen omnino nudi sint. Vnde Apocal. 16. Beatus qui custodit uestimenta sua ne nudus ambulet, & uideant homines turpitudinem eius. Et Ezechie. 18. Denudabunt te uestimentis suis. Et ibidem: Dimittant te nudam, & ignominia plenam. Ipsi sunt similem cuidam clerico, qui in festo stultorum induit æquum suum scarleto, & ipse indutus erat matta una. ¶ Decima stultitia est, ꝙ ipsi turpitudinem suā detegunt, quando tegere debuerunt: quia qui uident superbum ornatū eorum, malè suspicantur de eis. Vnde super illud 1. Timot. 2. Nō in tortis crinibus. dicit glos. Superbus habitus non recta facit de se credi. Et Ecclesia. 19. Amictus corporis. & risus dentium, & ingressus hominis enuntiant de illo. Si nux relinquat corticem exteriorem ante tempus, signum est īterioris corruptionis. Sic si Christianus non habet exterius habitum, quem Christiana religio requirit, signum est quòd uermis alicuius peccati intus lateat. magis erubescibilis culpa est, quàm nuditas hominis, quum nuditas hominis à culpa habeat quod est erubescendum. Vnde magis erubescere deberent illi, quorum peccata apparent hominibus, quàm si ipsi nudi hominibus appare-

apparerent. Illi ornantes se dũ uolunt uitare turpitudinẽ corporis, turpitudinem assumunt mentis, & dum se ornare uolunt, inquinant se ad minus quo ad uitia superbiæ, quæ inquinant omnia bona quę sunt in homine. Vnde illud, Si tibi gratia, si sapientia formaque detur: Inquinat omnia sola superbia si comitetur. ¶Vndecima stultitia est, quòd mulieres uolunt uideri fatuæ, licet nolint esse, & potius uolunt similari statuis, quàm matronis, Si equus uenalis non est, quare signa uenalitatis portat in fronte? Quare circulus est ante domum, si ibi non est uinum uenale? Ouis Dei quare uult habere signum ouis diaboli? Nunquid non merito dicet ei pastor ecclesiæ, Non noui te, & rapietur à lupo infernali. Signo crucis debent esse signati omnes fideles, id est, signo pœnitentiæ. Vnde Apostolus ad Galatas 6. Stigmata domini Iesu in corpore meo porto. Præcipuè enim deberent habere in capite signa pœnitentiæ & humilitatis. Et ideo illis, qui baptizantur uel confirmantur, imprimitur signũ crucis in fronte. In capite enim ieiunij asperguntur cinere capita fidelium. De signatione ista legitur Apocalyp. 7. Nolite nocere terræ & mari, quousque signemus seruos Dei in frontibus eorum. Et Ezechiel. 9. Transi per mediam ciuitatem in medio Ierusalem, & signa thau super frõtes uirorum gementium. Thau figura fuit crucis. Crux enim tria brachia habuit ad figuram thau, postea addita est quædam tabula à parte superiori ad scribendum titulum. Crucem ergo quæ per thau intelligitur, uult dominus figi in frõtibus fideliũ: sed mulieres abiecto signo domini, posuerunt signum diaboli in frontibus suis. Vnde Psal. Posuerunt signa sua. Et Apoca. 17. Mulier circundata est purpura, & coccino, & inaurata auro & lapide pretioso. Et subditur: Et in fronte eius nomen scriptum, Mysterium. Vnde timendum est eis illud quod legitur Ezechie. 9. de non habentibus thau: Percutite, & non parcat oculus uester, neque misereamini. Et subditur: Omnem, super quem uideritis thau, nec occidatis, & a sanctuario meo incipite. ¶Duodecima stultitia ornantium se est, quòd ipsi habent charam pulchritudinem corporis, quæ adeo parua est, ut pullibus murium, & stercoribus uermium adiuuetur. Decorem autem animæ qui similis est diuino, sic uilipendunt, quòd etiam non reputant, cum dæmones eis aures & nasum præcidunt: iuxta illud Ezechie. 23. Nasum tuum & aures tuas pręcidunt, &c. Qđ non fit sine magna contumelia Dei, cum homo potius uelit esse similis in decore muribus, quàm Deo. Pulchritudinem etiam sotularium suorum bene custodiunt homi-

homines, singulis diebus eos tergendo: de pulchritudine autem animæ (quæ Dei imago est) uix semel in anno cogitant, imò quòd plus est, peccatorum facies quæ sunt facies dęmonum superinduant. Psal. Facies peccatorum su mitis. Non attendentes illud Eccesia. 4. Non accipies faciem aduersus faciem tuam. Nec offenditur parum Deus in hoc contemptu imaginis suæ. Vnde super illud Psalm. In ciuitate tua imaginē ipsorum, &c. dicit glo. Merito imaginem ipsorum ad nihilum redigет Deus in cælesti ciuitate: quia ipsi in sua terrestri ciuitate imaginem ipsius ad nihilum redegerũt.

De alijs quæ deberent homines cohibere ab amore superbi ornatus.

CAP. XIII.

PRæter ista sunt alia multa quę deberent homines cohibere ab amore superbi ornatus. ¶ Primum est Dei ordinatio, quæ uult ut in præsenti tempore intendatur reformationi animarum: & ad hoc specialiter fuit primus aduentus filii Dei in mundum. In futuro uero uult ut fiat reformatio corporum, & ad hoc erit secundus aduentus. Tunc enim resurgent corpora sanctorum, & gloriam suam habebunt, qui hic sine gloria fuerunt. unde Bernar. Noli, ò corpus, præripere tempora. Potes enim impedire animę tuæ, salutem suam operari non potes. Omnia tempus habent: patere ut nunc anima pro se laboret: magis autem collabora ei, quia & si compateris, conregnabis. ¶ Secũdum est, quòd ornatus iste tunc deficiet, quando magis esset necessarius, quando scilicet anima uenire debebit ad illam magnam curiã in qua congregata erunt quę in terra, & quæ sub terra, & quæ in cœlo sunt. Vnde Esa. 3. Decaluabit dominus uerticem filiarum Sion. Et ibidem: In in illa die auferet dominus ornatum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & olfactoria, & inaures, & annulos, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & specula, & syndones, & uittas, & theristra, &c. Armillas uocat Glos. ornamenta brachiorum. Periscelidas uocat ornamenta talorum similia armillis. Murenulę sunt catenæ circa collum. Olfactoriola uocat illa, in quibus continebant muscum & similia. Theristra uocat uestes æstiuales ualde subtiles, nisui peruias, quæ dicuntur à theron, quod est æstas. Tunc enim mulieres quæ se alienis plumis quasi cornix pulchras faciebant, amittent plumas, turpissimæ apparebunt: & non solum deficiet gloria ornatus tunc sed etiam mutabitur in ignominiam, & quæ plus habuit de gloria, plus habebit de ignominia. Ose. 4 Gloriam

eorum in ignominiam commutabo. & Esa. 3. Et erit pro suaui odore fœtor, & pro zona funiculus, pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium. Tertium est hoc, quòd corpora quæ hic fuerunt superbè ornata, à domino tunc non ornabuntur. Vnde Bern. Nunc eant, nunc rideant qui corpora sua pelibus murium & stercoribus uermium informant: quia cum dominus ad iudicandum uenerit, non reformabit nisi quod abiectionis & humilitatis inuenerit. Vnde Apost. ad Phil. 3. Saluatorem expectamus, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, &c. Super quod uerbum dicit Bern. Requiesce in hac spe misera caro: qui propter animam uenit, propter te quoque uenturus est: qui reformauit illam, tui quoque non obliuiscetur. ¶ Quartum est, magnus cõtemptus æternæ gloriæ in eis qui se ornant. Multum enim contẽnunt æternã gloriam, qui ei præponunt gloriã & laudẽ hominum. Charius enim habent ut pulchri dicantur, quã ꝙ regnum æternum cõsequãtur. Nec etiam laudem semper habẽt, quã habere itẽdũt. In arca enim non serata thesaurum suũ faciũt, & ideo leuiter illum amittunt. Vnde Bernard. Insipiens tu, qui congregas merces in saccum pertusum, qui thesaurum tuum in alieno ore constituis, ignoras, ꝙ arca illa non clauditur, nec seras habet. ¶ Quintum est, ingratitudo magna quæ est in eis qui superbè se ornant. Valde enim ingrati sunt, qui Deum inhonorant in hoc, in quo ipse uoluit eos prę cæteris creaturis honorare. In hoc specialiter Deus honorauit præ cæteris hominem, ꝙ eum ad imaginem & similitudinem suam creauit. unde multum ingratus est ei qui in imagine sua contumeliã facit. Quis enim non timeat irreuerentiam aliquam facere imagini beatæ Virginis, uel imagini Christi hominis, scilicet Crucifixo? Quomodo ergo non timent homines imaginem beatæ Trinitatis irreuerenter seruare? illi qui se ornant exterius: similes sunt sepulchris dealbatis, quæ foris apparent hominibus speciosa, intus uerò plena sunt omni spurcitia & ossibus mortuorum. Corpus enim peccatoris animæ mortuæ est sepulchrum: ut dicit Aug. unde dominus Matthæi 23. Vhæ uobis Scribæ & Pharisæi, qui similes estis sepulchris dealbatis, quę à foris apparent hominibus pretiosa, intus uero plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia. Ad quod potest induci quoddam exemplum: Barlaam rex quidam magnus habuit in itinere duos uiros obuiam in ueste attrita & sordida, & facie attenuata, & psallebant domino. Rex autem de curru exiliens amplexatus est eos, quod uidentes principes eius, indignè tulerunt, & cum per se non auderent corripere

ripere eum, rogauerunt fratrem eius ut quæreret ab eo quare tantum reuerentiam exhibuisset talibus uilibus personis. Rex autem uolens ostendere illis errorem suum, pręcepit fieri quatuor arcas. Duas deauratas, in quibus posuit ossa mortuorum obfirmãs eas aureis feris. Alias duas de pice & bitumine, in quibus posuit pretiosas margaritas, & unguenta optima, ligans eas funibus cilicinis, & posuit eas ante magnates, ut æstimarent quid singulæ ualerent. At illi deauratas magni pretii iudicauerunt. Quibus rex ait: Erratis, omnia oportet inspici interioribus oculis, non exterioribus, siue honorem, siue contumeliã. Apertis ergo deauratis arcis, ait rex: Iste est typus eorum qui exterius sunt gloriosi, intus repleti mortuis & fœtẽtibus operibus. Deinde apertis aliis duabus, ait: Iste est typus eorum, qui extra sunt sordidis uestibus operti, intus pretiosi bene redolentes apud Deum, quales fuerunt illi, de quorum ueneratione me reprehendi fecistis. Et sic confudit eos. Item ornantes se similes sunt fimo cooperto.

Quòd superbus habitus potest esse culpabilis, multis de causis.

CAP. XIIII.

NOtandum ergo quòd superbus habitus potest esse culpabilis multis de causis. ¶ Prima causa est, pretiositas. Vnde super Lucam 16. de diuite qui induebatur purpura & bysso, dicit gl'o. Si culpa pretiosarum uestium culpa non esset, sermo Dei non ita uulgariter exprimeret, ꝙ diues purpura & bysso indutus apud inferos torqueretur. Vnde Gregor. Nemo pretiosa uestimenta, nisi ad inanem gloriam quærit: uidelicet ut honorabilior cęteris uideatur. Nemo uult pretiosis uestibus ibi indui, ubi à nemine potest uideri. ¶ Secunda causa est mollities uestium. Vnde Matthęi 11. Qui mollibus uestiuntur, in domibus regum sunt. Et super illud Matthæi 3. Ipse Ioannes habebat uestimentũ de pilis camelorum. dicit gl. Seruus Dei non debet habere uestimentum ad decorem, uel ad delectionem, sed tantum ad regendum nuditatem. unda Greg. Nemo æstimet in fluxu ac studio pretiosarum uestium peccatum deesse: quia si hoc culpa non esset, nullo modo dominus Ioannem de uestimenti sui asperitate laudasset. ¶ Tertia causa est extraneitas: quando scilicet aliquis uult habere uestes aliis dissimiles. unde Sopho. 1. Visitabo super omnes, qui induti sunt ueste peregrina. ¶ Quarta causa est superfluitas. Potest autem ista superfluitas esse duplex, uel quo ad multitudinem, uel quo ad magnitudinem. ¶ Primo modo est superfluitas in illis qui uolunt habere uestes longas. ut maiores esse uideantur: quod uitium

multum abundat in quibusdam prælatis, q pileos longos deferũt in capitibus, calopodia in pedibus, & uestes longas per terram trahunt, uolentes sic adijcere ad staturam suam cubitum unum. Vnde Luc.20. Attendite Scribis, qui uolunt ambulare in stolis. Stola uestis est longa. Illi qui uel magnitudine uel altitudine corporis sui dignitatem uolunt honorare, non uidentur attendere quod legitur de Saul, ꝙ rex malus fuit, & altior uniuerso populo ab humero & sursum. 1. Reg. 10. & illud, ꝙ dicit Dauid in Psalm. Nec in tibijs uiri beneplacitum erit ei. Et illud Prouer. 16. Spirituum ponderator est dominus. Fatui corpora ponderant, & iudicãt hominem ex ea parte, ex qua non est homo, dominus uero spiritũ ponderat. Vnde 1. Reg. 16. dicit dominus ad Samuelem, quum præcepisset ei de unctione Dauid in regem: Ne respicias uultum eius, nec altitudinem staturæ eius: quoniam abieci eum, nec iuxta intuitũ hominis iudico. Homo enim uidet quæ apparent, dominus autem intuetur cor. Pretiosiores species aromaticæ in minoribus saccis solent reponi, ut garyophilli & similia.

¶ *De caudis mulierum.*

HOC uitio laborant dominæ, quæ longas caudas trahunt post se terram pretiosis uestibus induentes, & de nuditate Christi in pauperibus non curantes, caudis suis pulices colligũt, & puluerem mouent hominibus, Christum uerò, quẽ in tot pauperibus nudũ respiciũt, & non operiunt. timendũ est eis ne in caudis earũ diabolus quiescat. Vnde legitur de quodam sancto, qui uidit diabolũ quendã ridentẽ: & quærens ab eo cãm risus, dixit: Vidi sociũ meum equitantẽ super caudã cuiusdã mulieris, q̃ dum retraheret caudã, cecidit socius meus in lutũ & inde risi. Secundo modo est superfluitas in illis qui uolunt habere diuersa paria uestiũ, & potius uolunt uestimenta sua à tinea comedi, quàm inde Christum in pauperibus indui. Iac. 5. Agite nũc diuites, plorate ululantes in miserijs quæ euenient uobis. Diuitiæ uestræ putrefactæ sunt, & uestimenta uestra à tineis comesta sũt. Et Bern. Clamant nudi, clamant famelici, & conqueruntur: Nobis fame & frigore miserabiliter laborantibus, q d conferunt tot mutatoria, uel extensa in perticis, uel plicata in manticis. ¶ Quinto potest esse reprehensibilis habitus propter materiam, ut si est serica, uel aurea, uel argentea. Et notandum, ꝙ circa materiam uestium multum proficit uel potius deficit curiositas humana. ¶ Primo enim fuit materia uestiũ pellis cum lana. Vnde Gene. 3. Fecit quoq; Deus adã & uxori eius tunicas pelliceas. ¶ Deinde processum est usque ad lanam puram,

ram, quæ est leuior quam pellis. ¶Tertio processum est ad cortices arborum uel herbarum, s. ad linum, & hmõi. ¶Quarto ad stercora uermium, s. ad sericum. Deinde ad aurifrigium, & ad lapides pretiosos.

¶ *De superbia corrigiarum.*

INTER ornatus uerò qui ꝓpter materiam irreprehensibiles sunt specialiter uidentur esse reprehensibiles corrigiæ sericæ deauratæ uel deargentatę. Et hoc multiplici ratione. ¶Primo, quia supbia talium corrigiarum in loco humiliationis est. unde Michææ 6. Humiliatio tua in medio tui. Vnde sicut superbia in paupere amplius displicet Deo, quàm in diuite, quia pauper habet materiam humiliationis & quoddam repressiuum superbię: sic potius Deo displicet superbia circa uentrem, ubi tanta materia est humilitatis, quàm in alia parte hominis ¶Præterea sicut ignis uehemens est qui ardet cum aqua quæ contraria est ei: sic ualde magna est superbia quæ durat ubi tãta est materia humilitatis Bern. Non est magnum humilem esse in abiectione: magna prorsus & rara uirtus, humilitas honorata. Sic contrario potest dici ꝙ magnũ prorsus uitium est superbia cum humilitate magna. Ideo humilitas beatæ Virginis omnem humilitatem puræ creaturæ superauit, qa maiorem materiam superbiendi habuit, cum Dei mater fuerit, sic superbia uentris superbiam aliorum membrorum superat, quũ maiorem materiã humilitatis habeat. Item sacco bono tritico plenus bene ligatur fune unius oboli. Non modica fatuitas est ad ligandum saccum immunditia plenum, quærere corrigiã sericã deauratam, uel deargentatam, & uasis uinum pretiosum continentibus circuli lignei sufficiunt. ¶Ridiculum ergo est circulis deauratis uel argentatis ligare saccum uentris abominatione plenum. Præterea qs non irrideat, si uideat ornatum templi poni circa simum, uel aliquem locum continentem immunditias? Sic faciunt mulieres quæ ornant se circa medium corporis. Vnde Psalm. Filiæ eorum compositæ, circumornatæ ut similitudo templi. ¶Est etiam magna stultitia mulierum, ꝙ corrigiæ illæ carè constant eis, & nõ ꝓsunt aĩæ nec corpori, imo Deus in eis offenditur, & proximus scandalizatur. Ipsæ etiam mulieres ex pondere grauantur, quum interdum magis ponderosæ sint, quàm circuli ferrei quos pœnitentes deferunt. Multæ mulieres sunt, si iniungeretur eis pro pœnitentia ut ita ponderosas ferrent corrigias, non acquiescerent inungenti. Mira insania mulierum, ꝙ tantis expensis diabolo se ligant, & quod tam carè emunt unde à diabolo ligentur. ¶Diabolus enim bene scit ligare aliquem suo proprio

cin-

cingulo. ¶Sexto reprehensibilis est propter colorem, ut in uestibus clericorum color uiridis, rubeus, & uarius. Cuius rei ratio esse potest, quòd talis color in lana ouium naturaliter nõ inuenitur. Si enim Deus uoluisset lanã ouiũ talium colorum esse, ipse potuisset depingere sicut & aues. Et forte in principio non fuit facta tinctura huiusmodi absque culpa & curiositate. Audiui quandam uirginem quam conscientia remordebat, quia habebat uestem alterius coloris quàm naturalem, allegantem contra se, quòd ouis, quæ nunquam peccauit, cõtenta esset naturali colore: ipsa uerò, quæ multum peccauerat, pretiosori colore uteretur. Et in ueritate cum homo mendicet uestem ab oue, iuxta illud Augustini: Ouis mandatum Euangelicum implens, de duabus tunicis, dat unam non habenti. Sufficere deberet homini mendicanti color ille, qui sufficit oui lanam largienti. Superbus mendicus est, cui non sufficit illud, quod sufficit illi, à quo mendicat.

¶*De peplis & uittis croceatis mulierum.*

INTER ornatus uerò, qui propter colorem reprehensibiles sunt, specialiter uidentur esse reprenhensibilia pepla, siue uittæ mulierum croceatæ. Quod multipliciter potest ostendi. ¶Primo, quia displicet alicui principi, quando uidet uexillum inimici in terra sua. Sed plus displicet ei, si uidet in aliqua de uillis suis. Multo plus si in aliquo de castris suis, & præcipuè si uideat illud in superiori parte castri sui. Sic Deo multum displicet quando uidet superbiæ uexillũ (quod est diaboli signum) in superiori parte castri sui, scilicet in capite mulieris, & uidet uexillũ suum remotum à loco, in quo potius uolebat illud esse. Humilitatem enim pœnitentiæ potius uoluit dominus esse in capite. Ezechi. 9. Signat thau super frontes uirorum gementium. In signum huius rei fit crucis signum in illis qui baptizantur, & in illis qui confirmantur in fronte. Et in capite ieiunii capita cinere asperguntur. ¶Secundo per hoc, quòd uelum, quod est in capite mulieris, signum est subiectionis. In hoc ostẽditur, quòd superiorem habet, scilicet uirum suum. In hoc enim ostenditur, quòd ab ea præuaricatio incœpit, & ideo potius mulieres uelamina deferunt, quàm uiri, & præcipuè quando a uiris suis cognitæ sunt. ¶Vnde super illud 1. ad Corint. 11. Capilli mulieri pro uelamine dati sunt. dicit glossa, Ad hoc habet mulier uelamen, ut se ream agnoscat, & subditam. Et iterum in eodem capite super illud, Non est uir creatus propter mulierem, sed mulier propter uirum. dicit gloss.

Ideo

Ideo debet mulier super caput suum habere uelamẽ propter angelos, ut dicit Ambros. ut scilicet ostendatur subiecta uiro, & quia per eam præuaricatio cœpit. Vnde cum peplum debeat esse signum humilitatis, multum Deo displicet si superbiant inde mulieres. Irridendus esset fur, cui in signum furti bursa suspendi debet ad collum, si peteret ut illa bursa purpurea esset. Sic irridendæ sunt mulieres quæ uolunt habere pepla croceata. In opprobrio enim suo quærunt gloriam, ubi esse non potest. Non cedit ad gloriam furis, si bursa ad collum suspensa sit deaurata. ¶ Tertio per hoc quòd mulieres quæ croceum colorem in peplis deferunt, colorem in decentem, amabilem Deo & angelis, & hominibus, mundi cordis uilipendunt: colorem uero minus decentem contra doctrinam ecclesiæ deferunt, scilicet croceum. Color decens & amabilis Deo & angelis est color albus. Quòd croceus color minus sit decens, quam candidus, patet ex hoc quòd nulla est quæ non uelit habere faciem suam cãdidam potius, quàm crocei coloris. Quod autem color iste placeat Deo, patet per hoc quod dicitur Cantic. 5. Dilectus meus candidus. Non dicit, croceus. Sapient. 7. de ipso: Candor est lucis æternæ. Et Bernardus loquens de sapientia increata, dicit: Candor est lucis sapientiæ, & candidam oportet esse animã, in qua ipsa sedem elegerit. ¶ Sic etiam placet Deo candidus color in ornatu corporis, potius quam croceus. Quod patet per illud Matthæi 17. quòd in transfiguratione Domini uestimenta eius facta sunt alba sicut nix. Magisterio enim Spiritus sancti institutum est, quòd sanctissimum corpus Domini panno candido inuoluatur, non croceo, uel alterius coloris. Vnde bene deberet sufficere immundo corpori color ille ad inuoluendum se, qui sufficit Dominico corpori. Quòd etiam color iste placeat angelis, patet per hoc quod legitur Marci ultimo angelum apparuisse stola candida. & Matthæi ultimo legitur, uestimenta angeli alba fuisse sicut nix. Et Ioannis 20. Et uidit duos angelos in albis sedentes. Quòd autem hominibus mundi cordis placeat color iste, patet: quia si quis occurrat duabus mulieribus, quarum una habeat peplum candidum, & altera croceũ, statim illam quæ defert candidũ honestiorẽ iudicabit, & ita magis eis placebit, nisi iniquitas propria cor eius subuerterit. ¶ Quarto potest idem ostendi per hoc, ꝙ cum ornatus propter uanitatem reprehensibilis sit, quod uanius & mutabilius erit in ornatu, magis reprehensibile erit. Vnde cum croceus color in peplis ualde mutabilis sit, reprehensibilis est. Si aliqua mulier tunicam suam

qua

qualibet septimana tingeret & lauaret, satis fatua diceretur: tales sunt quæ singulis septimanis pepla sua & tingunt & abluunt.

¶*De peccato illarum, quæ præsumunt ponere alienum colorem in uultibus suis.*

SEPTIMO est reprehensibilis habitus uel ornatus propter præsumptionem, quando scilicet aliqua præsumit facere quòd specialiter ad Deum pertinet, sicut faciunt illæ quæ alienos crines apponunt capiti, uel colorem innaturalem super faciem, huiusmodi enim proprium est Dei. Vnde tales cum Lucifero similes uolunt Altissimo esse. Ipsæ sunt ueluti simiæ, quæ dum uolunt se decorare, specialiter se iugulant. Sunt etiam angeli tenebrarum transfigurati in angelos lucis, nõ attẽdẽtes illud Ecclesiasti. 4. Ne accipias faciem aduersus faciem tuã. Quã mulier assumit contra faciem interiorem animæ, quia eã deturpat. Dũ enim mulier exterius uult habere pulchram faciem, interius assumit faciem diabolicam. iuxta illud Psal. Facies peccatorum fumitis. Facies enim assumpta, cõtraria est faciei naturali, quia ante debitum tempus facit eam senescere, & in futuro pro ea punietur. Ioëlis 2. Omnes uultus redigentur in ollam. Multum offenditur aliquis artifex, quando alius præsumit meliorare opus eius: sic Deus in istis. Præterea magnã cõtumeliam facit Deo talis persona, quæ potius uult talem faciem habere qualem pictor facit, quàm qualem eius Deus fecit. De tali muliere dicit Hieronym. Qua fiducia erigit ad cęlos uultus, quos conditor non agnoscit?

¶*Quòd sex deberent cohibere mulieres a portando alienos crines.*

SEX uero sunt quæ possunt cohibere mulieres ab alienis crinibus, si eis diligenter ostendantur. ¶Primum est, pęna quam scriptura cõminatur eis. Vnde Esaiæ 2. Decaluabit Dominus uerticẽ filiarum Sion, & Dominus crines earum nudabit. Et in pręsenti etiã quandoque crines earum nudantur. Vnde Parisiis accidit in quadam processione, quòd quædam simia cuidam dominæ peplum cũ alienis crinibus abstulit coram populo, & turpis & depilata sicut cornicula, depositis plumis alienis remansit: quòd iusto Dei iudicio accidit, iuxta illud Esaiæ 33. Vhæ qui prædaris: nonne tu prædaberis? Deprædata fuerat illa mulier mulierem mortuam crinibus suis: & ideo merito eã simia deprædauit. unde Poëta: Non est lex æquior ulla, Quam necis artifices arte perire sua. ¶Secundo fatuitas magna, quæ comitatur hoc uitium, quod patet ex hoc, quòd pugiles crines suos abbreuiant quando duellũ facturi sunt, ne per crines ab hostibus capiantur. Et illi similiter qui intrãt religionem tanquam pugiles spirituales. Fatuę tamen mulieres crines

nes suos augent, dicet in bello periculosissimo sint, quasi nolint de manibus diaboli euadere. Nō de facili euadit mulier de manu diaboli, ex quo tenet eam per crines quando scilicet mulier habet nimium amorem ad decorem crinium. Item tales mulieres materiam periculosæ infirmitatis quā habent, augent, cum potius deberent eam minuere, quasi nolint à sua infirmitate curari. Infirmitas autem ualde periculosa est, sicut prius ostensum est, superbia: quæ materia augetur, quādo crines alieni proprijs crinibus addūtur. Satis sunt istæ superbæ quæ parum habent de crinibus. ¶ Tertio peruersitas magna. Faciunt.n. tales ad contumeliam Dei, ac dānum animarum suarum, quod nullo modo facerēt propter amorem Dei & salutem propriam. Si iniungeretur alicui mulieri pro pœnitentia quòd haberet per noctem ad caput suum manum mulieris mortuæ, nullo modo uellet habere. Diceret enim terrore se amentem fieri. Crines autem mortuæ mulieris uult habere in nocte ad caput suum in contumeliam Dei, & contra uoluntatem ecclesiæ. Nec terretur inde nescio quo diabolico miraculo.

¶ Quarto deberet cohibere mulieres à uitio isto, magna ingratitudo quæ est ibi, quando scilicet ipsæ uolunt habere in loco isto crines ad Dei contumeliam, ubi Christus pro amore earum tulit spineam coronam. ¶ Quinto contemptus Dei qui est in uitio isto. Valde enim Deum contemnunt qui capillos Deo præponunt, cū capilli uideantur esse superfluitates hominis, sicut & ungues. De receptaculo lendium & pediculorum faciunt mulieres thesaurum suum, imò Deum suū: quia hoc ab homine colitur, quod præ cæteris diligitur: sicut dicit gl. sup il lud ad Phili. 3. Quorum Deus uēter est. De Maria Magdalena legitur Lucæ 7. quòd capillis capitis sui tersit pedes Domini sui. Non .n. eos amabat tantum, quantum amant dominæ nostræ. ¶ Sexto deberet cohibere mulieres à uitio isto, multiplex malum, quod inde prouenit tam eis quàm proximis earum. Proximis de facili malum prouenit ex pulchritudine crinium. Crines enim uelut quidam laquei sunt, quibus fatui capiuntur. Vnde legitur Iudith 14. qđ ipsa colligauit cincinnos suos ad capiendum Holofernem. Cincinni sunt capilli dependentes à capite mulieris. Sicut pueri laqueos faciūt de pilis caudæ equi ad capiendum aues: sic diabolus laqueos facit de pilis mulierum, ad capiendum uiros. Ipsis etiam mulieribus multiplex malum facit pulchritudo crinium. Accidit enim eis sicut legitur Absaloni accidisse de pulchritudine crinium eius, sicut legitur 2. Regū 14. Porrò sicut Absalon uir non erat pulchrior in omni Israel. Et

sub-

subditur: A uestigio pedis usque ad uerticem non erat in eo ulla macula. Et quanto magis tendebat capillos, tanto plus crescebāt (semel autem in anno tondebatur, quia grauabat eum cæsaries) pōderabat capillos capitis sui du cētis siclis pōdere publico. Quid autem ei acciderit, legitur 2. Regum 18. scilicet quòd caput eius quercui adhæsit, & illo suspenso inter cœlum & terram, mulus cui insidebat pertransiit, & ueniens Ioab tres lanceas infixit in corde ipsius. Sic per pulchritudinem crinium adhæret fatua mulier alicui uiro luxurioso, qui per quercum designatur. Quercus enim fructū defert quo porci pascuntur: sic luxuriosi opera faciūt in quibus infernales porci delectantur: & ueniens Ioab, id est diabolus, infigit tres lanceas in cor fatuæ mulieris. Prima lancea est uitium superbiæ. Secunda, uitium luxuriæ. Tertia, uitium discordiæ propter ipsam inter mulierem & uirum suum. De hoc require in tractatu de Luxuria, ī capitulo de Choreis: ubi ponitur illud uerbum Apocal. 9. Et similitudines locustarum, &c.

¶ *De habitu reprehensibili propter formam uel compositionem.*

OCTAVO potest esse reprehensibilis habitus uel ornatus propter formam uel compositionem. In forma uerò reprehēsibilia sunt ista, incisio ex parte inferiori: sicut fit in uestibus ioculatorum, corrugatio ex parte superiori. Vtinam, si Deo placeret, facies earum corrugare facerent, quo uestes corrugatæ fierent. Reprehensibile etiam est quòd caudæ ibi assumantur. Natura caudā negauit hominibus, sed miseri homines eam sibi assumunt. Præcipuè autem uidentur reprehensibiles quo ad formam & compositionem, sotulares rostrati, & perforati, & stricti. Rostrum in sotularibus diabolica uidetur esse inuentio, cum non inueniatur simile in rerum natura. Nullum enim animal est quod in pede rostrum habeat, etsi habeat aliquod in capite. Mulieres uero quæ nusquā rostrum deberent habere, uolunt habere in pedibus. Perforatio ēt in sotularibus magna uidetur fatuitas, cum sotulares integri meliores sint, quàm perforati. Similiter strictura ī sotularibus magna fatuitas est, cum etiam Deus inde offendatur, pedes grauentur. Non enim ita constringerentur pedes, si essent in compedibus, sicut constringuntur quandoque à sotularibus. Multi sunt qui non reciperent ꝑ pœnitentia tale grauamē, si sacerdos eorum uellet hoc eis iniungere. Magna ēt ingratitudo est, uelle deferre sotulares perforatos in contumeliam Dei in pedibus suis, cū Deus ꝑ amore eius pedes suos uoluerit perforari. Magna etiā fatuitas est, quærere pulchritudinem in sotularibus, cum ad hoc inuenti sint ut inquinentur,

tur, & per hoc pedes ab inquinatione seruentur. Nec enim in radicibus arborum uel fundamentis domorum pulchritudo solet requiri: sic nec in sotularibus deberet requiri pulchritudo.

¶ *De superbia ornatus raptorum & usurariorum.*

NONO potest esse reprehẽsibilis habitus uel ornatus: quia est de re iniustè acquisita: sicut accidit in uxoribus usurariorũ uel raptorum quæ uestes pretiosas deferunt de lacrymis pauperum. Vestes tales sanguinolentæ sunt. Ierem. 2. In alis tuis inuentus est sanguis animarum pauperum. Alæ sunt extremitates superborũ palliorum. Alis istis uolatur in infernum, nõ in cœlum. In alis istis inuenitur duplex sanguis, scilicet sanguis pauperum. Spolia enim pauperum ex quibus est uestis illa, iudicio scripturæ sunt sanguis pauperum, & uita eorum. Vnde Eccle. 34. Panis egentiũ uita pauperũ est. Qui defraudat illum, hõ sanguinis est. Alius sanguis qui in alis istis inuenitur, est sanguis ipsius mulieris, quæ defert pallium quod emptum est de re iniustè acquisita. Mors enim sua latet ibi cũ ad damnationẽ suam illud deferat. Cruentatio ista quæ est in uestibus diuitum figurata est ꝑ chlamydem coccineã, in qua illusus ẽ Dominus. Illusione aũt illa ostẽsus est status principũ huius mundi. ¶ Decimo põt esse reprehensibilis ornatus uel habitus, propter amorem nimium, quẽ habent mulieres ad pulchritudinem. Tantus enim potest esse amor ille ꝙ est mortale peccatum, & quasi idololatria, ut quando amor ille amorem Dei superat. Hoc enim ab homine colitur, quod prę cæteris diligitur, sicut prius dictum est.

¶ *De quinque quæ debent cohibere mulieres ab amore pulchritudinis.*

QVINQVE autem sunt quæ debent cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis. ¶ Primum est uanitas ipsius pulchritudinis. De qua legitur Prouerbio. ultimo: Fallax gratia, & uana est pulchritudo: mulier timens Deũ, ipsa laudabitur. Pulchritudo uana est, quia ad nihil ualet ei qui eã habet: potius uidetur ualere illis qui uident eam, & in ea uisa delectantur. Potest etiam dici uana, quia uadit in nihilũ; propter q͂d flori cõparatur, Esaiæ 40. ubi sic legitur: Omnis caro fœnũ, & oĩs gloria eius tanquam flos agri. Licet flores sint magni decoris, tamen parũ amantur, quia citò transit decor eorũ. Sic parum amanda esset pulchritudo corporis, quia citò perditur: ad minus in morte quando maximè necessaria esset cùm Deo debeat præsentari, & angelis eius, cùm ituri sunt ad curiã cælestis regis ¶ Secundo deberet mulieres cohibere ab amore nimiæ pulchritudinis hoc, ꝙ pulchritudo talis frequenter maledicta est. Vñ Iob. 5. Vidi stultũ firma radice,

radice, & malè dixit pulchritudini eius statim. Vnde dicit glos. super hoc uerbũ, statim: Infirmus, cum inæqualitate rerũ uariatur: dum uidet prospera, laudat: cum mutantur, nihil esse iudicat: sed sanus cum gloria ipsam pœnam sequentem considerat, & statim dãnat. Malè fuerũt pulchræ illæ mulieres, quæ propter pulchritudinem suam damnabuntur. ¶ Male dicta est talis pulchritudo mulieris. Multis re uera potius expedisset ꝙ fuissent leprosæ, uel naso, uel auribus mutilatæ, quã quòd essent pulchræ. ¶ Tertio deberet cohibere mulieres à nimio amòre pulchritudinis, turpitudo & immunditia quæ frequenter comitatur pulchritudinem corporis. Vnde dicitur Ezechielis 16. ad fatuam mulierem: Abominabilẽ fecisti decorem tuum. Hoc est unum, de quo multum dolẽdum, est, quòd pulchræ mulieres quæ plus deberent abhorrere immunditiam, amplius se inquinat per peccatum. Propter hoc pulchritudinem fatuæ mulieris comparat Salomon circulo aureo in naribus suis. Prouerb. 11. Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua, id est, pulchritudo mulieris fatuę. Sus si circulum aureum haberet in naribus, distraheret illum per quodcunque uolutabrum luti. Similiter mulieres fatuæ pulchritudinem suam distraunt per quodcunq; uolutabrũ luxuriæ. Sus nõ parcit ori, sicut nec pedi, quin illud in lutum infigat. Sic nec mulier fatua parcit faciei suæ, imò illam præ cæteris membris operit iniquitate & impietate sua. Vel aureus circulus potest intelligi mulier pulchra & fatua, quam diabolus trahit per omnẽ immunditiam, quia habet eam in potestate sua, sicut sus circulum aureum traheret per immunditiam, quem haberet in naribus suis. ¶ Quarto deberet cohibere mulieres a nimio amore pulchritudinis hoc, ꝙ pulchritudo earũ ualde nociua est. Est.n. pulchritudo illa pulchritudo exurens, qualis est pulchritudo carbonis uiui. Et est etiam pulchritudo uulnerans, qualis est pulchritudo splendentis gladii. Vnde Hieron. Gladius igneus est species mulieris. Et prouerbio. 5. legitur de fatua muliere, quòd nouissima illius amara sunt uelut absynthiũ, & acuta quasi gladius biceps. Sicut puer in gladio fulgenti primò solam aduertit pulchritudinem, & ideo gladium amplectitur, sed nouissimè sentit læsionẽ: Sic fatui homines in specie muliebri primò solã aduertunt pulchritudinem: sed postquam eam tetigerint per amorem, ex uulnere cordis perpendunt pulchritudinem illam esse gladium acutum. Biceps autem gladius potest dici pulchritudo illa: quia ipsam mulierem, in qua est, lædit per superbiam, & ipsos aspicientes per luxuriam. Vel potest

potest dici gladius biceps, quia corpori & animæ occasio est mortis ęternę. Et uerè gladius igneus est pulchritudo mulieris. Multū enim potens ad exurendum cor humanum. Vnde Barlaam rex quidam habuit filium, de quo dictum est ei à medicis, quòd cęcus fieret, si infra decem annos solem uideret. Vnde rex ipsum fecit includi decem annis in spelunca. Quibus finitis fecit eum egredi de spelunca. Et ostensa sunt ei aurum & argentum, & multa alia pretiosa & concupiscibilia. Et ad interrogationem eius nominata sunt singula. Cum autem inquireret anxiè de mulieribus, quæ præsentes erant, quæ res essent, dixit ei quidam iocose, Eas esse dæmones qui seducunt homines. Et cū reductus ad regem requireretur ab eo quid magis ipse desideraret: Respondit, se super omnia quæ uiderat desiderare dęmones qui seducunt homines. Et miratus est rex quòd tam tyrannica rex esset species mulieris. ¶ Quinto debet cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis hoc quòd pulchritudo aduersatur bonitati. Non enim de facili habetur bonitas cum pulchritudine. Poëta: Lis est cū forma magna pudicitiæ. Vnde cùm pulchritudo auferat bonitatem, quæ longè melior est quàm pulchritudo, ipsa non est multū desideranda, imò ualde timēda. In magno periculo est pulchritudo mulieris. Est .n. quasi thesaurus in aperto, qui à multis concupiscitur. Vnde Greg. Deprædari desiderat, qui thesaurum publicè in uia portat. Fatuæ sunt quæ neglecta bonitate pulchritudinē quærūt, Similes sunt pueris qui pyra uel poma uermes habentia (quia pulchriora aliis sunt) præeligunt. Præcipuè autem fatuæ sunt illæ, quæ naturaliter de formes sunt, & tamen laborant ad hoc quòd sint pulchræ, ad quod nullo modo pertingere possunt. Ad hoc autem quòd sint bonæ, laborare nolunt, quod tamen melius & de facili obtinere possunt. Mulier quæ laborat amplius ad hoc ꝙ sit pulchra quā bona, uidetur plus amare alterius utilitatem, quàm suam. Si enim pulchra fuerit, aliis pulchra erit. Pulchritudo enim eius alienos oculos pascit. Si autē bona fuerit, sibi bona erit. Prouer. 9. Si sapiens fueris, tibimetipsi eris.

¶ *Quantis, & quod personis noceat superbus habitus.*

VNDECIMO potest esse culpabilis ornatus mulieris: quia multis nocet. ¶ Primo nocet uiro suo quem interficit spiritualiter, dans ei occasionem, quòd usurarius sit uel raptor. ¶ Secundo nocet illis quibus debuit restitui, quòd præcipuè uerum est in uxoribus usurariorū & raptorum. ¶ Tertio nocet ipsi mulieri, Et hoc multis modis. ¶ Primo, quia ei materia est infirmitatis magnæ, scilicet superbiæ. ¶ Se-

cundo, quia aufert sibi illud unde debuit redimere animam suam morti æternæ condẽnatam. ¶ Tertio, quia aufert ei tempus quod debuit expendere in seruitio Dei. Nec est paruum damnum, cum tẽpus res pretiosissima sit. unde Bernar. Nihil pretiosius tempore: sed heu nihil hodie uilius reputatur. ¶ Quarto, aufert ei orationes quas facit in ecclesia. Non enim exaudit Deus orationes, quas facit mulier ipsa superbè ornata, cùm ipsa filios Dei occidat ex alia parte ostensione incautæ suæ pulchritudinis. unde super illud 1. ad Tim. 2. Non in tortis crinibus &c. dicit Glos. Superbus habitus non impetrat. Non est paruum damnum mulieri, quæ pauper est spiritualiter, si orationes, quas in ecclesia facit, amittat. Orationes enim sunt magna pars bonorum quæ ipsa facit: frequẽter potius utile esset eis humiliter eẽ in domo, quàm superbè in ecclesia. Si aliqua mulier esset quæ in nulla solemnitate iret ad ecclesiam, ipsa reputaretur hæretica. Quid ergo est de ea quæ facit qd' deterius est? Quomodo talis mulier remissionem peccatorũ suorum consequetur, quæ in ecclesia Deum offendit, ubi eum placare debuit? ¶ Quinto, nocet ei superbus habitus, quia bonam famam aufert ei. unde super illud 1. ad Tim. 2. Non in tortis crinibus, &c. dicit gl. Superbus habitus nõ recta facit de se credi. ¶ Sexto, nocet ei, quia facit eã solicitari sicut equus. Ex quo. n. equus habet signũ uenalitatis in fronte, non qritur utrũ sit uenalis, sed ꝓ constanti habetur, & de pretio quæritur. Sic mulier habens ornatum meretriciũ, solicitatur, & solicitata, nisi ualde fortis sit, facilè labitur: quia casta est quã nemo rogauit, ut ait poëta. ¶ Quarto nocet superbus ornatus aliis mulieribus, quia ministrat eis exemplum superbiæ. Dat etiã eis occasionem inuidiæ & discordiæ ad uiros earũ, & quandoque occasionẽ adulterii: quia quando nõ possunt habere similes ornatus à uiris suis, rixantur cum eis, & quãdoq; eos habere uolunt ab aliis uiris, & sic adulterium committunt.

¶ Quinto nocet maritis aliarum mulierum. Reddit enim eis uxores eorum molestas, & quandoque aufert eas illis. ¶ Sexto nocet domino, cuius templum exurit. Templũ Dei est unusquisq; fidelis. Plus diligit Deus unum templum spirituale, quàm omnia tẽpla materialia mundi: unde magna Dei offensio est, incẽdere huiusmodi tẽpla. ¶ Septimo nocet sanctis: quia festa eorũ nõ obseruant mulieres quæ sic se ornant, quia tunc magis peccant q̃ in aliis diebus, cum magis superbè se habeant. Tunc ẽt quandoq; uiolant festa, ꝑparando ornatus suos. ¶ Octauo, nocet angelis, quia filios Dei in eorum positos custodia occidunt. Ideo dicitur 1. ad

Co-

Corinth.11. Quòd mulier debet habere uelamen super caput suũ propter angelos:ne scilicet offendat angelos, occidendo homines, quos ipsi custodiunt.Et ut breuiter dicam,Deo & angelis eius nõ timent contumeliã facere etiam in ecclesia,quando corpus Christi presens est,& angeli adsunt, & populus ibi est congregatus, scilicet quando missa celebratur. Quòd angeli ibi adsint, patet ex uerbis Gregorii sic dicentis: Quis fidelium dubium habere possit in ipsa immolationis hora, ad uocẽ sacerdotis cælos aperiri, atque in illo Christi mysterio choros angelorum adesse, summis ima sociari,terrena cælestibus iungi? Et super illud 1.ad Cor.11. Vbi dicit Apostolus, ꝙ mulier debet habere uelamen super caput: dicit glossa: Angelici spiritus nobis adesse credendi sunt, maximè cum diuinis obsequii: mancipemur:id est,cum ecclesiam ingressi lectionibus sacris aurem accommodamus, uel psalmodiæ operam damus, uel orationi incumbimus, uel missarum solemnia celebramus.¶Ideo monet Apostolus uelamen habere propter angelos. Nec dubitari debet ubi Dominici corporis & sanguinis mysteria geruntur, supernorum ciuium conuentus adesse, qui monumentum,quo uenerabile corpus positum fuerat, & unde resurgendo abscesserat, tam sedulis excubiis seruabant.

¶Quòd habitus mulierum se ornantium est culpabilis propter intentionem multiplicem.

VLTIMO potest esse culpabilis ornatus propter intentionem. Multiplex põt esse intentio mulierum ornantium se. Quædã enim ornant se ut concupiscantur ab aliis, quàm à uiris suis: quod constat esse mortale peccatum,licet non habeant uoluntatẽ consentiendi illis qui eas concupiscunt:quia secundum Augustinum, non solum appetere, sed etiam appeti uelle, criminosum est. Aliæ uerò ornant se ex superbia,ut pulchriores sint aliis, uel saltem nõ excedantur ab aliis,uel ex amore uanæ gloriæ & laudis, ut dicãt ꝙ ipsę sint pulchræ. Istæ uidentur multum impiæ esse, nõ curantes de morte fratrum suorum,dum solum habeant uentũ uanitatis ut pulchræ reputentur. Non uidetur quod tales mulieres charitatem habeant: quia uerba uanæ laudis chariora habẽt, quã fratres suos, aliæ uero ideo se ornant,ut uiris suis placeant, ut sic contineant ab aliis mulieribus. Sed de talibus accidit, quòd sic quandoque occidunt eos spiritualiter,dum dant eis occasionem quòd nimis ament eas quia nimius amator uxoris propriæ, adulter est, sicut dicit Ambr. Ex quo amor iste non sit citra Deũ, iam iudicatur peccatum mortale. ¶Præterea si ornatu suo uelut quodam rete uult capere uirum

suum, ne capiatur ab aliis mulieribus, quare illud rete expandit, ubi non est uir eius? Multæ enim potius ornãt se quando prodeunt in publicum, quàm quando sunt cum uiris suis in domo. Tales similes sunt illis qui dicunt se uelle capere aues syluestres, & capiunt domesticas. ¶ Preterea sicut mulier cauet ne perdat uirum suum, sic uir debet cauere uxorẽ suam. Vnde debet cauere ne ipsa immoderatè ornata sicut murilegus syluestris efficiatur & fugiat. Sicutenim murilegus syluestris fugit quando habet pulchram pellem, & quandoque hac de causa amittitur, Aliquis enim propter pulchram pellem uellet eum habere. Sic mulier ornata libentius uadit ad spectacula, ut ab aliquo concupiscatur, & à uiro quandoque amittitur. Potius deberet uelle uir eam habere minus pulchram, quàm aliis pulchriorem. Item si non placet uiro quòd uultures, id est luxuriosi, sequantur uxorem suam, quare uult eã esse absque pelle conuersationis honestæ? Item cum non uult uxorem suam meretricem esse, quare uult eam similem meretrici esse & in habitu meretricio? De hoc habitu legitur Prouerbio. 7. Ecce occurrit ei mulier in ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas. Et cum ex hoc uerbo constet aliquem ornatum meretricium esse, non uideo quid sit meretricius habitus, nisi croceus sit, & similia. Ezechi. 6. Habens fiduciam in pulchritudine tua fornicata es. Ad omne caput uiæ ædificasti signũ prostitutionis tuæ. Solent caupones in domibus suis ex diuersis partibus circulos ponere, quãdo diuersæ uiæ sunt circa domum, ut transeuntes per quancunque uiam sciant ibi uinum esse uenale. Sic fatuæ muliere signa uenalitatis ponunt in capite, in pedibus, & in brachiis, & tamen se dicunt esse castas, castitatem amare, uolentes quòd magis credatur uni testi assueto mendaciis, quàm multis testibus uiris qui mentiri non nouerunt. Testis assuetus mendaciis, lingua est earum. Testes ueri sunt cætera membra quæ impudicitiam ostendunt. Hieronymus: Aut loquendum nobis est ut uestiti sumus, aut uestiendum ut loquimur. Quod autem pollicemur & aliud ostendimus, lingua personat castitatem, & totum corpus profert impudicitiam. Deberet esse mulier uiro suo adiutorium salutis. Genesis 2. Non est bonum hominem esse solum: faciamus ei adiutorium simile sibi. Similiter & uir debet uxorem iuuare, ut saluari possit. Et cum mulieres, ut sæpius pronæ sint ad nimium amorem pulchritudinis, & gloriam ornatus, uir debet iuuare in hac parte & cohibere eam ab ornatu inhonesto. Pronitas ista mulierum ad glo-

riam

riam ornatus insinuatur Matthæi 25. De decem uirginibus, quarum quinque quæ laudem quæsierunt, cælestem ianuam clausam inuenerunt. Similiter cum uiri proni sint ad nimium amorem diuitiarum, quia habent prouidere familiis suis, uxores debent iuuare eos & prohibere à cupiditatibus suis, & dicere eis se contentas esse paruo uictu & humili uestitu, si ipsi cessauerint ab usuris & alijs generibus cupiditatum. Sed heu hodie remediũ uersum est in uenenum. Vxores enim impellunt uiros ad infernum, dando eis occasionem male acquirendi, dum superfluas expensas ab eis requirunt. Viri etiam impellunt uxores ad infernum, dum eas consentire faciunt usuris suis, & dum non permittunt eas facere bonũ quod ipsæ possent. Vnde hodie quantum ad personas multas, societas coniugalis est quasi complexus spinarum, quæ simul in ignem mittentur, quia nõ possunt separari. Est etiam uelut complexus aliquorum simul se inuicem submergentium.

¶ *De mulieribus se ostentantibus.*

MVLIERES pulchritudinem suam per uicos in ecclesia ostendentes, sunt incendiariæ sacrorum locorum, scilicet uirorum: quilibet enim fidelis est templum opere Spiritus sancti in baptismo dedicatum: sicut dicit glossa super illud 1. ad Corin. 3. Templum Dei sanctum est, quod estis uos. Ipsæ etiam sunt homicidæ fratrum suorum & filiorum Dei. Sunt etiam uenatrices diaboli in filios Dei ad mortem. Diabolus etiam utitur eis tanquam esca ad capiendos uiros, sicut cum cattis & aliis uilibus animalibus excoriatis uultures solent capi. Vtitur etiam eis tanquam laqueis. unde Ecclesia. 7. Inueni amariorem morte mulierẽ, quæ laqueus uenatorum est. unde legitur quòd beatus Bernardus cũ quædam soror eius uenisset cum superbo habitu ad abbatiam, in qua ipse erat, noluit exire ad eam asserens eam esse rete diaboli. Quæ confusa & compuncta mandauit ei ut non despiceret animam eius, etsi carnem despiciebat, parata tamen erat in omnibus facere uoluntatem eius. Quo audito uir sanctus gaudens uenit ad eam præcipiens ei ut illum superbum habitum de cætero non portaret. Quæ illi acquiescens ita mutata est, ut homines eius mutationem mirarentur. Vtitur etiam diabolus eis tanquam gladio ad occidendum filios Dei. etiam si dicat aliqua se non habere malam intentionem: Respondeo, quòd neque gladius malam intentionem habet, quando ab illo aliquis occiditur, sed utens illo habet ibi malam intentionem. Sic diabolus qui utitur his mulieribus ornatis tanquam gladio, ibi malam habet intentio-

nem. Et licet etiam nullus haberet malam intentionem, nihilominus tamen mortuus esset qui occisus esset: & secundum leges, qui occasionem damni dat, damnum dedisse uidetur. Dicitur etiã Exod. 21. Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos uel asinus in eam, reddet dominus cisternæ pretium iumentorum. Cisterna quæ habet aquam ad remedium sitis, incautis tamen potest esse occasio mortis uel præcipitij. Sic uxor etiam alicuius, quę uiro suo est remedium fornicationis, aliis potest esse occasio mortis. Sic ẽt uocat Salomon uxorem, Prouer. 5. ubi sic legitur: Bibe aquam de cisterna tua, id est, de propria uxore. Hęc cisterna aperitur, quando mulier nimium ornatur. In eam uerò non coopertam bos uel asinus cadit, quando ostensione pulchritudinis, quam mulier incautè ostendit, aliquis perit. In hoc casu anima pereuntis de manu mulieris requiritur. Si quis incautè deferendo ignem domum aliquam incendat, nonne tenebitur ad emendam? Quomodo ergo innocens erit, quæ pulchritudinem suam in cautè ostẽdendo, domos spirituales exurit? Quædam etiã ideo se ornant, quia erubescunt non deferre ornatus, quos deferre consueuerunt, uel quos aliæ mulieres deferunt: uel quia timẽt ab hominibus derideri, si ornatus tales dimiserint.

De bona erubescentia & eius commendatione. Et quòd peccatum sit ualde erubescibile.

CAP. XV.

ET quia uerecundia hæc multum nocet ecclesiæ Dei, ideo tractabimus hic de uerecundia. Et quia quædam uerecundia bona est, & quædam mala est, iuxta illud Ecclesiasti. 4. Est confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam. ¶ Primo de bona erubescentia dicemus. ¶ Secundo de mala. ¶ Tertio tangemus de irridentibus eos, qui bene faciunt. ¶ Notandum ergo, quòd erubescẽtia bona est quoddam frænum, quo aliquis regitur in uiam paradisi. Dum aliquis habet frænum illud, sperari potest de eius correctione. Vnde Sapiens: Erubescentia salua res est. Ad commendationem huius erubescentiæ facit illud Ecclesia. 22. Ante grandinem præibit coruscatio, & ante uerecundiam præibit gratia. Præcipuè uerecundia placet in mulieribus. Ecclesiasti. 7. Gratia uerecundiæ mulieris sensatæ super aurum. Verecundia etiam specialiter placet Deo in pœnitentibus. unde Bernardus: Quantum displicet Deo imprudentia peccatoris, tantum placet erubescentia pœnitentis. De non habente erubescentiam legitur Ieremiæ. 3. Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. & Esa. 3. dicitur de non habentibus erube-

bescentiam istam: Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt. Legitur etiam Iere.6. Confusi sunt, quia abominationem fecerunt: quin potius confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt. Verè erubescere nescit, qui de peccato nõ erubescit. Peccatũ enim ualde erubescibile est. ¶ Magis erubescibile est peccatum, quàm nuditas totius corporis: quod patet, quia peccatum nuditatem fecit erubescibilem. Parentes enim nostri, nõ erubescebant ante peccatum, licet essent nudi. Vnde cũ illud, propter quòd aliquid est tale, magis erit tale: magis erubescibile uidetur esse peccatum, quã nuditas. Præterea quum erubescentia sit fuga rei indecentis, peccatum autem indecentius sit quã aliquid aliud, quod sit in mũdo, cum sit opus diaboli, & ipso amoto omnia decentia essent, constat magis erubescibile esse, imò comparatione ipsius alia nõ sunt erubescibilia. unde dicit Gregor. de Maria Magdalena, Quia semetipsam grauiter erubescebat intus, nihil esse credidit, quod uerecundaretur foris. ¶ Præterea, peccatũ est immunditia, & comparatione ipsius immunditia corporalis nõ reputatur immunditia. Matth.1. Quæ procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. Et quibusdam interpositis subditur: Non lotis manibus manducare, non coinquinant hominem. Est etiam peccatum abominatio magna. unde Psalmi. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt. Vnde patet peccatum ualde erubescibile esse. Multis autem aliis modis ostendi potest, q peccatum sit ualde erubescibile. Et quia hominẽ proditorem reddit apud Deum, & quia facit eum ualde uilem: facit etiam inferiorẽ brutis animalibus, quæ tantum unam mortem soluunt: sed peccator debitor est duplicis mortis, & quia peccatum finis est, quo quis in inferno suspendatur: non habet diabolus unde hominem suspẽdat, nisi ipsemet funem istũ ei attulerit. Est etiam peccatum illud cum quo fustigabitur homo in die iudicij coram toto mũdo. Thren.1. Vigilauit iugum iniquitatum mearum: in manu eius conuolutæ sunt, & impositæ collo meo.

¶ De XVI. *erubescibilibus.*

ILLA de quibus erubescendũ est, enumerantur nobis Eccle. 41. Erubescite à patre & à matre de fornicatione &c. ¶ Et sunt xvj. quæ ibi tanguntur, de qbus multum erubescere debemus. ¶ Et ponitur primo fornicatio, quæ quadruplici ratione ualde erubescibilis est, quia tam uilium membrorum, & quia anima & corpus in ea maculantur, & qa mulier ibi uenditur: dat animã suã quãdoq; pro duobus denariis diabolo, & corpus leccatori: non faceret talem forum de sotularibus suis. ¶ No-

tabiliter etiam dicit, Erubescite à patre & matre. Pater est Deus, & ecclesia est mater, de quibus debet multum erubescere fornicans. Potest multum erubescere filia diuitis dum fornicatur, quia pater suus poterat eam honorificè maritare. Nonne erubescere debet filia Dei de tanto patre, si fornicetur, cum ipse possit eam optimè maritare? A præsidente & à potente demum erubescere debet homo de mēdacio: quia potior est fur, quàm assiduitas uiri mendacis, ut legitur Eccle.20. & quia mentiens non seruat fidem, licet uelit sibi fidem adhiberi, & fallit eum qui confidit in eo: erubescēdum est enim propter Deū præsidentem: id est, prȩsentem, & potentem uindictam sumere de mentiente. & potest illud intelligi specialiter de mendacio promissionis in baptismate factæ.

¶ Tertio erubescendum est de delicto: id est, de negligentia & pigritia. Sene. Turpissima iactura est, quæ per negligentiam fit. Ecclesiast.22. In lapide luteo lapidabitur piger. A principe autē ideò erubescēdum est de delicto, quia multum displicet ei pigritia serui, sicut uelocitas multum placet. & Prouerb.22. Vidisti uirum uelocem in opere suo, coram rege stabit. Præcipuè tamen à summo principe erubescendum est de delicto, & ab illo iudice cui cuncta aperta sunt. Et cuncta quæ fiunt adducet in iudicium, & de quolibet momento tēporis negligenter expenso exiget rationem.

¶ Quarto erubescendum est de iniquitate à synagoga & plebe. Et primo de hoc, ꝙ homo sibi iniquè appropriat, quod debet esse commune: ut faciunt usurarij, ꝗ tempus omnibus commune sibi approprianti, quod dominus uoluit ab omnibus æqualiter possideri. Et mali dispensatores qui sibi retinent, quod pauperibus debēt diuidere, quibus dicitur Luc. 16. Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, id est, de pecunia iniquè uel inæqualiter detenta. ¶ Quinto erubescendum est à socio & amico, de iniustitia: id est hoc quod iniustè agit erga sociū & amicum. Hoc ualde iniquum est. Prouer.3. Ne moliaris amico tuo malum, cum in te habeat fiduciam. ¶ Sexto erubescendum est de furto. Tob.2. Non licet nobis aliquid edere de furto, aut cōtingere. Et præcipuè erubescendum est, si quis furtum fecerit, uel sustinuerit fieri ĩ loco in quo ipse habitat. ¶ Septimo, erubescendum est, de ueritate Dei & testimonio: id est, de ueritate quam Deus docuit, & tot testimonijs confirmauit, si aliquis illi fidem non adhibuit. ¶ Octauo erubescendum est de discubitu in panibus, siquis se inhoneste habuerit, uel si ei, ad cuius mensam comedit, fidem postea non seruauerit. Sicut faciunt illi, qui postquā ad mensam domini sederunt, uel spiri-

spiritualiter uel temporaliter, nō timent ei contumeliam inferre.

¶Nono, erubescendum est, ab obfuscatione dati & accepti. Datum obfuscat, qui cum tristitia dat. Ecclesia. 35. In omni dato hilarē fac uultum. Vel qui dat cum dilatione: Prouer. 3. Ne dicas amico tuo, Vade & reuertere, Cras enim tibi dabo: cum statim possis dare. Datum etiam obfuscat, qui illud extollit. Potius enim debet qui dat donum diminuere, quàm extollere. unde Gene. 33. dixit Iacob ad Esau, Si inueni gratiam in oculis tuis, accipe munusculū de manu mea. Acceptum etiam obfuscat qui de beneficio est ingratus, uel ipsum attenuādo uel obliuioni tradendo. Sene. Lex beneficii est, ꝙ alter obliuisci debet dati, alter debet memor esse accepti. Cato: Exiguum munus cū dat tibi pauper amicus, Accipito placidè plenè & laudare memento.

¶Decimo, erubescendum est, à salutantibus de silentio. Quod in duobus casibus præcipuè intelligendum est, scilicet quando aliqs non uult reddere salutem alicui causa superbiæ, uel causa odii. Sapiens: Saluta libenter. Ecclesi. 22. Amicum salutare non confundaris, & à facie illius non te abscondas. Nec obstat illud Luc. 10. Neminē per uiā salutaueritis. Et illud 4. Regu. 4. quod dixit Eliseus ad Giezi: Si occurrerit tibi homo, non salutes eum: & si salutauerit te, ne respōdeas ei. Per hoc enim prohibetur prolixitas uel curiositas salutationis. Quod autem bonū sit salutare, patet per illud Matth. 10. Intrantes autem domum, salutate eam.

¶Vndecimo, erubescendum est à respectu mulieris fornicariæ. Quia secundum Augu. Impudicus oculus impudici cordis est nuntius.

¶Duodecimo, erubescendum est ab auersione uultus cognati: quia sicut legitur 1. ad Timo. 5. Si quis suorum, & maximè domesticorum curā non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Nec solum erubescendum est ab auersione uultus cognati, sed etiam proximi, præcipuè pauperis. Vnde Tobiæ 4. Noli auertere faciem tuam ab ullo paupere. Ita enim fiet ut nec à te auertatur facies domini. Vnde sequitur in uerbo proposito. Eccle. 4. Ne auertas faciem à proximo tuo.

¶Tertiodecimo, erubescendum est, ab auferendo partē, & non restituendo. Sicut enim ualde honorabile est dare, sic erubescibile ualde est auferre, & præcipuè fratri suo fideli: scilicet partem quam pater cælestis dedit ei de rebus huius mundi. Specialiter autem non restituere ablata, uidetur esse erubescibile usurariis & raptoribus, qui cum sint iam condemnati suspendio inferni pro male acquisitis, potius uolunt retinere & suspendi, quàm reddere & liberari. In quo sunt peiores latronibus, qui omnia libēter restituerent, si scirent se per

hoc posse liberari. ¶ Quartodecimo à respectu mulieris alienis uiri. Periculosus est enim ualde respectus talis. Ipse respectus fuit occasio Dauid adulterii, & homicidii, ut dicitur 2. Reg. 11. Nec solum à respectu isto erubescendũ est, sed etiam à quacunque familiaritate, uel ad ipsam uel ad ancillam eius, unde possit oriri mala suspicio. Vnde sequitur: Ne scruteris ancillam eius, & ne steteris ad lectum eius. ¶ Quintodecimo, erubescendum est ab amicis de sermonibus improperii. Et si amicus debet arguere amicum, tamẽ absque improperio. Tullius in tractatu de Amicitia: Monere & moneri est officium uerae amicitiae, ita tamen, ꝙ adulatione careat admonitio, & contumelia careat obiurgatio. ¶ Sextodecimo, erubescendum est ab improperatione dati. Imitari debet illũ qui dat omnibus affluenter, & non improperat, ut legitur Iacob. 1. ¶ De fatuo uerò legitur Eccle. 20. Exigua dabit, & multum improperabit. Qui enim non erubescit male agere, est sicut equus absq; fræno, qui de facili regi non potest. ¶ Duo solebant homines cohibere à malo, scilicet timor Dei, & pudor mundi. Sed timor Dei multos iam parum cohibet à malo. Benignitate enim Dei & misericordia abutũtur homines male agentes, quia Deus benignè eos ad pœnitentiam expectat. Eccle. 8. Quia non profertur cito contra malos sententia, absque timore ullo filii hominum perpetrant mala. Non attendentes, ꝙ misericordia ista superexaltat iudicium: iuxta uerbum Iacob. 2. Quia quanto misericordius hic parcit, tanto iustitia in futuro durius ferit, ut dicit Hierony. Quanto amplius malleus eleuatur, tanto postea durius percutit: & quãto arcus plus curuatur, tanto uehementius sagittam emittit. Similiter se habet iustitia Dei. August. Lento gradu diuina procedit seueritas, sed tarditatem compensat grauitas. Pudor etiam iam potius impellit homines ad malum, quã cohibeat à malo: quia qui solebant erubescere male agere, iam erubescunt bene facere.

De mala erubescentia, & eius detestatione. CAP. XVI.

DE erubescentia mala, hoc modo dicemus. ¶ Primo ponemus ea quæ possunt ualere ad detestationem erubescentiæ malæ. Secundo ponemus remedia quibus uti possumus contra eam. Primo, ualere potest ad detestationem eius, si ostendatur quanta sit timiditas eorum, & ignorantia qui propter erubescentiam non audent benefacere. Ipsi sunt sicut equi umbram timentes. Vera mala non sunt præsentis uitæ, sed futuræ. Præsentia enim mala sunt sicut umbra futurorum. Vnde qui erubescentiam præsentẽ timent, & non futurã, ipsi timent umbram, non

non ueritatem. Trepidauerunt, ait Dauid, timore, ubi non erat timor. Ipsi etiam sunt sicut paruuli qui terrentur latratu catulorum, qui mordere nō possunt. Senec. Authoritatem habemus senum & uitia puerorum. Non puerorum tantum, sed etiam infantium. Illi leuia formidant, hi falsa, nos utraque. Leuia formidant, qui uerba irrisorum formidant. Falsa formidant, qui reputant dedecus quod in ueritate est honor. Mundus iste est uelut catulus latrans irrisionibus contra eos qui bene agunt: sed mordere nescit, quia non eos percutit, & cum satis latrauerit, tacebit. O q̄ strenui milites sunt, qui propter latratum relinquunt domū suā: sed bene relinquerent eā, si uiderent milites armatos insequētes se. Si aliquis de militibus regis Franciæ ipso petente debitū seruitiū ab eo, diceret se nō audere ei seruire: quia homines inde loquerentur: friuola & ridiculosa reputaretur eius excusatio. Sic friuola est excusatio illorū, qui ꝑ uerba hominum dimittunt seruire Deo. Ipsi etiam sunt timidi ut lepores. Vtinam tamen essent leporibus in aliis similes. Lepusculus plebs inualida collocat in petra cubile suum, ut legitur Prou. 30. Labia habet in motu, aures lōgas, pedes ueloces. Timor.n. addit alas pedibus. Sic facere debet qui debilē se nouit. In petra cubile collocat, qui in petra Christo fiduciam habet. Labia habet in motu, qui sæpe orat. Longas habet aures, qui iuxta uerbum Iacob. 1. uelox est ad audiēdum, & tardus ad loquēdū, ad respondēdum scilicet opprobrijs quę sibi dicūtur. Pedes ueloces habet, quē timor Dei occupat. Quia q̄ timet Deū, nihil negligit: ut legitur Eccle. 7. Causa huius timoris est duplex. ¶Prima est amor placendi mundo. Sene. Desines timere, si desperare desieris. Cōtra tales q̄ uolūt placere mundo, dicitur Iacob. 4. Adulteri, nescitis q̄a amicitia huius mundi, inimica est Deo. Quicunque ergo uoluerit amicus huius seculi esse, inimicus constituitur Dei. Psal. Cōfusi sunt qui hominibus placent, quoniam Deus spernit eos. Et Aposto. ad Gal. 1. Si hominibus placerē, Christi seruus non essem. ¶Secunda cā pōt esse hæc, ꝙ Deus forsitan recesserit ab eis. Vix enim posset esset tāta timiditas in eo, cum quo esset Deus. Psal. Si ambulauero in medio umbrę mortis, nō timebo mala, quoniā tu mecū es. Quòd aūt aliquis timidus fiat, postquā Dominus recesserit ab eo, patet ex eo, ꝙ Cain caput tremulum habuit, & adeò timidus fuit, ut Domino diceret: Omnis qui inuenerit me, occidet me. Gen. 4. Ad idē facit illud Leuit. 26. Si spreueritis leges meas, & iudicia mea cōtempseritis, ut non faciatis ea q̄ à me cōstituta sūt, & ad irritū ꝑducatis pactū meū, ego quoq; hæc faciā

uobis,

nobis, Corruetis coram hostibus uestris, & subiiciemini his q̃ oderunt uos. fugietis nemine persequente. Tanta timiditas est erubescentium, quòd ex hoc, ꝙ sunt coram hostibus suis corruunt. Non enim possunt sustinere aspectum irridentium. Immò sicut fluit cera à facie ignis, & nix à facie solis, sic corda erubescẽtium defluunt à facie irridentium. Ipsi etiam subditi sunt hostibus suis. Cùm enim irrisores sint hostes eorum, ipsi facere non auderent, quod eis displiceat: quod tamen deberent libentius facere, quàm quod eis placeret. Erubescentes etiam fugiunt nemine persequente. Irrisor enim non persequitur, sed obsequitur. Ministrat enim materiam, unde corona æterna fabricetur. Irrisiones enim sunt uelut aurum & argentum, & lapides pretiosi, ex quibus fit corona paradisi. Prouerbi. 33. Fugit impius nemine persequente. Mala pœnæ quidã succursus sunt à Deo missi contra mala culpæ. Mira fatuitas, ꝙ homines fugiunt mala pœnę, & sequuntur mala culpæ. Succursum a Deo missum timent & fugiunt, & mortem suam sequuntur, scilicet peccatum. Eccle. 21. Quasi à facie colubri fuge peccatum. Et subditur: Dentes leonis dentes eius, interficientes animus hominum. Item de timore eorũ quos deseruit dominus, dicitur Leuit. 26. Terrebit eos sonitus folii uolãtis, & ita fugient quasi gladium. Cadent nullo persequente, & corruent singuli super fratres suos. Folium uolans est uerbum irrisionis, quod terret homines erubescentes. Folium illud plus timent, q̃ Dei gladius, qui paratus est interficere eos. Deute. 33. Si acuero ut fulgur gladiũ meũ, & arripuerit iudicium manus mea, reddam ultionẽ hostibus meis. Et Iob. 19. Fugite à facie gladii, quia ultor iniquitatis est gladius. Exo. 15. Euaginabó gladiũ meũ, & interficiet eos manus mea. Dicunt erubescẽtes, quid dicerent de me si hoc facerem? tamen non attendunt, quid fiet de eis si hoc non fecerint. Plus dicta hoĩum timẽt, quàm facta Dei: & plus timent uerba hominum, q̃ gladium Dei euaginatũ. Dicit erubescens: Non possum pati ut hoc de me dicat: non erubescit confiteri tantã ignauiam de se, ꝙ tam facilè sibilis hominũ deiiciat, uerè de illis est, q̃bus dicit de Psal. Nõ sic ipii, non sic, sed tãq̃ puluis quẽ piicit, &c.

¶ *De triplici fatuitate erubescentium bene agere.*

SECVNDO potest ualere ad detestationem erubescentiæ malæ, si ostendatur quanta sit fatuitas eorum qui erubescunt bene agere: quæ fatuitas primo potest ostendi per hoc, quòd ipsi permittunt se uinci ab irrisoribus, quos tam facilè uincere possint, quia solum taciturnitate uincerentur irrisores. Esaiæ 30. In silentio & spe erit fortitu-

fortitudo tua: Si enim qui irridētur, tacerent, & animū haberēt ad mercedem quā expectāt pro tolerantia irrisorū cōfusi essent irrisores. Sidonius: Garrulo non respōdere, cōuitium est. Sicut enim garrulus uincitur à nō respondente, atq; cōtra ignē pugnādū est aqua, cùm sit ei contraria: sic taciturnitate pugnandum est cōtra garrulitatē: Cogitare debet erubescens, quando irridetur, ꝙ plus potest audire duabus auribus, quàm irrisor loqui uno ore. Sapiens: Vnū os à natura, & duas aures accepimus Ac si diceret: Plus debemus audire, quàm loqui. Poëta: Quis labor est, inquam quàm tacuisse minor? ¶ Secundo, quia timent ab eis irrideri, qui irrisione sunt digni. Quando mali irrident bonos de bonis operibus quæ agunt, idē est ac si cæci irriderent uidentes de hoc quòd ipsi uident, & claudi rectè incedentes. Ideo ipsa irrisio irridenda est. Sene. Aequo animo audiēda sunt imperitorum conuicia. Cōtēnendus est ipse cōtemptus. Qui sanæ mētis non cōtēnat claudicātem, si uideat se irrideri ab ipso, eò quòd recte incedat? Et quis talem non iudicet fatuum, si ideo claudicāti uelit assimilari, quòd ab eo deridetur? Deridendi sunt ergo derisores, non imitandi. Quidam senex in Vitis patrum ait: Aut fuge homines, aut irrideas mundum, aut quæ in mundo sunt. Stultū teipsum facito in pluribus. Si dicat aliquis quòd derisio malorum præualebit, quia plures sunt: Respondeo, quia Deus & sancti sui iuuabunt bonos, irridendo malos. Psalm. Qui habitat in cęlis, irridebit eos. Et iterum: Videbunt iusti, & timebunt, & super eum ridebunt, &c. Non est uituperium Solis ꝙ noctua nō appretiat uel aspiciat eū: nec uituperiū auri & argenti, ꝙ iumēta non appretiant ea. Iumenta enim nesciunt ęstimare nisi fœnū & similia. Et porci nisi furfur, & similia. Sic nō est uituperiū bonorum, si à malis deridentur. Mali enim sūt uelut noctuę. unde Boëtius de eis dicit: Hi sūt similes auibus, quarum oculos nox illuminat, & lux cæcat. Nō est curandū de uituperio eorū, qui dicunt malum bonum, & bonum malū. Esa. 5. Vhæ. qui dicitis malū bonū, & bonum malū &c. Ipsi etiā sunt sicut iumēta, qui uiros sanctos, qui sunt uelut aurū & argētū, & lapides pretiosi, despiciunt. Vñ Prou. 14. Ambulans recto itinere, & timēs Deū, despicitur ab eo qui infami graditur uia. Et 19. Abominātur impii eos q in recta uia sunt. Aristippus, cùm quidā ei diceret, Homines te contēnunt, inquit, Et illos asini. Sed nec illi asinos, nec illos ego curo. Vituperium taliū laus est, & laus uituperiū. De primo dicit Sene. Malis displicere, laudari est. Non pōt sententia ullā authoritatem habere, ubi qui dānatus est, damnat. De secūdo etiā dicit Sene. Tam turpe sit tibi laudari

dari à turpibus, quam si lauderis ob turpia.¶Tertio potest ostendi fatuitas erubescentium per hoc, ꝙ ipsi erubescunt de hoc, undè gloriari deberent, dum erubescũt bene agere, eò ꝙ consueuerunt male agere, uel quia uident alios male agere. Hoc enim ualde gloriosum est, quũ aliquis bene agit inter male agentes: uel uitare illũ, qui male agere consueuit. Tales sunt similes illi qui erubesceret de hoc ꝙ de naufragio euasisset. uel de hoc ꝙ non fecisset sicut facere solitus esset, uel de hoc ꝙ sanus esset aliis existẽtibus leprosis, uel mũdus aliis inquinatis. Tales derisiones non solũ nõ sunt timẽdæ, sed etiam appetendæ. Sen. Nõdum felix es, si nondũ turba deridet te. Et Dominus Matt. 5. Beati eritis cum maledixerint uobis homines, & persecuti fuerint, & dixerint omne malum aduersum uos mentiẽtes, propter me. Quãdo quis uituperatur uel laudatur, primo debet attẽdere quis est qui eum laudat uel uituperat, & tunc placeat ei laus, uel displiceat uituperium. Sen. Non quàm multis, sed quibus placeas cogitato.

¶*Quòd erubescentes de bono, se male habeant ad Deum.*

TERTIO ualere potest ad detestationem erubescentiæ, si ostendatur quam male & iniquè se habeant erubescentes ad Deũ, & ad ea quæ Dei sunt. ¶Ad Deũ male se habent tripliciter, & inquãtũ Dominus est, & inquantũ Pater est, & inquantum sponsus animæ est. ¶Inquantum Dominus est, dum ipse erubescit Dominum confiteri: diabolum autem non erubescit confiteri dominũ, seruitium diaboli manifeste faciẽdo. Nulla enim certior Domini confessio, quam seruitij redditio. Si autem Deum dominum habet, non tamen ut primum uel maiorem, sed ut secundum. Solũ enim seruitium uult ei reddere in quo mundus præbet assensum, non attendens quòd Deus rex est, & regaliter & libere uult dominari. Erubescentes adeò negauerunt Christum, quòd nec etiam leui signo uolunt uideri eius discipuli. Erubescentes signa diaboli libere portant, uexillum uerò Christi non uolunt portare nisi occultè, non attendentes illud Ierem. 4. Leuate signum in Sion, & confortamini. & eiusdem 6. Leuate uexillum, &c.¶Inquantum Pater se male habet erubescẽs ad Deũ, dum eũ negat. Vix aliquis negat patrem suum, licet pauperem. Quantam ergo contumeliam facit tanto patri qui eum negat? Merito ipse negabitur ab eo. unde Matt. 10. Qui autem me negauerit coram hominibus, & negabo eum, &c. Ita accidit fatuo erubescenti, sicut accidit cuidam scholari, qui cum esset indutus pretiosis uestibus, & a sociis suis honoratus, cùm uisitasset eũ pater suus in humili habitu, timens ne socii contemnerent eum, si scirẽt

eum

eum habere talem patrem, rogauit patrem ut nullo modo se indicaret eis: & simulans ipsum esse unum de seruientibus patris sui, fecit eum comedere cũ g°rtione domus. Quod pater patienter sustinuit. Sed cũ finito prandio scholaris duxisset eũ in cameram suã secretò, & quæsisset ab eo quid ei attulisset, ostendit ei pater denarios quos attulerat, asserẽs, quòd nec ullum de illis haberet. Tu negasti me fili, ait pater, & ego nego te: de cætero nõ comedes uel bibes de eo quod tibi mittam.

¶ Erubescens etiam male se habet ad Deum, inquantum Deus sponsus est animæ, dum de tanto sponso erubescit. O anima, nõ est ita ignobilis iste sponsus, ut de eius ignobilitate erubescas. De nobilitate eius legitur Prouerbio. ultimo. Nobilis in portis uir eius, quando sederit cum senatoribus terræ. Non est etiam ita deformis, quòd anima eius deformitatẽ debeat erubescere. Psal. Speciosus forma prę filiis hominum, & candor est lucis æternæ: ut legitur Sapient. 7. Splendor gloriæ, & ad Hebr. 1. Legitimus etiam sponsus est, non adulter, ut de eo debeat anima erubescere. Sed mira insania, legitimum sponsum confiteri dedecus creditur, adulterum uerò mundũ scilicet: absq; uerecundia confitentur, scilicet quãdo dicunt ꝙ ideo se ornant ut mũdo placeãt. unde Ierem. 3. Sed quomodo si contemnat mulier amatorem suũ, sic cõtẽpsit me domus Israel, dicit Dominus. Hunc sponsum nõ erubescebat illa quę dicebat: Ipsi sum desponsata cui angeli seruiunt, cuius pulchritudinem sol & luna mirantur. O anima, sponsus iste te singulari pugna acquisiuit. Ipse est quem nec mors ab amore tuo separauit.

¶ Male etiam se habet erubescẽs ad opera bona, dũ ea contẽnit, & ea facere erubescit. Iniquum est ualde bona opera inhonorare, à qbus homo sic honoratur. Eccl. 13. Omne opus electum iustificabitur: & qui operatur illud, honorabit in illo: qñ gloria huius mundi deficiet, tunc gloria dabitur ꝓ bonis operibus. De defectu presẽtis gloriæ dicit Psal. Quoniã cum interrierit, non sumet oĩa: nec descẽdet cum eo gloria domus eius.

¶ *Quòd bona opera tripliciter glorificent hominem.*

BONA opera tripliciter glorificãt hominem. ¶ Primo faciẽdo ei societatem in morte, quando relinquitur ab amicis carnalibus. unde in Apocal. 14. Opera enim illorum sequuntur illos. ¶ Secũdo ministrãdo materiã coronę ęternæ. Bern. Si pœnitẽtia nostra crudeli miseratione minuitur, paulatim gẽmis corona nr̃a priuatur.

¶ Tertio uerò ad modũ uestimẽti hominum decorando. Psal. Astitit regina à dextris tuis in uestitu deaurato circũdata uarietate. Vestis deaurata sunt bona opera ex charitate facta. Hæc tria sunt quæ solent

solent hominē facere gloriosum, Honorabilis societas, decor uestium, & nobilitas. Hęc tria, ut ostensum est, uir iustus ex bonis operibus consequetur. Ad hūc statū peruenit Christiana religio, ꝙ hodie inter Christianos Christianè uiuere opprobrium est: & facilius posset Christianus uiuere inter aliquos paganos, quam inter multos Christianos. Mira insania. Ipsi pagani fidem Christianam honorabilem reputant: ipsi uerò Christiani uitam Christianam, à qua fides habet ualorem suum, opprobrio habēt. Bern. Quid diuidis opus à fide? Iniquius diuidis, fidem tuā perimens. Nam si fides sine operibus mortua est, munus mortuum offers Deo. Idē: Quid fides quæ non operatur ex dilectione, nisi cadauer exanime? Bene honoras Deum munere fœtido? bene placas Deum fidei tuæ interfector? Iac. 2. Sicut corpus sine spiritu mortuum est, &c. Veritas Christianæ religionis adeò oditur à multis, etiam qui dicunt se Christianos, ut scilicet signa eius uidere non possint: quàm tamen ueritatem deberent amare super omnē thesaurū terrenū: imò etiā adoranda esset eis ueritas ista, quantumcunque fatuis contemptibilis esset. unde frater Guido Cartusiensis: Sine aspectu & decore cruci affixa adoranda est ueritas. In signum huius osculantur fideles & adorant crucē: multi tamen adorantes crucem exterius, crucem spiritualem interius per contemptum conculcant, & in eam expuunt, & magnum odium uidentur habere ad ueritatē Christianæ religionis, qui etiam signis ei bellum indixerunt.

¶ *De quatuor remediis contra malam erubescentiam.*

POSITIS his quæ possunt ualere ad detestationem erubescētiæ malæ, consequenter tāgemus aliquid de remediis quibus possumus uti contra erubescentiam malam. ¶ Et sunt quatuor meditationes ualentes contra erubescentiam malā. ¶ Prima meditatio est erubescentiæ, siue opprobrii, quod Christus ꝓ nobis sustinuit: quod opprobrium prædixerat Ieremias Thren. 3. Dabit percutiēti se maxillam, saturabitur opprobriis. Si quis bene attēderet opprobrium illud, quod filius Dei pro eo sustinuit, quādo positus fuit in cruce, paruam reputaret uerecundiam, quā pro Christo sustineret. Solennitas enim paschæ erat tūc, propter quam de diuersis partibus mundi Iudęi conuenerant in Ierusalem, qui uiderunt eū pendētē in cruce. Bernar. Grata ignominia crucis, sed ei qui Crucifixo ingratus non est. Et ad Hebræos 12. Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in authorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextra sedis Dei sedet. ¶ Secunda medi-

meditatio est erubescentiæ seu opprobrii quod sancti sustinuerunt. unde ad Hebræos 11. Fide Moyses grandis factus, negauit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere iocunditatem, maiores diuitias æstimans thesauro Aegyptiorum improperium Christi. Et Actuum 5. Et illi quidem ibãt gaudentes à conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. ¶ Tertia meditatio est illius erubescentiæ, quam patientur in futuro illi, qui hic fugiunt eam. Prouerbio. 10. Quod timet impius, ueniet super eum. Et Iob sexto: Qui timet pruinam, irruet super eũ nix. Gregorius dicit de illi qui uolunt repugnare uoluntati: Dei Hinc Dei uoluntatem peragunt, unde eum irritare contendunt, & consilio Dei resistentes obsequuntur: quia hoc dispositioni eius militat, quod per humanum studium reluctatur: qui uerecundiam, uel egestatem, uel aliam tribulationẽ à Deo missam uolunt recipere modo, habebunt in futuro eam longe maiorem. Tunc ueniet quasi uiator egestas, & pauperies quasi uir armatus. Prouerbiorum 6. Tunc non poterit homo effugere, nec ei resistere. De uerecundia quam mali in futuro patientur, legitur Ierem. 20. Confundentur uehementer, qui non intellexerunt opprobrium sempiternum, quod nunquam delebitur. & uicesimotertio: Dabo uos in opprobrium sempiternum, & in ignominiam æternam, quæ nunquam obliuione delebitur. ¶ Quarta est meditatio illius uerecundiæ, de qua Lucæ 9. dicit dominus, Qui me erubuerit, & sermones meos, hunc filius hominis erubescet cum uenerit in maiestate sua, & Patris, & sanctorũ angelorum. Tunc illi qui contemnunt modo alios, contemnentur à Deo, ut mors eorum non reputetur sicut nec mors unius canis. Ipse enim Deus ridebit de morte eorũ. Prouerbiorũ primo: Ego quoque in interitu uestro ridebo.

De malitia irrisorum quàm nociua sit ecclesiæ Dei. CAP. XVII.

VLtimo loco in tractatu de erubescentia, tangendum est aliquid de malitia irrisorum quæ multum nociua est ecclesiæ Dei, etiam plusquam hæresis. Cuius ratio hæc est: quia diabolus per irrisores filios Dei suffocat, dum paruuli sunt. Hæc enim est una de astutiis diaboli suffocare bonum incœptum in germine. Vnde per serpentem religionem inchoatam in paradiso suffocauit. Et per pharaonẽ populum Israeliticum destruere uoluit submersione paruulorum: ut legitur Exodi 2. Et per Herodem Christum paruulum occidere uoluit: & ut eũ occideret, paruulos innocentes occidit. Matt. 2. Vnde malitia irrisorum malitia Herodiana est,

quæ filios Dei paruulos occidit. Bernard. Malitia Herodiana est, nascentem persequi religionem. Imò maior quàm Herodiana uidetur esse malitia irrisorum, quo ad hoc, quòd Herodes occidit paruulos iam natos: irrisores uerò occidunt filios matris propriæ, id est, ecclesiæ, in utero adhuc existentes. Non enim expectant quod ecclesia pariat eos in sacramento pœnitentiæ, imò quàm cito apparent in eis signa bonæ uoluntatis, ipsi suffocant eos, uerecundiam eis faciendo. ¶Irrisores peiores sunt, quàm draco. De quo dracone legitur Apocal. 12. quòd stetit ante mulierem quę erat paritura, ut cum peperisset, filium eius deuoraret. Ipsi autem partu matris ecclesiæ nō expectant sicut dictū est. ¶Derisores sunt uulpeculæ uineam Domini demolientes. Ad modum enim uulpecularum fraudulenti sunt & dolosi. Cant. 2. Capite nobis uulpes paruulas, quæ demoliuntur uineas. ¶Irrisores sunt, ut busones uenenati, qui pati nequeunt odorem uineæ domini florentis. Ipsi uidentur esse socii dæmonum, & in lucro & in damno. Si diabolus aliquem amittit, dolet tanquam de proprio damno. Si autem diabolus lucratur aliquem, sicut fit cum aliquis uadit ad prostibulum uel ad tabernam, gaudent tanquam de proprio lucro. ¶Irrisores sunt aduersarii Saluatoris: quia qui summè Saluatori placēt, ipsi odio habent: scilicet salutem animarū. Grego. Nullum sacrificium ita placet Deo, sicut zelus animarū. Ergo sic Deo nihil displicet, sicut impedire salutem animarum. Beatum Petrum uocauit dominus satanam, quia salutem animarū uolebat impedire: ut habetur Matth. 16. Vade, inqt, post me satana. Iudicio ergo Dei irrisor satanas fit, quando irrisionibus suis impedit salutem animarum. Maius damnum uide, ut facere irrisor Deo, quando aufert ei unam animam, quàm si auferret ei mille corpora: cum una anima præualeat mille corporibus hominum. Item cum Deus, & tota curia cælestis gaudeant de conuersione unius peccatoris, irrisores domino suo diabolo se conformantes de illa tristātur. Ipsi uidentur esse Christiani, & potius sunt antichristi, id est, Christo contrarii & inimici. 1. Ioan. 2. Nunc antichristi multi facti sunt. Et subditur: Hic est antichristus qui negat Patrē & Filiū. ¶Irrisores apostatæ sunt, uexillū Christi habentes odio. Nunquid apostata iudicaretur, qui non permitteret crucem esse in templo materiali, quanto magis apostata iudicandus est, qui non permittit crucem pœnitentiæ esse in templo spirituali? ¶Irrisores facti sunt proditores, eodem ore Christum persequentes, quo ad mensam eius comedunt. Ipsi sunt noctuæ lucem odientes. Et cum claudicent, & cæci sint, irrident tamen

rectè incedentes & uidentes. Sũt etiam lupi agnos Dei, & oues clamoribus exterrentes. ¶Item ipsi sunt impij in Deum, & matrem ecclesiam, in proximum & in seipsos. In Deum, dum filios eius occidunt: in matrem ecclesiam tam militantem, quàm triumphã tem, dũm defraudant eam gaudio quod habere debuit de cõuersione peccatorum. Nõnne impius esset in matrẽ suam, qui postquàm peperisset filium cum magno cruciatu, quando deberet consolari in filio suo nato, occideret ei illũ? Sic facit irrisor matri ecclesiæ. Ioann. 16. Mulier cùm parit, tristitiã habet, quia uenit hora eius: cùm autem peperit puerum, iam non meminit præssuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundo. ¶Item impij sunt irrisores in Deum, quia rursum crucifigunt filium Dei, ad Hebr. sexto. Et in Psal. Super dolorem uulnerum eius addiderunt, dum animas, pro quibus mortem sustinuit, ei auferunt. ¶Irrisores etiam sunt impij in proximum, dum uulnus spirituale ipsius iam per pœnitentiam sanatum iterum concidunt. Iob 16. Cõcidit me uulnere super uulnus. ¶Derisores fratres suos à diaboli carcere liberos iterum capi faciunt. Non reputaretur Christianus ille qui Christianos liberatos à carcerique paganorum iterũ capi faceret: quid ergo dicendũ est de his qui liberatos à carcere diaboli iterum capi faciunt? Hi retrogradè diaboli uidentur esse. Maiorem compassionem haberẽt derisores de cane uno, uel de àsino suo, quàm de fratribus suis. Si enim canis portaretur à lupo, liberarent eum, si possent. Et si asinus alicuius cecidisset in lutum, ipsi iuuarent ad leuandum eum: fratres uerò suos impediunt, ne à lupis infernalibus liberentur, uel ne à luto peccati subleuentur. Fratres suos à naufragio liberatos iterum submergi faciunt. Impij etiã sunt in seipsos: quia cum in mari huius mundi naufragentur, tamẽ pœnitentiam, quę secundum Hierony. est secunda tabula post naufragium, sine qua euadere nequeunt, odio habent. Ex quo aliquis est in mortali peccato, si omnes angeli, & sancti rogarent pro eo, non posset saluari nisi pœnitẽtia pro eo intercedat. Vnde mirabiliter esset pœnitentia amanda peccatoribus, tanquam singulare remedium ipsorum. Irrisores ad paradisum transire uolunt: tamen pontem, per quem solum transire possunt, scilicet pœnitentiam odiunt. Ipsi propitiatione indigent, cum rei sint æternæ damnationis: tamen propitiatorium odiunt, scilicet pœnitentiam, per quam solam Deum possint habere propitium. De propitiatorio legitur Exodi. 25.

De superbia ornatus lectorum.

CAP. XVIII.

POst superbiam ornatus humani, dicendum est de superbo

ornatu lectorum. Notādum ergo ꝙ tria possunt esse reprehensibilia in lectis: scilicet nimia mollities, nimia pretiositas, & magnitudo. Aliqui enim tam magnos lectos faciunt, ꝙ diabolus bene posset quiescere ibi cum eis. In paruo lecto pauperis, nō inuenit diabolus, ubi quiescat. Esa. 28. Coangustatum est stratum, ita ut alter decidat, & pallium breue utrunque operire non potest. Et Matt. 12. Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat ꝑ loca arida quęrens requiem, & non inuenit. Loca arida sunt, pauper lectus, & pauper domus pauperis, ubi diabolus non inuenit requiē.

¶ *De sex quæ debent cohibere homines ab ornatu lectorum*

SEX uerò sunt quæ possent & deberent cohibere homines à lectis superbis. ¶ Primum est, maledictio quæ fit eis. Amos 6. Væ uobis qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis uestris. Pauper intrans lectum suum, benedictione præmissa, facit signum crucis super lectum suum: superbus intrat lectum suum superbū, maledictione Dei præmissa. ¶ Secundum est consideratio lecti Dominici, scilicet crucis. De quo lecto August. Lectum suum dimisit Christus discipulis suis. Quicunque uult cum illo quiescere in cælo, cum illo in isto iaceat lecto. Moriatur in cruce, si uult Crucifixum placatum uidere. Crucē autem Christi intelligo totam uitam eius cruciatu plenam, Superbus minister est, cui nō sufficit lectus domini sui Ber. Circuire possum cælum, terram, marre, & omnia quæ in eis sunt, & non inuenio te nisi in cruce. O bone Iesu, ibi iaces, ibi dormis in meridie. Idem: Omnem reuolue uitam Saluatoris, ab utero uirginis usque ad patibulū crucis, non inuenies in eo nisi stigmata paupertatis. ¶ Tertium est, timor lecti infernalis. De quo lecto Esaiæ 14. Detractata est ad inferos superbia tua, concidit cadauer tuum: subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt uermes. Interlin. Cui prius pallia auro gēmisque distincta. Satis molestè substinebunt superbi, qui nunc nullo modo iacerent in lecto, in quo alius iacuisset: qui nunc pati non possunt, ꝙ in lecto eorum esset pulex, quando in lectis eorum erunt tineæ sub eis, & uermes super eos. Ad augmentum uerò molestiæ erit, quòd nunquam consueti fuerunt talibus. Ad augmentum etiam pęnæ erit, quòd lecti illi nunquam mutabuntur. Non est ita pulcher lectus in mundo in quo aliquis non grauaretur iacere per octo dies continuè: quàm graue erit iacere in tam horribili lecto homini delicato plurimis annis, q̄ sint aquæ guttæ in mari? ¶ Quartum est, amor lecti interioris. Amore enim illius lecti deberent negligere lectum exteriorem. In lecto conscientiæ quiescerent ipsi

de

de nocte & de die, & et Deus cũ illis, & diligentiam debitam haberent circa illum. Ideo laudandus esset per singulas noctes, exẽplo Dauid, sicut uiri delicati uolunt habere candida linteamina quasi singulis noctibus. De lecto isto legitur Cant. 1. Lectus noster floridus. Econtrario lectus aliquorum per negligentiam eorum non floridus est, sed sordidus: & ubi qescere debuerunt cum Deo, ibi inquinantur & cruciantur cum diabolo. ¶ Quintũ est, cõsideratio lecti in quo corpus ponetur in morte: s. cõsideratio sepulchri in quo à uermibus corrodetur. Eccl. 10. Cum moritur homo, hæreditabit serpẽtes, besties, & uermes. Incõgruũ est cadauer poni in tã superbo lecto, quod ponendum est in tam uili sepulchro. ¶ Sextum est, consideratio illius lecti in quo nobilior pars hominis iacet, scilicet cor: uelit nolit superbus, cor illius iacet super lectum immunditia plenum, scilicet stomachum.

De superbia quæ apparet in equitaturis. Cap. XIX.

SEquitur de superbia quæ apparet in equitaturis. Quæ quadrupliciter apparet. ¶ Primo, in multiplicatione equorum, quæ prohibita est et regi, Deutero. 17. Cum fuerit rex constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Aegyptũ equitatus numero subleuatus. ¶ Secundo, in non necessario usu equorũ. Sicut accidit illis, qui per modicam leucam nolunt ire nisi equitent, qui pro nihilo uidentur pedes habere, cum nõ ambulent ex illis. Dauid: Pedes habent & non ambulabunt. Impotentiores uidentur esse tales homines paralyticis, cum ire nõ possunt, nisi habeant multos equos. ¶ Tertio, in nimia exquisitione equorũ, sicut accidit illis qui equos uolunt habere impinguatos ad pascendum oculos hominum. ¶ Quarto, in superbo ornatu equorum: sicut accidit illis qui Christum dimittũt in pauperibus nudum & famelicum, & equos suos phaleris deauratis, & deargentatis ornant.

¶ *De his quæ debent homines cohibere à tali superbia.*

MVLTA sunt quæ possent & debent homines cohibere à superbia ista. ¶ Primũ est multiplex cõminatio, quã facit sacra scriptura equitãtibus. Vnde Zachar. 10. Cõfundãtur ascensores equorũ. & 12. eiusdem: In die illa, dicit dominus, percutiam omnẽ equum in stupore, & ascensorem eius in amentia. In stupore, dicit Gloss. ita ut qui uiderint percussos stupeãt, & ascensores eorũ pressi magnitudine periculi uertãtur in dementiã. Et Esa. 31. Vhæ qui descẽdunt in Aegyptũ in equis sperantes. ¶ Secundũ est exemplũ Christi, qui non legitur equitasse, sed semel tãtũ asinasse, & tunc ibat ad mortẽ suam, in signum quòd multi equitando tendunt ad mortem æternam. Multũ deberet mouere

homines exẽplum istud Zachar. 9. Ecce Rex tuus uenit tibi iustus & Saluator: ipse pauper & ascendens super asinam & super pullũ filium asinę. Et disperdam quadrigam Ephraim, & equum de Ierusalem. Dispergere deberet exemplum istud de ecclesia Dei equũ. Mirũ est, ꝙ non erubescit seruus ire equester, ex quo dominus uadit pedes. ter Bern. Intolerabilis impudentiæ est, ut ipse se exinaniuit maiestas, inflectur uermiculus, & tumescat. ¶ Tertium, exempla sanctorum. Indecens enim est ex quo filij Dei, scilicet uiri iusti pedites incedunt, seruos diaboli equites incedere. Hanc peruersitatem dicit Salomon se uidisse, Eccle. 10. Vidi seruos in equis, & principes quasi seruos ambulantes super terram. ¶ Quartum, est hoc, ꝙ cum equitaturæ habeantur à superbis ad gloriam, tamen diligenter aspicienti potius cedũt ad ignominiam. unde frater Guido Carthusiensis: Quomodo non gloriatur de fortitudine, qui gloriatur de infirmitate? Equus qui te fert, infirmitas tua est, fortitudo esset si eum ferres. ¶ Quintũ, est hoc, ꝙ superbia ista appostasia est infidelibus. Abrenuntiauerunt enim põpæ diaboli in baptismo. unde pompaticè incedere, apostasia est ipsius. Amos 6. Væ uobis qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ: optimates capita populorum, ingrediẽtes pompaticè domum Israel. ¶ Sextum est hoc, ꝙ superbia ista multum constat, & parum habet utilitatis, quantum constet hæc superbia, multi apertius legunt in libro experientiæ, quàm in libris scripturæ: multi enim depauperati sunt hac de causa, & merito depauperati sunt hac de causa, & merito depauperantur: quia carè emunt equos, & uoluntariè equi comedũt super eos. Hic est enim unus de uelocioribus modis depauperandi aliquem, quando eq comedunt super eum: nec solum superborum equi comedunt sup eos, imò etiam comedũt eos, quã do illi equi comedunt de rapina. Comedunt enim super animas pauperũ. Vnde hoc modo loquendi, quo aliquis dicitur comedere pallium suum, quando comedit illum pro quo pallium suum impignoratum est, possumus dicere, ꝙ superborum raptorum equi comedunt eos. Non multum ẽt utiles sunt huiusmodi equi, cum facilius sine equo perueniatur ad cęlestem patriam, quàm in equo. quàm cum equo. Vnde Esaiæ 30. dicunt mali: Super equos ascendemus. Et subditur: Ideo ueclociores erunt qui persequentur uos. Nec solum parum utiles sunt eq superbis, imò etiam ualde nociui sunt eis: cùm enim illius sint alligati uinculo uani amoris, ipsi trahunt eos ad patibulum infernale. Merito in inferno punietur, qui proprijs expensis equos pascit à quibus illuc trahitur. ¶ Septimum

ptimum est, amor pauperum. Timendum est ne Deus multum offendatur, quoniam subtrahitur ori suo in pauperibus, unde equi impinguantur.

De superbia quae apparet in familia.

CAP. XX.

NOtandum φ tria possunt esse reprehensibilia in familia alicuius potentis. ¶ Primũ est multitudo unde Eccl. 5. Vbi multę sũt opes, multi & qui comedunt eas, & quid ꝓdest possessori, nisi quòd cernit diuitias oculis suis? ¶ Secundum est, uita inhonesta. unde Bernardus: Nec te dixeris sanum dolentem latera: hoc est, ne te dixeris bonum malis innitentem. Non tuta est bonitas tua obsessa malis, non magis quàm sanitas uicino serpenti. & Dauid in Psalm. Oculi mei ad fideles terræ, ut sedeant mecum, ambulans in uia immaculata, hic mihi ministrabat. Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiã, &c. ¶ Tertium est, inutilitas. Fatuum enim est habere familiam sibi inutilem. Prouerbiorum 14. Iracundiam regis seruus inutilis sustinebit. Matth. 25. Seruum inutilem proiicite in tenebras exteriores, & sicut dicimus prius, Christianos qui põpatici sunt, quantum ad multitudinem equorũ apostatas esse & transgressores baptismatis, quo promiserunt abrenuntiare pompis diaboli: sic possum dicere de illis qui pompatici sunt quantum ad magnam familiam, qui gaudent de multitudine familię sequẽtis eos. Tali fatuitate laborant quasi laborat ille qui deferẽs mel, gauderet eò quòd multæ muscæ sequerentur eum. Senec. Multi aliquem comitantur, mel muscæ sequuntur, cadauera lupi, frumenta formicæ, prædam sequitur turba ista, non hominem. Quandoq; familia quam credit superbus esse suam, potius est familia diaboli, custodiens eam diabolo, uendit ẽt eam diabolo, dum procurat, φ ipsa corrumpatur in iudicio uel alio modo: quandoq; etiã uiuum sepelit eum, dum ei adulatur. Vnde Grego. loquens de illo uerbo Mat. 8 Sinite mortuos sepelire mortuos suos, dicit: Mortuus mortuum sepelit, cum peccator peccatorem aggere adulationis premit. Familia ẽt superbi eũ comedit, dum tpalia quæ illi unita sunt per amorem consumit. unde Aug. Nimii amatores temporaliũ fecerunt ea membra sua. Vnde usualiter solẽt dicere auari cũ bon eorum comeduntur, se comedi.

De superbia conuiuiorũ. CAP XXI.

SVperbia conuiuiorum apparet. ¶ Primo in hoc, quòd magni & diuites inuitantur qui non indigent, & pauperes relinquuntur: contra illud Luc. 14. Cum facis conuiuiũ, uoca pauperes, debiles, claudos, cæcos, & beatus eris, quia non habent unde retribuant tibi: retribuetur enim tibi in retributione iustorum. Secundo in hoc, quòd sunt multi mini

ſtri ibi in ſuperbo apparatu. Qui autem gaudent de multitudine ſuperborum miniſtrorum, adhuc ueniet hora quòd uellent habere unum miniſtrũ leproſum, nec poterunt habere. unde Luc. 16. dicit diues qui erat in inferno: Pater Abraham, miſerere mei, & mitte Lazarum &c. Laxarus plenus fuit ulceribus, & tamen diues eius miniſterium deſiderabat, pro ſuperbis miniſtris quos habuerat hic. Non gaudebat Dauid de talibus miniſtris, cum diceret: Non habitabit in medio domus meæ, qui facit ſuperbiam. ¶Tertio, apparet ſuperbia in uarietate ferculorum, & deauratione, & ſplendore eorundem ad uanam gloriam. Sene. Non magno conſtat nobis fames, ſed ambitio. Idem: Iam non ſunt homines dẽtibus, & ore, & uentre ad pompam contenti: oculis quoque guloſi ſunt. ¶Quarto, apparet ſuperbia in uaſis aureis & argenteis. Mira fatuitas, quòd homines uolunt habere uaſa aurea, & argentea ad replendum uentrem, q eſt uas immunditiæ, cũ ad replendũ uaſa uinaria, quæ munda ſunt, ſufficiant mediocria ſeu uaſa lignea. ¶Quinto, apparet ſupbia in multitudine muſicorum inſtrumentorum. Iob 21. Tenent tympanũ, & citharam, & gaudent ad ſonitũ organi. Ducunt in bonis dies ſuos, & in pũcto ad inferna deſcẽdunt. Eſaiæ 5. Cithara, & lyra & tympanum, & tibia, & uinum in conuiuiis ueſtris: & opus Domini non reſpicitis, ſcilicet iuſtitiã quam faciet in die iudicij.

De ſuperbia ædificiorum.

CAP. XXII.

NOtandum quòd circa ædificia ſex poſſunt eſſe reprehẽſibilia. ¶Primum eſt multitudo. Eſa. 5. Vhæ qui coniungitis domum ad domum. Item reprehenſibilia ſunt in ædificijs magnitudo, ſumptuoſitas, & delectabilitas. Delectabilitas uerò attẽditur circa colores picturarum, & quãtum ad caliditatem in hyeme, & frigiditatem in æſtate. Ierem. 22. Vhæ qui dicit, Aedificabo mihi domum latam, & cœnacula ſpatioſa, ecce magnitudo. Qui aperit ſibi feneſtras, ecce delectabilitas. Et facit laquearia cedrina, ecce ſumptuoſitas. Pingitque ſinopide. Interlin. id eſt, Chriſti ſanguine. Item reprehenſibile eſt in ædificijs, quando de rebus iniuſtè acquiſitis fiunt. Ierem. 22. Væ qui ædificat domum ſuam in iniuſtitia. Itẽ reprehenſibile eſt in ædificijs intentio mala: quando ſcilicet fiunt ad uanitatem, non ad neceſſitatem. Senec. Domus munimentum ſit aduerſus infeſta corpori: hanc utrum ſepes erexerit, an uarius lapis gentis alienæ, nihil intereſt. Scitote homines tam bene culmo, quàm auro tegi. ¶Contemnite cætera quæ ſuper uacuus labor uelut ornamentum ac decus ponit: mementote nihil preter animum eſſe mirabile, cui

cui magno nihil est magnum.

¶ De his quæ deberent cohibere homines à superbia ædificiorum.

ITEM notandum quòd sex sunt quæ debent homines cohibere ab amore superborum ædificiorum. ¶ Primum est hoc, ꝙ illi qui amant ea, maledicti sunt, ut patet ex illo uerbo Esa. 5. Vhæ q coniungitis, &c. & ex illo uerbo Iere. 22. Vhæ qui dicit, Aedificabo mihi domum latam. Multũ esset maledictio Dei timẽda in scriptura sacra, cum tantum timeatur maledictio facta ab aliquo sancto uiro, & cum dominus dicturus sit maledictis, Ite maledicti in ignem ęternũ. Matth. 25. Secundũ est hoc, ꝙ ædificia superba Deo sunt exosa. Vnde Amos 6. Iurauit dominus Deus in anima sua, dicit dominus Deus exercituũ: Detestor ego superbiã Iacob, & domos eius odi. Magna peruersitas est, ꝙ homo supba ædificia amet, quæ Deus odit. ¶ Tertium uerò sunt exẽpla, & præcipuè exemplũ Christi, qui in natiuitate sua pro domo habuit diuersorium. In morte pro domo habuit sepulchrũ. In uita sua non habuit ubi caput reclinaret. Matt. Vulpes foueas habent, & uolucres cœli in ædificijs nidos: filius aũt hominis non habet ubi caput suũ reclinet. Ber. Intolerabilis impudentię est, ut ubi sese exinaniuit maiestas, inflettur uermiculus, & tumescat. Ad idẽ ualere possunt exẽpla sanctorũ, q in casulis habitauerunt. Vnde ad Hebr. 11. Fide Abraham demoratus est in terra repromissionis tanquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac & Iacob cohæredibus repromissionis eiusdem. Expectabat enim fundamenta habentem ciuitatem, cuius artifex & conditor est Deus. Item Paulus primus eremita uisitatus est à beato Antonio, qui quęsiuit ab eo, an adhuc Christiana religio ritus gentium in ædificijs sumptuosis imitaretur: & audito ꝙ sic, ipse flens deplanxit hanc superfluitatem, conquestus homines tantæ uanitati deditos: cum Christianorum deberet esse cohortatio, dicentium: Non habemus hic permanẽtem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Quidã etiam antiquorum habitabant in cauernis petrarum, alij in concauitatibus arborum. Legitur etiã de quodam eremita, qui habebat hospitiũ ad modũ sui sepulchri. Cum Imperator eum interrogasset, cur hospitium suum commẽsurasset corpori suo: Respondit, Sufficit hoc homini morituro: sic præueni sepulchrum. & addidit idem: Melius prosilitur de tugurio in cœlum, quã de palatio. ¶ Quartum est, quia superba ædificia sæpe fiunt de iniurijs pauperum. Ibi enim ponunt quæ deberent dari pauperibus. Hiero. loquẽs de Paulo: Nolebat, inquit, in his lapidibus pecuniam effundere, qui cũ terra & seculo transituri sunt: sed in uiuis lapidibus, qui

qui uoluuntur super terram, ex q̇ bus magni regis ciuitas extruitur.
¶ Quintum est, quia sæpe ex rapinis & aliis iniustè acquisitis fiunt, unde lapides & huiusmodi quæ sunt, accusabunt dominum domus apud Deum. Habacuc 2. Lapis de pariete clamabit. lapis q̇ inter iuncturas ædificiorum est, respondebit.

¶ De fatuitate illius qui superba ædificia construit.

SEXTVM est, fatuitas quæ est in extruendis huiusmodi ædificijs: quod patet primo, quòd cũ uita hominis breuior nunc sit, q̃ antiquorũ, ipsi tamen magis sumptuosas domos uolunt habere, q̃ antiqui habuerint. Ipsi secundum Hiero. sic ædificant, quasi semper uicturi sint: sic autem comedunt & bibunt, quasi cras morituri, dicentes: comedamus & bibamus, cras enim moriemur. Secundo ex hoc quòd pulchrum stabulũ, scilicet habitaculum corporis, uolunt habere: de domo uerò conscientiæ, in qua Deus debet habitare, non curant. Ipsi pulchras domos ædificant in uia, cum potius deberent ædificare in patria. Ipsi domos ædificant, quas sciunt ex necessitate ruituras. Mat. 23. dicit Dominus de ædificationibus templi: Amẽ dico uobis, nõ relinquetur lapis sup̱ lapidẽ, q̇ nõ destruatur. Et inter signa 15. dierum quæ præcedent diẽ iudicij enumerat Hiero. illud, ꝙ oĩa ædificia ruent. Amos 3. Percutiã domũ hyemalẽ cũ domo æstiua: & p̱ibũt eburneæ domus. & dissipabunt ædes multæ.

¶ De his quæ deberent cohibere claustrale à superbis ædificijs.

SPECIALITER autem deberent cohibere claustrales a superbis ædificiis ista quæ sequũtur. Primo hoc, quòd cũ ipsi sint iam mortui mundo, necessaria sunt eis sepulchra, potius quàm palatia. Secũdo hoc quòd solicitudinẽ circa hmõdi solet sequi morum negligentia. Bern. Video qđ non sine magno dolore uideri debet, quosdã post aggressam Christi militiam, rursum secularibus implicari negotiis, rursum terrenis cupiditatibus immergi, cũ magna cura erigere muros, negligere mores. Præterea negligentia exteriorum ædificiorum signum est quòd claustralis diligentiã habeat circa interiora. Bern. Animũ intentum interioribus magis decerent inculta & neglecta exteriora, quibus incola domus sæpius alibi conuersari dignoscitur, qui circa exteriora sibi uilissimè denuntiat. Item cõuersatio claustralium in cælis debet esse: ideo nõ ita solicitè debent ædificare in terra, sicut illi quorum conuersatio est in terra. Præterea superbia ædificiorum est quædã inuitatio superborũ hospitũ à quibus claustrales superbiã addiscũt. Ecc. 13. Qui cõmunicauerit superbo, induet sup̱biã. Verisimile ẽ ꝙ sic oportet claustrales habere domos humiliores aliis, sicut & humiliores

liores uestes aliis. Et sicut color uiridis, & rubeus, & uarius, intolerabiles sunt in uestibus claustralium: sic huiusmodi colores intolerabiles uidentur esse in domibus eorũ. Quòd si aliquis dicat, quòd in huiusmodi condescenditur infirmitatibus hominum: Respondeo, quòd tantũ condescensum est in aliquibus claustris carnalibus hominibus & infirmis, ut pene omnes carnales facti sint. unde Bern. Adiecta sancta simplicitate, quasi religiosas nobis quasdam curamus habitationum honestates, in quibus tantũ est cõpassum animabus, ut penè in hoc omnes effecti simus animales. Idem: Admittantur animales, suscipiantur in omni beneuolentia charitatis, portentur in oĩ patientia benignitatis: sed ꝙ eis cõpatiũtur, nõ eis cõformentur, nec sic quærant eorum ꝓfectum, ut ꝑ eos cogantur incurrere propositi rigoris in religione defectũ ¶Itẽ claustrales ut ueri Israëlite uel ueri Hebræi debent esse, & reputare se peregrinos super terram, unde ædificare debent nõ domos ad habitandum, sed tabernacula ad deferendũ. Vnde Bernar. Obsecro, in peregrinatione huius seculi, in militia super terram non ędificemus nobis domos ad habitandum: sed tabernacula ad deferendum, utpote citò euocandi & migraturi in patriam & ciuitatẽ. In castris qppe sumus, in alieno militamus, in alieno laboratur, facile est quicquid naturale est. Nunquid nõ facile est solitario, & sufficiens naturæ, & congruũ cõsciẽtiæ ipsum sibi cellam de uirgis cõtexere, de luto plasmare, undecũque operire, & decentissimè inhabitare? Quid amplius quærendum? Et si usu sapiant huiusmodi delectationes, & sint qui utantur tanquã non utentes, tamen contẽptu melius quã usu uincuntur huiusmodi affectiones. Idẽ: Ipsi de quibus solicitudo suorum uitiorum inducit contemptũ, & negligentiã omnium exteriorum, ipsi sibi ædificent formam paupertatis, & sanctæ simplicitatis speciẽ, nulla sic arctabit artificium industria sicut eorum negligentia. Debent ẽt claustrales à superbis ædificijs cauere propter bonorum exemplum. Humiles.n.domus eorum, & pauperes, in aliis frænant concupiscentiã, in aliis uerò circa amorem paupertatis efficiunt cõscientiam. Præterea quando claustrales construunt suꝑba ędificia, accidit frequenter ut ipsi cõstruant ea de mẽdacijs. Mittunt enim quæstuarios prædicatores. Construunt etiã ea de donis male acceptis ab usurariis & raptoribus: à quo periculo liberi sunt, quãdo domus humiles cõstruere uolũt. Si uerò aliquis dicat, pulchritudines domorũ necessarias esse claustralibus ad recreationem: Respõdeo, quòd uiri spirituales potius debent delectari in aspectu cœli, quàm in aspectu tecti: & potius debent

debent admirari opera Dei, quàm opera hominum. Legitur de beato Bernardo, quòd ipse fleuerit quum uideret tuguriola pastorũ tecta culmo, similia casulis pristinis Cisterciē. tunc incipiebant habitare in magnis ędificijs. Pulchritudines istæ forenses; sicut dicit beatus Bernardus, cito propositũ eneruant, & masculinum animũ effœminant.

De superbia librorum, & de octo quæ ualent ad eius detestationem. CAP. XXIII.

SEquitur de superbia librorũ, qua specie laborant qui uolunt habere libros deauratos. ¶Octo uerò sunt quę possunt ualere contra hoc peccatũ. ¶Primo possunt ualere contra hoc peccatum exempla, & præcipuè exemplum filij Dei, qui liber uitæ est, qui humiliari uoluit usq; ad hoc quòd nouissimus esset. Intolerabilis enim est superbia in aliis libris, ex quo Liber uitæ tantũ humiliatus est. Dicit enim Hierony. in primo prologo super Iob: Habeant qui uolunt ueteres libros, uel in membranis purpureis, auro, argentoque descriptos, uel uncialibus, ut uulgò aiunt, literis, onera magis exarata quàm codices, dummodo mihi meisque pmittant pauperes habere schedulas, & non tam pulchros codices, quàm emendatos. Et Paulus 2. ad Timoth. 4. Affer autem & tecũ libros, maxime autē membranas. ¶Secundò uerò hoc, ꝙ sapientia declamat contra humilia. unde Matthæi 11. Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Amat etiam uerba humilia, ut patet in uerbis sacræ scripturæ, quæ ualde humilia sunt. Amat etiam humilia corpora. Vnde sapientes homines frequenter parui sunt. unde Sapiens: Sæpe est sub palliolo sordido sapientia. Prouerbiorũ. 11. Vbi humilitas, ibi sapientia. Eodē modo amat Sapientia humilem scripturam. ¶Tertio hoc, quòd sacra scriptura humilitatem docet. Vnde humilitatem debet habere. Patere legem, ait Sapiens, quam tu ipse tuleris. Legem humilitatis præcepit sacra scriptura, unde eam debet seruare. ¶Quarto uerò hoc, quòd puerilitas est aureas & argenteas amare literas, & in his delectari. Senec. Plerunque est quòd non pueritia, sed quod grauius est, puerilitas remanet. ¶Quinto uerò hoc, quòd quasi quoddam spirituale adulterium est, quãdo amore amplectuntur pulchritudinem scripturæ, quo deberent amplecti ipsam sapientiam. Vnde de illis potest exponi illud 2. Petr. 2. Habentes oculos plenos adulterij & incessabilis delicti. Sapientia sponsa est intellectus nostri. unde Sapientiæ octauo: Hanc amaui, & exquisiui eam à iuuentute mea, & quæsiui eam mihi sponsam assumere, & amator factus sum formæ illius. Scriptura uerò quasi quæ-

quædam ancilla est ipsius Sapientiæ. Vnde plus debet amari sponsa, quàm ancilla: id est, sapientia, quàm pulchritudo scripturæ. Vnde cauendum est ne ancilla tantæ pulchritudinis sit, ꝙ relicta pulchritudine sapientiæ animus fornicetur cum pulchritndine scripturæ. ¶Sexto hoc, ꝙ ualde impium est oculos suos pascere auro & agento, quando homo uidet tot filios Dei famelicos. Visus plura habet unde pasci potest, q̃ gustus. Habet enim solem, & lunam, & stellas, & flores innumeros, & multa alia ex quibus pasci potest. Vnde ualde impium uidetur esse Christiano, ori Dei subtrahere in pauperibus, unde oculi eius delectentur. Ad quid depingit aliquis homines uel flores in libro suo? Nônne sufficiunt ei, homines & flores quos Deus creauit? ¶Septimo hoc, quòd tales contumeliam inferunt sapientiæ, cum non reputent dulcedinem eius sufficientem ad consolationem studentum: cum scriptum sit Ecclesiast. 23. Nihil dulcius, quàm respicere in mandatis domini. & Sapient. 8. Intrans in domum meam cõquiescam cum illa, scilicet, Sapientia. Non enim habet amaritudinem conuersatio illius, nec tędium conuictus illius, sed lætitiam & gaudium. ¶Octauo hoc, quòd parum ualet ista pulchritudo scripturæ: nõ enim hominem satiat. Vnde Ecclesiast. 1. Non satiatur oculus uisu, nec auris auditu.

De superbia cantus, & his quæ sunt reprehensibilia circa cantus. Cap. XXIIII.

Notandum ergo ꝙ circa cantum hæc sunt reprehensibilia. ¶Primò reprehensibile est, cùm quis nimis blandam uocem quærit, uel ad gloriandum, uel ad delectandum. unde Grægor. Cum blanda uox quæritur, sobria uita deseritur. Augu. Quoties plus me delectat cantus, quàm res quæ cãtatur, toties me grauiter peccasse confiteor. Item reprehensibilis uidetur esse in cantu uocis fractio. Vnde in legenda sancti Sebastiani: Putàsne illum inter Christicolas numerãdum, qui tonsurã diligit, comam componit, sapores quærit, & uocem frangit? Fractio uocis signum est fracti animi. Sicut reprehensibilis est crispatio crinium in hominibus, corrugatio uestium im mulieribus: sic uidetur esse reprehensibilis fractio uocis in cantantibus. Et sicut uentus solet facere in aqua crispationem quandam: sic uentus uanitatis hanc crispationem seu fractionẽ uocis frequenter facit. Talis cantus ob lasciuiam factus, similis uidetur esse cantui illi de quo legitur Exod. 22. Vocem canentiũ ego audio, ait Moyses. Cùmque appropinquasset ad castra, uidit uitulum & choros. In uitulo, qui est animal lasciuum, lasciua intelligitur. Vnde cantus adorantium uitulum, est cantus eorum

qui uocem frangunt ob lasciuiã. ¶Reprehensibilis est etiam in cantu nimia exaltatio uocis. Sicut faciunt illi qui potius uolunt cantare altè, quàm aptè, qui tantũ uolunt ascendere cantando, ꝙ quandoque frangunt sibi collum spiritualiter: uel quandoque, ad literam, rumpunt se, quod ex superbia prouenit. Superbia enim plus audet, quàm possit. Reprehensibilis est etiam in cantu additio punctorum, uel subtractio: quasi enim quædam species barbarismi uidetur esse hoc in cantu: sicut in dictione barbarismus fit ex additione uel subtractione literæ, uel syllabæ. In cantu etiam non uidetur esse nimium approbanda uox falsa, præcipuè in cantu claustraliũ. Et mirum est quomodo uox talis tantum placet quibusdam, cùm ipsa uideatur adeò deformis ꝙ oportet eam abscondi inter alias uoces: alioquin non esset decens uel decora.

Vnde & quomodo oritur superbia, & ex quibus bonis.

CAP. XXV.

POsuimus primam diuisioné superbiæ, & ꝓsecuti sumus membra eius. Nunc consequens est, ut ponamus secundam & prosequamur. Diuisio uero ista sumitur secundũ ea ex quibus oritur superbia. ¶Notandum ergo, ꝙ superbia quandoque oritur ex bonis naturæ, quandoque ex bonis fortunæ, quandoque ex bonis gratiæ. Bona uerò naturæ quædam sunt corporis, quædam animæ. Corporis sunt ista, sanitas, fortitudo, agilitas, pulchritudo, nobilitas, libertas. Bona uero animę naturalia sunt ista, rectitudo ingenij & uelocitas, memorię bonitas, potestas tolerandi exercitium spirituale, naturalis dispositio ad uirtutes, seu uirtus naturalis. Bona uero fortunæ, sunt bona exteriora, quæ sunt in potestate hominum, quæ ab hominibus possunt auferri: ut sunt diuitiæ, deliciæ, dignitates, laus seu gloria, & gratia humana. Bona uero gratiæ sunt scientia & uirtutes. Ex istis bonis potest superbia nasci. Superbia enim nascitur ex pulchritudine. Vnde poeta: Fastus inest pulchris, sequiturquè superbia formam. Item nascitur ex nobilitate. unde Sallustius: Commune malum nobilitatis est superbia. Similiter nascitur ex alijs bonis naturæ. Item nascitur ex bonis fortunę, sicut ex diuitijs. Vnde Augustin. Vermis diuitum est superbia. Ecclesiast. 40. Facultates & uirtutes exaltant cor. Item nascitur ex bonis gratiæ, ut ex scientia. Scientia enim inflat, secundum Apostolum 1. ad Corinth. 8.

Quòd fatuus sit & impius, qui de bonis suis superbit.

CAP. XXVI.

PRimo generaliter ostendemus, quòd ualde fatuus est & impius, qui de bonis suis superbit. Deinde ostendemus de uno-

unoquoque prædictorum bonorum, quòd ualde fatuum sit inde superbire. ¶ Et possunt quinque rationes assignari, quare fatuus sit & impius q de bonis suis sup bit. ¶ Primo, quia ipse quodammodo inferior est etiam irrationa bilibus creaturis in hoc, quòd illę tantum sint in miseria pœnæ, ipse uero homo in miseria pœnæ & culpæ. ¶ Prętereà, creaturę irratio nabiles unicam debent mortem, post quam nihil omnino mali sen tiunt: homo uerò impius debitor est duplicis mortis, quia post tran sitoriam habebit æternam: unde nõ parum fatuus est peccator qui de bonis suis superbit, superiorẽ se aliis hominibus reputando, qui quodammodo brutis inferior est. ¶ Secundò uerò fatuus est qui de bonis illis superbit, in quibus eũ ipsa bruta excedũt: sicut est fortitudo corporis, & agilitas. Ipsi etiã Iudæi & Saraceni & alii pessimi homines plus habent de illis bonis, quàm ipse habeat. Et etiã ipsi dæmones de sciẽtia, quæ uidetur esse unũ de maximis bonis quæ habẽt impii, plus uidẽtur habere, q̃ ipsi impii habeant. unde ualde fatuus est qui de bonis illis super bit, in quibus à dæmonibus supe ratur. ¶ Tertio fatuus est impius, qui de bonis suis superbit, cũ bona illa sint ei ad uerecundiam uerius, quàm ad gloriam. unde Aug. loquens ad impium, inquit: Nònne uides te debere erubescere de bonis tuis, si domus tua plena est bonis, & te habeat malũ? ¶ Quarto fatuus est impius, qui de bonis suis superbit, quia bona ipsius ei bona non sunt. Sen. Nihil est homini bonum sine se bono. Est ne bonum homini, quod est ei mate ria infirmitatis & impedimẽtum salutis? Sapiẽs: Omnia quæ extra nos sunt bona, quæcũq; fortè hominibus contingũt, non ideo laudantur, quia habuit quis ea, sed quia his honeste sit usus. ¶ Ideò dicit Senec. q stulto nulla re est opus, nulla. n. re scit uti. ¶ Quinto fatuus est impius q de bonis suis superbit: quia tãtum habet dispẽ sationẽ in eis, & periculum ei inde imminet duplex. Periculũ. n. est ei, si sortem amiserit: periculũ etiã est ei, si lucrum nõ repor tauerit. Et de utroq; districta rõ exigetur ab eo. Vnde q de multitudine istorũ bonorũ supbit, ipse supbit de magnitudine oneris sui.

Quòd fatuum sit de bonis corporis sui superbire, uidelicet sanitate, fortitudine uelocitate & pulchritudine, &c.

CAP. XXVII.

SPecialiter uerò fatuum est superbire de sanitate corporis. ¶ Primo quia ista sanitas momentanea est. Hodie enim qui sanus est, cras infirmus uel mortuus est. Iac. 4. Quæ est uita uestra? Vapor est ad modicum parens, &c. ¶ Secundo, quia corpus hostis familiaris est, & ideo multum nociuus. Nulla enim pestis efficacior est ad nocendũ, quàm fami-

familiaris inimicus, ait Sapiens: Non debet ergo aliquis superbire propter sanitatem corporis, sed potius timere. In maiori enim periculo est homo, cum hostis eius sanus sit. ¶Tertio fatuus est qui de hac sanitate superbit, quum ipsa sanitas ut frequentius occasio sit infirmitatis animæ, sicut econtrario scriptum est Ecclesiastic. 31. Infirmitas grauis sobriam reddit animam. Nõ est quare aliquis superbiat de sanitate pedis, si in capite infirmitatem habeat ad mortem: sic non est superbiendũ de sanitate corporis, ex quo in anima infirmitas est ad mortem. Homo sanus corpore, infirmus mente, similis est pomo exterius sano, interius putrido. ¶De fortitudine etiam corporis fatuum est superbire, quum scriptum sit Sapientiæ 6. quòd fortioribus fortior instat cruciatio & cum continua lucta sit inter spiritum & corpus. Caro enim concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Vnde quanto corpus fortius, tanto magis spiritui timẽdum est. Et ad literam hoc uidemus frequenter, quod fortiores corpore, infirmiores sunt mente. Minus enim resistere possunt iræ & luxuriæ & cæteris uitiis. Fatuum etiam est superbire de corporis uelocitate, cum corpus sit uelut equus quidam, in quo hostes infernales ut frequenter ducunt spiritum ad mortem ipsius, & ut frequentius quanto iste equus uelocior est, tanto facilius spiritus ab hostibus suis capitur. Prȩterea in uelocitate ista etiã à canibus superamur. Vnde fatuum est quòd homo de hoc superbiat, in quo canibus inferiorẽ se uidet. ¶De pulchritudine etiã corporis est fatuum superbire, quum corpus sit uelut quoddam sepulchrum. August. Corpus peccatoris animæ mortuæ est sepulchrum. Vnde cum peccator de pulchritudine corporis sup̄biat, simile est ac si mortuus de pictura sepulchri superbiat: simile est etiã ac si aliquis superbiat de pulchritudine sterquilinii niue cooperto.

Quòd fatuum sit de nobilitate generis superbire.

Cap. XXVIII.

De nobilitate etiam carnis fatuum est superbire, quum illa nobilitas ualde contemptibilis sit. Multȩ autem causæ possunt assignari quare ista nobilitas sit contemnenda. ¶Primo contẽnenda est, quia ut frequenter nobilitas carnis meliorem nobilitatem aufert, scilicet mentis nobilitatẽ. Sapiens: Non est quo sibi aliquis de nobilitate corporis uel generis blandiatur, si ex meliori parte sit famulus. ¶Secundo contemnẽda est, quia omnes sumus ex eodem patre & ex eadem matre: non legitur dominum fecisse unũ Adam argenteum, unde essent nobiles, & unum luteum ex quo essent ignobiles: sed unicum, & illum de luto plasmauit, ex quo omnes

omnes exiuimus. Vnde si aliquis ex hoc solo nobilis est, quia ex nobili patre, aut nobili matre: aut omnes erimus nobiles, aut omnes ignobiles, quia aut parentes primi fuerũt nobiles, aut ignobiles. ¶ Si ipsi fuerunt nobiles, ergo & nos omnes nobiles sumus, & etiam æquè nobiles sumus, quum geniti ex æquè nobilibus æquè nobiles iudicentur. Si uerò ignobiles fuerunt, ergo nos omnes ignobiles sumus, & æquè ignobiles, quum geniti sumus ex æquè nobilibus. Malach. secũdo: Nunquid non pater unus omniũ nostrum? Nunquid non Deus unus creauit nos? quare ergo despicit fratrem suum unusquisque uestrum? Tertio contemnenda est nobilitas carnis, qa ipse Deus contempsit eam. Noluit enim ex nobilibus reges eligere in principio synagogæ, imò primum regem de post asinas assumpsit, scilicet Saul. Secundum scilicet Dauid, de post fœtantes accepit. In tempore etiam gratiæ potius uoluit ignobiles eligere, quàm nobiles. Vnde 1 ad Corinth. 1. Ignobilia & contemptibilia mundi eligit Deus. ¶ Quarto uerò contemnenda est nobilitas carnis, quia non est illius qui de ea gloriatur, sed potius illorum à quibus ipse descẽdit. Vnde Seneca: Nemo in gloriam nostram uixit, nec quod ante nos fuit nostrum est, animus nobilem facit. ¶ Quinto uerò cõtemnenda est nobilitas carnis, qa materia quam à parentibus contrahit aliquis, ratione cuius nobilem se credit, uile quid est, & immundum, & erubescibile, & opere immundo & erubescibili procedit ab eis. ¶ Vnde quomodo ratione illius materiæ habebit quis nobilitatem, quum illa materia uilis fuerit? ¶ Quomodo audet aliquis dicere se nobilem generatione, quum quilibet exemplo Iob possit dicere: Putredini dixi, Pater meus es, &c. Ideo merito nobilitas carnis contemnenda est, immo abominanda est. Vnde Lucæ decimosexto: Quod altum est hominibus, abominatio est apud Deum. ¶ Sexto contemnenda est nobilitas carnis, immò potius nõ est reputanda, quũ in ueritate nobilitas non sit, sicut etiam ipsi philosophi reputauerunt. Seneca: Nemo altero nobilior, nisi cui rectius est ingenium, & bonis artibus aptius. Idem: Nihil aliud est nobilitas, quàm antiquatæ diuitiæ. Idem: Quid est eques, aut seruus, aut libertinus, nisi nomina ex ambitione uel iniuria nata? Item Plato ait: Neminem regem, nisi ex seruis oriundum esse: neminem seruum, nisi ex regibus. Omnia ista longa miscuit uarietas, & sursum deorsum fortuna uersauit.

¶ Quòd nullus sit nobilis ex eo quòd ex nobilibus parentibus sit generatus, rationibus ostenditur.

RATIONIBVS et osten-

di poteſt, quòd aliquis nobilis nō ſit ex eo quod ex nobilibus paren tibus genitus. Ex eadem.n.radice exeunt uile & nobile. ¶ Flos farinæ & furfur ex eadem radice exeunt: tamen furfur cibus uilis eſt porci paſcuntur, flos autem farinæ cibus nobilis eſt. Item ex eadē radice procedit ſpina & roſa. Roſa creatura nobilis eſt, quia non ceſſat benefacere hominibus, qui ſunt iuxta eam, ſuū gratum odorem undique ſpargendo. Spina uerò quoddam uile eſt, quia pungit ea quæ iuxta eam ſunt. Sic ex eodem patre, & ex eadem matre poſſunt naſci duo. Vnus tamen erit nobilis, alius ignobilis. Vnus admodum roſæ non ceſſabit benefacere uicinis ſuis. Iſte nobilis erat. Alius erit ſpina in ignē infernalem mittenda, qui non ceſſabit pungere uicinos ſuos, hic erit ignobilis. Multis alijs exemplis poteſt idem oſtendi. Ex eadem arbore nata ſunt dua poma, quorum unum eſt ſanum, aliud putridum, uel uermem habens. Item ex eodem libero arbitrio procedunt bonum & malum. Itē ſi nobile eſſet quicquid à nobilibus procederet, omnes nobiles eſſemus, quum omnes ſimus à Deo, qui nobiliſſimus eſt. Malachiæ 2. Nunquid non Deus unus creauit nos, &c. Item ſi omne quod ex nobili procedit nobile eſſet, ergo pediculi & aliæ ſuperfluitates, quæ ex nobilibus procedunt, nobilis eſſent. ¶ Septimo contemnenda eſt nobilitas carnis propter onus magnum quod ei eſt annexum. Nobilitas carnis quædam poſſeſſio eſt, quæ tanto cenſu onerata eſt, quod magni comitatus & archiepiſcopatus non ſufficiunt ad ſoluendum cenſum illum: immo præter hæc neceſſe eſt, ſicut ipſi nobiles dicunt, quòd ipſi impignorent regnum cælorū & ſeipſos diabolo pro cenſu iſto ſoluēdo. Vnde multis nobilibus magis expediret, quòd ipſi eſſēt leproſi, quàm ꝙ eſſent in ſtatu in quo ſunt, ſicut aliqui etiam ex eis recognoſcunt. ¶ Octauo contemnenda eſt nobilitas carnis, quia ē rei contemptibilis, ſcilicet corporis, quod eſt quaſi quiddam ſaccus immunditiæ plenus, ſicut ea oſtendunt quæ exeunt de ſacco iſto per foramina quinque ſenſuum. Origenes: Vilis nobilitas, quæ in locis tam turpibus generatur. ¶ Nono, contemnenda eſt nobilitas carnis, quia inferior uidetur eſſe nobilitas iſta quæ eſt in hominibus, nobilitate illa quę eſt in canibus: quum illa nobilitas quę eſt in canibus, certa ſigna habeat exterius quibus agnoſcitur: nobiles uero homines non habent certa ſigna neceſſario quibus ab alijs hominibus dignoſcantur. ¶ Decimo, contemnenda eſt nobilitas iſta, quia ridiculoſa eſt. Ridiculum enim eſt unum ſeruū alijs ſeruis nobiliorem dicere, ue unum ruſticum nobiliorem alijs ruſticis. Sicut filio cuiuſdam di-

uitis burgen. derisoriè dictũ est, à quodam quòd ipse esset de nobilioribus rusticis suæ ciuitatis. Sic cum corpus naturaliter seruus sit (datum est enim spiritui ad seruiendum) & naturaliter rusticum sit, quũ tot rusticitates ab eo quotidie exeant, ridiculum est corpus unum nobilius dicere altero, uel unum nobiliorem altero ex parte corporis. Vnum tamen bonum habet nobilitas quæ carnis dicitur esse, quòd quasi frænũ est quoddam quod homines debet cohibere ne male agant. Hieron. Nihil aliud uideo in nobilitate appentendum, nisi quòd nobiles quadam necessitate astringuntur, ne ab antiquorum probitate degenerent. Philosophus: Nobilitatis tantum ad hoc memineris, ut cum claritate generis, morum sanctitate contendas, & cum nobilitate corporis animi nobilitate proficias. Item: Laudatur in quibusdam, quòd geniti sint nobiles, in aliis quòd nobilitatem uirtute sunt assecuti. Pulchrum est respōdisse nobilitati, pulchrum etiam humilius genus factis illustrasse. Item quidam uituperabat alium de genere suo, dicens: Tu es caput tui generis. Cui ille: Et tu es cauda generis tui. Item quidam sapiens, quum quidam ex patritio genere natus inferior factus ignobilitatem generis illi obiiceret, inquit: Gaudeo quòd ego ex me surrexi, tu ex te cecidisti: generis nostri utrique sumus decus & dedecus. Et alius philosophus similiter alii obiurganti, respōdit: Mihi obiicis profecisse: crimen meum imputas gloriæ, dum tuum imputas ignauiæ. ¶Et notandum est, quòd uera nobilitas animi est. unde illud: Nobilitas sola est, animũ quæ moribus ornat.

De animi nobilitate duplici.

CAP. XXIX.

Animi uerò nobilitas duplex est. Quædam naturalis, de qua Sene. Quis est generosus ad uirtutem? bene à natura compositus. Alia nobilitas est gratuita, quãdo aliquis gratiam Dei habet, qua Dei filius est, quæ custodit eum, ut nulli turpitudini seruiat. Tullius: Liber ęstimandus est, qui nulli turpitudini seruit. Item Sapiēs: De illa nobilitate glorieris, quæ filios Dei, & cohæredes facit. Tũc ille nobilitatem suam integram seruare se putet, si dedignetur seruire uitiis, & ab illis superari. A quo enim quis superatur, eius & seruus est. Bern. An non seruus, cui dominatur iniquitas? Quantũcunque aliquis ex nobilibus ortus sit, tamen ignobilis est, si Deũ contemnat, & noluerit ei seruire. Et econtrario quantumcũq; ignobilis ortus sit, nobilis tamen est, si Deo seruiat. Vnde 1. Regum 2. dicit dominus ad Heli: Absit hoc à me, sed quicũque honorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.

¶*Quòd sex sunt signa ueræ nobilitatis.*

ET notandum est, ꝙ sex sunt signa ueræ nobilitatis, Primũ est, liberalitas. Vnde Deus, qui nobilissimus est, ipse est liberalissimus. Liberalitas eius tanta est, ut non solum sua det, sed etiam se ipsum, nec solum seruientibus sibi dat, sed etiam hostibus suis. Ipse.n. solum suum facit oriri super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos, Matth. 5. Ipse propter liberalitatem suam fecit quæcũq; facta sunt. Ad dandum enim fecit quæcunque fecit. Creaturas enim rationales fecit, ut eis daret, alias autem creaturas, ut eas daret. Leo etiam, qui dicitur esse rex animalium, quod animal nobile est, liberale est. Vnde Aristo. dicit ipsum esse animal communicatiuum. Et sicuti liberalitas signum est nobilitatis, ita rapina signum est rusticitatis. Vnde multi hodie qui nobiles reputantur, rusticissimi sunt, cùm non cessent auferre pauperibus, & illis, qui non possunt defendere se, sicut magister Alanus ostendit quibusdam militibus. Legebat Alanus apud Montẽ pessulanum, & audierunt milites uicini ꝙ tantus clericus esset, & quòd ad omnia interrogata respõderet: unde accesserunt ad eũ de communi consilio, & quæsierunt ab eo quæ esset maxima curialitas. Qui respondit eis, quòd dare curialissimum esset, quo audito, omnes consenserunt responsioni eius. Ideo dicit dominus, quòd beatius est dare, quàm recipere: quia dare facit similem Deo, qui omnibus dat, & à nemine recipit. Ipse uerò dixit eis, ut habito consilio ad inuicem dicerent ei, quæ inter omnes rusticitates maior esset. Qui habuerũt consiliũ adinuicem, & non potuerunt conuenire in idẽ: unde reuertentes ad eum, dixerunt ꝙ non poterant concordare. Quo audito ipse increpauit eos, dicens: Ego posueram uos in uia per quam possetis quæstionis uobis propositæ solutionem cognoscere. Si. n. dare curialissimũ est, auferre, quod est ei contrarium, rusticissimum est. Vnde uos qui incessanter aufertis pauperibus, rusticissimi estis. Secũdũ signum nobilitatis est, gratitudo seu recognitio beneficii. Et per cõtrarium ingratitudo seu beneficiorum non recognitio, signum rusticitatis est. Vnde patet ꝙ illi qui nobiles reputantur, qui Deum, qui eos prę cæteris hominibus honorauit, præ cæteris hominibus inhonorant, subditos ẽt suos, qui multo sudore lucrãtur, unde ipsi uiuunt, & propter quos ipsi sunt in honore, incessanter opprimunt rusticissimi sunt. Feris etiam uidentur tales deteriores esse: ferę enim officia siue beneficia sentiunt, sicut ait Sene. Tertium signum nobilitatis est, mansuetudo & misericordia in ea quæ sunt eis subiecta. Et hoc est unum quod ualde decens est in his qui potestatẽ habent. Vnde Sen. Nullũ ex omnibus magis clementiã, quàm

regem

regem & principem decet. Idem: Iracundissimæ ac pro ceptu pugnacissimæ sunt apes, & aculeũ in uulnere relinquũt. Sed ipse rex sine aculeo est: noluit ipsum natura nec sæuum esse, nec ultionem quæ magno constaret petere, & iram eius inermem reliquit, exẽplar hoc omnibus regibus linquens. Pudeat ab exiguis animalibus nos trahere mores. In signũ huius mansuetudinis uel misericordiæ inunguntur reges Christiani. Philosophus: Maximam potestatem habens creatorem potestatis iuxta possibilitatẽ suam debet imitari. In hoc autem Deum maximè imitabitur, si nihil iudicauerit, quàm miseri pretiosius. Et sicut mãsuetudo in subiectos, signũ est nobilitatis: sic & credulitas in subditos signum rusticitatis est, & seruitutis. Vnde Prou. 30. Per tria mouetur terra, & quartũ qđ non potest sustinere, Per seruũ, cum regnare cœperit Ouid. Asperius nihil est humili si surgit in altum: Cuncta ferit, dum cũcta timet, desæuit in oẽs, Vt se posse putet, nec bellua tetrior ulla est, Quàm seruies rabies in libera terga furentis. ¶ Quartum signũ nobilitatis est, uirilitas seu strenuitas in eos qui repugnant In signũ huius datur ensis militibus nouis, quo gladio uti debent in hostes, non in subiectos. Multi uerò ex istis gladio isto in subiectos utuntur, quos deberent ualde diligere. Hi enim sunt qui iuuãt eos, ꝙ etiã fratres eorũ proprios impugnant, hostibus uerò Dei & ecclesiæ peccatis, sed & dæmonibus, uel ẽt ipsis persecutoribus ecclesiæ uniti sunt. Impietas talis, impietas diabolica est. Diabolus autem impius est in eos, qui sibi seruiunt. ¶ Quintũ signũ nobilitatis est, timere opprobrium uel seruitutis, uel proditionis, uel alterius cuiusque turpitudinis. Multos tamen ex illis qui nobiles reputantur, uidemus, ꝙ non timent pessimam seruitutẽ uitiorum suorũ, uel dæmonũ, qui non erubescunt confiteri se seruos uilissimorum membrorum illorum, s. qui libidini deseruiunt, quæ seruitus indubitanter seruitute leprosorum peior est. Non erubescunt ẽt proditiose impugnare dominum illum à quo omnia possident, cuius expensis uiuunt & uestiuntur. Et non erubescunt etiam omni immunditie peccati se exponere. Ex quo patet eos non esse nobiles, sed ualde rusticos. ¶ Sextum signũ nobilitatis est, cordis magnitudo, qua quis modica contemnit, & magna appetit. E contrario uerò signum rusticitatis est, amorem suum ponere in modicis, magna uerò negligere. Vnde patet dominas illas, quæ potius uolunt amorem suum ponere in uno misero milite, quàm in regæ gloriæ, quòd ipse uerè nobiles non sunt. Milites etiam non uidentur nobiles esse, qui amorem suum in terra ponunt, contempto regno

cælorum, cum tamen tota terra, quasi pũctum sit respectu cæli: & quia plus habent de terra, q̃ alij, nolunt aliquid habere de cœlo. Si ad aliquem pertinere terra unius pauperis militis ex parte matris, regnum uerò ex parte patris: nunquid non infelix esset, si contempto regno adhæreret illi terræ quæ eum contingeret ex parte matris? Sic infelices sunt illi milites, qui de regno cælorum non curant, quod ad eos pertinet ex parte patris cælestis, contenti terra ista paupertatis, quæ ad illos pertinet ex parte matris nostræ Heuę. Pater noster Deus est, mater nostra Heua. Non sic faciebat Dauid in Psalm. Quid est mihi esse in cœlo, & à te uolui super terram, &c.

De consuetudine illarum Ecclesiarum quæ nolunt canonicare nisi nobiles. CAP. XXX.

OStenso ꝙ nobilitas carnis contẽnenda sit, uel nõ reputanda, tangẽdum est aliquid de cõsuetudine illarum Ecclesiarũ, quę nolunt canonicare nisi nobiles. Vnde notandum est, ꝙ consuetudo illa uidetur esse reprehensibilis. Et uidentur posse assignari sex causæ huius reprehensibilitatis. ¶Prima cã est, peruersitas quæ uidetur esse in hac consuetudine, quæ peruersitas apparebit si respiciatur causa huius consuetudinis quam ipsi assignant. Dicunt enim quòd ipsi habent multa tẽporalia quæ defensione indigent, nec habẽt regem, nec alium principem secularem qui eos defendat, ideo oportet nobiles canonicari q̧ possint ea defendera. Quibus respondeo, quòd sicut ecclesiæ eorum habent temporalia, ita habent & spiritualia, quæ in infinitum meliora sunt. Vnde si oportet aliquos nobiles canonicari ad defensionem temporalium, multo fortius oportet aliquos literatos, & sanctos canonicari ad defensionem spiritualium. Si uero dicant ꝙ ibi sint aliqui ignobiles literati ad defensionem spiritualium, sed non canonici: ex hoc apparet ꝙ ipsi bona tpalia præponunt spiritualibus, ex quo defensores tpalium canonicos constituunt, & superiores alijs.

De quinque peruersitatibus huiusmodi ecclesiarum.

ET possunt assignari quinque peruersitates huiusmodi ecclesiis. ¶Prima est, quòd ibi est terra sursum, & cælum deorsum. Cælestia enim contemnunt, terrena uero multum appretiãt: contra illud Prouer. 25. Cælum sursum, & terra deorsum. ¶Alia peruersitas est, quòd pedes sunt in loco ubi deberet esse caput, & caput in loco ubi deberẽt esse pedes. Velut pedes ecclesiæ sunt qui circa terrena soliciti sunt: uelut caput sunt qui regere habent ecclesiam, uiri scilicet literati. Sed in his ecclesiis pedes sunt in capite, imo ipsi hostes in capite ponuntur. Thren. 1. Facti sunt hostes

ſtes in capite. ¶Tertia peruerſitas eſt, ꝙ eccleſiæ huiuſmodi faciem habent ad poſteriora, & deorſum ad anteriora: ipſi iuxta uerbum Ieremiæ facti ſunt in retro, & nõ in ante. ¶Quartam autem peruerſitas eſt ꝙ ipſi latitudinem ſcuti qui debebat eſſe ex parte ſuperiori, poſuerunt ex parte inferiori: & ideo contingit ꝙ ferè omne caput languidum eſt: iuxta uerbũ Eſaiæ. ¶Quinta peruerſitas eſt, quòd ſacerdotes inferiores ſunt ſubdiaconis & diaconis: quod ridiculum eſt, ſicut beatus Bern. dicit ad Eugenium papam: Ridiculum eſt, inquit, quòd miniſtri noſtri noſtris ſe præsbyteris anteferre conantur. Nõ hoc ratio habet, non antiquitas habuit, non conſenſit authoritas: & ſi de ſua conſuetudine columna ſtruitur, melius profecto illa quàm ſumus ordo contemnitur. ¶Secunda cauſa reprehenſibilitatis eſt, indiſcretio, quæ uidetur eſſe in huiuſmodi conſuetudine, quæ indiſcretio primo conſiſtit in hoc, quòd quãdo ipſi deberent quærere, quis ſit idoneus ad hoc ut ſit canonicus, id eſt, regulariter regens ſe, & ad regimẽ plebis epiſcopũ iuuans: ipſi quærunt, quis ſit idoneus ad militiam. ¶Secundo in hoc, ꝙ quando quærere deberent, an perſona ſit idonea quæ canonicanda eſt: ipſi quærunt, quis pater eius fuerit. Vnde illis poteſt dici quod dicit Angelus Tobiæ. 5. Genus quæris mercenarij, an mercenarium? Indiſcretio etiam eorum in hoc eſt, ꝙ ipſi credunt illud, qualis pater, talis filius: quod uerum eſt in perſonis increatis, ad perſonas creatas extendunt: ibi enim frequenter fallit: frequẽter enim eſt pater ſapiẽs & filius fatuus, ut patet in Salomone, & Roboam filio eius. ¶Tertio uidetur hæc cõſuetudo reprehenſibilis, quia ualde nociua eſt eccleſiæ Dei. Canonici enim militares nõ bene cuſtodiũt Chriſtum, ſicut figuratum uidetur eſſe in hoc, quòd milites male cuſtodierunt Chriſtum in ſepulchro. Lapides ſepulchri bene cuſtodierunt milites, ſed Chriſtũ perdiderunt. Vnde cãtat eccleſia: dicant nunc Iudæi, &c. Sic militares canonici lapides caſtrorũ bene cuſtodiunt, ſed Chriſtũ amittunt. Item iſta conſuetudo occaſio ruinæ eſt in eccleſijs illis, quãtum ad ſpiritualia. Vnde Prouer. 17. Qui altam facit domum, quærit ruinam. Iſta etiam conſuetudo in eccleſijs illis in magna parte exhæredat Chriſtum. Frequẽter. n. quando deberent inſtitui ibi filij Dei, inſtituuntur ibi filij diaboli. ¶Quarto uidetur reprehenſibilis conſuetudo iſta, quia Chriſto cõtraria eſt. Chriſtus. n. ignobiles elegit in eccleſia ſua, ut eſſent humiles. 1. ad Corinth. 1. Iſti uerò nobiles canonicant quaſi uelint ipſos eſſe ſuperbos. Chriſtus ex paſtoribus & bubulcis elegit reges: iſti uerò ex regib⁹ eligũt canonicos. Chriſtus fundamẽtũ eccleſię po-

fuit humilitatem: ipsi uerò econtrario fundamentum ecclesiæ ponunt superbiā. Tale fundamentū poneret diabolus, si ædificaret. Quomodo implèt tales illud uerbum domini, Io. 12. Qui mihi ministrat, me sequatur. Nō sunt imitatores Christi, sed sunt quasi antichristi. Et 1. Io. 2. Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Bernar. Si omnis qui se dicit in Christo manere, debet sicut ille ambulauit & ipse ambulare: multo magis qui pro eo ambulare se dicit, qui pro eo legatione fungitur qui ei ministrat, si eum non sequitur, inexcusabilis est. Terrere potest tales illud Matt. 18. nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Paruulus quātumcunq; nobilis sit, societatem pauperū non refugit: sic quantumcunque aliqs nobilis sit in ecclesia Dei, societatem ignobilium non debet refugere. De societate hominum diuersorum generū in ecclesia Dei, uidetur esse dictū illud Esaiæ 11. Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit. ¶ Quinto uidetur esse reprehensibilis illa consuetudo, quia uidetur esse Deo abominabilis. Altitudo. n. secularis non uidetur Deo placere. Vnde Lucæ 16. Quòd altum est hominibus, abominatio est apud Deum. Abominationes Deo offerunt, qui nobiles tantum canonicare uolunt. Exod. 18. Abominationes Aegyptiorum immolabimus Deo nostro. ¶ Sexto uidetur esse reprehensibilis hęc consuetudo, quia filios diaboli filijs Dei ꝓponit, & generationem immundam generationi cælesti, & nobilitatem putredinis præponūt cuique gratiæ Dei. Nullam autem sapientiam, nullam aliam gratiam nobilitati carnis adæquant. Vnde consuetudo eorum non recipit dispensationem: quia secundum iudicium eorum non inuenit recōpensationem, quod non est absq; magna contumelia Dei. Sic porcus præponeret uolutabrum luti, auro & lapidibus preciosis. Ad sola temporalia uidentur habere oculum ecclesiæ istæ, non solum in canonicorum institutione, sed etiam in prælatorum præfectione, quòd omnino intolerabile uidetur, saltem in altero horum deberet respectus haberi ad spiritualia.

Quòd fatuum sit superbire generaliter de qualibet re temporali, scilicet libertate corporis, &c. & bonis naturalibus animæ.

Cap. XXXI.

Viso quòd fatuum sit superbire de nobilitate carnis, consequens est uidere ꝙ fatuum sit superbire de alijs bonis quę prius nominata sunt. ¶ Notandum est ergo, quòd fatuum est superbire de libertate corporis, cùm corpus sit seruus maleuolus, & ideo tortura & compedibus dignus: iuxta illud Ecclesiastici 33. Seruo ma-

maleuelo totura, & cõpedes. &c. De bonis uero naturalibus animę fatuum est superbire: quia bona illa potest homo habere ad malũ suum sicut ad bonum. Vnde Bernardus: Si in professione religionis nouus homo callidus est ingenio, si uiget arte, si præeminet intellectu, instrumenta sunt hæc tã uitiorum quàm uirtutum. Nõ ergo refugiat doceri uti eos in bono, quo & in malo uti potest. Fatuum est etiam superbire de diuitijs. Hoc enim est superbire de hoc, quòd habet maiorem molã ad collum quàm alij. Fatuum est etiam de potestate superbire, cũ scriptum sit Sapient. 6. quòd potentes potenter tormenta patientur. Ibidem legitur, ꝙ durissimũ iudicium his, qui præsunt, fiet. Et Augu. dicit ꝙ quanto quis in loco superiori, tãto in periculo maiori uersatur. Fatuum est etiam superbire de gratia humana, cum scriptum sit Prouerbiorum ultimo, ꝙ fallax gratia, &c. Fatuum est etiam superbire de gloria huius mundi, cum gloria talis flos sit decidẽs. Vnde Esa. 28. Erit flos decidens gloria exultationis. Puerorum est, flores colligere, quæ ex arboribus decidunt, & inde lætari. Sic pueriles sunt qui de gloria huius mundi lætantur. Fatuũ est ẽt superbire de scientia, cum scriptum sit Ecclesiast. 1. Qui addit scientiam, addit & laborem. De scientia superbire, est de lumine excæcari. Fatuum etiam est de uirtutibus superbire. Hoc enim est de medicamine uulnerari. Gregorius: Qui de uirtutibus habitis extollitur, quasi de medicamento uulneratur.

De diuisione superbiæ sumptæ penes diuersitatem personarum. Et primò de superbia ministrorum ecclesiæ in communi. Cap. XXXII.

POsitis autem duabus diuisionibus superbiæ, consequenter ponenda est tertia, quæ sumpta est secundum diuersitatẽ personarum, in quibus est superbia. ¶ Notandũ ergo ꝙ superbia diuidi potest in superbiam laicorum, & superbia ministrorũ ecclesię. Superbia uerò ministrorum ecclesiæ potest subuidi in superbiam prælatorum, & superbiam subditorum: uel in superbiam claustralium, & superbiam seculariũ clericorum. Sed de superbia laicorũ nihil specialiter hic dicemus. Sed de superbia ministrorum ecclesiæ hoc modo tractabimus. ¶ Primo, dicemus aliquid de ea in communi. Secundo uerò aliqua dicemus specialiter de superbia prælatorum. Tertio uerò dicemus aliquid specialiter de superbia claustralium.

¶ *Quòd superbia multum sit timenda ministris ecclesiis.*

NOTANDVM ergo est, ꝙ superbia multum timenda est ministris ecclesię quinque de causis. ¶ Primo, quia multas occasiones habent superbiendi. Vna occasio

casio est, ꝙ ipsi sunt excepti à labore aliorum hominum. Vnde in Psal. In labore hominũ non sunt, &c. Ideo tenuit eos superbia. Alia occasio est, libertas quam habent, quæ libertas aliquibus eorum est uelamen malitiæ, contra illud . Petr. 2. Quasi liberi, & non quasi uelamen habentes malitiæ libertatem. Tertia occasio est, reuerentia quæ exhibetur eis, eò ꝙ sunt ministri summi regis, & uicem eius gerunt in terris, & contemptum eorum Deus reputaret contemptum suum: iuxta illud Lucæ 10. Qui uos spernit, me spernit. ¶ Secundo, timẽda est superbia in ministris ecclesiæ, quia multum displicet Deo in eis. Vnde Prouer. 6. Sex sunt quæ odit Deus, & septimum detestatur anima eius, Oculos sublimes. Oculi sublimes clerici superbi sunt. Et Sopho. 1. Et erit in die hostiæ Domini, uisitabo super omnem qui arroganter ingreditur super limen. Dies hostiæ Domini erit dies iudicij, quando Dominus mactabit incrassatos, impinguatos, dilatatos. Tunc dominus uisitabit super clericos superbos. Nec mirum, si dominus odiat superbiã in ministris suis, cum proprium signũ sit superbia ministrorum diaboli: iuxta illud Gregorij, Euidentissimum signum reproborum est, superbia, humilitas electorum. Non parum doleret princeps aliquis, si in castro suo uexillum inimici sui uideret. ¶ Tertio, ualde timenda est eis superbia, quia ualde cõtraria est officio eorum. Ipsi enim sunt quasi custodes scientiæ & uasa gratiarum. Vnde Malachiæ 2. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus domini exercituum est. Propter hoc, ꝙ custodes sunt scientię, necessaria est eis magna humilitas. Aqua enim sapientiæ ad uallem humilitatis cõfluit. Prouerbiorũ 11. Vbi humilitas, ibi sapientia. Propter hoc ẽt quia uasa gratiarum sunt, necessaria est eis magna humilitas. Sicut enim uas non est idoneum aliqd recipere absque concauitate: sic aliquis non est susceptibilis gratie absque humilitate. 1. Petri ultimo, Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Propterea oportet ministros ecclesiæ esse familiares Deo: ad quod etiã multum ualet humilitas. unde Glos. super illud Psal. Iuxtà est dominus his qui tribulato sunt corde. Altus quidem est dominus, sed uicinatur humili, & non se erigenti. Necessaria etiam est eis humilitas propter seruitium quod debent hominibus exhibere. Eorum enim est abluere sordes spirituales hominum: quod figuratum est Ioan. 13 in ablutione pedum. Ideo summus inter ministros ecclesiæ, seruum seruorum se uocat humiliter. ¶ Ergo oportet quòd se habeant ut a pauperibus & humilibus non timeantur, sed audeant ad eos accedere

confi-

confidenter, & ut solatium pauperes habeant in humilitate eorum quia ꝭm uerbum Augustini, Magnum solatium est membris ex capite. Magnum solatium est subditis, qui in humilitate sunt, si uideant prælatos suos in simili uel maiori humilitate. ¶ Quarto, timéda est eis superbia, quia multi ex eis non habent unde pascant superbiam, nisi hoc faciant de spolijs pauperum. Bona.n.ecclesiæ, bona pauperum sunt. Præterea ualde indecens est superbia in eis cum ipsi de eleemosynis uiuant, & eleemosynas pauperum & miserabilium personarum quotidie edant. ¶ Quinto, timenda est eis superbia, quia peccatum superbiæ in eis scandalizat populum, cum sit manifestum. Incótinentia & alia peccata possunt ipsi abscondere, sed superbiam exteriorem in uestibus, & similibus cósistentem non possunt ipsi abscondere.

¶ *Persuasiones contra superbiam ministrorum ecclesiæ.*

Sed contra has similes persuasiones quæ fiunt ministris ecclesiæ ut caueant superbiam exteriorem, dari solet quadruplex respósio. ¶ Prima est, quòd dominus intuetur cor, & humilitatem cordis requirit, & humilitatis interioris magistrum se profitetur. Matt.11.dicens: Discite à me: qa mitis sum & humilis corde. Et ideo uidetur minimè quibusdam necessaria humilitas exterior. ¶ Secunda responsio solet esse, ꝙ licet homini pulchritudines istas exteriores habere ꝭm modũ personæ suæ, & mores eorum inter quos uiuitur, quod uidetur sumptum esse ex Glo. super illud 1.ad Timot.2. Non intortis crinibus, quæ dicit sic: Vt in his omnibus ultra modulum personæ suæ & mores ecclesiæ, monendæ ne concupiscentiæ studeant. ¶ Tertia responsio solet esse, quòd in huiusmodi honor ecclesiæ quæritur. ¶ Quarta est, quod ipsi non faciant hoc amore uanæ gloriæ: sed utantur talibus tanquam non utentes.

¶ *A corde humilis personæ de facili non procedit superbia exterior.*

SED contra primam responsionem primo ur̃ esse hoc, ꝙ non potest esse de facili, ꝙ à corde perfectè humili exterior superbia ꝓcedat. Sicut.n. arbor bona non potest malos fructus facere, ut legitur Matt.7. sic nec cor humile superbiam à se producit. Et fructu siquidé arbor cognoscitur, ut legitur Matthæi 12. Nunquid colligunt de spinis uuas, aut de tribulis fic⁹? Sic nec ex humilitate cordis procedit superbia operis: quia sicut uulgariter dicitur, Non pót exire de sacco, quod ibi non cótinetur. Quis credet mulieri, si asserat se castam méte, ex quo homo unde eam fornicari corpore? sic quomodo potest credi alicui de humilitate cordis, ex quo tanta superbia apparet exterius?

Quòd

¶Quòd clericis non sola sufficit interior humilitas.

PRAETEREA non uidetur clericis sufficere interior humilitas multiplici ratione. ¶Primo, quia oportat eós uitare scandala infirmorum. Et sicut tangit Apostolus de illo qui coram infirmo comedebat idolis immolatũ, ꝙ peccaret scandalizando infirmum, qui credebat hoc fieri cum ueneratione idoli: licet ille qui sciens erat idolum non uenerare tur, sed contemneret. Sic ille qui uestes superbas corã illo defert, qui credit ꝙ ipse faciat propter uanam gloriam, licet ipse non faciat hoc tali causa, tamen ipse peccat, ut uidetur, ipsum scandalizãdo. 1. ad Corinth. 8. Si quis uiderit eum qui habet scientiam, in idolo recumbentem, nónne conscientia eius quum sit infirma, ædificabitur ad comedendum idolothyta? Et peribit infirmus ĩ tua conscientia frater, propter quem Christus mortuus est? Sic enim peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmã, in Christũ peccatis. Quapropter si esca scandalizat fratrem meũ, non manducabo carnes in æternum. Sic minister ecclesiæ debet dicere: Si uestis pretiosa scandalizat fratrem meum, non deferam eam in æternum. ¶Secundo suffi cit humilitas interior clericis: qa ipsi debent Christum imitari, qui non solum habuit interiorem humilitatem sed etiam exteriorem. ipse.n. ad literam pedes, teriuit, regnum fugit, ut legitur Ioan. 6. Pedes discipulorum lauit, Ioan. 13. Societatem pauperum elegit, ubi caput reclinaret non habuit, Matthæi 8. Ad imitandum Christum monentur ministri Christi. Ioan. 12. Si quis mihi ministrat, me sequatur. Et 1. Ioan. 2. Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. ¶Tertio non sufficit clericis humilitas interior, quia oportet eos exemplum humilitatis dare alijs. unde Ioan. 21. ter dictum est Petro, Pasce oues meas. Pasce uerbo, pasce exemplo, pasce temporali subsidio. Exemplo autem humilitatis quomodo pascet, qui humilitatem exteriorem non habet? Ad humilitatẽ exteriorẽ monemur 1. Pet. 5. Omnes inuicẽ humilitatẽ insinuate, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Et ibidem paulo antè: Neque dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo. Exemplum superbiæ ostendere hominibus, hoc est pascere dæmones & non oues. Bernardus ad Eugeniũ Papam: Tu pastor procedis deauratus, tam multa circundatus uarietate: oues quid capiunt? si auderem dicere, dæmonum magis quàm ouium pascua hæc. Sic faciebat Petrus? sic Paulus ludebat? Idẽ: Petrus nescitur processisse aliquando uel gemmis ornatus, uel sericis, non tectus auro, nec uectus equo albo,

nec ſtipatus milite, nec circunſtrepentibus ſeptus miniſtris: neque hic tamen credidit ſatis poſſe impleri ſalutare mandatum, Paſce oues meas. ¶ Quarto non ſufficit interior humilitas clericis: quia non ſolum à malo, ſed ab omni ſpecie mali eos abſtinere oportet: iuxta monitionem Pauli 1. Theſſalonicenſes ultimo: Ab omni, inquit, ſpecie mala abſtinete uos. Ad hoc autem quod dominus dicit, Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, &c. Dicendum, quòd hoc dicitur ad oſtendendũ quòd humilitas cordis neceſſaria ſit, & non ideo quòd ſufficiat ſola: ſed dicitur hoc contra hypocritas, qui ſolam iuſtitiam exteriorem habere ſolebant. Matthæi 24. Vhæ uobis Phariſæi & hypocritæ, qui mundatis quod deforis eſt calicis & catini: intus autem pleni eſtis rapina & immũditia. Et Eccleſiaſtici decimonono: Eſt qui nequiter ſe humiliat, interiora autem eius plena ſunt dolo. Contra hoc uerò quod dicitur, quòd licet alicui habere has pulchritudines exteriores ſecundum modum ſuæ perſonæ, uidetur eſſe illud Eccleſiaſtes tertio: Quanto maior es, humilia te in omnibus. qui dixit in omnibus, nihil excepit. Et Lucæ decimoquarto: Cum inuitatus fueris, &c. recumbe in nouiſſimo loco. non dixit, In medio loco: ſed in nouiſſimo. Præterea qui præeminet in dignitate, debet præeminere & uirtutibus, unde debet eſſe excellentioris humilitatis: uirtutes enim ſunt æquales. Contra hoc uerò quod dicitur, quòd homo debet ſe conformare moribus hominũ, inter quos uiuit eſt illud: Nolite conformari huic ſeculo. Præterea quando aliquis eſt in aliqua religione diſſoluta, non debet reſpicere ad ea quæ ibi ſeruantur, ſed ad ea quæ inſtituerunt antiqui patres, ut ibi ſeruarentur. Ordinauerunt.n. Petrus & Paulus etiam de mulieribus, quòd cauerent à pretioſo ornatu. Primæ ad Timotheum ſecundo. Non in tortis crinibus, aut auro, uel margaritis, uel ueſte pretioſa. Et illud eiuſdem ſexto. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus. Nõ dicit, quibus ornemur, ſed quibus tegamur. Et primo Petri tertio: Quarum non ſit exterior capilatura, aut circundatio auri, aut indumenti ueſtimentorum cultus. Ad ea ergo quæ ſecundum ordinationem eorum debẽt fieri reſpiciendum eſt, non ad ea quæ fiunt. Præterea, ſi quis epiſcopus uel presbyter in tali habitu in principio eccleſiæ fuiſſet, multum reprehenderetur, & haberetur pro magno peccato & magna ſuperbia. Quomodo ergo deſiit eſſe peccatum quod ſuperbia erat? Nunquid conſuetudo peccandi aufert uel minuit peccatum? Imò potius hominem magis peccatorem conſtituit.

tuit. Nunquid quod tunc fuit superfluitas & uanitas, modo factũ est necessitas? Præterea si uiuendum est alicui secundum mores eorum inter quos uiuit, secundũ hoc si omnes superbi efficiuntur, omnes desinent esse superbi. Iam enim conformauit se moribus eorum inter quos uiuit: & si omnes fœtidi fiunt, iam nullus fœtet, quod constat esse falsum. Sed hoc bene uerum est, ubi omnes fœtidi sunt, minus fœtor sentitur, secundum uerbum Bernard. Præterea si liceret etiam talibus uti, cauendum esset ei qui utitur, ne licentia sua aliis offendiculum fieret. Vnde 1. ad Corinth. 8. dicit Apostolus illis qui immolata idolis comedebant sine ueneratione idolorum: Videte inquit, ne licentia uestra offendiculum fiat infirmis. Et 1. ad Corinth. 6. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Bernard. Sapiens opus suũ trina consideratione præuenit. Primo considerat an liceat. Secundo, an deceat. Tertio an expediat. Sed de hoc dictum est in tractatu de Auaritia. in cap. de pluralitate beneficiorum. Et in ueritate non decent personas authenticas, quæ quasi quoddam speculum debent esse minoribus, uestes pretiosæ. August. Fateor, de pretiosa ueste erubesco; non enim decet hanc professionem, non decet admonitionem, non decet hæc membra, non decet hos canos. Contra responsionem eorum qui dicunt se talibus uti propter honorem ecclesiæ, Primò esse uidetur quod dicit Gregor. Nemo pretiosa uestimenta nisi ad inanem gloriam quærit. Pręterea, non cedit ad honorem ecclesiæ, quòd minister ipsius speciem superbiæ exterius ostendat hominibus, sed potius humilitatem Christi: cum scriptum sit Eccles. 23. Magna gloria est sequi Dominum. Neque sponsus ecclesiæ decorẽ exteriorẽ in ecclesia requirit, sed potius interiorem. Vnde postquam Dauid dixit, regem concupiscere decorem ecclesiæ, ipse uolens innuere de quo decore intelligatur, subdit: Omnis gloria eius, scilicet filię regis, est ab intus. Ecclesia etiam dicit de se Cãticorum primo: Nigra sum, sed formosa. Nigra est ecclesia exterius, formosa uerò interius. Quod etiã habitus ministrorum ecclesiæ manifestè exprimit. Habent enim capas nigras exterius, superpellicium candidum deferẽtes sub capis: in quo ostendunt se contemnere gloriam, & pulchritudinem exteriorem, & amare pulchritudinem & gloriam interiorem. Sed multi si ueritatem in habitu suo ostendere uellent, potius capam nigram sub candido superpellicio deferrent, quam econtrario. ¶ Præterea qui dignitatem ecclesiasticam terreno honore uolunt ornare, similes sunt illis qui aurum luto uolunt ornare. Honor enim terrenus in com-

comparatione ad dignitatem ecclesiasticam se habet ut lutum ad aurum. Contumeliam etiam uidetur facere naturæ humanæ, & Deo, ad cuius similitudinem homo creatus est, q talibus hoiem ornare uult, uel honorare. Sen. Scitote tam bene homines culmo, q̃ auro tegi. Cōtemnite omnia quæ superuacuus labor uult, ornamẽtum aut decus poterit cogitare. Nihil præter animum est mirabile. Item cum aliquis non debeat sibi terrenam gloriam amare, uidetur quòd similiter non debeat eam amare proximo, cum debeat proximum diligere sicut seipsum Igitur neć debet eam amare ecclesiæ, cum ecclesia nihil aliud sit, quàm collectio fidelium. Præterea, quid quærunt ministri ecclesiæ in huiusmodi pulchritudinibus exterioribus? Quæruntne ibi beneplacitum Dei, uel utilitatem propriam, uel proximi? Si quærunt beneplacitum Dei, fatuè agunt. Deus enim spiritus est & decor spiritualis placet ei. Hieronym. Non tenera uestis, sed munditia mentis ornatum facit clericus. Multa etiam sunt quæ cōstat magis placere Deo, ut sunt opera pietatis, in quibus possent expendi quæ in exteriori pulchritudine expenduntur. De huiusmodi expensis, quæ pro pulchritudine exteriori fiunt, incertum est an Deo placeant. Tene certum secundum uerbum Augustini, & dimitte incertum. Item constat sanctitatem Deo placere. Illam enim expresse requirit Dominus Leuit. 19. Sancti, inquit, estote, quia ego sanctus sum, Et Apostolus 1. ad Thessalonicen. 4. Hæc est uoluntas Dei, sanctificatio uestra. Si ergo quærunt Deo placere, sanctitatem honori, non honorem sanctitati debent præferre. Cuius contrarium in multis ministris ecclesiæ apertè quotidie uidemus. Vnde Bernardus Videmus omnem ecclesiasticum zelum feruere pro sola dignitate tuenda. Honori totum datur, sanctitati nihil: immo, quod plus est, de placitis Dei non curãt, nec de propria salute, & plus grauarentur expendere denarium unum pro amore Dei, & propria salute, quam decem libras pro amore huius mundi. Bernard. De placito Dei ultima mentio est, pro iactura salutis nulla cogitatio, nisi qđ sublime est hoc salutare dicamus & quod gloriam redolet, hoc iustum. Constat etiam quòd non utilitatem proximi in hoc quærunt, quum uideant quod in hoc potius proximum scandalizent, quàm ædificent. Vtilitas etiam propria non apparet ibi. Bene apparet quod multum constant talia, sed fructum quem consequentur ex huiusmodi expensis, non uidemus. Et hoc solum deberet sufficere ministris ecclesiæ ad contemptum talium. Senec. Omnibus consilijs & rebus faciamus quod solemus facere,

quo

quoties ad institorē alicuius mercis accesserimus, uideamus hoc quod concupiscimus quanti deseratur. ¶ Præterea distinguamus diuersas intentiones, quæ in talibus pulchritudinibus possunt incidere, ut appareat utrum aliquo modo talia ministris ecclesiæ licita sint. Et cōstat quòd si fiant propter luxuriam uel uanam gloriã, illicita sunt. Item si ex superbia fiant, scilicet intentione & desiderio excellendi alios, constat similiter quòd sint illicita. Si uerò fiant ut erubescentia uitetur, quia erubesceret aliquis quod non esset honorabiliter indutus sicut alij, neque in hoc casu absque culpa esse uidetur. Non enim debent Christiani humilitatem Christi erubescere. unde Bernardus: Grata ignominia crucis, sed ei qui Crucifixo ingratus non est. & Dominus Lucæ nono: Qui autem erubuerit me, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet cum uenerit in maiestate sua, & Patris, & sanctorum angelorum. Si uerò talia fiant, & ministri ecclesiæ ab hominibus honorentur, uidetur quòd hoc sit ponere laqueum simplicibus. Videntur enim simplices peccare, quando ministros ecclesiæ propter pulchritudinem uestium honorant. Ad quod uidetur pertinere illud Oseæ. dictum ad sacerdotes: Laquei facti estis speculationi. Qui homines propter uestes honorat, uel propter diuitias, uidentur contemnere humanam naturam, cui uestes & diuitias præponunt. Videntur etiam Deum contemnere, ad cuius similitudinem homo factus est, unde Iacobi secundo: Si introierit in conspectu uestro uir aureum annulum habens in ueste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu, & intēdatis in eum qui indutus est ueste pretiosa, & dixeritis, Tu sede hic bene: pauperi autem dicatis, Tu sta illic, aut sede sub scabello pedum meorum: nonne iudicatis apud uosmetipsos, & facti estis iudices iniquarum cogitationum? Si uerò ista faciant ministri ecclesiæ, ne dissimilitudine fugent homines à se, licet hæc intentio recta uideatur, tamen neque sic omnino laudabiliter facere uidentur. Sicut enim humilis habitus aliquos diuites forsitan fugaret: sic pretiosus habitus pauperes ab eis fugat, ut non audeant ad eos accedere. Si uerò ista faciant ministri ecclesiæ ne ab hominibus contemnantur, neque in hoc laudabiles uidentur: cum ad perfectionem pertineat spernere seipsum. uersus: Spernere mundum, spernere nullum; spernere sese, Spernere se sperni, quatuor hæc bona sunt. Seneca: Aequo animo audienda sunt imperitorum conuitia, & ad honesta eunti contemnendus est ipse contemptus. Bernardus: Verus humilis non uult humilis prædicari, sed uilis reputari.

Si

Si uerò talia faciant ne uilescat dignitas ecclesiastica, respondeo quòd magis uilescit, quum conspicitur in hominibus qui superbi apparent. Homines etiam illiterati non possunt credere, ꝙ dignitas uel potestas ecclesiastica in hominibus sit, quos credunt esse malæ uitæ. unde dicunt hæretici, ꝙ sacerdotes praui non dant uera sacramenta. Præterea, si dignitas ecclesiastica sic seruanda fuit ne uilesceret, nunquid hæc ignorauit Christus? Quare ergo non instituit ꝙ apostoli & discipuli sui equitarent, & purpura & bysso induerentur? Nonne quod stultum est Deo, sapientius est hominibus? ut legitur 1. ad Cori. 1. Itẽ quis nesciat quod displicet sponsio, si uideat sponsam suam facere multas expensas ad ornãdum se, ut placeat adultero suo & inimico sponsi sui, præcipuè si filii sponsi indigeant illis quæ sic expẽduntur: scilicet pauperes Christi, qui esuriunt? Sponsus ecclesiæ Christus est: adulter uero mũdus iste, q̃ inimicus Dei est, adeò ut qui amicus uult esse mundi, inimicus Dei constituatur Iac. 4. Adulteri, nescitis quia amicitia huius mundi inimica est Deo? Qui ergo uoluerit amicus esse huius mundi, inimicus constituitur Dei. Vnde uerisimile est. ꝙ multum displiceat Deo quando ministri ecclesiæ tot & tanta expendunt ut placeant mundo, cum uideant tot filios Dei esurire, & sitire, & nudos esse. Mirum est etiam cum qua conscientia multi magni prælati dicant uersum illum in horis suis, Non habitabit in medio domus meæ, qui facit superbiam, cum coram Deo aperte mentiri uideantur, ex quo permittunt ministros suos floribus coronatos, & alio superbo modo ornatos sibi ministrare. Præterea quæritur, quare dominus sacco uili carnis hominem induit, si saccum illum purpura superindui uoluit. Quis illum mercatorem non reputaret fatuum, qui bagã suam de scarleto burello cooperiret, si uoluntas sua esset, quòd iterum super burellum scarleta poneretur? Contra quartam uero responsionem qua dicunt ministri ecclesiæ, ꝙ ipsi non amant uanam gloriam, nec ad uanã gloriam talibus pulchritudinibus utantur, sed habent eas tanquam non habentes, primo uidetur esse uerbum Grego. prius positum: Nemo enim pretiosas uestes, nisi ad inanem gloriam quærit, ut uidelicet cæteris honorabilior uideatur. Nemo uult ibi pretiosis uestibus indui, ubi à nemine possit uideri. Secundo uidetur esse contra illam responsionem hoc, quòd mirum est, quòd uanam gloriam tam carè emunt, si eam non amant. Videmus quòd multi non libenter expenderent pro æterna gloria decem solidos, pro uana gloria centum solidos expendunt. Item si nõ amant

uanam gloriam, quare ostendunt hominibus in habitu suo quòd ament, cum in hoc ipso scandalizent eos? Quid prodest sermone ad humilitatem, & opere ad superbiam? cùm secundũ Bern. efficacior sit uox operis, quã uox sermonis. Præterea, nonne ministri ecclesiæ exemplum debent dare hominibus cõtemnendi glòriam mundi, sicut & Christus fecit? Augu. Omnia terrena contépsit homo Christus Deus, ut ab hominibus contemnenda monstraret: & omnia aduersa sustinuit, ut sustinenda doceret. Quare ẽt quædam alia pertinentia ad hanc materiam in tract. de Auaritia, in ca. de Prodigalitate clericorum. Illa ẽt quæ dicta sunt prius contra superbum ornatum, & cõtra alias species superbiæ exterioris, possunt similiter ualere cõtra superbiam clericorum.

De superbia prælatorum, & quòd multum conandum sit contra eorum superbiam.

CAP. XXXIII.

ET notandum est quòd multum conandum est prælatis contra superbiam, & ad humilitatem. ¶ Primo, quia multum monet eos sacra scriptura ad hoc. Vnde Deutero. 17. Præcipitur de rege constituto super Israël, ut non eleuetur cor eius in superbia, super fratres suos. Et Ecclesi. 3. Quanto magior es, humilia te in omnibus. Et 32. eiusdem: Rectorem posuerunt te, noli extolli, sed esto ĩ eis quasi unus ex illis. Et Matth. c. 18. dicit dominus ad Apostolos, quorum locũ tenent prælati: Amen dico uobis, nisi conuersi fueritis à uestra elatione. Dicit Interlinear. & efficiamini sicut paruuli, non introibitis in regnum cœlorum. ¶ Secundo monet eos ad hoc ipsa natura. Aurum enim quod prætiosissimum est inter metalla, contendit habere infimum locum: ponderosissimum est enim. Sic quanto aliquis superior sit, tãto ad humilitatem conari debet. ¶ Tertio uerò quia ipse author naturæ monet eos ad hoc, qui cum esset summus, nouissimus uirorum fieri uoluit, iuxta illud Esa. 53. Desiderauimus eum uirum despectum, & nouissimum uirorum. Bernar. Quid magis admirandum, quid amplius detestandum, quid grauius puniendum, quàm quòd uidens Dei filium summum in regno cœlorum, nouissimum factũ in regno hominũ? ut quid apponat magnificare se homo super terràm? ¶ Quarto uero quòd ualde pretiosa est & magnæ uirtutis in talibus personis humilitas. Bernar. Quum omni indifferenter personæ humilitas sit quædam turris fortitudinis a facie inimici, nescio quo pacto uis eius maior in maioribus, & clarior in clarioribus comprobatur. Idem: Nõ magnum est esse humilem in abiectione, magna prorsus & rara uirtus humilitas honorata.

¶ Quia

¶Quintò uerò, quia ex hac parte prælati sunt debiliores. Ex illa parte præcipuè muniendum est castrum, ex qua parte debilius est. Ex illa parte præcipuè resistendũ est hostibus, ex qua parte præcipuè impugnant. Sic quando aliqs uidet se pronum ad aliquod uitiũ uel à natura, uel alia occasione, ipse debet se multum flectere ad oppositum: sic enim faciunt, secundum uerbum Sapientis, qui tortuosa lignorum dirigunt Superbia enim multum infestat prælatos. Perflant enim altissima uenti. Superbia in alto loco nata, scilicet in cœlo, alta petit. unde pauci sunt, qui in dignitate ueram humilitatem seruent. Quod patet in lib. Reg. ubi de tot regibus legitur, quod excelsa non abstulerũt. ¶Sexto, quia prælati maiori scientia & gratia indigent quàm alij, & ideo maius uas humilitatis eis est necessarium. Prætere a prælati custodes sunt sponsæ: & ideo necesse est, ut nec in habitu, nec in alio appareant in eis aliqua signa uel lasciuiæ, uel luxuriæ, quod tamen ualde male hodie seruatur. Bern. Intuere quomodo incedũt nitidi & ornati, circumamicti uarietatibus, tanquam sponsa procedens de thalamo suo, Nempe si quempiam talium repente eminus procedentem aspexeris, sponsam potius putabis quàm sponsæ custodem. ¶ Et notandum ꝙ ad hæc duo prælati multum deberent niti, ut præessent utiliter & humiliter: & infra hæc duo limitata deberent esse ea quæ ipsi iniungunt subditis. Sed sicut Ber. dicit: Pauci profecto sunt qui utiliter, Pauciores qui humiliter præsint.

De quadruplici superbia claustralium. CAP. XXXIIII.

QVadruplex superbia in claustralibus solet inueniri. ¶Prima species superbiæ est eorum qui sapientes se credunt, & ideo sensu suo regere nolunt, & multum sunt suæ uoluntatis. De hac superbia dicit Bern. Superbia quantum illis prudẽs uideatur esse, dimittenda est & abigenda. Si enim admittatur superbia, prima die qua incipit habitare, incipit leges dare. Prouer. 26. Vidisti hominem sibi sapientem uideri? magis spem illo habebit insipiẽs. Tales nolunt facere quod eis dicitur etiam si prius habebant uoluntatem, quàm eis diceretur. Grego. Superba mens ad ea quæ non appetit, nullis adhortationibus flectitur: ad ea uerò quæ appetit, sponte etiam cogi quærit: Et hæc species superbiæ præcipuè periculosa est in nouitijs. unde Berna. Nouitium prudentem, insipientem, sapientem in cella diu posse consistere impossibile est. Stultus ergo fiat, ut sit sapiens. Et hæc omnia eius sit discretio, ut in hac nulla ei sit discretio: hæc omnis eius sapientia sit, ut in hac parte ei nulla sit. ¶Secunda species superbiæ est eorum clau-

ſtralium qui deſpiciunt ſeculares & peccatores credentes ſe inquinari ex conſortio eorum, ſimiles Iudæis, de quibus dicitur Ioann. 18. qui non introierunt in prætorium, ut non cõtaminarentur, ſed manducarent paſcha. ¶ Timebant .n. ſe inquinari cohabitatione infidelium, & non timebant ſe inquinari ſanguine innocentis, ſcilicet Chriſti. Duces cæci excolantes culicem, camelum autem glutiẽtes: ut dicitur Matth. 23. De talibus legitur Eſa. 65. Qui dicunt, Recede à me, non appropinques mihi, quia immundus es. Iſti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die. Deut. 23. Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus eſt: nec Aegyptium, quia aduena fuiſti in terra eius. Iſti non attendunt quod in ſeculo aliquis poteſt ducere uitam religioſam, & aliquis in clauſtro uitam ſecularem: quod figuratum uidetur eſſe Ioſu. 4. ubi præcepit dominus, quòd duodecim lapides ſumerentur de medio Iordanis, & ponerẽtur in loco caſtrorum. Alios etiam duodecim lapides de ſicco poſuit Ioſue in medio Iordanis. Aliqui enim ſeculares quo ad meritum ſunt clauſtrales, & e contrario. Per lapides qui in fluuio erant, intellige eos qui ſunt in fluxu huius mundi. Per illos qui in arido, intellige illos qui ſunt in clauſtro, Greg. In examine recti iudicis, mutat merita ordinũ qualitas actionum. Et quidam in meliori ordine deteriores ſunt: quia & iſti ſortem extremi habitus bene uiuendo tranſcendũt, & illi ſuperioris loci meritum non exequendo dimittunt uel diminuunt. Sancto Paphnutio oranti, cui ſanctorum eſſet ſimilis: reſpõſum eſt primo, ꝙ cuidã ſymphoniaco, qui quærebat uictum arte cantandi. Et cum Paphnutius eũ inueniſſet, quæſiuit eum ſi alicuius meriti eſſet apud Deum. Qui reſpondit, ſe nihil meminiſſe feciſſe, niſi quòd quum ipſe latro eſſet, & quædam mulier eſſet capta, quam ſocij uolebant uiolare, reſtitit eis, & eripuit eam. Et alio tempore cum quædam mulier lamentaretur per eremum, eo ꝙ filij ſui tenerentur in captiuitate, ipſe errantem reduxit ad refectionem, & dedit ei trecentos ſolidos, quibus redemit maritũ & filios. Poſtea ille ſymphoniacus dimittens artem cantandi, intrauit eremum, hortatu Paphnutij factus uir ſanctus. Et cum mortuus fuiſſet uir ſymphoniacus, iterum orauit Paphnutius, cui ſanctorum ſimilis haberetur. Et reſpõſum eſt ei: Similis eſt primario uici huius qui eſt in proximo. Cumque ueniſſet ad eum, & inquiſiuiſſet de uita eius, dixit ſe eſſe coniugatum, & libenter ſedantem lites, hoſpitalem, qui non cognoſceret uxorem niſi cauſa prolis, non raptorem, nõ lædẽtẽ uxorem, famulos, uel greges, uel fruges aliorũ. Et idem in hortatu Paphnutij

uenit

uenit ad eremũ. Et cum mortuus fuisset, iterum dictum est ei, q̄ similis esset cuidã negotiatori uenienti ad se. Cui cum occurrisset Paphnutius, hortatus est eum ad eremum: qui acquieuit ei, & omnia distribuit pauperibus. Et non post multum tẽpus mortuus est. Et postea per uocem eius Paphnutio reuelatum est, q̄ esset citò moriturus & assumendus in cœlum, & hoc nõ esset ideo ei prius reuelatũ, ne fortè elatus aliquod damnum sui laboris inde incurreret. Et mortuus est, aliis uidentibus anima eius ab angelis psallentibus delata est in cœlum. ¶Tertia species superbiæ est eorum qui uolunt habere in claustro q̄ non habebãt in seculo: ut delicias uel magnum nomen, contra hoc, q̄d dicit August. Qui autem non habent, non ea quærant in monasterio, quæ nec foris habere potuerunt. Et iterum: Non erigant ceruicẽ, quia eis associantur ad quos foris accedere non audebant: sed sursum cor habeant, & terrena uana non quærant, ne incipiant monasteria esse utilia diuitibus, non pauperibus, dum diuites illic humiliantur, & pauperes illic inflantur. Quidam etiam qui ante claustri ingressum uix in suo uico uel oppido cogniti fuerant, pòst circũeũtes prouincias, & curias frequentantes, regum notitias & principum familiaritates assequuntur. Quarta species superbiæ est superbia eorũ qui in claustro gloriantur, uel superbiunt, uel de diuitiis quas habuerunt in seculo, uel de hoc, quòd contulerunt eas claustro, uel de aliquibus strenuè egerũt in seculo. Vnde Aug. Nec extollantur, si communi uitæ aliquid de suis facultatibus contulerunt: nec de suis diuitiis magis superbiant, si eas monasterio partiantur, quàm si eis in seculo fruerentur. Et iterum: Quid prodest dispergendo dare pauperibus, & pauperem fieri, quum anima misera superbior efficitur diuitias contemnendo, q̄ fuerat possidendo? Ber. Nonnunquam audiuimus aliquos de his qui religiose uestiti & religionẽ professi sunt, reminisci & iactitare mala sua præterita, quæ uerbi gratia, aliquando uel fortiter gladiatorio, uel argutè in literatorio gessere conflictu, siue aliud quiddam secundum mundi facultatẽ fauorabile, secundum salutem uerò animæ nociuum, perniciosum & dãnosum, secularis adhuc animi indiciũ est hoc: & humilis habitus qui gestatur à talibus, non sanctæ nouitatis est meritum, sed priscæ uetustatis operculum.

De duodecim gradibus superbiæ secundum Ber. Cap. XXXV.

PRæter tres diuisiones superbiæ prius positas, sunt aliæ duæ diuisiones, quæ uidentur quodammodo pertinere ad peccatum superbiæ. ¶Prima est, graduum superbiæ. Secunda uerò est quorundam uitiorum, quæ ex su-

superbia procedunt. De utrisque ergo tractabimus. Sed primo de gradibus superbiæ. ¶Notandū est ergo ꝙ duodecim sunt gradus superbiæ, quos beatus Bern. distinguit. ¶Primus gradus est curiositas, quæ secundum Bern. his indiciis deprehenditur. Si uideris monachum, de quo prius bene confidebas, ubi stat, ambulat, sedet, oculis incipientem uagari, caput erectum, aures portare suspensas è motibus exterioris hominis interiorem immutatum hominem agnoscas. Oritur autem secūdum Bern. ista curiositas in alios ex incuria sui. unde ipse ait: Dum anima à sui circunspectione torpescit, incuria sui, in alios curiosam eam facit. Idem: Quò à te curiose recedis? Cui te interim committis? Nunquid audes oculos leuare in cœlum, qui peccasti in cœlum? Terram intuere, ut cognoscas teipsum: ipsa te tibi repræsentabit, quia terra es, & in terram ibis. ¶Secundus gradus est leuitas, quæ secūdum Ber. sic oritur ex gradu præcedenti. Monachus, qui sui negligēs est, alios curiose circunspicit, dum quosdā suspicit superiores, quosdam despicit inferiores. In aliis quidem uidet, quod inuidet, quod in aliis irridet: inde animus nulla sui cura grauatus, per superbiam ad alta se erigens, modo per inuidiā tabescit, nunc per excellentiam pueriliter hilarescit, & quòd superari se dolet, & quòd superare se gaudet amor propriæ excellentię facit. Quibus uerò indiciis iste gradus perpendatur. Bern. ostendit, dicens: Has animi uicissitudines nunc pauca & mordacia, nūc multa & inania, nunc risu, nunc luctu plena, semper uerò irrationabilia indicant uerba. ¶Tertius gradus est inanis lætitia, quæ secundum Bern. sic oritur ex præcedenti. Monachus qui duos gradus superbiæ ascendit, cum gaudium uidet interpolari tristitia, quam de bonis alterius contrahit, impatiens suæ humiliationis, fugit ad consilium falsæ consolationis. Ex illa parte qua sua sibi uilitas, & aliena excellentia mōstratur, restringit curiositatem, ut in quo ipse uidetur excellere, curiosius notet, in quo alter præcellit, semper dissimulet: ut dū deuitat quod triste putatur, lætitia continuetur. Deprehēditur etiam iste gradus his indiciis, secundū Ber. Rari uel nulli gemitus sunt, uel lachrymæ. Putes, si attendas aut sui oblitum, aut ablutum à culpis: si in signis scurrilitas, in frōte hilaritas, uanitas apparet in incessu. Pronus ad iocū, facilis & prōptus ad risum. Similis est uesicæ turgidæ uento, puncto perforatæ exiguo, quæ si stringitur crepitat, & crebros sonitus reddit, uento non passim, sed strictim egrediente: Sic uētus uanitatis à monacho nō ualens liberè egredi propter disciplinam silentii, inter angustias faucium per cachinnos emittitur:

itur: & cũ os obstruxerit, per na res sternutare auditur. ¶ Quartus gradus est iactantia in multiloquio, quæ secundum Ber. ex præcedenti gradu sic oritur. Postquã uanitas crescere, & uesica grossescere cœperit, necesse est ut ampliori foramine laxato sinu uentositas eructetur, alioquin rumpetur. Deprehéditur autem gradus iste his indicijs: Qui in isto gradu est, esurit & sitit auditores, quibus omne quod sentit effundat, præuenit interrogantem, nõ quærenti respondet. Ipse quærit, ipse soluit, & uerba collocutoris imperfecta præscindit. Pulsato signo breue conqueritur interuallum. Si de religione agitur, statim uisiones & somnia proferuntur. Laudat ieiunia, commendat uigilias, super omnia orationes exaltat. Si ad ludicra sermo conuertitur, in his quanto assuetior, tanto loquacior inuenitur. Dicas, si audias, fluuium esse scurrilitatis os eius, ita ut seueros & graues animos in leuitatẽ concitet risus. ¶ Quintus gradus est singularitas quæ à præcedenti gradu sic oritur, secundum Ber. Turpe est ei qui se supra cæteros iactitat, si non plus cæteris agat aliquid, ut ultra cæteros appareat. Perpenditur autem gradus iste his indicijs. Qui in hoc gradu est, plus sibi blanditur de uno ieiunio, quod cæteris prãdentibus facit, quàm si cum cæteris septem diebus ieiunauerit. Cõmodior uidetur sibi una oratiuncula peculiaris, quàm tota psalmodia unius noctis. Dolet aliquem se pallidiorem & minus comedentem, pallorem suum & maciem in manibus & cætera quæ potest uidere speculatur. Ad omnia sua strenuus, ad omnia communia piger. Vigilat in lecto, dormit in choro. ¶ Sextus gradus est arrogantia, q̃ secundum Ber. sic oritur ex præcedenti. Quum ex his quæ singulariter agit, apud simpliciores eius opinio excreuerit, qui opera probant quæ cernunt, sed unde prodeant non discernunt: dum miserum beatificant, in errorem inducunt. Credit quod audit, quid intendat non attendit. Obliuiscitur intentionem, dũ amplectitur opinionem, ubique de omni alia re plus sibi quàm alijs credit; de se solo plus alijs quàm sibi credit, ut non solum uerbo aut operum ostentationem suam præferat religionem, sed intimo cordis affectu credat se omnibus sanctiorẽ. Et quicquid laudatum de se agnouerit, non ignorantiæ aut beneuolentiæ laudatoris, sed suis meritis adscribit. ¶ Septimus gradus est, præsumptio quæ sic ex præcedenti oritur secũdum Ber. Qui alios præcellere putant, quomodo plus de se quàm de alijs non præsumant? Primus in conuentibus residet, in consilijs primus respondet, non uocatus accedit, non iussus se intromittit, reordinat ordinata, reficit facta. Quicquid ipse non fecerit aut

ordinauerit, nec refectũ nec pulchrè ordinatum existimat. Iudicat iudicantes, præiudicat iudicaturis. Si cum tempus aduenerit, nõ promoueatur ad prioratum, suũ abbatem aut inuidum iudicat, aut deceptum. Quòd si mediocris aliqua obedientia ei iniuncta fuerit, indignatur arbitrans non minoribus se esse occupandum, qui ad maiora se sentit idoneum. ¶ Octauus gradus est, defensio peccati, q̃ secundum Ber. sic oritur ex præcedenti. Qui promptus ad omnia se consueuit ingerere, impossibile est aliquando non errare. Ad prælatum autem pertinet errantem arguere. Sed quomodo culpam suam confitebitur, qui nec esse putat, nec putari culpabilis putatur? præterea cum culpa imputatur, crescit, non amputatur. Multis uerò modis fiunt excusationes in peccatis. Aut enim dicit qui se excusat, non feci: aut, feci quidẽ, sed bene feci: aut, si male, non multum male: aut, si multum male, non mala intentione. Si autem de illa conuincatur, aliena se nititur excusare suasione. Sed qui aperta defendit, quando occultas & malas cogitationes cordi suo aduenientes humiliter reuelaret abbati? ¶ Nouus gradus est simulata confessio, qui gradus quomodo ex præcedenti oriatur, Bern. ostendit dicens: Nonnulli cum de apertioribus arguuntur, scientes quòd si se defenderent, nõ crederentur, subtilius inueniunt argumentum defensionis, uerba respõdentes dolosæ confessionis: Vultus demittitur, prosternitur corpus, aliquas lacrymas si possunt sibi extorquent: uocem suspirijs, uerba gemitibus interrumpunt. Nec solum talis obiecta non excusat, sed ipse quoque culpam exaggerat, ut dum impossibile aliquid aut incredibile culpæ suæ ore suo additum audis, etiam illud, quod ratum putabas, uix credere possis. Quomodo autem hæc simulatio perpendatur, Bern. ostendit, dicens: Vasa figuli probat fornax, & tribulatio uerè pœnitentes discernit. Qui ueraciter pœnitet, laborem pœnitentiæ non abhorret. Cuius simulata confessio est, una uel leui contumelia, aut exigua pœna interrogatus, iam humilitatem simulare, iam simulationem dissimulare non potest. Murmurat, frendet, irascitur. Quanta putas tunc sit confusio in corde superbi, cũ fraus decipitur, pax amittitur, laus minuitur, nec culpa diluitur? Tandem notatur ab omnibus, iudicatur ab omnibus, eòque uehementius omnes indignantur, quo falsum conspiciunt quicquid de eo prius opinabantur. Tunc opus est prælato, ut eo minus parcendũ illi putet, quo magis omnes offendit, si illi parcit. ¶ Decimus gradus est rebellio, quę quomodo oriatur, ex præcedenti Bern. ostendit, dicens de illo qui est in nono gradu, Nisi mise-

miseratio diuina eum respiciat, ut (quod ualde difficile est talibus) uniuersorum iudicijs tacitus acquiescat: frontosus mox & impudens factus, tanto deterius quãto desperatius in decimum gradũ per rebellionem corruit, quique prius latenter arrogans fratres cõtempserat, iam patẽter inobediẽs etiam magistrum contemnit. Sciẽdum nanque, ꝙ gradus duodecim in tres tantum colligi possunt: ut in sex superioribus sit cõtemptus fratrum, in quatuor sequentibus contemptus magistri, & in duobus qui restant, sit contemptus Dei. Item notandum est, ꝙ duo ultimi gradus in congregatione defendi non possunt. Denique ibi fratrum concordiam, aut magistri sententiam monachus spernit, quid ultrà in monasterio nisi scandalũ facit? ¶ Vndecimus gradus est libertas peccandi, per quam monachus cum iam nec magistrum uidet quem timeat, nec fratres quos reuereatur, tanto securius, quanto liberius sua desideria implere delectatur, à quibus in monasterio tam pudore quàm timore prohibebatur. Sed etsi iam fratres & abbatem non timet, nondum tamen penitus Dei formidine caret. Hanc ratio tenuiter submurmurans adhuc uoluntati proponit: nec sine aliqua dubitatione quæcunque primum illicita perficit: sed sicut is, qui uadum tentat, pedetentim, non cursim uitiorum gurgitem intrat. ¶ Duodecimus gradus est consuetudo peccandi, qui sic oritur ex præcedenti secũdum Ber. postquam terribili Dei iudicio prima flagitia impunitas sequitur, experta uoluptas libenter repetitur, repetita blanditur. Concupiscentia reuiuiscente sopitur ratio, ligat consuetudo. Trahitur miser in profundum malorũ, trahitur captiuus tyrannidi uitiorum: ita ut carnaliũ uoragine desideriorum absorptus, suæ rationis diuinique timoris oblitus, dicat insipiens in corde suo, Nõ est Deus. Iam indifferenter libitis pro licitis utitur iam ab illicitis cogitandis, patrandis, inuestigandis animus, manus uel pedes non prohibentur: sed quicquid in cor, in buccam, ad manum uenerit, machinatur, garrit, & operatur maleuolus, maligniloquus, facinorosus.

De quibusdam uitijs quæ procedunt ex superbia, & aduersantur sanæ fidei. CAP. XXXVI.

Dicto de duodecim gradibus superbiæ, consequenter dicendum est de quibusdam uitijs quæ procedunt ex superbia. Dicemus autem tantummodo de quinque illorum, licet sint multo plura. ¶ Primo dicemus de quibusdam erroribus qui sanæ fidei aduersantur. Errores enim ex superbia procedere solent. Quia sicut dicit August. superbia meretur illudi. Et super illud Ieremiæ 49. Arrogantia tua, & superbia cordis tui decepit te. dicit gloss.

Omnis

Omnis hæreticus, non ignorantia. ¶Secundo dicemus de peccato irreuerentiæ. ¶Tertio, de peccato inobedientiæ. ¶Quarto de peccato uanæ gloriæ. ¶Quinto, de peccato hypocrisis. ¶In primo uero capitulo non proponimus dicere de omnibus erroribus qui contrarij sunt sanæ fidei, quia hoc nimis longum esset: sed solum de quibusdam qui inueniuntur etiam in eis qui fideles uidentur.

¶*Quòd diabolus multum conatur seminare errores in ecclesia Dei.*

IN primis uerò notandum, ꝙ diabolus multũ conatur seminare errores in ecclesia Dei. Ipse enim quasi coruus, qui primò currit ad oculum cadaueris, lumẽ fidei multum conatur extinguere in homine. Cuius rei multæ causę assignari possunt. ¶Prima causa est, quia ipse scit postquam oculum fidei excæcauerit in homine, ipse potest hominem inducere in omne peccatũ. Vnde quidam senex in Vitis patrum dixit, ꝙ quãdo operiuntur oculi animalis, tũc circuit ad molendinum, alioquin non ambulat in circuitu molæ. Sic diabolus si operuerit oculos mentis, in omne peccatum inclinat hominem, quod figuratũ est Iudic. 16. in Sampsone, cui postꝗ Philisthæi eruerunt oculos, ipsum clausum in carcere molere fecerunt. ¶Secunda causa est, ꝙ diabolus odit lucem fidei, unde de ipso specialiter dicitur Illud Ioannis 3. Qui male agit, odit lucẽ. Ipse est falsus mercator uolens homines decipere, ideo tenebras procurat. Ipse etiam est deformis adulter: unde ne deformitas eius uideatur, procurat tenebras: iuxta illud Iob 4. Oculus adulteri obseruat caliginem. ¶Tertia causa est, ꝙ diabolus, eos qui sibi seruiunt, ducit ad patibulum infernale. Ipse enim sic remunerat seruiẽtes suos, & ideo ualet eis oculos ne uideant quò ducantur. ¶Quarta causa est hæc, quia ipse scit, ꝙ si potest aliquem ponere extra uiam fidei, quicquid postea ille faciet inutile erit sibi, quantum ad meritum uitæ eternæ. De uia ista potest intelligi illud Psal. Errauerunt in solitudine in inaquoso: uiam ciuitatis habitaculi non inuenerunt Augu. Bona opera præter fidem uidentur mihi esse uelocissimi cursus extra uiam. ¶Quinta causa est hæc, quod fides dexter oculus est animæ, quam si diabolus homini eruerit, ipsum inutilem ad pugnam reddit. Quod figuratum est 1. Reg. 11. in hoc, ꝙ dixit Naas Ammonites ad illos de labes Galaad: In hoc uobiscũ fœdus feriam, ut eruam omnium uestrum oculos dexteros. Cuius intentio erat, ꝙ dextris oculis erutis, cũ operirentur sinistri scutis, ipsi inutiles fierent ad pugnãdum. ¶Item fides est fundamentũ totius ædificij spiritualis, quo destructo scit diabolus, ꝙ ædificium spirituale spiritualiter destru-

structum est. Item scit diabolus, quòd extra fidem nō sit locus propitiationis. Vnde cum ipse propitiationē homini inuideat (nollet enim, quòd eam haberet, cum ipse non sit habiturus eā) ipse multum laborat ad hoc, ꝙ extra fidē hominem ponat. Quisquis extra fidem est, gladium iræ Dei habet euaginatum super se. Io. 3. Qui incredulus est Filio Dei, non uidebit uitam, sed ira Dei manet super eum. Item, quicquid extra fidem est, in mundo isto quasi in diluuio perit. Quidquid est in hoc mundo extra fidē, est uelut mare mortuum, in quo nihil uiuit. Vnde bona hæreticorum sunt uelut poma quæ crescunt in arboribus circa mare mortuū, quæ ante maturitatē sunt uiridia: matura uero incisa, fauillam habent intus. Sic bona hæreticorū uera bona uidētur, sed ad ultimum ignis infernalis in eis inuenietur. Extra fidem nihil est, quod placeat Deo in mūdo: quia secundum Apostolū ad Hebr. 11. impossibile est sine fide placere Deo. Et Iere. 5. Domine, oculi tui respiciunt fidem. Nihil etiam est bonum homini in mundo isto absque fide. Propter has causas diabolus multum conatur errores fidei contrarios seminare in ecclesia Dei. Et propter easdem causas multum deberemus conari contra errores, & præcipuè prælati, quorum negligentia errores ut frequentius subintrant, sicut dominus ostendit Mat. 13. dicens: Simile factum est regnum cœlorum homini qui seminauit bonum semen in agro. Cum autem dormirent homines, uenit inimicus eius, & superseminauit zizaniā in medio tritici. In dormitione hominum negligentia prælatorum intelligitur.

¶ *De quatuor erroribus in quibus etiam fideles uidentur esse.*

QVATVOR uero errores inueniūtur etiam in his qui fideles esse uidētur: per quos errores diabolus innumeras animas ad inferos trahit. De quibus erroribus aliquid tangemus. Primus est, error diuinationis. Secundus est, error maleficorū. Tertius est, error superstitiosorum remediorum. Quartus est, error illarum personarum, quæ credunt ea quæ fiunt in somno tantum, & in spiritu, fieri in ueritate, & corporaliter, sicut est error illarum mulierum, quæ dicunt se ambulare de nocte cum Herodiade.

¶ *De errore diuinationis, & quatuordecim speciebus eiusdem.*

CIRCA primum uerò notandum, ꝙ diuini dicuntur quasi Deo pleni. Isti sibi attribuunt, quod Dei est. Præsumunt enim prædicere futura, & reuelare occulta, quæ duo ad Deum specialiter pertinēt. ¶ Sunt aūt multæ species diuinationis ex quibus quatuordecim numerare sufficiat, licet sint multo plures: ¶ Prima fit in igne, & uocatur pyromātia, à pyr qđ est ignis, & mantia, quod

est

est diuinatio. ¶Alia fit in aëre, quæ uocatur aërimantia.¶Tertia fit in aqua, quæ uocatur hydromantia, ab hydor, quod est aqua. ¶Quarta fit in terra, quæ uocatur geomantia, à geos, quod est terra. ¶Quinta fit per Pythones, in quibus spiritus malignus loquitur. Dicuntur autem pythones uentriloqui, à Pythio Apolline sic dicti. ¶Sexta fit per mortuos suscitatos, quæ necromantia dicitur: à necros Græcè, quod mortuus dicitur Latinè: mantia idem est quod diuinatio. ¶Septima est augurium, quæ attenditur in gestu & cantu & uolatu auium. ¶Octaua attenditur circa sternutationes. ¶Nona circa somnia. ¶Decima circa sortes quas falso dicũt apostolorum. ¶Vndecima circa uariam inspectionem Psalterii, Euangeliorum & aliarum scripturarũ. ¶Duodecima est mathematicorum, qui constellationes considerant, qui etiam dicuntur Magi. ¶Tertiadecima est, eorũ qui arioli dicuntur, qui in aris idolorũ dęmonum responsa respiciunt.
¶Quartadecima est, eorum qui uocantur aruspices, quasi horarũ uel auræ spectatores, qui dies & horas in operibus agendis custodiunt. ¶Regulariter autem tenendum est, ꝙ omnis diuinatio quocunque modorum prædictorum fiat, uel alio simili prohibita est, maledicta à Deo & sãcta ecclesia.

¶ *De his quæ faciunt ad detestationem huius peccati.*

ET sunt multa quæ deberent homines cohibere ab hoc peccato. ¶Primum est, quòd hoc peccatum diabolicum est. Diuini enim ad modum Luciferi similes uolũt esse altissimo, dum prædicere uolunt futura, quod ad Deum specialiter pertinet. Vnde Esa. 41. Priora & nouissima renuntiate mihi, & dicam quòd dii estis. Et est inuentum peccatum istud in mundo isto à dæmonibus. Vnde Augustinus. Hęc uanitas magicarum artium ex traditione malorum angelorum in toto orbe terrarum plurimis seculis inualuit, & per inuentiones eorum inuenta sunt aruspicia, & augurationes, & ipsa quæ dicuntur oracula. Qui autem diuinis fidem adhibent, similes sunt illis angelis qui Lucifero superbienti consenserunt. Et sicut Lucifer, eò quòd uoluit esse Deus, & satanas factus est, & Dei aduersarius, similiter & angeli qui ei consenserunt, Dei aduersarii facti sunt. Sic & diuini qui uolunt esse ut Deus, & qui ei fidem adhibent, Dei aduersarii & satanę efficiuntur. Non parum offederetur rex Franciæ erga eum qui regem se uellet facere in regno eius, & erga omnes qui ei consentirent. Oportet quòd ille qui se regem faceret, cum rege pugnaret, ut uideretur quis pontentior esset: ita necesse erit quòd Deus pugnet cum diuinis, & cum illis qui consentiunt illis. Et sicut legitur Sapien. 5. Pugnabit cum illo orbis

terra.

terrarum contra insensatos. Ibidem legitur, quod accipiet armaturā zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum: & acuet iram diram in lanceam: & tunc apparebit quis potentior erit, an ipse, an diuini. ¶Secundo deberet cohibere homines à peccato isto hoc, quòd sacra scriptura ita dissuadet illud. Vnde Leuit. 19. Ne declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini. Et ibidē: Non augurabimini, nec obseruabitis somnia. Et Deuteron. 18. Non inueniatur in te qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia atque auguria, ne sis maleficus, nec incantator, nec pythones consulas, nec diuinos, nec q̄ras à mortuis ueritatem. Et ad Galatas 4. Dies obseruatis, & menses, & tēpora, & annos: timeo ne forte sine causa laborauerim in uobis. ¶Tertio deberet cohibere homines à peccato isto multiplex pœna qua legitur Dominus punisse hoc peccatum, & pœnæ quæ in lege diuina & iure positiuo huic peccato taxantur. ¶Notandum ergo quòd peccatum diuinorum simile est peccato Euæ matris nostræ, quæ diuinam scientiam appetijt dicente sibi diabolo Genesis 3. Quacunque die comederitis ex eo, aperientur oculi uestri, & eritis sicut dij, scientes bonum & malum. unde mulieres quæ diuinæ sunt, uel diuinis fidem adhibētes, quemadmodum mater earum Eua diuinam scientiam affectant, attendere debent multiplicem pœnam, qua totus mundus pro peccato illo punitus est. De pęna etiam huius peccati, legitur 4. Reg. 1. quòd mandauit Elias Ochoziæ: Nunquid non est Deus in Israel, ut eatis ad consulendum Beelzebub Deum Accaron? Quam ob rem hæc dicit Dominus, de lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. & 1. Paralipp. 10. sic legitur: Mortuus est Saul propter iniquitates suas, eo quòd præuaricatus sit præceptum Domini quòd præceperat, & non custodiuit illud: sed insuper etiam pythonissam consuluit, nec sperauit in Domino, propter quod interfecit eum, & transtulit regnum eius ad Dauid filium Isai. De pœna uero taxata huic peccato, legitur Leuitici 19. Anima quæ declinauerit ad magos & ad ariolos, & fornicata fuerit in eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam eam de medio populi sui. Item Leuitici 20. Vir siue mulier, in quibus pythonicus uel diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos: sanguis eorum sit super eos. ¶Pena talium secūdum canones multiplex est. Sunt enim infames: nec debent recipi ad Eucharistiam, si notorium est peccatum, sicut nec histriones. Item non debent admitti ad accusationem. Item ad hoc debent excommunicari.

Item

Item si post admonitionem uel excommunicationem nolunt se corrigere: Si serui sunt, debēt uerberibus castigari: Si liberi, includi in carcere: uel utique sunt de parœcia turpiter dehonestandi. tonsurati uel decaluati eijciendi. Et hoc potest ipse sacerdos parochialis sua auctoritate facere, dum tamen caueat à membrorum destructione, morte, & sanguinis effusione: uel si necesse fuerit, inuocet brachium seculare. secundum uerò leges, tales capite puniuntur. ¶ Quarto deberet cohibere à peccato isto hoc, quod legitur Deuter. 18. ubi hæc peccata prohibentur, quia omnia hæc abominatur Dominus. ¶ Quinto uero hoc, quòd hoc peccatum à beato Augustin. reputatur apostasia. unde ipse ait: Non obseruabis dies qui dicũtur Aegyptiatici, aut Calendas Ianuarij, in quibus quædam cantilenæ & comessationes & adinuicem dona donãtur, quasi in principio anni boni faciunt auguria, aut aliquos menses aut tempora, dies uero & annos, aut lunæ solisque cursus: qa qui has aut quascunque diuinationes, aut fata, aut auguria obseruat, aut attendit, aut consentit obseruantibus, aut talibus credit, aut ad domum eorũ uadit, aut in domo sua introducit, aut interrogat sciat se fidem Christianam & baptismum præuaricasse, & paganum & apostatam & Dei inimicũ iram Dei grauiter in æternum incurrere, nisi ecclesiastica pœnitẽtia emendatus Deo reconcilietur.

¶ *An liceat sortibus uti.*

VIDETVR tamẽ, ꝙ sortibus liceat uti, quia sorte Iosue exquisiuit peccatum Acor, Iosue 7. Sorte etiam deprehensus est Ionathas a Saul comedisse fauum mellis. 1. Reg. 14. Ionas etiam sorte à nautis deprehensus est, Ionæ 1. Dicit etiam Aug. ꝙ sors nõ est aliquid mali, sed res inhumana dubietate diuinam indicans uoluntatem. Ad exempla uerò obiecta dici potest ꝙ hæc & multa alia permittebantur ante Euangeliũ, quę tempore perfectioris disciplinæ sunt eliminata. Item sicut ait Hierony. priuilegia singularia legem communem facere non possunt. Ad illud uerò quod dicit Augustinus quòd sors non est aliquid mali, dici potest ꝙ uerum est in sui natura: tamen prohibetur, qa propter assiduitatem labi posset quis in idololatriam, unde si esset causa honesta, & subesset necessitas, ut si esset contentio de electione aliquorum, & esset paritas utrobique in omnibus, uerisimile est ꝙ exemplo Mathiæ possent sortes fieri. Et hoc ait Beda, dicens: Si qui necessitate aliqua cõpulsi Deum putant sortibus apostolorum esse consulendum, uideant ipsos apostolos non nisi collectu cœtu fratrũ, & precibus ad Deũ suis hoc egisse. Itẽ cũ quædã ciuitas esset obsessa, & dubitaret

clerus

clerus, qui deberent fugere, & qui manere, consultus Augustinus, respondit illud esse sorte dirimendum.

¶ De somniis, & utrum sint obseruanda.

ITEM obiicitur de somniis, quæ uidentur esse obseruanda. Cũ quandoque per somnia osten dat Dominus hominibus quid futurum sit, ut apparet per somniũ Pharaonis, ut habetur Genes. 41. quod somnium Ioseph exposuit. Item apparet per somnium Nabuchodonosor, quod exposuit Daniel, de quo habetur Daniel. 4. Et Matth. 2. Apparuit angelus Domini Ioseph in somnis, dicens: Ioseph fili Dauid, &c. Ad quod dicendum est, quòd in ueritate somnia obseruanda non sunt: Sapiens: Somnia ne cures. Eccle. 34. Somnia extollunt impudentem. Et ibidem: Multos errare fecerũt somnia, & exciderunt sperantes in illis. Vnde quidam dum multum attenderet somniis, somniauit se diu uicturum. Cũq; multa bona congregasset, repentè defunctus est.

¶ Sex modis fiunt imaginationes somniorum.

AD solutioné uerò obiectorũ notandũ est ꝙ sex modis fiunt imaginationes somniorũ, sicut dicit Grego. in dialogo. Aliquando uẽtris plenitudine, aliquando uẽtris & capitis exinanitione, aliqñ dæmonis illusione, aliquãdo Dei reuelatione, aliquando cogitatione simul & illusione, aliquãdo cogitatione & reuelatione simul. Duo prima genera somniorũ experimento cognouimus, cætera in scripturis inuenimus. De tertio Ecclesia. 34. Multos errare fecerunt somnia. De quarto somnio legitur Gene. 37. Audite somnium quod uidi, dixit Ioseph fratribus suis. De quinto somnio legitur Ecclesia. 5. Vbi multa sunt somnia, multæ sunt uanitates. Et parum suprà: Multas curas sequũtur somnia. De sexto uerò somnio legitur Dani. 2. Somniũ tuũ, & uisiones capitis tui in cubili tuo, huiuscemodi sunt. quod postea differens Daniel de radice cogitationis, inchoauit, dicens: Tu rex in stratu tuo cœpisti cogitare, &c. Non est ergo credendum somniis, quia quo impulso, fiant facilè non elucet: tamen sancti illusiones & reuelationes quodam intimo sapore discernunt, ut sciãt quid à bono spiritu percipiant, uel quid ab illusione patiantur: ut dicit Grego. ¶ De somnio & illusiones dæmonis facto, dicit Gregorius super illud Iob. 7. Terrebis me ꝑ somnia, &c. Diabolus cupidis ꝓspera, timidis aduersa per somnia ingerit, ut magis eos illiciat, sed & sanctos quos minus uidet uigilantes, grauius temtat dormiẽtes: quod Deus benignè permittit, ne saltem in somniis à passionis præmio uacet.

¶ Quare tam frequenter eueniant quæ dicunt diuini.

Sed

SED adhuc quæritur quomodo eueniant frequenter quæ prędicunt diuini, ex quo fides eis adhibenda nō est. Ad quod respōdet Augu. ꝙ hoc fit Dei permissione, ut probetur qualē fidē homines ad Deum habeant. Quod probat Augu. illo uerbo Deuter. 13. Si surrexerit in medio tui ꝓpheta, aut qui somnium uidisse se dicat, & prędixerit signum aut portentū, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus, & sequamur Deos alienos, quos ignoras, & seruiamus eis, non audies uerba prophetæ illius, aut somniatoris: quia tentat uos Dominus Deus uester, ut palam fiat an diligatis eum, an nō. Præterea diuini quibusdam signis solent futura cognoscere: unde quando inqruntur de aliqua muliere, utrū grauida sit, solent zonam ipsius inspicere, in qua aliqua signa grauiditatis possint percipere. unde quædam decepta fuit à quodā sacerdote, qui non poterat corrigere parochianos suos quin fidem adhiberent cuidā diuinæ, sed tandē misit zonam suā ad eam, quæ zona īspecta cū sacerdos esset impinguatus, incrassatus, dilatatus, ipsa iudicauit sacerdotē prægnantem esse. Præterea à casu quandoque dicunt ea quæ futura sunt.

¶*De uaticiniis diaboli.*

DIABOLVS ēt sicut dicit Rabanus, nonnunq̄ solet uera multa prędicere, ut ad extremū ualeat animam aliqua falsitate laqueare. ¶Quomodo autem diabolus futura prædicat, satis Augusti. ostēdit his uerbis: Dæmones præditi acumine sensus & celeritate motus, nuntiat quę homines pro sensus terreni tarditate mirētur. Accessit ēt dæmonibus longe maior rerum experientia, quàm potest hominibus propter breuitatem uitæ prouenire. Per has efficacias, non solū multa futura prædicunt dæmones, uerum etiam multa faciunt quæ quādoque homines dicere aut facere non possunt: unde eos dignos q̄bus seruiant, & quibus honores diuinos proferant, arbitrantur. Prænuntiant etiam quæ ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sæpe potestatem & morbos immittere, & ipsum aërem uitiando morbidum reddere, & peruersis atq; amatoribus terrenorū commodorum malefacta suadere: de quorū moribus certi sunt quòd sint eis talia suadentibus consensuri. Aliquando prædicunt non quæ ipsi faciunt, sed quæ naturalibus signis futura prænoscunt, quæ signa in hominum sensus uenire non possunt. Non tamen propter hoc dicendi sunt dæmones diuini, licet præuideant aliqua quæ homines nō præuident: sicut nec medicus diuinus dicendus est. Vnde Augustinus: Nō quia prouidet medicus quæ præuidere nescit homo artis ignarus, non tamen ideo habendus est diuinus: Fallunt etiam dæmones, sicut di-

cit

cit Augu. Studio fallendi & inuida uoluntate, quo hominum errore lætantur: sed ne apud cultores suos pōdus authoritatis amittant, id agunt ut īterpretibus suis signorumque suorum coniectoribus ibi culpa tribuatur, quando ipsi decepti fuerint mentiti.

¶De Pythonissa quæ Samuelem suscitauit.

ITEM quæritur, quomodo potuit esse quòd pythonissa Samuelem suscitauit, ut uidetur 1. Regum 28. De quo sentio, sicut August. sentire uidetur, ꝙ diabolus apparuit in specie Samuelis, licet multæ sint opiniones super hoc. Augustinus loquens de suscitatione illa, ait: Diabolus ut errorē faceret in quo glorificaretur, habitu uiri iusti & nomine se subornauit, idē: Quomodo poterat esse ut arte magica traheret uir à natiuitate sanctus, uitæ operibus iustus? Itē Augu. Si Samuel uerè apparuisset, nō utique uir iustus permisisset se adorari, qui prædicauerat solum Deum adorandū. Idem: Quomodo homo Dei, qui cum Abrahā in refrigerio erat, diceret ad uirum pestilentiæ & dignū ardore gehēne: Cras mecum eris. Et subdit Augu. His duobus titulis subtilitates fallaciæ suæ ꝑdidit improuidus satanas.

¶Quòd tēporu non sint obseruanda.

ITEM quæritur de hoc qđ dictū est, ꝙ tempora obseruanda nō sunt, cùm medici tēpora obseruent in medicinis dandis & minutionibus faciendis. Ad quod dicendum, ꝙ talis obseruatio temporum reprehensibilis non est, quū naturalis ratio de hoc possit reddi. Non sunt ēt reprehensibiles agricolæ, qui obseruant tēpora ad seminandū, & ad arbores incidendas, & similia, cùm hæc habeant certam rationem.

¶De errore maleficorum.

SEQVITVR de aliis tribus erroribus. Inter quos primū dicendū est de errore maleficorū. ¶Notandū ergo ꝙ malefici, sunt qui ꝑmissu Dei elementa concutiunt, hominū mētes turbant minus cōfidentiū in Deo, ac sine ullo ueneni haustu uiolentia carnis interimunt. Vocantur aūt tales, malefici, ob facinorum magnitudinē. unde cum facere malum ad omnes peccantes pertineat, maleficis tamē appropriatur, eò quòd multum sint mali.

¶De errore superstitionis.

SEQVITVR de errore superstitiosorum remediorum. De quo errore dicit Augu. in libr. de doctrina Christ. Ad superstitionem pertinent omnes ligaturæ atque omnia remedia, quæ medicorum disciplina condemnat. Inter remedia uerò talia quædam sunt nugatoria, quædam uerò sunt noxia. Item quædam contumeliosa sunt homini, quædā contumeliosa sunt Deo nugatoria sunt, ut cum sella euertitur ut tēpestas auertatur. Item cum mulier quæ in partu laborat, nouem

utensilibus tangitur ut facilius pariat. Et multa alia his similia, quæ mulieres indiscretè consueuerunt facere. Noxia uerò sunt, ut cum aliqua mulier talia facit, ut conceptus eius impediatur: sicut cum aliqua asseres tangit stubæ in qua balneat se in diebus purificationis suæ, tali intentione, ut quot asseres tetigerit, tot annis non concipiat: quæ apud Deum tot homicidiorum rea uidetur esse, quot conceptus facto illo uoluit impedire: nec quorumcunque homicidiorum rea uidetur, sed uidetur esse interfectrix propriorum infantium. Contumeliosa uerò homini sunt, sicut illa quæ aliquæ mulieres solent dare hominibus, ad accendendum eos ad amorem earum. Contumeliosa uero sunt Deo, sicut illa quæ fiunt de chrismate uel de corpore Christi, uel aliis sacramentis ecclesiæ. Item possunt diuidi remedia ista secundum diuersitatē eorum contra quæ fiunt. Alia enim fiunt cōtra infirmitates uel hominū, uel pecorū: alia cōtra sterilitatē, alia cōtra pariendi difficultatē, alia cōtra nimis frequentes partus, alia cōtra luporū crudelitatē, ut cū bestiæ amissæ includuntur, ne à lupis deuorentur. Caueat tamen prædicator, ne dum species talium remediorū in prædicatione tangit, erubescibilia mulierū hominibus aperiat in scandalum earum. Item ne mulieres doceat remedia q̄ ipsę nesciūt, si credit ꝙ ea factura sint. ¶Item notandum est, ꝙ peccatū istud multū habet fatuitatis. Cuilibet enim sanū caput habenti naturalis ratio dictare deberet, ꝙ remedia talia illam efficaciam non habent, quam credunt ea habere. ¶Item infidelitas siue idololatria quæ est in peccato isto deterior uidetur idololatria paganorū. Illa enim à quibus Deo relicto fatuæ mulieres sperant sanitatē, uel prolem, uel similia, minus uidetur Deus esse, quā idola paganorū. Illa enim ad minus habent formam humanam, ista uerò non. Præterea istud peccatū nec Deum nec homines reuereri uidetur, quantum ad hoc ꝙ homini multa uilia & abominabilia dant ad comededū quæ hoc uitio laborant. Ipsa ēt sacramenta ecclesiæ contemnit peccatum istud, cum de ipsis sacramentis ecclesiæ frequēter fiat, ēt de corpore Christi (quod est horrendum dictu) fit sæpe. in hoc uidētur mulieres quæ talia remedia agunt, deteriores esse ipsis dæmonibus. Dęmones enim illum credunt uel contremiscunt, ad quem ipsę absque timore accedunt, & de corpore eius peccatū suum faciunt.

¶*Vnde maleficia & talia remedia habeant efficaciam.*

SED quæri posset, unde maleficia & talia remedia efficaciam habeant frequenter, sicut uidetur. Ad hoc potest dici, quòd multa sunt quæ faciunt ad hoc ꝙ maleficium efficaciam habeat.

¶Pri-

¶Primū est hoc, ꝙ homines paruam fidem in Deo habēt, & ideo dominus permittit eos à dæmonibus impediri. ¶Secundum est, error qui in hominibus est, cuius pœna frequenter est hęc, ꝙ creditur esse effectus maleficij. ¶Tertium est, probatio fidei in bonis, sicut ostensum est prius auctoritate Deut. ¶Quartum est, pactum uel societas mala dæmonum & hominum. unde Aug. Omnes artes huiusmodi, uel nugatorię uel noxiæ superstitionis, ex quadam pestifera societate dæmonum & hominum quasi pacta infidelis & dolosæ amicitię constituta penitus sunt repudiandę & fugiendę Christiano. ¶Quintum est, desiderium lucrandi animas qđ diabolus habet. Ideo enim diabolus talia efficit, quia tot animas occasione ista lucrari se uidet: qui.n. talia facit, & qui talibus fidem adhibet, ab hoc facto diabolo seipsum dat. Hoc tamen notādum est ꝙ si aliquis colligat herbam medicinalem cum Symbolo diuino, uel oratione Dominica, uel scribat in charta Symbolum uel Dominicam orationem, ut ponat super aliquem infirmum, ut sic in istis tantum Deus creator omniū honoretur, non reprobatur, dum nulla alia superstitio admisceatur. ¶Tria sunt quibus homines non prohibentur uti ad remedium. s. herbis, & similibus, quę naturalem habent uirtutem, de qua ratio secundum medicinam reddi potest. Item ieiunijs, orationibus & eleemosynis, & alijs operibus quæ sunt de genere bonorum, quæ certum est placere Deo, possunt homines uti ad obtinendum à Deo sanitatem, & alia quibus indigent. Itē possunt uti uerbis sacris quæ alicuius authoritatis sunt. & alijs sacris rebus.

¶*De errore illorum qui credunt fieri uerè, quæ tantum in somnis fiunt.*

SEQVITVR de errore illarum personarum quę credunt corporaliter & in ueritate fieri q̄ tantum in somno fiunt. Sicut credunt quædam mulieres quæ profitentur se cum Diana dea paganorum, uel cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum super quasdam bestias nocturnis horis multa terrarum spatia pertransire, eius iussionibus uelut dominæ obedire, certis noctibus ad eius seruitium euocari. Asserunt etiam ab illis creaturas posse in melius uel in deterius commutari, aut in aliam speciem uel similitudinem transformari. De his dicit Decretum, ꝙ non à diuino spiritu, sed maligno, mentibus fidelium talia fantasmata irrogātur. Diabolus.n. cum animam alicuius ꝑ talē credulitatē sibi subiugauerit, mēti quam captiuā tenet, multipliciter illudit. Nec dēt aliquis in tantā uenire stultitiā, ut credat hæc omnia quę in somnijs & spiritu tantum fiunt, ēt in cor-

pore accidere, eum & Paulus nõ audeat asserere ꝙ fuerit raptus in corpore. De his ét sic dicit Decretum: Quisquis credit fieri aliquã creaturam, aut in deterius, aut in melius commutari, aut trãsformari in aliam spẽm uel aliã similitudinem, nisi a creatore, per quem facta sunt, omnia proculdubio infidelis est, & infideli deterior. Valde stultæ sunt mulieres huiusmodi, quibus persuaderi non potest quin in ueritate fiat, quod uidetur eis fieri dum dormiunt, cum constet multa uideri hominibus dormiendo, quæ postea sciũt certissimè falsissima fuisse: quandoque uidetur alicui dum dormit, quòd ipse multum comedat: cum autem expergefactus fuerit, famelicum se inuenit. unde Esa. 20. Sicut somniat esuriens & comedit, cum autem fuerit expergefactus, uacua est anima eius, & sicut somniat sitiens & bibit, cum tamen expergefactus fuerit, lassus adhuc sitit, & anima eius uacua est: sic erit multitudo omnium gentium q̃ dimicauerunt contra mõtẽ Siõ. Item uidetur alicui cũ ipse dormit, ꝙ sit cũ muliere: cũ autẽ excitatus est à somno, scit nullã mulierem affuisse. Item uidetur alicui laico dum dormit ꝙ ipse sit sacerdos. Non propter hoc cum excitatus est à somno, sacerdos est, ut possit missam celebrare. Præterea si uerum esset qđ ipsi dicunt, quomodo auderent Herodiadem sequi, quæ fuit adultero illa quam abstulit Herodes fratri suo Philippo, quæ ét amputari fecit caput Ioannis Baptistæ? qũo audent asserere bonam rem, qui qui caput illius qui in utero sanctificatus est, & quo maior inter natos mulierum, non surrexit, fecit amputari, cum in sacra scriptura nihil oĩno legatur de eius conuersione? Super omnia uero uidetur cõtra hunc errorem, quod in uita beati Germani Altissiodorensis legitur, qui cum declinasset ad quoddam hospitium, uidit cum oẽs de domo cœnassent mẽsam iterum præparari, qui cum admiratus inquisisset quibus talia præparentur, indicatum est ei ꝙ bonis rebus quæ de nocte incedebant. Vnde uir sanctus uigilãs, cũ dæmones in forma humana aduenissent & ad mẽsã illã sedissent, illis q̃ de domo erãt in lectis suis quiescẽtibus, uir sanctus surrexit & dæmones abire nõ permittens excitauit eos q̃ de domo erãt, inquirens ab eis si personas illas cognoscerẽt, qui rñderunt ꝙ sic, addentes ꝙ uicini eorum essent: unde uir sanct⁹ misit eos ad domos uicinorum, ut uiderent an essent ibi, & inuenerunt eos ibi, ꝙ cum retulissent uiro sancto, uir sãctus coëgit dæmones indicare seipsos, & confessi sunt se esse dæmones, & sic hominibus illudere.

De peccato irreuerentiæ.

Cap. XXXVII.

De peccato irreuerentiæ hoc modo agemus, quia irreuerẽtia

tia est, quando aliquis negat honorem illi, cui debet eũ exhibere. Primo ostendemus quibus exhibere reuerentiã debeamus. Scd̃o, qualiter parentes tam carnales q̃ spirituales sint honorandi, & quare.

¶*Quibus reuerentia sit exhibenda.*

NOTANDVM ergo ꝙ quatuor sunt quibus debemus reuerẽtiam exhibere: scilicet Deus, Angelus, res Deo consecratæ, ut ecclesia, & homines. ¶Deo reuerentiam debemus exhibere, ut coram eo erubescamus peccare, & coram eo strenuè bona agamus. unde quibusdam, Cũ quid turpe facis quod me spectante ruberes: Cur spectante Deo, non magis ipse rubes? Boëtius: Magna nobis si dissimulare non uolumus, indicta est necessitas probitatis, cum omnia ante oculos iudicis agamus cũcta cernentis. ¶De reuerentia uerò exhibenda angelo, dicit Ber. In quouis diuersorio, in quouis angulo reuerẽtiam habe angelo tuo. Nec audeas eo præsente, quod me præsente non auderes. De reuerẽtia uerò sacris locis exhibenda, intelligi potest illud Ge. 28. Quàm terribilis est locus iste, non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli. Præcipuè reuerenda est ecclesia propter præsentiam Dominici corporis. Sed ualde mirandum est, ꝙ sunt quidam homines qui nec propter præsentiam Dominici corporis ecclesias reuerentur, cum hac de causa ecclesiæ dæmonibus terribiles sint. Videntur tales homines in hoc dæmonibus esse deteriores, cum domini sit terra & plenitudo eius. Bene deberent saltem loca sibi consecrata pacificè possidere, bene deberent homines cessare à cõtumelia Dei in locis huiusmodi q̃ facta sunt ad seruitium Dei. Bene deberet sufficere eis, ꝙ in alijs locis seruitium diaboli facerèt, & in his soli Deo seruirent, quomodo oratio eius in ecclesia exaudietur, qui ea non timet Deum offendere? Deberent etiam ecclesiæ terribiles esse hominibus propter sanctos illos, in quorum honore dedicatæ sunt, qui offenduntur, cum ecclesiæ eorum franguntur. Præcipuè uerò contra fractionem ecclesiarum ualere potest illud exemplũ quod legitur 2. Machab. 3. de Heliodoro: qui locum sacrum uolebat spoliare pecunijs ibi commendatis. Sic enim ibi legitur: Apparuit quidam equus terribilem habens sessorem optimis operimentis adornatus: isquè cum impetu in Hesiodorum priores calces elisit: qui autem ei insidebat, uidebatur habere aurea arma. Alij etiam apparuerunt duo iuuenes qui circunsteterunt eum, & ex utraque parte flagellabant sine intermissione. Subito autem Heliodorus concidit in terrãm, & in sella gestatoria deportatus est ex ærário, & iacebat mutus atque omni spe & salute priuatus. Sed pòst precibus Oniæ sacerdotis uita ei donata est. ¶Hominibus reue-

rentia exhibenda est. unde 1. Pet. 2. Omnes honorate. & ibidẽ: Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum. Apostolus ad Ro. 12. Honore inuicem præuenientes. Specialiter autem in hominibus debemus Dei imaginem honorare, non uestes, non diuitias, uel aliquid simile. Si imagini beatæ Virginis honor exhibendus est, quomodo imagini beatæ Trinitatis quæ in homine est honor exhibendus non erit? Ber. Cõscientiæ tuæ debes honorem corã qua peccare erubescas. & Eccle. 10. Da animæ tuæ honorem secũdum meritum suum. Honorandi etiam sunt homines propter angelos eis ad custodiã deputatos. unde Matth. 18. Videte ne contẽnatis unum ex his pusillis. Angeli enim eorum semper uident faciẽ Patris mei, qui in cœlis est. Fatuũ est hominẽ inhonorare eos, qui ita ab angelis honorantur. Luc. 16. Factum est ut moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Honorandi sunt etiam homines propter naturam humanam unitam diuinæ: fatuũ enim est illud inhonorare, quod Deus sic honorauit. ¶ Etiam serui contemnendi non sunt. Cyprianus: Qualem cupis esse erga te Deum, talis esto ipse erga seruũ tuum. Sen. Cum inferiore sic uiuas, quemadmodum uelis superiorem tecum uiuere. Item: Quẽadmodum stultus est qui equum empturus non ipsum aspicit, sed stratum & frænũ: sic stultissimus est qui hominem ex ueste aut ex conditione, qua circundatus est, existimat honorandum. Item Sene. Serui sunt? imò homines. Serui sunt? imò contubernales. Serui sunt? imò cõserui. Serui sunt? imò humiles amici. Et ideo istos rideo, qui turpe existimant cum seruo suo cœnare. Virga murmur omne compescitur: tota nocte ieiuni ꝑstant. Sic fit ut isti de domino loquantur, quibus coram domino loqui non licet. At illi quibus non tantum coram dominis, sed cum ipsis sermo erat, quorum os non consuebatur, parati erant cõram domino porrigere ceruicẽ. In conuiuijs loquebantur, sed in tormentis tacebat. Ad Coloss. 4. Domini, qđ iustum est seruis præstate, scientes quoniam & uos dominum habetis in cęlo. Pręcipuè autem honorãdi sunt serui, si sunt boni & fideles. unde Eccl. 7. Seruus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua. & 33. eiusdem: Si est tibi seruus fidelis, sit tibi sicut anima tua, quasi fratrem sic eum tracta. Non sunt etiam contemnendi peccatores: quia ille qui ualde malus modo est, forsitan in Dei prouidentia bonus homo est. Deuter. 23. Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est. Præcipuè tamen illi honorandi sunt, qui creduntur esse bonæ uitæ, cum (ut uidetur) attineant Deo omni genere parentelæ. unde dominus Matt. 12. Quicunque

fecerit

fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, & soror, & mater est. Præterea in uiris iustis honoratur ipse Deus, qui in eis habitat. unde quidam religiosus dicebat adorari debere fratres aduenientes, cum certum sit in aduentu eorum aduentum domini nostri Iesu Christi haberi. Quod uidetur intellexisse Abraham, qui tres uiros qui sibi apparuerunt in hospitio suo, adoratione præmissa suscepit. Vnde Gen. 18. Quos cum uidisset Abraham, occurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adorauit. In Vitis patrum etiam legitur, ꝙ diabolus pertimescat recte uiuentes. Dominus etiam contemptum talium contemptum suum reputat. Lucæ 10. Qui uos spernit, me spernit. Pauperes .n. despiciendi nō sunt. Greg. Pauperes despiciēdi nō sunt ut egeni, sed exorādi ut patroni: honor q pauperibus exhibetur, Deo specialiter exhibetur.

¶ Quæ personæ sint specialiter honorandæ.

ET licet omnes homines honorandi sint, quædā tamen personæ magis sunt honorandæ quàm aliæ, ut uiduæ. Vnde 1. ad Ti. 5. Viduas honorate &c. Domini etiam sunt multum honorandi à seruis. Ad Ro. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. & ad Colo. 3. Serui, obedite per omnia dominis uestris carnalibus. Et 1. Pe. 2. Serui, subditi estote in omni timore dominis &c. & Gene. 16. dictum est Agar ancillæ, Reuertere ad dominam tuam, & humilia te sub manibus eius. Et Ezech. 17. multa mala prædixit regi Iuda, quia tributum, quod promiserat regi Babylonis, soluere noluit. Et Matth. 17. soluit dominus tributum, licet illud non deberet, eò ꝙ filius regis esset. Itē adolescentes debent honorare senes. 1. Pet. ult. Adolescentes, subditi estote senioribus. Thre. 4. facies domini dimisit eos: non addet ut respiciat eos. Facies enim sacerdotum non erubuerunt, neque senū miserti sunt. Sap. 2. dicunt mali: Opprimamus pauperem iustum: & non parcamus uiduæ, nec ueterano, nec reuereamur canos multi temporis. Leuit. 19. Coram cano capite consurge, & honora personā senis. Et 1. ad Tim. 5. Seniorem ne increpaueris, sed obsecra ut patrem. Seneca: Cum ueterano parcius agendum est. ¶ Item uiri honorandi sunt ab uxoribus. unde 1. Pet. 3. Similiter & mulieres subditæ sint uiris suis. Sed nihilominus ipsi uiri debent honorare uxores suas. Vnde ibidem: Viri similiter, cohabitantes secundum sciētiam quasi infirmiori uasculo muliebri impartientes honorem. Ideo dominus non de pede uiri, sed de costa mulierem formauit, ne à uiro contemneretur. Mulier uerò debet obedire uiro: quia uir caput est mulieris. Non posset esse pax inter coniuges, si uterq; uellet dominari & esse caput.

Et in signum huius cum in corpore humano sint duo pedes, duæ manus, & duo oculi, non est tamē ibi nisi unum caput. Si enim ibi essent duo capita, quando unum uellet esse à sinistris, aliud uellet ire à dextris: sicut patet in domo ubi sunt duo capita, quia nunquā erit ibi pax.

¶ *Qualiter & quare reuerētia sit exhibenda patribus spiritualibus & carnalibus.*

ITEM honorandi sunt parentes & spirituales & carnales. De spiritualibus legitur Eccl. 8. Honorifica sacerdotes ad Hebrę. ulti. Obedite præpositis uestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus uestris reddituri: ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes. 1. ad Tim. 5. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in uerbo & doctrina. Ad idem facit illud Thre. 4. prius positum: Non addet dominus ut respiciat eos. Facies sacerdotum non erubuerunt. Glos. Notandum, q̀ supra sacerdotes quasi homicidas planxit, & hic separantur à facie domini, quia non detulerunt eis: quanuis enim mali sint, non sunt contēnēdi, sed ille in illis colēdus est, & honorandus, à quo missi sunt. Et alia glo. Nota quàm terribile sit sacerdotes contēnere, nec faciē eorum erubescere, id est, illis monentibus & uidentibus à sceleribus non cessare. De his enim dicit dominus Luc. 10. Qui uos audit, me audit. Ideo magis displicet Deo cōtemptus eorum, quia Dei uicem tenent, & propter dignitatem saterdotalem, quam nec ipsi angeli creduntur habere. Nō enim credo, quòd fieret transsubstantiatio si uerba illa, quæ profert sacerdos in missa ab angelo proferrentur. Parentibus etiam carnalibus honor exhibendus est. Vnde Exo. 20. Honora patrē tuū & matrem tuā. Et nota, q̀ honor qui parentibus carnalibus exhibēdus est, non solum attenditur in uerbis, sed etiam in beneficiis. unde Hierony. Honor in scripturis non tam in salutationibus & uerbis, quàm in colationibus munerum sentitur. ¶ Multa aūt sunt q̀bus possumus uti ad excitandum homines ut honorent parētes. Et primo possumus ad hoc uti exemplis. Inter quę pręcipuum est exēplum Christi, qui cum esset in angustia passionis, tamen nō est oblitus matris suæ, imò curā ipsius habuit, & Ioanni eam commēdauit, ut legitur Io. 19. Modo etiā adeò facit eā honorari in ecclesia sua, ut multi uideantur esse deuotiores matri, quàm ipsi filio. Quod credo ideo fieri, ut ostendat quantum placeat sibi, quòd parentes à filiis honorentur. Etiam infideles parentes suos honorant edocti à lege naturali. Vnde infideli uidetur esse deterior, qui parentum curam non habet. 1. ad Tim. 5. Si quis suorum, & maximè

mè domesticorum, curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Ipsa etiam irrationabilia animalia de hoc dant nobis exemplum. Dicitur enim de grue, quòd quando pater & mater eius depilati sunt, filii quærunt eis necessaria, donec habeāt pilos, uel moriātur. Præterea ualde ingratus uidetur esse, qui parentibus suis nō prouidet, quando ipsi nō possunt sibi prouidere, cum ipsi prouiderint eis in pueritia, quando ipsi sibi prouidere non poterant. Ideò dicitur 1. ad Tim. 5. Filii, reddite uicem parentibus, quia hoc acceptum est corā Deo. Qui parentibus carnalibus ingratus est de beneficiis acceptis, indignus est aliquod beneficiū recipere à patre cœlesti. Item iustum est, ut ipsi in sua senectute filios suos sibi duros inueniant. Et hoc multoties iusto Dei iudicio accidit. Vnde refertur, quòd quidā pater familiàs senex totam hęreditatem suam dimisit filio suo: filius uerò ille primò benignè se habuit erga patrē, sed pòst expulit eum à thalamo suo, uolens thalamum habere sibi & uxori suæ, & ad ultimum fecit sibi lectum fieri post ostium. Et cum hyems esset, & pater senex frigore grauaretur, quia filius abstulerat sibi bona coopertoria, ipse rogauit filium filii, ut rogaret patrem suum pro eo ut daret ei aliquid ad tegendum se. Puer autem uix obtinuit duas ulnas burelli à patre suo ad opus aui sui. Et cum aliæ duæ remanerent patri pueri, puer flendo rogauit eum ut sibi eas daret: qui, fletibus illius uictus dedit, quærens quid inde faceret. Qui respondit: Seruabo eas quousque sis talis qualis est pater tuus: nec dabo tibi amplius, sicut tu non uis dare patri tuo. Qui sine pietate est erga parentes suos, non uidetur pietatem habere erga alios: unde simpliciter uidetur mihi sine pietate esse: ideo uix misericordiam consequetur. ¶ Possumus etiam uti ad excitandum homines ut parentes honorent, uerbis sacræ scripturę, quæ suadent hoc, & quæ indicāt quantum hoc placeat Deo, & quā utile sit homini, & quantum oppositum displiceat Deo, & quantum noceat homini. Ad quæ pertinent uerba ista quæ sequuntur Eccle. 4. Fili, suscipe senectam patris tui, & non contristes illum in uita illius: & si defecerit sensu, ueniam da, & ne spernas eum in tua uirtute. Ibidem: Sicut qui thesaurizat, ita qui honorificat matrē suam. Ibidem: Qui honorat patrem suam, iocundabitur in filiis, & in die orationis suæ exaudietur. Item ibidem: Qui honorat patrem suum, uita uiuet longiore. Item: Honora patrem tuum, ut superueniat tibi benedictio. & pòst: Benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta. Vnde ibi Glo. Cham nuditatem patris irrisit, & semen suum

in

in seruitutem perpetuam damnauit. Absalon Dauid de regno expulit, & concubinas eius incestauit, sed morte condignas pœnas luit. Elisei caluitium pueri Bethel irriserunt, & duo ursi eos lacerauerunt. Primum habemus Genesis 9. secundum 2. Regum 18. tertium 4. Regum 2. Item Eccles. 3. Eleemosyna patris nō erit in obliuione. Nam pro peccato matris restituetur tibi bonū, pro peccato uocatur illud, quod datur pro deletione peccatorum. & subditur: In die tribulationis commemorabitur tui: & sicut in sereno glacies, soluentur peccata tua. Item ibidem: Quàm malæ famæ est, qui relinquit patrem: & est maledictus à Deo, qui exasperat matrem. & prouerbior. 19. Qui affligit patrem, & fugit matrem ignominiosus erit & infelix. Item Prouerbiorum 28. Qui subtrahit aliquid à patre suo uel matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est. & Ecclesiastic. 7. Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiscaris. Memento quoniam nisi per illos non fuisses, & retribue illis quomodo & illi tibi. Exod. 21. Si quis percusserit patrem uel matrem, morte moriatur: Leuiti. 20. Qui maledixerit patri uel matri, morte muriatur, Deutero. 28. Maledictus qui non honorat patrem suum aut matrem. Tobiæ 4. Honorem habebis matri tuæ omnibus diebus uitæ tuæ. Memor enim esse debes quæ & quanta passa sit pericula propter te in utero suo. Prouerbiorum 20. Qui maledixerit patri suo aut matri, extinguetur lumen eius in medio tenebris. id est, morietur in suis peccatis. Ad Colos. 3. Filii, obedite parentibus per omnia. Basilius: Parentes nostros ut propria uiscera diligamus. De hæreticis dicit Apostolus 2. ad Timoth. 3. Parētibus nō obedientes. Et nota, quòd sicut homines tenentur prouidere necessaria parentibus carnalibus, sic & spiritualibus. unde Matthæi 10. Dignus est operarius cibo suo. 2. ad Timo. 2. Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere. Ad Galatas 6. Communicet is qui catechizatur cum his qui catechizant in omnibus bonis. 1. ad Timoth. 5. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur. Et 1. ad Thessalonicenses 5. Rogamus uos fratres, ut noueritis eos qui laborant inter uos, & præsunt uobis in domino, & monent uos ut habeatis eos abūdantius in charitate. Et Ecclesiastic. 7. In omni uirtute tua dilige eum qui te fecit, & ministros eius ne derelinquas.

¶ *De decimis reddendis, & quæ sint ea quæ debent mouere homines ad hoc faciendum.*

MVLTA uerò sunt quæ homines debent mouere ad reddendum decimas & primitias & obla-

oblationes ministris ecclesiæ ad eorum sustentationem. ¶Primũ est remuneratio quam à Deo inde expectant. unde Ecclesiast. 35. Da altissimo secundum donatum eius, & in bono oculo facito adinuentionem manuum tuarũ: quoniam retribuens est Dominus, & septies tantum tibi reddet. ¶Remuneratur autem quadrupliciter qui bene dat decimas. scilicet ab abundantia fructuum, sanitatem corporis, remissione peccatorũ, & cælesti regno. De duobus primis dicit Augu. Si decimam bene dederis, non solum abundantiam inde recipies fructuum, sed etiam sanitatem corporis consequeris. De alijs duobus idem similiter: Qui præmium desiderat comparare, aut peccatorum indulgentiã promereri, reddat decimas, & de residuis nouem partibus studeat dare pauperibus. & Malac. 3. dicit Dominus: Inferte omnem decimam in horreum meum, & sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dominus, si non aperuero uobis cataractas cœli, & effudero uobis benedictionem usque ad abundantiam, & increpabo pro uobis deuorantem. Et dicit Interli. uermen, uel uitium aëris. Et subditur: Et non corrumpet fructum terræ uestre: nec erit sterilis uinea in agro. E controuerso uerò qui non dant bene decimas, puniuntur in paupertate. Vnde Malachi. 3. Si affiget homo Deum, quia uos configitis me. Et dixistis, In quo configimus te? In decimis, & in primitijs. Et in penuria uos maledicti estis. Ecce pœna ubi dicit Glos. Sciatis uos ideo perdidisse abundantiam, quia fraudastis me parte mea. Augustin. Quum decimas dando, & terrena simul & cælestia posses promereri, pro auaritia duplici benedictione te fraudas. Hæc enim Domini est cõsuetudo iustissima, ut si illi decimam non dederis, tu ad decimam reuoceris. Dabis impio militi, quòd uis dare sacerdoti. Idem: Maiores nostri omnibus copijs abundabant, quia decimas Deo dabant, & Cæsari censum reddebant: modo autem quia discessit deuotio Dei, accessit iudicio fisci. ¶Secundo deberet homines mouere ad soluendum decimas & alia ministris ecclesiæ, ipsum ministerium eorum. In infinitum enim sunt meliora spiritualia, quæ ipsi ministrant, quàm carnalia quę ipsi recipiunt: unde 1. ad Corinth. 9. Si nos uobis spiritualia seminamus, non magnum est, si nos carnalia uestra metamus. ¶Tertio deberet homines mouere ad soluendum decimas & alia, magnitudo peccati, quæ est retinendo ea. unde Augu. Decimæ ex debito requiruntur: & qui eas dare noluerit, res alienas inuadit: & quanti pauperes in locis suis ubi ipse habitat illo decimas non dante mortui fuerint, tantorum homicidiorum

rum

rum reus ante æterni iudicis tribunal apparebit: quia rem à Domino pauperibus delegatam suis usibus reseruauit. Talis uidetur esse non solum fur, imò etiam sacrilegus. unde Hierony. Amico rapere quippiam, furtum est: ecclesiā autem fraudere, sacrilegium est, aut, quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem exuperat. Quarto debet homines mouere ad soluendum talia hoc, quòd quando ipsi talia soluunt, non sua dant Deo, sed quæ Dei erant, ipsi reddunt. unde Glo. super Nume: Omnia quæ offerimus, Dei sunt, nihil ergo Deo damus, sed reddimus. unde August. in lib. de uerbis Domini: Habuisti me largitorem, habeto me fœneratorem. Prouerb. 19. Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis. ¶ Quinto deberet homines mouere ad soluendum talia: quia quod Deo datur, sibijpsi in saluo ponitur, & in futurum reseruatur. unde Eccl. 14. Fili, si habes, bene fac tecum, & Deo dignas offer oblationes.

¶ Quòd decimæ reddendæ sunt de melioribus, integrè, absque mora, & libenter

ET notandum est quòd decimæ & similia soluendæ sunt de melioribus, & non de deterioribus. Vnde Ecclesiastic. 35. Noli offerre munera praua, non enim suscipit illa. & Gen. 3. legitur de Abel, quòd obtulit Deo de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum, & respexit Dominus ad Abel & ad munera eius. Ad Cain uerò ad munera eius non respexit. Cuius causa fuit, quia de deterioribus obtulit. & Malachiæ 1. Si offeratis cæcum ad immolandum, nónne malum est? Offer illud duci tuo, si placuerit illi, aut si susceperit faciem tuā, dicit Dominus exercituum. & pòst in eodem: Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & uotum faciēs immolat debile & cludum Domino. & Numer. 18. Omnia quæ offertis de decimis, & in donaria Dei separabitis, optima & electa erunt. Debent etiam solui absque mora. unde Exodi 22. Decimas & primitias non tardabitis offerre. Integrè etiam soluenda sunt talia. unde Ecclesia. 35. Bono animo gloriam redde Deo, & non minuas primitias manuum tuarum. & Ecclesiastic. 7. Da illis partem, sicut mandatum est tibi, primitiarum. & Leui. ulti. Omnes decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum, Domini sunt, & illi consecrantur. ¶ Nota quòd secundum aliquos magistros, de solutione decimarum standum est consuetudini. Ideo de hoc cautè prædicandum est. Tutius enim est silere, quàm dubia asserere. Dicit Hier. De primitijs, maiorum traditione introductum est, quòd qui plurimū xl. partem dabant sacerdotibus: qui minimum, inter xl. & lx. licebat offerre quod uoluissent: & hoc

hoc in aridis, & liquidis. In fœtibus uero primogenitus dabatur. Ego tamen credo ꝙ de hoc standum est consuetudini. Libenter etiam & hilariter soluenda sunt talia. Vnde 2. ad Cor. 9. Vnusquisque ꝓut destinauit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate. hilarem enim datorem diligit Deus. Tob. 4. Quomodo potueris, esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanler tribue. Si āt exiguum, libenter illud impartiri stude. Hoc deberet mouere pauperes ad libenter dādū pro Deo: quia plus merentur obolo, q̄ diuites quandoque centum solidis. Si aliqua pauper mulier crederet, ꝙ tātum habitura esset de carnibus ad macellum pro uno obolo, sicut diues burgensis pro centū solidis, tunc ipsa mitteret libenter obolū suum illuc: quia sicut uulgariter dicitur, Bonum forum trahit argentum de bursa. Sic pauperes libenter deberent dare pro Deo, quum tantum appretiet Dominus munera eorum respectu eorum quæ à diuitibus dantur: unde Luc. 21. dicit Dominus de paupercula uidua quæ miserat duo æra minuta in gazophylaciū Verè dico uobis, quia uidua hæc pauper plus quàm omnes misit.

De peccato inobedientiæ, & eius detestatione. Cap. XXXVIII.

SEquitur de peccato inobedientiæ, de quo hoc modo agemus. Primo ponemus ea quæ faciunt ad detestationem huius peccati generaliter. Secundo agemus specialiter de inobedientia eorū qui solennitates non seruant, & inobedientia eorum qui contemnunt quando excommunicātur, & de peccato eorum qui excommunicatis non timent communicare. Tertio uero tangemus aliqd de peccato eorum qui indiscretè præcipiunt uel excommunicant. ¶ Ad detestationem uero huius peccati potest primo ualere multiplex pœna, qua legitur punitum esse hoc peccatum in sacra scriptura. Punitum aūt est in primis parentibus peccatū istud in hoc, ꝙ ꝓp illud eiecti sunt de paradiso Si illi qui iam erant in paradiso terrestri propter inobedientiam eiecti sunt, quomodo credunt se ingressuros in paradisum cœlestē qui inobedientes sunt? Secundo punitum est in uxore Lot, quæ propter inobedientiam uersa est in statuam salis Gen. 19. Statua uidetur homo esse, cum non sit, sic claustralis inobediens, licet uideatur claustralis esse, tamen non est. Punitum est etiam peccatum istud in Saul, in hoc quod propter illud eiectus est de regno. unde 1. Reg. 15. Pro eo quod abiecisti sermonem Domini deiecit te Dominus ne sis rex. & 3. Reg. 13. Propheta inobediens à leone occisus est. & 20. eiusd. quidam qui noluit obedire cuidam de filijs prophetarum dicenti sibi, Percute me: à leone postea occisus

est

est. & Deut. 21. habetur sic de isto qui parentibus carnalibus nollet obedire: Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui non audit patris aut matris imperium, & coercitus obedire contēpserit: apprehendent eum, & ducent ad seniores ciuitatis illius, & ad portam iudicij, dicētes ad eos: Filius noster iste proteruus & cōtumax est, monita nostra audire contemnit, commessationibus uacat & luxuriæ atque conuiuijs, lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, ut auferatur malum de medio uestri. Item & omnis inobedientia morte æterna digna est puniri. Præceptū quasi quidam laqueus est. Vnde Ecclesia. 6. Vincula sapientiæ alligatura salutis. Transgressio uerò pcepti siue inobedientia, strangulatio est suiipsius. ¶Pœna etiam obedientiæ est miseria præsentis seculi in quo sumus. Vnde mirum est quomodo ultra modum non odimus inobedientiam, quæ in tantam miseriam nos posuit, pro qua omnes morti adiudicati sumus. Ista interfecit omnes amicos nostros qui mortui sunt, & illos qui nobis remanserunt, & nosipsos interficiet. Adhuc uix habet homo ita bonum amicum, quem odio non haberet, si tot & tanta mala sibi fecisset, & adhuc faceret q̄ta fecit: & hoc facit inobedientia nobis. Secundo potest ualere ad detestationē huius peccati, magnitudo remedij, quod inuit illud peccatum ad sui curationem. Oportuit. n. ut filius Dei fieret obediens usque ad mortē, ut peccatum inobedientiæ sanaretur. Bern. Ex consideratione remedij periculi mei æstimo quantitatem. In ueritate, potius timere debemus inobedientiam, quā mortem, exēplo filij Dei. De quo Bern. Mementote fratres, Christus ne perderet obedientiam, pdidit uitam. Idem: Non dabit inobedienti copiam sui tantus obedientiæ amator, qui maluit mori quàm non obedire.

De malis, quæ sequuntur inobedientiam.

TERTIO potest ualere ad detestationē huius peccati, si ostēdatur mala quæ ex inobediētia sequuntur. ¶Notandum ergo q̄ inobedientia, Primò hoiem facit idololatram. unde 1. Reg. 15. quasi scelus idololatriæ est, nolle acquiescere. Inobediens negat deū, in quantum ipse Dominus est. unde Lucæ 6. Quid uocatis me, Domine Domine, & non facitis quæ dico? Vera recognitio dominij est obedientia fidei: inobedientia uero potius cedit ad contumeliam Dei, quàm ad honorem. Maiorē enim contumeliam facit Domino Iesu Christo qui non uult ei obedire, licet credat eum esse Deum, quàm si nollet ei obedire, eo quòd non crederet eum esse Deum: tunc enim per ignorantiam peccaret, quæ culpam eius aliquantulum diminueret. Secundo

do inobedientia reddit hominẽ maledictum. Vide Deute, 27. Maledictus qui non permanet in sermonibus legis huius, nec eos opere perficit. & 28. Si nolueris audire uocem Domini Dei tui, ut custodias & facias omnia mandata eius, & uenient super te oẽs maledictiones istæ, & apprehendent te. Maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro. Maledictum horreum tuum, & maledictæ reliquiæ tuæ. Maledictus fructus uentris tui, & fructus terræ tuæ, armenta boum tuorum, & greges ouium tuarum. Maledictus eris ingrediens, & maledictus egrediens. Et in Psalm. Maledicti qui declinant à mandatis tuis. & Eccles. 41. Vhæ uobis uiri impii, q dereliquistis legem Domini altissimi. Et si nati fueritis, in maledictione nascemini: & si mortui fueritis, in maledictione erit pars uestra. Hæc maledictio figurata est Matthæi 20. in hoc ꝗ Dominus maledixit ficulneæ fructũ non habenti. ¶Tertio ferè omnia mala huius seculi ex inobedientia proueniunt. Sicut potest haberi ex Deutero. 28. ubi post illud, Si audire nolueris uocem Dei tui, ut custodias & facias omnia mandata eius. quibusdã interpositis subditur, Mittet super te Dominus famem & esuriem, & increpationem in omnia opera tua quæ tu facies: donec conterat te, &c. Gregor. Ideo inferiora nostra nobis non obediunt, quia nos Deo uel illi qui loco eius est non obedimus. Gene. 3. Quia comedisti de ligno ex quo tibi præceperam ne comederes, maledicta terra in opere tuo. Et post, Spinas & tribulos germinabit tibi. Ideo carnem suam multi inueniunt inobedientẽ, quia prælatis suis obedire nolunt. Inobedientia etiam facit ꝗ à Deo nõ exaudiamur. unde Prouerbior. 28. Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius fiet execrabilis. Augustinus: Qui à præceptis Dei auertimur, quod in oratione postulat nõ meretur. Si obediremus Deo, Deus etiam obediret nobis, & etiam creaturæ. unde 1. Ioan. 3. Si cor nostrum non reprehenderit nos: fiduciam habemus ad Deum: unde quicquid poterimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus. Quia Iosue mandata Domini custodiebat, sol & luna ei obediebant, imò ipse Deus obediuit ei. unde Iosue 10. Sol contra Gabaon ne mouearis, & luna contra uallem Aialon. Steteruntque sol & luna quousq; ulcisceretur se gens de inimicis suis. Stetit itaque sol in medio cœli, & non festinauit occumbere spatio unius diei. Et subditur: Non fuit antea & postea tam longa dies, obediente Deo uoci hominis. Legimus etiam alias creaturas irrationabiles sanctis obedientes, eò quòd ipsi uerè obedientes essent prælatis suis. Vnde legitur de Paulo abbate, quòd præ-

cepit

cepit discipulo suo Ioanni, ut afferret ei fimum boum qui erat ei necessarius. At ille ait: In loco ubi fimus est, habitat leæna. Cui Abbas dixit: Si uenerit super te, alliga eam, & duces eam tecum. Iuit Ioannes & inuenit leænam. Et cũ uellet super eum irruere, ipse uoluit eam capere, sed fugit, & Ioannes sequebatur eam dicẽs: Abbas mihi præcepit ut te alligatam ducam ad eum. Et statim bestia substitit, & tenens eam reuertebatur ad monasterium. Quod cum Abbas uidisset, ne forte ex hoc facto discipulus extolleretur, ait: Sicut tu insensibilis es, ita & insensibilẽ bestiam adduxisti: solue, & dimitte eam ut pergat ad locum suum. ¶ Quarto põt ualere ad detestationẽ huius peccati hoc, ꝙ hoc peccatum tãtum displiceat Deo, nec mirum si displiceat Deo, quando homo non obedit ei, cũ uideat eũ obedire rebus uilissimis, sicut terræ. unde Ecclesi. 10. Pecuniæ obediunt omnia. Obedit etiã homo ancillæ suæ, scilicet carni, & uilissimis membris suis, illis scilicet quæ generationi deseruiunt. Obedit ẽt dominis terrenis. Obedit etiam hostibus suis, scilicet dęmonibus, & tamen creatori suo non uult obedire. unde Bern. loquens in persona Dei: Quæ causa est ꝙ inimico meo uestroq; libet potius seruire, q̃ mihi? Non ille uos pascit, non creauit? Si parua hæc uidẽtur ingratis, nõ ille, sed ego redemi uos, nõ auro, uel argento, nõ sole uel luna, nec aliquo angelorũ, sed ꝓprio cruore. Itẽ non est mirũ si displiceat Deo hoc peccatũ, ꝙ homines sibi non obediũt, cũ eorũ obediẽtiã regno cælorũ uelit emere, nec sic eã habere possit quã dæmones & terreni domini quasi pro nihilo habent. Itẽ nolunt Deo obedire ad leuia & utilia: diabolo uerò uel uilissimis membris suis obediũt ad mortẽ eorũ. August. Leuia iubet Deus ut in æternum uiuamus, & obedire negligimus. Præterea cæteræ creaturæ Deo obediũt. Etiã sol, & luna, & alia corpora cœlestia, iuxta illud Psal. Præceptũ posuit, & non præteribit. quibus tamen ipse non tot bona fecit. Non enim creauit ea ad imaginẽ & similitudinem suam ita expresse, sicut hominẽ, nec redemit ea sanguine suo. Nõ timẽt etiam puniri ab eo, si ei nõ obedierint: nec sperant remunerari ab eo, si ei obedierint: & tamẽ homo Deo non obedit, qui tot bona à Deo accepit, & tot bona sperat, si ei obediant, cũ illa ei obediãt. ¶ Quinto põt ualere ad detestationẽ huius peccati hoc, ꝙ inobedientes socii dæmonũ sunt. Inter. n. oẽs creaturas nõ inueniũtur nisi duæ q̃ non obediũt Deo, s. dæmones & mali homines. unde Iob 18. Habitẽt in tabernaculo illius socii eius q nõ est. Imò uidentur inobediẽtes diabolo attinere, sicut obediẽtes reputat Dñs suos attinẽtes. unñ Mat. 12. Quicunq; fecerit uoluntatem

Patris

Patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, soror, & mater est.

¶ *Quòd uniuersa monent hominem ad obedientiam.*

AD obedientiam monent hominem uniuersa. Monet etiam Deus. Vnde Ioan. 6. Descendi de cœlo, nō ut facerem uoluntatem meam, sed eius qui misit me. ad Phili. 2. Humiliauit semetipsum factus obediens, &c. Ad obedientiam monent etiam angeli exemplo suo, cùm Deo obediant custodiēdo homines. Ab ortu enim hominum custodiunt eos, quantumcunque sint homines despecti, usq; ad horā mortis, & tunc, si dignus est, deportant eum in paradisum: ut habetur de Lazaro Lucæ 16. Et in Psal. Angelis suis mandauit, &c. Ipsæ etiam creaturæ cæteræ exemplo suo monent ad obedientiā. Vnde ultra modū durus uidetur esse, qui ad monitionem uniuersitatis non acquiescit præcipuè cum tot tormentis & flagellis diuinis quasi incessanter ad obedientiam stimulētur. Omnes enim miseriæ præsentis uitæ quasi flagella sunt, quibus Dominus inobediētiam hominis punit, & ad obedientiam excitat: unde inobediētes homines duriores uidentur esse asinis. Illi enim flagellis & aculeis obediunt.

¶ *De inobedientia non custodientium solennitates.*

SEQVITVR de inobedientia eorum, qui solennitates non celebrant. De qua hoc modo agemus. Primò ostendemus ea quæ faciunt ad obseruationē solennitatum. Secundo tangemus aliquid de peruersitate hominū, qui in solennitatibus faciunt contraria eis ad quæ ipsæ institutæ sunt. ¶ Notandū ergo ꝙ quatuor sunt quæ pertinent ad obseruantiam solennitatū. ¶ Primū est, uacare à terrenis operibus. Vnde Exod. 20. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septima autem die sabbatum dominī Dei tui est. Nō facies in eo omne opus tu & filius tuus, & filia, seruus tuus, & ancilla tua. Monemur etiam ad hoc exemplo domini Gene. 2. ubi legitur ꝙ requieuit Deus die septima ab oī opere quod patrarat. Nec solum uacandum est à terrenis operibus exterius, imò etiam interius à solicitudine terrenorū. Vnde Ezechiel. 3. Qui quiescit, quiescit, inquam, corpore, quiescat & mente. ¶ Secundum est, depositio peccati. Vnde Ierem. 17. Nolite portare pondera in die sabbati. In uigilia solennitatis deberet quilibet attendere utrum haberet aliquod peccatum in se: & si haberet, per uerā confessionem deberet illud remouere. Vnde Bernar. Ad hoc nobis uigiliæ præponuntur, ut uigilemus, si in aliquo peccato uel negligentia dormiamus, & præoccupemus faciē sanctorū in confessione. ¶ Tertium est, ut caueamus nobis ne peccata committamus. Vnde Exod. 20. Memēto, ut

diem sabbati sanctifices, hoc est, sanctū cōserues, diligenter in eo à peccatis cauendo. ¶ Quartū est, ut utilitati animæ intēdamus spiritualia opera faciendo.

¶ Quòd in festis uacandum est à quinque.

QVINQVE uerò sunt quibus specialiter uacandum est in festis. s. laus Dei, sermo Dei, sancta meditatio, oratio, eleemosynarum largitio. Laudi Dei uacandum est: ideo tunc obseruatio solennitatum quasi quędam inchoatio est beatæ uitæ quam expectamus. Vnde sicut ibi erit assidua Dei laudatio: sic ĭ festis debemus intendere laudi diuinæ. Bernard. Nihil adeò in terris repræsentat quendā cœlestis habitationis statum, sicut alacritas laudantium Deum. Sermoni etiam diuino in festis uacandum est. Vnde Ecclesia. 38. Sapientiam scribe in tempore uacuitatis, & qui minoratur actu percipiet eam. Homo multis occupatus, lumen sapientię à se repellit, sicut arbor ramosa lumen solis solet repellere. ideo dicitur Eccle. 11. Fili, ne in multis sint actus tui. Quidā ait. Pluribus intentus minor est ad singula sensus. Meditationi ēt sanctæ uacādū est in festis. Sene. Dimitte oīa impedimenta, & uaca bonæ mentis nemo ad eam ꝑuenit occupatus. Oportet ꝙ cor hominis à rebus mundanis expediatur, ad hoc ꝙ colloqo Spiritussancti dignus habeatur. Vnde Osee. 2. dicit Dominus de anima: Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius.

¶ Quòd quatuor debemus in festis meditari.

MEDITATIO uerò sancta in solēnitatibus debet esse circa quatuor. Principaliter debet uersari circa Deum, qui si sanctū illum remunerauerit, cuius solennitas agitur, pro modico seruitio sibi exhibito, ideo debet animari homo ad seruiendum tam liberali domino. Vnde in Psal. Vacate & uidete, quia ego sum Deus. Satis apparet in remuneratione sanctorum, quoniam ipse sit Deus. Debet etiam meditatio sancta uersari circa solennitatem istam quá expectamus, cuius figura sunt solennitates præsentis uitæ. Et sicut in festis istis non est tempus congregandi, sed congregatis utendi: sic nec in illa solennitate tempus erit aliquid congregandi. Vnde magnam indigentiam tunc habebunt qui sibi non prouiderint, præcipuè cùm non sit ibi locus mendicandi, nec aliquid accipiendi mutuo. In festiuis deberet homo admirari delicias illius solennitatis, & accendi ad desiderium earum. Bernar. Quid est quod nó optamus etiam per medios enses, si oporteat declinare tantam miseriam, & ad tantam accelerare gloriam? Grego. Quid prodest interesse festis hominum, si deesse cōtigat festis angelorū? Ezech. 46. Hæc dicit Dominus Deus: Porta atrii interioris quæ respicit

erit ad Orientem, erit clausa sex diebus, in quibus opus fit: die aũt sabbati aperietur. Porta ista respiciens ad Orientem, est meditatio de Deo, à quo ortum habemus. Cui meditationi non possunt homines intẽdere ferialibus diebus propter terrena opera: ideo deberent ei intendere diebus quietis. Et sicut solennitates prȩsentes figuræ sunt æternæ solennitatis: sic uigiliæ quæ præponuntur festis, figuræ sunt temporis pœnitẽtiæ. Vnde in hoc, quòd uigiliæ festis præponuntur, ostenditur qua uia sancti ad gloriam illius solennitatis peruenerunt, & qua uia oporteat nos ire, si ad eam uolumus ꝑuenire. Bernar. Vniuersum tempus pœnitentiæ quædam uigilia est solennitatis futuræ, & æterni sabbati quod præstolamur. Nec causaberis uigiliæ diuturnitatem, si æternitatem solennitatis attendas. Sicut beatus Bernard. tangit, In festis istis uigilia æqualis est festo. Festum enim diurnum præcedit uigilia diurna, sed solennitatem æternã præcedit uigilia, qua si unius diei comparatione illius solennitatis: iuxta illud Psal. Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna quæ præterijt.

¶ Sed sunt qui uolunt facere festum stultorum. Prius enim uolunt facere festum, q̃ uigiliam. Illorum festum quasi diurnum est: uigilia uero æterna erit. Ipsi faciũt festum in hoc mundo, uigiliam cũ diabolo in inferno. Non in pane, & aqua, immo erunt per infinita millia annorum, quòd lingua eorum ardebit igne, & unicam guttam aquæ habere non poterunt. Argumentum ad hoc, Lucæ 16. de diuite epulone, qui tot annis transactis petijt guttam aquæ, & nondum habet. ¶ Tertio debet meditatio uersari circa teipsum, ut uideas in quo statu es. Gen. 3. Adam ubi es? Et ut excogites defectus tuos, & q̃uo facilius ad salutẽ poteris peruenire. ¶ Quarto uerò debet uersari meditatio circa sanctum, cuius festum celebratur. Circa quem tria debemus attendere. Auxilium sancti, exemplum eius, cõfusionem nostrã, sicut docet beatus Bern. Auxilium sancti, quia potens in terra, potentior in cœlis est ante faciem domini Dei sui. Si dum adhuc uiueret misertus est peccatoribus, & orauit ꝑ eis: nunc tanto amplius quanto uerius cognoscit miserias nostras orat pro nobis Patrem, quia beata illa patria charitatem eius non mutauit, sed augmentauit, neque quia impassibilis factus est, ideo omnino incompassibilis factus ẽ: sed nunc potius induit sibi uiscera misericordiæ, cũ ante fontem misericordiæ assistat. Est & alia causa quæ magis urget sanctos, ut solliciti sint de nobis: quia iuxta uocem Apostoli, Deus prouidet nobis ne sine nobis consummentur. De exemplo planũ ẽ, sed & diligentiori intuitu confusionẽ nostram interim inspiciamus, qa

homo ille similis fuit nobis, passibilis, ex eodem luto formatus ex quo & nos. Quis est ergo quod nõ solum difficile, imò impossibile credimus, ut faciamus opera quæ fecit? Sic igitur in solẽnitatibus sanctorum gaudere, & cõfundi deberemus. Gaudere, qa tales & tantos patronos præmisimus. Confundi, quia eos imitari non possumus. Ita hoc semper gaudiũ nostrũ in hac ualle lacrymarũ pane lacrymarum condiri debet.

¶ *Quòd uacandum sit orationi in festiuitatibus.*

ORATIONI etiam uacãdum est in festis, sicut & sanctæ meditationi. Meditatio.n. & oratio sunt quasi duo pedes, quibus in cœlum ascendendum est. Ber. Ascẽdamus duobus pedibus, meditatione & oratione. Meditatio quid desit docet, oratio ne desit obtinet. Tunc ẽt intendendũ est eleemosynarum largitioni: iuxta illud 2. Esdræ 8. Comedite pinguia, & bibite mulsum, & mittite partes his qui non præparauerũt sibi. Sed multi hodie nihil horũ obseruant propter quæ solennitates institutæ sunt: quia nec à terreno opere uacant, nec pondera peccatorũ deponunt: sed amplius peccant in festis quàm in alijs diebus, & neglecta utilitate animæ, delicijs corporalibus intendunt. Contra illos qui à terreno opere non cessant, primo põt ualere qđ legitur Num. 15. de illo qui colligebat ligna in sabbato, quem Moyses & Aaron recluserunt in carcerem, requirentes à dominó quid de eo facerent. Dixitque dominus ad Moysen: Morte moriatur homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba extra castra, qđ factum mysticum est. Ligna spiritualiter scindit, qui materiã ignis infernalis sibi colligit: qui lapidandus est .i. duris obiurgationibus increpandus est, qui non uult cessare in festis quin mala ad suũ incendium colligat. Potest etiam ualere contra peccatum horum, si ostendatur magna ingratitudo & peruersitas quæ sunt in hoc peccato.

¶ *De ingratitudine non obseruantium diem Dominicum.*

NOTANDVM ergo ꝙ illi qui Dñicum diẽ non obseruãt, ingrati sunt Deo de creatione mũdi, & de hoc, ꝙ pro eis uoluit nasci in ualle huius miseriæ, & de beneficio ꝙ mundo cõtulit in die Resurrectionis, & in die Pẽtecostes, qñ Spiritumsanctũ misit in discipulos suos. Oĩa.n. hęc in die Dominica facta sunt, ꝑꝑ quæ dies illa celebris habẽda est. Tales peccant in Patrem, & Filium, & Spiritumsanctum. In Patrẽ, cuius potentia mundum creauit. In Filiũ, cuius sapiẽtia mundũ redemit. In Spiritũsanctũ, qui tali die missus ẽ in mũdũ. Ipsi ingrati sũt suo creatori, redẽptori & consolatori. Bene deberent aliquid pro Deo facere die illa, qua Deus mũdũ fecit pro ipsis. Bene deberent caue

re

re à morte sua in die illa, qua filius Dei natus est pro eis: deberẽt etiam cauere à casu in honorem Dominicæ resurrectionis, non deberent etiam Spiritusanctum ab hospitio suo repellere in die illa qua ecclesiæ datus fuit.

¶ *Quadruplex ratio quare celebrare debemus sabbatum in honore beatæ Mariæ uirginis.*

ET notãdum ꝙ sicut quadruplex ratio assignatur quare dies Dominica celebris habeatur, sic potest quadruplex ratio assignari quare beatæ Virginis in sabbato potius honor exhibetur, quàm alijs diebus. ¶ Prima ratio est, qa beata Virgo in sabbato, in quo Deus fuit in sepulchro, sola in fide stetit Apostolis discedentibus. ¶ Secunda ratio est, quia sicut à ieiunio sextæ feriæ fit transitus ꝑ sabbatum ad solennitatem Dominicæ: ita à miseria præsentis uitæ uel peccati fit transitus ad statum gloriæ uel gratiæ per beatam Virginem. ¶ Tertia ratio est, quia tali die multoties legitur beata Virgo miracula fecisse, & beneficia peccatoribus præstitisse. ¶ Quarta ratio est, quia apud Græcos fuit q̃dam imago beatę Virginis, cuius uelamen à nona sextę feriæ diuina uirtute recedebat, & post nonam sabbati similiter Dei uirtute redibat. Cuius miraculi hæc ratio potuit esse, ut ostenderetur ꝙ pręcipuè tali die facies beatæ Virginis peccatoribus orantibus intendebat, propter quod Græci diem illam solennitatem dixerunt. Deinde consuetudo illa ad Latinos transiuit quantũ ad hoc, ut in illa die specialis honor beatæ Virgini exhibeatur. Valde peruersi uidentur esse qui nolunt in festiuis diebus à terreno opere uacare, qui potius uolunt laborare in seruitio diaboli, quàm quiescere in seruitio Dei: qui potius eligunt statũ miseriæ, ut in sudore uultus sui pane uescantur suo, q̃ statum ante peccatũ, ut sine sudore panem suum comedãt: potius uolunt hic inchoare infernũ suum, q̃ paradisum. Quędã inchoatio paradisi est quies solennitatum: potius uolunt laborando ire in infernum, q̃ quiescendo ire in paradisum. Ecclesia per quietem solennitatum uadit celerius in paradisum, q̃ per laborem feriarum dierum, qđ figuratum est in hoc quod legitur Actuum 1. ꝙ mons Oliueti erat iuxta Ierusalem sabbati habens iter, ut per montem Oliueti ecclesia designetur, quæ per quietem solennitatum in cœlestẽ Ierusalẽ tendit. ¶ Contra illos qui pondus peccati in festis nolunt deponere, primò uidetur esse illud, quod legitur. 2. Esdræ ult. ꝙ Neemias die sabbati clausit portas Ierusalem, ne inferrent uenalia, & comminatus est eis, si secundo hoc facerent, quòd poneret in eos manus. Tales qui pondera peccatorum in festis deponere nolunt ualde peruersi sunt: potius enim uolunt portare onus diaboli

graue, quàm onus Christi. Quòd onus Christi sit leue, habetur Matth. 11. Quòd onus diaboli, scilicet peccatum, sit graue, habetur ex illo uerbo Psal. Sicut onus graue grauatæ sunt super me. Et ex hoc, quod Zach. 5. figuratur iniquitas per talentum plumbi. Tales potius uolũt portare onus, quod demergat eos in profundum inferni, quàm onus pro quo detur eis gloria paradisi. Et cum ipsi nó permitterent asinum suum oneratũ esse ultra quod debeat, sibiipsis in hoc nullo modo compatiuntur, nec in festis, nec in aliis diebus. Portitores ad collum uidentur esse diaboli. Benè apparet, ꝙ malum dominum habent, qui nec festis diebus permittit eos quiescere. Diabolus uidetur esse dominus eorum, de quo scriptum est Iere. 6. Crudelis est, & non miserebitur. Peccator non solũ seruus diaboli est, imò est quasi pecus ipsius. unde super illud, Misit in eos iram indignationis suę. dicit gloss. Tantum potest diabolus in homine malo, quãtum homo in peccato suo. Item Psalmista: Contritio, & infelicitas in uiis eorum, & uiã pacis nó cognouerunt. Impietas, quæ in eis est nó permittit eos q̃escere. unde Esaiæ 57. Impii quasi mare feruens, quod quiescere nó potest. Et Threno. primo: Peccatum peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est. muscæ quæ uexauerunt Aegyptios, eos uexare uidentur. unde Gregorius: Israël sabbatum accepit in munere: Aegyptus percutitur muscarum multitudine. Magis bestiales uidentur esse tales quàm asina Balaam, in hoc quòd ipsa conquesta est de domino suo, qui iniquè agebat in eam: ut legitur Numeri 22. Ipsi autem nesciunt cóqueri de domino suo diabolo, qui adeò iniquè agit in eos. Fatuus uidetur esse, qui pro talibus petit requiem æternam post mortem eorum, cum ipsi in uita sua nunquam requiem amauerunt, pręcipue cum scriptum sit in fine Esa. Erit sabbatum ex sabbato. Ex quiete enim mentis in præsenti, sequitur requies in futuro. Et dicit dominus Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. & miseri fugiunt eum. Clamat autẽ diabolus cótrarium, & miseri homines currunt ad eum. ¶ De illis autem qui magis peccant in festis quàm in aliis diebus, notandum quòd ipsi sunt ualde fatui & peruersi: in tempore sancto non sanctè uolunt uiuere, similes illis qui extra ecclesiam cauerent à peccato, & in ecclesia se omni immunditiæ exponerent. Sicut enim loco sancto deferendum est, sic & tempori sancto. Si quis in omnibus festis araret & foderet, ipse ualde malus reputaretur. Quomodo ergo non multum peccant qui in diebus Dominicis fornicantur? Citius enim posset concedi quòd aliquis in omnibus festis araret

uel

uel foderet, quàm quod semel in die Dominica fornicaretur. Non ideo instituit ecclesia ut in festis cessaretur à terrenis officijs, quæ bona sunt, ut malis intenderetur, sed ut intenderetur spiritualibus, quæ meliora sunt. Festa instituta sunt ad gratiam sanctorum acquirendam, & ipsi eorum iram procant. Tempus illud quod Dei seruitio appropriatum est, diabolo dedicant: nec à peccato cupiditatis tunc cessant, uel in aliquo sibi cauent, & ebrietati, & luxuriæ, & superbiæ, & lasciuiæ, & cæteris uitijs se exponunt, amplius offendũt Deũ in Dominica una, q̃ per totam septimanam. Non uidentur talia festa esse Dei. Iã uidẽtur impleuisse dæmones in magna parte quod intendebant Iã enim in magna parte quiescere fecerũt dies festos Dei à terra. Solennitates ecclesiæ iam pro magna parte similes illis factæ sunt, de quibus legitur Esaiæ 1. Solennitates uestras odiuit anima mea. Facta sunt mihi molesta: laboraui sustinens. & Thren. 1. Viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata eius. ¶ Illi uerò qui in festis utilitati corporis uacant, & delicijs corporalibus, & ornatui corporũ, similiter ualde peruersi sunt. De ancilla.n. dominam faciũt, & festum, quod deberent facere Deo cœli, faciunt suo uentri. Hi sunt quorum Deus uenter est: ut legitur ad Philippẽses tertio: Hi non Domino Iesu Christo, sed uentri suo seruiunt. Ad Roman. decimosexto. Contra solennitates eorum dicit Hieronymus: Valde absurdum est, honorare uentrem nimia saturitate, quem scimus Deo placuisse p ieiunium. Et Leuitic. 23. Sabbatũ requietionis est, affligetisquè animas uestras. ¶ Ipsi credunt, ut uidetur, ꝙ festa ideo instituta sint, ut refectionis unius sacci possint uacare, & impletioni unius uasis immundi scilicet uentris. Ideo dominus comminatur eis miro modo, Malach. 2. Vix auderem comminationem illam dicere, nisi Spiritus Sanctus eam per Prophetã diceret. Sic enim legitur ibi. Dispergam super uultum uestrum stercus solennitatum uestrarum, dicit Dominus.

¶ *De inobedientia contemnentium excommunicationem, & quòd ualde tremenmenda sit.*

SEQVITVR de inobediẽtia eorum qui contemnunt, quando ab ecclesia excommunicantur. Et notandum in primis, quòd duæ sunt species excommunicationis, scilicet maior & minor. Minor separat à sacramentis ecclesiæ: maior separat ab ingressu ecclesiæ, & à communione fidelium, & à sacramentis. & hæc dicitur anathema. ¶ Et possunt duodecim rationes ostendi quare timenda sit multum excommunicatio. ¶ Primo timenda est, quia est ictus gladij spiritualis, qui magis timendus est, quam

materialis. De his gladijs legitur Luc. 22. Ecce duo gladij hic. August. etiam dicit de illo qui excommunicatur, ꝙ grauius est hoc illi, quàm si gladio feriretur, si à feris deuoraretur, si in flammis exureretur. ¶Secundo timenda est excommunicatio, quia excommunicatus est ut homo ualde infirmus qui nullum remedium uel medicinam potest habere: ipse enim separatus est à sacramentis ecclesię, quæ sunt quasi medicinæ. De quibus medicinis legitur Eccle. 38. Vnguentarius faciens pigmenta suauitatis, & unctiones conficiens sanitatis. ¶Tertio uero timenda est, quia excommunicatus est uelut homo captus ab hostibus suis, omni auxilio destitutus & omni succursu, quia priuatus est à communione fidelium, nec habet partem in aliquibus bonis quæ fiunt ab ecclesia. Ipse est similis illi qui cecidit in foueam sub onere, nec habet qui subleuet, & ideo uhæ illi. Ecclesiasti. 4. Vhæ soli: quia si ceciderit, non habet subleuantem se. Econtrario uero dicitur Prouerb. 18. Frater qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma. ¶Quarto timenda est, quia excommunicatus est quasi infirmos habens morbum infectiuum, qui à consortio hominum eijcitur: Ideo lepra ab omnibus timetur, quia morbus contagiosus est. Et multi sunt qui dicunt, Alias infirmitates det mihi Deus, si sibi placuerit, sed à lepra me custodiat. Excommunicatio uelut lepra spiritualis est. unde per leprã Mariæ figurata est Numeri 12. Et in hoc excõmunicatus deterior est cæteris peccatoribus: quia si alij peccatori loquor, uel alicui communico, qualiscunque sit, ex quo non est excommunicatus, non est mihi periculum, sed in excommunicato magnum est periculum. unde aliqui sunt qui potius eligerent mori, quàm semel communicare cum deliberatione alicui excõmunicato, & in casu non cõcesso. Et in ueritate melius esset comedere cum porco, quàm cũ excõmunicato. Deterioris enim conditionis in hoc uidetur esse excommunicatus, quàm infidelis. unde 1. ad Corinth. 5. Si quis frater nominatur inter uos, & est fornicator, aut auarus, &c. cum huiusmodi nec cibum sumere. Augustinus: Eam nominationem intelligi uoluit Apost. quæ fit in quenquam cum sententia ordine iudiciario & integritate profertur. 1. ad Corinth. 10. sic legitur: Si quis infidelium uocat uos ad cœnam, & uultis ire, omne quod uobis appositum fuerit, manducate. ¶Quinto timenda est excõmunicatio, quia excommunicatus est quasi canis immundus, cui non licet intrare in ecclesiam. Et in ueritate magis offendit Deus, quòd ipse intrat ecclesiam Dei, quàm si unus canis intraret. Apocal. ultim. Foris canes. & Ecclesiastic. 13. Quæ communicatio san-

cti ad canem? ¶ Sexto timenda est excommunicatio. quæ est quasi membrum abscissum à corpore, quod nullius ualoris est. Quid ualet manus abscissa à corpore, & sicut super omnia timenda est abscissio membri à corpore eius: sic nihil magis timere debet Christianus, quàm separari à corpore Christi, quod est ecclesia. unde Augustin. super Ioann. Nihil sic debet formidare Christianus, quàm separari à corpore Christi. Iam non est membrum eius, iam non uegetatur spiritu eius. ¶ Septimo timenda est excommunicatio, quia homo excommunicatus similis est palmiti abscisso à uite, qui minoris ualoris est, quàm cæteri rami postquam abscissus est, cum ualde utilis sit, cum uiti adhęret. Abscissus ualet ad hoc ut in ignē ponatur: ex alijs ramis multa utilia fieri possunt, sed non sic ex palmite. unde Ezech. 15. Fili hominis, quid fiet de ligno uitis ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna syluarum? Nunquid tolletur de ea lignum ut fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, ut dependeat in eo quodcunque uas? ecce igni datum est in escam. & Ioann. decimoquinto: Sicut palmes non potest facere fructum à semetipso, nisi manserit in uite: sic nec uos, nisi in me manseritis. ¶ Octauo timenda est excommunicatio, quia ille, qui excommunicatur, satanæ traditur: Sicut ecclesia hæreticos conuictos relinquit seculari protestati: ita illos qui excommunicantur, potestati satanæ tradit. Vnde Augustinus: Omnis Christianus, qui à sacerdote excommunicatur satanæ traditur. Quomodo? quia extra ecclesiam diabolus, sicut in Ecclesia Christus. Ac per hoc diabolo traditur, quia ab ecclesiastica communione remouetur. & Apostolus 1. ad Corinthios 5. Ego quidem absens corpore, præsens autem spirtui, iam iudicaui ut præsens eum, qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Iesu Christi, tradere huiusmodi satanæ. & loquebatur de Corinthio fornicatore, qui erat excommunicandus. ¶ Nono timenda est excommunicatio, quia excommunicatus est sicuti infidelis. Vnde Matthæi decimooctauo dicit Dominus de excommunicando: Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. ¶ Decimo timenda est excommunicatio, quia excommunicatus uidetur esse deterior quàm gentilis: est enim quasi apostata à Christiana religione. unde communiter dicuntur excommunicati esse extra legem & extra Christianitatem, & sicut deterioris conditionis est qui ab aliqua religione apostatauerit, quàm ille qui nunquam in aliqua religione fuit, & ille qui degradatus est ab ordinibus susceptis, deterioris uidetur esse conditionis, quàm qui nunquam ordines

susce-

suscepit: ita qui extra Christianitatem positus est propter culpam suam, deterioris conditionis est, quàm qui nunquam Christianus fuit. unde super illud, Sit tibi sicut ethnicus & publicanus. dicit glossa: Detestabilior est, qui sub nomine fidelis agit opera infidelium, quàm apertè infidelis. Iudęus aliquam legem habet, licet non sibi sufficientem. Gentilis etiam aliquam legem habet, saltem naturalem: sed excommunicatus nullam uidetur habere, quum ille extra legem Christianorum dicatur esse, & non sit Iudæus uel gentilis. Inutilis etiam uidetur esse quo ad Deum, & quo ad mundum. Homo enim apostata uir inutilis est, ut legitur Prouerb. 5. ¶ Vndecimo timenda est, quia isto peccato diabolus multos lucratur. unde quidam diabolus loquens in quodam dæmoniaco post multas adiurationes cuiusdam boni uiri, dixit ei, quòd hoc erat peccatum quo plures lucrabatur. Vnus enim excommunicatus una die quandoque facit peccare centum personas, dum facit eas communicare sibi. ¶ Duodecimo timenda est excommunicatio, quia ualde damnosa est: aufert enim homini partem suam de omnibus missis & alijs bonis quæ fiunt in ecclesia Dei, ꝙ non est paruum damnum. Quis enim dignè sufficeret æstimare ualorem unius missæ? & hæc quæ dicta sunt, de maiori excommunicatione intelligenda sunt.

¶ *De inobedientia contemnentium minorem excommunicationem.*

SEQVITVR de peccato eorum, qui contemnunt minorẽ excommunicationem, & ideo nõ timet communicare cum excommunicatis, licet communicando minorem excommunicationem incurrant. ¶ Et notandum ꝙ ille qui communicat cum excommunicato, peccat in se, & in eum cui communicat, & in illum pro cuius iniuria excommunicatio lata est, & in matrem suam ecclesiã, & in patrem spiritualem qui fert sententiam, & etiam in patrem cœlestem. In se peccat, quia non cauet sibi ab eo qui habet morbũ contagiosum: in quo uidetur minus se amare quàm porcum suũ. Porcus enim suus bene caueret ab illo porco qui morbum contagiosum haberet. In eum etiam cui communicat, peccat: quia cũ ipse sit infirmus ad mortem, ipse aufert ei remedium, & saltem minus efficax reddit, dum confusionem ipsius minuit, per quam corrigi debuit. Ecclesiastic. 4. Est confusio adducens gloriam. & Dauid: Imple facies eorum ignominia, &c. Et Micheæ 4. Egredieris de ciuitate, & uenies in Babylonem, ibique liberaberis. Peccat etiam in eum, pro cuius iniuria excommunicatio lata est, quia aufert ei rem suam. Peccat etiam in ecclesiam, quam malo exemplo

plo corrumpit, & cuius societati præponit societateem eorum, qui sunt ut leprosi, imò sicut canes & porci. Peccat etiam in patrem spiritualem, cuius sententiam contẽnit. Peccat etiam in Deum, quem in ministro suo spernit. Luc. 10. Qui uos spernit, me spernit. Ipse potius amat priuari mensa Dei, id est altari, quàm mensa ex communicati: & potius amat societatem diaboli, q̃ filiorũ Dei. Ideo merito in inferno socius erit diaboli. Quidam ait in Vitis patrum: Qui non uult ecclesię ianuam humiliatus ingredi, necesse habet in ianuam inferni non sponte damnatus intrudi.

¶ De peccato indiscretè præcipientium.

SEQVITVR de peccato indiscretè præcipientium. ¶ Et notandũ est, ꝙ multis modis indiscretè præcipit, uel cum superbè præcipit iuxta illud Ezech. 34. Quod perierat non quæsistis, & cũ austeritate imperabatis eis, & cũ potẽtia. Senec. Remissius imperanti melius paretur. Natura contumax est animus humanus, & in contrariũ atq; arduum nitens, facilius sequtur, quàm ducatur. ¶ Itẽ indiscretè præcipit qui nimia uel nimis grauia præcipit. Matthęi uicesimo tertio: Alligant onera grauia & importabilia, & imponunt in humeros hominum, &c. Actuũ 15. Quid tentatis Deum, iugum imponere super ceruices discipulorum, quod nec nos, neque patres nostri portare potuimus? ¶ Itẽ indiscretè præcipit, qui præcipiendo sensum suum sequitur, sicut illi quibus dominus dicit Matt. 15. Irritum fecistis mãdatũ Dei propter traditiones uestras. & postea: Sine causa colunt me, docentes doctrinas & mãdata hominum. ¶ Idem indiscretè præcipit, qui non beneplacitum Dei, nec utilitatem subditorum: sed ꝓpriam utilitatem præcipiẽdo quęrit. ¶ Et notãdum, quòd prælatus in præcipiendo deberet esse minister Dei, & deferre mandatũ eius ad subditos, & mandãdo deberet Deo seruire in subditis. unde Augustinus in libro de moribus ecclesiæ. ubi ostendit omnem uirtutem esse amorem Dei: dicit quòd iustitia est amor soli amato seruiens, & ideo rectè imperans.

¶ Sex quæ debent prohibere prælatos à multitudine preceptorum.

SEX uero sunt quæ deberent prælatos cohibere à multitudine præceptorum. ¶ Primum est hoc, quòd primis parentibus leguntur duo præcepta fuisse facta, Genesis 2. Ex omni ligno paradisi comedes: de ligno autem scientię boni & mali ne comedas, & alterum eorum transgressi sunt. ¶ Secundum est hoc, quòd nitimur in uetitum semper, cupimusque negatum. Sicut impetus aquæ crescit obice inuento, sic desiderium crescit illis, qui non habent gratiam, propter prohibitionem. De nullo alio fructu

paradisi leguntur primi parentes comedisse, nisi de fructu uetito. Vnde ad Rom. 7. Sine lege peccatum mortuum fuerat. & subditur paulò pòst: Sed cum uenisset mandatum, peccatum reuixit. Itē eiusdem 5. Lex subintrauit, ut abundaret delictum. ¶ Tertiū est hoc, ꝙ prælati potius deberent onera subditorum portare, quàm grauare. unde Bern. loquens prælatis: Quid iugum uestrum super eos aggrauatis, quorum onera potius portare deberetis? & 4. Regum 2. dicit Eliseus ad Eliam: Pater mi, currus Israël & auriga eius. Prælatus debet esse ut auriga, ut subditos regat, & currus ut onera portet. ¶ Quartum est hoc, quòd qui nimis emungit, elicit sanguinē: ut legitur Prouer. 30. Prælati deberent esse ut matres, lac dulcis doctrinę subditis propinādo: sed aliqui hodie pro lacte propinant sanguinem peccati. ¶ Quintum est exemplū Christi dicentis Matthæi 11. Iugum meum suaue est, & onus meum leue. Ipse etiam legem nouam dedit Matth. 5. non imperando, sed dulcedine præmij ad legis attrahendo amorem. Beati, inquit, pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. ¶ Sextum est, ꝙ prēlati adiutores debent esse salutis. Qui autem multa prēcipiunt, potius salutem impediunt. ¶ Et notandum quòd ualde impij sunt tales prēlati. Ipsi enim iugulant filios proprios: quot enim præcepta eis faciunt, tot eis laqueos ponunt. Vnde accidit quòd quē non strangulat unus laqueus, alius strāgulat: & quem non capit diabolus laqueo uno, capit alio. Ipsi occasiones mortis ponunt iuxta filios suos, qui quasi phrenetici sunt, quum deberent eos elongare ab eis. Ex morsu pomi uenerati sunt homines quasi phrenetici, nisi ꝑ gratiam Dei sanati sunt: & ideo noxia appetunt. Tales etiam prælati adeò arctant uiam paradisi, ꝙ quando aliquis uult pedem ponere in uia, ipse ponit extra uiam. Ipsi etiam paruulos unius diei conualescentes à magna infirmitate ita onerant, quasi essent fortes & sani. Paruuli unius diei sunt, qui ad pœnitentiam ueniunt. Ipsi etiā conualescunt à magna infirmitate. Nullus tyrannus tot iniungit sub pęna mortis temporalis, quot ipsi iniungunt sub pœna mortis æternæ.

¶ *Contra nimietatem præceptorum in claustro.*

SPECIALITER uerò reprehensibilis est nimietas præceptorum in claustris. Hoc est unū illorum trium, quę solent religionem destruere. Argumentum habemus de hoc Genesis 2. in prima religione quæ fuit in paradiso terrestri, in qua duo præcepta data fuerant, & contra unum eorum factum est. ¶ Secundum est singularitas, de qua exemplum habemus Esaię. 14. De religione superna, à qua Lucifer hoc peccato

cato eiectus est: Sedebo, inquit, in monte testamenti, &c. Alij ministrabant: iuxta illud: Millia milliũ ministrabant ei. &c. ¶ Tertium est amor temporalium: de quo habemus exemplum Act. 5. de Anania & Saphira, qui de abbatia Petri occasione temporalium perierũt. Sicut claustrales cauent ab alijs occasionibus peccandi, sicut à multiloquio, in quo non deerit peccatum, ut legitur Prou. 10. & à iuramento, ex quo sequitur frequenter periurium: sic deberent cauere à nimietate præceptorum ex qua frequenter sequitur transgressio.

¶ *Contra nimis facilè excommunicantes.*

SEQVITVR de peccato eorum, qui nimis de facili excõicãt. A quo peccato deberent cohibere spãliter ista quatuor. s. excommunicatio, quæ est abscissio membri à corpore ecclesiæ. Vnde omnia alia remedia deberent adhiberi antequam excommunicatio fieret, sicut membro infirmo adhibẽtur primo multa remedia, & si ualere non possunt remedia, rescinditur, ne pars una corrumpatur. ¶ Secundum est nobilitas corporis, à quo per excommunicationem membrum rescinditur. Corpus enim illud corpus Christi est mysticum. s. ecclesia. Si rex Franciæ haberet infirmitatem in membro, non de facili abscinderetur membrum illud. Cum quanta igitur cautela abscindendum est membrum de corpore Christi? Totum corpus ecclesiæ contremiscere deberet, quando unum membrum dẽret inde abscindi: sicut accidit ĩ corpore humano, ꝙ totum corpus contremiscit, si unum membrum sit amputandũ. ¶ Tertium uero hoc est, ꝙ qñ aliquis excommunicatur, ipso gladio quo percutitur, satanæ traditur, sine consilio & auxilio relinquitur, ut prius ostensum est. Nõ debet autem parua causa esse, pro qua mater filium gladio percutit, lupis infernalibus exponit, & infirmum ad mortem sine consilio & auxilio relinquit. ¶ Quartũ uero est hoc, ꝙ frequentius excommunicationem non sequitur utilitas, quam solebat consequi. Excommunicatio. n. ad hoc solebat fieri, ut illi qui excommunicabantur corriperentur, ne populus exemplo eorum corrũperetur: hodie autem contrarium accidit, & frequenter qui excommunicant excommunicationem cõtẽnunt, & ad peccata fræna relaxant. Alij etiam corrumpuntur, quia communicant eis. Vnde remedium uersum est in uenenum. Ideo raro essent faciendæ excommunicationes, præcipuè generales, & raro essent constituendi canones latæ sententiæ.

¶ *De sententia iusta uel iniusta.*

ET notandum quòd ad hoc quòd sententia sit iusta, requiruntur tria, scilicet quòd fiat ex certa causa sufficiente, & zelo iusti-

tiæ,

tiæ, & ordine iuris obseruato. Deficiente uerò aliquo istorum iniusta est, tamen ligat ex quo lata est ab illo iudice, qui hēt super hoc iurisdictionem canonicam. Et reseruanda est ab ecclesia militante. Fallit tamen hoc in duobus casibus. Vnus est, qñ lata est sententia post legitimam appellationem alius est, qñ continet intolerabilē errorem. Inolerabilem errorem intelligo, cùm sic dixit excommunicans: Excommunico te, qa credis in Deum, quia non fornicaris quia obediens ex prælatis tuis, & similia. Excommunicatus uerò iniustè, sustinere debet patienter, & humiliter excommunicationē, & ꝓsentare se excōicatori offerēs canonicam satisfactionē si in aliquo offendit, & sic instāter postulare absolutionem, si sic fecerit, erit ei ad meritum. Vnde Aug. Qui iustus est, & iniustè maledicitur, ꝓmium illi redditur. Itē Aug. Aliud est sella terrena, aliud est tribunal cœleste: ab inferiori accipit sententiam, à superiori coronam.

De peccato uanæ gloriæ.

CAP. XXXIX.

SEquitur de peccato uanæ gloriæ, de quo hoc mō agemus. ¶ Primo ponemus ea quæ possunt ualere ad detestationem huius peccati. Secundo ponemus diuisionem uanæ gloriæ. Tertio uerò remedia contra illud peccatū. Est autem uana gloria ſm Aug. iudicium hominum de aliquo bene opinantium. secundum Tullium uero uana gloria est magni dicti uel facti frequens fama cum laude.

¶ *De his quæ faciunt ad detestationem huius peccati.*

AD detestationē uerò huius peccati possunt ualere uerba sacræ scripturæ, quæ illud dissuadent, ut est illud Prou. 27. Ne glorieris in crastinū: Et illud Hierō. Non quæras gloriam, & nō dolebis cum inglorius fueris. Qui laudem non appetit, contumelias nō sentit. ¶ Scđo uero possunt ualere ad hoc exēpla. Inter quæ præcipuum est exemplum Christi. Exēplum uanæ gloriæ uitandæ dat Christus Matt. 10. ubi duobus cæcis, quibus oculos aperuerat, dixit Videte ne quis sciat. & Matt. 8. dixit leproso curato: Vide nemini dixeris. Et eiusdem 14. ubi miraculo facto de quinque panibus & duobus piscibus, compulit discipulos statim ascendere nauiculā, ne uanam gloriam haberēt de aliquibus quæ audierant de miraculo illo. & Lucę 10. ubi reprehendit discipulos suos, qui gloriabantur de miraculis factis. Videbam, inquit, satanam sicut fulgur de cęlo cadentem. & Ioan. 8. Ego gloriam meam non quæro, &c. Multi ēt antiqui patres fatuos se simulauerunt, ut cauere sibi possent a uana gloria. Vnde cum quidam senex in spelunca sua requiescēs rogaretur multis precibus à quodā seculari sibi ministrante, ut ueniret orationem facturus super filium

lium suum defunctum, & dũ ille iret ad funus, occurrunt ei multi cum lampadibus suis in occursum eius, qa sanctus homo erat, & quum uideret senex, simulauit se stultum, expolians se uestimẽtis mittens ea in flumine, & stans nudus lauabat ea. Secularis autẽ qui ministrabat seni, erubuit, dicens populo: Reuertimini, senex noster perdidit sensum suum: & ueniens ad senem quæsiuit quare hoc fecisset, quia omnes dicerent, Dæmonium habet senex. Cui respondit senex: Et ego uolebam hoc audire. ¶ Tertio potest ualere ad detestationẽ huius peccati uanitas, quæ in ea est. Tantæ autem uanitatis est peccatũ istud, quòd licet omnia, quæ sub sole sunt, uanitas sint, tamen uana gloria quasi uanissima, hoc nomen sibi appropriauit: Potest autem dici uana gloria, & quia ualet nihilum, & quia uadit ad nihilũ. Nihilum ualet, quia nec corpori, nec animæ ualet, imò plurimũ animę nocet. Naturale autem est, ꝙ apprehendens in re apprehensa delectetur, & non econuerso: ut uisus delectatur in uiridi colore, & non color uiridis delectatur ex eo ꝙ uidetur: sic uidetur ꝙ aliquis non debeat delectari ex eo quòd creditur talis uel talis, sed potius illi qui uident eum bonũ, debent in eo delectari. Præterea quæ utilitas est chimæræ, ex eo quòd est in opinione hominũ? Vel montibus aureis, ex hoc ꝙ finguntur uel imaginantur ex hominibus? Sic nulla utilitas uidetur esse homini ex hoc quòd magnus est in opinione hominũ. Qui autem appetit ꝙ sit magnus uel bonus in opinione hominũ, appetit, ut ur̃, ꝙ habeat tale esse, quale habet chimæra. Ad nihilum etiam uadit uana gloria. Citò enim fit ignominia superbi gloria, ut dicit Sene. Sicut potest apparere in domino Iesu Christo, qui in tanta gloria in Ramis palmarum in Ierusalem susceptus est, & pòst ab eodem populo in eodem loco, & in eodem tẽpore paucissimis diebus interpositis, crucifixus est. unde dicit Bernar. Vbi prius dictũ fuerat ei: Benedictus qui uenit in nomine domini dictum est postea: Tolle, tolle, crucifige eum: & qui prius uocatus fuerat Rex Israël, postea audiuit: Non habemus regem, nisi Cæsarem. Et cui prius uestimẽta prosternebantur aliena, suis postea spoliatus est. ¶ Quarto potest ualere ad detestationẽ huius peccati fatuitas magna: quæ est in ea: quã fatuitatẽ insinuat dñs Matth. 25. ubi per fatuas uirgines amatores uanæ gloriæ intelliguntur.

¶ *De octo uanitatibus quæ sunt in uane gloriosis.*

ET possunt octo fatuitates assignari quæ inueniuntur in eo qui amat uanam gloriam. ¶ Prima est, quòd ipse permittit sibi illudi uilius, quàm illuderetur alicui cæco. Dicit enim diabolus ei: Aperi os tuum, & ego implebo

bo illud, & imponit ei diabolus, quum os desiderii aperuerit, uanam gloriam, quæ nihil est, iuxta illud uerbum domini Ioan.8. Si ego gloriam meam quæro, gloria mea nihil est. & fatuus credit os desiderii sui posse impleri. ¶ Secūda fatuitas est, quòd uanam gloriam quæ est ad instar puncti, gloriæ æternæ præponit. unde Gregorius: Stultum est inde transitoria quærere, unde æterna possumus habere. ¶ Tertia fatuitas est, quòd ipse ponit thesaurum suū in arca sine claue & sine sera, quū possit eam ponere in arca securissima, scilicet in arca conscientiæ. Bernard. Fidelissimus timet custos, non tutum arbitratur labijs hominum committere gloriam suam, arcæ sine claue & sine sera, nullæque omnino clausuræ nocere uolenti Non tutum planè, sed stultum est ibi thesaurum tuū recondere, ubi non ualeas resumere cum uolueris. Si ponis in os meum, non in tua, sed in mea potestate, cùm utique pro meo libitu uel te laudare possim, uel derogare tibi. Sanum uas & inconcussum est conscientia, & seruādis secretis idoneum, nullis patens insidiis, nulli uiolentiæ cedens, nullo quippe oculo uel manui accessibilis, excepto duntaxat spiritui, qui scrutatur etiam profunda Dei: quicquid ibi reposuero, securus sum, quia non perdam, seruabit uiuo, defuncto restituet. Nam quocunque uado, ipsa mecum iter facit, secum ferens depositū quod seruādum acceperat: uiuo adest, mortuum sequitur ubique gloria, uel cōfusio inseparabilis pro qualitate depositi. ¶ Quarta fatuitas est, quòd pretio illo quo potest emere regnum æternum, emit infernale patibulū. ¶ Quinta fatuitas est, quòd ipsa non curat qualis sit, sed qualis dicatur. Chrysostom. Hypocrita, ut quid non uis esse laudabilis, qui uis ut lauderis? quòd si formosum est apparere, formosius est esse. ¶ Sexta fatuitas est, quòd ipse carè emit quod nihil scit ualere, scilicet quòd homines ferunt bonum testimonium, illud à Deo, qui est eius iudex, non recipi. Bernar. Vt quid alieno uel meipsius testimonio contentus sum, cuius nec uituperio reprobus, nec laude dignus inueniar? si ante tribunal uestrum iudicandus astarem, merito de laude uestra gloriarer: nunc autem cum solius Christi iudicio sim præsentandus, quantæ insaniæ est mei uel alterius iudicio gloriari? sicut dicitur 1. Ioannis.5. Tres sunt qui dant testimoniū in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & horum testimonio stabitur in omnibus. ¶ Septima fatuitas est, ꝙ ipsi uolunt se regere secundum uerba eorū quos sciunt fatuos esse, scilicet histrionum & aliarum uilium personarū. ¶ Octaua fatuitas est, ꝙ amator uanæ gloriæ rē istā amat,

quam melius posset habere si nō amaret: quia secundum uerbum philosophi, hoc solū habet uana gloria, quod se appetentes fugit, & se fugientes appetit.

¶ *Quomodo hoc peccatum sit contumeliosum Deo, & nociuum proprio subiecto.*

QVINTO potest ualere ad detestationē huius uitii, si ostēdatur quàm cōtumeliosum sit illud peccatum Deo, & quàm nociuū homini. Amator enim uanæ gloriæ contempto Deo, creaturam deificat, & se facit principium, dū de operibus factis gloriatur, quasi à se ea habuerit: & proximum suum finem constituit, dum omnia opera sua facit ut uideatur ab hominibus: & sic idololatrat, cum creaturam alpha & ω constituat. Ioan. 5. Quomodo potestis in Deo credere, qui gloriā ab inuicē quæritis. & gloriam quæ à Deo solo est, non uultis? Amator uanæ gloriæ de ribaldo uno iudicē suū facit, & gloriam quæ ab eo est, glorię Dei pręponit: quod nō est sine magna contumelia Dei. Amator etiam uanæ gloriæ ipsum puluerem uanæ gloriæ Deo præponit. Nocet autem hoc peccatum homini, quia aufert ei bona temporalia & spiritualia. De temporalibus autem patet, quum quotidie multi expēdant sua propter uanam gloriam: quandoque etiam corpora sua propter hoc exponunt morti in bellis. Spiritualia etiam bona aufert. Licet enim amator uanæ gloriæ habeat similitudinem bonorum, tamen non habet uera bona. Sapiens: Apud sapientes sunt honesta, apud uerò uulgus simulachra rerum honestarum. Quidam senex in Vitis patrum: Sicut fieri nō potest ut herba simul nascatur & semen, ita impossibile est ut laudē, & gloriam secularium habentes simul & fructum habeamus cœlestem. Bonum etiam in mala cōuertit & in seruitute magna hominē ponit. Est enim seruus amator uanæ gloriæ omnium illorū quorū iudicia timet, secundū illud Apostoli. 1. Cor. 4. Qui me iudicat, Dominus est. In potestate etiam est histrionū. Fingunt enim eum talem, qualem uolunt: quandoque enim adnihilant eum, quādoque magnificant: seruus etiam est eorundem, ita ut det eis censum: ueteres uestes super se, & redimat se ab eis. Membra etiam Dei, id est, pauperes, spoliat ut tales qui sunt membra diaboli, induat. Ponit etiam hoc peccatum hominem in magna instabilitate. Bernard. Qui conscientias suas in alienis linguis posuerunt, modo parui, modo magni, modo nulli uidentur, prout linguis hominum eos laudare uel uituperare placuerit. Ipsi iuxta uerbum Psalm. Ascendunt usque ad cœlum, & descendunt usque ad abyssos Ipsi decidunt frequenter à cogitationibus suis, & frequenter faciunt talem saltum ad qualem uoluerūt

Iudæi cogere Christum. Lucæ 4. Ipsi sunt quasi galli in turribus ecclesiarum positi, & ad omnem uẽtum mouentur. Ecclesiast. 5. Non te uentiles in omnem uentum. Ipsi sunt arundo uento agitata. Ipsi sunt paleæ: iuxta illud Iob 21. Erunt sicut paleæ ante faciem uẽti. Et Augustin. Adhibe oris iudicium, & scies quid palea, quid granum. Istud uitium magnas uires habet. Augustin. Quas uires nocẽdi habet uana gloria, non sentit, nisi qui bellũ ei indixerit. Quod etsi cuiquam facile est laudem nõ appetere cum negatur, difficile est tamen ea non delectari, dum offertur. Gregor. Aliquãtulum facile est humanam laudem non appetere, difficillimũ oblatam respuere. Vana gloria illos uincit qui cætera uitia uincũt. Hierony. Difficilius arrogantia caremus, quàm auro, uel argẽto, & gẽmis. Interdum enim his abiectis gloriosis tumemus sordibus. Augustin. Sunt qui de contemptu inanis gloriæ uanius gloriãtur. Amator enim uanæ gloriæ maledictus est. Maledictus enim est, qui partem suam facit deteriorem, quod facit, cum uanam gloriam præ cæteris rebus eligit. Vana gloria est deterior cæteris possessionibus. Et quia breuior, unde Iob 20. Gaudium hypocritæ ad instar puncti. & quia multos dominos habet homo de possessione illa. Vnde ab uno aufertur, quum alijs cõceditur: & ideo nunquam pacificè possidetur. Quando enim quis ab uno laudatur, ipse uituperatur à multis. Præterea nihil prodest ista possessio, & ultra modum constat: nec solum perditur, imo etiam perdit possessorem suum. Osee 4. Gloriã eorum in ignominiam cõuertam. Et Apocal. 18. Quantum glorificauit se & in delicijs, fuit tantum date ei tormẽtum & luctum. Hoc uitium post alia remanet. Vnde in libro Prosperi: Quum omnia uitia superauerit homo, manet periculum, ne mens bene sibi conscia potius in se, quàm in domino glorietur. Vitium illud inuadit res sacras, quum alia uitia eas fugiant. Committitur etiam hoc peccatũ in ecclesia in seruitio diuino, & meliores in ecclesia nititur maculare, scilicet religiosos: succumbere etiam facit uiros religiosos spirituales in bello spirituali, sicut humilitas facit triumphare. Sicut enim Dominus uirtutem tribuit ei, qui de uictoria damnat gloriam: sic uires non subministrat ei, qui furatur ei gloriam.

¶ *De diuersis, quibus uana gloria comparatur.*

VLTIMO possunt ualere ad detestationem huius peccati figuræ, quibus hoc peccatum figuratur in sacra scriptura. Notandum ergo ꝙ uana gloria quandoque puluis uocatur. Hic est puluis qui adhæsit pedibus discipulorum, ut legitur Matth. 10. Ideo

autem

autem puluis uocatur, ut ostendatur, ꝙ sicuti puluis minima pars terræ est: sic uana gloria minimū est inter temporalia bona. Et sicut puluis oculum corporis incidens grauat uel cæcat: sic uana gloria oculum intentionis. Vocatur etiam uana gloria uentus, ut insinuetur fatuos esse, qui eā esuriunt, uentus enim hominem inflando ei nocet, potius quam ꝓsit Osee 12. Ephraim pascit uentum. Ierem. 22. Omnes pastores eius pascet uentus. Ventus iste uidetur esse lenis, tamen transfert montes à regno Dei, ad regnum diaboli: uiros scilicet spirituales, qui dicuntur montes. Vnde, Leuaui oculos meos in montes. Ventus iste magna naues submergit in mari huius mundi. Ventus iste ualde timendus est. Ducit enim in infernum, quasi imperceptibiliter eos qui uidentur ire in paradisum. Vana gloria etiam uocatur oleum, Matt. 25. ubi dicitur: Quinq; fatue acceptis lampadibus non sumpserunt oleum secū. In suauitate enim similis est oleo: in ueritate autem gladius est insensibiliter hominem occidens. uocatur etiam flos, in hoc ꝙ citò arescit. Esa. 28. Erit flos decidens gloriæ exultationis. Vocatur etiā uipera. Actuum 28. ubi legitur, ꝙ uipera manui Pauli adhæsit: ut ostendatur, quòd sicut uipera si manui adhæserit, citò excutitur: sic uana gloria si se immisceat bono operi, citò excutienda est. ¶Figuratur etiam uana gloria per uxorem, quam dominus ipse sibi solam retinuerat: ut legitur Gen. 39. ut ostendatur, ꝙ Dominus de operibus nostris uult gloriam habere, sed utilitatem eorum nobis relinquit. Qui autem patrem Dei sibi usurpat, scilicet gloriam, meritò partem suam amittet, scilicet utilitatem uel mercedem æternā. ¶Figuratur etiā uana gloria Matthæi 14. per saltatricem, quæ caput Ioannis fecit amputari. Vnde posset multum timere ille, qui hanc saltatricem uidet ante se, ꝑcipuè si cogitet quot millibus hominum caput amputari fecit, nō caput asininū, neq; caput sui corporis, sed caput nobilissimum, qđ est Christus, amputat. Ideo specialiter timendum est uitium istud, quia insidiatur oculo spirituali, s. intentioni: qui oculus si nequam fuerit, totum corpus cęcum erit, id est, tota congeries operum. Matth. 6.

¶ *De diuisione uanæ gloriæ.*

SEQVITVR de diuisione uanæ gloriæ. Notandum ergo quòd gloria primo diuiditur in uanam & ueram gloriam. Vera uero diuiditur in ueram simpliciter, & ueriorem, & uerissimam. Vero gloria est simpliciter bonum testimonium conscientiæ, quando scilicet aliquis nullius peccati conscius sibi est. Vnde apostolus 2. ad Corinth. Gloria nostra hæc est, testimonium consciētiæ nostrę. Verior uero gloria est,

quando dulcedo Spiritus sancti manifestè sentitur: quando scilicet Spiritus sanctus dat testimonium spiritui nostro ꝙ filij Dei sumus. Verissima est gloria æterna. ¶ Vana uero gloria diuiditur in gloriam diabolicam & humanam. ¶ Diabolica est, quando aliquis gloriatur de malitia. Vnde Dauid: Quid gloriaris in malitia, &c. Poëta: Gloria peccati nulla petenda sui est. ¶ Humana uerò diuiditur in carnalem & spiritualem. Carnalis est gloria mundanorum, quæ est in decore uestium, & huiusmodi. Spiritualis uerò est, ut gloria hypocritarum.

¶ *De his quæ ualent ad detestationem gloriæ carnalis.*

NOTANDVM uerò est, ꝙ carnalis gloria comparatur lumini quod de nocte uidetur, in die uerò non: sicut quidam uermes, qui dicuntur noctilucæ, & squamæ pisciũ, & ligna putrida: sic apparent diuites huius seculi, nunc lucidi & clari, dùm nox est est ignorantiæ & culpæ: in futuro uero tenebrosi erunt, quando erit dies domini magnus, scilicet in die iudicij. Comparatur etiam gloria illa hirundini, quæ auis picturata est, & uelociter uolat. Velociter enim transit mundi huius gloria, & depicta esse uidetur. Vnde Topiæ 2. dicitur quòd de nido hirundinum calida stercora ceciderunt, quæ Tobiam excæcauerunt. Quod uerbum expositum est in tractatu de Auaritia in Apostolo, in quo auaritia diuersis infirmitatibus comparatur. ¶ Gloria etiam carnalis est uelut puluis calens oculos hominũ excæcans. Est etiam flós, qui à pueris huius mundi, uel potius à puerilibus colligitur. De hoc flore legitur Ierem. 48. Date flores Moab: quia florens egredietur, &c. & Esa. 40. Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri. Gloria ista uerè inspiciẽti ignominia est. Vnde 1. Machabæo. 2. Gloria hominis, stercus & uermis: hodie extollitur, & cras non inuenietur. Gloria peccatoris est caro eius, ꝗ est stercus, id est, saccus stercorũ: & uermis, id est, esca uermium: licet uana gloria ab omnibus hominibus sit timenda, præcipuè tamen claustralibus contemnenda est. Hieronymus: Prima uirtus monachi est, iudicia hominũ contemnere. Non solum nõ deberet lætari uel gloriari claustralis cum laudatur, imò deberet turbari. Vnde beata Virgo cum dixisset eam angelus gratia plenam, & benedictam in mulieribus, turbata est in eis sermone.

¶ *De octo remedijs cõtra uanã gloriã*

SEQVITVR de remedijs contra hoc peccatũ, & octo sunt remedia contra ipsum. ¶ Primum est absconsio Vnde Esa. 32. Erit uir sicut qui absconditur à uento, & celat se à tempestate. Et in Vitis patrũ: Sicut thesaurus manifestus citò minuitur, ita uirtus quælibet deperit publicata. Nam

sicut

sicut cera à facie ignis soluitur, ita & anima per laudem dissoluta, ab intẽtione sua perit. Hoc remedium figuratũ est Exod. 4. in manu Moysi quæ leprosa erat, & cũ missa esset in sinum eius, facta est sana. Gregorius: Ille debet publicare bonum quod agit, qui perfecta humilitate fundatur, & nulla elatione cõtingitur. ¶ Secundum remedium est demissio: scilicet ut homo descendat ad propriam infirmitatem. Sicut faciunt equitantes quando nimius uentus flat, & transeunt per pontem, qui descendunt ne uentus eis noceat: sic qui laudatur, recurrere debet ad infirmitatem suam, & uidebit se falso laudari: & sic potius erubescat, quàm glorietur. Boetius: Qui falsò prædicantur, necesse est, ut suis laudibus erubescant. In Vitis patrum, quidam frater requisiuit Abbatem Peremenem, si melius esset remotus, quàm cum aliis manere. Respondit Abbas: Homo si seipsum reprehendat, ubique potest consistere: si autem se magnificat nusquam stat. ¶ Tertium remedium est, consideratio ignis infernalis, uel purgatorii. Hoc remedium insinuatur nobis Actuum 28. ubi Paulus uiperam manui adhærentem excussit in ignem: quod spiritualiter fit, quando consideratione pœnæ qua uana gloria punietur, homo uanam gloriam à se abiicit. ¶ Quartũ remediũ est, consideratio gloriæ æternæ: quia secundum Grego. uilescunt temporalia, dum considerantur æterna. Et spiritualiter uilescit uana gloria, si consideretur gloria uera. ¶ Quintum remedium est, consideratio uilitatis uanæ gloriæ: quod patet ex hoc quòd uenalis est. quod notatur Matth. 25. ubi dicitur: Ne forte non sufficiat nobis & uobis, ite potius ad uendentes, &c. Testimonium uenale repellendum est. Apparet etiam uilitas uanæ gloriæ ex uilitate ꝑsonarum, apud quas habetur. A uilibus etiam personis quomodo potest quis habere gloriam, nisi uilem? Præterea odiunt bonum, & diligunt malum. Et propter hoc testimonium eorum repellendum est, & de bono, & de malo. De altero ratione amoris, de reliquo ratione odii. Amor autem uel odium ueritatis nescit iudicium, secundum Bernard. ¶ Sextum remedium est, consideratio magnæ infidelitatis quæ est in hoc peccato. Valde enim infidelis est, qui Deo aufert partem suam quam in bonis suis sibi retinuit. Bene deberet homini sufficere pars illa quam dominus ei cõcessit, cum domini sint omnia. Exemplum fidelitatis habemus 2. Regum 12. de Ioab principe militiæ, qui sic scripsit ad Dauid: Dimicaui aduersum Rabbath, & capienda est urbs aquarũ. Nunc congrega reliquam partem populi, & obside ciuitatem, & cape eam, ne cum à me uastata fuerit

urbs, nomini meo adſcribatur uictoria. Bernar. Re uera fidelis famulus es, ſi de multa gloria domini tui, etſi non exeunte ex te, tamen tranſeunte per te, nil in manibus tuis adhærere contingat. Si quis ſuper pauca fidelis inueniretur, ipſe ſuper multa bona domini ſui cõſtitueretur. Gloria uel laus quædã probatio hominũ eſt, utrum Deo ſint fideles uel infideles. unde Prouerbiorum 27. Quomodo probatur in conflatorio aurum, & in fornace argentũ: ſic probatur homo ore laudantis. ¶ Septimum remedium eſt, quòd quando offertur homini gloria, ipſe offerat eam regi gloriæ, cuius eſt, dicens: Non nobis Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam. Et illud, Gloria in excelſis Deo. Si quis ita aſſueuerit, uana gloria non tantam uim habebit contra eum, quantam uim habebat prius. ¶ Octauum remediũ eſt, ꝙ homo opus illud, cui uana gloria, adhæret, dimittat, cogitãs illud opus eſſe amiſſum, & potius de illo eſſe flendum quàm gloriãdum, quod remedium figuratũ eſt Gen. 39. in hoc, quòd Ioſeph reliquit pallium, cui domina ſua adhæſerat.

De Hyprocriſi. CAP. XI.

Dicto de peccato uanæ gloriæ, dicendum eſt de hypocriſi, quia hoc peccatũ procedit propter hoc, ꝙ aliquis amat uanam gloriam, & in ſe ſimulat ſanctitatem. Agemus autẽ hoc modo de peccato iſto. Primo ponemus ea quæ faciũt ad deteſtationẽ huius peccati. Secundo aſſignabimus diuerſas ſpecies hypocriſis.

¶ *De octo quæ faciunt ad deteſtationem hypocriſis.*

NOTANDVM ergo ꝙ octo ſunt quæ poſſunt ualere ad deteſtationẽ huius peccati. ¶ Primo uerba ſacræ ſcripturæ, quę illud diſſuadent: ut eſt illud Eccle. 1. Ne fueris hypocrita in conſpectu hominum, & illud Deute. 22. Non indueris ueſte quæ ex lana linoque contexta eſt. Per linum quod ſubtilius eſt, cogitationes intus ſubintelliguntur. Per lanã quæ alba eſt, opera exterus lucẽtia. Vnde in hypocrita ſub lanæ groſſitie linũ latet: qa ſub puritatis imagine deprehendi calliditas nõ ualet: & ob hoc clauſtrales nõ lineis induũtur ad carnẽ. Hæc diſſuadetur Matth. 6. ubi ſic legitur: Cũ facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt. Et pòſt: Cũ oratis, non eritis ſicut hypocritæ triſtes. ¶ Secũdo põt ualere ad deteſtationẽ huius peccati, ſi hypocrita diuerſis generibus rerum comparetur.

¶ *Quibus rebus aſſimilatur hypocrita.*

NOTANDVM quòd hypocrita eſt ſimia diaboli, nolens imitari filios Dei. Quod filii Dei faciunt ad ſui decorem, ipſe facit ad ſui iugulationem: ſicut refertur de quadam ſimia, quæ cum uidiſſet quomodo quidam raſor

raſi ſſet

rasisset, postea uoluit imitari eũ, & iugulauit se. Ipse ẽt similis est sterquilinio niue cooperto, qđ est exterius candidum, interius fœtidum. Ipse etiam est ut sepulchrum exterius dealbatum, intus uero plenum ossibus mortuorũ, ut legitur Matthei 23. Item similis est uasi exterius mundo, interius sordido. Item est ut cygnus extra candidus, intus habẽs carnes nigras. Item similis est struthioni, quæ similes pennas habet accipitri, ut dicitur Iob 39. Struthionis penna similis est pennæ herodij & accipitris. Quando derelinquit oua sua in terra hypocrita, derelinquit in terra oua sua, dum de operibus suis solam mercedem terrenam quærit. Vnde peccatum hypocrisis prohibetur Leu. 11. ubi prohibemur comedere cygnum & struthionem i. assimilari eis Item hypocrita est lupus pelle ouina indutus. Vnde Matt. 5. Attendite à falsis prophetis, qui ueniunt ad uos in uestimẽtis ouium: intrinsecus autem sũt lupi rapaces. Est etiam angelus tenebrarum transfigurans se in angelum lucis, & dæmoniũ meridianũ, & latro qui à sinistris cũ dño pependit, & martyr diaboli: & sicut uiri sancti dicũt domino, Qm̃ propter te tota die mortificamur: sic possunt dicere ei hypocritæ. Quoniam cõtra te mortificamur tota die. Hypocrita est Simõ Cyrenæus, crucem ferens alienam. unde Bern. Fructum faciunt, sed non suum. Hypocritæ autem aliq̃ cum Simone Cyrenæo crucem ferunt, non suam, sed alienam. q̃a amore gloriæ, quod non amant, facere compelluntur. Hypocrita etiam est arundo uento agitata: iuxta illud Matt. 11. Quid existis uidere in desertum? arundinem uento agitatã? ¶ Hypocrita ad modum arundinis non habens radicem intentionis fixam in solido. i. in æternis, lanuginem. habet pro fructu. Sap. 5. Spes impij quasi lanugo. Lanugo hæc uana gloria ẽ, quam hypocrita totis uiribus amplectitur. Sapiens: Virtutis fructũ sapiens in conscientia, stultus aũt in gloria ponit. Intus uacuus est, extrà lucet, omni uento tentationis agitatur. Manum innitentis sibi perforat, quia homines in eo confidentes decipit. Hypocrita est uulpes animal, scilicet fœtidum & dolosum, cuius pellis præualet carni. Vnde Ezech. 13. Quasi uulpes in deserto prophetæ tui Israel. Hypocrita etiam similis est Sichem, qui circuncidit se, ut Dinam in uxorem hẽret: non tamẽ circuncisio illa seruauit eũ a gladio Simeonis & Leu. Sic quidam ab aliquibus malis abstinet, ut ecclesias habeant. Non tamen propter hoc gladius uerbi diuini dẽt eis parcere, ubi homo uidet quod prodesse possit, cum constet omnia mala esse quæ fiunt ambitiosa intentione. Hypocrita se mortuum simulat mũdo, cum in ueritate uiuus sit, donec habeat

unam magnam prælationem, in qua deliciis uacet, & tunc uerè p1 tre ꝙ uiuus est. Sicut fabulose dicitur de uulpe quę mortuā se simulauit, donec posita fuit super quadrigam in qua erant aleca, & tūc comedens aleca se uiuam ostendit. Ipsi etiā sunt mercatores pellium anguillarum, dum exteriorem conuersationem hominibus uendunt. ¶ Tertio potest ualere ad detestationem huius peccati pœna quam scriptura eis minatur. Et est una pœna quòd non uidebunt Dominum nisi cōuertātur. Iob 13. Non ueniet in conspectu eius omnis hypocrita. Nec mirū, cū Deus non sit ante faciem hypocritæ. Omnia enim opera sua facit ut uideātur ab hominibus. Hoc est unum quod multum placet Deo, quòd homo cor suum semper habeat ad Deū. Vnde sup illud Psal. Firmabo super te oculos meos. dicit glos. in ꝑsona Dei: Non auferam oculos meos à te, quia tu semper leuas oculos tuos ad me. Alia pœna est uilificatio magna, quæ sequitur hoc peccatum, & in futuro, & sæpe in præsenti. Iob 20. Si ascenderit usque ad cœlos superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur. Quarto potest ualere ad detestationē huius peccati hoc, ꝙ hypocritæ uix conuertuntur. Cuius rei triplex ratio pōt assignari. ¶ Prima est, q̄a hypocrita ueniā uix petit à Deo. unde super illud Iob 36. Non clamabunt cum uincti fuerint: dicit Greg. Vincti nō clamabunt, quia humanæ laudis auiditate superati sanctos se esse, miseri ēt cum in peccatis moriuntur putant. ¶ Secunda est, quia Spiritussanctus fugit eos, sine quo conuerti nō possunt. Sapient. 1. Spiritussanctus disciplinæ effugiet fictum. id est, hypocritam, qui fingit se Dei amicum, cum sit inimicus. ¶ Tertia est, quia diabolus nescitur esse in eis: & ideo non inquietatur ibi, & ideo dormit ibi diu. Iob 40. Sub umbra dormit in secreto calami. ¶ Quarta etiam ratio potest assignari, ꝙ hypocritæ defendunt se cùm arguuntur. unde Iudicum 1. dicitur: Fuit dominus cum Iuda, & montana possedit, nec potuit delere habitatores uallis, quia falcatis curribus abundabant. Hoc est, in curribus eorū falces quæ erant sibi obuiātia & aduersantia secabant. Habitatores uallis sunt hypocritæ, q̄ reprehensores suos conuiciis scindunt. Propter quod scirpo cōparatur hypocrita, Iob 8. Nunquid uirescere potest scirpus absque humore? aut crescere carectum sine aqua? Gloss. Scirpus est iuncus uacuus, carectum manum lædit. sic hypocrita gratia uacuus est, & correctionē non recipit, sed ad dilaniandam uitam prorumpit: tanquam exprobratio alterius criminis, ab stersio sit ꝓprii. ¶ Quinto, potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quàm nociuum sit homini.

mini. Ad quod ſignandum fermẽto comparatur, Lucæ 12. ubi legitur: Attendite à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis. Modicum enim fermenti, iuxta uerbum Apoſtoli, totam maſſam corrumpit. ſic peccatum iſtud hominis opera falſificat. unde opera hypocritæ ſunt uelut falſa moneta extrà deaurata. Sunt etiam uelut poma arborum, quæ inueniũtur in arboribus quæ ſunt circa mare mortuum, quæ uſq; ad maturitatẽ ſunt uiridia: matura ſi incidas, fauillas intus inuenies. Videntur enim opera illorum meritoria eſſe: ſed in futuro erunt materia ignis infernalis. Hoc peccatũ imperceptibiliter hominem occidit. Vnde hypocritę uidentur uiuere uita animæ, cum mortui ſint. Vnde Apocalyp. 3. Scio opera tua, quia nomen habes, ꝙ uiuas, & mortuus es. ¶Sexto poteſt ualere ad deteſtationem huius peccati, ſi oſtendatur magna fatuitas hypocritarum, qui carne & ſanguine ſuo oculos hominum paſcunt. Exterminant.n. facies ſuas, ut appareant hominibus ieiunantes: ut legitur Matth. 6. Ipſi enim quotidianis cruciatibus mercãtur cruciatum æternum. Ipſi etiam aliis operantur. Opera.n. illorum, aliis per bonum exemplum proſunt, ſibi uerò nocent, ſimiles candelæ, quę alios illuminat, & ſe conſumit. ¶Septimo, põt ualere ad deteſtationem huius peccati hoc, ꝙ toties dominus in Euangelio hypocritas reprehendit. Matth. 7. Hypocrita eiice primum trabem de oculo tuo. Hypocritæ, bene de uobis prophetauit Eſaias 15. & in multis aliis locis. ¶Octauo uerò poſſunt ualere ad deteſtationẽ huius peccati, octo maledictiones, quas dominus hypocritis facit, Matth. 23. quarum prima eſt, Vhæ uobis Scribę & Phariſęi hypocritę, qui clauditis regnum cœlorum ante homines. Vos.n. non intratis, nec introeuntes ſinitis intrare. ¶Secũda, Vhæ uobis Scribæ & phariſęi hypocritę, q comeditis domos uiduarũ, orationes lõgas orãtes, ꝑp hoc amplius accipietis iudiciũ. ¶Tertia, Vhæ uobis Scribæ & Phariſęi hypocritæ, qui circuitis mare & aridã ut faciatis unum proſelytum: & cũ fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo q̃ uos. ¶Quarta eſt, Vhę uobis Scribę & Phariſæi hypocritę, qui decimatis mẽtam & anethum & cyminum, & reliquiſtis q̃ grauiora ſunt legis, iudicium, miſericordiam, & fidem. ¶Quinta eſt, Vhæ uobis Scribæ & Phariſęi hypocritę, qui mũdatis qđ deforis eſt calicis & paropſidis, intus autẽ pleni eſtis rapina & immũditia. ¶Sexta, Vhę uobis Scribę & Phariſæi hypocritę, quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatus, quę foris apparent hominibus ſpecioſa, intus uero plena ſunt oſſibus mortuorum. ¶Septima, Vhæ uobis Scribę & phariſęi hypocritæ, qui ædificatis ſepul-

chra

ehra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum &c. ¶ Octaua, Vhæ uobis duces cæci, qui dicitis, Quicunque iurauerit per têplum, nihil est, qui autem iurauerit in aurum templi, debitor est, &c.

¶ Quare Dominus in Euangelio ita persequitur hypocritas.

SED cũ hypocritæ uideantur utiles esse ecclesiæ bonum exemplum alijs præbêdo, & hostes ecclesiæ terrendo, sicut formido terret aues in horto, & diabolum incarceratum teneant, ne ad alios possit transire, quæritur quare dominus hypocritas ita persequitur. Præterea, dicit Hieron. super Esa. 9. Prima tabula post naufragium est abscondere peccatum suum, & non publicare. Item minus malus uidetur qui malus est interius tantum, quàm qui malus est interius & exterius. Minus peccare uidetur qui tantum peccat in Deum occultè peccando, quàm ille qui peccat apertè, cum peccet in Deum & in proximum. Ad quod dicendum est, ꝙ hoc habet locum, cum aliqs peccatum suum occultaret bona intẽtione, ne alios corrumperet: sed aliud est ubi peccatum occultat, ut ecclesiam decipiat, & quando sanctitas simulatur. Simulata.n. æquitas non est æquitas, sed duplex iniquitas. Et sicut dicit Hieronymus super Esaiã. Leuius est de duobus malis, apertè peccare, quàm sanctitatem simulare. Cũ autem quare Dominus ita persequitur hypocritas pôt esse hęc. quia ipsi proditores sunt, simulãtes se esse ex parte Dei, sũt ex parte diaboli. Videntur etiam eẽ amici, & sunt inimici: & ideo multũ ecclesiæ Dei nocere possunt. Vnde hæretici per hypocrisim homines decipiunt, & antichristus qui caput erit malorum, homines per hypocrisim decipiet. Sapiẽs: Nullę sunt occultiores insidiæ, q̃ quæ latent in similitudine officij. 1. ad Timotheum 4. Spiritus sanctus manifestè dicit, ꝙ in nouissimis diebus discedent quidam à fide: attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium. Hieron. Simulata æquitas non est æquitas, sed duplex iniquitas.

¶ De tribus speciebus hypocrisis.

SEQVITVR de speciebus hypocrisis. Et pñt distingui tres spẽs ipsius hypocrisis. ¶ Prima est, qñ aliquis coram hominibus simulat se obedire Deo, & in occulto nõ timet offendere Deũ. ¶ Secunda est, qñ in occulto & in aperto bona opera facit: ut sanctus ab hominibus uideatur. Tertia est, qñ aliquis minorem hypocrisim relinquit, ut in maiori & ĩ subtiliori hypocrisi permaneat: ut cum aliqs requisitus an ieiunet dicit, Deos scit: ut dicat, hypocrita nõ est. In prima spẽ bonitas in operibus exterioribus tñ apparet. In secunda uero & in occul

tis

tis & in apertis: sed non in intentione. In tertia uero specie prætẽditur bonitas intentionis. In prima multum occultatur diabolus in secunda magis. In tertia uero maxime.

De octo remedijs contra superbiam.

PARS IIII.

POstquam posuimus ea quæ possunt ualere ad detestationem superbiæ in communi, & posuimus diuisiones pertinentes ad hoc peccatum, & membra psecuti sumus: Vltimo tangemus aliqd de remedijs contra superbiam. Et cã breuitatis ponemus octo. ¶ Remedium primum est, consideratio melioris: Greg. Sicut incentiuum elationis est respectus deterioris: ita cautela humilitatis est consideratio melioris. ¶ Secundum remedium est, cohabitatio humilium. Sicut.n. ille, qui communicauerit superbo, induet superbiam, ut dicitur Ecclef. 13. sic qui communicauerit humili, induet humilitatem. Episcopus Parisiensis Odo, despectiores pauperes semper ante se ponebat in mensa, & alios ex latere. Requisitus est autem quomodo posset hoc tolerare. Respondit, quòd quidam nobilis miles eum hoc docuerat. f. Iob quinto, qui dicit: Visitans speciem tuam non peccabis. ¶ Tertium remedium est, consideratio utilitatis corporis, quæ uilitas præcipuè apparet in conceptione. Tunc enim est sperma uile, & in fine tunc est cibus uermium, in medio autem uitæ est uas stercorũ. Vnde Michææ sexto: Humiliatio tua in medio tui est. Hieronymus: Quomodo superbit q semper secum sentinã portat? Quartum remedium est, exemplũ Christi. Bernardus: Medicina tumoris hominis est humilitas Christi. Erubescat homo esse superbus, qa humilis factus est ipse Deus. intolerabilis est superbia, q miles sedeat super scamnum, cum rex iuxta eum sedeat ad terram. ¶ Quintum remedium est, consideratio uilis seruitutis, in qua homo est, si superbus est: quia ipse seruus est diaboli. Ipse enim est rex super omnes filios superbiæ: ut legitur Iob 41. Sextum remedium est, consideratio illius districti iudicij, quod specialiter erit ad humiliandum superbos. Vbi iudicium durissimum his qui præsũt fiet, ibi Dominus retribuet abundanter facientibus superbiam Esaiæ 2. Dies Domini super omnem superbum & arrogantem. Et Esaiæ 28. Pedibus conculcabitur corona superbiæ. Septimum remedium est, miseria huius mundi. unde Iob 6. Sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum. Spiritum, inquam, superbiæ. Octauum remedium est, consideratio infirmitatis, quæ in nobis est tam ex parte corporis, quam ex parte animæ. Ex parte animæ adeo infirmi sumus, ut nec leui cogitationi possumus resistere, nec uerbum

bum modicum sustinere, quin ab illo deijciamur. Ad modicum ēt flatū suggestionis diabolicæ igne infernali toti succendimur, & cū cta bona quæ fecerimus, amittimus. Ex parte ēt corporis, adeò infirmi sumus, ut nec pulicibus resistere possimus. August. Homo dicit tibi conuicium, & tumes & iratus es: pulicibus resiste, & dormias. Ad distemperantiam ēt febrilis caloris uel ad unū paruum apostema, in cinerem uel puluerē corpus nostrum resoluitur. unde quidam dicit: Ecce repentinæ mo dicęque occasio febris, Dissoluit toto qđcunque paruimus æuo.

TRACTATVS VII. de Inuidia.

De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de his quæ ualere possunt ad detestationem Inuidiæ.

PARS I.

POST peccatum superbiæ dicendum est de Inuidia, quia ipsa est filia superbiæ. De hac hoc ordine dicemus. ¶ Primo ponemus ea quæ possunt ualere ad detestationem huius uitij. ¶ Secundo tangemus aliquid de speciebus eius. ¶ Tertio de remedijs contra hoc uitium. ¶ Inuidia secundum Aug. est dolor felicitatis alienæ.

¶ *De his quæ ualent ad detestationem Inuidiæ.*

AD detestationē uerò huius uitij, Primo facit hoc, ꝙ uitium istud est peccatū in Spiritum sanctum. Peccatum in Spiritum sanctum, ſm unam acceptionem, dicitur peccatum quod est contra bonitatem Dei, quæ Spiritui sancto appropriatur, & sic omne peccatum quod est ex certa malitia, peccatum est in Spiritum sanctū. Quod etiam patet per diuisionē peccati in Spiritum sanctum, qđ diuiditur in peccatum obstinationis & impugnationis. Obstinatus in Spiritum sanctum peccat, quia in bonitatem Dei quæ hominem ad pœnitentiam expectat, qui eū, quamuis eius hostis sit, pascit & uestit, & à dæmonibus defendit q eum iugularent, & ipse sic ingratus bonitati Dei eam impugnat, & à bonitate Dei colligit malitiā, & ex misericordia Dei thesaurizat sibi iram. Impugnatio uerò diuiditur in impugnationem ueritatis agnitæ: quæ est in apostatis, & in impugnationem gratiæ, quę est in inuidis, qui gratiam Dei, quæ est in hominibus, persequūtur & odiunt. Sic ergo manifestū est, ꝙ inuidia est peccatum in Spiritum sanctum, & ideo ualde magnum peccatum. Matt. 12. Qui dixerit contra Spiritum sanctum uerbum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro: id est, uix remittetur. ¶ Secundo facit ad detestationem huius uitij hoc, quòd ipsum est oppositum charitati. Vnde cum charitas sit uirtus excellētissima, inuidia erit pessim

pessimum uitium. Vnde uocatur fera pessima. Genesis trigesimo: Ferra pessima deuorauit filium meum Ioseph. Peior est inuia quam auaritia. Auarus enim etsi nō uult communicare sua, tamen uult quod alij sua communicent. Inuidus autem non uult communicare bona sua, nec uult quod alius ea communicet. Inuidus de ipsa bonitate Dei dolet, quòd ipsa nō est auara hominibus, sibi tamen eam uellet esse largam, & omnibus alijs auaram. Immensitatē diuinæ bonitatis uellet ad se coarctari. Peior etiam est inuidia, quàm ira uel odium: quamuis enim homo iratus, uel odiens alium, uelit malū proximi sui, cùm mala uoluntas ipsius ortum habuerit à malitia proximi qui eum offendit, unde proximus culpabilis est. Sed malitia inuidi, qua uult malum proximi, ortum habet ex propria malitia: scilicet à superbia, quæ uult illum non parificari sibi, & uult malum proximi sui omnino absque culpa eius. ¶ Tertio facit ad detestationem huius uitij, quia hoc uitium purè malum est: quia quando diabolus capit homines alijs uitijs, ipse aliquam delectationem ponit tanquam escam: sed inuidos miseros capit, quia sine esca delectationis. Inuidia enim, dolor est & amaritudo. Vnde mirabiliter cæci sunt, qui dolorem istum præponunt gaudijs æternis, qui dolore & cruciatu quotidiano dolorem æternum merentur, & dolori, quasi esca sit, adhærent, donec perueniant ad dolorem æternum. ¶ Quarto facit ad detestationem huius uitij, quod uitium istud diabolicum est, & diabolo assimilatur. Sapientiæ secundo: Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Imitantur autem eum, qui sunt ex parte illius. Ad literam, diabolus ideo parentes nostros seducere uoluit, quia inuidebat eis regnum cœlorum quod ipse perdiderat. Et propter eandem causam adhuc homines impugnat. Vnde diabolus inuidens parentibus nobis, tentauit eos in forma serpentis. ¶ Quinto uero facit ad detestationem huius uitij, quòd uitium istud uenenatissimum est. Vnde super illud ad Galatas sexto: Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidētes. Ibi glossa Augustini: Sciendum quòd cum per omne uitium antiqui hostis uirus humano cordi infundatur: in zelo inuidiæ tota sua uiscera serpens concutit, & in hac imprimēda quasi pastem uomit. Inuidi sunt quasi dracones. Iob 30. Frater fui draconum, & socius struthionum. Ipsi sunt genimina uiperarum. Lucæ 3. Et Matthæi tertio: Progenies uiperarum, quis demonstrauit uobis fugere à uentura ira? Imò serpentibus peiores uidentur esse. Serpens enim serpentem nō persequitur. Homo uerò inui-

inuidus alios homines persequitur. Inuidus est sicut ciconia, quæ uenenatis animalibus uescitur. Vnde Ouidius describit inuidiã comedentem uipereas carnes. ¶ Sexto facit ad detestationem huius uitij, quòd uitiũ istud magnę potestatis est. Etenim sicut ignis Græcus, qui in aquis gratiarũ accenditur. Ex quo hoc uitium cor alicuius occupauit, iam ipse nullum scelus abhorret. Non parcit nocenti, nec innocenti. Non timet homicidium, imò nec fratricidiũ uel patricidium. Nõ pepercit diabolus primis parentibus nostris, qui innocentes erant, qui mortẽ eorum procuraret. Inuidia excitatus Cain non pepercit Abel fratri suo innocenti, quin ex sola inuidia occideret eum, Genesis tertio. Non pepercerunt filij Iacob fratri suo Ioseph innocenti, quin eum uenderent, quia inuidebant ei, imò uolebant eum occidere, Genesis tricesimotertio. Nolebat etiam parcere Saul Dauid, qui ei ualde utilis erat, quia inuidebat ei. Noluerunt Iudæi parcere Christo, quin eum facerent occidi, sola inuidia excitati, Matthæi uicesimoseptimo: Sciebat enim quòd per inuidiam tradidissent eum. ¶ Septimo facit ad detestationem huius uitij hoc, quòd uitium istud non de facili curatur. Vnde Cyprianus super illud ad Galatas sexto, Non efficiamur inanis gloriæ cupidi &c. loquens de zelo inuidiæ dicit: Zelus iste modum non habet permanens iugiter sine fine, quum alia scelera finiantur: quantòque ille, cui inuidetur, successu meliori profecerit, tanto inuidus in maius incendium liuoris ignibus inardescit. Nec mirum, si curatur uix hoc peccatum, cum sit peccatum in Spiritum sanctum, & cum sit quasi ignis Græcus, qui non de facili extinguitur. Inuidia est quasi rubigo ferro adhærens, quæ uix à ferro recedit. Basilius: Sicut rubigo ferrum, sic inuidia animam in qua nascitur corrumpit. Prouerbiorum 25. Aufert rubiginem de argento. ¶ Octauo facit ad detestationem huius uitij hoc, quòd uitium istud postquam est in aliquo, ita eum occupat, ut etiam exterius se ostẽdat. Vnde Cyprianus loquens de inuido dicit: Huic uultus minax, & toruus aspectus, pallor in facie, in labijs tremor, stridor in dentibus, uerba rabida & effrænata, conuicia & manus ad uiolentiam prompta. Vnde poëta describit inuidiam: Pallor in ore sedet, macies in corpore toto, Nusquam recta acies, liuent rubigine dentes. Pectora felle uirent, lingua est suffusa ueneno. Risus abest omnis, nisi quem fecere dolores. Nec fruitur somno uigilantibus excita curis: Sed uidet ingratos, intabescitque uidendo Successus hominum, carpitque & carpitur unà, Suppliciumq; suum est.

¶Nono

¶ Nono uerò facit ad detestationem huius uitij hoc, quòd uitium istud infelicissimum uitium est, quia excæcatur unde illuminari debuit. Vnde de inuidis legitur Iob 5. Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte sic palpabunt in meridie. ubi dicit Gregorius: mens inuidi cum de alieno bono affligitur, de radio lucis obscuratur. Et subditur: Diues boni operis proximo lucet exterius: sed quasi cæci nati palpant inuidi, quia liuore cæci aliqua quæ reprehendant inuenire sata gunt. Ipsi sunt ut noctuæ lucem bonorum operum odientes, & tenebras malorum operum amantes. Bona opera proximi sunt uelut candelæ lucem boni exempli præbentes, sed inuidi de ipsis candelis sibi oculos eruũt. Et ipsi sũt sicut Heli, qui non poterat uidere lucernã donec extingueretur, ut legitur 1. Regum 3. Infelicitas etiam inuidorum patet ex hoc, quòd ipsi de profectu aliorum deficiunt, de melioratione deteriorantur. unde Gregorius: Inuidi debent perpendere quantæ sint cæcitatis, qui alieno profectu deficiunt, aliena lætitia contabescunt: quantæ etiam infelicitatis sunt, qui de melioratione proximi deteriorantur. Inuidus infelix fit de felicitate aliorum, & de pinguedine aliorum macrescit. unde: Inuidus alterius rebus macressit opimis. Inuidi colligunt de uitibus spinas, & de ficubus tribulos. Inuidi etiam ex bonitate Dei deteriores fiunt. Vnde Matthæi 20. dicit dominus inuido: An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Inuidi adeò sunt infelices quòd ipse amittunt etiam, ubi alij lucrantur. Ipsi de sanitate aliorum infirmantur, & de uita moriuntur. Et sicut diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum: ita inuidis omnia cooperantur in malum. Inuidus morietur de bono odore, de quo alij uiuunt: sicut dicitur de Iuda super Ioan. 12. ubi Iudas murmurauit de effusione unguenti. Inuidus profectum aliorum reputat suum defectum. Vnde Iudæi inuidi dicunt, Ioan. 12. Videtis quia nihil proficimus, ecce mundus totus post eum abijt. Inuidis sunt mala ipsa bona. ¶ Decimo facit ad detestationem huius uitij hoc, quòd uitium istud miserorum hominum est. unde Iob 5. Paruulũ occidit inuidia. Omnis inuidus in eo quòd talis, minor est eo cui inuide. Miser est inuidus, & miseria ei placet, unde soli miseriæ parci inuidia. Hier. Difficile est in prosperis inuidia carere, sola miseria inuidia caret. Nobilium personarũ est, liberalitas & communicatio suorum. unde dominus liberalissimus est, & desiderio largiendi sua & communicandi fecit quicquid fecit. Leonem etiam qui est ex animalium, dicit Aristotel. esse animal communicatiuum. Ecõtrario inuidia

igno-

ignobilium & uilium est personarum. ¶ Vndecimo quia inuidia cruciat dominum suum. Est enim sicut uermis in ligno nascens, qui pòst illud unde natus est consumit Hieron. Inuidia est sui primùm mordax. Inuidia primũ infestat. Isido. Inuidus medullitus animo æstuans, à semetipsò liuoris proprii semper exigit pœnas. Socrates: Vtinã inuidi ĩ omnibus ciuitatibus aures uel oculos haberent, ut de omnibus profectibus torquerentur. idem: Quanta sunt felicium hominum gaudia, tanta sunt inuidorũ gemitus: Horatius: Inuidia Siculi non inuenere tyranni maius tormentum.

¶ Duodecimo facit ad detestationem huius uitij, ꝙ ipsa est infirmitas & corruptio maxima. Adeò corruptus est inuidus, ut ei redolentia fœtant, & econuerso, amara sint ei dulcia, & dulcia amara. unde ad in inuidos pertinere uidetur illa maledictio Esaię 5. Vhę qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Hæc corruptio inuidiæ innuitur nobis Prouerb. 14. ubi dicitur, quòd putredo ossium est inuidia. Sicut uestis putrefacta non recipit ablutionem: sic peccatum inuidiæ non de facili abluitur. ¶ Decimotertio facit ad detestationem huius uitij, quia hoc uitium est magnæ peruersitatis. Cum enim omne bonum in commune deductũ pulchrius elucescat, secundum Boetium, & secundum Senecam, nullius rei possessio iucunda sit sine socio: inuidus tamen potius uult carere bono, quàm habere sociũ in eo: potius uult habere socium in miseria, quàm in felicitate. Exemplum de quodam rege, qui concessit cuidam auaro, & cuidam inuido munus quod eligerent, ita tamen ꝙ munus eius qui posterior peteret, duplicaretur: & cũ uterque differret, præcepit rex inuido ut prius peteret: q petijt, ut erueretur sibi unus oculus, uolens ꝙ proximo eruerentur ambo. Noluit petere aliquod bonum, ne proximus eius acciperet duplicatum. ¶ Quartodecimo facit ad detestationem huius uitij hoc, quòd cum alia uitia uni bono tantum opponantur, ut incontinentiæ continentia, inuidia omni bono opponitur. Item cum alia uitia alicui malo opponantur, ut prodigalitas auaritiæ, inuidia nulli malo opponitur. ¶ Decimoquinto facit ad detestationem huius uitij hoc, quòd inuidia ualde periculosa est. Inuidum enim occidunt & bona & mala. Bona eum affligendo, mala uerò dando ei occasionem peccandi. unde ad inuidum pertinere uidetur illud uerbum quod dicit Cain Genesis quarto: Quicunque inuenerit me, occidet me. Videntur enim creaturæ esse contra inuidum. Et merito, quia degenerat

inui-

inuidus à creatore & à creaturis. Creator enim liberalis est, & uult cõmunicare bona sua. Creaturæ etiam adeò cõmunicare uolunt bona sua; ut de hoc certamẽ uideantur habere. Ex hoc enim ꝙ ignis uult speciem suam communicare materiæ aquæ, ex hoc pugna est inter ignem & aquam; Similiter sol uult communicare & lumen, & calorem suum. Augustin. Indicium diuinæ maximæ bonitatis est, quòd quælibet res cogitur dare seipsam. Ab hac liberalitate degenerat inuidus, diuidens se à Deo & creaturis, & socians se diabolo, qui bona omnibus inuidet, & socios uult esse homines suæ miseriæ. Et ideo merito creaturæ persequuntur eum tanquam apostatam. ¶Decimosexto facit ad detestationem huius uitii hoc, quòd inuidia ualde damnosa est suo subiecto. Aufert enim homini societatẽ ecclesiæ, De qua societate dicit Dauid: Particeps ego sum omnium timẽtium te, &c. Bona proximi, quæ inuidi essent si ea diligeret, contra inuidum sunt. Augustin. Pensent inuidi, quantum bonum sit charitas, quæ sine labore nostro aliena bona nostra facit. Inuidia aufert homini proximum. Vnde magister Hugo de sancto Victore: Superbia mihi aufert Deum, Inuidia proximũ, ira meipsum. Inuidia etiam aufert homini sapientiam. unde Sapient. 6. Neq; cum inuidia tabescente iter habebo, quoniam talis homo non erit particeps sapientiæ. Vnde Poëta describens domum inuidi dicit, quòd erat abdita, sole carens. Sol enim iustitiæ lumen sapientiæ abscondit ab inuidis. Inuidi etiam homines ad paupertatem & ignominiam sæpe perueniunt. unde Prouerbio. 28. Vir ꝗ festinat ditari, & aliis ĩuidet, ignorat quòd egestas superueniet ei. Et Ecclesiast. 7. Improperium & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. ¶Decimoseptimo facit ad detestationem huius uitii hoc, ꝙ uitium istud est signum, quo diabolus discipulos suos cognoscit. Vnde sicut dominus dicit Ioan. 13. discipulis suis: In hoc cognoscens omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Sic dicit diabolus discipulis suis: In hoc cognoscent omnes: quia discipuli mei estis, si inuidiam habueritis ad inuicem. ¶Decimooctauo facit ad detestationem inuidiæ hoc, quòd fere omnes inuidi sunt proditores: Prouerbiorum. 23. Ne comedas cum homine inuido, & ne desideres cibos eius: quoniam in similitudinem arioli, & coniectoris, æstimat quod ignorat. Comede & bibe, dicet tibi, & mens eius non est tecum. ¶Decimonono facit ad detestationem huius uitii hoc, quòd frequenter mala morte moriuntur inuidi. Vnde Ecclesiasti. 27. La-

queo peribunt, qui oblectātur cā su iustorum: dolor autem consumet eos antequam moriantur. Laqueo perit, qui improuise perit. Hieronymus: Non memini me uidisse mala morte mortuum, qui liberalem antea duxerat uitā. Ecōtrario sæpe accidit, quòd inuidus mala morte moritur, qui liberalē antè non duxit uitam. ¶ Vicesimo facit ad detestationem huius uitii hoc, quòd inuidi socii sunt diaboli, & in lucro, & in damno. Quando diabolus lucratur, gaudent, quasi lucrum ipsius lucrum suum reputarent. ¶ Quando uero diabolus perdit, dolent, quasi damnum eius damnum suum reputarent. Speciales amici diaboli uidentur esse tales secundum descriptionem amicitiæ, quam ponit Tullius: Habent enim idem uelle & idem nolle cum diabolo. Idem enim uelle & idem nolle, uera amicitia est. Inuidia uermis est, qui arefecit hederam Ionæ. Ionas interpretatur donum columbæ, & significat aliquem hominem gratiosum. Hedera uero prosperitas eius est, quam uermis inuidiæ uult consumere. Quàm citò enim uidet inuidus aliquem prosperari, ipse uellet eius prosperitati aduersari. Inuidia etiam uermis est dissoluens charitatem, siue charam unitatem ecclesiæ, pro qua filius Dei uoluit mori. Inuidia etiam est similis passioni illi, qua percussi sunt Sodomitæ, Gene. 19. quæ dicitur auidentia aurisia uel acrisia. Et facit passio illa, non ut omnino nihil uideatur, sed ut non uideatur illud quod expedit non uidere. Et dicitur acrisia ab a, qđ est sine, & crisis, quod est iudicium. Inuidia uerò econuerso facit ꝙ illud non uideatur, quod expedit uidere. Inuidia enim sic excæcat hominem, quòd ipse non uidet in bono nisi malum. Ecclesiast. 14. Oculus malus ad mala tendit. Specialiter oculus inuidi malus est. Vnde in eodem capite, Nequam est oculus inuidi. Et Matth. 20 An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Inuidus plenus est malitia usque ad oculum.

De speciebus Inuidiæ. PARS II.

POssumus distinguere duas species Inuidiæ, scilicet exultationem in aduersis proximi, & tristitiam in prosperis. Et notandum quòd exultatio inuidi est quasi gaudium phreneticorum, qui de hoc gaudent, unde flendum esset, imò gaudium diabolicum est, quum sit de malo alterius. De hoc gaudio legitur Prouerbio. 17. Qui in ruina lætatur alterius, non erit impunitus. & Iob 31. Si exultaui ad ruinā eius, qui me oderat, & exultaui quod inuenisset eum malum. supple, male mihi accidat. Mirum est, quòd inuidi gaudent de malo, quum enim gaudium debeat esse ex coniunctione conuenientis cum conuenienti, & inuidi natura sunt boni, naturaliter de

bono

bono gaudere deberent: sed hoc accidit ꝙ malitia quodammodo in naturam est conuersa, & ideo de malitia gaudent, quum charitatis sit gaudere cum gaudētibus, & flere cum flentibus, ut legitur ad Roman. 12. Vnde Apostolus 2. ad Corint. 11. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Inuidi etiam peiores sunt porcis. Porci enim porcis qui occiduntur compatiuntur.

De remedijs contra peccatum Inuidiæ. PARS III.

Contra uitium inuidiæ, possunt esse quatuor remedia. ¶ Primum remedium est, ꝙ homo amet bona quæ a multis haberi possunt, ita ꝙ ab unoquoque plene. Greg. Qui faucibus inuidiæ carere desiderat, illam hæreditatem appetat, quam numerus possidentium nō angustat. Idem: Homo uir iustus per hoc, ꝙ ī terris nihil appetit, alienis profectibus inuidere nescit. ¶ Secundum remedium est, meditatio eorum, quæ suadent nobis fraternam dilectionem, quæ sunt quatuor. Primum est, fraternitas naturalis, quæ est inter homines. Omnes enim descenderunt ab uno patre & una matre. Omnes angelos creauit simul, omnes uero uoluit descendere ex uno patre & ex una matre, ad commendationem dilectionis. Secundum est fraternitas spiritualis, quæ est inter Christianos, quia nati ex uno patre Deo, & una matre ecclesia, & eandem hereditatem, s. cœlestem diuisuri sunt: & quanto plures diuident eam, tanto maior portio erit uniuscuiusque eorum. Vix posset pleniter ostendi quantum aliquis habebit gaudiū de gloria unius qui secum eirt saluus. Tertium est, societas spiritualis, quæ est inter fideles. Socij. n. sunt in lucro & in damno. Quartum est, quòd ipsi sunt membra unius corporis, cuius corporis caput est Christus. Ad Ro. 12. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi unum corpus sumus in Christo. Et 1. ad Cor. 12. Si quid patitur unum membrum, compatiūtur cætera membra. ¶ Tertium remedium est, meditatio eorum quæ ualent ad contemptum propriæ excellentiæ. Inuidia enim nascitur ex amore propriæ excellentiæ. Vnde illa quæ dicta sunt intracta de Superbia, contra amorem propriæ excellentiæ, ualent contra inuidiam. ¶ Quartum remedium est, consideratio amaritudinis, quæ inuidiam concomitatur, & damni multiplicitas quod ex ea prouenit ipsa amaritudo est sicut acetum, quo ignis Græcus extinguitur. Solet ignis Græcus cum arena & aceto extingui. Sic inuidia ex consideratione infructuositatis quam habet, & aceto amaritudinis, quæ est cum ea extinguitur. Dānū etiam quod ex ea prouenit, ualet

ad extinctionem eius. Et est unũ dãnum amissio proximi, sicut dictum est prius. Aliud damnũ est, ꝙ postquam inuidus dissolutus é à cæteris membris ecclesiæ, non uiuificatur à Spiritusancto: sicut nec anima uiuificat membrũ, qđ à corpore separatũ est, & humor non ascendit ad ramũ præcisum ab arbore. Præterea sicut inuidus non uult cõicare bona sua proximo: sic non est dignus ꝙ Deus cõmunicet sibi bona sua.

TRACTATVS VIII. de Ira.

De his quæ ualent ad detestationem Iræ, PARS I *quæ habet quinque capitula.*

De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de uerbis Sacræ scripturæ, quæ dissuadent Iram. Et quare Ira sit auferenda à corde. CAP. I.

POST superbiam & inuidiam, dicendum est de ira, quã tã superbia q̃ inuidia frequẽter occasio est iræ. De ira uero tractabimus hoc mõ. ¶ Primo ponemus ea quæ ualent ad detestationẽ iræ. ¶ Scđo ponemus diuersas diuisiones iræ. ¶ Tertio agemus de peccatis, quæ ex ira sequuntur. ¶ Vltimo de remedijs contra iram. Iram uero hic intelligimus appetitum uindictæ. ¶ Ad detestationem uero iræ ualere possunt uerba sacræ scripturæ, quæ nobis dissuadent illam. Gene. 45. Ne irascimini in uia. Vbi insinuatur cã quare fatuum sit irasci. Verbũ est Ioseph ad fratres suos ituros ad patrem. Sic & nos sumus fratres in uia ad patrem nostrum cœlestem tendentes, & iudicem, qui iustitiam nobis plenariè exhibebit. Singulis diebus facimus unã dietam magnam ad iudicem magnum, & ideo debemus esse in pace. Matt. 5. Esto consentiens aduersario tuo, dũ es in uia, ne forte tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouissimum quadrãtem. Item Leu. 19. Nõ quæras ultionem: nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. Et Iob 36. Non te superet ira, ut aliquem opprimas. Quo uerbo insinuatur ꝙ ira hostis sit nos impugnans. ¶ Magis timere dẽmus superari ab ira, q̃ à quocunq; homine. Quicquid.n. potest inferre iniuriator, minus est q̃ mors animæ, cuius causa est ira. Item Eccle. 7. Ne sis uelox ad iram. Et Iacobi 1. Sit omnis homo uelox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. Velox ad iram dicitur quis dupliciter. Vno modo, quia uelox est ad saliendum in ignem iræ. De facili enim irascitur. Alio modo dicitur aliquis uelox ad iram, sicut equus dicitur uelox ad calcaria, & bos ad stimulum,

lum. Multum uelox est ad iram, qui ira stimulatus trāsilit chaos magnum, quod est inter iram & pacem, & inter odium & amorē, quum ista maximè a se distent, contraria enim sunt. Multum uelox est ad iram, qui quasi in puncto transilit à porta paradisi, scilicet à gratia ad portam inferni, scilicet ad peccatum mortale. Peccatum mortale dicitur porta inferni. Matthæi. 16. Portæ inferi non pręualebunt aduersus eam. Quia nihil est inter peccatum mortale & infernum, nisi corpus, quia si anima discedit à corpore, citò est in inferno. Iob. 21. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad infernum descendunt. Bene uelox est ad iram, qui ira stimulatus prius salit quàm attendat quò saliat. Qui in odium cadit, in foueam cadit profundam. Item Ecclesiastic. 12. Aufer iram à corde tuo. Auferenda est ira corde, quia est quasi tempestas, mentem quasi grando destruens: sicut dicit Gregor. Vnde sicut tempestas timetur uineæ: sic ira timenda est cordi. Auferenda est etiam ira à corde, quia est ignis infernalis bona animæ exurens. Prouerbiorum 6. Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut uestimentum eius non ardeat? Ira etiam est de illis serpentibus ignitis nequissimus, de quibus legitur Nume. 21. qui uexauerunt filios Israel in deserto, & hodie homines multos in deserto claustri. Est etiam hostis auferens homini seipsum, sicut superbia aufert homini Deum, & inuidia proximum, sicut dicit magister Hugo de sancto Victore. Auferenda etiam est ira è corde: quia ad modum trabis oculum cordis impedit: unde, Impedit ira animum, ne possit cernere uerum. Vnde cum festucam de oculo corporis festinemus auferre mirum est quomodo trabem iræ non festinamus auferre de oculo cordis. Mirum est etiam quomodo qui trabem iræ habet in oculo, uult alios iudicare & corrigere. unde Matth. 18. Hypocrita, eijce trabem primum de oculo tuo, & tunc uidebis eijcere festucam de oculo fratris tui. Item Ecclesiastic. 10. Omnis iniuriæ proximi ne memineris. Ad Rom. 12. Nolite esse prudentes apud uos metipsos, nulli malum pro malo redentes, uult autem dominus amicos suos perfectæ bonæ bonitatis esse, & perfectæ nobilitatis, ut neque malum, neque rusticitas aliquo modo ex eis exeat. Curiales & nobiles huius mundi parum nobiles sunt, qui nulli malum faciunt, uel rusticitatem, nisi ipse prius eis simile fecerit. Quod constat non perfectæ nobilitatis esse. Cum enim non possit exire de sacco nisi quod in illo est, & rusticitas ex eis exeat, risticitas prius in eis erat. Spinam enim & nō liliū se esse ostendit anima illa, quæ conuitiis à proximo pſi-

cta proximum pungit. Non talis est amicitia Christi. unde Canti. 2, Sicut lilium inter spinas. Item ad Rom. 12. Non uos defendentes charissimi, sed date locum irę. Cum ira ignis sit, ab iracundis debemus nos elongare, si non uolumus ab eis exuri. Item in eodem cap. Noli uinci à malo. A malo uincitur quis, quum malus efficitur, & malitiæ sit subiectus. ¶Secundo ualet ad iræ detestationem hoc, quia multum displicet Deo, placet diabolo, nocet suo subiecto & proximo Ad primum facit illud Ecclesia. 27. Ira & furor utraque execrabilia sunt. Et supplet glos. interlin. in conspectu Dei.

Quod quinque de causis displiceat Ira Deo. CAP. II.

QVinque de causis displicet ira multum Deo. ¶Primo quia hospitium eius turbat. Vnde ad Ephe. 4. Nolite contristare Spiritum sanctum. Greg. Dum ira animum pulsat, Spiritui sancto suam habitationem perturbat, imò quandoque Patrem, & Filium, & Spiritumsanctum de hospitio suo expellit, & diabolum introducit. Sicut in pace factus est locus Dei: sic in ira factus est locus diaboli. ¶Secundo imaginem Dei in templo eius dissipat, & imaginem diaboli ibi ponit. unde super illud Iob 5. Virum stultum interficit iracundia. dicit Grego. Mansuetudo imaginem Dei in nobis seruat, qui semper tranquillus est: sed ira dissipat, quæ multis uirtutibus priuat, quæ dum quietem métis tollit, Spiritus sanctus non requiescit. Quòd autem multum displiceat Deo, quum imago eius in homine dissipatur, ostédi potest, per hoc quod dicit Augu. super Psalm. Domine, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges. Merito, inquit Augu. imaginem ipsorum ad nihilũ rediget Deus in cœlesti ciuitate: quia ipsi in sua terrestri ciuitate imaginem eius ad nihilum redegerunt. Et etiam per hoc ꝙ tantũ peccatum reputaretur, si aliquis imaginem Crucifixi in ecclesia Dei dissiparet, & idolum alicuius dæmonis in loco eius poneret. ¶Tertio displicet ira Deo, quia templa Dei incendit. Psalm. Incéderunt igni sanctuarium tuum. & 1. ad Cor. 3. Nescitis quia templũ Dei estis uos, & spiritus Dei habitat in uobis? Si quis autem templum Dei uiolauerit, disperdet illum Deus. ¶Quarto quia, nullum uitium sic contẽnit Deũ, quàm ira. Hoc uitiũ se erigit apertè contra Deum. Vnde ad hominem iratum uidetur pertinere illud Iob 15. Tetendit aduersus Deum manum suã, & cótra omni potẽtem roboratus est. Cucurrit aduersus eum erecto collo. Homo iratus Deum contumelia afficit, & nititur expuere in faciẽ eius. Iob 30. Faciem meam conspuere non uerentur. ¶Quinto displicet Deo, quia Deo aufert domi-

dominũ suum in homine, & diabolum ibi facit dominari. Homo iracundus quodammodo Deum se facit, dum uindictam usurpat sibi, quam Deus sibi retinuit, dicens: Mihi uindictam, & ergo retribuam, ait dominus, ad Ro. 12. & Deut. 32. Mea est ultio. Vnde in Vitis patrum, cum quidam frater uenisset ad abbatem Philosiũ, & diceret ei, quod uellet se uindicare de quodam fratre, qui dixerat ei contumeliam, incœpit orare Philosius in hunc modum: Deus, iam non est nobis necessarius ut pro nobis sollicitus sis, quia nos ipsi, sicut frater iste dicit, & possumus & uolumus nos uindicare. quod cum audisset frater, pœnituit.

¶ *Quòd quatuor de causis placeat ira diabolo.*

QVATVOR uerò de causis placet ira diabolo. Primo, quia ualde potẽs est ad impugnationẽ hominum, & destructionem boni, quia ira est ignis spiritualis. Vnde sicut ignis naturalis potentior est ad destructionẽ, q̃ alia elementa, sic ira, quæ est ignis spiritualis, &c. Et ideo malitiosi homines, qui multum uolunt destruere terram inimicorũ suorum, igne pugnant. Similiter & dæmones in inferno. Sic ignis iræ potẽs est ad destructionem bonorum. Dominus etiam ignem amoris accendere uoluit in mundo isto, ad destructionem regni diaboli. De igne iræ specialiter potest intelligi illud Ioël. 1. Ignis comedit speciosa deserti. Pulchriorem enim partem mundi magis exurit ignis iste infernalis: scilicet nobiles & diuites. unde Eccle. 28. Secundum ligna syluæ, sic ignis exardescit: & secundum uirtutem hominis, sic iracundia illius erit: & secundum substantiam suam exaltabit iram suam. Ira in exercitu diaboli incendiaria est. Ipsa enim causa est aliorũ incendiariorum. ¶ Secundo placet ira diabolo, quia cæcitatem facit in homine, quæ multum diabolo placet. Sicut enim cœlesti regi minister intelligens acceptus est, Prou. 14. sic diabolo acceptus est minister cęcus. Ipse enim similis est coruo, qui ueniens ad cadauer, primò currit ad oculum. Sic diabolus primò uult hominem excæcare, sciens quod postea poterit eum precipitare in foueam peccati ad uoluntatẽ suam. Exemplum in Vitis patrum dixit quidam senex: Quando operiuntur oculi animalis, tunc circuit ad molendinum: alioquin nõ ambulat in circuitu molæ. Sic diabolus quando cooperuit oculos mẽtis, in omne peccatũ humiliat hominẽ. ¶ Tertio placet ira diabolo, quia per irã multum dominatur diabolus homini. Homo enim iratus non timet facere quodcunque diabolus præcipit sibi, quantuncunque magnũ peccatum sit: non enim parcit uxori, nõ parcit filio quin quãdoque proijciat eũ in ignem. Ipsi Deo & matri eius non parcit,

quin contumelijs eos afficiat. unde ad ipsum specialiter referri pt illud Prou. 18. Expedit magis ursæ occurrere raptis fœtibus, q̃ fatuo confidenti in stultitia sua.

¶Quarto placet ira diabolo, quia hoc peccato non lucratur diabolus unum hominem tantum, sed totam domum, uel uillam, uel patriam. Homo iracundus est, uelut serpens ignem ore uomens, exurẽs eos igne iræ q est iuxta se. Vnde Prou. 15. Vir iracundus prouocat rixas: qui autem patiens est, mitigat suscitatas. Vnde iracundus rixas prouocat: more enim canis alios mordet, & latratu suo alios ad iram prouocat.

¶*Quòd ira multum nocet proximo*

PROXIMO ét multũ nocet ira, quia ferè omnia mala, quæ inferunt homines subijnuicem, procedunt ex ira. Ideo multũ deberet homo sibi cauere ab ira: q̃a nisi hoc fecerit, intolerabilis est hominibus. Prouer. 27. Graue est saxum & onerosa arena: sed ira stulti utroque grauior est. & in eodem capi. Impetum concitati spiritus sustinere quis poterit? Eccl. 22. Super plumbum quid gruabitur? & qđ illi aliud nomen, quàm fatuus? Arenam & salem, & massam ferri facilius est ferre, quàm uirum imprudentem, & fatuum, & impium. Prouerb. 18 Spiritum ad irascendum facilem quis poterit sustinere? Homo iracundus p̃cipue est onerosus amicis suis & familiaribus. Vnde Prouerb. 22. Nolli esse amicus homini iracundo.

¶*Quòd tribus de causis cauenda est amicitia iracundi hominis.*

TRIPLICI ratione non debet homo quærere amicitiam hominis iracũdi. ¶Primo, quia parum durat talis amicitia. Ignis enim iræ comburit in eo uinculum amoris. ¶Secundo quia homines iracundi sunt uelut lignum ignitum, qđ consueuit exurere ea quæ tangit ¶Tertio, quia sunt uelut lignum spinosum, quod pungit amplectentes se: ideo familiari amore complectendi non sunt. Licet aliquis homo amet omnes arbores quas habet, spinosas tamen libenter declinat. Sic licet omnes homines amandi sunt, tamẽ familiaritas iracundorum declinanda est.

¶*Quòd proprio subiecto multum noceat ira.*

IRA etiam proprio subiecto ualde nocet. Et hoc multis modis. ¶Primo, nocet corpori. unde Eccle 30. Zelus & iracundia minuent dies. ¶Secundo. nocet etiã possessionibus. unde Ecc. 20. Obiurgatio & iracundia adnihilabũt substantiã. Homo iracundus pro una alapa amittit quandoq; centum libras. ¶Tertio, nocet ira, & hoc multipliciter. ¶Primo excæcando eum. unde Iob 17. Caligauit ad indignationẽ oculus meus. Et in Psal. Supercecidit ignis, & non uiderunt solem. Ignis iræ nõ

finit

finit uidere solem iustitiæ. Psalm. Turbatus est à furore oculus meus. Et philosophus: Duo sunt maximè contraria consilio, scilicet festinantia & ira. Psal. Turbatus sum &c. ¶ Secundo nocet ira animę, ei omnia bona auferendo, Aufert enim misericordiam. unde Prouer.22. Ira non habet misericordiam, neque irrumpens furor. Cuius causa est: quia ira inquirit uictoriam. Finis enim iræ est uictoria. Aufert etiam homini ira uerã iustitiã. unde Iac.1. Ira enim uiri iustitiam Dei non operatur. Vbi dicit glo. Qui iratus iudicat, et si iustitiam iudicat tamen diuini examinis iustitiam in quã perturbatio non cadit, nõ potest imitari. Sapien.12: Tu autem domina tot uirtutum cum tranquilitate iudicas Et super illud Iob.16. Non te superet ira. dicit glo. Si ira correctionem superat, antè optimit, quàm corrigat: & sub specie zeli iustitiæ, furor est. Zelus iustitiæ quasi ignis ardere debet oleo misericordiæ. Et sicut ignis lampadem destruit, nisi adsit oleum: sic zelus iustitię cor hominis destruit, nisi ad sit oleum misericordiæ. Legitur de Christo Lucæ 20. ꝙ ipse destructionem Ierusalem, quam ex zelo iustitiæ facturus erat, prius fleuerit. ¶ Tertio ira nocet animæ omnia mala introducendo. unde super illud Prouerb. 15. Vir iracundus prouocat rixã: dicit Greg. Ianua omnium uitiorum est iracundia: qua clausula, uirtutibus intrinsecus datur qes aperta, ad omne facinus armabitur animus. Prouer.29. Qui ad indignandum facilius est, ad peccata est procliuior. Damnum quod facit ira homini, ostendit Salomõ Prouer.19. Qui impatiens est, sustinebit damnum. Primum quod sustinet impatiens, est damnum perditæ patientia. Secundum est, damnum eorũ qui lucrati essent, si patienter iniuriam sustinuisset: uelut enim lapidibus pręciosis obruimus, cùm iniuriæ nobis inferuntur. Tertium damnum, est amissio suipsius. Impatiẽs seipsum seruat. Vnde dominus in Euangelio Lucæ 11. In patientia uestra possidebitis animas uestras.

Quibus rebus comparatur iracundus. CAP. III.

Tertio ualet ad detestationẽ irę, si iracundus diuersis generibus rerum comparetur. Vnde notandum, ꝙ iracundus est uelut homo habens domũ ligneam, cui quandoque accidit, ꝙ in uespere diues est, in mane uerò nihil habet, quia sibi totum ignis subitò abstulit. Ita homo iracundus ad sibilum unius uerbi, gratiam, quam habebat, perdit, dum in iram uel odium cadit. Ideo dicitur Ecclesiastic.2. Væ illis qui perdiderunt sustinentiam. Homo etiam iracundus est quasi dæmoniacus, uel arreptitius. Vnde figurari potest per dæmoniacum illum, de quo legitur

gitur Marci. 9. Magister, attuli tibi filium mutum habentem spiritum mutum, qui ubicunque eũ apprehenderit, allidit illũ, & spumat, & stridet dentibus. Matthæi etiam 8. legitur ꝙ occurrerunt domino duo habentes dæmonia terribilia nimis, ita ut nemo posset transire per uiam illam. Quibus satis assimilatur homo iracundus. Itẽ iracundus est sicut olla nimiũ habens ignem, quę ebulliendo emittit quod in ea erat. Vnde Prouer. 15. Cor fatui ebullit stultitiã. Iracundus est homo insanus, licet non sit continua eius insania. Vnde Horatius: Ira furor breuis est. Item philosophus: Irrogata iniuria, eius est insania qui facit. Nunquid non insanus est, qui seipsum gladio iræ uel odij occidit? ¶ Homo iracundus est uelut rhamnus ignem ex se producens ad impetum uenti, secundum Iosephum. Sic iracundus aduentum superbiæ ignem iræ ex se producit. Homo etiam iracũdus est uelut aper in gladium iræ uel odij seipsum impingens. Gladius diaboli est ira uel odium.

¶ *De stultitijs iracundi multiplicibus*. CAP. IIII.

QVarto potest ualere ad detestationem iræ, si ostendatur quanta stultitia laborat homo iracundus, qui non uult odium dimittere, sed uult se uindicare. Et possunt assignari multæ stultitiæ ipsius. ¶ Prima stultitia eius est, ꝙ ipse uult sanare uulnus suum de alieno uulnere, & sanitatẽ quærit de aliena infirmitate. In alieno malo quærit bonum suum: quod idem est ac si in igne q̃rat aquam, & in spinis unas, & in tribus ficus. Hanc stultitiam insinuat nobis Augu. dicens: Læsus, & iniuriam passus uindicari uult, quasi cuiquam pœna possit prodesse aliena. De aliena pœna quærit sibi medicamentum, & acquirit grande tormentum. ¶ Secunda stultitia est, quòd ipse uult se uindicare cum periculo animæ suæ, & interdum corporis, & magno labore & expensis, & tamen non potest se uindicare plenè. Maior enim uindicta quam ipse potest sumere, est mors asini hostis sui, scilicet corporis. Prouerbiorum 20. Ne dicas, Reddam malum pro malo: expecta dominum, & liberabit te. Liberabit, inquam, à labore & expensis, & periculo animæ & corporis, & debito gehennæ, cui te obligares, uindicando te. Mira insania, quòd homo uelit se occidere, ut asinum hostis sui occidat. Si autem expectaret dominum, dominus plenariè uindicaret eum, hostem suum infernali patibulo affigendo. Non oportet ergo sumere uindictam de hoste suo, qui sibi iniuriatus est; quia nisi ipse pœnituerit, Dominus tantam uindictam sumet de eo, ꝙ totus mundus satiabitur inde. Vnde in fine Esaiæ: Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur,

&

& erunt usque ad satietatem ui-sionis omni carni. Nullus est ita immisericors, quin moueri posset ad compassionem erga illos, qui cruciabũtur in inferno, si sciret qualis est cruciatus eorũ. unde legitur Lucæ 16. de diuite illo qui sine misericordia fuerat, qui tamen compassus est suis fratribus, timens ne uenirent ad illum locum tormentorum. Expertus enim erat iam cruciatum infernalem. Si quis singulis horis mẽbratim dilaniaretur, ipse non tantam pœnam sustineret, quantã ille q cruciatur in igne infernali. ¶ Item si totus mundus excogitaret quo modo puniret aliquẽ, & ille posset totũ sustinere, ipse non posset eum tantum punire, quantũ Dominus puniet uno uerbo, quando dicet. Ite maledicti in ignem æternum. Nisi sciret Dominus cruciatum illum ita grauem esse, non sustinuisset cruciatum passionis, ut nos liberi essemus à cruciatu illo. ¶ Tertia stultitia est, quòd ipse frangit pontem, per quem ipse necesse habet transire, alioquin peribit. Et quòd hæc stultitia ualde magna sit, sic potest ostendi. Duo habentes capitales inimicitias adinuicem, transituri sunt per quendam pontem: qui autem prior uenit ad pontem, cogitat quòd destruat pontem in odiũ sui hostis: sed ex alia parte uidet, quòd si pontem destruxerit, ipse ex necessitate peribit, hostis uerò ipsius nihilominus transibit. Si post huiusmodi deliberationẽ pontem destruit, nonne insanus reputandus est? Simili stultitia laborat, qui delinquenti in se non uult dimittere. Pons enim, per quem sumus de necessitate transituri ad Deum ex quo peccauimus, est ipsa misericordia. Sed hunc pontem sibi frangit, qui misericordiam negat proximum q in eum deliquit. Iudicium enim sine misericordia erit illi, qui non fecit misericordiam. Iacobi 2. Proximus tamen nihilominus ad Deum perueniet, si fecerit quod in se. ¶ Quarta stultitia est, quod ipse uult se occidere, ut tunicam hostis sui possit dilaniare. Tunica hostis ipsius, caro est eius. Vnde Psalm. Comedisti saccum meum, &c. Saccus uocatur ibi caro Christi. Si autem caro Christi saccus erat: id est, uestis humilis: multo fortius caro cuiuslibet potest dici uestis. Vnde qui animam suam occidit ut corpus hostis sui lædat, prædicta stultitia laborat. Hãc stultitiam ostendit Augustinus super illud Psalm. Gladius eorum intret in corda eorũ dicens de persecutoribus qui ita insaniũt. Qua si quis per corpus suum gladium mittit, ut tunicam alterius scindat. Gladius prius intrat in cor persecutoris, quàm in corpus eius quem persequitur. ¶ Quinta stultitia est, quòd ipse de se faculam facit, unde ignem accendat in qua hostis eius cõburatur, sed se prius comburit. Hanc stultitiam osten-

ostendit Augustinus super illud Psal. In laqueum cadat in ipsum, sic dicens: Nemo malus est, qui sibi prius non noceat. Sic putato malitiam esse quasi ignem. Si incendere uis aliquid, illud quod admoues igni prius ardenti, nisi ardeat, non incēdit aliud. Verbi gratia, Cum faculam apponis igni, prius ardet ut aliud possit incēdere: Ita ergo malitia quæ procedit ex te, quid uastat antè, quàm te? Qui profundum ramam lædit, ubi radicem habet, non lædit. Malitia tua ut alteri non noceat fieri potest: quòd autem tibi non noceat, fieri non potest. Item impossibile est, quòd iniquitas prius lædat hominem iustum, in quē tendit, quàm cor iniustum unde procedit. ¶ Sexta stultitia est, & in ipsum, quem mauit sani, desæuit, cum factus sit infirmus usque ad mortem quod non solummodo stultitia est, sed etiam proditio & crudelitas magna: quia ille qui amatur sanus, tenerius amandus est, cum sit infirmus Hanc stultitiam ostendit Boëtius in libro cō solationum, dicens: Apud sapientes locus nullus odio prorsus relinquitur. Nā bonos quis nisi stultissimus oderit? Malos autē odisse, oratione caret. Nam sicut corporis languor: ita uitiositas quasi quidam morbus est animarum. Cum ergo ægros corpore minimè dignos odio, sed potius miseratione iudicemus: multo magis tales miserendi sunt, non insequendi, quorum mentes improbitas omni languore atrocior urget. ¶ Septima stultitia, est q. cū aliquis sibi abstulerit aliquid de suo, ipse in uindictam eius proijcit ea quæ sibi remanserunt. ¶ Fatuus esset cum aliquis abstulisset pallium, si ipse in uindictam & tunicam & supertunicale proijceret in Rhodanum: uel cui aliquis uiginti libras astulisset, si ipse quadraginta pijceret à tota sua hæreditate se exhæredaret. Sic fatuus est cui aliqui abstulit pallium, suæ famæ detrahendo, si ipse hac de causa proijcit illam pulchram & pretiosam uestem innocentiæ, quam in die iudicij toti mundo ostensurus est. Hanc stultitiam ostendit Seneca dicens: Ridiculū est odio nocentis innocentiam perderet. Et Psal. Custodi innocentiam &c. Fatuus est, qui illata sibi iniuria ob hoc à cœlesti se hęreditate exhæredat. ¶ Hostis abstulit sibi terram, & ipse aufert sibi cœlum. Primo perdit sua, & modo perdit seipsum. ¶ Octaua stultitia est quòd cum ipse dicit dominicam orationem, ipse maledicit sibi secundum communem modum loquēdi, dicēdo scilicet istud uerbum, Dimitte nobis debita nostra, &c. sicut aliquis sic dicens: Sic Deus me adiuuet, sicut uerum dico, maledicit sibi, secundū usum communē loquendi, nisi uerum dicat. Hanc stultitiā ostendit Anastasius, dicens: Si nō dimittis iniuriam quæ tibi facta

est,

est, nõ orationem pro te facis: sed maledictionem super te inducis, cum dicis, Sicut & nos dimittimus, &c. Vnde de tali potest dici istud Ecclesia. 33. Vnus orans, & unus maledicens, cuius uocé exaudiet Dominus? Timendum est ne uocem maledicentis, nisi pœnituerit. Forsitan tamen si in persona ecclesiæ sic diceret, non peccaret: uel si sic simplex esset, ut uerba illa intelligeret. ¶ Nona stultitia est, quòd cum ipse sit oneratus multis debitis, pro quibus poneretur in carcerem horribilem, nisi ea hic soluerit, & aliquis uelit eum delere de tabulis creditoris, & se scribere, & pro eo responderе, ipse tamen renuit. Qui alicui facit iniuriam, Deo pro debitis eius respondet, si tamen ille patiēter sustinet. unde Mat. 6. Si dimiseritis hominibus peccata eorum dimittet & uobis Pater cœlestis peccata uestra. Et Ecclesiast. 28. Dimitte proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Ibi dicit glossa interlin. Indignum est Deum ei esse propitium, qui crudelis est in proximum. Augustin. Vnusquisque talem indulgentiam acceptu rus est a Deo, qualem ipse dederit proximo suo. Via ualde congrua ad obtinendum a Deo remissionem peccatorum suorum, est remissio iniuriarum suarum, quod significatum est 4. Reg. 4. in muliere illa quæ debita sua soluit de oleo sibi ab Eliseo multiplicato. In oleo enim misericordia intelligitur, quæ iniuriæ illatæ remittuntur. Homini uero, qui nō uult dimittere alteri, non dimittitur aliquid, nec suis precibus, nec alienis. Vnde super illud Eccle. 28. Quis exorabit pro delictis illius? Dicit Glo. interlin. Frustra quis pro illo orat qui fratri debitam charitatem negat. Et in principio eiusdem capituli, Qui uindicarī uult, à Domino inueniet uindictam, & peccata eius seruans seruabit. Orationem illius, qui non uult fratri suo dimittere, despicit Dominus. Vnde in eodem ca. Homo homini seruat iram, & à Deo quærit medelam? In hominem enim similem sibi non habet misericordiā, & pro peccatis suis deprecatur? Ipso cum caro sit, reseruat iram, & propitiationem petit a Deo? Nec solum oratio taliū à Deo despicitur, immo etiam oblatio. Vnde Matt. 5. Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuum ante altare, &c. Oratio autem eius qui sibi illatas iniurias dimittit, non solum ualet sibi, sed etiam alijs. unde Iere. 15. Si steterint Moyses, & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum: ubi dicit glossa. Quid est quòd Moyses & Samuel præ cæteris patribus in postulationem præferuntur, nisi quòd isti duo tantum in omni testamenti ueteris serie

etiam

etiam pro inimicis orasse leguntur. Vnus à populo lapidibus impetitur, & tamen pro lapidatoribus ille precatur. Alter ex principatu eijcitur, & ait: absit à me hoc peccatum, ut cessem orare pro uobis. ¶ Decima stultitia est, quod ipse similibus contra similem pugnat, cum potius contrarijs sit pugnandum. Amore contra odium pugnandum est, sicut aqua pugnat contra ignem. unde Prouer. 23. Si esurierit inimicus tuus, ciba illū: si sitit, potum da illi. Sic enim carbones congeres super caput eius. Patientia contra impatientiā pugnandum est, bonitate contra malitiam, sapientia contra stultitiā. Prouer. 26. Ne respondeas stulto secundum stultitiam suam, ne efficiaris ei similis. Et ad Rom. 12. Noli uinci à malo, sed uince in bono malum. ¶ Vndecima stultitia est, quod ipse occiso uno filio matris suæ ecclesiæ, uult ei alium ocidere, luctum uolens ei addere super luctum. Ad hoc potest referri quod legitur 2. Regum 14. de muliere instructa a Ioab, quæ dixit Dauid regi, quod cum duos filios haberet, & alter alterum interfecisset, uenerat cognatio defuncti uolens interficere illum q remanserat, &c. ¶ Duodecima stultitia est, quòd ipse sæuire uult in mortuum: quod non solum stultitia est, immo etiam magna crudelitas. unde lancea quæ Christum mortuum uulnerauit: dira uocatur, cum claui dicantur dulces. Membrum Christi uiuum est homo existens in charitate. Quasi membrum Christi mortuū est, homo existens in mortali peccato. unde unguenta dulcis admonitionis paranda essent, & non eēt sæuiēdum in illum qui iam mortuus est. De unguentis quæ præparauerunt sanctæ mulieres ad corpus Christi mortuum inungēdum, legitur Marci ultimo. ¶ Decimatertia stultitia est, quòd ipse conqueritur de fratre suo hoc quod fecit sibi, uel dixit tempore insaniæ, & uult inde uindicari. Hanc insaniam insinuat nobis Seneca dicens, Homines malè de te loquūtur? supple, ita tu dicis mihi. Et subdit, Moneor, si hoc iudicio facerent: uerè morbo faciunt. Et Lucæ 23. Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt: Si quis haberet fratrem insanum qui ei conuicium diceret uel alapam daret, & ex alia parte seipsum gladio interficeret: ipse plus doceret de malo, quod frater insanus sibimet faceret, quā de hoc, quòd ab eo sustineret. Sic qui iniuriam patitur, magis dolere debet de peccato iniuriantis, quàm de iniuria sibi illata. Vnde Actuum 7. legitur de beato Stephano, quòd positis genibus pro lapidatoribus suis exorauit. Quando autem orauit pro se, non legitur genua flexisse. Non debet aliquis admirari uel indignari, si cæcus in eum impingat: sibi potius irasci debet, quia sibi ab eo non cauit. Ve-

lut cæcus est homo iratus: ideo debet sibi cauere ille, qui iratus non est, ne ad eum offendat. ¶ Decimaquarta stultitia est, quod cum ille qui habet aliquem odio, captus teneatur à diabolo, & sciat quòd diabolus mortem eius sitit: tamen ille non uult dimittere illud, quod nihil sibi ualet, immò ualde sibi noxium est, scilicet odium, ut à diabolo dimittatur. Odium tenere uelle, est retinere peccatum suum. Non remittenti odium, nihil remittitur. Lucæ sexto: Dimittite, & dimittetur uobis. Imò retinere odium, est retinere diabolum. Mira insania iracundorum, qui odium, quod non habet nisi amaritudinem Deo & regno eius præponunt, qui de odio thesaurum suũ faciunt, nec uolunt illum cõmutare pro thesauro Dei. ¶ Decimaquinta stultitia est, quòd ipsi odiunt & persequuntur illum, qui aurum & argentum & lapides pretiosos proiecit eis unde se redimant, & coronam æternam fabricent. De redemptione ista legitur Prouerb. 23. Redemptio animæ uiri propriæ diuitiæ. ¶ Propriæ diuitiæ hominis sunt tribulationes, quas sibi procurauit homo & nõ Deus. De fabricatione coronę, dicit Psalmus, Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores. Fabricauerunt, inquam, coronam perpetuã. Qui facit alicui malum, si patienter sustinet, lapidem unũ pretiosum in eius coronã ponit: ideo tales diligendi sunt tanquam benefici. Luc. 6. Diligite inimicos uestros, benefacite his qui uos oderunt, benedicite maledicentibus nobis. Et ad Roma. 12. Benedicite persequentibus uos: benedicite, & nolite maledicere. ¶ Duabus de causis benedicendi sunt persecutores, quia nobis benefaciunt, & quia aliam remunerationem non expectant. Ideo dicit Apostolus bis Benedicite. Qui se uindicant de persecutione, reddunt malum pro bono, & ideo malũ accidet eis. Prouerbio. 20. Qui reddit mala pro bono, non recedet malum de domo eius. Si quis dicat quod illud bonum non facit ex bona intentione, & ideo non est diligendus: Respondeo, quòd spina quæ claudit uineam alicuius, pungens intrantes in eã, amatur ab eo cuius est uinea, licet illud bonum quod ei facit, ex intentione non faciat. ¶ Decimasexta stultitia est, quòd quum iracundi amorem suum uenalem habeant, nolunt tamen uendere ei qui carius eum emeret, scilicet Deo. Quòd ipsi amorem suum uenalem habeant, patet ex eo quòd nolunt amare nisi suos beneficos, & se amantes nolunt habere amorem uel aliquod beneficium, amoris sui pretium. Sed si ipsi pro Deo inimicos uellet diligere, Deus ualde carè emeret amorem eorum. Daret enim pro illo amorem suum & regnũ cœlorum. ¶ Nota quando Dominus

nus in die iudicii ponet rationem de amore, de quo est maximum præceptum, & dixerit aliquis se amasse aliquem, quia ab eo amabatur, & q̄a beneficus suus erat: Respondebit Dominus, De hoc amore nihil tibi debeo; de illo iam solutum est tibi. Cum autem dixerint aliqui, se amasse propter eum illos, qui conuiciis & iniuriis offendebant se, ne amarentur. Tunc dicet Dominus: Istum amorem uobis debeo. Venite benedicti, percipite regnum. &c. Ad hoc pertinet illud Matth. 5. Si diligitis eos, qui uos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne & publicani hoc faciunt? Et Lucæ 6, Si diligitis eos qui uos diligunt, quæ uobis est gratia? Et post: Verumtamen diligite inimicos uestros. Et sequitur: Et erit merces uestra multa. Et cum homines ita sitiant lucrum, mirum est quomodo cum Deo lucrari nolunt, & quomodo amorem suum nolunt Deo dare pro regno eius, quem darent alicui homini pro modico beneficio. ¶ Decimaseptima stultitia est, quòd ipsi reputant honorem, quod in ueritate est uilitas, scilicet uindicare se. Diceret aliquis: Non possum sustinere tantum dedecus, quòd de malo mihi illato me non uindicem, reputans uilitatem esse, non uindicare se, cum tamen uindicare se potius sit uilitas in multis casibus. Vnus casus est, quando stultus & insanus est, qui sibi conuiciatur. Alius casus est, quando est uilis persona, uel leprosus, uel loripes. Tunc enim homo magni cordis dedignatur uindicare se de illis, nolens manus suas ibi maculare. Seneca: Quibusdam libenter parcas, à quibus te uindicare fastidias. Ab his non aliter quàm ab animalibus paruis, & inquinantibus reducenda est manus. Cum igitur non possis uindicare te absque spirituali inquinatione manuum, & cum ille qui infert tibi iniuriam in hoc insanus & stultus sit: non est uilitas, sed potius honor, si te non uindices. Seneca: Magni animi est iniurias in summa patientia pati. Idē: Si magnanimus fueris, nunquam dicas tibi contumeliam fieri. De inimico dices, Non nocuit mihi, sed animum nocendi habuit. Et cum illum in potestate tua uideris, uindictam putabis uindicare potuisse. Scito enim, honestum & magnum & maius genus uindicandi esse, ignoscere. Prouerbiorum 20. Honor est homini, qui separat se à contentionibus: omnes autem stulti miscentur contumeliis. Sicut honor est se separare à contentionibus; sic uilitas est in contentione os suum conuicio alicuius maculare. ¶ Decimaoctaua stultitia est, quòd ipsi odiunt illos qui sibi prosunt: contra Dei prohibitionem, scilicet iniuriātes: peccata uero odii, & alia peccata, quæ eis summè nocent, quæ

quæ dominus præcipit odio haberi, nolunt odire. In Psalmo: Qui diligitis Deum, odite malũ. De nocumento peccatorum, dictum est in principio tractatus. Hoc tamen additur, quòd peccatum est occasio omnium miseriarum, quæ nobis accidunt. Fames enim & sitis, frigus, calor, labor, infirmitas, mors, sequelæ sunt peccati. Si enim homo non peccasset, non sensisset eius pœnas. Si quis interfecisset alicui fratrẽ suum, ipse odiret eum, præcipuè si sine peccato hoc posset facere. Quare ergo non odimus peccatum, quod interfecit illos de parentela nostra, qui mortui sunt, & illos qui remanserunt occidet, & nosipsos? ¶ In omnibus miseriis quas in mũdo isto uidemus, possemus odium peccati colligere. Quando aliquem mori uidemus, debemus cogitare quàm malum sit peccatum facere, ex quo talia stipendia sequuntur. Apostolus ad Roma. 6. Stipendia peccati mors. Legitur quòd Adã & Eua luxerunt centum annis, quando uiderunt mortuũ Abel, intelligẽtes illam mortem sequelam esse peccati. Mirum est quomodo homines peccatum amare possunt, cum occasione illius tot miserias incessanter sustinuant. Ad miserias enim huiusmodi odium peccati deberet in eis renouari.

¶ *Quòd homo iracundus stultus sit iram recipiendo, conseruando & indicando.*

Homo qui alium odit, ualde stultus est. Amat enim societatẽ eius quem odit, & uult cum eo ire in infernum, quòd ualde mirum est. Mirum etiam est, quòd ipse malitiam, quam in hoste odit, in se diligit: propter unum delictum quod uidet in homine, omnia bona quæ in ipso uidet odit: propter modicum quod diabolus habet in eo, odit quæ Deus habet ibi. In quo assimilatur illi, qui castrum patris sui odiret, propter domum unam hostis sui, qui esset ibi: uel totum agrum unum odiret, propter unam urticã quæ esset ibi. Et breuiter dicam, homo uolens se uindicare, stultus est, iram recipiendo, conseruando in dicando. Iram recipiendo stultus est: quia cum frater eius dicat ei uerbum durum, & ex alia parte diabolus gladio iræ uoluerit eum interficere, non curat de gladio diaboli, sed solum de uerbo fratris. Hæc stultitia insinuatur Iob 5. Virum stultum interficit iracundia, quasi diceret. Ex stultitia est, quòd ab iracundia se permittit occidi. Stultus etiam est iram conseruando, cum ira sit ignis, quod innuit Salomon, dicens Ecclesiast. 7. Ira in sinu stulti requiescit. Quis non excuteret carbonem de sinu suo, nisi stultus sit? Prouerbiorum 6. Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut uestimenta eius non ardeant? Stultus est etiam iram indicando, Prouerbiorũ. 12.

Fatuus autem statim indicat iram suam hominibus, quum ira furor sit, est indicare se esse hominē insanum. Item qui indicat iram suā hominibus succendit domos uicinorum suorum, eo quòd domus sua ardeat, cum potius cogitare deberet quomodo domui propriæ subueniret. Sicut non esset ferenda sententia, quam insanus dictaret: sic non est proferendus sermo quem ira dictat, cum ira sit furor. Homo iratus nisi taceat ostendit se magis stultum q̃ ipse sit. Multa enim comminatur quæ non faciet. Vnde Prouerbiorum. 14. Qui impatiens est exaltat stultitiam suam.

De sex iniquitatibus iracundi uolentis se uindicare. Cap. V.

QVinto potest ualere ad detestationem iræ, si ostendatur multiplex iniquitas, quę est in homine irato, qui se uult uindicare. ¶ Prima eius iniquitas est quòd ipse authoritate sua constituit se iudicem inter se, & iniuriatorem suum. Secunda est, ꝙ ipse in eadem causa uult esse actor & iudex. Tertia est, quòd ipse uult uindicare se pendente die, quæ sibi assignata est, ut ei plenè iustitia fiat. Dies hæc dies iudicij est. Aposto. 1. ad Corinthi. 4. Nolite ante tempus iudicare. ¶ Quarta iniquitas est, ꝙ ipse impunitum relinquit illum, à quo debuit īcipere scilicet seipsum, qui sibi magis nocuit quàm alius. Quicquid alius potuit inferre ei, minus est odio quo ipse animā suam interficit. ¶ Quinta iniquitas est, quòd ipse iustitiam, q̃ ex solo iudicio debet procedere, ex iniquitate uult elicere, quia ex ira & odio. Sexta iniquitas est, quòd ipse non reddit patientiam iniurianti quam ei debet, sicut iniurians debet ei innocentiam.

¶ Exempla ad detestationem Iræ.

SEXTO possunt ualere ad detestationem iræ exempla. Et præcipue exemplum Christi, quē uidemus patientissimum esse, qui ultimo faciet uindictam de inimicis suis. Bene deberet sufficere uermiculo, quòd ita citò uindicaretur de inimicis suis. Sicut dicit August. Summæ religionis est imitari quem colis. ¶ De beato Bernardo legitur, quòd appropinquante morte eius, cum requireretur à fratribus, ꝙ doceret eos aliqua salubria, dixit eis: Alieno sensui magis quàm meo credidi. Læsus uindictam non expetij. Nulli scandalum facere uolui. Et si feci, sedaui ut potui. ¶ Septimo potest ualere ad detestationē iræ, quòd dominus ab eo, qui uult uindicare, uidetur etiam remissa repetere. Sicut patet de illo, qui noluit dimittere conseruo, a quo dominus eius repetit uniuersum debitum prius sibi dimissum. Matth. 18.

De diuisionibus ad iram pertinentibus. PARS. II.

Dicto

DIcto de his quæ pertinent ad deteſtationem iræ, conſequenter ponendæ ſunt diuiſiones ad iram pertinentes. ¶Notandum ergo, ꝙ eſt quædam ira quæ bona eſt, qua homo iraſcitur uitio. de qua Eccle. 7. Melior eſt ira riſu. Quaſi diceret, per triſtitiam uultus, corrigitur animus delinquentis. ¶Eſt alia ira, quæ mala eſt, qua homo iraſcitur perſonæ. De qua intelligenda ſunt prius dicta. Et hæc duas habet ſpecies.

Quædam.n.ſubita eſt, & ſine deliberatione rationis, quæ uenialis eſt. Alia uero cum deliberatione & cõſenſu rationis, quę mortalis eſt. Has duas ſpecies tangit Dauid, dicens: Iraſcimini, & nolite pecare &c. Si ſubita ira ſurgat in nobis, non conſentiat rõ. Ira uero, quæ cum deliberatione eſt, ſi inueteraſcat, odium dr̃. Eſt.n. odiũ ira inueterata. Quod uidetur prohibere Apoſtolus dicens ad Eph. 4. Sol non accidat ſuper iracundiam ueſtram.

¶ *De his quæ ualere poßunt ad deteſtationem odij.*

AD deteſtationẽ odij poſſunt iſta ſpecialiter ualere. ¶Primo illud Gene. 49. Maledictus furor eius, quia pertinax, & indignatio eius, quia dura. ¶ Secundo illud 1. Ioan. 3. Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Tertio, quia odium ſpecialiter eſt charitati contrarium, quæ eſt maxima uirtus, maxime placens Deo, & maximè diſplicens diabolo. Quòd maximè diſpliceat diabolo, patet ex uerbis Gregorij dicentis: Non curat antiquus hoſtis ut terrena nobis tollat, ſed ut charitatem in nobis ſcriat. De placentia uero Dei manifeſtum poteſt eſſe per hoc quod dicit dominus Io. 15. Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis inuicem.

¶Quarto, quia cum torqueatur homo per quem peccat, & ille q manet in odio iniurias ſibi illatas nolit remittere, ipſe punietur in hoc, quòd nec peccata ſibi remittẽtur. Fatuus eſt qui unam iniuriam, non uult remittere, ut mille uel plura peccata ſibi remittantur. ¶Quintum eſt hoc, qđ ira uel odium contra naturam uidentur eſſe in homine, cum homo ſit animal manſuetum natura & miſericors. unde Iob 31. Ab infantia mea creuit mecum miſeratio, & de utero matris meæ egreſſa eſt mecum. Manſuetudini uero quæ eſt in homine, atteſtatur forma & diſpoſitio exterior hominis. In omni.n. ſpecie animalis, figura corporis eſt, & membrorum naturæ corporis exteriori atteſtatur: ſicut ungues acuti, fortes & magni, & aducanti dentes, & ſiſſio oris magna atteſtatur rabiei, ut patet in leonibus. Contrarium uerò manſuetudini atteſtatur in hominibus. Sextum eſt hoc, quòd cum cupiditas & alia uitia conſiſtant in appetitu alicuius boni, ſed inordinatè,

odium consistit in appetitu ipsius mali. Vnde maioris peruersitatis & malitiæ uidetur esse, quàm cupiditas & similia peccata.

¶ *Item diuisio Iræ.*

ITEM notandum ꝙ ira potest diuidi in iram occultam, quæ non prorumpit in exteriorem iniuriam, & iram prorumpentem in exteriorem iniuriam, siue sit iniuria uerbi uel facti. De prima ira dicit dominus Matthæ. 5. Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Et post subdit de secunda ira: Qui dixerit fratri suo racha: reus erit concilio. Qui autẽ dixerit, fatue: reus erit gehennæ ignis. Racha interiectio est indignantis, sed nominat aliquam specialem contumeliam. ¶ Item ira potest diuidi in iram, qua homo irascitur sibi, & in iram qua homo irascitur proximo, & in iram qua irascitur Deo. De prima ira dicit Socrates: Iracũdus quum alijs irasci desierit, sibi irascitur. De secunda ira dictum est prius. De ira uerò qua aliquis irascitur Deo, qualis est ira iniquè blasphemantium Deũ, potest intelligi illud Eccl. 27. Qui in altum mittit lapidem super caput eius cadet.

De peccatis prouenientibus ex Ira.

PARS III. *quæ habet tria capitula.*

De guerra, & de duodecim quæ homines à guerra cohibere deberent. CAP. I.

SEquitur de peccato quæ proueniunt ex Ira. Prouenit autem ex ira, lis. Vnde Prouerb. 26. Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem: sic homo iracundus suscitat rixas. Item Eccl. 26. Homo iracundus incendit litem. Ex ira etiam sequuntur guerræ, incendia, homicidia, & alia intectio manuum iniusta, & rapinæ, & similia. De lite non dicemus mõ, quia de illa dicetur cum alijs peccatis linguæ. De rapina uero dictũ est ĩ tractatu de Auaritia. De alijs uero hic dicemus. Et primo de guerra, quã habemus cum hostibus. Duodecim uerò sunt quæ deberent homines cohibere à guerra. ¶ Primum est guerra, quam habemus cum hostibus inuisibilibus. Iob 7. Militia est uita hominis super terram. Item dictum est Gene. 3. ad serpentem: Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen illius & semẽ tuum. Guerra ista multum periculosa est. Et propter calliditatem dæmonum. Genes. 3. Serpens callidior erat omnibus animantibus terræ. Et ꝑꝑ longum exercitium pugnæ. Pugna enim non cessauit ex quo Adam deiectus est in terram, & longus usus, & experientia multum uidetur docuisse eum. Et propter continuitatem pugnæ. Vnde Grego. Assidua tentatione diabolus tentat nos, ut saltem tædio uincat. Et propter malitiam dæmonum qui incessanter sitiunt sanguinem nostrum. unde diabolus sanguisuga uocatur, Prou. 30. Sanguisu-

gę duæ sunt filiæ. Etquia dæmones inuisibiles sunt. Hiero. Tunc maximè impugnaris, si te impugnari nescis ⁒ Et quia magum damnum est si quis uincitur. Regnum enim æternum perdit, & patibulo infernali affigitur. Si autē uincit, multum lucratur, quia remunerabitur regno æterno. Nō accipit redēptio de guerra ista. Et, ut breuiter dicam, sicut diabolus peior est homine: ita guerra, quā habemus cum diabolo, peior est quàm guerra, quam aliquis habet cum hominibus. Sicut enim aliquis princeps quando habet aliq̄ guerram fortem & periculosam, studet pacificare alias guerras superemergentes, Sic debet homo cum hominibus pacificari, ne à dæmonibus uincatur. Ad hoc uidetur pertinere illud Iob 40. Memento belli, & nō addas amplius quicquam loqui. ubi dicit glo. Si occulti hostis bellum contra te consideras, quicquid à me pateris, non accusat. Hieron. Gladium tenet hostis ut me perimat: mira insania, uerbum durum sibi dictū plangere, & gladium capiti imminentem nō timere. Mira etiam & magna fatuitas, ꝙ aliquis captum diabolo se tradat, ut præualet fratri suo, cum scriptum sit, ꝙ crudelis est, & non miserebitur. Ideo reges & principes huius mundi de facili uincūtur à diabolo, quia habent alias guerras, & non sufficiunt resistere ubique. Habac. 1. Ipse de regibus triumphabit, & tyranni ridiculi eius erunt. ¶Secundo deberet homines cohibere à guerra hoc, ꝙ dominus amat pacem, & per contrarium guerram odit.

¶De signis quòd dominus amet pacem.

ET possumus multa signa ponere ꝑ quæ apparet, ꝙ dominus multum amet pacem. ¶Primum signum est, ꝙ dominus nasci uoluit tempore pacis, quę durauit x i i. annis. Tunc impletum fuit illud Esa. 2. Tunc conflabunt gladios suos in uomeres, & lanceas suas in falcea. Spiritualiter autem non uult Deus habitare alicubi, ubi non est pax, quia in pace factus est locus eius. ¶Secundum signum, ꝙ dominus amat pacem, est hoc, ꝙ in natiuitate eius commendata est pax hominibus, multitudine angelorum dicente, Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. uti legitur Lucæ 2. ¶Tertium signum est, ꝙ ipse uocauit pacificos specialiter filios Dei, dicens Matthæi 5. Beati pacifici, quoniā filij Dei uocabuntur. ¶Quartum signum est hoc, ꝙ ipse mittēs apostolos, uoluit ut homines ad pacē hortarentur, dicens Matthæi 10. Intrantes autem domum salutate eam dicentes, Pax huic domui. Mittens etiam discipulos suos dedit eis similiter mandatū de exhortatione ad pacem, dicens Lucæ 10. In quacunque domum intraueritis, primū dicite,

Pax huic domui. ¶ Quintum signum est hoc, quod dominus relicturus discipulos suos, pacem specialiter tãquam hæreditatem eorum reliquit eis, dicens Ioan. 14. Pacem meam do uobis, pacé relinquo uobis. Post resurrectionem etiam ueniens ad discipulos suos, pacem commendauit eis, dicens, Pax uobis. ut habetur Ioan. 20. in duobus locis. ¶ Sextum signum est hoc, quod dominus ita carè emere uoluit pacem nostrã, mori.n. uoluit, ut nos reconciliaret sibi, maritari uoluit filius Dei naturæ nostræ infirmæ, ut pax ista reformaretur. Adhuc etiam pacem peccatorum paratus est emere ualde carè, quia paratus est eis remittere omné offensam, & emere pacem ipsorum regno æterno, si pœnituerint. Honorabilis est ista pax peccatorum. Si peccator haberet Deum in carcere, non deberet partem honorabiliorem ab eo requirere. Et ut breuiter dicam, speciale officium filij Dei fuit, pacem reformare inter Deum & hominem. Hac de causa uenit ipse in mundum istum, & fuit ibi plus quàm triginta & duobus annis. Vnde ad Ephes. 2. Ipse est pax nostra, qui fecit utraque unũ. ¶ Tertio deberet homines cohibere à guerris propter mala quæ inde fiunt, & bona quæ inde omittuntur: Primum malum quod de guerra sequitur, est odium. De una guerra sunt quandoque mille homines in peccato odij. Illi autem qui sunt in peccato odij, homicidæ sunt: iuxta uerbum Io. in 1. Cano. sua. Sequuntur etiam inde homicidia: & frequenter illi qui moriuntur in bellis, moriuntur morte æterna, quod maximũ periculum est. hoc enim damnũ irrecuperabile est. unde Matt. 2. Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt. ¶ Sequuntur etiam ex guerra incendia locorum sacrorum & non sacrorum rapinæ & furta. Filij agricolarum fures efficiuntur, filiæ prostituuntur, omittuntur etiam infinitæ eleemosynæ, & infinita alia bona. ¶ Quarto deberet homines cohibere à guerris hoc, ꝙ in guerris præcipuè malum infertur his, qui non meruerunt. Si in guerris illi mala reciperent, q in culpa sunt, hoc tolerabilius esset, sed illi parum aut nihil mali recipiunt. Innocentes uerò deprædantur, iuxta illud Esa. 59. Qui recessit à malo, prædæ patuit Horat. Quicqd delirant reges, plectũtur Achiui. In hoc tyranni huius mundi peiores sunt diabolo, qui non nocet nisi his q meruerunt. Tyrãni uerò in guerris suis potius nocét illis q innocentes sũt, quod nó est parua culpa, quum spãliter Deo adhæreãt, & in eo fiduciam habeãt, & sunt in eius protectionis. Psalm. Innocentes & recti adhæserunt mihi. Prouerbiorum 2. Deus custodiet rectorum salutem, & proteget

gra-

gradientes simpliciter. In guerris etiam infertur malum pauperibus:plus enim damnificatur aliqua pauper mulier, quando una gallina aufertur ei, quàm aliquis, qui multum diues esset, damnificaretur in mille marchis. Sicut uidua paupercula, de qua loquitur dominus Luc.21. Plus misit in gazophylacium, mittendo duo minuta, quàm omnes alij secundũ iudicium domini.¶ Quinto deberet homines cohibere à guerris hoc,ꝙ uix est quin malum accidat eis,qui guerram faciunt. Aut enim malum infertur eis, & sic malum eis accidit. Aut ipsi inferunt malum alijs,& tunc deterius eis accidit: meius est enim mala sustinere quàm mala facere. Vnde Prou.16. Melius est humiliari cum mitibus, quam diuidere spolia cum turbis. ¶Sexto deberet homines cohibere à guerris, diffi cultas consulẽdi illis, qui guerris intersunt. Cum enim unus aliũ paratus sit iuuare ut fortiores sint ex eo ꝙ sunt simul, unusquisque uidetur esse occasio quædam omnium malorum quæ ibi fiunt. unde Iob 41. dicitur de corpore diaboli:Corpus eius quasi scuta fusilia, & compactũ squamis se se prementibus.¶ Septimò deberet cohibere homines à guerris hoc, ꝙ nulla uel paruua utilitas inde sequitur, quãdo aliquis guerrãm, ut sua recuperet. Plus enim ualet quod ipse in guerra expendit quod ibi in guerra acquirit.

Quando uerò aliqu is guerram facit ut uindicet fratre m uel cognatum sibi occisum, nulla utilitas sequitur illi, qui mortuus est: melius esset defuncto, quòd procuraretur, ꝙ homicida pro anima eius iret ad partes transmarinas, uel ꝙ processio fieret à ministris Dei super interfectum cum aqua benedicta, & cruce, quàm cum igne maledicto, & lancijs & uexillis à ministris diaboli, sicut multoties fit. ¶Octauo debet cohibere homines à guerris, fraternitas quę in homines est. Omnes enim homines natuliter sunt fratres, quia ex uno patre & matre processerunt, scilicet Adam & Heua. Fideles uerò propterhoc quia dam spituali fraternitate fratres facti sunt, quia ex uno patre scilicet Deo nati sunt, & ex una matre, scilicet ecclesia, & cœlestẽ hæreditatem diuisuri. Vnde inimicitia inter fideles, inimicitia Cain est: quia inter fratres lupi uel serpentes uidentur esse huiusmodi homines, qui bella mouent contra homines. Sene. Ferina rabies est ista, sanguine & uulneribus lætari: & hoc est, abiecto homine in syluestre animal transire. Inter serpentes & homines naturales sunt inimicitiæ. Vnde Genesis.3. Inimicitias Ponam inter te & mulierum, & semen tuum, & semen illius. Vnde serpentes se esse ostendunt, qui ad homines inimicitias habent, imò etiam tales peiores

ſerpentibus & lupis uidentur eſſe. Serpens ſerpenti non nocet, uel lupus lupo, etſi animalibus alterius ſpecie noceant: homo uerò nocet homini, Seneca: Immitiſſimus eſt homo homini. Leo leoni non nocet, lupus lupum non lędit. Verè canes uidentur eſſe tales homines, qui adinuicem certant. Nono debet cohibere homines à guerris hoc, q; homines, qui guerras amant uel habent, ſpeciales filij diaboli ſunt, ſicut pacifici ſpeciales ſunt filij Dei, ſicut prius dictum eſt. ¶Decimo debet cohibere homines à guerris, miſeria quam ſuſtinent homines qui guerras faciunt. Ipſi enim de nocte uadunt armati, in fame & ſiti, & huiuſmodi. Si tantum ſuſtinerent pro Deo, quantum ſuſtinēt pro diabolo, magni meriti eſſent apud Deum. unde in Pſalmis. Cótritio & infelicitas in uijs eorum, & uiam pacis non cognouerunt. ¶Vndecimo debet cohibere homines dubius euentus belli, quãdoque enim ille qui fortiorem ſe credit, deterius cadit in bello. Vnde 2. Regum 11. Varius eſt euentus belli, & nunc hunc, nunc illum conſumit gladius. Si aliquis fortis eſt, inuenit aliquem æquè fortem ut ipſe. Ieremiæ 47. Fortis impegit in fortem, & ambo corruerunt. Si aliquis malus eſt, uix erit quin aliquem æquè malum aliquando inueniat. Vnde Prouerb. 17. Semper iurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eũ, uel poſt hanc uitam, quando diabolus ad eum mittetur, ut eum deferat in infernum: uel in præſenti quando aliquis homo æquè malus mittetur ad reprimendam malitiam eius. Vulgariter dicitur, q; canis bellicoſus defert aures ſcaturientes uermibus. Et frequenter accidit, q; qui amant bella, moriuntur gladio. unde 1. Re. 15. dicit Samuel ad Agag regem Amalech: Sicut fecit mulieres abſque liberis gladius tuus, ſic abſque liberis inter mulieres erit mater tua. ¶Duodecimo debet cohibere homines à guerris hoc, q; ſapientes tantum timent guerras & tantum amant pacem. unde Salomon, qui legitur ſapientiſſimus fuiſſe, regnum ſuum in pace ſumma tenuit XL. annis. unde etiam ob hoc nomen habuit. Salomon enim interpretat̃ pacificus. Chriſtus etiam uocatus eſt rex pacificus: & in ueritate nihil eſt, qđ tantum noceat eccleſiæ Dei, quantũ guerræ. Lucæ 11. Omne regnum in ſeipſum diuiſum, deſolabitur. Ambr. Paruæ res concordia creſcunt, magnæ uero res diſcordia dilabuntur. licet tantum bonũ ſit pax, q; etiam ſuo cótrario quæratur, ſecundum uerbum Augu. tamen ualde rarò eſſet facienda guerra. Cum enim guerra & pax maximè ſunt contraria, maximè à ſe diſtant. Et ideo ualde longa eſt uia quæ eſt per guerram ad pacem. Et quandoque prius ho-

mo

mo deficit, quàm ad pacem per uiam istam ueniat. Citius peruenit homo ad pacem patiendo, quàm bella faciendo. Et facilius acquirit homo largiendo, quàm auferendo.

De peccato incendiariorum.

CAP. II.

INcendiarius dicitur, qui propria authoritate incendit ciuitatem, uel uillam, uel domum aliquam, uel segetem, uel rem similem, malo studio aut pro uindicta. si autem hoc faceret authoritate illius, qui habet potestatẽ indicendi iustum bellum, non iudicaretur incendiarius, ex quo guerra esset iusta.

¶*Octo quæ deberent cohibere à peccato incendij.*

OCTO uerò sunt quæ deberent cohibere hominem ab hoc peccato. Primum est hoc, ꝙ istud peccatum diabolicũ est. Diabolus enim in inferno igne impugnat homines: sic faciunt incendiarij in hoc mundo. unde cum ipsi diabolo assimilentur in facto, meritò assimilabuntur ei in tormento. ¶Secũdum est, ꝙ peccatum istud puræ malitię est, & nullius utilitatis est. Peccatum rapinæ uel furti aliquid habet lucri uel utilitatis, sed peccatũ incẽdij nihil. Nullius ẽt strenuitatis est peccatũ istud. Mulier enim aliqua posset facere idem. Præterea, quum sufflatores ignis in seruitio hominum sint uiles personæ, quomodo nõ erũt uiles personæ sufflatores ignis in seruitio dæmonum? Sine culpa ẽt sunt pauperes homines, quorũ domus incenduntur, sed propter solam superbiã dominorũ fit. unde Psal. Dũ superbit impius, incẽditur pauper. Peccatũ igitur incẽdiariorum, cum sit puræ malitiæ, ideo ẽt est peccatũ in Spiritũ sanctum. ¶Tertio deberet cohibere hominem à peccato hoc, ꝙ peccatum istud ualde dãnosum est proximo. Pauper enim ille homo exhæredatur, cum domum suã amittit, & oportet eum & uxorẽ suã & familiam ire mendicando per domos aliorum, quod ualde graue est homini inconsuetudo. unde Eccl. 29. Vita nequam est hospitandi de domo in domum. Interdum autẽ accidit, ꝙ nunquam redibit ad pristinum statum, & ꝙ filij eius hac de causa fures efficiũtur, & filiæ prostituuntur, & ille qui domum incendit, reus est omnium peccatorum qui occasione illius incendij fiunt. ¶Quarto debet cohibere hominem ab hoc peccato, ꝙ peccatum istud ualde damnosum est actori suo. Damnosius ẽt est illi quàm proximo. unde refert Greg. in dialogo, ꝙ cũ quidam incendisset messem cuiusdam sancti uiri nomine Stephani, quidam uidens messem eius combustam: uenit ad illum, dicẽs ꝙ messis sua esset combusta, adiungens, Vhæ vhæ pater Stephane, quid contigit tibi? Cui ille placidè respondit: Vhæ quidem illi contigit, nam mihi quid contigit?

git? Ille qui credit incendere domum alienam, incendit suam, Sua enim est domus illa quo ad emendam, & ibi amittitur. Sicuti miles, qui est in exercitu alicuius principis, equum quem amittit, non sibi amittit, sed domino cum quo est. Incendiarius dum ponit ignẽ ad comburendum domum sibi etiam, præparat ignem æternum. Igne etiã peccati exurit seipsum. Aug. Sic putato malitiã esse, quomodo ignem. ¶Quinto debet cohibere hominem ab hoc peccato hoc, quòd peccatum istud multũ impedit à salute auctorem suum, & propter restitutionem domus incensæ quam oportet eũ facere propter maledictiones, quæ fiunt eis. Quando cum pauper aliquẽ defectum habet occasione illius incendij, uel uidet filios suos lugentes in alieno hospitio, ipse maledicit ei qui domum suam incendit. Quæ maledictio defert incendiarium in ignem æternum. unde Eccle. 4. Maledicentis tibi in amaritudine animæ exaudietur deprecatio illius. exaudiet autem illum qui fecit eum. Et eiusdem 35. Deprecationem læsi dominus exaudiet. Non dispiciet preces pupilli: nec uiduam, si effundat loquelam gemitus. Nonne lacrymę uiduæ ad maxillas descendunt, & exclamatio eius super deducentes eas? A maxilla enim ascendũt usque ad cœlos, & dominus exauditor non delectabitur in illis. De materia ista in tractatu de Rapina, dictum est. ¶Sexto debet cohibere hominem à peccato isto, pœna magna qua in præsenti puniuntur incendiarij. Pœna autem eorum secundum leges humanas est, Vt qui dolo ignem apposuerit, igne cremetur, aut capite puniatur: nec debet absolui, nisi damno restituto, & præstito iuramento, ꝙ ignem ulterius non apponat. A Deo etiam sæpe puniuntur in hoc, ꝙ mala morte moriũtur: sicut patet de Absalõ, qui fecit succendi messem Ioab, qui postea suspensus est & occisus est tribus lanceis missis in cor eius: ut legitur 2. Reg. 14. Legitur etiam Iudi. 13. Quòd Sãpson fecit succendi segetes Philisthinorum, qui postea captus est à Philisthæis, & exoculatus est, & à semetipso occisus. ¶Septimo debet cohibere hominem à peccato isto, magna pœna, qua puniendi sunt incendiarij in futuro. Quod potest ostendi per hoc, quod legitur Matt. 25. quòd dominus dicturus est, Ite maledicti in ignem æternum. Et subditur causa huius damnationis: Hospes eram, & non collegistis me. Si dominus puniturus est igne æterno eos qui in proprio hospitio nõ receperunt eũ, qualiter credendũ est illos esse puniendos qui hospitium domini, in quo ipsi nihil iuris habebant, combusserũt? Quot pauperes hospitati fuissent in domo, quam ipsi combusserunt, toties domino suum hospitium

spiritum abstulerunt. Merito etiã in præsenti & in futuro crematur incendiarius, cùm ipse alios cremet, quia per quæ peccat homo, per hæc & torquetur: & non est lex æquior ulla, quàm necis artifices arte perire sua. ¶ Octauo debet cohibere homines ab hoc peccato, quia peccatũ istud multum displicet Deo. Quod patet per hoc, ꝙ hospitalitas tantum placet Deo, quam hospitalitatem hoc peccatum destruit. Quod hospitalitas multũ Deo placeat, patet ex eo quod legitur ad Heb. ulti. Hospitalitatem nolite obliuisci. Per hanc.n. quidam placuerũt angelis hospitio receptis. & Orige. Domos hospitales ingressi sũt angeli. Domos uero hospitibus clausas, ignis & sulphur succendit. Domos quas angeli ingressi sunt, fuerunt domus Abraham & domus Loth. Domus uerò succensæ, fuerunt domus Sodomorum & Gomorrhæorum. Hospitalitas tantum placet Deo, ꝙ ipse in propria persona legitur ad hospitales hoĩes declinasse. Vnde refert Gre. in quadam homilia, qđ quidam paterfamilias multũ fuit hospitalis, & quadam die cũ peregrinos susciperet, & aquam daret manibus ex humilitate, unus fuit inter eos, in cuius manibus debuit aquam fundere, & cũ reuersus urnam accepisset, non inuenit eum, in cuius manibus aquã debuit fundere: cumque ob hoc apud se miraretur, eadem nocte per uisionem dominus dixit ei: Ceteris diebus me mẽbris meis, hesterna autẽ die me in memetipso recepisti.

De peccato homicidii, & de his quæ deberent homines cohibere ab homicidio. CAP. III.

Sequitur de homicidio, a quo primo deberet homines cohibere hoc, ꝙ ipsum est contra naturam. Docut.n. natura, quòd animalia diligũt ea quę sunt eiusdem speciei cum ipsis. unde Ecclesia. 13. Omne animal diligit simile sibi. Vnde mirũ est, qũo homo uult alium hominem occidere, cùm natura doceat unum lupum alium amare. ¶ Secundo deberet cohibere homines ab hoc peccato, quòd ipsum multũ est contra rationem. Dictat.n. ratio homini, quod non debet facere alij quod sibi odit fieri: ut legitur Tobiæ 4. Vnde cum ipse super omnia mortem odio habeat, ipse super omnia cauere debet ne mortem inferat. ¶ Tertio deberet homines cohibere ab hoc peccato, quod istud peccatum diabolicum est, & diabolo assimilatur. unde Ioannis 8. Ille homicida erat ab initio. Diabolus fuit homicida suiipsius ab initio, & post parentum nostrorum. Vnde sanguisuga uocatur Prouerbiorum 30. ubi dicatur, Sanguisugæ duæ sunt filiæ. ¶ Quarto deberet cohibere homines ab hoc peccato, ꝙ uidetur ab homine degenerare &

in bestiam transire, quæ sanguiné humanum sitit. unde Sene. Ferina rabies est ista, sanguine & uulnere lætari. Et hoc est abiecto homine in syluestre animal transire.

¶ Quinto deberet cohibere homines ab hoc peccato, pœna magna qua homicidæ puniuntur, & in præsenti, & in futuro. De pœna eorum legitur Matt. 25. Omnes q acceperint gladium, gladio peribunt. Et Apoc. 13. Qui in gladio occiderit, oportet eum in gladio occidi. Et Gen. 9. Quicunque fuderit sanguinem hominis, fundetur sanguis illius. Et possunt hęc auferri ad mortem æternam, uel temporalé: utraq; enim reus est, quia authoritate sua gladium accipit. Ad significandum ꝙ multũ punietur peccatum homicidij, dictum est Genes. 14. Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Vox sanguinis potest dici uox consanguinitatis: ut sit sensus, generatio quæ ex Abel exisset, nisi interfectus fuisset, requirit ꝙ uindictam sumam de te. Pœna etiam homicidæ ostenditur, cũ subditur: Maledictus igitur eris super terram. Et fuit tanta maledictio illa, ꝙ etiam ipsam terram tetigit. unde subditur: Cum operatus fueris terram, non dabit fructus suos. Et subditur pòst: Vagus & profugus erit super terram omnibus diebus uitæ tuæ. Et pòst factus est Cain tremulus. unde ait: Omnis qui inuenerit me, occidet me.

¶ *De quatuor peccatis clamantibus ad Deum.*

ET notandum quòd quatuor peccata dicũtur clamare ad Deũ, scilicet oppressio innocentium. Exodi 2. Ascendit clamor filiorũ Israël ad Deum. Et peccatum Sodomiticum. unde Ge. 18. Clamor Sodomorum, & Gomorræorum multiplicatus est. Et detentio mercedis mercenariorum. unde Iacobi ult. Ecce merces operariorũ uestrorum, q̃ defraudata est à uobis clamat, & clamor eorum in aures Domini sabaoth introiuit. Et peccatum homicidij. unde Genesis 4. Vox sanguinis fratris tui, &c. Tria uerò de peccatis nominatis ideo dicuntur clamare ad Deum ad modum homicidij, quia sunt quasi homicidium. In peccato enim contra naturam effunditur illud quod potuit esse materia corporis humani, & ideo est quasi homicidium. In oppressione uero innocentium & detentione mercedis aufertur pauperibus uita eorum, & ideo à Deo quasi homicidium reputatur. unde Ecclesiast. 33. Panis egentium, uita pauperis est: qui defraudat illum, homo sanginis est. & ibidé: Qui aufert in sudore panem. quasi occidit proximum suum. Et ibidem: Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt. Puniuntur etiam homicidæ irregularitate, Licet enim de peccato homicidij condignam pœnitentiam egerint:

rint, tamen non possunt promoueri. Vnde 1. Paralippomē. 28. dicit Dominus ad Dauid: Non ædificabis domum nomini meo, eò quod sis uir bellator, & sanguinē fuderis. ¶ Sexto deberet cohibere homines à peccato homicidij fraternitas quæ est inter Christianos. Omnes. n. Christiani fratres sūt, & fraternitate naturali & spirituali. Ex uno enim patre & matre sunt omnes: ex Adam scilicet & Heua. Fratres etiam sunt spiritualiter ex Deo patre & ecclesia matre. unde homicidium inter Christianos est fratricidium. Ad quod potest referri illud Gen. 27. Quid nobis proderit si occiderimus fratrem nostrum, & celauerimus sanguinem ipsius? melius est ut uenundetur Ismaelitis, & manus nostræ non polluantur. Frater. n. & caro nostra est. ¶ Septimo deberet cohibere homines à peccato hoc, ꝙ fideles sunt filij Dei. Vnde Augustinus: Filij Dei sumus, unde hoc probamus? Mortuus est unicus, ne remaneret unicus. Et 1. Ioannis 3. Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, ut filij eius nominemur & simus. Et in eodem: Filij Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus: sed cum apparuerit, scimus quoniam similes ei erimus. & Matthæi 23. Patrem nolite uocare uobis super terram: unus enim est Pater uester qui in cœlis est. Igitur qui aliquem fidelem occidit, filium Dei occidit: quod constat nimiæ temeritatis esse. Quomodo ante conspectum Dei stare audebit, ꝙ filium eius occidit? ¶ Octauo deberet cohibere homines ab hoc peccato, quòd quilibet homo angelum bonum habet deputatum sibi ad custodiam: cui contumeliam facit, qui hominem occidit, uel iniustè manus in eum inijcit. unde Matthæi 18. Videte ne contemnatis unum ex his pusillis. Dico enim uobis quia angeli eorum semper uident faciem Patris mei qui in cœlis est. Si quis uerberaret aliquem qui haberet militem de mensa regis Franciæ sibi ad custodiam deputatum, non parum offenderetur rex: quantum ergo putandus est offendi rex cœlestis, qñ ille occiditur uel uerberatur, cui ipse unū de angelis suis ad custodiam deputauit: qui sūt quasi milites de mensa eius. ¶ Nono deberet cohibere homines ab homicidio hoc, quòd homo ad similitudinem Dei creatus est. Mirum. n. est quomodo aliquis audet destruere creaturam illam ꝙ Deus ad similitudinem suam dignatus est creare. unde Genes. 9. postquam Dominus dixit, Quicunque fuderit sanguinem hominis, fundetur sanguis illius: Subditur causa ista: Ad imaginem quippe Dei factus est homo. Si aliquis artifex tantum habet amorem ad opus suū quod parui ualoris est, ꝙ non potest sustinere: ut & uerbo ei detrahatur, ut

patet

patet in uersificatore, qui non po test sustinere ut uersibus eius detrahatur: quantum putandus est Deus amare creaturam suam, quam creare uoluit ad similitudinem suam, & quantum offenditur in eius destructione? ¶Decimo deberet cohibere homines ab homicidio hoc, quòd Dominus ita carè emit hominem: non parum .n. offenditur Deus, quando res illa quam ipse emit sanguine suo ei aufertur. 1. Petr. 1. Non corruptibilibus auro uel argento redēpti estis de uana uestra conuersatione, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati & incontaminati Iesu Christi, hoc pretio debemus hominem appendere, ne nobis uilescat. ¶Vndecimo deberet homines cohibere ab homicidio hoc, quòd homo templum est Spiritussancti. unde templum dei uiolat, qui hominem occidit uel uerberat 1. ad Cor. 3. Nescitis quia templum Dei estis uos, & Spiritus Dei habitat in uobis? Si quis autem templum Dei uiolauerit, disperdet illum Deum. ¶Duodecimo deberet cohibere homines ab homicidio hoc, quòd tota trinitas habitat in homine tanquā in hospitio suo, unde Io. 14. Ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Vnde toti Trinitati contumeliam facit, qui uiro iusto, in quo ipse habitat, uiolentiam facit.

¶ *De occisione iniustorum hominum.*

SED illa ratio non uidetur extendi ad mortem iniustorum hominū, & in rei ueritate homicidium iniustorum hominum quantum ad aliquid, periculosius est, quàm homicidium iustorum: cū scriptum sit, Mors peccatorum pessima. De morte uero sanctorum scriptū est, Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Mors peccatorum pessima est, quia est uelut quædam porta per quam in infernum intratur, & est quedam transitus ad mortem æternam. Mors uero iustorum quedam porta est, per quam fit egressus de miseria huius uitæ. & ideò non solùm magnum peccatū est homicidium iustorum, sed ēt impiorum interfectio, nisi hoc fiat imperio Dei. Imperio autem Dei fit, quando fit auctoritate legis diuinæ: aliter non placet Deo. Eze. 18. Nunquid uoluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus Deus & non ut conuertatur à uijs suis, & uiuat? Et eiusdē 33. Nolo mortem peccatoris, sed ut magis conuertatur & uiuat. & Matt. 2. Rachel plorans filios suos, noluit cōsolari, quia non sunt, ubi dicit gl. Ecclesia plorat non tàm morte translatos, quàm supplicio perēptos. Supplicio inquàm infernali. De morte uero iustorum dicit Sapiens: Non est lugenda mors, quam immortalitas sequitur, peccatum homicidij est tantū quòd Cain ponderositatē eius nō ualens sustinere, dixit uerbū desperationis, Maior est iniquitas mea, quàm ut ueniam

ueniam merear. Mirum est, quòd postquam humana natura cõiuncta fuit & unita diuinæ, quomodo aliquis ausus fuit manum mittere in hominem, uel eum occidendo, uel uerberando, nisi diuino imperio, quod fit authoritate legis diuinæ. Quando aliqua mulier nupsit alicui regi, omnes de regno illo deferunt etiã minimo de genere ipsius: quantum ergo deferendũ est hominibus, cũ humana natura maritata est filio Dei? Præterea si cruci tanta reuerentia exhibetur, quia coniuncta fuit corpori Christi per modicũ tempus: quanta reuerentia exhibenda est humanæ naturæ, quæ unita est diuinæ, ita ꝙ nunquã ab ea separabitur? hæc sufficiant de peccato homicidii. De alia uero iniectione manuũ iniusta, de qua uidebitur hic esse dicendũ, nil dicetur: quia in magna parte sunt eadẽ, quę debent hominẽ cohibere à peccato isto, cũ his quæ sunt dicta cõtra peccatũ homicidii.

De remediis contra iram propriam & alienam. PARS. IIII.

NOtandum quòd contra irã alienam triplex potest esse remedium. Contra iram uerò propriam octo assignabimus remedia. ¶ Primum remedium contra iram alienam, est mollis responsio. unde Prouerb. 15. Mollis responsio frangit iram, sermo durus suscitat rixas. & Prouerb. 25. Lingua mollis confringet duritiem. & hoc est unum de miraculis spiritualibus, quòd molle facit durum. unde legitur in Vitis patrum de Abbate Machario, ꝙ cum properaret ad quendam locum, discipulus eius præcedens ipsum obuiauit cuidam sacerdoti idolorum portanti lignum grande. Cui dixit discipulus Macharii: Quò uadis dæmon? At ille iratus percussit eum ita ꝙ ferè mortuũ reliquit. Cui postea obuians Abbas Macharius ait: Salueris laborator, salueris. At ille, Quid in me boni uidisti, ut ita me salutares? Cui senex, Quia uidi te laborantem. Cui sacerdos, Et ego ex tua salutatione cognoui te seruum magni Dei. Sed quidam monachus male me salutauit, quem ego plagis affeci: & statim compũctus est sacerdos idolorum, petiitque ueniam: & duxerunt uulneratum usque ad cellam, & sacerdos idolorum monachus factus est. & dixit Hiero. Vide quid lenitas sermonis fecerit, & quid austeritas. Homo iratus est uelut olla bulliens. Prouer. 15. Os fatuorũ ebullit stultitiam. Ideo aqua frigida mollis responsionis superfundenda est. Eccle. 18. Nonne ardorem refrigerabit ros? Dulce uerbum est uelut ros refrigerans ardorem iræ: & sicut ex ore exit flatus, unde ignis materialis accenditur, & sputũ, unde extinguitur: sic ab ore exit uerbum durum, unde ignis iræ accenditur, & dulce uerbũ, unde ignis irę extinguitur. Ad qđ uidetur ꝑtinere illud Eccl. 28.

Si sufflaueris, quasi ignis exardebit: & si spueris super illam, extinguetur. Vtraque ex ore proficiscuntur. Nec mirum si duris uerbis ignis iræ accenditur, cum collisio durorum corporum ignē materialem producat. ¶ Secundū remedium contra iram alienam est silentium. unde Prouerbi. 26. Cum defecerint ligna extinguetur ignis. Velut ligna se habent uerba, quæ respondent homini iracundo, unde ignis ira nutritur. Eccle. 8. Ne litiges cum homine litigioso, & non struas ligna in igne eius. Securius etiā esset omnino recedere ab irato, sicut aliquis recedit ab igne, quando non uult comburi, neque calefieri ab eo: unde ad Romanos 12. Non uos defendentes charissimi, sed date locum iræ. ¶ Tertium remedium contra iram alienam, uel odium, est beneficium. Vnde Prouerbio. 25. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit da illi aquam bibere. Prunas enim congeres super caput eius. Beneficia quæ inimico exhibentur, sunt uelut prunæ accendentes inimicos eorū ad amorē. unde legitur in Vitis patrū de quodā eremita nomine Theon, q̄ habebat gratiā sanandi ægros, & cum uenissent latrones putantes eum habere multum auri, ipse fecit stare eos foribus affixis, & mane cū incolæ uellent eos cōb urere pro furto, ipse ait: Sinite eos abire illæsos, alioquin à me effugiet gratia sanitatum: & statim ipsi latrones conuersi sunt ad Dominum. Legitur etiam de quodā qui uocabatur Amon, qui in Aegypto in eremo morabatur, q̄ latrones ei auferebant panes quibus ipse uescebatur. Vnde Amon præcepit duobus draconibus ut custodirent ostium cellæ. Et cū latrones uenissent ad ostium cellę, uidentes dracones obstupuerunt, quos inuenit Amon præ timore semimortuos, & fecit eis parari mensam, & compuncti facti sunt sancti homines.

¶ *De remedijs contra iram propriā.*

SEQVITVR de remedijs contra iram propriam. ¶ Quorū primū est consideratio Dominicæ passionis. Grego. Si passio Domini ad memoriam reuocetur, nihil adeò durū quod nō æquo animo toleretur. quod remediū nobis insinuatum est in libro Num. 21. ubi legitur q̄ filii Israël respicientes serpētē in palo, sanabātur à morsibus serpētū ignitorū. Vnus de serpentibus ignitis est ira, à quo quis sanatur, si diligēter intendat q̄d Christus p̄ eo in cruce passus sit. Tunc. n. patienter sustinebit quicq̄d oportebit eū pro amore Christi pati. ¶ Secundum est silentiū. unde super illud Prouerb. 12. Fatuus statim indicat irā suam. dicit glo. Natura iræ est ut prolata magis ferueat, occultata languescat. & Prouer. 26. Qui imponit stulto silentiū, iras mitigat. Stultus est hō sup̄bus, quasi stās altus, præcipuè si iracundus sit.

Homo

Homo enim iracundus non solũ est stultus, sed etiã quasi insanus. Vnde si silentium ei imponatur, iræ mitigantur. Ad hoc potest referri quod legitur in Vitis patrũ abbate Isaac, qui requisitus à quodam fratre quare dæmones eum timerent. Respondit, ex quo factus sum monachus statui apud me, ut iracũdia extra guttur meũ non procederet, & ideo timent me ita dæmones. Legitur etiam de beato Achille, quòd quidam senex uenit ad eum, & uidit ipsum sanguinem expuentem, & requisiuit quid hoc esset. Cui Abbas Achilles respondit: Sermo erat cuiusdam fratris qui me contristauerat, sed repugnaui, ut non illum dicerem, sed petii dominũ ut tolleretur à me, & factus est ille sermo sanguis in ore meo. Et postquam expui in eum, requieui, sed ipsam tristitiam & sermonem illum sum oblitus. Ad istud secundum remedium uidetur pertinere illud Psal. Posui ore meo custodiam. ¶Tertium remedium est, cõsideratio diuinæ ordinationis. Nullum malum pœnæ potest inferri nobis, nisi diuina ordinatione, quod magnũ solatiũ debet eẽ fidelibus. Omnis.n.tribulatio uelut oratio est, quam cœlestis medicus qui discretissimus est, & fidelissimus, habet quasi in utre suo, iuxta illud Psal. Statuit aquas quasi in utre, & inde dispensat eã filiis suis prout uidet expedire. Ideo mansuetè & patienter toleranda est tribulatio. Istam rationẽ insinuat nobis dominus Ioan. 18. dicens: Calicem quem dedit mihi Pater, nõ uis ut bibam illum? Tribulatio etiam est quasi uirga in manu matris amantissimæ: quia in manu Dei, qui filios suos diligit super omnem matrẽ. Esa. 49. Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Non est multum timenda uirga, quæ est in manu matris amantissimę, scilicet misericordię Dei, præcipuè quando aliquis sperat per uirgam huiusmodi à gladio pœnæ æternæ liberari. Ad hanc ordinationem respiciebat Dauid, de quo legitur 2. Regum 16. ꝙ cũ semel malediceret sibi, & Abisai comminaretur maledicenti, ait Dauid: Dimitte eum, ut maledicat iuxta præceptum domini. ¶Quartum remedium est, considerare utilitatem quam habet tribulatio, quæ toleratur tam in præsenti, quàm in futuro. Hanc utilitatem insinuat Dauid quando dicit de persecutoribus: Circundederũt me sicut apes. Apes aculeo pungunt, sed ex alia parte mel tribuunt, & licet timeatur quia pungunt, amantur quia mel tribuunt. Sic persecutores licet pungant, dum tribulationem inferunt: tamen amandi sunt, quia mel cœlestis dulcedinis quodammodo conferunt. Materiam enim æternæ coronæ homini ministrant.

¶ Quintum remedium est, consideratio status, in quo est iniurias. Insanus.n. est, sicut prius est ostẽsum. Irrogata.n. iniuria, ipsius est insania qui facit, ut dicit philosophus. Ideo compati debemus ei, potius quàm irasci. ¶ Sextum remedium est, consideratio propriorum defectuum. Facilius.n. quis portat defectus alienos, qñ ipse suos nouit, quos oportet ab alijs portari. Vnde Prouer. 19. Homo indigens misericors est: Ideo aliqui defectus aliorum ita de facili irascuntur, quia suos nõ agnoscunt. Seneca: Regum animos induimus. Illi obliti suæ infirmitatis alienæ deseruiunt, qua si iniuriam acceperint. Aug. Irasceris seruo tuo ne peccet, irascere tibiipsi ne tu pecces. ¶ Septimum remedium est, cõsideratio finis nostri, mortis.s. & eorum q̃ post mortem sequũtur. Vnde Eccle. 28. Memento nouissimorum, & desine inimicari, Et subditur: Memento timorem domini, & ne irascaris proximo. ¶ Octauum remedium est, cõsideratio propriæ impotentiæ. Multi sunt qui ideo iram seruant contra proximum suum, quia reputant dedecus eẽ non uindicare se de eo qui eis iniuriatus est: qui attendere debẽt, quòd nec etiam potestatem habent defendendi se à muscis & à pulicibus. Vnde Aug. Homo tibi conuicium dixit, & tumes, & iratus es: pulicibus resiste ut dormias, &c.

TRACTATVS IX. de peccato Linguæ.

De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de his quæ deberent monere hominem ad diligentem custodiam linguæ. PARS I.

VLTIMO inter peccata dicendum est, de peccato linguæ, qa istud peccatum remanet post alia peccata. Multi cauẽt sibi ab alijs peccatis, q non cauẽt à peccato linguæ. Agemus aũt de peccato linguæ hoc mõ. ¶ Primo agemus de custodia linguæ in cõmuni. ¶ Secundo, enumerabimus diuersa peccata linguę, & de unoquoque eorum secundum ordinem prosequemur. ¶ Tertio uero tangemus de remedijs cõtra peccatum linguæ. ¶ Multa uero sunt quæ deberent homines mouere ad diligentem custodiã linguæ. ¶ Primum est, q dominus hominem in lingua honorauit præ cæteris creaturis. Nulli.n. creaturæ dedit Deus linguam materialem ad usum loquelæ, nisi homini: q non paruus honor est, nec paruũ beneficium. Si uerò non credis beneficium istud esse magnum, cogita si mutus es, quantum beneficium putares, si redderetur tibi loquela. Plus.n. amares hoc, q̃ si daretur tibi infinita pecunia. Vnde ualde ingratus est homo qui Deum peccando inhonorat in membro illo, in quo Deus hominem

minem præ cæteris creaturis honorauit. ¶ Secundum est hoc, quod lingua quantũ ad usum loquelæ, organum est rationis: uerbũ uerò nuntius est rationis, sicut dicit August. & in solis habentibus rationẽ inuenitur naturaliter. Vnde à ratione regi debet, & solùm ad imperium rationis debet lingua exire ad actum loquelę. Indecens est, ut rationis nuntius sine ratione mittatur. Ex quo secundùm Psal. Cõparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis, de iure posset ei à Deo auferri usus loquelæ. Ad iumentum enim non pertinet loquela. ¶ Tertium est, quòd aues quæ non receperunt tantum beneficium in lingua, quantum homo, nec aliquã mercedem à Deo expectant, pro usu linguæ suæ laudant creatorẽ suum. Vnde multũ potest Deus offendi, si homo ei in lingua contumeliam irrogat, ex quo congregatio auium eum laudat. ¶ Quartum est hoc, quòd lingua est mẽbrum ualde nobile, & in quo multum indecens est omnis immunditia. Nulla etiam immunditia maior est immunditia peccati, imò non reputatur corporalis immunditia comparatione ad peccatum. Vnde Matth. 15. Non lotis manibus manducare, non coinquinat hominem. Diligenter ergo custodienda est lingua, ne à peccato inquinetur: qui etiam nõ plus timet inquinare linguã suam peccato, quàm cætera membra, porcus uidetur potius quàm homo. Porcus enim rostrum in lutũ ponit sicut & pedem, nec magis parcit ori, quàm pedi. Homo qui nõ timet inquinare os suũ peccato, uelut canis macelli est, qui labia solet habere sanguinolenta. Abominabilis etiam hominibus põt esse & Deo: quia permittit in os suum intrare ea quæ immundiora sunt muscis & pulicibus. Diabolum etiam permittit excreare sibi in gulam. Immunditia enim peccati sputum diaboli est. Potius toleranda esset excreatio leprosi in ore, quã execratio diaboli. Multum turpis est, qui diabolum, qui immũdissimus est, permittit nidificare in ore suo. ¶ Quintũ quod deberet homines mouere ad diligentem custodiam linguæ, est officium ad quod lingua deputata est. Est enim deputata ad orandũ, & ad Deum laudandũ, ad susceptionem corporis & sanguinis Christi, & ad proferenda uerba sacra, quorũ quodlibet linguæ sanctitatem magnã requirit. Oratio magnã sanctitatem linguæ requirit: quia secundum Greg. cũ indignus ad intercedendũ mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Vnde lingua quæ toties Deũ offendit, non de facili oratione exauditur. Laus etiam Dei similiter sanctitatẽ magnã requirit, quia nõ est speciosa laus in ore peccatoris: ut dicitur Eccle. 15. Domini cũ ẽt corpus quod in ore recipit, sanctitatẽ magnã requirit: unde

sicut multum peccaret, qui in calice ubi corpus Christi recipitur, lutum immundum poneret: sic multum peccat qui os suum, in quo corpus Christi recipitur, per peccatū inquinat. Verba ēt sacra quę in ore hominis debent uersari, sanctitatē similiter oris requirunt cum sint reliquiæ domini. Vnde Matt.7. sanctum uocatur, ubi dominus ait: Nolite sanctum dare canibus. Si uestes quæ Dominicum corpus tetigerunt pro reliquiis habentur, multo plus uerba quæ ex ore eius processerunt. Quòd uerba domini reliquię sint, probant miracula spiritualia quæ per ea fiunt. Cæci enim spiritualiter per ea illuminantur. Vnde Psal. Præceptum domini lucidum illuminans oculos. & mortui spiritualiter uiuificantur. Vnde Ioan.5. Venit hora, & nunc est quando mortui audient uocem filij Dei: & qui audierint uiuent. Inter alia membra os maximè uidetur esse deputatum diuino officio: & bene iustum esset cū Dominus omnia membra hominis fecerit, ut saltem unum membrorum sibi mundnm seruaretur: unde seruiretur ei. ¶ Sextum est hoc, ꝙ lingua custodita, anima custoditur. Vnde Pro.13. Qui custoditos suū custodit animam suam. Hō qui os suū non custodit, est quasi ciuitas absq; muro. Vnde Prou.25. Sicut urbs patēs & absq; murorum ambitu: ita uir qui non pōt in loquēdo cohibere spiritū suū. Est ēt sicut castrū uel domus absq; porta. Vnde legitur in Vitis patrū, ꝙ quidam senex cum quibus fratribus ibat ad beatū Antoniū, & audiuit multa ab illis ĩ uia đ sacra scriptura, & de operibus manuū suarū, sed ipse per omnia tacebat: & cū uenissent ad Antoniū, dicit Antonius seni: Bonos fratres habuisti comites itineris tui. At ille: Boni sunt quidē, sed habitatio eorū nō habet ianuam. Qui uult, intrat in stabulum eorum, & soluit asinū. Qui uult custodire castrū aliqđ, oportet ꝙ diligentiā habeat circa ostium portæ. Vnde ibi turres solent fieri. Etiā in claustris ad portam custodes cōsueuerunt poni. Sic qui uult custodire animā suā oportet ꝙ diligentiā adhibeat circa custodiam oris. Homo etiā os non custodiens, est uas absque operculo: & ideo immundus est, iuxta illud Num.19. Vas non habens operculum, neque ligaturam desuper, immundum erit. Est etiā uelut equus absque fræno, & nauis sine gubernaculo. Vnde Iac.3. Si equis fræna in ora mittimus, ad consentiendum nobis omne corpus eorum circumferimus. Et naues, quamuis magnæ sint, & à uentis ualidis minentur, circumferuntur tamen à modico gubernaculo, ubi impetus dirigentis noluerit. Ita & lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat, id est, ad magna præmia uel tormenta ducit. ¶ Septimum est pronitas, ad malum, quæ

quæ in lingua eſt. Quã inſinuat Iac.3.dicẽs: Omnis natura beſtiarum,& uolucrum, & ſerpẽtum, & cęterorum domantur, & domita ſunt à natura humana: linguã autem nullus hominum domare poteſt. Et ſubditur: Eſt enim inquietum malum plena ueneno mortifero.Et in eodem 3.Lingua noſtra ignis eſt, uniuerſitas iniquitatis.ubi dicit Gloſſa.Vniuerſitas, quia per eam ferè cuncta facinora aut concinantur, ut latrocinia & ſtupra: aut patiantur, ut periuria,falſa teſtimonia: aut defenduntur, ut cum quilibet ſcelus ſuum excuſat quod commiſit. Lingua enim in humido ſiue in lubrico eſt,& ideo de facili labitur.ideo ſcriptum eſt Eccleſiaſ. 14. Beatus uir qui non eſt lapſus uerbo ex ore ſuo.Propter pronitatem ad malum, q̃ in lingua eſt, ponitur ſal in ore paruulorum qui baptizantur, ad oſtendẽdum quòd membrum illud de facili putrefiat, & uermibus uitiorum ſcaturiat. Proper eandem cauſam Spiritus ſanctus in linguis igneis apparuit, potius quàm in manibus uel aliis membris,ut oſtenderetur ꝙ membrum illud maximè inflammatum erat igne infernali. Vnde neceſſarium erat multũ, ut igne cæleſti inflammaretur. Propter eandem cauſam, etiã quum manus, & cætera membra in patulo ſint,lingua tamen incluſa eſt quodãmodo à natura.Et merito, cum propter ſalſitatẽ ſuã,& pronitatẽ ad malũ, bene concluſione indigeat. ¶Octauũ,quod debere hoĩes mouere ad diligentem cuſtodiam linguæ eſt hoc, ꝙ linguã multum potens eſt ad nocendũ, Quam poteſtatem nocendi uult oſtendere Iacobus, quãdo lingua ignẽ uocat Iac.3.Ignis enim inter oĩa elementa potentior eſt ad deſtruendũ. Eandem etiã poteſtatẽ inſinuat,quãdo dicit ꝙ lingua inflammat rotã natiuitatis noſtrę inflammata à gehenna,id eſt,ſuggeſtione diaboli, ut dicit Gloſſa interlin.Rota autẽ natiuitatis uocatur uitæ præſentis curſus. Poteſtas nocendi quæ eſt in lingua,apparebit ſi oſtendatur ꝙ noceat,& quantum noceat, q̃ uelociter, & quot modis. ¶Nocet autẽ lingua & ipſi loquenti, & ei cui loquitur,& ei,de quo loquitur.Ipſi loquẽti nocet multipliciter.Primo, gratiã Dei auferendo.Vnde Bern. Leuis res ſermo: ſed grauiter uulnerat,aptiſſimum euacuãdis cordibus inſtrumentũ. Aufert etiam gratiã hominum. Vnde Eccl.20. Sapiens in uerbis amabilem ſe facit: gratia aũt fatuorũ effundetur, Prou.10.Os ſtulti cõfuſioni proximũ eſt. Eccl.5. Honor & gloria in ſermone ſenſati:lingua imprudẽtis ſubuerſio illius.Nulla enim beſtia adeò nocet hominibus, ſicut lingua ſi non cuſtodiatur.Os unius mali conſiliarii uel ſuggeſtoris quandoque deſtruit unã totam patriam, quod non facerent centum lupi. Centum etiam tem

pla spiritualia uel plura per iram accendit lingua una. Lingua etiã unius aduocati destruit abbatiam unam, uel archiepiscopatũ unũ, dum facit illum poni in manus alicuius qui ex parte diaboli est. Vnde Eccl. 28. Lingua tertia multos commouit, & dispersit illos de gente in gentem. Ciuitates munitas diuitum destruxit. Nocumentum uerò quod facit lingua, ualde magnum est. Vnde Ecclesi. 28. Multi ceciderunt in ore gladij, sed non sic quasi qui interierunt per linguam, morte animæ intereunt: illi autem qui gladio, corpore intereunt. Item in eodẽ: Flagelli plaga liuorem fecit: plaga autem linguæ comminuet ossa. Cordi enim letale uulnus infligit. Multis etiam modis nocet. Nocet n. occultè: & ideo comparatur serpenti. Vnde Psal. Acuerunt linguas suas sicut serpentes, uenenum aspidum sub labijs eorum. Nocet etiam à remotis, ideo sagittæ comparatur Ierem. 9. ubi dicitur: Sagitta uulnerans lingua eorum. Item ibidem 9. Extenderunt linguam suam arcum mendacij & ueritatis. Lingua eius qui est in Gallia, nocet ei qui est ultra mare, dum eum infamat. Item existens in terra nocet ei qui est in cœlo, dum Deum & sanctos blasphemat. Vnde Psalm. Posuerunt in cœlum os suum, & linqua eorum transiuit in terra. Nocet etiam lingua proximo: & ideo gladio comparatur. Vnde. Psal. Exacuerunt ut gladium linguas suas. Et iterum: Lingua eorum gladius acutus. Velociter etiam nocet lingua. Vnde Bern. loquens de illo uerbo, ueloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. dicit: Vtique tàm ueloce quàm uelociter currit sermo. Vnus est qui loquitur, & tantum unum uerbum profert, & tamen unum uerbum uno momento multitudinis audientium dum aures inficit, animas interficit. ¶ Nouum, quod deberet mouere homines ad diligentem custodiam linguæ, est hoc, quòd nisi lingua diligenter custodiatur, primo sæuit in dominum suum. Vnde prouerb. 18. Os stulti contritio eius. Et 26. Os lubricum operatur ruinas. ¶ Decimum est cruciatus linguæ, quem sacra scriptura commemorat Lucæ 16. ubi dicit diues, qui erat in inferno: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aqua: ut refrigeret linguam meam. Gloss. Cruciatus linguæ specialiter exprimitur, ut peccatum linguæ specialiter declinetur. Similiter cruciatus linguæ exprimitur Apocaly. 16. ubi sic legitur: Commanducauerunt linguas suas præ dolore, & blasphemauerunt Deum cœli pro doloribus & uulneribus suis. Non dicit quòd manducauerunt manus suas, sed linguas suas. Eadem de causa qua prius. ¶ Vndecimum est difficultas custodiendi

diendi linguam. Propter quã difficultatem legitur in Vitis patrũ de quodam sancto, qui clamabat incessanter: Domine Deus meus, libera me à lingua. Eccles. 22. sic legitur: Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, ut nõ cadã ab ipsis, & lingua mea perdat me? Et Psal. Domine labia mea aperies, &c. Et iterum, Pone domine custodiam ori meo. & Prou. 16. est præparare animum, & domini est gubernare linguã. ¶ Duodecimum est, utilitas magna quæ seqtur ex custodia linguę, quę utilitas insinuatur Prou. 12. ubi sic legitur: Vnusquisque de fructu oris suis replebitur bonis. Nõ est autem aliquis ita pauper, qui in breui non possit ditari de fructibus oris sui, si illud diligenter excoleret. De his fructibus dictum est in tractatu de Acedia, in capitulo de Otio. Vtilitas bonæ linguæ innuitur Prouerbiorũ 10. ubi sic legitur: Vena uitæ os iusti. Propter utilitatem huius membri potius apparuit Spiritus sanctus in linguis, quàm in manibus uel in alijs mẽbris. Membrũ enim utilius uoluit sibi eligere. ¶ Tertiumdecimum est, periculum quod accidit nisi lingua custodiatur: Sine custodia enim linguæ non potest homo bonus fieri, & si bonus est, fit malus. Ad primum uidetur pertinere illud Iob 11. Nunquid uerbosus instificabitur? Et Greg. Vera sententia est quæ legitur, Cultus Iustitię, silẽtium. & Leuit 15. Vir qui patitur fluxum sanguinis immundus est. Ideo dicitur Iac. 1. Si quis putat se religiosum esse, nõ refrænans linguam suam à malo, sed seducens cor suum, huius uana est religio, quia uadit in nihilũ. & in Psal. Quis est homo q̃ uult uitam? quasi aliquis respondisset, Ego, subditur, Prohibe linguam tuam à malo. Et Prou. 18. Mors & uita ĩ manibus linguę. Et Matt. 12. Ex uerbis tuis iustificaberis, & ex uerbis tuis condemnaberis. Ad periculum illud ostendẽdum ualet quod legitur de Secundo philosopho, qui cum redijsset à studio Atheniensi, & mater eius interpellaret eũ de turpitudine, & instaret, ipse dixit: Non intrabo unde exiui. Quòd intelligens mater, dolore mortua est. & tunc dixit ille. Quid est optimum, & quid est pessimum uerbum: & ꝑpetuo silentio se damnauit. Si etiã aliquis est in bono statu, nisi linguam suam custodiat, citò corruet. Vnde Prouerb. 12. Propter peccata labiorum ruina proximat malo. Ideò dicitur Eccle. 18. Beatus est qui rectus est à lingua nequam. ¶ Decimumquartum est, ꝙ magna pars nostrę bonitatis est in custodia linguæ. Vnde Iac. 3. Si quis in uerbo nõ offendit, hic perfectus est uir. ¶ Decimumquintũ est hoc, quòd magna pars sapientiæ in moderatione ipsius linguæ consistit. unde Prouerbiorum 17. Qui moderatur sermones suos,

doctus & prudens est. & eiusdem 10. Qui moderatur labia sua prudentissimus est. Non solum prudens est uel prudentior, sed etiam prudentissimus. Prudens est, q loquitur quãdo loquẽdum est. Vnde Eccle. 20. Homo sapiens tacebit usque ad tempus. Prudentior est, qui loquitur talia qualia debet loqui, ut qui loquitur uerba pura à falsitate, & à proximi nocumẽto, & à cõtumelia Dei. unde Prou. 15. Sermo purus pulcherrimus est. Prudentissimus uerò est ille, qui modum seruat in uerbis: qui scilicet dulciter loqtur absq; clamore & asperitate, quod nõ parũ est utile. unde Prou. 16. Qui sapiens est corde, appellabitur prudẽs: & qui dulcis est eloquio, maiora reperiet. Magis enim proficiunt qui habent dulcedinem linguæ, quàm qui habent sapientiã magnam in corde. Sed uidetur ꝙ potius Salomon debuerit dicere, Qui moderatur cor suum, prudẽtior est, quã qui moderatur, &c. Ad quod respõdendum est, ꝙ nõ potest eẽ sermonis moderatio absque cordis moderatione. Folia enim non possunt se habere moderatè radice cõmota. Et ille maximè dominatur animo suo, qui adeò habet suũ in potestate sua, ꝙ nõ licet ei uti armis suis etiam paratissimis in sua defensione, q̃ sunt uerba. Verbis quasi sagittis hostes de longe percutimus.

¶ *Quod in moderatione predicationis habendus est respectus ad quinq;.*

NOTANDVM ꝙ in moderatione prædicationis habendus est respectus ad quinque. Specialiter autem ad personam quæ loquitur. Vnde Prouerb. 17. Non decent stultum uerba composita, & ad materiam de qua homo loquitur. unde Hieronymus: Materias grandes ingenia parua non sustinent. & ad personam cui homo loquitur: qa sicut dicit Greg. secundum capacitatem auditorũ, formandus est sermo doctorum, & hoc quantum ad prolixitatem sermonis, & quantum ad sublimitatem, sunt qui minus capacibus tot & tanta dicere uolunt, ꝙ ipsi nihil retinent Isti uolunt mittere dolium unum uini in lagenam unam, uel scyphũ unũ. ¶ Quarto respectus est habendus ad temporis oppotunitatẽ. Vnde Eccl. 20. Ex ore fatui reprobatur parabola, quia non dicit eam in tempore suo. Et Prouerb. 15. Sermo opportunus optimus est. ¶ Quinto, habendus est respectus ad feruorẽ. unde Eccl. 7. Noli esse iustus multum. Sunt qui quærunt ensem ad muscam occidendam, & securim ad ouum frangendum: qui scilicet ad minimam negligentiam cum tanto feruore mouentur, sicut si esset magnũ peccatũ: quod rarò expedit fieri, & si in casu multum conandum sit, etiam cõtra paruas negligentias, quando aliter corrigi non possunt. Greg. super Ezechie. Obsecro disce qualiter unumquenque alloqui

debeas

debeas quem corrigi uis : & noli in parte ista ambulare in sensu suo, imò in furore tuo. ¶Decimo sexto, debet mouere ad custodiã linguæ exhortatio sacræ scripturæ: ut est illud Eccl.28. Ori tuo facito ostia. & ibidem: Verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos, & attende ne fortè labaris in lingua. & Ecclesi.5. Ne temerè quid loquaris, ne cor tuum sit uelox ad proferendum sermonem coram Deo. & prouerbior.4. Remoue à te os prauum. ¶Decimo septimo debent mouere ad custodiam linguæ exempla, ut est illud 1.Reg.3. Creuit Samuel, & Dominus erat cum eo: & nõ cecidit ex omnibus uerbis eius in terrã, & in descriptione uiri iusti dicitur in Psal. Et folium eius non defluet. Et alibi in Psalmis: Dixi custodiam uias meas, ut non delinquam in lingua mea. ¶Decimooctauo debet hominem mouere ad custodiam linguæ hoc, quòd oportebit uerba nostra transire p̃ districtum iudicium Dei. Ideo debent hæc, uerba nostra saltem transire per iudicium nostrum. unde in Psal. dicitur de lingua iusti, ꝙ loquitur iudiciũ, id est, sententiam examinatam, & ut breuiter dicam, sicut per loquelam perpenditur utrum aliquis sit Gallicus, uel Theutonicus, uel alterius nationis. unde in Euangelio, Verè tu ex illis es: nã & loquela tua manifestum te facit. sic per loquelã perpẽditur in aliquo utrũ sit bonus uel malus. unde Eccles. 4. In lingua sapientia dinoscitur. Item Ecclesiastici uigesimo septimo: Ante sermonem non laudes uirum. Hæc enim tentatio est hominum, Hieronymus: In põdere uerborum probatio existit humanæ uitæ.

De uigintiquatuor peccatis linguæ, PARS II. *quæ habet* XXIIII. *cap.*

De ordine dicendorum in ista parte. Et primo de Blasphemia.

CAP. I.

Dicto de custodia linguæ in communi, consequẽter enumeranda sunt diuersa peccata linguæ, ut de his prosequamur. Ex quibus 24. enumerare sufficiat, quæ sunt blasphemia, peccatum murmuris, peccati defensio, periurium, mendacium, detractio, adulatio, maledictio, conuicium, contentio, bonorum derisio, prauum conuicium, peccatum, seminãtiũ discordias, peccatũ bilinguium, rumor, iactãtia, secreti reuelatio, indiscreta comminatio, indiscreta promissio, otiosum uerbum, multiloquium, turpiloquium, scurrilitas, & indiscreta taciturnitas.

¶Et primo prosequamur de quatuor primis, quia illis directè peccatur in Deum. Inter quæ incipiemus de peccato blasphemiæ, quia maius est. De quo peccato hoc modo agemus. Primo notificabimus istud peccatum. Secundo ponemus ea quæ ualere possunt ad detestationem huius pec-

cati

cati. Tertio, dicemus de personis, quæ uidentur esse consentientes blasphemantibus. Quarto, tangemus aliqd specialiter de spirituali blasphemia. ¶Notandum ergo secundum Augustinum: Blasphemia est, quando aliquid attribuitur Deo, quod Dei non est, uel quando negatur de Deo quod ipsius est, uel quando aliquis sibi usurpat quod Dei est. Nos autē hic blasphemiā intelligimus uerbum in contumeliam Dei prolatum, ut cum aliquis iratus uindicare se uolens de Deo, aliqua mēbra de ipso nominat, quę nominanda non sunt.

¶De his quæ ualent ad detestationem huius peccati, & de pœnis blasphemorum.

MVLTA uerò sunt quæ possunt ualere ad detestationem huius peccati. ¶Primum est, pœna qua legitur dominus punisse blasphemos: de qua legi Leui. 24. Ecce egressus filius mulieris Israëlitidis, quē pepererat de uiro Aegyptio, iurgatus ē cū uiro Israëlita. Cūq; blasphemasset nomē domini, & maledixisset ei, adductus est ad moysen, miserūq; eū ī carcerē, donec nosceret quid iuberet dominus: q locutus est ad Moysem: Educ blasphemū extra castra, & ponent omnes qui audierunt manus super caput eius, & lapidabit eū populus uniuersus, & deinde promulgauit legem de pœna blasphemorū, dicens: Loqure ad filios Israel. Homo q maledixerit Deo suo, portabit peccatum suū: & qui blasphemauerit nomen domini morte moriatur: lapidibus obruet eum omnis multitudo populi. De pœna etiam blasphemiæ exemplū refert Greg. in dialogo, ꝙ quidam Romæ tenerè dilexit quendam puerum quinque annorū, qui consuetus erat blasphemare nomen domini statim quando animo eius aliquid obstitisset: quadam autem diè cū pater eius teneret eum in brachiis: clamauit puer, Nigri homines ueniunt qui me tollere uolunt. qui cum hoc dixisset, nomē domini blasphemauit, & animam reddidit. Si Deus in puero quinq; annorum peccatū illud sic uindicauit. nūquid parcet adultis, & discretis qui hoc peccatū cōmittunt? Peccatū istud punitur etiam frequenter à Deo in præsenti, uel spiritualiter, uel corporaliter. Spiritualiter, quia multoties subitanea morte moriuntur homines blasphemijs assueti. unde Prou. 20. Qui maledicit patri uel matri, extinguetur lumē eius in medijs tenebris. Patri maledicit blasphemus, dum domino maledicit. Matri etiā maledicit, dū triūphantē ecclesiā blasphemat, quæ mater nostra est, & ideo lux in medijs tenebris ei extinguetur quia in peccatis suis morietur. Peccatū istud uix remittitur: iuxta illud Matt. 12. Spirit⁹ blasphemiæ non remittetur, id est, uix remittetur. unde peccatū ad mortē uel in mortem dicitur. Eccle. 23. Est alia

lo quela

loquela contrariâ morti, non inueniatur in hæreditate Iacob. Pro misera author de loquela iuramenti, & subdit, Est alia loquela contraria, &c. Blasphemia conria dicitur esse iuramento, quia in iuramento nominatur Deus: in blasphemia diabolus. In iuramento quando fit eo modo quo debet, honoratur Deus, quando nomen eius ad confirmationem ueritatis assumitur. In hoc enim Deus ostenditur ueritatis cultor & author. In mortem uerò blasphemia dicitur esse, quia frequenter moriuntur blasphemantes in peccato. Vnde blasphemi multũ deberent rogare uiros sanctos, ut orarent Deum quòd sibi dimitteretur peccatum istud. Non enim impetrat quicunque remissioné huius peccati: imò oportet hominem esse magni meriti ad hoc, quòd impetret alteri remissioné huius peccati. unde 1. Ioan. ultim. Est peccatum ad mortem: non ꝑ illo dico ut roget quis. id est, quicunque. Pœna etiam corporali punitur peccatum blasphemiæ frequentius quàm aliud peccatũ. unde accidit quòd lusoribus qui Deum blasphemant, facies quandoque præposteratur. Cuidã ẽt militi dum occasione ludi per oculos Dei iuraret, proprius oculus a capite exilijt, & in alearium cecidit. ¶Secundo potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostendatur ingratitudo magna quæ est in eo qui blasphemat. Dupliciter uerò ingratus est blasphemans, & quia in membro illo Deum inhonorat, in quo Deus præ cæteris creaturis honorauit homines, scilicet lingua: & quia membra illa infirmitatis humanæ quæ propter salutem ipsius Deus assumpsit, ipse ad contumeliã Dei nominat, & ingratus est de beneficio incarnationis, & quasi Deus nõ satis fuerit affectus contumelius à Iudæis pro amore ipsius ipse adhuc contumelias supra contumelias addit. In hoc deterior Iudæis, quia ipsi affecerunt eum cõtumelijs mortalẽ & infirmũ, & in statu humilitatis, sed blasphemus Deũ cõtumelius afficit immortalẽ & regnantẽ in cœlis. Iudæi aliquãtulũ ꝑ ignorãtiã excusantur. Nesciebãt.n. Deũ esse quẽ contumelijs afficiebant. Si.n. cognouissent, nunq̃ dominũ gloriæ crucifixissent. 1. ad Cor. 2. Blasphemus uerò eum contumelijs afficit, quẽ credit esse Deũ. ¶Tertio debet cohibere à peccato isto hoc, ꝙ blasphemus uidetur esse deterior omnibus creaturis. Aliæ.n. creaturæ Deũ laudant & benedicũt, ostendendo eius potẽtiã, bonitatẽ, & sapientiam. Nec solum Deũ laudãt, & benedicũt, imo ẽt ad eũ laudandũ homines inuitant. unde Greg. Mirũ est qualiter homo Deũ semper nõ laudant, cũ omnis creatura semper ad eum laudandum inuitet. Vnde ualde miser est homo blasphemus, qui specialiter propter hoc linguam accepit ut Deũ

laudaret, qui Deum non laudat, sed contra admonitionem aliarũ creaturarum eum blasphemat.

¶ Quibus circunstantiis pateat huius peccati magnitudo.

QVARTO debet cohibere à peccato isto, magnitudo huius peccati, quæ multis circunstãtiis põt manifestari. ¶ Primo ex hoc, ꝙ in isto peccato infertur contumelia Deo in propria ꝑsona, cui alii peccatores contumeliam inferunt in rebus suis. Fur uel raptor contumeliam inferũt Deo in possessionibus seruorum eius: homicidæ enim in seruis eius. sed blasphemus infert ei contumeliam in propria persona: & ideo nõ parum displicet Deo peccatum blasphemiæ. Multum displicet Principi, quando infertur ei cõtumelia in subditis eius, sed amplius displicet, quando in eo qui est de propria familia: sed longe magis quando in filio, uel in filia: sed super omnia ista quando infertur ei contumelia in propria persona. ¶ Secundo potest ostendi magnitudo huius peccati per sublimitatem personæ cui blasphemia infertur. Secundum enim sublimitatem personæ, cui infertur aliqua offensa, augmentatur culpa. Offensa magna est cum conuiciũ dicitur alicui burgensi, sed maior si dicatur militi, sed longe maior si dicatur principi, ergo in infinitum maior est, si in infinitum maiori dicatur, unde cum in peccato blasphemiæ conuicium dicatur Deo, qui in infinitum maior est omni domino terreno, peccatum illud nimis magnum est. ¶ Tertio facit ad magnitudinem huius peccati hoc, quòd in peccato isto Dei contumelia principaliter intenditur. Alij peccatores & si contumeliam Deo inferant, tamen præter intentionem & uoluntatem illorum est contumelia illa, & benè uellent abstinere à contumelia illa, si possent habere delectationem quam quærunt absque contumelia illa. Sed blasphemus in contemptũ & cõtumeliam Dei blasphemat, uolẽs se uendicare de Deo, quum tamẽ Deus sine culpa sit. ¶ Quarto facit ad detestationem huius peccati, peruersitas magna quæ est in peccato isto. Multum enim peruersi sunt homines blasphemi, qui bona quæ agũt sibi attribuũt, mala uerò Deo adscribunt: quum econtrario mala propter culpas eorum eis eueniant, bona uero ex gratia Dei recipiant. ¶ Quinto facit ad detestationem huius peccati, magnus contemptus qui est in blasphemantibus, qui potest manifestari ex hoc quòd ipsi dicunt quòd non possint se à blasphemia cohibere. Si autem quæratur ab eis utrum aliquando conuiciũ dixerint episcopo uel archiepiscopo, uel alicui principi: ipsi respondent ꝙ non. Imò multi sunt qui dicerent se nunquam dixisse conuiciũ alicui gartioni, nisi ipse prius dixerit eis: & tamen non

possunt

possunt abstinere, sicut ipsi dicũt, ne Deo contumeliã dicant. Mira insania, potest aliqs abstinere ne dicat contumeliã gartioni nisi ipse meruerit, tamẽ dicit se nõ posse abstinere qn regi gloriæ contumeliam dicat, quũ tamen ipse nũquam ei conuicium dixerit, nec aliquid mali meruerit: magis procul dubio uidetur talis contẽnere Deum, quàm grationem unum. ¶ Sexto facit ad magnitudinẽ huius peccati hoc, quòd istud peccatum est in patrem cælestẽ, & ideo morte dignum est. unde Matthæi. 15. Qui maledixerit patri, uel matri, morte moriatur. Blasphemi sunt illa generatio, de qua legitur Prouerb. 30. Est generatio quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit. Blasphemi etiam assimilantur Cham filio Noe, qui uerenda patris fratribus suis ostendit. Propter quod filius eius maledictionem suscepit, ut legitur Genesis 9. ¶ Quinto deberet cohibere à peccato isto hoc, quòd blasphemia peccatum diabolicum est, & quasi loquela infernalis, cuius signum est horripilatio, quam facit istud peccatũ in audientibus. Vnde Ecclesia. 27. Loquela multum iurans, horripilationem capiti statuet, & irreuerẽtia ipsius obturatio aurium. Vnde satis uidetur quòd diabolus in blasphemis loquatur, quando ex hoc audiens horripilationem habet. Sicut aliquis à Theutonica lingua Theutonicus perpẽditur: sic blasphemus ex loquela ista de familia diaboli eẽ dignoscitur, & ad infernũ uidetur pertinere. Vnde sicut dictũ est Petro Matthæi 26. Verè tu ex illis es, nam & loquela tua manifestũ te facit. Sic potest dici de blasphemo. Vere tu de inferno es: nã & loquela tua manifestum te facit. Illi qui in inferno erunt, blasphemabunt Deũ propter magnitudinem doloris. Vnde Apocalyp. 16. Blasphemauerunt Deum cęli prę doloribus & uulneribus suis. Sicut filij Dei assuescunt hoc benedictioni & laudi diuinæ, uolentes addiscere officium in terris quod facturi sunt in cælis: sic filij diaboli assuescunt blasphemiis addiscendo in mundo isto officium quod facturi sunt in inferno.

¶ Sexto deberet cohibere à peccato isto hoc, quòd blasphemia Dei conuicium est dictũ ei à proprio seruo illius, & ideo non de facili consequitur homo remissionem huiusmodi peccati. Vnde Eccle. 22. Mittens lapidem in uolatilia, deiiciet illa: sic & qui conuiciatur amico, dissoluit amicitiam. Ad amicum etsi produxeris gladium, non desperes: est enim regressus ad amicum. Si aperuerit os triste, ne metuas: est enim concordatio excepto conuicio & improperio, & superbia, & mysterij reuelatione. Ad literam, nobiles post magnas guerras postquam in bello se læserint, amici efficiuntur. Si quis autẽ conuiciũ aliquod

aliquod dixerit eis,toto tempore uitæ suæ memores sunt conuicij illius. Si cõuicium unum dictum alicui cum tanta difficultate à corde illius recedit,quantum timere possunt illi qui regi gloriæ toties conuiciati sunt? Qui delectãtur Deum blasphemando Iudæis deteriores uidentur,qui in consuetudine habebant quòd audita blasphemia aures obstruebãt sibi. unde super illud Act. Continuerunt aures suas. dicit interlin. ne blasphemiam audirent. Insignum ẽt doloris scindebant uestiméta sua. unde super illud Matth. 26. Tunc princeps sacerdotum scidit uestimenta sua,dicit glos. Mos est Iudęorum,cum aliquid blasphemię audiunt,scindere uestimenta sua. Canibus etiam peiores uidentur. Canis enim non mordet dominũ suum,nec dilacerat.Ipsi uerò dilacerant dominum, dum Deũ blasphemant. Ipsi eodem ore quo uinum à Deo creatum biberunt,incontinenti eum mordent,& contumeliis afficiunt, similes canibus rabidis,qui manum quæ sibi panem porrigit,mordent. Maius etiam peccatum uidetur esse blasphemia, q̃ hæresis. Hæreticus.n. ea loquitur de Deo, quæ credit esse uera: blasphemus uerò cõtra conscientiam suam de Deo dicit, quæ scit non esse dicenda.

¶ *Quàm culpabiles sint, qui blasphemos tolerant,cùm poßint prohibere.*

NEC solùm blasphemi culpabiles sunt apud Deũ, sed etiam illi qui tolerant peccatum istud, cum prohibere possint: ut pater & mater,qui non corrigunt filios suos blasphemantes, & quandoque hac de causa amittunt eos. Dominus enim eos interficit: ut patet exemplo Gregorij prius posito in eodem cap. Similiter illi culpabiles sunt qui permittunt contumeliam Deo fieri in domibus suis,cùm prohibere possint. Nullus homo timens Deum permitteret alicui,quem sanctũ crederet,contumeliam inferri in domo sua,ex quo posset hoc prohibere. Quãto magis tolerare non debet, ut cõtumelia creatori suo inferatur in domo sua,ex quo potest prohibere? Vix possunt homines sustinere ꝙ coram eis conuicium dicatur patri suo uel domino terreno. Quomodo ergo possunt hoc sustinere de patre suo cœlesti? Nunqd culpabilis esset,qui ꝑmitteret in cellario suo templũ alicui dæmoni fieri, & in ipso sacrificari? Nonne taberna: in qua luditur & blasphematur: uerè diaboli templum est in quo Deus inhonoratur & diabolus honoratur? Quomodo ergo potest sustinere hoc qui fidẽ ueram hẽt? Domini etiã culpabiles sunt,q in terra sua talia permittũt fieri. Sicut illi culpabiles sunt,qui in terra sua paganorũ idololatriã tolerãt. Blasphemia ẽt idololatria deterior esse uidetur ĩ hoc, ꝙ idololatria honorẽ suũ aufert Deo: sed blasphe-

blasphemia non solũ honorẽ au-
fert, sed ẽt contumeliam infert.
¶Magna peruersitas est princi-
pũ, qui bona subditorũ suorũ ac-
cipiunt, qñ Deus hoc prohibet:
qñ uerò possunt accipere ad ho-
norem Dei, & salutem animarũ
nolunt. Domini enim possent pœ-
nam pecuniariam imponere me-
ritoriè illis qui blasphemant. Nõ
sunt ẽt sine culpa qui locant eis
taxillos, & similia, & qui assistunt
ludentibus uel blasphemantibus,
quasi uelint habere de fœtore bla
phemantium, Iudæis deteriores,
in hoc ꝙ Iudæi obturant aures
suas audita blasphemia, & signa
doloris ostendunt. Et, ut breui-
ter dicam, in hoc distingui pos-
sunt filij Dei à filijs diaboli, quod
filii Dei possunt tolerare ꝙ pater
eorum à blasphemantibus sagit-
tetur. Filij uero diaboli non curãt
quando uident Deum ita sagitta-
ri. Quod tali exemplo potest ostẽ
di. Fuit quidam uxorem habens,
& ex ea tres filios, secundum opi
nionem suam. Cui uxor eius cũ
quadam die litigaret cum eo, ob-
iecit, ꝙ ipse credebat habere tres
filios, sed unus tantum erat suus.
Requisiuit uerò ab ea quis suus
esset, uoluit ei indicare. Deinde
cùm pater infirmaretur ad mor-
tem & uxor defuncta esset, ipse
faciens testamentum omnia di-
misit illi qui filius suus erat. Post
mortem uero eius cõtẽtio facta
est inter illos tres, quos ipse tanq̃
filios suos nutrierat, cuius esset
hæreditas. Quilibet. n. dicebat ꝙ
ipse filius erat, & quòd sua debe
bat esse hæreditas, unde cum de
latum eẽt ad iudicẽ, præcepit iu-
dex ut pater mortuus alligaretur
ad arborem, & ille qui directus
sagittam in eum mitteret, hæredi
tatem haberet: Vnde alligato pa-
tre ad arborem, duo ex illis sagit
tauerunt eum. Tertius uerò ui-
dens patrẽ suum sagittari, offen-
sus est ultra modum contra alios
duos, & dixit quod patrem suũ
nullo modo sagittaret. Ex quo co
gnitum uerè est, ꝙ ipse filius erat
ipsius, & data est ei hæreditas. Si-
mile iudicium fecit Salomon 3.
Reg. 3. de duabus mulieribus q̃ li
tigabant de puero uno. Illam. n.
perpendit esse matrem, quæ non
potuit tolerare pueri interfectio
nem. Sic filij Dei non possunt to
lerare ꝙ blasphemantes patrem
eorum sagittent.

¶De duplici blasphemia, scilicet oris & cordis.

ET notandum ꝙ duplex est
blasphemia. Quædã est oris, & q̃
dã est cordis. De blasphemia cor-
dis legitur in Vitis patrum, ꝙ q̃-
dam frater impugnabatur spiritu
blasphemiæ, & cùm sæpe perge-
ret ad senes, & ad abbatẽ Parme-
nem pro cura illius, & non aperi
ret causam, abbas Parmenes ui-
dens eum hẽre cogitationes blas
phemiæ, dixit, Quid hẽs? At ille
aperuit qđ impugnaret eũ spiri-
tus blasphemiæ. Et statim ut ape
ruit, apparuit ĩpugnatio leuior.

Cui abbas Parmenes. Qn̄ hæc cogitatio te arripuerit, dic: Ego causam non habeo, blasphemia tua sit super te, ò satan. Hanc.n. causam anima non uult. Et innuitur in uerbis duplex causa, propter quam non sit tantum periculū in hac blasphemia, sicut multi credunt: non enim habet delectationē cogitatio blasphemiæ propter quam ipsa placeat homini, sed uehemens timor offensæ diuinæ adducit cogitationes istas. Sicut homini timido in tenebris existenti & solitario, uelit nolit adducit timor terribilia ad cor suum, & nimius amor quem habuit mater ad filium, adducit ei memoriā ipsius quando defunctus est, licet ēt ipsa nolit. Prætereа diabolus, quia scit quòd displicet uiro iusto conuicium, & contumelia Dei, interdum loquitur conuicia Dei in homine ipso homine audiente: & blasphemia illa diaboli est, non hominis, & meretur homo in hoc, quod displicet illi blasphemia illa, & hæc duo insinuantur exemplo prædicto, cùm dicitur blasphemia tua: & cū dicitur, hāc enim causam anima non uult. Sūmum autem remedium contra uitium hoc, est occupatio q̄ animū impleat, & contemptus blasphemię talis. Debet enim homo parū appretiare cogitationes tales.

De peccato murmuris, & ordine dicendorum de eo, & de his quæ faciunt ad eius detestationem.

CAP. II.

Sequitur de peccato murmuris. Est autem murmur, oblocutio indebito modo facta contra Deum uel factū alicuius. Specialiter autem dicemus de murmure quod fit contra Deum, uel cōtra eum qui est loco ipsius. Dicemus autē hoc modo de hoc peccato. ¶ Primo ponemus ea quę possunt ualere ad detestationem ipsius. ¶ Secundo tangemus diuersas diuisiones murmuris. ¶ Tertio uerò specialiter agemus de murmure claustralium. ¶ Quarto uerò de remediis contra peccatū murmuris. ¶ Ad detestationem uerò huius peccati possunt ualere uerba sacræ scripturæ quæ dissuadēt nobis hoc peccatum, ut est illud Sap. 1. Custodite uos à murmuratione quæ nihil prodest. Murmur quod fit contra ea quæ Deus facit, nihil prodest homini, imò plurimum nocet. Non enim propter murmur cessat tribulatio, sed qđ potuit esse meritorium propter murmur fit demeritoriū. Inquinatur homo unde debuit mundari, & destruitur unde debuit emendari. unde, Destruxisti eum ab emūdatione, uel emendatione. Itē Iob 6. Nolite murmurare inuicem. & 1. Cor. 10. Neque murmuraueritis. & ad Philip. 2. Omnia facite sine murmurationibus. & 1. Pet. 4. Hospitales inuicem sine murmuratione. ¶ Secundo possunt ualere ad detestationē huius peccati, exempla. Vt est exemplū Christi, de quo Esa. 53. Quasi agnus coram

ram tendente se, obmutescet. & exempla sanctorũ, de quibus cantat ecclesia Non murmur resonat, non querimonia. & iterum, Ecce homo sine querela. & Sap. 18. Properans homo sine querela deprecari pro populis, proferens seruitutis suæ scutum orationem, & per incensum deprecationem allegãs, restitit iræ. & Lucæ 1. legitur de Zacharia & uxore sua, ꝙ erant iusti ambo ante Deũ, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela. ¶ Tertio. potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, ꝙ murmuratores maledicti sunt. Vnde Ecclesi. 28. Susurro & bilinguis maledictus. Multos enim turbauit, pacem habentes. ¶ Quarto potest ualere ad detestationẽ huius peccati hoc, ꝙ murmuratores odibiles sunt Deo. Vnde ad Rom. 1. Susurrones & detractores Deo odibiles. ¶ Quinto potest ualere ad detestationẽ huius peccati hoc, quòd nescimus quid nobis magis expediat. Alicui enim magis expedit aduersitas quàm prosperitas: ideo nullus de aduersitate murmurare debet. Vnde Eccl. 39. Non est dicere, hoc melius illo est. Omnia enim tẽpore suo comprobabuntur. ¶ Sexto potest ualere ad detestationẽ huius peccati hoc, ꝙ quum simus filii Dei, & ratione creationis & redemptionis, ideo non debemus murmurare quicquid placeat sibi facere de nobis. Bernard. Iustè sibi uendicat meam uitã qui pro mea posuit suã. Apostolus Rom. 14. Siue morimur, siue uiuimus, domini sumus. Idem: Empti estis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore uestro. 1. ad Corint. 6. Aug. Scit cœlestis medicus quid nobis daturus sit ad cõsolationem, & quid subtracturus ad exercitationem. Non enim homo sine causa iumẽto suo cibaria detrahit & Esa. 45. Vhę qui cõtradicit factori suo & post, Nunquid dicit lutum figulo suo, quid facis? & 29. Peruersa est hæc cogitatio, quasi lutum cõtra figulũ cogites, & dicat opus factori suo, Quid fecisti me? ¶ Septimo potest ualere ad detestationem huius peccati uindicta quam Dominus legitur sumpsisse de peccato isto. legitur Num. 12. ꝙ Maria soror Moysi lepra percussa est: propter peccatũ murmuris. Propter peccatũ istud Dathan & Abiron à terra sunt absorpti, ut legitur Num. 16. & Core igne cõsumptus est: ut legitur ibidem. Propter peccatum etiam istud misit dominus ignitos serpẽtes in filios Israël. Propter peccatum istud maior pars filiorum Israël in deserto periit. unde Nu. 14. Omnes qui numerati estis à xv. annis & supra, & murmurastis cõtra me, nõ intrabitis terrã super quam leuaui manum meã ut habitare uos facerem, præter Caleph filium Iephone, & Iosue filium Nun. Murmurantẽ etiam populo contra dominum de labore.

bore, ignis Domini deuorauit extremã castrorum partem, ut legitur Num. Et, uti breuiter dicam, sicut dicit authoritas; Nulla re Deũ magis offendisse dictus ẽ populus ille, quàm murmurãdo. De pœna etiã murmurantiũ in futuro, dicit Iud. in epistola sua: Hi sunt murmuratores, querulosi, secundũ desideria sua ambulantes. Et præmittit pœnam, dicens: Quibus procella tenebrarum seruata est. Gregor. Regnum cœlorũ nemo qui murmurat, accipit: nemo q accipit, murmurare potest.

¶ *De tribus diuisionibus murmuris.*

SEQVITVR de diuisionibus murmuris. Qu rum tres ponere sufficiat. ¶ Prima talis est. Est murmur inuidiæ, murmur superbiæ, murmur auaritiæ, murmur impatientiæ, murmur sanæ conscientiæ. De primo sic legitur Matth. 20. Et accipientes murmurabant aduersus patremfamiliàs, dicentes: Hi nouissimi una hora fecerunt: & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstus. De secundo legitur Lucæ. 7. Videns Pharisæus, qui uocauerat eum, ait intra se: Hic si esset propheta, sciret utique quæ & qualis est mulier quę tangit eum, quia peccatrix est. De tertio legitur Ioann. 12. Quare hoc unguẽtum non uenditur trecentis denariis? De quarto Num. 11. Ortum est murmur populi, quasi dolẽtium pro labore, cõtra dominum. Quintũ murmur est, quãdo aliquis murmurat de hoc ꝙ aliquis iniustè uult cogere eum ad hoc quod cõtra Deũ est. Et illud murmur uidetur esse significatũ per murmur asinæ murmurãtis contra Balaam. De qua legitur Numeri 22. Aperuit dominus os asinæ, & locuta est, Quid feci tibi? cur percutis me? Ecce iã tertiò uolebat cogere Balaam asinã ad id quod erat cõtra domini uoluntatem. Ad hanc speciem pertinet murmur conscientię murmurantis contra peccatum. ¶ Item potest diuidi murmur ĩ murmur de bonis quæ conferimus, & murmur de illis quę sustinemus. Primũ murmur dissuadetur Ecc. 18. ubi legitur, In bonis ne des querelam, & in omni dato ne des tristitiam mali uerbi. De alio murmure legitur Eccl. 10. Vir prudẽs & disciplinatus non murmurabit correptus. Prudens est qui futura præuidet, scilicet præmia & tormenta, & talis non murmurat de flagello. Libenter enim uirgã tolerat quæ à gladio pœnæ æternæ eum conseruat. Patienter etiã ab eo sustinet flagellari, à quo cœlestem hæreditatem expectat. Disciplinatus etiã qui circa utilitates tribulationũ est instructus, similiter non murmurat de correctione. ¶ Tertia diuisio murmuris est in murmur cõtra Deũ, & murmur cõtra proximũ. Murmur uero contra Deũ multiplex potest esse: uel de infirmitate, uel de paupertate, uel de temporis

poris importunitate, uel de prosperitate malorum, & de aduersitate bonorum, & similibus. Valde fatuum est murmurare de infirmitate, cum utilior sit frequentius infirmitas, quàm sanitas. Vnde in Vitis patrum cum quidam peteret à Ioanne eremita, ut à tertiana sanaretur: ipse respondit, Rem necessariam tibi cupis abijcere. Vt. n. corpora intus, ita animæ languoribus purificantur & castigationibus, & tamen postea dedit ei oleum benedictum, & sanatus est. Itẽ quidã miles rogauit quendam sanctum uirum, ut à morbo liberaret eũ precibus suis. Sed audito ab eodem ꝙ melior esset in ægritudine q̃ in sanitate: dixit uir sanctus, Oro dominum ut seruet te in statu, in quo magis humilteris. ¶ Fatuũ etiam est de paupertate murmurare, cum sciamus pauperes electos esse ad regnum æternum. Iac. 2. Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni? ¶ De importunitate etiam temporis fatuum est murmurare. Et propter hoc qui facit, nunquam pacẽ habebit. Vnde Iob 9. Quis restitit ei & pacẽ habuit? & propter hoc q̃a Deus scit melius quid expediat mundo, quem ipse habet regere, q̃ alius, & quandoque expedire uidentur quæ non expediunt. Vnde quidam eremita seminauerat olera, & uisum est sibi pluuiam necessariam esse oleribus suis, & petijt à Deo, & obtinuit. Deinde uisum est ei serenitatem necessariam esse oleribus suis, & petijt, & obtinuit: &, ut breuiter dicam, tale tẽpus dedit ei dominus quale uoluit, & tamen nec unum olus de terra exiuit: qui credens uniuersalem defectum olerum in anno illo, patienter sustinuit. Sed cum declinasset ad domum eremitæ alterius, & pulcherrima olera ibi uidisset, multum admiratus est. Et enarrauit eremitæ illi quæ ei accederant. Cui eremita respõdit: Meritò hoc aduenit tibi: putabas te sapientiorem Deo, qui ei indicabas quid facere deberet. E contrario uerò magnæ pacis occasio esset, & quandoque etiam magnæ abundantiæ bonorum temporalium, si quis uoluntatem suã in talibus uoluntati diuinæ conformaret. Vnde refertur de quodam agricola, qui semper habebat in agris & uineis suis uberiores fructus quàm alij. Et cum requireretur à uicinis quare hoc esset: respondit, non esse hoc mirum, si fructus uberiores haberet, cum semper haberet tale tempus, quale ipse uellet. Super quo cum alij mirarentur, & inquirerent quomodo hoc esset: Respõdit, Ego nũquã uolo aliud tempus habere quàm Deus uelit. unde cum tale sit tempus, quale Deus uult, semper habeo tale quale ego uolo. In pace magna erat uir ille, quia uoluntatem suã conformauerat uoluntati diuinę. & pp hoc bonorũ tẽporaliũ habe

bat abundantiam. Cum artifices ita offendi soleant, quãdo instruũtur in operibus in quibus ipsi periti sunt: non est mirum si multũ Deus offendatur, quando de operibus suis ita à quibuscunq; diiudicatur. Non est aliquis artifex, q non offenderetur ultra modum, si de operibus suis tantum dijudicaretur, sicut iudicatur de operibus Dei. ¶De prosperitate uerò malorum & aduersitate bonorũ, multum uidẽtur murmurasse sancti. Vnde Iob 21. Quare impij uiuunt, sublimati sunt, confortatiq; sunt diuitijs, &c. Ierem. 12. Quare uia impiorum prosperatur, bene est omnibus qui præuaricantur, & iniquè agunt? Et in Psalm. Mei autẽ penè moti sunt pedes, quia zelaui super iniquos pacem peccatorum uidens. Et Habacuc 1. Quare respicis contemptores, & taces conculcante impio iustiorem se? Et in Psal. Vsquequo peccatores Domine, usquequo peccatores gloriabuntur? Et Malach. 3. Vanus est, qui seruit Deo: & quod emolumentum, quia custodiuimus pręcepta eius? Sed cessat murmur illud, si quis respiciat causam quare hæc fiant. Fidelis medicus ægro desperato uniuersa concedit quæ ipse appetit. Aegro uerò, de cuius salute spes habetur, multa negat. Sic dominus reprobis abundantiam bonorum temporaliũ tribuit, ut si qua bona egerũt, in mũdo isto mercedem recipiant. Et secundũ Greg. Iste successus bonorum temporalium signum est æternæ reprobationis. Similiter secundũ Grego. mactandi uituli in liberis pascuis relinquuntur, seruãdus iugo pręmitur; ita mali per amœna prata ad foueam, bonus per aspera ad patriam uenit. Omnia mala pœnę sine murmure toleranda sunt, quia iusto Dei iudicio & ordinatione eueniunt. Eccles. 8. Non iudices contra iudicem, quoniam secundũ quod iustum est iudicat.

¶*De murmure claustralium.*

SEQVITVR de murmure claustralium. De quo specialiter tangemus, quia hoc peccatũ multũ infestat claustrales. Peccatũ murmuris quãdoque fuit Iudæorũ, sed modo dr̃ esse monachorũ. Notandũ ergo ꝙ claustralis murmurans de cibo uel potu, deficit in ipso principio belli spiritualis. Principium belli spiritualis est cõtra gulam. Vnde super Math. 4. dicit Gloss. In pugna Christi prius contra gulã agit: qa nisi hæc prius refrænetur, frustra contra alia uitia laboratur. Talis claustralis in primo conflictu dicit ultimũ uerbũ siue malũ uerbum, ab ancilla deuictus, carne scilicet. Quod magna uilitas est. Hieron. Nihil uilius quàm à carne uinci. Cum de uiro iusto cantetur: Ecce homo sine querela, uerus Dei cultor. De tali claustrali dici potest: Ecce homo plenus querela uentris sui cultor. Tales enim non domino Iesu Christo, sed uentri suo seruiunt,

uiunt, secundum uerbum Apostoli ad Roma. 16. Ipsi de uentre suo Deū fecerint. iuxta illud Philip. 3. Quorum Deus uenter est. Dum uerò murmur proferunt, quasi Pater noster Dei sui, scilicet uentris, dicunt. Ipsi etiam uasa uacua à gratia Dei se ostendunt, dū murmur in eis resonat, & dū ad ignem tribulationis crepant, satis apparet quòd aqua diuinæ gratiæ in eis non sit. Ad literam: olla uacua ad ignem crepat, & dolium uacuum multum resonat, plenū uerò non sic. Isti enim debent domino escam apponere cum grata salsa hilaritatis. Hilarem enim datorem diligit Deus, iuxta uerbum Apostoli 2. ad Corinth. 9. Ipsi fel murmuris in escam eius ponunt pro salsa, ut uerè dominus possit de eis dicere: Dederunt in escam meam fel, quasi non legerint de domino, quòd cùm gustasset acetum felle mixtum, noluit bibere. Tales respiciunt retro sicut uxor Lot, & in statuam salis uertūtur. Statua uidetur esse homo, & non est sic. Tales uidentur monachi esse, & non sunt. Vnde Pastor in Vitis patrū: Qui querulosus est, monachus nō est. Claustralis murmurans, est rota non bene uncta unctione gratiæ: & ideo murmurat sicut rota carri. Vnde Eccles. 33. Præcordia fatui quasi rota carri. Claustralis etiam murmurans omne bonum claustri dat pro modico fœni ad opus iumenti sui. Omne bonum claustralium est pax. Vnde super illud, Pax super Israel. dicit expositor, Omne bonum uno uerbo dixit. Claustralis etiam murmurans intromittit se de hoc quod ad ipsum non pertinet. Ipse enim iam suus non est, sed Dei uel Abbatis sui. Nec solum Dei est ratione creationis uel redemptionis: sed etiam ratione suæ redditionis. Vnde quando se intromittit de se, de re aliena se intromittit. Vnde Bernar. Qui curam uestri semel nobis commisistis, quid adhuc uos de uobis intromittitis? Claustrali murmuranti dicit dominus illud Ioan. ultim. Quid ad te? tu me sequere. ¶ Claustralis etiam murmurans, authoritate propria uult dispensare sibimet de cruce religionis, quam assumpsit, contra omnia iura. Bernard. Suspecta est mihi, fateor, tua ipsius dispensatio, & uereor tibi illudi sub tegmine & nomine discretionis à carnis prudentia. Claustralis etiā murmurans Christo postposito, discipulus factus est Galeni. Vnde Bernardus: Dominus docet perdere animas, Galenus & Hypocrates saluare: cuius cōsilio potius acquiesces? aut cuius uis esse discipulus? Idē: Puta te quæso monachum, non medicum, nec de complexione iudicandum, sed de professione. Claustralis etiam murmurans, quendā cæcum qui eum in foueam multoties præcipitauit, ducem sibi costituit. Iste cæcus est ꝓprius sensus, qui in foueam peccati mul-

toties præcipitauit, quem tamen adhuc uult sequi. Talis claustralis ad Deum tergum uertit, & ad iumentum suum faciem, potius eligens uoluntatẽ facere sui corporis, quàm Dei. Ipse etiam uult ęquè abundanter uictum & uestitum habere in præsenti, sicut illi qui nullam aliam retributionem expectant in futuro, quasi pro nihilo reputet terram desiderabilẽ quæ ei pro mercede danda est, cũ tamen consuetudo communis habeat, ꝙ operariis, quibus magna merces soluitur, in uespere de uictu non prouideatur: alijs autem, quibus alia merces in uespere non soluitur, prouidetur. Mirari debent qui uident claustralẽ murmurantem, quasi si uiderent iumentum loqui, cum claustralis iumentum debeat esse, iuxta illud, Vt iumentum factus sum apud te. Vnde cum quidam uolens ingredi religionem, quæreret à beato Bernardo, quid sibi maximè esset necessarium: ipse dixit ei, Vis esse asinus? Illo quęrente, quomodo posset hoc esse: respondit, Qui uult esse in religione, debet quodlibet opus sibi iniunctum facere, indifferenter comedere: & is est modus asini. Sed in quibusdam claustris adeò assueti sunt huic monstruositati, quòd non pauent cum audiunt claustrales murmurare. Sicut dicitur de Balaam, ꝙ adeò assuetus erat monstris, quòd non expauit ad uocem asinæ. In uno casu uidetur claustrali licitũ murmurare, quando scilicet præcipitur ei aliquid uoluntati diuinæ contrarium. In simili etenim casu asina Balaam murmurauit. Item cum murmur sit loquela ueteris hominis, uetus autem homo mortuus debet esse in claustro: mirandum est de murmure claustralium, ac si mortui homines loquerentur. Claustralis debet esse mortuus mundo, & iam habet sudarium indutũ. Habitus enim claustralium sudarium eorum est, cum in eo sepeliantur. Monachi etiam cum benedicuntur, non debent loqui per nouem dies, in signum ꝙ mortui sunt: ideo murmur omnino longe deberet esse à claustralibus, quicquid eis fieret, sicut à mortuis hominibus.

¶ *De quatuor remediis contra peccatum murmuris.*

SEQVITVR de remediis contra peccatũ murmuris. Et possumus contra hoc peccatum quatuor remedia assignare. ¶ Primũ est exemplum Christi. Vnde August. Omnia terrena contempsit homo Deus, ut ab omnibus contemnenda monstraret, & oĩa aduersa sustinuit, ut sustinenda doceret, ut nec in illis quereretur felicitas, nec in istis timeretur aduersitas. ¶ Secundũ remediũ est, quod homo cogitet murmur qđ fit de malo pœnæ alicui illato, murmur esse cõtra Deũ, cũ omne malũ pœnæ à Deo sit. Vnde Exo. 16. Nõ cõtra me murmur ẽ istud, sed

sed contra Dominum. Et Numeri 14. Vsquoque multitudo pessima murmurat contra dominum? Ideo quicquid infertur à persecutoribus, patienter tolerandũ est, & potius debet homo habere oculum ad Deum, qui habet persecutorem in manu sua, quàm ad ipsum persecutorem. Cuius formam dedit nobis Dominus in cruce, quando dimissis persecutoribus dixit: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? Matth. 27. Vnde super illud, Timeat dominum omnis terra. dicit Aug. Si creaturæ sæuiant, Deũ time, non illas, quia omnia subipso sunt. Item gl. Cupiditatem nocendi per te habes, potestatem autem nocendi, si ille non dat, non habes. Iõ Deus homo ante hominem stans ait Ioã. 19. Non haberes in me potestatem, nisi esset tibi datum desuper. Nec ẽt ipse diabolus uel unam ouiculam potuit tollere uiro sancto Iob, nisi prius diceret, Mitte manum tuam: hoc est, da potestatem. ¶ Tertium remedium est, ꝙ hõ cogitet intentionem, qua Deus permittit filios suos aduersitatibus flagellari. Qui.n. magnum amorem cogitaret, ex quo dominus filios suos flagellat, ipse non murmuraret. Vnde Greg. Ille solus de flagello murmurat, q cãm ꝑcussoris ignorat. Et Apo. 3. ego quos amo, arguo & castigo. ¶ Quartum remedium & præcipuum est gratia Dei. Cum.n. murmur prouenit ex defectu cœlestis unctionis in corde hominis, summum remedium est postulare unctionẽ cælestis grãæ, ut faciat murmur illud cessare, & non unctionem carnalis uoluptatis, q̃ licet ad tempus murmur cessare faciat, tñ in posterum magis reddit querulosum unde ad Heb. ult. Optimum est gratia stabilire cor, nõ escis, quæ non fuerunt ambulãtibus in eis. Aequè de facili posset homo impetrare a Deo gratiam per quã talia contemnerentur, si quis ex corde eam peteret, sicut ab homine ea pro quibus murmurat. Senec. Quare potius impetrem à fortuna quod det, quam a me ne petam?

De defensione proprii peccati, & de his quæ possunt ualere ad detestationem. CAP. III.

SEquitur de tertio peccato linguæ. s. de defensione proprij peccati, quo uitio multum laborat humanum genus, ꝙ figuratũ est Gen. 3. ubi legitur de parentibus nostris, ꝙ cum cognouissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata. ¶ Ad detestationem huius peccati, Primo possunt ualere uerba sacræ scripturæ dissuadentia illud ad Rom. 12. Non uosmetipsos defendentes charissimi. Et super illud, Nolite exaltare cornu. dicit Gl. Si iam fecistis iniquitatem ꝑ cupiditatem, non defendatis per elationem. ¶ Secundo possunt

facere ad hoc exempla sanctorũ, qui culpabiles se agnoscunt, ubi etiam culpabiles non sunt. Greg. Piarum mentium est, ibi culpam agnoscere, ubi culpa nõ est. Prouerbiorũ 18. Iustus prior est sui accusator. Et Genesis 27. Iacob qui lenis erat, nuda colli & manus pellibus hœdinis texit: in signum, ꝙ uir iustus et innnocens sit, peccatorum tamen se debet reputare. Et Genesis 44. Scypho inuento in sacco Beniamin, Iudas qui tenet figuram confessionis, accusauit se, licet sine culpa esset de illa re, dicens ita: Quid respondebimus domino nostro, &c. & subdit: Deus inuenit iniqtatem seruorum suorum. Ille ẽt qui peccatum non fecit, nec inuẽtus est dolus in ore eius, signa peccati habere uoluit. Voluit enim circuncidi, & cum iniquis reputari. ¶ Tertio potest ualere adhoc si ostendatur quanti meriti sit humilis confessio & accusatoria. Vnde Gregorius: Non minus admiror humillimam cõfessionem peccatorũ, quàm sublimia gesta uirtutum. Item in Psal. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Prouerbiorum 15. Responsio mollis frangit iram. Mollis responsio, est sui ipsius accusatio, quæ multum frangit iram Dei. Item super illud, Iniustitias meas non abscondi, &c. dixit glo. Quando homo detegit, Deus tegit, cum homo tegit, Deus nudat: cum hõ agnoscit, Deus ignoscit. Item latro regnum in cruce meruit, quia se accusauit. Vnde Augustinus loquẽs de illo uerbo, Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei. dicit: Latro in cruce quare meruit? qa illam uiam tenuit, ubi ostenditur salutare Dei, à qua tibi pes non exeat. In eo enim ꝙ se accusauit Deũ laudauit. & super illud: Veritas de terra orta est, & iustitia de cœlo prospexit. dicit Augustinus, quasi diceret Deus, Parcamus ei, quia non parcit sibi: ignoscamus ei, quia non ignoscit sibi. ¶ Quarto, potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, ꝙ peccatum istud multum impedit peccatorem: non enim uult deus à peccatis suis liberare illum qui defendit ea. unde Augustinus: Tu factus es peccati tui defensor, quomodo erit Deus liberator? Vt sit ipse liberator, & tu esto accusator.

De stultitia illius, qui peccatum suum defendit.

QVINTO potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostendatur multiplex eius stultitia, qua peccatum suum defendit. Et primo stultus est talis, qa ipse defendit pessimum hostem quem habet. ¶ Peccatum ostenditur esse pessimus hostis, quẽ homo habeat, ex hoc, quòd nullus alius hostis, nec homo, nec diabolus potest nocere homini, si ab

hoc

hoc hoste sibi cauerit. Gregorius Nulla enim nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. ¶ Secundo uero stultus est, qui defendit peccatum suum: quia cum abyssus miseriæ abyssum inuocet misericordiæ, ipse debuit miseriam suam plenè exprimere, ut amplius misericordiam Dei posset mouere: ipse uero miseriam attenuat, quasi nolit q miseria sua misericordiam Dei moueat. Non sic faciunt pauperes qui eleemosynas uolunt impetrare, immo paupertatem & infirmitatem, si quam habent, hoībus denudāt. ¶ Tertio, stultus est, qa nō uult manifestare in curia misericordiæ peccatum suum, & reseruat illud in foro iustitiæ, ubi maifestabitur ad pœnam quod non uult manifestare ad ueniam. ¶ Sexto, potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostendatur in illis magna peruersitas q peccata sua defendunt. Peruersitas uerò eorum patet ex hoc, q illud quod Deus persecutus est usque ad mortem propriam. s. peccatum, sicut ostensum est in principio Summæ, ipsi defendere uolunt ad læsionem propriæ conscientiæ, & usque ad offensam, cum tamen omnes creaturæ peccatū debeant persequi tanquam opus diaboli, & tanquam illud quod solum indecens est, in mundo istò. ¶ Septimo, potest ualere ad detestatiouem huius peccati, si ostendatur ingratitudo eorum, qui peccatum suum defendunt. Ingrati uero oēs tales sunt Dei misericordiæ & bonitati, dū beneficium ipsius uolunt attenuare. Bonitatis diuinæ beneficium attenuat, qui culpam suam diminuendo beneficium remissionis quodammodo diminuit. Vnde in Spiritum sanctum uidetur peccare, cui bonitas attribuitur. Ad detestationem etiam huius peccati potest facere hoc, q illi, qui peccata sua defendunt, in culpa sua ipsum Deum inuoluere uolunt. unde super illud Genesis 3. Vocem tuam audiui in paradiso. dicit Gregorius: Proprium est, peccantibus Deo uelle attribuere. unde accusantur, quod inde est, quia sic peccauit homo, cum uellet esse par Deo, liber scilicet sicut ille ab omni dominio: quoniam ergo illi in maiestate par esse non potuit, in peccato sibi parem eum facere contendit: immo uult eum ostendere nocentem, se autem innocentem. & super illud: Nolite inique agere. dicit glossa: Malum est peccare, & peius est perseuerare, perniciosius est, in Deum dēfendendo culpam suam proijcere. Ad detestationē etiam huius peccati uidetur facere, q Dauid uidetur specialiter petere custodiam ori suo, propter peccatum istud. unde in Psalmo: Pone custodiam ori meo, & subdit: Non declines cor meum in uerba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis. Non

decli-

declines.i. declinare non pmittas, Excusationes uero in peccatis dicuntur uerba malitiæ: uel quia sunt contra bonitatem Dei, dum beneficium Dei uolunt attenuare: uel quia ille qui excusat se, Deum uult infamare, dũ culpam suam in Deum nititur refundere: ut Adam Gen. 3. qñ dixit domino: Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi, & quia ipse defendit quod omnes persequi deberent, peccatum scilicet.

¶ *De diuersis modis excusandi peccatum.*

ET notandum quòd multis modis solent homines peccatum suum excusare uel defendere. Alij propter infirmitatem carnis, contra illud Eccl. 5. Ne dederis os tuum, ut peccare facias carnẽ tuam. Alij multitudine peccantium, iuxta illud Eccle. 32. Peccator homo uitabit correctionem, & secundum uoluntatem suam inueniet comparationẽ. Illis uerò qui se excusant in multitudine peccantium dici potest illud: Nõ minus ardebunt qui cum multis ardebunt. Immo maior ignis erit secundum quod plura ligna erũt in igne. quia secundum ligna syluæ exardescet ignis, ut legitur Ecclesiastici 28. Contra hunc modum excusationis est illud Exo. 23. Non sequeris turbam ad faciẽdum malum. Turbam sequitur qui eam imitatur. Et Ecclesiast. septimo: Ne pecces in multitudine ciuitatis. Alij uero excusant se per nobilitatem suam, qui magnum dedecus faciunt nobilitati suæ, quando rei uilissimæ & immũdissimæ de ea scutum faciũt. Immundissima res est peccatum. Turpius est nobilitate sua peccatum defendere, q̃ si aliquis miles clypeo suo uile sterquiliniũ protegeret. Alii uero excusant se p iuuentutem suam, qui uidentur dicere, quòd iuuentutem suã à diabolo teneant, cum credant diabolo in iuuentute esse seruiendum.

De peccato periurij, & de duabus speciebus eius. CAP. IIII.

SEquitur de peccato periurij. Et notandum ꝙ duæ sunt species periurij. Vna est iuratio peruersa, alia est iuri liciti trãsgressio. Ad detestationem uerò secũdæ speciei periurij notandum est ꝙ ille qui iuramentum licitũ facit, ipse quasi laqueum ad collũ suum ponit. iuxta illud Prouer. 6 Illaqueatus es uerbis oris tui, & captus proprijs sermonibus. Qñ uero iuramentum licitum transgredietur, ipse laqueo illo quasi propriis manibus se strangulat. Potius expediret ei quòd solummodo contritus esset, & qđ laqueo ad collum suum posito ipse strangularetur, quàm quòd iuramentum licitum transgrederetur.

¶ *De duodecim que debent retrahere hominem à peccato periurij.*

De

DE alia uerò specie iuramenti, notandum est, quòd xii. sunt quæ deberent homines cohibere à peccato illo. ¶ Primum est, ꝙ ille qui scienter peierat, in primo periurio suo manum illam diabolo dat, qua ipse tangit Euangelium, uel qua tãgit manum illius cui iurat, & donec ipse pœniteat de periurio illo, manus illa diaboli est, & quandocunque se manu illa signat, hoc facit manu diabolica, & cibus, quẽ manu illa signat, manu diaboli signatur. ¶ Secundum est hoc, quia cum alia peccata fugiant, & quasi timeant res sacras, peccatum periurii non timet eas, sed illis appropinquat.

Si quis uult fornicari, si est intra ecclesiam, ipse exit inde, si est in cœmeterio, ipse exit inde, si propinquus est cœmeterio, uel ecclesiæ, elongat se ab eis. Ille uero qui uult peierare, intrat ecclesiam, si ipse erat extra, intrat ad altare & committit peccatũ periurii, quandoque super altare, quandoque super Euangelium, quandoque super ipsum corpus Christi, quod horrendum est dictu Mirum est quomodo ipsa terra eum non absorbet, uel quomodo angeli qui assistunt circa corpus Christi eum non perimunt. Ipse etiam diabolus timet res sacras, & quasi reueretur, quod non facit ille periurat. ¶ Tertium est hoc, quòd ille qui peierat, fur & sacrilegus esse uidetur. Contrectat enim rem alienam inuito domino, & rem sacram, quia nomẽ domini sanctum assumit contra prohibitionem illam. Exodi. 20. Non assumes nomen Dei tui in uanum. ¶ Quartum est hoc, quòd ipse falsarius est. Si quis sigillo alicuius domini sibi commisso ad confirmandam aliquam ueritatem, uteretur ad aliud confirmandum, ipse falsarius iudicaretur.

Et si faceret hoc de sigillo domini Papæ, ipse esset excommunicatus ipso iure, nec posset absolui ab episcopo suo: Sic quum Deus permiserit hominibus ut assumãt nomen suum ad confirmationem ueritatis, si utãtur nomine ipsius ad confirmationem falsitatis, ipsi falsarii sunt, & quo ad Deum excommunicati excommunicatione illa quæ dicitur 1. ad Corinth. 16.

Si quis nõ amat dominum Iesum Christum, anathema sit. ¶ Quintum est hoc, ꝙ ille qui scienter peierat, ipse præter morem aliorum peccantium uult Deum inuoluere in peccato suo. Cũ enim iurare, secundum Augustinum, sit Deum in testem adducere, cũ ipse iurat falsum, ipse uult adducere Deum ad testificandum falsum. Talis inquantum in se est, uult maius malum facere Christo, ut uidetur, quàm eius crucifixores. Ipsi enim intulerũt Christo tantum malum pœnæ. Ipse uerò uult eum inuoluere in malum culpę, quod deterius est. Ipse uult facere reputari Deum deceptorẽ, dũ in nomine eius quasi per manum

nium eius, uult homines seducere, quod genus peccati non legimus cōmissum fuisse etiam à diabolo, licet diabolus mendax sit, & pater eius, & per mendacium homines seducat: non tamen legimus ꝙ ipse iuramentum mendacio addat, ut melius possit seducere, sicut faciunt illi qui peierant. ¶Sextum est hoc, ꝙ cum in nomine Iesu flectatur omne genu cœlestiũ, terrestrium, & infernorũ: ut legitur ad Philip. 2. ille qui peierat, quum in nomine Iesu Christi contumeliam Deo faciat, deterior uidetur esse illis, qui in inferno sunt, qui in nomine eius genu flectere dicuntur, ¶Septimum est hoc, quòd cum homo per hęc torqueatur per quæ peccat, & talis in nomine domini peccet, ipse in nomine domini merito punietur: ut cum illud inuocauerit, nō exaudiatur, & cum ad illud fugere, nō protegatur, quum aliis hominibus nomen domini refugium sit: iuxta illud Prouer. 18. Turris fortissima, nomen domini: ad ipsam currit iustus, & saluabitur. ¶Octauum est hoc, quòd periuriũ enumeratur inter ea, quæ dominus odit, Zachariæ 8. ubi sic legitur: Vnusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus uestris, & iuramentum mendax ne diligatis: omnia enim hæc sunt quæ odi, dicit dominus.

¶Nonum est maledictio, quæ est super periuros, & in præsenti, & in futuro. unde Zach. 5. Vidi hominem, &c. Et subditur: Et dixit ad me dominus. Hæc est maledictio quæ egreditur super faciem omnis terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur. Et omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur. Educam illud, dicit dominus exercituum, & ueniet ad domum furis, & ad domũ iurãtis in nomine meo mendaciter, & commorabitur in medio domus eius, & consumet eum, & ligna eius & lapides. ¶Decimũ est hoc, quòd peccatum istud replet hominem iniquitate. unde Eccle. 23 Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga. In fine huius uerbi tangitur pœna periurorum in præsenti. ¶Vndecimũ est hoc, quòd peiurus perdit Deum, dum iurat. Perdit etiam iustitiam siue fidem suam. Repellitur enim post periurium à testimonio: claudit etiam sibi ingressum regni cœlestis. Vnde in Psalmo: Quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Et subditur: Qui nō iurauit in dolo proximo suo. Ibi per cōtrarium innuitur, quòd ille qui iurat in dolo proximo suo, non intret. ¶Duodecimũ est hoc quòd Sacra scriptura propter magnum periculum periurii, adeo dissuadet iuramentum, quòd quibusdam uisum est, quòd iuramentum omnino prohibeat. unde Matth. 5. Ego autem dico uobis nolite iurare, neque per cœlum neque per terram, &c.

Septem

¶Septem quae sacra scriptura dissuadet circa iuramentum.

ET notandum ꝙ circa iuramentũ septem dissuadentur in sacra scriptura. ¶Primum est, appetitus iurandi, siue affectio. unde Iaco. 5. Ante omnia fratres me nolite iurare, neque per cœlum, neq; per terram, neque per aliud quodcunque iuramentum. Sit autẽ sermo uester, est, est, non, non, ut nõ sub iudicio decidatis. Secundum est assiduitas iurandi. unde Ecclesiast. 23. Iurationi non assuescat os tuum. Multi sunt casus in illa. Et iterum: Nominatio Dei nõ sit assidua in ore tuo. Tertium est, iurare ex leui causa uel nulla. Vnde Deuteron. 5. Non usurpabis nomen Dei tui frustra: quia non erit impunitus qui semper te uana illud assumpserit. Tria alia, quae dissuadentur circa iuramentum sunt, falsitas eius quod iuratur, subita iuratio, & iuratio iniusta, qua per oppositum innuitur Ierem. 4. ubi sic legitur: Iurabis, Viuit dominus in ueritate, & in iudicio, & in iustitia. ¶Septimum est, iurare per creaturas. unde Matthaei quinto, Ego autem dico uobis nolite iurare omnino: neq; ꝑ cœlum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum pedum eius est. Ideo autem dissuadetur iurare per creaturas, ne assiduitate sic iurandi labantur homines in idololatriam.

De peccato mendacij. Cap. V.

SEquitur de peccato mẽdacij. De quo hoc ordine dicemus. Primo dicemus quid sit mẽdacium, & ponemus ea quae possunt ualere ad detestationem huius peccati. Secundo tangemus aliquid de diuersis diuisionibus mendacij.

¶Quid sit mendacium secundum August. & de his quae faciunt ad eius detestationem.

EST autem mendacium secundũ Aug. falsa significationis cũ intentione fallendi. ¶Ad detestationem huius peccati, Primo possunt ualere uerba sacrae scripturę quae dissuadent nobis mendaciũ. Vt est illud Eccle. 4. Ne accipias faciem aduersus faciem tuam, nec aduersus animam tuam mendacium. Faciẽ aduersus faciem suã accipit, qui in ueritate exclusa à corde suo, quae est Dei similitudo, falsitatem, quae diaboli est facies, assumit. & Eccle. 7. Noli amare mendaciũ, & pòst in eodem capit. Nolli uelle mentiri omne mẽdacium. ¶Secundo potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, ꝙ peccatum istud est diabolicum. Primum enim mendacium dixit diabolus, Genes. 3. Nequaq̃ moriemini. unde Ioan. 8. legitur de diabolo: Cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur: quia mendax est & pater eius. Ipse est pater mendacij, quia primus inuentor est, & pater eius scilicet hominis mendacis. Homo enim

mens

mendax, filius est diaboli imitatione. Ioan. 8. Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris uestri uultis facere. ¶Tertio potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, ꝙ peccatum illud membrũ inquinat, in quo magis est indecens immunditia, scilicet os. Reddit enim illud abominabile Deo. Vnde Prouer. 12. Abominatio est domino labia mendacia. Si quis os suum apertum haberet muscis & alijs rebus immundis quæcunque uellent ibi intrare, & permitteret ea ibi nidificare, os eius abominabile esset hominibus. Sic os mendax est abominabile Deo, cũ immunditia mendacij multo amplius displiceat Deo, quàm immunditia muscarum uel similiũ rerum. ¶Quartò potest ualere ad detestationẽ huius peccati hoc, ꝙ peccatum istud hominem falsum reddit: quãtum præualet bonus denarius denario falso, tantum præualet homo uerax homini falso & mendaci. Vnus bonus denarius ualet centum falsos, & unus homo uerax centum mendaces. Vnde multum melioraret se aliquis, si remoto peccato mẽdacij uera de cætero loqueretur: quia cui non displiceat si aliquem de denarijs suis inueniret falsum? quis est qui non potuit uelia habere denarios bonos, quàm falsos? Sed de seipsis non dolet miseri homines, quando seipsos falsos inueniunt, & potius se uolunt esse falsos, quàm ueros, In quo apparet cæcitas eorum qui amplius amant denarium unum q̃ seipsos. ¶Quinto potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, ꝙ mendacium est quasi qd̃dam uenenum, qd̃ tantę efficacię est, ꝙ in ipso ore existens hominẽ interficit: iuxta illud Sap. 1. Os qd̃ mentitur, occidit animã. Vnde mirũ est quomodo miseri homines non timent quin uenenũ istud in ore sentiunt. Peius est uenenum istud ueneno materiali: sicut causa deterior solet esse suo effectu. Mendacium enim quod fuit in ore serpentis, occasio uidetur fuisse ueneni quod in ore habet serpens. ¶Sexto potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, ꝙ omnis mentiens proditor est. Vult enim quòd ille cui mentitur, fidem sibi adhibeat: fidem tamẽ ei non seruat, imò uult eum decipere. ¶Septimo potest ualere ad detestationem huius peccati magnitudo ipsius, quæ insinuatur nobis Eccles. 20. ubi sic legitur: Potior est fur, quàm assiduitas uiri mendacis: perditionẽ autem ambo hæreditabunt. Ideo uidetur esse peior qui assuetus est mendacijs, quàm fur: quia fur nocet corpori: ille autem qui mẽtitur, nocet animæ, dum eam in errorem inducit. Item appetitus malus qui est in furore, quo ipse appetit rem alienam, est appetitus rei bonæ: sed appetitus eius qui mentitur, est appetitus rei malæ. Fur enim suum bonũ tem-

porale

porale quærit, sed mentiẽs alienum malum, scilicet errorẽ proximi. Vnde peccatum mendacii, peccatũ diabolicum est, & peccatũ malitiæ: & numeratur a Salomone inter peccata quæ odit dominus, Prouerbior. 6. ubi sic legitur: Sex sunt quæ odit Deus, & septimũ detestatur anima eius, Oculos sublimes, linguam mendacem &c. Si ergo qui in furto deprehenderetur, erubesceret, sic erubescere deberet, si mendatium eius deprehenderetur. Hoc autem quod dictum est, quod & fur & mẽdax perditionem hæreditabunt: non est intelligedum de quocunque mendace, sed de illo qui dicit mẽdacium perniciosum & nociuũ, & ad eandem speciem mendacii referendum est quod dictum est prius. Os quod mentitur, occidit animam. & illud Psal. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. ¶ Octauo potest ualere ad detestationem huius peccati, pœna qua punitur peccatũ istud. De qua habetur Prouerbior. 20. Suauis est homini panis mendacii, & os eius implebitur calculo. De pœna etiam mendacii habetur Act. 5. de Anania, ubi sic ait Petrus: Non es mentitus hominibus, sed Deo. Audiens autem Ananias hæc uerba, cecidit & expirauit. ¶ Nono potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quod peccatum istud ualde nociuum est ecclesiæ Dei. Facit enim ut uix alicui fides adhibeatur. Hieronymus: Mendaces faciunt ut uera dicentibus non credatur: unde propter mendacia hominum multiplicantur iuramenta & periuria. Lingua hominis mendacis est uelut arcus diaboli, oculos interiores filiorum Dei sagittans. unde Ierem. 9. Extẽderũt linguam suam quasi arcum mendacii, & non ueritatis. & ibidem: Sagitta uulnerans lingua eorum. ¶ Decimo potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quanti meriti sit abstinere ab hoc peccato: ad quod pertinet qđ in Vitis patrũ legitur de quodam eremita, qui uisitatus est ab aliis eremitis delatis illuc per fluuiũ ministerio angelorũ: qui dixit illis quærentibus aliquid de eius conuersatione: Hoc custodiui ex quo conuersus sum, ꝙ nunquam mendacium de ore meo procederet, nec postposui amorem cœlestium terreno amori: sed nec gratia domini in his mihi defuit: quicquid petii à domino, sine mora cõsecutus sum, & infra triduum, sicut ipsi præuiderunt, mortuus est, & anima eius ab angelis, ipsis uidentibus, recepta est. Magni meriti sciebat Salomon esse à mendacio cauere, cum hoc petiit Prouerb. 30. Vanitatem & uerba mendacii longe fac à me. ¶ Vndecimo potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quod homines assueti huic peccato in opprobrio magno sunt. unde Ecclesiastici uigesimo: Opprobriũ

magnum

magnum in homine, mendaciũ. & pòst ibidem: Mores hominum mendacium sine honore, & cõfusio illorum cũ ipsis sine intermissione. & Ecclesiast. 4. Non contra dicas uerbo ueritatis ullo modo & de mendacio ineruditionis tuę confundere. ¶ Duodecimo potest ualere ad detestationẽ huius peccati hoc, quòd grauiter uulneratur, qui cadit in peccato isto. unde Ecclesiast. 20. Lapsus falsę linguę quasi qui in pauimẽto cadit. Multũ uidet esse corruptus mẽtiens, cui potius placet quod non est, quàm quod est: & multum uidetur habere oculos cordis infirmos, cum tenebræ falsitatis ei placeant, & lumen ueritatis ei displiceat. Corruptionem hominis mẽdacis insinuat August. super illud Psalm. Perdet omnes qui loquuntur mendacium, sic dicens: Merito perditur mentiens quia declinat ab eo quod est, ad id quod non est.

¶ *De diuisionibus mendacij.*

SEQVITVR de diuisionibus mẽdacii, q̃ multæ sunt. Prima est in octo membra siue octo species, quas ponit Augu. in lib. de mẽdacio. ¶ Prima spicies est, mendaciũ in doctrina religionis, quod est contra fidẽ uel bonos mores. Hoc summè fugiendũ est, ad hoc nulla causa quisquã debet adduci. Secunda est, ꝙ nulli prodest, & alicui obest. Tertia est, quòd uni prodest, & alij obest. Quarta est, quòd fit sola mentiendi fallendiquè libidine: quod est mirum mendacium, sicut dicit beatus Augu. Quinta, ꝙ fit cupiditate placẽdi de suaui eloquio. Sexta ꝙ nulli obest & alicui prodest ad pecuniã eius seruandam. Septima, ꝙ nulli nocet, & alicui prodest ad uitam corporis seruãdam. Octaua est, ꝙ nulli obest, & ad hoc prodest ut ab immunditia corporis aliquem tueatur. Tres primæ species mendacij sunt mortalia peccata, si cũ deliberatione dicãtur. Quinque aliæ uenialia sunt peccata, nisi adsit aliqua circunstantia quæ ea mortalia faciat. ¶ Alia autem diuisio mendacij diuiditur in tres species, scilicet mendatium perniciosum, & iocosum, & officiosum, siue benignum. Primum membrũ huius secundæ diuisionis continet tria prima membra primæ diuisionis. Secundum uero mẽbrũ cõtinet quartũ & quintũ. Tertiũ aũt mẽbrũ huius diuisionis cõtinet ultima tria mẽbra primæ diuisionis. ¶ Tertia aũt diuisio mendacii est, ĩ mẽdaciũ principalis assertionis, & mẽdaciũ falsi testimonii.

¶ *De his quæ possunt ualere contra falsum testimonium.*

AD detestationem uero falsi testimonii aliqua addere possumus, licet ea quæ prius dicta sunt ad detestationem mendacii, ad idẽ possint referri. Notandum ergo quòd contra peccatum falsi testimonii, Primo possunt ualere uerba sacræ scripturæ, quæ istud dissuadent: ut est illud Exodi 29.

Non

Non loqueris contra proximum tuũ falsum testimoniũ. Et eiusdẽ 23. Nõ iunges manũ tuã, ut pro impio dicas falsum testimonium. ¶Secũdo possunt ualere ad idem cõminationes, quas sacra scriptura facit falsis testibus: ut est illud Prou. 19. Testis falsus nõ erit impunitus, & qui loquitur mẽdacia peribit. & Prou. 21. Testis mẽdax peribit. ¶Tertiũ est hoc peccatũ quod multum nociuum est. Nocet.n. Deo, nocet iudici, nocet ei cõtra quem testimonium fertur. Vnde Aug. Falsus testis tribus ꝑsonis est obnoxius. Primum Deo, cuius præsentiam contemnit. Deinde iudici, quem mentiendo fallit. Postremo innocenti, quẽ falso testimonio lædit. unde falsus testis licet septennem pœnitentiam egerit de falso testimonio, nondum tamen liberatus est, donec ipse satisfecerit pro posse suo, qui rem suam pro falso testimonio amisit. Testis iniquus deridet iudicium: ut legitur Prou. 19. & ideo in extremo iudicio merito deridebitur: quia per quæ peccat homo, ꝑ hæc & torquetur. Sap. 11. ¶Quartum est hoc, ꝙ ipse uendit dominum. unde super illud Matth. 26. Tunc abiit Iudas, &c. dicit glo. Multi hodie sunt qui factũ Iudæ execrãtur, & idẽ faciũt. nam cum pro munere falsum testimonium dicũt, quia ueritatẽ negant, Deũ qui ueritas est, uẽdunt. Et notandũ ꝙ qui uult à peccato mẽdacii cauere, oportet, ꝙ peccatũ cupiditatis à se repellat. ex peccato.n. cupiditatis mẽdacia procedũt, ut patet in mercatoribus. Vnde Cain q inter homines primus legitur mẽdacium dixisse. Gen. 4. Nescio domine: nunqd custos fratris mei sum &c. interpretaẽ possessio. Cupiditas etiam causa fuit, ꝙ Ananias & Saphira Petro mentiti sunt. Timorem etiam humanum oportet remouere, qui uult cauere à mendacio. Hac de causa Petrus dominum negauit.

De peccato detractionis. Et de duodecim quæ possunt ualere ad eius detestationem CAP. VI.

PRimo dicemus de peccato eorum qui detractiones proferunt. Secundo de peccato eorũ qui libenter eas audiunt. Tertio uero tangemus aliquid de impatientia eorum quibus detrahitur. Circa primum primo ponemus ea, quæ possunt ualere ad detestationẽ detractionis. Secundo tangemus de diuersis speciebus detractionum. ¶Notandũ ergo ꝙ duodecim sunt quæ possunt ualere ad hæc uerba Sacræ scripturæ, quæ nobis hoc uitium dissuadent. De quibus pauca ponemus. Dissuadetur autẽm nobis hoc uitium Leuit. 19. ubi sic legitur: Non maledices surdo, nec coram cæco pones offendiculum: sed timebis dominũ Deũ tuum. Ad literam, ualde impium est surdo maledicere, quũ ipse non audiat: nec contra obiecta aliquid possit respondere. Valde etiam

impium est coram cæco ponere offendiculũ, quum ille nõ uideat nec possit sibi cauere. Sed secundum glos. surdo maledicit, qui absenti detrahit. Homo absens minus potest audire detrahentem, q̃ si surdus esset. Surdus enim quandoq; audit, quando altè sibi clamatur: absens uerò qui quandoque per duas leucas distat, uel amplius, non audit detrahentẽ quantumcunque clamet. Detrahens ẽt ponit offendiculum coram cæco, dum illi, qui eum auscultat, qui cæcus est, uel quia simplex est, quia non cognoscit personã cui detrahitur, narrat alienum factũ, unde ipse scandalizatur. unde detractor impiè agit & proditiosè, tam in eum cui detrahit, q̃ in eũ coram quo detrahit. Item dissuadetur hoc uitium pòst codẽ cap. ubi sic legitur. Non eris criminator, nec susurro in populis. Criminator idem est ꝙ detractor, qa in alieno crimine delectatur. Itẽ Leuit. 7. Sanguinẽ omnis animalis non sumetis in cibum. Item Leui. 3. Nec sanguinem, nec adipem omnino comedetis. Sanguinem comedit detractor, qui in peccato alterius delectatur Deut. 12. Caue ne sanguinem comedas & Ecclesia. 5. Non appelleris susurro in uita tua, & lingua tua nę capiaris. & Iaco. 4. Nolite detrahere, &c. Berna. Noli esse alienæ uitæ, aut temerarius iudex, aut curiosus explorator. ¶ Secundo potest ualere ad detestationem huius peccati, si diuersis generibus rerum detractor comparetur.

¶ *Quibus comparetur detractor.*

NOTANDVM ꝙ detractor comparatur cani. unde Matthæ. 7. Nolite sanctum dare canibus. &c. & Eccle. 19. Sagitta infixa femori canis, sic uerbũ in corde stulti. Canis sagittam habens infixam femori, non quiescit donec remouerit: nec stultus quiescere potest, donec uerbum malũ quod de proximo audiuit, alii retulit. Detractores etiam sunt canes gregem diaboli custodientes, non permittentes etiam unã ouiculam inde auferri quin latrent, uel deridendo, uel aliter ostendendo. Canes isti non solum carnes comedunt, sed etiam ossa rodunt: quia non solum carnalibus hominibus detrahunt, sed etiam spiritualibus. Specialiter autem detractores similes sunt canibus qui in macello morantur, qui sanguini insidiantur & sanguinolenta habent labia. Vnde ad eos pertinet illud Prouer. 1. Insidiemur sanguini. Detractor etiam porco comparatur, quia ad modum porci ori suo non parcit ab immunditia, sicut nec pedi suo, non aduertens illud quod dicitur Sapientiæ 1. A detractione parcite linguæ. Qui non uult parcere ei cui detrahit, saltẽ deberet parcere propriæ linguæ quã inquinat, dum per immunditias aliorũ peccatorum eã trahit. Porcus si hortũ intret ubi ex una parte flores uideat, & ex

alia

alia stercora, floribus neglectis ad stercora currit, & ea in ore suo ponit. Sic detractor si uideat in aliquo aliqua imitatione digna, quę uelut flores sunt, & ex alia parte aliqua reprehensibilia, ipse uersat in ore suo reprehensibilia: de his uerò quæ sunt imitatione digna, quæ uelut flores sunt, nō curat. Propter hanc immunditiam quæ est in detractoribus, uoluit, eos excludere Aug. à mensa sua. Vnde legitur habuisse hos duos uersus scriptos in mensa sua, sicut habetur in glos. super illud Prouerbio. 24. Cum detractoribus ne commisceąris, &c. Quisquis amat dictis absentum carpere uitam, Hanc mensam indignā nouerit esse sibi. Multum immunda iudicauit ora detractorum Augu. qui præ cæteris peccatoribus eos exclusit à mensa sua. Detractor etiam comparatur serpenti. Vnde Ecclesi. 10. Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet, qui occultè detrahit. Assimilatur detractor serpenti in his proprietatibus. Serpens est animal proditiosum, silentio mordens, tortuose incedens, terram comedens. Sic detractor proditor est. Illos enim mordet retro, quos dum sunt præsentes, amare se simulat, nec detrahit nisi ubi de silentio confidit: & sicut ad literam serpentes uerbis & tumultibus hominum deterentur: sic detractor timet, quando uidet uenire eum, cui detrahit. Tortuose etiā incedit detractor, dum à laude eius incipit, cui uult detrahere. Rectitudinem etiam suæ attentionis prętendit, dicens: Non dico hoc animo detrahendi. Et, ut ei fides adhibeatur, dicit se multam amare eū, cui detrahit. Terram etiā ad modum serpentis comedit: quia quod terrenum & infirmum est in homine, hoc in ore suo uersat. De his serpētibus legitur Deutero. 32. Dētes bestiarum immittam in eos, cum furore trahentium super terram atq; serpentium. & Iere. 8. Ecce ego mittam uobis serpētes pessimos, qbus non est incantatio. Item homines assueti detractioni, uix corriguntur. Vnde Ecclesia. 23. Homo assuetus uerbis improperii, omnibus diebus uitæ suæ non erudietur. Bern. Nunquid uipera est lingua quæ tres interficit flatu uno? Lingua detractoris tres interficit simul uno uerbo, scilicet se, & eum qui audit quando consentit ei: quandoque etiā eum cui detrahitur, quando peruenit ad eius notitiam. ¶ Detractor etiam monstrum est, in ore gladios habens. Vnde ad detractorem pertinet illud Prouerbio. 30. Est generatio quæ pro dentibus gladios habet. & illud Psal. Filii hominum dentes eorū, arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus & iterum, Gladius in labiis eorum, quoniam quis audiuit Bernar. Gladius triceps lingua detractoris. Nec huius-

modi linguam mucrone illo, quo Dominicum latus confossum est, crudeliorē dicere uerearis. Fodit etiam hoc corpus, nec iam exanime facit. Ipsis etiam spinis & clauis nocentior est, quos ei Iudæus infixit: nisi enim corporis sui uita uitam illius corporis pertulisset, nunquam illud pro isto mortis iniuriæ tradidisset. ¶ Detractor figuratus est per illam bestiam, de qua legitur Daniel 7 quæ similis erat urso, & habebat tres ordines dentium. Vrsus etsi homini similis sit, tamen homo non est. Sic detractor etsi exterius uideatur esse homo, tamen uerè homo non est, quum sanguine humano pascatur. In tribus uerò ordinibus dentium figurari possunt tres modi, quibus detractor proximum lacerat. Lacerat enim eum bona opera aperta minuendo, occulta negando, falsa crimina imponendo. ¶ Detractor etiam comparatur sepulchro patenti, de quo fœtor incessanter exhalat. unde in Psalm. Sepulchrum patens est guttur eorum. Nullum sepulchrum ita fœtet in conspectu hominum, sicut os detractoris in conspectu Dei. Sapiens: Non refert his gartionibus, an à superiori an ab inferiori intonent, quia non minus à superiori quàm ab inferiori fœtent. Tantus est fœtor in ore detractorum, ut ex fœtore illo multi moriantur. Aliqui tamen adeò fœtidi sunt, quòd fœtorem istum nō sentiunt. Bern. Vbi omnes fœtidi sunt, unius fœtor minimè sentitur. ¶ Detractor etiam comparatur mulieri prægnanti, quæ cum dolore conatur ad emissionem partus. unde Ecclesi. 19. A facie uerbi parturit fatuus, tanquā gemitus partus infantis. Videretur detractori ꝙ dirumperetur, nisi uerbum malū auditum de proximo emitteret. Contra hoc qđ dicitur Ecclesi. 19. Audisti uerbū aduersus proximum tuum? commoriatur in te, fidens quoniā nō te dirumpet. Ad detractorem uidetur pertinere illud Iob 32. En uenter meus quasi mustum absq; spiraculo, quod lagúculas nouas dirumpit. Detractor etiam similis est noctuæ, cuius oculos nox illuminat, & lux excæcat. Detractores etiam sunt ut ciconiæ, quę uenenatis animalibus pascuntur. Sic detractores alienum peccatū, quod quasi uenenum est, in ore deferunt. Os etiam detractoris uas est aquam maledictam diaboli continens, iuxta illud Psalm. Quorum os maledictione plenū est. Detractor etiam est peior furibus illis qui uestes & alia bona temporalia furantur. unde Ambros. Tolerabiliores sunt fures, qui uestes & alia bona nostra diripiunt, quàm fures qui famam nostram lacerant. Cuius ratio est hoc quod dicit Salomon Prouerbior. 22. Quòd melius est nomen bonum, quàm diuitiæ multæ. unde qui nomen bonū alicui aufert

ma-

magis nocet ei, quàm si ei multas diuitias furaretur. Præterea furtum tale uix aut nunquam pōt restitui. Item detractores dapiferi diaboli sunt, qui carnes humanas hominibus comedendas apponunt. Vnde super illud Prouer. 23. Noli esse in conuiuijs potatorum, neque in comessationibus eorum, qui carnes conferūt ad uescendum dicit Glo. Carnes ad uescendum cōferre, est in collocutione derogationis uicissim uitia proximorum dicere. Item detractores diabolo thurificāt, & in cœtu diaboli quasi thuribulū deferunt, in quo pro suaui odore fœtorem alienorum peccatorum hominibus ingerunt. Detractores etiam sunt testes iniqui, qui nec rogati nec examinati testimonium ferunt absente eo contra quem testificantur. Sen. Loquens de proximo tuo, scito te pro eo uel contra eum testimonium dicere. Psalm. Insurrexerunt in me testes iniqui, &c. Item uidentur esse aduocati diaboli. Ipsi enim conantur ad hoc, ut quod est Dei cedat in partem diaboli. Quid enim aliud est dicere, Iste est fornicator uel usurarius: quàm dicere, Ipse debet esse diaboli? Detractores figurati sunt per Amon, qui rasit dimidias barbas nuntiis Dauid, & curtauit uestes eorum usque ad nates, ut legitur 2. Reg. 10. Dimidiam barbam radit detractor nuntijs ueri Dauid. i. Christi, dum medietatem uiriditatis eis aufert. Dicit. n. ꝙ bona faciunt, sed intentione mala. Detractio. n sicut dicit auctoritas filia liuoris est, quæ ubi bene facta negare non possit, quocūque modo peruertere tentat. Detruncat uestes usque ad nates: quia si quid est pudibundum in eis detegit. ¶ Tertio potest ualere ad detestationem huius peccati. s. detractionis, si ostendatur quantæ crudelitatis peccatum sit istud. Notandum autem quòd detractor adeo crudelis est, quòd se primò lædit, ut post alios lædere possit. Se enim prius accusat, ut alijs possit detrahere. Crudelitas etiam detractoris ex eo patet, quòd carnes humanas comedit, & sanguinem humanum bibit. Vnde Iob 19. Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini? Detractor hominem persequitur: quia de occultis uult iudicare, ac si esset Deus. Gregor. Qui aliena detractione pascitur, proculdubio alienis carnibus saturatur. ad Gal. 5. Si inuicē mordetis, uidete ne inuicem cōsumamini. Detractor comedit quandoque patrē suū, uel matrē spiritualem, uel carnalem, dū ei detrahit. Nulli parcit, nec amico nec inimico. Vnde Ezech. 5. dicit Dominus Ierusalem. i. ecclesiæ: Patres comedent filios suos in medio tui, & filij comedent patres suos. Et Iere. 19. Vnusquisq; carnes amici sui comedet. Detractores uno morsello comedūt

Papam uel unum archiepiscopum, uel episcopum. Detractor ét in Quadragesima carnes comedit. unde quidam Abbas in Vitis patrũ: Melius est comedere carnes, & bibere uinum, quàm comedere in uituperatione carnales fratrum. Detractor non parcit etiã mortuis. Dissepelit enim homines mortuos in peccatis, quod est unum opus contrariũ illi operi misericordiæ, de quo habetur Tob. 2. Detractor etiam crudelior esse uidetur lupis & leonibus, & cæteris bestiis. Leo. n. leoni parcit, lupus lupo, & cæteræ bestiæ parcunt bestijs sui generis. Detractor uero non parcit carnibus humans. Detractoris lingua peior uidetur esse inferno. Infernus enim solos malos deuorat. Lingua detractoris amplectitur & bonos & malos. Vnde legitur Eccl. 28. de lingua tertia, quæ est lingua detractoris, potius utilis est infernus, quàm illa. ¶ Quarto potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quantæ immunditiæ est peccatum illud. Notandum est, quod detractor crabroni comparatur, qui nõ quiescit nisi in stercoribus: sic detractor in alienis peccatis. De crabronibus legitur Exo. 23. Cunctorum inimicorum tuorũ corã te terga uertã: emittens crabrones prius, &c. Lingua detractoris uelut rotabulum est, non cessans uoluere & reuoluere sordes uitiorum. ¶ Quinto potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quantæ iniquitatis sit detractor. Notandum ergo quod detractor iniquus est in seipsum, in proximum, & in Deum, In seipsum, quia ipse quærit festucas unde oculos sibi eruat, quando deberet quærere lumen alicuius boni exempli, ipse sufflat in puluerẽ, unde oculi eius excæcantur. Greg. Quid aliud detrahentes faciunt, nisi quod in puluerem sufflant, & in oculos suos terram excutiunt, ut unde plus detractores perflant, inde magis ueritatis nihil habeãt. Iniquus etiam est detractor in proximum, quem fœtore peccatorũ uult corrumpere. Iniquus est ét in Deum, cui iudicium suum aufert: contra illud Lucæ 6. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Detractor uult usurpare sibi quod Deus pater sibi non usurpat. s. iudicium. Pater enim non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio. Io. 5. Iniquus etiam ẽ in Deum, cuius patrem quãtum põt conatur minuere. Bonos. n. qui ex parte Dei sunt, asserit esse diaboli, quando eos malos dicit. ¶ Sexto potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostendatur detractor exosus esse Deo & hominibus. Ad quod pertinet illud Ecclesiastic. 21. Susurro coinquinabit animam suã. & in omnibus odietur. & Ecc. 5. Susurroni odium & inimicitia & contumelia. Odium cordis inimicitia operis, contumelia uerbi

bi. & ad Rom. 1. Detractores Deo odibiles. ¶ Septimo potest ualere ad detestationem huius peccati hoc quòd detractor maledictus est à Deo, & abominabilis hominibus. De primo legitur Eccl. 28. Susurro bilinguis maledictus. Multos. n. turbauit pacem habentes. De secundo legitur Prouerbior. 24. Abominatio hominum detractor. ¶ Octauo potest ualere ad detestationem huius peccati, pœna qua dominus punit detractores. De pœna ista legitur Num. 12. de Maria sorore Moysi, quæ leprosa facta est, quia detraxit Moysi. De pœna etiam ista legitur Leui. 7. Qui comedit sanguinem, peribit de populis suis. Leuitici. 17. Homo quilibet de domo Israel, & de populis qui peregrinantur inter uos, si comederit sanguinẽ, obfirmabo faciem meam contra animam illius, & disperdam eã de populo suo. Delectari in sanguine peccati diabolicum uidetur esse. Vnde detractores specialiter filij diaboli sunt, qui sanguisuga uocatur Prouerbio. 30. Sitiunt enim detractores sanguinem peccati, sicut & diabolus. ¶ Nono potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quanta stultitia peccator laborat. De stultitia ipsius dicit Philosophus, quòd propriũ stultitiæ est aliena uitia cernere, & sua obliuisci. Legitur etiam in Vitis patrum, quòd quidam frater inuentus est culpabilis, & adductus est Abbas Moyses uehementia præcum, qui tollens secum sportam uetustissimam, impleuit eam arena, & portauit eã retro. Illis uerò admirantibus qd hoc esset, dixit: Peccata mea sunt post me currentia, & non uideo illa, & ueni ego hodie aliena iudicare peccata. Sic detractor facit. Peccata enim sua, quibus totus plenus est, non uidet: peccata autem aliena ante oculos suos habet. ¶ Decimo potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostẽdatur quàm damnosum sit ecclesiæ Dei. Notandum ergo, quòd detractor est uentus urens uineam domini, præcipuè in flore. Illi. n. qui sunt in initio bonæ uitæ, nõ possunt morsus detractionum sustinere, sed desistunt à bono incœpto. Et sicut poma debilium caudarum deiiciuntur ab arboribus uento: sic uentus detractionis illos à Deo separat, qui nondum ei firmè adhæserunt. Detractor, quantum in se est, uniuersales tenebras facere nititur in mundo isto, sicut leguntur factæ in passione domini in uniuersa terra. Lucernas etiam conatur detractor extinguere, dum sanctos uiros nititur infamare. Cum ecclesia tenebras suas faciat tãtum ter in anno, detractor continuè tenebras suas uellet facere: detractor tenebras amat, & ideo in tenebras ibit. ¶ Vndecimo potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quòd peccatum

istud est in Spiritum sanctum. Detractor enim impugnat gratiam Spiritussancti, dum conatur eam diminuere, uel totam suffocare in hominibus: ideo uix dimittitur peccatum istud à Spiritusancto, ad quem pertinet remissio peccatorum. ¶Duodecimo potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quod dicit Glossa de peccato isto super illud Prouerb. 24. Cum detractoribus ne cōmiscearis. Hoc specialiter periclitatur uitio totum penè genus humanum. ¶Et notandum, ꝙ licet quilibet debeat cauere à detractione quarumlibet personarum, præcipuè tamē a detractione patris uel carnalis, uel spiritualis. Vnde Exo. 22. Dijs nō detrahes, & principi populi tui non maledices. & Genes. 9. legitur de Cham filio Noë, ꝙ patris sui uerenda detexit, & ideo in semine suo maledictionem recepit. unde legitur ibi: Maledictus Chanaam puer, seruus seruorū erit fratribus suis. Legitur etiam 2. Reg. 6. de Oza, ꝙ à domino percussus est, qa manum suam ad arcam Dei extendit. Per arcam, in qua continebatur manna, & uirga Aaron, & tabulæ testamenti, figuratur prælatus, in quo contineri debet māna dulcis consolationis, & uirga correctionis, & scientia discretionis. Ad quam arcam si detractor manum extenderit illi detrahendo, à domino percutietur. Grego. Multi dum plus uitam sacerdotum quàm suam discutiunt, in erroris foueam dilabuntur, minus considerantes, ꝙ non eos uita sacerdotum læderet, si humiliter bonis sacerdotum admonitionibus aurem accomodarent.

¶*De diuersis speciebus detractionum.*

POSITIS speciebus illis quæ possunt ualere contra peccatum detrahentium, consequens est ut aliquid tangamus de diuersis speciebus detractionum. Notādum, ꝙ super illud Psal. detrahentem secreto proximo suo, hunc ꝑsequebar. distinguitur triplex genus detractionis. ¶Primū est, malum dicere de alio. ¶Secundum, audita mala cum augmento referre. ¶Tertium est, libenter illud audire. Nos autē possumus diuidere detractionem in sex species. Quarū prima est, occulta mala ꝓximi publicare. Secunda est, audita mala cum augmento referre. Tertia, crimina falsa imponere. Quarta, bona occulta negare. Quinta, manifesta bona minuere. Sexta, bona in mala conuertere.

¶*De peccato libenter audientium detractionem.*

SEQVITVR de peccato eorū qui libenter detractores audiunt. Contra qđ peccatū, Primò ualere pōt uerba sacrę scripturę, q̄ illud dissuadēt Pro. 4. Labia detrahentium sint procul à te. Et illud Prouer. 23. Noli esse in conuiuijs potatorum, nec in comessationibus

lationibus eorum qui carnes ad uescendum conferunt. Et illud 24. Cum detractoribus ne commiscearis. Et illud Eccl 28. Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam. Contra hoc peccatum etiã potest ualere illud Ber. Detrahere uel detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facilè dixerim. Sunt autem reprehensibiles illi, qui libenter detractiones audiunt multis de causis. Primo propter hoc, quòd uident fratres suos à canibus dilacerari, & non exterrent canes saltem clamoribus, pręcipuè cum sperent se proficere posse, imò canibus applaudunt. In quo potius se canes quàm homines ostendunt. Eccle. 13. Quæ communicatio sancti hominis ad canem? Cũ detractor serpens sit, ut prius ostensum est, non uidéturhomines esse, sed potius genimina uiperarum qui eos non exhorrent, qui lapides durarum increpationum non proijciunt, quando uident fratres suos ab eis morderi.

¶ *Multis causis sunt reprehensibiles, qui libenter audiunt detractores.*

REPREHENSIBILES etiam sunt qui libenter adiunt detractores, quia illis q fratres suos comedunt, salsam ministrant, ad quã eos comedant, hilarẽ eis uultum ostendendo, sine qua salsa morsus quasi insipidus esset detractoribus. Hiero. Nemo inuito auditori libenter narrat. Prou. 25. Ventus aquilo dissipat pluuias, & facies tristis linguam detrahentem. Reprehensibilis ẽt est ille q detractori consentit, quia testi deceptione pleno, non iurato, neque examinato contra absentem credit, & frequenter testi unico, contra illud legis diuinæ, Matt 18. In ore duorum uel trium testiũ stat omne uerbum. Imò, quod plus est, si unus ribaldus detraxerit uni uiro sancto, & decẽ boni uiri dicerent contrarium, potius credit illi ribaldo simplici uerbo testificanti contra uirũ sanctum, quàm decem bonis uiris iurantibus pro ipso. Reprehensibilis etiam est talis, q uia iuxta sepulchrum patẽs, unde fœtor incessanter exhalat, potius eligit esse contra Dei uolũtatem, & ad suam damnationem, quàm recedendo inde, obmutescere faciat os detractoris. Si. n. deesset auditor, deesset & detractor. Reprehensibilis est etiam talis, quia noctuæ credit testificanti contra lucem, quam naturaliter odit.

¶ *De peccato eorum, qui impatienter tolerant detractiones.*

SEQVITVR de peccato eorũ qui impatienter tolerant eos qui sibi detrahũt, qui ualde fatui sunt. Valde. n. utiliter seruiũt eis, si ipsi patiẽter sustinent. Detractores. n. sunt spinæ uiam inferni obstruẽtes uiris sanctis. Vnde Osee. 2. Ecce ego sepiam uitem tuã spinis. Ipsi etiam sunt uigiles ciuitatum ecclesiæ custodientes ad mo-

modum uigilum, quasi continuè métientes. Ipsi ét depascunt segetes domini, ne in paleas luxuriét, & pauca grana habeant, Ipsi sunt limæ à uasis gloriæ rubiginem auferentes. Sed sunt quædam uasa maledicta, quæ à limis istis assumunt rubiginem, unde deberent recipere pulchritudinem. Detractores à filijs Dei quasi quodam rasorio peccatum elationis eradunt. unde Gregorius: Idcirco laxat dominus linguas detractorũ in electos, ut si quid in eis elationis surrexerit, lingua detractoris eradat.

De peccato Adulationis. Et de his quæ faciunt ad eius detestationem. CAP. VII.

DE peccato Adulationis, hoc modo dicemus. Primo ponemus ea quæ ad detestationẽ huius peccati possunt ualere. Secun. tangemus de remedijs contra peccatum istud. ¶ Notandum ergo ꝙ adulatio, sicut quidam dixit, est peruersa laudatio. Vnde nomen laudationis & adulationis eisdem literis constat, sed non eodem modo ordinatis. secundum Tullium uerò nomen à sono sumptum. Canes enim quorum est mira adulatio, ferè exprimunt istum sonum. ¶Ad detestationem uero huius peccati, Primo possunt ualere uerba sacræ scripturæ, quæ illud dissuadent. Vt est illud Exo. 30. Hoc oleum unctionis sanctum erit mihi in generationes uestras. Caro hominis non ungetur ex eo. Et subditur paulò pòst: Homo quicũque tale composuerit, & dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo suo. Oleum istud laus est quæ debet Deo dari, non homini uiuenti. Item Leui. 2. Nihil mellis adolebitur in sacrificio domini. In melle dulcedo adulationis intelligitur. Item disuadetur hoc uitiũ, Exo. 23. Non coques hœdum in lacte matris. Adulator hominem durum, quem diabolus frangere non potest, in lacte adulationis coquit, ut diabolo comestibilis fiat. Item Prou. 24. Nec lactes quenq̃ labijs tuis. Et Eccl. 11. Ante mortem non laudes quenquam. ¶Secundo possunt ualere ad detestationem huius peccati exempla, præcipuè exemplum Christi, de quo dicit glossa super illud Matthæi 21. Et relictis illis abijt foras extra ciuitatem, quia pauper erat nulli adulatus, nullum in tanta urbe inuenit hospité, sed apud Lazarum receptus est. Paulus ét dicit de se 1. ad Thes. 2. Neq; aliquãdo fuimus in sermonibus adulationis, sicut scitis, neque in occasione auaritiæ. Deus testis est.

¶Quòd adulatores diuersis generibus rerum comparentur.

TERTIO potest ualere ad detestationem huius peccati, si adulatorem uel adulationé diuersis generibus rerum cõparemus. ¶Notandum ergo quòd adulator nutrix diaboli est filios diaboli lactans lacte adulationis.

unde

unde Prouer.1. Si te lactauerint
peccatores, ne acquiescas eis. Ité
Prou.16. Vir iniquus lactat ami-
cum suum, & ducit eũ p uiã non
bonam. Et Thren.4. Lamiæ nuda
uerũt mãmas, lactauerũt catulos
suos. Lamia est bestia suis fœti-
bus crudelior, q̃ cæteræ bestiæ.
Vnde lamia quasi lania appella-
tur, quia catulos suos creditur la-
niare. Vnde bene signat adulato-
ré, q in ueritate eos laniat quos
uidetur lactare. Ideo aũt cõpara-
tur adulatio lacti, ut ostendatur
uerecundum eẽ homini adulto
adulationem amare, sicut uerecũ
dum eẽt homini barbato ad ma-
xillas maternas pendere. Adula-
tor ad modum nutricis filios dia
boli obdormire facit in peccatis
suis. Et sicut nutrix casum paruu
li ad eius consolationem saltum
interpretatur: sic adulator eius pec
catum cui adulatur, quod in ueri
tate casus est, asserit esse opus ma
gnificum. Adulatores Aegyptiæ
mulieres sunt quarum mamillas
Moyses respuit. ¶ Item adulato-
res locustæ sunt comedentes resi
duum grandinis. Exo. 10. Locu-
sta æstate canit, hyeme silet. Vn-
de recte significat adulatores, qui
eos laudãt, qui habent æstaté pro
speritatis, a laude uero eorũ silét
qui habent hyemẽ aduersitatis.
Vnde Eccl.13. Diues locutus est,
& oẽs tacuerũt, & uerbũ eius us-
que ad nubes pducũt. In grãdine
uerò persecutor intelligitur: lo-
custa ergo residuum grãdinis co
medit: quia sm Gre. quem perse
cutio frangens non uincit, multo
ties adulatio præmit. ¶ Adulatio
deterior uř esse detractione, quia
detractio hominem humiliat, sed
adulatio extollit. ¶ Adulatores ẽt
sunt ranæ propter loquacitatem
suam. Vnde Psal. Edidit cõtra eo
rũ ranas in penetralibus regum
ipsorum. Adulatores etiam sunt
Sirenæ usque in exitium dulces,
sm Boët. Item sunt ioculatores
diaboli, non permittentes diabo-
lum in aliquo contristari. Vnde
Ose.7. In malitia sua lætificaue-
runt regem. Ipsi etiam sunt sacer
dotes diaboli, homines uiuos se-
pelientes. Vnde Matt.8. Dimitte
mortuos sepelire mortuos suos.
De quo loquens Gre. dicit: Tunc
mortuus mortuum sepelit, cum
peccator peccatorem agere adu-
lationis premit. Adulator ẽ Echo
conformans se ei cui adulatur Si
.n. riserit, ridet, si fleuerit, flet. Sa-
pien.7. Resonant in altissimis mõ
tibus Echo. Ipsi sunt quasi cha-
mæleon, quod sm Solinum ani-
mal est de aere uiuens, qđ coloré
habet uarium & in mométo mu
tabilem, ita ut cui rei se iungit, e-
ius concolor fiat. Ité sunt incanta
tores diaboli, qui faciunt homini
bus de se credere q̃ ipsi uolunt.
Terẽtius: Adulator homines ꝑr-
sus insanos ex stultis facit. Vnde
quidam: Nihil est qđ non possit
de se credere, cum laudatur ęqua
potestas. Item adulator quasi sub
prætextu decorãdi & ornandi ho

minem

minem iugulat. Vnde ad eum poteſt dici, Sicut nouacula acuta feciſti dolum. Adulator ēt proditor eſt ſub ſpecie.n. oſculi ad modū Iudæ hominem tradit hoſtibus ſuis, & ſub ſpecie amicitiæ hominem interficit. Vnde rectè ſignificatur per Ioab: qui, ſicut legitur 2. Regum 20. dixit ad Amaſam: Salue mi frater. & tenuit manu dexterā mentum Amaſæ: quaſi oſculans eum, & percuſſit eum in latere, & mortuus eſt. Adulatio oleo comparatur. Vnde in Pſa. Oleum autem peccatoris nō impinguet caput meum. De quo oleo diabolus ungit ſuos, qui in extremis laborant. Hoc oleo etiā ungit diabolus homines quos flectere non poteſt, ut ad malū eos molliat. unde Auguſtinus. Oleum eſt falſa laus adulatoris, quæ mētes à rigore ueritatis emollit ad noxia. Adulatio ēt mel eſt, ſed toxicatum. Etiam eſt ſagitta aurea, & ideo aliqui non curant, ſi ab ipſa lædantur. Eſt etiam uentus, q lenis uidetur: transfert tamē mōtes de regno Dei in regnum diaboli. Item eſt rete diaboli inuiſibile. Vnde Prouerb. 29. Qui blandis fictisque ſermonibus loquitur, rete expandit proximo ſuo.

¶ Quarto poteſt ualere ad deteſtationem huius peccati, ſi oſtendatur quantum ſit nocumentum homini iſtud uitium. Ad quod pertinent uerba ſacræ ſcripturæ quæ ſequūtur ſuper illud, Quoniam laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ. dicit Auguſtinus: Hæc eſt ira Dei magna, ut deſit correctio, & adſit adulatio. Adulantium linguæ alligant homines in peccatis. Delectat.n. hominem ea facere, in quibus non ſolum non metuitur reprehenſor, ſed etiam auditur adulator. Et ſuper illud Lucæ 6. Vhæ uobis cum benedixerint. &c. dicit gl. Magna pars pœnæ eſt peccatori ſua ſcelera non ſolū nō argui, ſed inſuper quaſi bene geſta laudari. Et ſuper illud, Deus in adiutorium meum intende, &c. dicit Auguſtinus: Plus nocet lingua adulatoris, quàm manus perſecutoris. & Prouer. 27. Meliora ſunt uulnera diligentis, quàm fraudulenta oſcula odientis. & Eccleſi. 7. Melius eſt à ſapiente corripi, q̄ ſtultorum adulatione decipi. & Eſa. 3. Popule meus, qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt. Itē Eſa. 9. Erunt qui beatificāt populum iſtum ſeducentes, & qui beatificantur præcipitati. Adulator ducit eum, cui adulatur, quaſi ad ſupercilium montis, ut inde præcipitetur, ſicut Iudæi dicuntur feciſſe de Domino, Luc. 4. Item Prouerb. 11. Simulator ore decipit amicum ſuum.

¶ Quarto pōt ualere ad deteſtationem huius peccati, ſi oſtendatur adulator eſſe maledictus, abominabilis & deteſtabilis. Ad primum pertinet illud Eſaiæ 5. Vhę qui dicitis bonum malum. Alia litera habet, Vhæ qui dicitis malo, bonus

es.

es. Et in eodẽ, Vhæ qui iustificatis impiũ pro muneribus, & iustitiã iusti aufertis ab eo. Et subditur pœna propter hoc: Sicut stipulam deuorat flamma ignis, & calor flãmæ exurit: sic radix eorum fauilla erit. Item Ezech. 13. Vhæ qui consumunt puluillos sub omni cubitu manus, & faciũt ceruicalia sub capite uniuersæ ætatis. Quandoque diabolus in aliquo peccatore fatigatus est, & uult corruere in eo: sed uenit maledictus adulator, ut appodiet eum exemplis malis confirmando. Ille qui peccat, quasi parietem facit inter se & Deum, sed absque temperamẽto est: & citò corruet, sed adulator linit eum ut fortior sit: unde Ezech. 13. Ipsi ædificabant parietem, illi autem liniebant eum luto absque paleis. Dic ad eos qui liniunt absque temperamento, ꝙ casurus sit. Ad hoc uerò ꝙ adulator detestabilis sit, pertinent illud Prouerbi. 24. Qui dicunt impio, Iustus es: maledicent eis populi, & detestabuntur eos tribus. Ad hoc ꝙ abominabilis fit, pertinet illud Prou. 17. Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, uterque abominabilis est apud Deum. Ad idem pertinet quod dicit glo. super Lucæ 16. ubi agitur de diuite & de Lazaro, quod potest in lingua canum, lingua adulantium intelligi, qui uulnera lingunt, dum mala, quæ in nobis reprehendimus, improbo fauore laudant. Lingua enim ista, quæ uulnera lingit, indubitanter abominabilis est. ¶Sexto potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostẽdatur magna stultitia qua laborat adulator. Est autem una stultitia ipsius, ꝙ ipse laudat hominem sibiipsi, quasi uellet eum uendere. unde quidam dixit adulanti sibi: Quid me mihi laudas? nunquid mihi uendere me uis? Alia stultitia eius est, ꝙ ipse homini adulatur, ut gratiam eius acquirat, quam tamen melius inueniret, si ueritatem ei diceret. unde Prouerb. 18. Qui corripit hominem, gratiam postea inueniet apud eum magis, quàm ille qui ꝑ linguæ blandimenta decipit. Et eiusdem 24. Labia deosculabitur, qui recta respõdet. & ibidẽ: Qui arguunt, laudabũtur, & super eos ueniet benedictio. Hoc est illud quod præcipuè deest diuitibus & potentibus, uidelicet qui uerum eis dicat. Vnde Seneca: Monstrabo tibi quid omnia possidentibus desit: scilicet qui uerum dicat, & hominem inter mentientes stupentem & pro rectis blanda audientem ad uerum perducat. Idem: Dic illis, non quod uelint audire, sed quod uelint semper audisse.

¶*De quatuor remediis contra peccatum adulationis.*

SEQVITVR de remediis contra peccatũ istud. Et possunt esse quatuor contra istud uitium. ¶Primum est, ut quando uentus adulationis flat, homo ad terram de-

descendat ut quod infimum est & infirmũ ipse in se consideret. & dicat: Quoniam tu illuminas lucernam meam, Domine Deus meus, illumina tenebras meas. ¶Aliud remedium est, memoria mortis, quod remedium figuratum est Exo. 10. ubi legitur, quòd orauit Moyses Dominum, qui flare fecit uẽtum ab occidẽte uehementissimũ, & arreptam locustam proiecit in mare rubrum. In locustis adulatores intelliguntur, quos uentus ueniens ab occidente proiicit in mare, dum memoria mortis eos fugat: quia uanas hominum laudes contemnit, qui de morte cogitat, quando ueritas apertè patebit. ¶Tertium remedium est, ut homo subtiliter discernat adulatorem esse eum qui sibi loquitur. Verecundabitur enim cum cognoscet se puerilem reputari ab eo qui sibi lac adulationis propinat. unde Socrates cuidam sibi adulanti dixit: Nihil proficis adulator, cum te intelligam. ¶Quartum remedium est, quòd homo tristem faciem adulantibus ostẽdat. Tristis enim facies eos fugat, sicut hilaris facies eos multiplicat. Vnde prouerbio. 25. Princeps qui libenter audit uerba mendacii, omnes ministros habet impios. Renuere uerò lac adulationis, multum est acceptum patri cœlesti. Quod figuratum est Genesis 21. ubi legitur Abraham fecisse grande conuiuium in die ablactationis Isaac.

De peccato maledictionis, & de his quæ faciunt ad detestationem eius. CAP. VIII.

Sequitur de peccato maledictionis. Maledictionem uerò hic intelligo mali ĩprecationẽ. Cõtra quod peccatum. ¶Primo possunt ualere uerba sacræ scripturę, quæ illud dissuadent. Vt est illud ad Roman. 12. Benedicite, & nolite maledicere. Et illud 2. Pet. 3. Non reddentes malum pro malo, uel maledictum pro maledicto. ¶Secundo ualere possunt ad hoc exempla. Sicut est illud quod legitur de Domino Iesu Christo 1. Petri 2. Qui cum malediceretur, non maledicebat. Et illud Apostoli 1. ad Corinth. 4. Maledicimur, & benedicimus. ¶Tertio potest ualere contra hoc peccatum, si ostendatur multiplex malũ quod sequitur ex eo. Primum malum est amissio regni æterni. Vnde 1. ad Corinth. 6. Neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt. Aliud malum est, quòd maledictio quam aliquis facit, super caput maledicentis reuertitur. Vnde Prouerbior. 26. Sicut auis ad alta transuolans, & passer quolibet uadens: sic maledictum frustra prolatum in quẽpiã superueniet. Ideo aũt dicitur, frustra prolatum: quia est maledictũ iuxta diuinam iustitiã prolatũ: ut est illud Act. 8. Pecunia tua tecũ sit in perditionem. Et tale maledictum uenit super illum cui maledicitur. Maledictum uerò sine

causa.

causa prolatum uenit super eum q maledicit. unde Ecclesi. 27. Qui in altum mittit lapidē, super caput eius cadet. & Gene. 27. Qui maledixerit tibi, sit ille maledict⁹. Et in Psal. Maledicent illi, & tu benedices. & Matth. quinto. Beati estis, cum maledixerint uobis homines &c. ¶ Quarto potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostendatur peruersitas eorũ, qui male agentibus maledicunt. Cum enim illi qui male agunt infirmi sint, compatiēdum esset eis, & pro eis orandum. Nō esset malum imprecandum eis, cum plus malum habeant quàm expediat. ¶ Quinto potest ualere contra peccatum hoc, quòd maledicere adeò est illicitum, quòd non est licitum maledicere diabolo. unde Ecclesiasti. 21. Dum maledicit impius diabolum: maledicit ipse animam suam. Et dupliciter intelligi potest. uno modo sic, Cum impius maledicit diabolum: id est, cum dicit eum maledictũ & condemnatum, ipse maledicit animam suam: id est, damnatam & maledictam ostendit, cum maledictum imitetur. unde ad Roman. 2. Inexcusabilis es o homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alium, teipsum condemnas. Alio modo sic intelligitur, Cum impius maledicit diabolo: id est, malum optat diabolo: ipse maledicit animam suam: id est, maledicto culpæ & pœnæ subiicit. Cum enim diabolus sit creatura Dei peccatum est malum optare ei. Vnde in Canonica Iudæ, ubi legitur, quod cum Michaël archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore, non est ausus inferre iudicium blasphemiæ, sed dixit: Imperet tibi Dominus. dicit glos. ubicunque uel quandocunque hæc altercatio angeli facta fuit cum diabolo sibi aduersanti, blasphemiam dicere noluit, sed modesto cum sermone coercuit: quanto magis hominibus omnis blasphemia est cauenda? Item gloss. Diabolus in substantia est bonus, sed in uoluntate est malus. Et ideo ab angelo non blasphematur, quia aliquid proferre aduersus bonam naturam, blasphemiam reputat archāgelus. Simile habetur Zachariæ. 3. ubi sic legitur: Ostendit mihi Dominus Iesum sacerdotem magnum stantem coram angelo Domini, & satam stabat à dextris eius ut aduersaretur ei. Et dixit Dominus ad satan: Increpet in te Dominus satan, & increpet in te Dominus, qui elegit Ierusalē. Præcipuè uerò cauendum est parentibus à maledictione filiorum: quoniam illæ maledictiones magis nociuæ solent esse. Ecclesiastici 3. Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris, eradicat fundamenta. Valde impium est, quòd mater optat malum filio, quod non licet ei diabolo optare.

De

De peccato conuicii, & de his quæ cohibent homines ab hoc peccato.

CAP. IX.

SEquitur de peccato conuicii, à quo peccato primo deberet cohibere hoc, quod conuicium multum uulnerat cor eius, cui dicitur Ecclesiast. 28. Flagelli plaga liuorem facit: plaga autem linguæ comminuet ossa. Hierony. Sicut homo cauet ne percutiat aliquê cum baculo: sic cauere debet ne percutiat eum conuicio. ¶Secundo deberet cohibere homines à conuicio hoc, quòd conuiciũ charitatem seu amicitiã destruit, quæ est uia excellentior. Vnde Ecclesiast. 22. Mittens lapidem in uolatilia, deiiciet illa: sic & qui conuiciatur amico, dissoluit amicitiam. ¶Tertio deberet cohibere à uitio hoc, quòd non de facili fit cõcordatio post conuicium dictum. Vnde Ecclesiast. 21. Ad amicum etsi produxeris gladium, non desperes. Est enim regressus ad amicum. Si aperuerit os triste, non timeas: est enim concordatio: excepto conuicio, & improperio & superbia & mysterii reuelatione, & plaga dolosa. ¶Quarto deberet homines cohibere à peccato conuicii, quòd homo assuetus huic peccato uix corrigitur. Vnde Ecclesiast. 23. Homo assuetus uerbis improperii, in omnibus diebus suis non erudietur. ¶Quinto deberet cohibere homines à conuicio hoc, quòd illi qui conuicia dicunt, frequenter conuicia audiunt. Vnde Sapiens. Qui pgit dicere quæ uult, audiet quæ non uult. Prouerbio. decimotertio: Impius confundit & confundetur. Prouer. 26. Qui uoluit lapidem, reuertetur ad eũ. ¶Sexto deberet cohibere homines à conuicio hoc, quòd conuicium dignum facit hominẽ morte æterna. unde Matthæi quinto: Qui dixerit fratri suo, fatue, reus erigit gehennæ ignis. ¶Septimo deberet cohibere homines à conuicio hoc, quia dicere conuicium libenter homini, signum est impietatis & magnæ peruersitatis. unde Prouerbior. 10. Labia iusti considerant placita, & os impiorum peruersa. Cum ex abundantia cordis os loquatur. Matth. 12. Vitiosum est cor unde frequenter exit conuicium: & in ueritate rusticus est, qui rusticitatem libenter dicit. Quòd ualde peruersus sit, qui conuicium dicit, ex hoc potest patere: quia aut conuicium, quod ipse dicit est malum pœnæ, aut malum culpæ. Si malum pœnę est, cum malum pœnæ à Deo sit, ipse dicendo opprobrium homini, exprobrat creatori eius. Prouerbiorum 17. Qui despicit pauperem, exprobrat factori eius. Si uerò est malũ culpæ, diabolicum est gaudere de hoc quòd aliquis illud commiserit. Leuit. 19. Si habitauerit aduena in terra uestra, & moratus fuerit inter uos, non exprobretis ei, sed sit inter uos quasi indigena.

na. Aduena est homo, q magnus peccator fuit, cui peccatum suum exprobrandũ non est. Vnde Eccl. 8. Ne despicias hominem auertẽtẽ se à peccato, neq; improperes ei: memẽto quoniã omnes in corruptione sumus. Specialiter autẽ cauendũ est ne conuitium correctioni admisceatur: sicut faciunt quidam qui sub specie correctionis conuiciantur hominibus. unde Eccle. 19. Est correctio mẽdax in ore contumeliosi. Verè mẽdax est talis correctio. Mentitur.n. talẽ correctionem, cum potius sit cõuiciatio. Tullius in tracta. de Amicitia: Monere & moneri est officium uerae amicitiae, ita tamen q̃ adulatione careat admonitio, & contumelia obiurgatio. & Prou. 12. Qui suauis est, uiuit in moderationibus, in suis admonitionibus relinquit contumeliam. Homo mãsuetus moderatè corripit, & sic uitam animae suae seruat: homo iracundus immoderatè corripiendo ipsam perdit uitam. Cauẽdum est ab immoderata & immãsueta correptione. Nisi enim homo caueat sibi, ipsi ignẽ incendit quem debuit extinguere, & occidit quem debuit sanare, & tenetur de damno quod uerbũ incautè ab eo prolatum fecerit. Ad primum ptinet illud Eccl. 8. Nõ incẽdas carbones peccatorũ arguens eos. Ad s̃m pertinet illud Pro. 15. Lingua placabilis lignũ uitae: quae autem immoderata est, conteret spiritum. Lingua mansueta lignũ seu arbor uitae est. Occasio enim uitae spiritualis est illis quos corripit: sed lingua immoderata conteret spiritum tam corripientis, quàm eius qui corripitur. Ad tertium pertinet illud Exod. 22. Si egressus ignis inuenerit spicas, & comprehenderit aceruos frugũ, siue stantes segetes in agris, reddet damnum qui ignem succenderit, quod de igne irae potest intelligi, cuius damnum tenetur reddere, qui uerbo incauto illud succenderit.

De peccato contentionis, & de eius prohibitione. CAP. X.

SEquitur de peccato cõtẽtionis A quo peccato, Primò deberet cohibere homines, quia Aug. Nihil est similius actibus daemonũ, q̃ litigare, unde seruos diaboli nõ Dei se ostendunt, qui litigant. 2. ad Timo. 2. Seruum domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes. Item Apost. 1. Corinth. 11. Si quis uult contentiosus esse, nos talem consuetudinẽ non habemus. ¶ Secundo deberet homines cohibere à contentione hoc, quod separare se à contẽtione, nobile est. unde Prou. 20. Honor est homini, qui separat se à contentione. Contendere autem ignominiosum est. Senec. Muliebre est litigare. ¶ Tertio deberet cohibere homines à contentione hoc, q̃ litigare signum est stultitiae seu superbiae, & peruersitatis, & malitiae. Ad primum pertinet illud Prou. 18. Labia stulti miscent

ſe rixis, & illud 20. Omnes autē ſtulti miſcentur contumeliis. In uerbo miſcendi, quia commixtio eſt inſeparabilis unio, intelligitur quòd ſtulti à contentione ſeparari nō poſſunt. Ad ſecundum pertinet illud Prouer. 16. Homo peruerſus ſuſcitat lites. & 26. Sicut qui apprehendit auribus canem, ſic pertrāſit impatiens, & commiſcetur rixæ alterius. Ad tertium pertinet illud Prouer. 17. Semper iurgia quærit malus: angelus autē crudelis mittetur cōtra eum. Hoc erit in morte, quando angelus malus ad eū uenerit, ut eum deferat in infernum. Vel angelus malus pōt intelligi aliquis malus homo ad eū miſſus: ut dicitur uulgariter, iſte eſt malus, ſed quādo que inueniet parem ſuū. ¶ Quarto deberet cohibere homines à contentione, hoc, ꝙ multa mala inde proueniunt. Vnde Eccle. 22. Ante ignem camini uapor & fumus ignis inaltatur: ſic & ante ſanguinem maledicta, & contumeliæ, & minæ. Et eiuſd. 11. A ſcintilla una augetur ignis. Et 28. Certamen feſtinatum incendit ignē: lis feſtinans effundit ſanguinem.

¶ Quinto deberet cohibere hoīes à contentione, hoc, ꝙ abſtinere à lite magni meriti eſt, unde legitur in Vitis patrū, ꝙ orante Machario uox inſonuit ad eū, dicēs: Nondum ad menſurā duarū mulierū perueniſti quæ habitant in ꝓxima ciuitate. Cùmque Macharius intrans ciuitatem quæſiuiſſet conuerſationē earū ab ipſis, dixerunt ꝙ erant uxores duorum fratrū, & per xv. annos ſimul fuerant, & nunq̄ aliqua earū aliā dicto uel facto contriſtauerat, & ſtatuerant in corde ſuo, ut uſq; ad mortem uerbum inter ſe ſeculare non loquerentur: & libēter intraſſent religionem, ſi uiri earum permiſiſſent. Vnū eorū, in quibus conſiſtebat meritum harum mulierum, erat hoc, quòd litem non habuerunt adinuicē. Animus uerè innocens neſcit litigare. Vnde legitur in Vitis patrū, quòd duo ſenes erant in una cella, qui nunquam habuerant litem inter ſe. Dixit ergo unus, Faciamus litem inter nos, & ponamus laterem in medio, & uterq; dicat, ꝙ ſuus ſit, quia neſcimus quid ſit cōtentio. Cum poſitus fuiſſet later, & iam unus dicere, Meus eſt. Alter reſpondit, Ego ſpero ꝙ meus eſt. Cū autē primus diceret, Non eſt tuus, ſed meus. Alter reſpondit, Si tuus eſt, tolle eū. Et ſic non inuenerunt materiam litigandi.

¶ *Quod maximè cùm quinque perſonis cauenda ſit contentio.*

ET licet uniuerſaliter declinanda ſit contentio, præcipuè tamen cum quinque perſonis, ſcilicet cum homine potente. unde Eccle. 8. Non litiges cum homine potente, ne fortè incidas in manus illius. Et cum homine locuplete. Ibidem: Non contendas cū homine locuplete, ne fortè contra te conſtituat litem tibi. Multos

tos.n. perdidit aurum & argentum. Et cum homine linguato. unde Eccl. 7. Non litiges cum homine linguato, neque struas igne illius ligna. Et cum homine iracundo. unde in eodem: Cum iracundo non facias rixam. Itẽ cum propria uxore. Ex quo.n. aliquis litẽ habere cœperit cum uxore, nunquam habebit quietem. Prouer. 19. Tecta iugiter perstillantia, litigiosa mulier. Qui in domo perstillanti est, quando uult declinare unum stillicidium in uno loco, inuenit illud in alio, & ita non inuenit ibi quietem. Sic uir & uxor quietem non inueniunt, ex quo cœperint litigiosi esse, & ualde male est eis, quantascunque delicias habeant. unde Prouer. 27. Melior est buccella sicca cum gaudio, q̃ domus plena uictimis cum iurgio & licet de nulla re litigandum sit, præcipuè tamen non est litigandum de re, quæ hominem non molestat. Vnde Eccles. 11. De illa re quæ te non molestat, ne certaueris.

De peccato derisionis. CAP. XI.

DE derisione quã mali faciũt bonis, breuiter pertrãsimus cum de ea dictum sit in tract. de ornatu, in cap. de uerecũdia. Hoc solum addẽtes quod legitur Neemias dixisse 2. Esdr. 4. quam tobias Ammonites irrideret Iudęos ædificantes, dicens: Si ascenderit uulpes, transiliet murum eorum lapideum: audi, inquit, deus noster, quia facti sumus despectui: conuerte opprobrium super caput eorum. & paulò pòst subditur. Ne operias iniquitatem eorum coram facie tua, & peccata eorum non deleantur: quia irriserunt ædificantes.

De peccato praui consilij, & de his quæ deberent cohibere homines ab hoc peccato. CA. XII.

SEquitur de peccato praui consilij. A quo peccato deberet cohibere homines. Primo ꝙ prauus consiliarius proditor est. Decipit .n. eum qui in eo confidit. s. eum qui ab eo consilium petit: qđ non est paruum peccatũ. unde Proue. 26. Sicut noxius est qui mittit lanceas & sagittas in mortem: ita uir qui fraudulẽter nocet amico suo. ¶Secundo deberet cohibere homines ab hoc peccato, ꝙ praui cõsiliarij quasi omnia mala faciunt: sic tamen ut nihil mali fecisse uideantur. Ipsi dant palmas in faciẽ Christi & in membris eius, dicentes: Prophetiza nobis Christe, qs est qui te percussit? ut legitur factum fuisse Matt. 26. Cum dominus captus teneretur: quasi dominus ignorare possit astutias eorũ, cum scriptum sit Iob 12. Ipse nouit decipientem, & eum qui decipitur. ¶Tertio deberet cohibere homines ab hoc peccato, ꝙ consiliarius prauus illud consilium, quod ipse uult dare contra aliquos, primo dat contra seipsum. Istud enim habet iustitiæ omnis iniustitia, quòd quicunque uult nocere alij, primo noceat sibi.

Omnis laqueus deceptionis primò capit eum qui tetendit. Oĩs gladius persecutionis spiritualiter primo transuerberat eum qui eo utitur. unde Eccl. 27. Qui fodit foueam, incidet in eã: & qui statuit lapidem proximo, offendet in eo: & qui aqueũ alij ponit. peribit in illo: Facienti consilium nequissimum super illum deuoluetur, & non agnoscet unde hoc ueniat illi. Vnde Prouer. 26. Qui fodit foueam, incidet in eam: q uoluit lapidem, reuertetur ad eum. Et Psal. Lacum aperuit & effodit &c. Hoc est figuratum 1. Reg. 17. In hoc ꝙ Goliath proprio gladio decapitatus ẽ. Et Esther 7. In hoc quòd Aman suspensus est in patibulo qđ parauerat Mardochæo. Praui consiliarij de rapinis & exactionibus quas fieri faciunt, habent peccatum, & ad restitutionẽ tenentur, cùm alij habeant lucrũ. Consilio eorum bene acquiescitur in malis faciendis, in bonis uero minimè. Quandoque modico tempore plus mali faciunt, quàm toto tempore uitæ suæ possint emendare, unde nullum peccatum est quod magis impediat homines à salute, quàm istud. ¶ Quarto, deberet cohibere homines ab hoc peccato, quòd peccatũ istud multum nociuũ est ecclesiæ Dei. Vnus .n. malus consiliarius destruit quandoque totam unam patriam. Ad magnam malitiam praui consiliarij, referri potest illud Eccl. 31. Nequius oculo quid creatum est? Consiliarius.n. alicuius oculus dicitur. unde Matth. 5. Si oculus tuus scandalizat te, &c. Si consiliarius alicuius principis malus est, negotia eius malè disponentur. Vnde Matt. 6. Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Quinto deberet cohibere homines ab hoc peccato, quod quandoque illi qui astuti sunt ad dandum consilia nociua alijs, in consulendo sibi ipsis iusto Dei consilio fatui inueniuntur. unde Iob 12. legitur qđ Deus adducit consiliarios in stultum finem. Legitur etiam Iob 5. de domino: Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & consilium prauorum dissipat. Sic.n. cauendum est homini, ne prauo cõsilio acquiescat. unde Eccl. 6. Multi pacifici sint tibi, sed consiliarius unus de mille. & Ecc. 37. A consiliario malo serua animam tuam: prius scito quæ sit illius necessitas, & quid ipse cogitabit, ne fortè mittat sudem in terram, & dicat tibi, Bona est uia tua.

A quibus personis consilium sumendum est.

CAVENDVM etiã est homini ne consilium quærat à iuuenibus. Hac enim de causa Roboam partem regni amisit: quia acquieuit consilio iuuenum, relicto consilio senum: ut legitur 3. Reg. 12. Item cauendum est homini, ne amatores huius mundi consulat de salute animæ suæ. unde Eccle. 37. Noli consiliari cum so-

cero

cero tuo. Sed est mundus iste, qui quodammodo est pater carnis, q̃ uxor spiritus est, cum quo consilium habendum non est de salute animæ. Quod figuratum est Genes. 31 In hoc ꝙ Iacob recessit à Laban, ipso nesciente. Bernar. Angelus magni consilij uocat te, & alienum consilium præstolare. Idem: Amicos consulat, qui non legit quod inimici homines domestici eius. Esa. 19. Sapientes cõsiliarij Pharaonis dederunt consilium insipiens. Cauendum est ẽt homini ne consilium cum stulto habeat. Vnde Eccle. 8. Cum fatuis consilium non habeas: non enim poterunt diligere, nisi quæ placent eis.

De seminantibus discordias, & de his quæ cohibent ab hoc peccato. CAP. XIIII.

A Peccato eorum qui seminant discordias, primò deberet homines cohibere hoc, ꝙ illud peccatum adeò est exosum Deo. Vnde Prouer. 6. Sex sunt q̃ odit dominus, & septimum detestatur anima eius, Oculos sublimes, &c. Et numerat Salomon 7. loco. Loco, eum qui seminat inter fratres discordias: tanquã magis exosum Deo, quàm alios peccatores. Nec mirũ, si Deus odiat eos qui seminant discordias in ecclesia. Magis. n. uidentur nocere ei qui hoc faciunt, quàm qui proprium corpus eius crucifixerũt. Plus. n. dilexit Christus corpus ecclesiæ, quàm corpus propriũ, quum pro corpore ecclesiæ, corpus proprium morti exposuerit. unde qui fodiunt corpus ecclesiæ, unitatem eius diuidendo, magis uidentur nocere ei, quàm qui corpus eius proprium foderunt, continuitatem in eo diuidendo. Ad ostendendum quod nullo modo uolebat sciendi corpus ecclesiæ per discordias, uoluit ipse tunicam inconsutilem indiuisam manere. Ioan. 19. ¶ Secundo deberet cohibere homines ab hoc peccato hoc, ꝙ nihil magis nociuum est corpori humano, quàm diuisio continuitatis, nec magis nociuum est ecclesiæ Dei, quàm diuisio unitatis. Ex uno uerbo qđ dicit ille qui discordiam seminat, quandoque nascitur discordia tanta, ex qua destruitur patria una. unde magnæ malitiæ est seminare semen tale, cum ex uno gradu illius, talis messis surgat. Tertio deberet cohibere homines ab hoc peccato hoc, quòd opus illud diabolicum est, & contrarium operi Christi. unde de diabolo scriptum est, Ioann. 10. quòd dispergit oues. Christus uerò de se dicit Matthæi. 12. Qui non colligit mecum, dispergit. Ad Christum & ad seruos eius pertinet unire & pacificare. Matth. 5. Beati pacifici, quoniam filij Dei uocabuntur. Hac de causa filius Dei uenit in mundum, ut pacem reformaret in mundo. ad diabolum uero pertinet dispergere.

De peccato bilinguium, & de his quæ deberent hominem cohibere ab hoc peccato. CAP. XIIII.

SEquitur de peccato bilinguiū. Bilingues autem dicuntur, qui mala loquuntur de hominibus in absentia, & bona in præsentia: uel qui prætendunt quod bona intentione dicant, uel causa ioci illud quod proferunt, cùm malam habeant intentionem.¶ A quo peccato primò deberet homines cohibere hoc, ꝙ multum displicet Deo. Vnde Prou. 8. dicit sapientia increata, quæ est filius Dei: Arrogantiam & superbiam, & uitam prauam, & os bilingue detestor. Nec mirum si Deus detestatur os bilingue, cùm mōstrū sit. Nullum animal bilingue inuenitur, excepto serpente, qui bilinguis est, iuxta uulgi opinionē, quia propter uelocem motum linguæ sic apparet. ¶Secundo deberet cohibere homines à peccato hoc, ꝙ ualde nociuum est proximo. Vnde Prouer. 18. Verba bilinguis quasi simplicia, & ipsa ꝑueniunt usque ad inferiora uentris: id est, ad interiora mētis. Dicuntur autē uerba bilinguis quasi simplicia, quia sub prætextu ioci uel bonæ intentionis ea dicit: tamen cor audientis multum lædunt. unde de ipsis potest intelligi illud Psal. Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula. ¶Tertio deberet cohibere homines à peccato hoc, quòd multum nocet proprio subiecto. ¶Primo quia ponit illud in magno periculo: si enim est in magno periculo qui unicam linguā habet, in quanto periculo est ille, qui bilinguis est? uix sufficit aliqs unicam linguam regere. ¶Secundo nocet: quia ponit hominem in opprobrio & fama mala. unde Eccle. 5. Denotatio pessima super bilinguem. Denotatio est digiti ostēsio confusione plena. Itē Eccle. 6. Improperium & contumeliā malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. ¶Tertio nocet, quia hominem reddit maledictum. Vnde Eccl. 18. Susurro & bilinguis maledictus. Multos enim turbauit pacem habentes. Bilingues sunt pseudoapostoli uarijs linguis loquentes. A peccato uerò isto præcipuè cauendum est illis qui legem Dei habent alios docere. unde 1. Timo. 3. Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo, &c.

De peccato amantium rumores.

CAP. XV.

AB hoc peccato præcipuè cauendum est claustralibus. unde Bern. rumorem in claustro enumerat inter XII. abusiones claustri. Duodecim uero abusiones claustri hæ sunt. Prælatus negligens, discipulus inobediens, iuuenis otiosus, senex obstinatus, monachus curialis, religiosus causidicus, pannus pretiosus, cibus exquisitus, rumor in claustro, lis in capitulo, dissolutio in choro, irreuerentia circa altare.

De

De peccato iactantiæ, & de his quæ ualent contra illud.

CAP. XVI.

PEccatum iactantiæ dissuadetur Prou. 27. ubi legitur, Laudet te alienus, & nõ os tuum. possunt autem ualere contra peccatum istud, Primo exempla: ut est illud, quod legitur Daniel. 4. de Nabuchodonosor, ꝙ uerba iactantiæ proferebat in fine, dicens: Hæc est Babylon ciuitas magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei. Et cum ad huc sermo esset in ore regis, uox de cœlo ruit, Tibi dicitur Nabuchodonosor rex, Regnum tuũ transit à te. Legitur etiã in Vitis patrũ, de quodã eremita qui pollẽs omnibus animi uirtutibus cœpit iactare se, & diabolus in specie mulieris uenit ad spelũcam eius, dicens ꝙ à bestiis nocte esset deuorandus, nisi susciperetur eius hospitio: quæ suscepta diuersis blandimentis inducit eum ad hoc ꝙ mẽbra eius singulatim tãgeret: & cũ inclinaret se ut eã fœde amplecteretur, ipse euanuit, deridẽs eũ: & multitudo dæmonũ clamauit: O monache, qui te usque ad stellas extollebas, quomodo demersus es infernum? Disce, Qui se exaltat, humiliabitur. Tunc ille desperãs & fugiẽs pręcõfusione à cõspectu omniũ religiosorũ, reuersus est ad seculũ tradẽs se omni impudicitię, ne quis eũ salubribus monitis de pręcipitio reuocaret. Item in regione Thebaide manẽte quodã eremita Apollonio, uitæ probatissimæ, dixit ei uox de cœlo, Apolloni, per te perdam sapientiam sapientum, & etiam in Aegypto omnẽ culturam dęmonum subrues. At ille ait: Aufer à me iactãtiã, ne fortè elatus super fratres meos cadam ab omnibus bonis, & dixit uox: Mitte manus tuas ad ceruices tuas: & quod cõprehenderis, constringe, & sub arena subrue & continuò apposita manu ad ceruices apprehendit paruũ Aethiopem clamãtẽ & dicẽtẽ: Ego sum superbię dæmon. Et iterum uox ait: Perge nũc quocunq; uolueris in Deo securus. ¶Secũdo potest ualere cõtra peccatũ iactãtię, si manifestetur stultitia eius qui hoc uitio laborat. Notãdũ ergo, ꝙ ille qui iactat se ore proprio, seipsum quandoq; occidit. unde Prou. 18. Os stulti cõtritio illius. Filios aũt suos ore proprio comedit, dum bona opera se iactando de illis amittit. Ipse etiã Dei gratiam effundit. unde Ecc. 20. Gratiæ fatuorum effundẽtur. Ipse laudẽ, quã amat, in loco ponit ubi sordeat: scilicet in ore proprio. omnis enim laus in ore proprio sordescit. Ipse etiam testimonium fert de seipso. Ioã. 8. Tu de teipso testimonium perhibes: testimonium tuum non est uerũ. Hoc de Christo non habet locũ, quum se solus cognoscat, & ipsi soli credendũ est, iuxta uerbum Hilarii: Soli Deo de se credendum

dum est, qui se solus nouit. Sed in alijs uerũ est quod dicitur 1. Corinth. 10. Non qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quẽ Deus commendat. Ille qui iactat se, est idolum seipsum colens, & de seipso cantans. Ipse similis est gallinæ, quæ postquam fecit ouũ, non cessant clamare donec perpenditur, ꝙ ouum fecit: & sic ouum amittit. Sic ille qui iactat se, tacere non potest, donec bonum opus, quod fecit amiserit. ¶ Tertio potest ualere contra hoc peccatum, si ostendantur mala quæ ex eo sequuntur. Notandum ergo ꝙ ex hoc peccato sequuntur iurgia. Vnde Prou. 28. Qui se iactat & dilatat, iurgia concitat. Sequuntur ēt inde odium. unde Sapiens: Vitiosa iactatio est, affertq; audientibus non tantummodo fastidiũ, sed plerunq; odiũ. Hoc tamẽ sciẽdũ est, ꝙ licet uiris bonis opera sua bona q̃doq; dicere ad Dei gloriã. Vnde 2. ad Corint. 11. dicit Paulus: Aestimo. n. me nihil minus fecisse à magnis apostolis. Licet etiam ea dicere ad reuelationem spei. Vnde Esaiæ 38. dicit Ezechias: Memento queso domine quomodo ambulauerim coram te in ueritate.

De secretorum reuelatione.

CAP. XVII.

A Secretorum reuelatione debent hominem cohibere, tria. ¶ Primum est, hoc quod legitur Eccl. 27. Qui denudat arcana amici, perdit fidem. ¶ Secundum est, quod legitur Eccle. 22. Est cõcordatio ad amicum, excepto cõuicio & improperio, & superbia, & mysterij reuelatione, & plaga dolosa. unde reuelatio secreti est unum eorum, de quibus uix fit cõcordatio. ¶ Tertium est hoc, ꝙ si aliquis infamatus fuerit illa reuelatione, uix potest ei restitui dãnum quod suscepit. Vnde Prou. 28. Quæ uiderunt oculi tui, ne proferas in iurgio citò, ne postea emendare non possis cum de honestaueris amicum tuum.

De peccato indiscretæ comminationis. CAP. XVIII.

PEccatum indiscretæ comminationis fugere debemus. ¶ Primo exemplo Christi, de quo legitur 1. Petri secũdo. Qui cum pateretur, non comminabatur. ¶ Secundo debet cohibere ab eo ut debemus locum timori Dei. Vnde Ecclesi. 19. Corripe amicũ antequam cõmineris, & da locũ timori Altissimi. Altissimi timori dat locum, qui potius uult ꝙ homines dimittant peccare timore Dei, quàm timore humano. ¶ Tertio, quia comminationes multum offendunt hominem, & multa mala inde sequuntur. Eccl. 22. Ante sanguinem maledicta, & contumeliæ, & minæ. ¶ Quarto cauendum est a comminationibus, ne stultiores non ostendamus quàm simus. Homo qui comminari consueuit, ostendit se stultiorem quàm sit, quia multa comminatur quæ nunquam facturus sit.

sit. Vnde Prouer. 14. Qui impatiens est, exaltat stultitiam suam.

De peccato indiscretæ promissionis.

CAP. XIX.

INdiscretæ promissionis peccatum fugere debent homines, propter tria mala quæ inde sequũtur ¶ Primum est, remorsio propriæ conscientiæ. Vnde Prouer. 12. Est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientię. Hoc fit quando non soluit, quod promisit. Secundum malum est, ꝙ inimicitias eius incurrit cui promisit, & non soluit. unde Eccle. 20. Est qui prę confusione promittit amico, & lucratus est eum inimicum gratis. ¶ Tertium malum est, ꝙ tenetur soluere qđ promittit. Vnde Eccl. 8. Ne respondeas supra uirtutem tuam: ꝙ si spoponderis, quasi restituens cogita. Specialiter autem cauere debemus a uoto indiscreto, ne. s. uoueamus, qđ implere nolumus. In quo multũ peccant aliqui claustrales, qui uouent ea quæ sciunt se non impleturos: in quo etiam aliqui multum peccant, qui suscipiendo sacros ordines continẽtiã promittũt, quam tamẽ nõ proponũt seruare, quod ualde periculosum est. Vnde Prou. 20. Ruina est homini deuorare sanctos, id est, de uoto suo honorare sanctos, & post uotũ retractare. & Ecc. 5. Melius est non uouere, q̃ post uotũ promissa non reddere. Itẽ in eodem: Si quid uouisti Deo, ne moreris reddere. Displicet enim infidelis, & stulta promissio.

De uerbo otioso, & de his quæ deberent hominem ab his cohibere.

CAP. XX.

NOtandũ ꝙ uerbũ otiosum secundum Hiero. est quod sine utilitate loquẽtis dicitur, aut audientis. Verba uero scurrilia & turpia nõ sunt computanda inter otiosa. Vnde Hiero. Qui scurrilitatem replicat, & cachinnis ora dissoluit, uel aliquid profert turpitudinis, non otiosi sermonis, sed criminosi reus tenetur. ¶ Multa uero sunt quæ deberent hominẽ cohibere à uerbis otiosis. Primũ est hoc, ꝙ cũ uir iustus cęlum sit, os eius porta cœli est. Et ideo aperiendũ nõ est absq; magna causa. Legimus enim cœlum ad literã multoties apertũ fuisse: sed nũquã legitur quin aliquod mirum subsecutum sit. legitur in Psal. Et ianuas cœli aperuit, & subditur: & pluit illis manna ad manducandum. Legitur ẽt Luc. 3. ꝙ Iesu baptizato & orante, apertum est cœlũ. Et subditur, ꝙ descendit spiritus sanctus. Vos ẽt patris audita est. Itẽ cum beatus Stephanus lapidaretur aperti sunt cœli, & uidit Iesum stantẽ à dextris Dei & gloriã ipsius. & sic q̃do porta cœli spiritualis aperitur. s. os uiri iusti, debet inde exire mãna, uel uerbũ dulcis consolationis, uel uerbũ quo Spiritus sanctus datur, uel uerbum quo Spiritus sanctus uel ipsius gratia hominibus ostenditur. Sed de quibusdam cum expectatur

ctatur ut exeat manna, exit potius rana, aliquid scilicet garrulitatis. ¶Secundo deberet homines cohibere ab otiosis uerbis hoc, ꝙ lingua calamus est Spiritus sancti. unde Psal. Lingua mea calamus scribæ uelociter scribentis. Solent offendi scriptores quã do calamo eorum aliquid inutile scriptitatur, & illum proiiciunt: sic Spiritus sanctus quandoque linguam illam repellit, quæ uerbis otiosis se ex ponit. ¶Tertio deberet cohibere homines à uerbis otiosis hoc, ꝙ loquela naturaliter in solis rationem habentibus inuenitur. unde per se data est loquela rationi, & ideo sine ratione fieri non debet. ¶Quarto deberet cohibere homines à uerbo otioso hoc, quòd omnia uerba ad examen Dei uenient. unde Matt. 12. De omni uerbo otioso quod locuti fuerint homines, reddent in die iudicii rationem. & Eccl. ulti. Cuncta quę fiunt adducet Deus in iudicium pro omni errato, &c. & dicit Gloss. quòd etiam de uerbo ignoranter prolato hoc intelligitur. Vnde debemus uerba nostra hic examinare, ut per examen illud possint transire.

¶Quinto deberet cohibere homines à uerbo otioso hoc, ꝙ homo est uelut castrum obsessum undique. unde Psal. inimici mei animam meam circundederunt, &c. Os uero hominis porta est, per quam sæpe hoc castrum captum est: ideo porta ista diligenter est custodienda, & non ad uerba inutilia aperienda. ¶Sexto deberet cohibere homines à uerbo otioso hoc, ꝙ thesaurus magnus est in homine. unde Apostolus 2. ad Corin. 4. Thesaurum habemus in uasis fictilibus. Ideo qui thesaurum suum non uult amittere, os suum clausum diligẽter debet custodire. ¶Septimo utilitas magna quæ ex uerbis potest prouenire. Verbo enim uno potest homo in oratione regnum æternum mereri. Item uno uerbo potest dari occasio salutis pluribus animabus. Vnde ex magna corruptione prouenit hoc, quòd homo otiosa & inutilia loquitur libenter, ex quo potest adeò utilia loqui. Hoc autem pręcipuè reprehensibile est in sacerdotibus. Vnde Bern. Inter seculares nugæ sunt, in ore sacerdotis blasphemiæ. Interdum si incidant, ferendæ forsitan, referende nunquam. Consecrasti os tuum Euangelio: talibus iam aperire illicitum est, assuescere sacrilegium. Labia sacerdotum custodiũt scientiam, & legem requirent ex ore eius, non nugas uel fabulas. Verbum scurrilitatis, quod faceti urbanive nomine colorant, non sufficit ab ore peregrinari, procul ab ore est relegandum: fœdè ad cachinnos moueris, fœdius moues. Hierony. Beata lingua, quæ non nouit nisi de diuinis texere sermonem. Aliqui uero sunt qui non multum curant cauere à uer-

bis otiosis, uel ab alijs uenialibus peccatis, eò quòd talia peccata sibi parua uidentur.

¶ *De quinque timendis circa uenialia peccata.*

IDEO notãdum, ꝙ quinq; sunt, quæ debet homo timere circa uenialia peccata. ¶ Primum est multitudo eorum. Vnde Aug. Ista leuia contẽnere noli. Si contẽnis quando appendis, expauesce quãdo cõmuneras. ¶ Secũdũ est hoc, ꝙ pro talibus ad iudicium Dei sumus trahendi. Vnde super Illud Iob 31. Nònne uias meas ipse cõsiderat? dicit gl. Sic Deus uniuscuiusq; uias cõsiderat, sic gressus dinumerat, ut nec minutissimæ cogitationes ac tenuissima uerba q̃ apud nos usu uiluerunt, eius iudicio indiscussa remaneãt. Sed quæ ratio poterit reddi de uerbis otiosis, cum ipsa sine ratione dicantur? Vnde Bernar. Si prȩterea uerbum otiosum est quod nullam rationem causam habeat, quam rationem reddere poterimus de eo quod est præter rationem? licet consabulari, aiunt, donec prætereat hora, quam tibi ad agendam pœnitentiam, ad obtinendam ueniam, ad acquirendam gratiam, ad promerendam gloriam, miseratio conditoris indulserat. ¶ Tertio timendum est ne inter multa uenialia aliquod mortale incidat homine ignorante. unde Osee. 7. Alieni comederunt robur eius, & ipse nesciuit. ¶ Quarto timendũ est, ne per uenialia homo ita debilitetur, quod in aliquod manifestum mortale cadat. Eccl. 19. Qui modica spernit, paulatim decidet. Greg. Vitasti grandia, caue ne obruaris arena. Idem: Si ista parua negligimus, insensibiliter seducti, audacter maiora perpetramus. Et si stupa & claui in nauibus sint minima, tamen defectus eorum occasio submersionis posfit esse his, qui in nauibus sunt. Præsentia enim eorum occasio est efusionis. Legitur quòd Absalon occasione crinium interfectus sit. 2. Reg. 8. In crinibus parua peccata possunt intelligi, sicut & ibi, Capilli capitis uestri omnes numerati sunt. Quæ parua peccata multis sunt occasio mortis. Legitur etiam Iudicum 16. ꝙ Sampson abscissis crinibus debilis factus sit. In quo figuratum est, ꝙ aliquis debilitatur, quando modica bona negligit facere. Ecõtra Nazaræi nutriebant comã: ut legitur Num. 6. ¶ Quinto timenda sunt uenialia, quia profectò. impediunt: quando enim aliquis Deo ingratus est, & non uult facere pro eo nisi id ad quod tenetur, Deus non ita abundanter largitur gratiam ei unde proficere possit. Præterea unicus pilus cibum alicui reddit abominabilẽ, & modicũ pulueris oculũ multũ obnubilat: sic uenialia seruitiũ alicuius minus gratũ uident Deo reddere, & oculos cordis obnubilant.

De multiloquio, & de his quæ ab eo cohibent. Cap. XXI.

Multi-

MVltiloquium peccatũ est, à quo. Primo debet cohibere hoc, ꝙ signum est imbecillitatis. Hierony. Inter canes qui infirmos est, magis latrat. ¶Secundo uerò hoc, ꝙ multiloquium hominem odiosum reddit, pauciloquium uero amabile. unde quidã philosophus interrogatus quomodo quis hominibus posset placere, inquit: Si gesseris optima, & locutus fueris pauca. Et Eccle. 9. Terribilis in ciuitate sua homo linguosus: & temerarius in uerbo suo odibilis erit. ¶Tertio hoc, ꝙ multiloquium impedit conuersionem. unde Iob 11. Nunquid uir uerbosus iustificabitur? Leui. 15. Vir qui patitur fluxum seminis, immundus erit. ¶Quarto uerò hoc, ꝙ in multiloquio nõ deerit peccatum, ut legitur Prou. 10. Et Ecc. 20. Qui multis utitur uerbis, lædit animam suam. Et Eccle. 5. In multis sermonibus inuenietur stultitia. ¶Quinto hoc, ꝙ multiloquium signũ est stultitiæ. Vnde Eccle. 10. Stultus uerba multiplicat. Et Prou. 29. Totum spiritũ suum profert stultus. ¶Sextum uerò est hoc, quod dicitur in Psalmi. Vir linguosus nõn dirigetur in terra. ¶Septimum est hoc, qđ frequenter accidit, ꝙ ubi est multitudo uerborum, ibi est indigentia operum. Sicut ubi multum est de paleis, ibi sæpe parum est de grano. Prouer. 14. Vbi uerba plurima, ibi frequenter egestas. & 19. Qui tantum uerba sectatur, nihil habebit. ¶Octauo magna utilitas, quæ est in cauendo multiloquio. Vnde Eccl. 19. Qui odit loquacitatem, extinguit malitiã. Prou. 12. De fructu oris sui replebitur unusquisq; bonis. Legitur in Vitis patrum, ꝙ quidam portauit lapidem tribus annis in ore, ut uitaret multiloquium.

De Turpiloquio. CAP. XXII.

TVrpiloquium, peccatũ est, à quo dissuadet nos Apostolus ad Ephes. 5. dicens: Fornicatio autem & omnis immunditia aut auaritia non nominetur in uobis sicut decet sanctos: aut turpitudo, & cætera. Ab hoc peccato multum debemus cauere: quia hoc peccatum est turpitudo in ore, ubi multum indecens est immunditia. Præterea turpiloquium proximum corrumpit. Vnde 1. ad Corinthios 15. Corrumpunt bonos mores colloquia praua. & 2. ad Timo. 2. Quorum sermo serpit ut cancer. Corrumpit etiam ipsum qui turpiter loquitur, ut tandem turpia opera non abhorreat. Seneca: Turpia ne dixeris: paulatim enim per uerba pudor deijcitur, ut à uerborum dicacitate abstineamus, & potissimum à turpibus. Natura linguam in medio capite collocauit, quam dentium multitudo, & labia circunstant, ad insinuandum, quòd tacendum est uel iuste loquendum: secus est de auribus quas patulas reliquit, & ita de alijs sensibus.

Insu-

Insuper à multitudine actuali loquendi habitus emergit, qui uirũ ita propensum ad illa te loquendum reddit, ꝙ abstinere ægerrimè potest. Propterea habitus ne generetur, à principio obuiandum est: secundum quod dicit metrista: Principijs obsta, sero medicina paratur.

De scurrilitate, & de his quæ ualere possunt contra hoc peccatum.

CAP. XXIII.

SCurrilitas, quæ a stultis curialitas dicitur, est iocularitas, sicut dicit gl. super epistolam ad Ephe. 5. ¶ Contra quod peccatum. Primo possũt ualere uerba sacræ scripturæ quæ illud dissuadent: ut est illud ad Ephesios 5. Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in uobis, sicut decet sanctos: aut turpitudo aut stultiloquium, aut scurrilitas. Et 2. ad Thess. 3. Audiuimus quosdam inter uos ambulare inquietè, nihil operantes, sed curiose agentes. His autem qui huiusmodi sunt denuntiamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo, ut cum silentio operantes panem suum manducent. ¶ Secundo potest ualere contra hoc peccatum, si scurras diuersis generibus rerum comparemus. Notandum ergo quòd scurra est uelut capra, uel simia, cum quibus ludit diabolus, & homines excitat ad risum. Capra animal fœtidum est. Simia animal deforme. Sic tales ualde fœtidi sunt & ualde deformes. Ipsi etiã sunt fures dãnosissimi. ¶ Tempus .n. quo nihil est pretiosius in uita ista, inter transitoria hominibus furantur. ¶ Ipsi consolatores sunt eorũ qui laborant in seruitio diaboli. Ipsi releuant falsis recreationibus labores eorum qui uadunt in infernum, ne deficiant in uia. Ipsi faciunt ẽt obdormire homines in peccatis, ut a diabolo deferantur in infernum, & non excitẽtur. ¶ Tertio põt ualere cõtra hoc peccatum, si ponantur ea, quæ sacra scriptura dicit de risu huius tẽporis, ad quem uerba scurrilia excitant.

¶ *De risu huius temporis.*

NOTANDVM ergo ꝙ risus huius tp̃is error est. Vnde Eccle. 2. Risum reputaui errorẽ. Est etiam uelut quædã ebullitio stultitiæ. Vnde Prou. 15. Os fatuorũ ebullit stultitiam. Fit autem hæc ebullitio ad ignem prauæ concupiscentiæ, scurra sufflante illum ignem uento uanitatis incluso. Risus autem talis, est uelut sonitus spinarum ardentium sub olla crepitantium. unde Eccl. 7. sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti. ¶ Item risus talis, est uelut quidam nuntius stultitiã cordis exterius insinuans. Vnde Eccl. 19. Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enuntiant de illo. Item risus talis maledictus est. Vnde Luc. 6. Vhæ uobis qui nunc ridetis, quia lugebitis.

¶ *Quod multiplex risus malus sit.*

EX

EX his satis manifestum est quanta sit fatuitas scurrarum, qui ad risum talem excitant. ¶ Itē notandum ꝙ est risus inuidiæ, risus perfidiæ, risus insaniæ, risus uanitatis puræ, & risus prudentiæ. De risu inuidiæ loqtur Poeta describens inuidā: Risus adest nunquā, nisi quem fecere dolores. De risu perfidiæ legitur Prou. 10. Quasi per risum stultus operatur scelus. De risu insaniæ legitur Prouer. 15. quòd stultitia est gaudiū stulto. Vnde August. Malunt sapientes se habere sanos lugentes, q̄ phreneticos ridentes. Item Augustinus dicit: Gaudium mundanorum, gaudium est phreneticorū. Risus uero puræ uanitatis est, cū aliquis ex sola leuitate ridet. Ad quem risum possumus referre ꝙ legitur in Vitis patrum de quodā sene, qui uidit quendam ridentē, & dixit ei: Coram cœli & terræ Domino rationem totius uitæ nostræ reddituri sumus, & tu rides. Risus uero prudentiæ est risus rarus & tacitus. Vnde Ecclesia. 21. Fatuus in risu exaltat uocem suā: uir autem sapiens uix tacitè ridebit. Et Iob. 29. Si quando ridebam ad eos, non credebant. Gregorius: Prælatus debet se taliter habere ad subiectos, ut ridens timeri, & iratus possit amari: ne nimia lætitia uilem, uel immoderata seueritas reddat odiosum. ¶ Item notandum, quòd sicut risus præsentis uitæ debet esse rarus & modicus: sic luctus frequens & multus. Monemur autem ad hoc exēplo Christi, quem ter legimus fleuisse, risisse uero nunquam legimus. Fleuit Iesus super ciuitatis destructionem Ierusalē. Luc. 19. & ad Lazari suscitationem, Ioannis 11. & in agonia qn̄ prolixius orauit. de quo fletu habetur ad Heb. 5. Monet ēt nos ad hoc multiplex materia luctus, quam in mūdo isto uidemus, & hoc quòd lacrymę nostrę in suo u[illegible]lore sunt. De hac materia require in tractatu de Luxuria, in capit. de choreis.

De indiscreta taciturnitate.
CAP. XXIIII.

SEquitur de indiscreta taciturnitate. Et notandum ꝙ sicut uitiosa est loquacitas, sic ēt uitiosum est semper tacere. unde Ecc. 3. Tempus tacendi, & tempus loquendi. Isidor. Seruanda est lingua, non insolubiliter liganda. Bernardus. Mors & uita in manibus linguæ. Ideo ori ponenda est custodia, ut nec uitalem ædificationem clausura damnet, nec letalis pernicies liberum sortiatur egressum.

Quòd tacere in prælatis malum sit, et maximè a uerbo prædicationis.

TACITVRNITAS uerò præcipuè est reprehensibilis in prælatis, qui docere habent populum. Illis enim tacere a uerbo prædicationis, mors est. Vnde Exo. 28. præceptum est quòd in extremis partibus uestium sacerdotalium fierēt tintinabula aurea

mista

mista malis punicis, ut audiretur sonitus, quando Aaron ingrederetur & egrederetur Sanctuariũ in conspectu Dñi, & nõ moreretur. De quo uerbo loquens Grego. dicit: Sacerdos ingrediens & egrediens moritũ, si de eo sonitus non auditur: quia cõtra se irã æterni iudicis prouocat, si de eo sonitus prædicationis non procedat. Ad idem pertinet illud quod legitur Ezech. 33. Si speculator uiderit gladium uenientẽ, & nõ insonuerit buccina, & populus se non custodierit, ueneritque gladius, & tulerit de eis animas: ille quidem iniquitate sua captus est, sanguinem aũt eius de manu speculatoris requirã. Apostolus 1. ad Cor. 9. Vhæ mihi si non euangelizauero. Ad prælatũ specialiter pertinet illud Esa. 58. Clama ne cesses. & illud Osee 8. In gutture tuo sit tuba. & illud Esa. 6. Vhæ mihi, qa tacui. Si propter taciturnitatẽ prelati aliquis pereat, simile est ac si ipse eum interficiat. Vnde Paulus Act. 20. Mundus sum à sanguine omnium. Non enim subterfugi quo minus annunciarẽ omne cõsilium Dei in uobis. Innuens per oppositum ꝙ reus esset sanguinis eorũ si ipse eis nõ annunciasset. Indiscreta taciturnitas dissuadetur Eccle. 4. Vbi legitur: Ne retineas uerbum in tempore salutis.

De octo remediis contra peccatum linguæ. PARS. III.

POstquam dictum est de peccato linguæ & custodia in cõmuni, & specialiter de 24. peccatis linguæ, consequenter tangendum est aliquid de remediis contra peccatum istud. Et ponemus octo remedia contra peccatum illud. ¶Primum remedium est consideratio periculi, quod est in loquendo. Tunc porta alicuius castri cautius aperitur, quando notum est domino castri, quod hostes portæ insidiantur. Vnde cum hostes inuisibiles portæ eius specialiter insidientur, cum cautela magna aperienda est. Ad hoc remedium potest referri illud Iob. 40. Memento belli, & ne addas amplius loqui quicquam. ¶Secũdum remedium est consideratio tam nobilitatis quàm utilitatis huius membri. De qua nobilitate & utilitate habitum est in principio huius tractatus, ubi dictum est, ꝙ in lingua præcipuè indecens sit immunditia, & quòd diuino officio præ cæteris mẽbris deputata sit. ¶Tertium remedium est, ꝙ homo contra portam oris quasi quasdam barras facit. Barræ istæ sunt proposita firma declinandi personas, illas cum quibus peccare solet per linguam, uel loca illa in quibus solet habere occasionem per linguam peccandi, uel silentium tenendi horis, in qbus facilius homo per linguam labitur, ut hora post cibum, & alia similia proposita, quæ custodiunt hominẽ ne offendat in lingua. De barris istis legitur Prouerbio 18. Frater qui adiuuatur à fratre

quasi

quasi ciuitas firma: & iudicia quasi uectes urbium. Proposita ex iudicio rationis facta de custodia sensuum, quasi uectes: id est, quasi barræ urbium sunt. ¶ Quartum remedium est, quòd homo raro loquatur. Exemplum de hoc habemus in beata Virgine, cuius septem uerba tantum leguntur in Euangeliis. unde Ecclesi. 19. Qui odit loquacitatem, extinguit malitiam. ¶ Quintum remedium est, quòd homo pauca loquatur. Sicut enim in multiloquio non deerit peccatum, Prouerb. 10. sic breuiter loqui ad hoc ualet ut homo caueat à peccato. De quarto & quinto remediis dicit philosophus: Ad summam perfectionis uolo te esse breuiloquum, & rariloquum & submissa uoce loquentem. Ad rariloquium monet Seneca, dicens: Auribus frequentius quam lingua utere. Idem: In hoc incumbe, ut libentius audias, quàm loquaris. ¶ Sextum remedium est, tarditas in loquendo, ut homo non exeat in loquendo, nisi præcedente deliberatione. Ad quod pertinent uerba sacræ scripturæ quæ sequuntur. Hierony. Prius ueniat sermo ad limam, q̃ ad linguam. Ecclesi. 4. Noli citatus esse in lingua. & Ecclesiast. 5. Ne temere quid loquaris, neque cor tuum sit uelox ad proferendum sermonem coram Deo. Innuitur causa quare non debeat homo loqui absque deliberatione: quod enim homo loquitur, corã Deo loquitur. Ecclé. 21. Verba prudentium statera pôderabũtur. Sene. Tardiloquum te esse iubeo, & propè erit tibi Deus. Prou. 13. Qui inconsideratus est ad loquẽdum, sentiet mala. Qui enim non uult loqui absque deliberatione, claué oris habeat in arca cordis, quãtum ad hoc securus est. Eccl. 21. In ore fatui cor illius, & in corde sapientum os illorum. ¶ Septimum remedium est, quòd inter omnia præcipuum uidetur esse, ut homo orando linguam suã Deo commendet. Domini enim est gubernare linguam, ut legitur Prouer. 16. unde Dauid: Pone Domine custodiam ori meo.

De silentio claustralium, & eius commendatione.

OCTAVVM remediũ est silentium claustralium. Hierony. Linguam maledicam indictũ emédat silentium. & sicut in sexto clauis oris ponitur in arca cordis, in septimo uerò ponitur in manu Dei: sic in octauo ista clauis oris ponitur in manu prælati. Qui autem nesciente prælato & nolente, portam oris aperuerit, postquam ei clauem tradidit, fractor uidetur esse templi spiritualis, & cum clauem faciat contra clauem, uidetur esse latro.

Quæ ualeant ad commendationem silentij claustralis.

AD commendationem uero claustralis silentii, Primo possunt ualere exempla, & præcipuè exẽplum Christi. De quo dicit Glo. super

super illud Esa. 2. Quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum. Herodi uel Pilato pauca respondit, ne differretur salus humani generis. ¶ Legitur etiam quòd abbas Agathon lapidem in ore suo per trienniũ portabat, donec taciturnitatem disceret. ¶ Legitur etiam de abbate Dambo, quòd fratres dixerunt ei, ut diceret aliquem sermonẽ Alexandrino episcopo ad se uenięti. Qui ait: Si in taciturnitate mea non ædificatur, nec in sermone meo ædificabitur. Inuenitur etiã de quodam milite potente qui uoluit intrare religionem, & misit quendam uasallum suum ad abbatem, iniungens ei quòd diceret abbati se uelle intrare istam religionem. Addidit etiam quòd diceret se esse mutum, paratum tamẽ in omnibus se obedire, quod ideo fecit, quia sæpe in lingua offenderat, & cogitauit quòd nisi caueret sibi, lingua sibi auferret bona quæ ibi faceret, & ibi receptus est miles in religione illa, & credebatur mutus. Exiens autem quadam uice cum abbate ad quẽdam militem qui laborabat in extremis, uidit animam eius quum moreretur mirabiliter à dæmonibus trahi, & compatiens fleuit, & discedentes inde obuium habuerunt quẽdam alium militem, qui promisit abbati quòd renunciaret seculo, & cum eum præcederet in quodam põte tentaturus uiam coram abbate, decidens de ponte submersus est: cuius animã uidit miles ab angelis in specie monachi in cœlum deferri, & solutus est in gaudiũ. Cũ autẽ abbas uenisset ad claustrum, adiurauit militem in uirtute obedientiæ ut sibi diceret si loqui posset, & cur in morte illorum duorum se taliter habuisset. Cui miles, Male fecisti, quia contra propositũ meũ me loqui fecisti, sed tamen tibi indicabo, & narrauit ei omnia per ordinem. Audiens abbas cecidit ad pedes eius Miles autem renuens, petiit ut in aliquo recluderetur loco, ubi taciturnitatis suæ propositum posset seruare. ¶ Secundo possunt ualere ad commẽdationem silentii sacra uerba quę illud dissuadent: ut est illud Aug. super, Domine exaudi. Loquela sit in necessitate, taciturnitas in iocunditate. Et Arsenio cum discederet à palatio ut monachus fieret, facta est uox, dicens: Arseni, fuge, tace, quiesce. Hæc enim sunt radices non peccandi. Hieronym. Multo melius est de duobus imperfectis rusticitatem sanctam habere, quàm eloquentiam peccatricem. ¶ Tertio potest ualere ad commendationem silentii, si ostendantur bona quæ ex silentio proueniunt.

¶ De utilitatibus silentii & eius commendatione

NOTANDVM ergo quòd silentium hominem fortem efficit. unde Esa. 30 In silentio & spe erit fortitudo uestra. Abbas pa-

ſtor: Omnis labor qui euenerit tibi ex taciturnitate, ſeparabitur. Sicut uix uel nunquam pugil uincitur, niſi malum uerbum dixerit: ſic uix uincitur a diabolo, qui à malis uerbis ſibi cauerit. Item ſilentium pacẽ facit. Vnde Eſa.32. Erit opus iuſtitiæ pax, & cultus iuſtitiæ ſilentium. Silentium eſt quaſi quædam cultura iuſtitiæ. Sicut enim ex nimia loquela frequẽter ſequitur iniuria tam Dei, quàm proximi: ſic ex ſilentio iuſtitia nutritur, ex quo uelut ex quadam arbore fructus pacis colligitur: unde cum clauſtralibus pax ſummè neceſſaria ſit, ualde neceſſarium eſt eis ſilentium, unde pax ſequitur. Multæ lites,& iræ remouentur ex obſeruatione ſilentii. Prou.26. Qui imponit ſtulto ſilẽtium, iras mitigat. ¶Item ſilentiũ eſt ſignum ſapientiæ. Senec. Taciturnitas homini ſtulto pro ſapientia eſt. Quidam philoſophus cuidam ruſtico in conuiuio tacenti, Et docti, inquit, hoc ſolũ habes. Prouerb.18. Stultus ſi tacuerit, ſapiens reputabitur. Et Iob.13. Vtinam taceretis, ut putaremini ſapientes. Sapiens: Nemo ſtultus tacere poteſt. ¶Item ſilentium etiã eſt ſpiritualis ꝓfectus. uñ Thren. 3. Sedebit ſolitarius, & tacebit, qa leuauit ſe ſuper ſe. Homo qui iã leuauit ſe ſupra ſtatum hominũ, qui habet Deum conſolatorem & collocutorem poteſt eſſe ſolitarius, & tacere. Ex quo enim habet Deum pro ſocio, non curat de conſortio hũmano. Senec. Primum argumẽtum compoſitæ mẽtis exiſtimo poſſe ſecum conſiſtere, & ſecum morari. Bernar. Cum quo Deus eſt, nũquam eſt minus ſolus, quàm cũ ipſe eſt ſolus: qđ ideo dicitur, quia tunc liberius habet ſuum uerum ſocium, ſcilicet Deum. Homo etiam cui Deus interius loquitur, non curat multũ de loquela exteriori. Grego. Non ſufficit proficere homo ad utrunque diuiſus: quia ſi exterius auditum aperit, interius ſurdeſcit. Item ſilentium præparat hominẽ colloquio diuino. unde Thre. 3. Bonum eſt præſtolari cum ſilentio ſalutare Dei. Filius Dei uerbum eſt: ideo auditum & auſcultationẽ requirit. Ecc.32. Vbi non eſt auditus, non effundetur ſermo. Et 1. Reg.3. Loquere dñe, qa audit ſeruus tuus. Silentium ſeruare eſt os, unde exit ignis & flamma obſtruere. ¶Item ſilentium ſeruare eſt beſtiam indomabilem clauſam tenere. Iac. Omnis natura beſtiarũ, & uolucrũ, & ſerpentum, & cæterorũ domãtur & domita ſunt à natura humana: linguam autẽ nullus hominũ domare poteſt. ¶Item ſilentiũ ſeruare, eſt gladium penetrantiſſimum in uagina abſcondere. Pſalm. Lingua eorum gladius acutus. Item ſilentium ſeruare eſt foueam obſtruere, per quam homo ſæpe cecidit, & collum cadendo ſibi fregit. Eccle.14. Beatus uir qui non eſt lapſus uerbo ex ore ſuo.

Quòd

¶Quòd diligenter esset obturanda sepes uinea illa, quæ totiès fuit homini occasio ruinæ & talis ruinæ.

SILENTIVM est frænũ uiri claustralis. Vnde claustralis sine silentio est quasi equus sine fræno. Silẽtium etiam clauis religionis est. unde claustrum absq; silentio, proprie claustrum non est, cum sit absque clausura: sed est uelut urbs parens & absq; murorum ambitu. Vnde Prou. 25. Sicut urbs patens & absque murorum ambitu: sic uir qui non potest in loquendo cohibere spiritũ suum. Claustrum absque silentio est uelut uinea absque sepe, quæ direptioni exposita est. Eccle. 36. Vbi non est sepes, diripietur possessio. Eccl. 10. Qui dissipat sepẽ, mordebit eum coluber. Matth. 21. legitur de sepe ista: Homo erat paterfamilias qui plantauit uineam, & sepem circundedit ei. & Prou. 24. Per agrum hominis pigri transiui, & per uineam uiri stulti: & ecce totum repleuerant urticæ, & operuerant superficiẽ eius spinæ, & maceria lapidum destructa erat. Item hic per maceriam intelligitur, quod prius per sepem. Et innuitur quòd negligẽtia & pigritia prælatorum, causa sit, ꝙ silentium & aliæ claustrales obseruantiæ in claustris non obseruentur. Sicut solet obstrui uas, in quo sit uinum ferratũ, ut uinum fortius sit: sic oportet ꝙ claustralis districtio obseruet silentium, ut feruor deuotionis sit in eo. Alioquin si os eius ad loquacitatem fuerit apertum, quicquid deuotionis in eo est, exhalat. Item silentium in claustro suffocatio malitiæ est: quia iuxta uerbum prius positum, qui odit loquacitatem, extinguit malitiam. ¶Silẽtium etiam signum est, mortis ueteris hominis: loquacitas in claustrali qui debet esse mortuus, stupenda est, sicut si uideremus hominem mortuus loquentem. Religio uero ubi non obseruatur silentium, potest dicere illud Iob 30. Quasi rupto muro & aperta ianua irruerunt super me. ¶Vltimo ad commendationem silentij potest ualere illud Sapientis: Locutum esse aliquando pœnituit me: tacere uerò, nunquam. ¶Itẽ Chusi, qui interpretatur silentium, erat amicus. Dauid. Vnde, Posui ori meo custodiam &c.

SVMMAE VITIORVM FINIS.

PP 2 INDEX

INDEX RERVM SINGVLARIVM QVAE IN HAC VITIORVM SVMMA *continentur*.

Homo

Oris

Prodi-

FINIS.

SVMMAE

SVMMAE VIRTVTVM, AC VITIORVM, PER FIGVRAS, SVMMARIVM.

Tituli Summarij Summæ Virtutum & Vitiorum.

FINIS.

SVMMAE

SVMMAE VIRTVTVM, ET VITIORVM PER FIGVRAS.

SVMMARIVM.

FIDES generat { Victoriam, Iustitiam, Gloriam.

¶De primo, 1. Ioann. 5. Hæc est uictoria quæ uincit mundum, fides nostra. Sed nota quòd omne quod est in mundo, aut est concupiscentia, &c. Ioann. 2. Ista tria uincuntur fide incarnationis, passionis, ascensionis. De secundo, Genes. 15. Credidit Abraham Deo, & reputatum est, &c. De tertio, Apocalyp. 2. Esto fidelis usque ad mortem. Hæc notantur, ad Heb. 11. ibi, Sancti per fidem uicerunt, &c.

Item Fides { A peccato purgat, Animam saluat, In tentatione confortat.

¶De primo, Act. 5. Fide purificans corda eorum. De secundo, Luc. 17 Fides tua te saluam fecit. De tertio, Hebr. 11. Fortes facti sunt in bello. Est. n. sicut clypeus & lorica. 1. Thessa. 5. Induti loricam fidei. Eph. 6. In omnibus sumentes scutum fidei. Hebræorum 11. Fide muri Ierico corru.

Item fides { Mentem illuminat, Tentationes mitigat, Filios Dei parit.

¶De primo, Luc. 18, Respice, fides tua te saluum fecit. De secundo. Hebr. 11. Fide transierunt mare rubrum. De tertio, Ioã. 1. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei, &c.

Item fides { Virtutes generat, Confusionem deuitat. Christum ad orandum incitat.

¶De primo, Aug. Fides bonorum operum fundamentum. Fides humanæ salutis est indicium. Matth. 7. Fundata. n. erat supra firmam petram. Hac ratione dicitur mater & radix uirtutum: & hoc intellige quo ad motus, non quo ad habitus. De secundo, Rom. 10. Qui credit in illum, non confundetur. De tertio, Ioan. 17. Non pro his rogo tantum: sed & pro his qui credituri sunt per uerbum eorum in me.

Item fides est { Miraculorum, Sacramentorum. Scripturarum.

¶De primo, Mar. 17. Signa autem eos qui crediderint, hæc sequuntur. Item: Omnia possibilia sunt credenti. Eiusdem 9. De secundo, Greg. Fides non habet meritum cui, & c. De tertio, Heb. 11. Credere oportet accedentem ad Deum.

Item fides { Vitam tribuit, Beatum reddit, Terrena contemnit.

¶De primo, Apostolus Rom. 1. Iustus ex fide uiuit. Ioã. 11. Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, uiuet, Intellige de uita gratiæ. Itẽ gloriæ, Marc. 16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, &c. De sc̃do, Ioan. 20. Beati qui non uiderunt, & credid erũt. De tertio, Hier. Qui ueram fidem de Deo habet, non quærit in his miserijs fieri diues. Nota quòd iste contemnit diuitias, delitias, & honores. Quæ tria notantur Heb. 11. Fide Moyses grandis factus.

Item fides debet esse { Charitate formata, Constantia fundata. Humilitate subiecta.

¶De primo, Iac. 2. Fides sine operibus mortua est. De sc̃do, Mat. 17. Si habueritis fidẽ sicut granũ sinapis. Licet modicũ sit, tñ est acerbũ & feruidum: sic fuerũt martyres qui sua corpora tradiderũt. De tertio, Apost. 2. Cor. 10. In captiuitatẽ redigentes oẽm intellectũ in obsequiũ Christi. Fides super omnem sensum est, & naturã, & intellectũ.

Spes operatur { A peccato liberationem, A diabolo protectionem, Orationis exauditionem.

¶De his tribus in Psal. Quoniam in me sperauit, &c. Augu. Dulcis Iesus, sub quo nemini desperandum.

Item est spes { Veniæ, Gratiæ, Gloriæ.

¶De primo, Aug. O breue uerbũ, peccaui. O tres syllabæ quæ portas aperiũt paradisi. De secũdo Iob. 14. Lignũ habet spẽ si præcisum fuerit, De tertio, Aug. Nos cũ illo per spem in cœlo, ipse nobiscũ in terra p̱ charitatẽ. Gre. Spes sine meritis nõ est spes, sed præsumptio.

Item spes confert { Gratitudinem. Agilitatem, Dei inhabitationem.

¶De

¶De primo, Psalm. Beatus uir cuius est nomen domini spes eius. De secundo, Esaiæ. 40. Qui autem sperant in domino, mutabunt fortitudinem. De tertio Psal. Lætentur omnes qui sperant in te, in æternum exultabis, & habitabis in eis.

Diligere Deum est { Vtile, Delectabile, Honestum.

¶De primo 1. Ioan. 4. Qui manet in charitate. De secundo, August. Solus sine molestia animatur, cum iucunditate amplectitur, cum securitate desideratur. De tertio, Augusti. Suaue mihi factum est &c. unde uestis nuptialis dicitur.

Item Charitas { Rationabilem illuminat, Concupiscibilem inebriat, Irascibilem confortat.

¶De Primo, Anselm. O immarcessibilis decor, & purus. De secundo, August. Quis mihi det, ut uenias in cor meum, &c. Est enim charitas uinum Cypri. De tertio, Cantic. 8. Fortis est ut mors dilectio. Hæc inseparabilem separauit, immortalem occidit, Laurentium assauit, Bartholomæum excoriauit.

Item Charitas { Incipientes mundat, Proficientes ditat, Perfectos glorificat.

¶De primo, Luc. 7. Dimissa sunt ei, &c. De secundo, Augu. Sectamini charitatẽ, sine qua diues paup est, & cũ qua paup diues. De tertio, Iudi. 5. Domine, q diligũt te, quasi sol in ortu suo splẽdet, ita rutilãt.

Item diligitur Deus { Intellectu sine errore, Memoria sine obliuione, Voluntate sine contradictione.

¶De primo, Apostolus 1. Corinth. 12. Adhuc excellentiorem uiam uobis demonstro. De secundo, Prouerb. 17. Omni tempore diligit qui amicus est, quia amore Dei delectatur iugiter. De tertio, Augu. Gratis ametur, & opus quo ministratur ei merces sit cum illo.

Item Charitas { Opera facit utilia & aurea, Restituit amissa. Aliena facit propria.

¶De primo, Grego. Nõ habet aliquid uiriditatis ramus boni operis, &c. Apostolus 1. Cor. 13. Si linguis ho. loquar. Honorabilis eẽt lapis, quo si quicquã tangeretur, totũ aureũ esset. De secundo, nota q charitas est annus Iubileus in quo redibunt possessiones ad pprios possessores. De tertio, Augu. Quicquid in alio diligo, mea facio.

Item Charitas { Mentem accendit, Securum reddit, Peccata operit.

¶De primo Luc.12.Ignē ueni mittere,&c.Augu.O amor qui semp ardes.De secundo,Augu.Habe charitatē, & fac quod uis. De tertio. 1.Pet.4.Charitas operit multitudinē peccatorū.est enim quasi cappa q̄ reddit inuisibilē:hanc si hēret aliquis captus multum gauderet.

Item Charitas { Deo unit, Mansiones in cœlo desiungit, Christi discipulos ostendit.

¶De primo,Osee 11.In funiculis Adam traham eos,&c. Est enim quasi bitumen quo linita fuit arca.De secundo,not. quod significata est per auream uirgam,qua mensurauit angelus longitudinem & latitudinem Ierusalem.Apoc.21. De tertio.13.Ioan.13.In hoc cognoscent omnes,quia mei dis.&c.

Item Charitas { Fessos alleuiat, Legem obseruat. Mœstos lætificat.

¶De primo,Matt.11.Iugum enim meū suaue est.De secundo,greg. Charitas operatur magna,si est.Item Rom.13.Qui diligit proximū, legem impleuit.De tertio,Aug.Infunde domine dilectionem tuam.

Item Charitas impedit { Inhæsionem temporalium. Obliuionem Christi beneficiorum, Tentationes affligentium.

¶De primo, Augusti.Tanto quisque à superno amore disiungitur, quanto inferius delectatur.De secundo,Bern.Vis scire homo quare Deum non diligis?Idem:Super omnia te mihi reddit amabilē calix. De tertio,exemplum:quia sicut magnus ignis per uentum augetur, sic paruus extinguitur:Ita dilectionē modicā tentationes annihilāt.

Item in charitate habes. { Finem, Modum, Ordinem.

¶De primo,nota exemplum de beato Francisco, de quo legitur, q̄ quicquid in rebus reperit delectamenti,redergit ad gloriam Dei. De secundo,Bern.causa diligendi Deum, Deus est, modus sine modo. De tertio,Cantic.2. Ordinauit in me charitatem, scilicet ut primo Deum,deinde nos,pòst proximum.

Dilectio proximi debet esse { Munda, Vera, Gratuita.

Primum

¶Primum est, quòd homo non ad malum diligatur: ut Herodes & Pilatus, q facti sunt amici, ut dicitur Luc.23. De secũdo, 2. Io. Quos ego diligo in ueritate, &c. quia tunc cor concordat cum ore. sic non fecit Iudas, nec ille 1 Reg.20. q dixit ad Amasam, Salue mi frater, tenens mentum eius, &c. De tertio, Matt.5. Si diligitis tantum eos qui uos diligunt, quã mercedẽ, &c. Eccle.6. Est amicus socius mẽsę. Hęc est amicitia Laban ad Iac. Sic sequitur musca mẽsam, cadauera lupi.

Item diligendus est proximus, quia est { Hæres regni, / Imago Dei, / Socius prelii.

¶De primo, Psalm. Dedisti hæreditatem ti. &c. Apostolus Roma.8. Si filii, & hæredes. De secundo, 1. Io. secundo: Quia diligit fratrem suum, &c. De tertio, Prou.18. Frater qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma. Sed de quibusdam dicitur, cùm fueris felix. Christus autem dilexit inimicos, dicens, Pater, ignosce illis, quia &c. Luc.23.

Item diligendus est proximus, ut { Ius naturale impleatur, / Charitas Dei habeatur, / Ad diligendum prouocetur.

¶De Primo, Matth.7. Quæcunque uultis ut faciant uobis homines. Etiam naturaliter, simile simili congaudet. De secundo, 1. Io.3. Qui uiderit fratrem suum necessitatem habere, &c. Idem, Filioli mei non diligamus uerbo, neque lingua, &c De tertio, Apostolus Rom. 12. Si esurierit inimicus tuus, ciba illũ: si sitit, potũ da illi; hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius.

PRVDENTIA { Beatum constituit, / Claritatem tribuit, / Omnia bona adiicit.

¶De primo, Eccle.12. Beatus uir qui in sapientia morabitur. De secundo, Daniel.12. Docti fulgebunt sicut stellæ, &c. De tertio, Sapiẽt. 7. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, &c.

Item prudentia { Virtutes dirigit, / Iras compescit, / Insidias non metuit.

¶De primo, Leu.2. In omni sacrificio sal. off. De secundo, Prou.15. Stultus suscitat rixas, sapiẽs autem mitigat suscitatas. De tertio, Sap. 7. Et proposui pro luce habere illã. Prouerb.7. Dic Sapiẽtię, Soror mea es, & prudẽtiã uoca amicã tuã. Sic nõ fecit Sãpsõ, Amasa, Nabal.

Item prudentia acquiritur. { Studio scripturarum, / Contemptu deliciarum, / Exemplo creaturarum,

¶De primo, Psalm. Præceptum domini lucidum, illuminans oculos. Item de septem artibus. De secundo, Apostolus 1. Cor. 3. Si quis uult sapiens fieri, stultus fiat. scilicet terrena contemnendo, ut sit sapiens. Non enim inuenitur in terra suauiter uiuentium. Iob 28. De tertio, Matth. 10. Estote prudentes sicut serpentes. Prouerb. 6. Vade ad formicam, ò piger.

Item prudens considerat { Præterita, Præsentia, Futura.

¶De primo, Apoc. 4. & Ezech. 1. Animalia erant plena oculis antè & retro. De secundo, Naum 3. loquens de uoluptate mundi: Omnis qui uiderit te, à te resiliet: est enim transitoria amaritudine permixta & nociua. De tertio, Prouer. 4. Palpebræ tuæ gressus tuos præcedant. de his tribus Bern. Vide homo unde ueneris, & erubesce &c. Item Deuteron. 32. Vtinam saperent & intelligerent, ac nouissima prouiderent.

Item habet prudentiam { Pugnatoris, Mercatoris, Nauigatoris.

¶De primo, August. Arma uirtutis non deseras, aduersarium tuum atteras. Apostolus ad Ephes. 6. Non est nobis colluctatio aduersus carnem. De secundo, Aug. Vis esse optimus mercator &c. Matthæi 25. Domine quinque talenta tradidisti mihi. De tertio, August. Stude habere remos charitatis Dei & proximi, & haustorium cófortationis, & uelum crucis, & cùm uentos tribulationis uideris, ad litus tende perpetuæ beatitudinis. Psalm. Hoc mare magnum, &c.

Item sis prudens contra deceptionem { Mundi, Carnis, Diaboli

¶Mundus enim decipit sicut calamus qui trahitur ante catum, & sicut lignum putridum de nocte lucens, & sicut somnium. Caro autẽ decipit, sicut papelardus, qui dicit se infirmũ & pauperem, cùm nó sit, & sicut uinum inebrians potantem, & sicut latro qui se socium simulat in uia, donec decipiat. Diabolus uerò decipit ut cuculus arũdineus, & sicut uenalis, & sicut ille qui uult canem submergere.

Item prudenter cognosce { Interiora ut custodias, Superiora ut diligas, Inferiora ut timeas.

¶De primo, Bern. Multi multa sciunt, &c. Idem: Integritatis sis curiosus explor. De secundo, Iere. 2. Si obliuisci potest mulier ornamenti

menti

menti sui. De tertio, Psalm. Descendunt in inferiora terræ. Bernard. Ne descendant morientes.

TEMPERANTIA { Beatum ostendit, Decorem tribuit, Gloriæ coniungit.

¶De primo, Medium tenuere beati. Bernard. Tene mediũ, si non uis perdere modum. De secundo, nota ꝙ sol qui est decentissimus planetarum, est medius inter illos. De tertio, nota ꝙ comparatur ligno uitæ, quod est in medio paradisi, ferens fructus uberes.

Item temperantia { Afflictiones temperat, Vitia refrenat, Medium seruat.

¶De primo, Apostolus Rom. 12. Rationabile obsequium uestrũ. Nota ꝙ modus in omnibus commendatur, & sæpe plus quàm actio. Itẽ forma dignior est materia. De secundo nota ꝙ Temperantia comparatur ferro limæ, quæ tollit superfluum. De Tertio, Medio tutissimus ibis. Hoc medium seruauit Dominus, quando fecit Euam, non de manu uel de pede, sed de costa: & quando fecit hominem partim corporalem, partim spirtualem, & etiam posuit eum inter creaturas partim spirituales, & partim corporales.

IVSTITIA { Hominem beatum facit, Floridum ante Deum constituit, Suum unicuique tribuit.

¶De primo, Eccle. 14. Beatus uir qui in sapientia mor. & qui in iustitia medit. De secundo, Psalm. Iustus germinabit sicut lilium. Item, iustus ut palma flor. &c. Tertium patet, quia reddit Deo honorem, proximo compassionem, sibi sustentationem. Vnde hæc uia regia, nec ad sinistram, nec ad dexteram declinabit.

Item iustus { A Domino deducitur. Christo in cœlis iungitur, De angustiijs liberatur.

¶De primo, Sap. 10. Iustum deduxit Dominus per uias rectas. De secundo, Psalm. Innocentes & recti adhæserunt mihi. Et nota ꝙ lilium habet rectum stipitẽ, in summo florem, sic rectus per iustitiam Christum habebit florem. De tertio, Prouerb. 11. Iustus de angustia liberatus est.

Item iustus { Viuet æternaliter, Epulabitur delectabiliter, Securus erit finaliter.

¶De primo, Psalm. Iusti autem in perpetuum uiuent. De secundo, Psalm.

Psalm. Iusti epulentur, &c. De tertio, Prou. 28. Iustus quasi leo confidit hoc & in morte.

Item Iustus { Seruat rectitudinem, Induet pulchritudinem, Recipiet benedictionem.

¶De primo, Ps. Letamini in dño & exultate iusti. Rectū aūt est, cuius mediū nō exit ab extremis. De secūdo, Sap. 3. Fulgebūt iusti, &c. Psal. Lux orta est iusto. De tertio, Pro. x. Benedictio dñi super caput iusti.

Item iustitia corrumpitur { Amore, Timore, Rancore.

¶De primo, Esaiæ 5. Qui iustificat is impium pro muneribus. Nota ꝙ duplex amor corrumpit iustitiam, scilicet personæ & pecuniȩ. De secundo Matth. 10. Nolite timere eos qui occidunt corpus. Item Ioãnes Baptista potius uoluit occidi, quàm non ueritatem dicere. Item exemplum in Eleazaro. 2. Mach. 7. De tertio, Matth. 27. Sciens quòd per inuidiam tradidissent eum.

Item in iustificatione impij concurrunt { Infusio gratiæ, Dimissio culpæ, Remissio pœnæ æternæ, Dolor pœnitentiæ.

¶Vltimum est ex parte nostri, alia ex parte Dei. De primo, Apostolus 1. ad Corint. 15. Gratia Dei sum id quod sum. De secundo, Esaiæ 43. Ego sum qui deleo iniquitatem propter me. De tertio, Sapien. 3. Iustorum animæ in manu Dei sunt. De quarto Ioël. 2. Conuertimini ad me in toto corde uestro, in ieiunio & fletu.

FORTITVDO consistit { In aggressione arduorum. In contemptu prosperorum, In perpessione aduersorum.

¶De primo, Psal. Viriliter age, & confortetur cor tuū. Augu. Libenter debet facere immortalis futurus. De secundo, Luc. 14. Qui non odit patrem & matrem. De tertio, Cant. 8. Fortis est ut mors dilectio. Apostolus ad Ro. 8. Quis nos separabit à charitate Christi? &c.

Item fortitudo { Mentem protegit, Perseuerantiam adducit, Regnum cœlorum tribuit.

¶ De primo, nota quòd protegit, sicut uestis à pluuia. Prouerbiorum ultim. Fortitudo & decor indumentum eius. Item sicut arma. Boetius: Talia contuleramus arma, &c. Item sicut custos castrum Lucæ 11. Cùm fortis armatus, &c. De secundo, nota

quòd

 60r

quòd est sicut cæmentum tenens lapides ne soluantur, & quasi bonum fundamentum. Matthæi 7. Venerunt flumina, & flauerunt uenti. De tertio, Matth. 11. Regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti, &c. Prouerb. 31. Mulierem fortem quis inueniet?

Item firmi simus contra { Mundum, ut diuitias contemnamus. / Corpus, ut delitias respuamus. / Diabolum, ut honores non appetamus. }

¶De primo nota, quod Sampson uicit Philisthæos in mandibula asini. i. amore paupertatis. Prouer. 30. Leo fortissimus bestiarum. Sis ergo leo. De secundo, Apostolus ad Galat. 5. Caro concupiscit aduersus spiritū. Vnde nota, Si ea quæ nobis uicina sunt, non psternimus, inaniter ad ea quæ longè sunt à nobis, impugnanda trāsimus. Sed in his tene modū: quia si carnem multū affligis, ciuem tuū occidis. Si plus debito reficis, hostem nutris. De tertio, 1. Regum. 17. Qualiter Dauid Goliā uicit, sic & tu diabolum baculo crucis, & funda orationis. Item nota, quod cibus & potus confortat, tertio Regum, decimonono. Elias ambulauit in fortitudine cibi illius, & Petrus potatus gratia Spiritussancti, dixit Actuū. 5. Oportet magis obedire Deo, quàm hominibus. qui prius dixit, Non noui hominem. Matth. 26.

Victoria { Hominem in cœlo collocat, / Fortitudinem incorruptionis præparat, / Ferculis æternis cibat. }

¶De primo, Apoca. 3. Qui uicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo. De secundo, Apocal. 3. Qui uicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius. De tertio, Apocalip. 2. Vincenti dabo edere de ligno uitæ, quod est in paradiso Dei mei.

Item uictori dabitur { Gloria ineffabilis. / Corona admirabilis. / Laus interminabilis. }

¶De primo, Apoca. 2. Vincenti dabo manna absconditū, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum scriptū, quod nemo scit, nisi qui accipit. In hoc quod dicit absconditū, notatur ineffabilitas, de qua Apostolus 1. Cor. 2. Quod oculus non uidit, nec auris audiuit. De secūdo, Apostolus. 2. Timo. 2. Nemo coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Nota quòd uictores olim coronabantur lauro. Item cantica de ipsis fiebant, sicut 1. Reg. 18. Saul percussit mille, & Dauid decem millia. Adapta de tertio Apocal. 3. Qui uicerit, non delebo nomen eius de libro uitæ, & confitebor nomen eius coram Patre meo & angelis eius. Item Ambro. Lauda ducis uirtutem, sed

cùm

cùm uenerit ad triumphum, lauda nauigantis fœlicitatem, sed cùm peruenerit ad portum.

Item uictoria { A morte gehennæ liberat. / Claritatem æternam expectat. / Vestitu regio decorat. }

¶De primo, Apoc. 2. Qui uicerit, non lædetur à morte secunda. Item de secundo, ibidem, Qui uicerit, dabo illi stellam matutinã. De tertio, Apoc. 3. Qui uicerit, uestietur uestimentis albis.

PATIENTIA { Christo assimilat, / Iocunditatem expectat, / Sustinendo coronat. }

¶De primo, Lucæ 23. Pater ignosce illis. Bernard. Vtrunque es mihi domine Deus, & speculum patiendi, & præmium patientis. Sed quidam dicunt se non meruisse dolorem. Tales potius uolunt assimilari latroni qui pp culpam passus est, q̃ Christo. De secundo Ecclesiast. 1. Vsque in tempus sustinebit patiens, & postea redditio iucunditatis. De tertio, Ioan. 12. Qui odit animam suam in hoc mundo. Item malum in bono conuertit, de felle fauum elicit, de mœrore gaudiũ facit. Deuteronom. 33. Inundationes maris quasi lac suget.

Item patiens { Martyr probabitur. / Beatus ostenditur. / Miraculis decoratur. }

¶De primo Gregorius. Sine ferro martyres esse possumus, si patientiam in animo ueraciter conseruamus. De secundo, Matth. 5. Beati qui persecutionem patiuntur. De tertio Gregorius. Ego uirtutem patientiæ maiorem puto signis & miraculis.

Item patientia { Iram temperat, / Linguam refrenat. / Mentem gubernat. }

¶De primo, Apostolus Rom. 12. Noli uinci à malo. De secundo, Prouerb. 26. Non respondeas stulto. De tertio, Lucæ 21. In patientia uestra possidebitis animas uestras.

Item patientia debet esse in { Iniuria uerborum, / Molestia uerberum, / Ablatione rerum. }

¶De primo. 1. Petri 2. Qui cùm malediceretur, non maledicebat. Exemplum in Vitis patrum, qui munera dedit iniuriantibus. De secundo, Iob 2. Si bona suscepimus, &c. Vnde patiens assimilatur adamanti. De tertio, Matthæi 5. Si quis aufert tibi tunicam, dimitte ei & pallium. Exemplum in Vitis patrum de senibus qui nesciebant litigare

tigare pariter.

SPECIES marty rij spiritualis sunt,	Abstinentia in abundantia, Abiectio in gloria, Mansuetudo in iniuria.

¶De primo, Hieronymus: Duplex est species martyrij. Vna quando quis pro Christo occiditur. Alia quando caro pro Deo maceratur. Primo martyrio dabitur corona de rosis. Secundo, de lilijs. Congaudendũ est tali, qui in aqua non submergitur, sicut Ionas & filij Israel in mari rubro. Et inter spinas non suffocatur, & in luto non coinquinatur. De secundo, Apost. 2. Corin. 8. Cum esset diues, propter nos egemus factus est. Exemplum in Balaam de quatuor gladijs. De tertio, Matt. 5. Si quis te percusserit in maxillam, &c. Iste est quasi scorpius, qui sub lapide non frangitur.

Item species martyrij sunt.	Continentia in iuuentute, Largitas in paupertate, Gaudium in aduersitate.

¶De primo, Matt. 19. Sunt eunuchi qui seipsos castrauerũt propter reg. cæ. De secundo, exemplum in muliere quæ misit duo minuta. Marc. 12. De tertio, Act. 5. Ibant Apostoli gaudentes, &c.

Item species martyrii sunt,	Charitas cum litigiosis, Iustitia cum peruersis, Obedientia in contrariis.

¶De primo, Matt. 5. Diligite inimicos uestros. Psal. Cum his qui oderunt pacem, &c. Isti cum sint inter bestias, non dilacerantur sicut Daniel. De secundo, Psal. Cum sancto sanctus eris. Sed iste licet picem tangat, non inquinatur: licet in rota sit, non moritur, & hoc mirabile est. De tertio, Gregorius: Obedientia quæ habet aliquid de suo, nulla est.

TRIBVLATIO	Viam ad cœlum parat, Lætificat, Coronat,

¶De primo, Act. 14. Per multas tribulationes opor. &c. Exod. 13. De columna ignis in nocte, &c. Item filiis Israel erant aquæ pro muro. De secundo, Iaco 1. Omne gaudium existimate fratres, &c. gl. ne indignemini, &c. Actuum 5. Ibant apostoli gaud. &c. De tertio, Iaco. 1. Beatus uir qui suffert tentat, &c. Item in Vitis patrum de VII. coronis, quas meruit quidam nocte una. Iob 2. Pellem pro pelle.

Item tribulatio.	Erudit, Vestit, Deum attrahit.

De

¶De primo, Esa. 28. Vexatio dabit intellectum auditui. De secundo, Apoc. 7. Isti sunt qui uenerunt ex magna trib. De tertio, Psalm. Cum ipso sum in tribulatione. Sicut cum Susanna. Dan. 13.

Item tribulatio { Probat, Roborat, Refrigerat.

¶De primo, Tob. 12. Qui acceptus eras Deo. Eccl. 27. Vasa figuli probat fornax. nota de illo in Vitis patrum, qui furi dixit, Ecce oblitus es. De secundo, Apostol. 2. Cor. 12. Quando.n. infirmor, tunc potens sum. Sicut testa in igne: sic nobilis lapis cùm sculpitur, non frāgitur. De tertio, Psal. Transiuimus per ignem & aquam.

Item tribulatio { A peccato conuertit, Peccata tollit, Pœnam peccati soluit.

¶De primo, Psal. Conuersus sum in ærumna, &c. De secundo, exemplum in tribus pueris quibus ignis soluit tantum uincula, unde tribulatio est quasi rosarium, uel scopa, uel pecten tollens immūditiā. De tertio, Apoc. 22. Absterget Deus omnem lacry. 3. Reg. 6. Sonus malleorum non audiebatur in temp.

Item tribulatio { Stimulat, Humiliat, Glorificat.

¶De primo, Psal. Imple facies eo. ign. &c. Vnde est quasi uentus pellens nauem, & quasi calcar. De secundo, Apost. 2. Corin. 12. Ne magnitudo reuelationum. Exemplum in marina. De tertio, Rom. 8. Nō sunt condignæ passiones huius temp. id est, id quod in præsenti est. Greg. Considerato præ. v. s.

Item tribulatio { Consolationem tribuit, Virtutes perficit. Acceptum Deo reddit.

¶De primo, Psal. Virga tua, & baculus tuus, &c. Apostol. 2. Corin. 1. Qui consolatur nos in omni tribulatione nostra. De secundo, Apost. 2. Corin. 12. Virtus in infirmitate, perficitur. De tertio, Tob. 12. Quia acceptus eras Deo. Apoca. 3. Ego quos amo arg.

Item tribulatio. { Beatum constituit, Filium Dei ostendit. In tentatione defendit.

¶De primo, Iob 5. Beatus homo qui corripitur à domino. De secundo, Apostolus Hebr. 12. Flagellat omnem fi. &c. Exemplum de illo qui fleuit, quia eum dominus uno anno per infirmitatem non uisitauit.

uit.De tertio,Osee 2.Sepiam uias spinis.

Item tribulatio { Conuiuium in cœlo præparat, Inimicum debilitat, Charitatem inflammat.

¶De primo, Matthæi 20. Voca operarios,&c. Nota quòd canis libenter uult proijci cum carnibus quas comedat.De secundo. Ecclesiast.33.Virga & onus & cibus asino.De tertio Augusti.Accendebas nos ualide.Nota quòd paruus ignis extinguitur, sed magnus accenditur uento. Quidam in Vitis patrum osculabatur cuidam furi manus in morte.

Item tribulatio { Paradisum reserat, Conscientiam seruat, Virtutes augmentat.

¶De primo, Actuum.7. Ecce uideo cœlos apertos. unde comparatur flammeo gladio.August.Hic ure,hic seca,&c. De secundo,Tob. 3.Post tẽpestatem tranquillum facis.Item dominus mutauit aquam in uinum. Ioã.2. De tertio,Exo.1.Quanto magis opprimebant eos, tanto magis crescebant.

PAVPERTAS meretur { Curam Dei in exilio, Iudicandi potestatem in iudicio, Laudem perpetuam in cœlo.

¶De primo, Psalm.Mendicus sum & pauper,& dominus sollicitus est mei, sicut pater de filio, magister de discipulo,medicus de infirmo,aduocatus de clientulo, speculator de castro, agricola de agro. De secundo,Iob 36.Pauperi iudicium tribuit.De tertio,Psalm. Pauper & inops lau.&c.

Item pauperes { Orantes exaudiuntur, Venientes recipiuntur, Morientes ad patriam reducuntur.

¶De primo,Psalm.Desiderium paup.&c.De secundo,Psalm.Factus est mihi dominus in refugium.De tertio,Luc.16. Factum est ut moreretur mend.

Item pauperes { Imitatores Christi se esse ostendunt, Diaboli manum effugiunt, Obliuionem dei non incurrunt.

¶De primo,Apostolus secũdo Corinth.8 Cùm esset diues, propter nos egenus,&c.Item Matth.8.Filius hominis non habet ubi caput suum reclinet.De secundo,Psal. Tibi derelictus est pauper tanquam paruulus proiectus à matre.Psal.Pater meus, & mater mea dereliquerunt me.De tertio,Psalm. Quoniam non in fi.ob.er.pau.

Item

Item paupertas	Hominem perfectum facit, Beatum ostendit, Pondus deponit.

¶De primo, Matthæi 19. Si uis perfectus esse, uade &c. De secundo Matth. 5. Beati pauperes spiritu. De tertio, Luc. 18. Facilius est camelum trãsire &c. Vnde Socrates proiecit thesaurum suum in aquam, dicens, Mergam te, ne mergas me.

Item paupertas	Securum efficit, Regnum tribuit, Iudicem lenit.

¶De primo, Poëta: Cantabit uacuus coram latrone uiator. De secũdo, August. Paupertate comparatur regnum, labore requies, dolore gaudium, ignominia gloria. De tertio. Matth. 11. Venite ad me omnes qui labo. & one. estis. Nota exemplum de stipendiis, quòd non dantur libenter his qui prius acceperunt.

HVMILITAS meretur	Dei memoriam, Spiritussancti gratiam, Cœlestem gloriam.

¶De primo, Psalm. In humilitate nostra memor f.n. De secundo, Psalm. Inter medium montium pertransf. aquæ. & 1. Pet. 5. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiã. De tertio Prouer. 29. Humilem spiritu suscip. gloria

Item humilitas meretur	Spiritussancti inhabitationem, Honorabilem exaltationem, Ostii cœlestis apertionem.

¶Primum datur in exilio. Secundum in iudicio. Tertium in cœlo. De primo, Esa. 66. Super quem requiescet spiritus, meus, nisi super hu. Itẽ Cant. 2. Ego flos campi, & lil. conual. De secũdo, Luc. 14. Qui se humiliat, exal. Item. Amice, ascende superius. De tertio, Apocal. 3. Quia modicam habes uirtutem &c.

Item in humilitate	Præceptum Dei seruatur, Christus imitatur, Orationis efficacia habetur.

¶De Primo, Eccl. 7. Humilia ualde spiritũ tuũ. De secũdo, Matth. 11. Discite à me, qa mitis sum & humilis corde. nota Christ⁹ asinũ equitauit, Iudę pedes lauit. De tertio, Eccl. 35. Oratio humiliantis se &c.

Item humilitas	Erudit, Vestit, Deo iungit.

¶De Primo, Prouerb. 11. Vbi humilitas, ibi sapientia. Psalm. Declaratio

claratio sermo.tuorum ill.& intellectum dat &c. De secundo, Esa. 28.Pallium breue utrunque oper De Tertio, Marci 10. Sinite paruulos uenire ad me.Hæc est præcursor charitatis & socia.

Item humilitas { Liberat,
Saluat,
Virtutes seruat.

¶De primo, Psalm.Humiliatus sum, & libe. me. Exemplum de laqueis quos uidit beatus Antonius per totum mundum. De secundo, Psal.Quoniam tu populum hu.sal.sa.De tertio, Greg.Qui uirtutes sine hu.congre.quasi pul.in uen.por.Bern.In ueritate didici.Vnde ipsa est mater uirtutum, & cinis conseruans ignem. Quid autem humiliare debeat, require de miseria uitæ præsentis.

OBEDIENTIA { Christo assimilat,
Victimas superat,
Victoriam parat.

¶De primo, Apostolus ad Phili. 2. Christus factus est pro no. obe. Imo ei cuncta obediunt. Iob 38.Stellæ uocatæ dixerunt, Assumus. De secundo, 1.Reg.15.Melior est obedientia &c.glo. quia dum alienæ uoci hic subditur, nosipsos superamus: quasi diceret propriam carnem mactamus, sed ibi alienam.De tertio, Prou.21. Vir obediēs loquitur uictoriam.quia Adam fuit inobediens, uictus est.

Item obedientia { Deo est grata,
Angelis iucunda,
Sibi fructuosa.

¶De his Bern.Nihil angelis charius, nihil Deo acceptius, nihil hominibus fructuosius, quàm in suscepta conuersatione subsistere.

Item obedientia debet esse { Parata,
Ordinata,
Ardua.

¶De primo, Bernard.illum optimum obedientiæ dixit &c. August. Verus obediens mandatum non procrastinat, aures parat auditui, linguam uoci, manus operi, pedes itineri &c.De secundo, Actuum 5.Oportet Deo magis obedire, quàm hominibus. De tertio, Bern. Ille tuus minister est domine.qui non intuetur audire quod uoluerit, sed uelle quod audierit.Talis fuit Abraham Gene. 12. Egredere de terra.Item 22.Tentauit Deus Abraham.

Item obedientia debet esse { Vniuersalis,
Lætabilis,
Rationabilis.

¶De primo, dixit beata Virgo ministris in nuptiis, Ioan.2. Omnia

quæ dixerit uobis, facite. De secundo, Psalmista: Paratus sum, & nõ sum turbatus. De tertio, Gregorius: Scito quòd propter obedientiã malum nunquam debet fieri, sed bonum quandoque potest intermitti. Iosue. 1. Qui cunctis non obedierit ser.

Item est obedientia { Sufficiens, Abundans, Superabundans.

Prima est, quando obeditur maiori. Secunda, quãdo æquali. Tertia, quando minori. De primo, Apostolus ad Hebræos 13. Obedite præpositis uestris. post, Non tantum bonis & modestis, sed etiã dyscolis. Apostolus Rom. 13. Qui potestati contradicit. Dei ordinationi contradicit. Vnde quia Adam non obediuit suo superiori, inobediens ei factum est suum inferius. De secundo, exemplum de duobus fratribus in Vitis patrum, quorum unus iussit alterum accendere toties lucernam &c. De tertio, Lucæ 2. Et erat subditus illis.

TIMOR alius est { Seruilis, Initialis, Finalis.

De primo, Eccles. 1. Timor domini expellit peccatum. De secundo, Psalm. Beatus uir qui timet dominum. De tertio, Actuum 10 In ueritate comperi, &c.

Item timor { Peccatum pellit, Beatum ostendit, Acceptabilem reddit.

De primo, Eccles. 1. Timor domini expellit peccatum. De secundo, Psalm. Beatus uir qui timet dominum. De tertio, Actuum 10. In ueritate comperi.

Item timor { Sapientiam generat, Mentem roborat, In fine remunerat.

De primo. Ecclesi. 1. Radix sapientiæ est timere Deum. De secundo, Eccles. 27. Nisi in timore domini tenueris te. De tertio, Eccles. 1. Timenti Deum bene erit in extremis.

Item Timor domini { Animam ditat, Peccatum deuitat, Gratiam conseruat.

De primo. Psalm. Non est inopia timentibus eum. De secundo, Prouerb. 15. Timore domini declinat omnes à malo, & per consequens à malo pœnæ. unde Matthæ. 10. Nolite timere eos qui cor. occi. De tertio, Ecclesi. 15. Qui timet deum, faciet bona.

Item

Item timor domini { Cor delectat, Negligentiam fugat. Vitam prolongat.

De primo, Ecclesia. 1. Timor domini delectabit cor, & dabit gaudium, & lætitiam, long. dierum. De secundo, Ecclesiast. 7. Qui timet Deum, nihil negli. De tertio, Prouerbior. 10. Timor domini apponet dies.

Item timens Deum { Iustitiam exequitur, Respectum Dei meretur, Fonte uitæ irrigatur.

De primo, Malach. 1. Si ego dominus, ubi est ti. meus: De secundo, Esaiæ 66. Ad quem autem respiciam, nisi ad pau. & contri. spiritu? De tertio, Prouerb. 14. Timor domini fons uitę, ut declinet à ruina mortis.

PAX { Consilium dei firmat, Pœnam deuitat, Inimicos reconciliat.

De primo, Ioan. 14. Pacem relinquo uobis. Hanc non habuit Cain & Ioab. De secundo Apost. Hebr. 12. Pacem sequimini, & sanctimo. sine qua nemo uidebit deum. Aug. Qui in pace non fuerit inuentus, abdicatur à patre, exhæredatur à filio, & à Spiritusancto alienus efficitur. De tertio, Apost. Rom. 12. Si esurierit inimicus tuus, & sequitur, Hoc enim faciens, carbo. Psal. Cum his qui oderunt pacem.

Item est pax { Temporis, Pectoris, Aeternitatis.

De primo, August. Tantum bonum est pax, quod etiam in suo contrario quæritur. Gen. 13. Diuisi sunt alter ab altero, De secundo, Lucæ 2 Et in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Hoc dicitur sabbatum delicatum.. De tertio, Esaiæ 32. Sedebit populus meus in pul. pa. Hæc in cœlo ordinat hierarchias.

Item pacificus { Dei filius ostenditur, Angelis associatur, Christo assimilatur.

De primo, Matth. 5. Beati pacifici, quoniam filii dei uoc. De secundo, Basilius: Pacificus homo consortium angelorum merebitur. De tertio, Patet: quia Christus propter mansuetudinem agno comparatur. Si ieiunas uel uigilas, diabolus his non terretur, quia his nō utitur. Sed si pacem habeas, expauesce: quia hoc seruas in terris, quod ille noluit in cœlis.

CONTINENTIA alia est { Coniugalis, Vidualis, Virginalis.

¶De primo, Augustinus loquens de Abraham. O mirũ factis utentem uiriliter, uxore temperanter, ancilla obtemperanter, nullo intemperanter. De secundo, 1. ad Timoth. 5. Quæ uerè uidua est & desolata, speret in Deo, & instet orationibus & obsecrationibus nocte & die. De tertio, Apost. 2. ad Corint. 11. Despondi uos uni uiro uirginem cast. &c.

Item uirginitas { Mandatum custodit, Decorem tribuit. Hominem beatum ostendit.

¶De primo, Lucę 12. Sint lumbi uestri præcin. De secundo, Psal. Audi filia, & uide &c. Hæc est arca deaurata intus & foris: hæc est sol inter planetas. De tertio, Matt. 5. Beati mundo corde.

Item uirginitas { Deum loco parat, Pretium de longe portat, Dignitatem angelorum ministrat,

¶De primo, Canti. 2. Qui pascitur inter lilia. De secundo, Proue. 31. Mulierem for. quis inueniet? De tertio, Eccle. 26. Non est condigna ponderatio continentis animæ. Propter hoc errat Aug. dicens: Da quod iubes &c.

Item hæc est hortus qui { Floribus ornatur, Fontibus irrigatur, A iuuenculis inhabitatur.

¶De primo, Cant. 2. Sicut lilium inter spinas. De secundo, Cant. 4. Fons hortorum. De tertio, Cant. 2. Sonet uox tua in aur.

VIRGINITAS { In cœlo se deo iungit, Canticum nouum instruit, Aureolam imponit.

¶De primo, Sapien. 6. Incorruptio proximum facit esse Deo. De secundo, Apocal. 14. Et nemo poterat dicere canticum. De tertio. Canti. 4. Veni de libano &c.

Item { Amissa non recuperatur, Christum in cœlo sequitur. In oratione exauditur.

¶De primo, Hier. Cum deus possit omnia &c. bene ergo custodientibus est flos iste ne marcescat, De secundo, Apoc. 14. Sequuntur agnũ quocunque &c. De tertio, Canti. 2. Sonet uox tua in aur. m. Vnde de sancta Catharina cantatur, Vox de cęlis intonuit.

Item

Item per hanc { Consilium Dei seruatur, Anima pulchrè uestitur, A Deo uirgo iuuatur.

¶De primo, Matth. 19. Sunt eunuchi qui seipsos &c. De secundo, Prouerb.3. Purpura & byssus &c. Psalm. Astitit regina à dex. &c. De tertio, Psal. Adiuuabit eam &c.

Item uirgo { Honestè contrahit, Delectabiliter parit, Viriliter diligit.

¶Primum patet, quia sponsum accipit pulchrum, diuitem, fortem, uirtuosum. Secundum patet, quia proles sunt opera bona, de quibus Psal. Vt uideas filios filiorũ tuorum, id est, mercedem quæ sequatur operationem. Cantic. 7. Vmbilicus tuus crater, to. uallatus lilijs. De tertio, nota ꝙ in his nuptijs dos ex uita æterna, thalamus cordis mun ditia, amplexus gratia. Cantic.5. Læua eius sub capite meo.

MVNDITIA cordis { Beatificat, Vitam præstat, Mentem decorat.

¶De primo, Matthæi 5. Beati mundo corde. De secundo, Proue.4. Omni custodia serua cor tuum. De tertio, Apocal. 1. Præcinctum ad mammillas. Nota cum florent uineæ fugiunt serpentes, decorat er go sicut flores campum, sicut arbores hortum, sicut carbunculus an nulum. Gene. 2. Plantauerat autem dominus Deus paradisum uo luptatis.

Item { Domum Deo præparat, Sedem illi collocat, Deum pro sigillo seruat.

¶De primo. 3. Reg. 7. Fecit rex Salomon thronum & templum, ubi fuit mensa & candelabra. De secundo. 3. Reg. 22. Vidi dominum se dentem super sol. Vnde similis est ordini thronorum. De tertio, Can tic.8. Pone me sicut signaculum super cor tuum.

Item mentem { Ordinat, Sanat, Irrigat.

¶Propter primum comparatur claustro. Vnde distingue in mente of ficina. Propter secundum comparatur theriacæ, quæ morsus serpen tis & uenena curat radicis: immunda uero cogitatio morsus serpen tis, & mala radix est. Propter tertium, comparatur fonti. unde Ezech. 36. Effundam super uos aquam mundam. Gene. 2. Fons egrediebatur de loco uol.

Hostem interficit,
Item { Mortem excludit,
Turpia fugit.

¶De primo, Hieronym. Non est timendus hostis qui &c. Gene. 3. Ipsa conteret caput. De secundo, Ierem 9. Mors intrauit per fenestras. De tertio, Ecclesia. 13. Qui tangit picem &c. Sed illas cogitationes quas diabolus immittit contra uoluntatem hominis, ipse diabolus confiteatur & satisfaciat, & non homo.

Producit,
Item gratiæ fructum { Colligit,
Custodit.

¶Propter primum comparatur ficulneæ. Propter secundum, similis est apothecæ. Sed nota, Vbi est thesaurus tuus, ibi &c. Matth. 6. Hoc patet in statera: quia illud ponderat, ubi magis grauatur. Propter tertium comparatur castro. Lucæ 10. Intrauit Iesus in quoddam castellum. Expone tropologicè.

Vincit sacrificium,
Misericordia, siue compassio { Efficit beatum,
Pauperum est refugium.

¶De primo, Oseæ 6. Misericordiam uolui, & non sacrificium. De 2. Matt. 5. Beati misericordes. De tertio, Psal. Et factus est Dñs ref. pau.

Præceptum naturæ seruat,
Item { Charitatem manifestat,
Regnum cœli comparat.

¶De primo, Matt. 7. Quæcunque uultis ut faciant uobis, &c. Apostolus Roma. 12. Gaudete cum gaudentibus &c. De secundo, 1. Ioannis 3. Qui uiderit fratrem suum necessitatem pati. Nota sex opera misericordiæ, quibus charitas ostenditur. unde Matth. 25. Esuriui, & dedistis mihi &c. De tertio, Apostolus 2. ad Timoth. 2. Si compatimur, & coregnabimus.

Vocem Christi audit,
Item { Martyrem spiritualem facit,
Duritiam emollit.

¶De primo, Cant. 5. Anima mea liquefacta est &c. De secũdo, Greg. Qui dolorẽ excipit in aliena necessitate crucẽ portat in mẽte. Apost. 1. Cor. 12. Si dolet unũ membrorum &c. De tertio, Ezechiel. 11. Auferã à uobis cor lapideum. Vnde cõparatur oleo, cuius est emollire.

Amicum probat,
Item { Vitam prolongat,
In iudicio commendat.

De primo,

De primo, Lucæ 10. Quis horum tibi uidetur proximus fuisse illi? De secundo, Apostolus 1. ad Timoth. 4. Pietas ad omnia ualet. De tertio, Matth. 25. Esuriui, & dedistis mihi &c.

Item opera misericordiæ spiritualia sunt { Peccantem corripere, Ignorantem instruere, Delinquenti ignoscere.

De primo, Matt. 18. Si peccauerit in te frater tuus. De secũdo, Iob. 5. Qui conuerti fecerit pe. De tertio, Luc. 6. Dimitte & dimit. &c. Grego. Districtio debetur uitijs, compassio naturæ.

Actiua uita meretur { Retributionem, Exultationem, Dei commendationem.

De primo, Matt. 20. Voca operarios &c. De secundo, Psal. Qui seminãt ĩ lacrymis &c. De tertio, Matt. 25. Esuriui, & dedistis mihi &c.

Item actiua uita { Merita multiplicat, Tentationem declinat, Charitatem propalat.

De primo, Cantic. 7. Venter tuus sicut aceruus. Psal. Vt uideas filios filiorum. Filij sunt opera: filiorum sunt præmia quæ debentur operibus. De secundo, Hier. Semper aliquid operis facito. De tertio, 3. Ioan. 3. qui uiderit fratrem suum neces. pati. Et de operibus misericordiæ.

Item { Meretur beatitudinem, Implet Dei ordinationem, Imperat ad contemplationem.

De primo, Psal. Labores manuum tuarum &c. De secundo, Gen. 3. In sudore uultus tui. De tertio. Gen. 32. Quia prius uocatus est Iacob, sed pòst Israel. Item primo Iacob duxit Liam, pòst Rachel. Item Beniamin primò uocatus est Bennon. Item prius sumus uiatores quam comprehensores.

Item uita actiua { Meretur exaltationes, Expectat satietatem, Euadit mendicitatem.

De primo. Lucæ ult. Nónne oportuit Christum pati? De secũdo, Aposto. 2. ad Thess. 3. Qui non laborat, non manducet. ergo econtra. De tertio, Prou. 20. Propter frigus piger arare noluit. Eiusdem 6. Vade ad for. &c.

Contemplationis species sunt { Lectio, Meditatio, Oratio.

¶Primo modo non solum fit contemplatio in libro uitæ uel creatore, sed etiam creaturæ: quia inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspicit. Roma. 1. De secundo Apostolus ad Philip.3. Nostra conuersatio in cœlis est.Sapien. Stans in terra, scilicet corpore: cœlum tangebat, scilicet mẽte.De tertio, Apostolus ad Philip. 4.In omni oratione peti.uestræ inno.

Item contemplatio operatur
- Vitiorum eiectionem,
- Virtutum irrigationem,
- Conscientiæ decorem.

¶De Primo, August.Suaue mihi factum est &c. De secundo, Esaiæ 58.Eris quasi hortus irriguus. Cogitatio enim de Deo quasi canalis est positus ad fontem uitæ.Gen.2.Fluuius egrediebatur &c. De tertio.Can.1.Lectulus noster florid⁹. Eiusdẽ 2. Fulcite me floribus.

Item contemplatione conuersandum est in cœlo, ut
- Dulcedo hauriatur,
- Idioma angelicum discatur,
- Familiaritas acquiratur.

¶De primo, August. Infunde Deo dilectionem tuam. Vnde contemplatiuus quasi apes uolat in horto cœlesti supra flores gaudiorum. De secundo, Apostolus 1.Corinth.13. Si linguis hominum loquar. Sed qui de terra est, de terra loquitur.Ioannis 3.De tertio, Apostolus Ephes.2.Iam non estis hospites, quasi dicat, etiam hoc prius fuistis. Sed heu quibusdã dicitur: Amen dico uobis, nescio uos. Matth.25.

Item contemplatiuus à Deo
- Diligitur,
- Exauditur,
- Cibatur.

¶De primo, Cantic.2.Ne suscitetis dilect. &c. nam contemplatio somnus est.eiusdem 5.Ego dormio, & cor meum uigilat. De secundo, Psal. Delectare in domino &c. De tertio, Eccle.15. Cibauit illum pane uitæ &c.

Item contemplatio
- Illuminat intellectum,
- Accendit affectum,
- Præparat Deo domum.

¶De primo, Eccles.11. Dulce lumen & delectabile &c. unde scimus quod aquila irreuerberatis oculis intuetur solem, & proprium pullum eiicit, qui non idem facit.De secundo, Augusti. Accendebas nos tam ualide. De tertio, Prouerbiorum 11. Sapientia ædificauit sibi domum.

Item
- Temporalia contemnit,
- Secreta petit,
- Finiri nescit.

¶De

De primo, Psal. Renuit consola. ani. Bernardus: Delicata est diuina consolatio, nec facile &c. Gregorius: Tanto quisq; à superno amore dis. quanto inferius delec. De secundo, Tren. tertio: Sedebit solitarius, & tacebit. Hoc ideo facit, quia qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. Prouerb. 13. Exemplum in topazio. De tertio, Lucæ. 10. Maria optimam partem elegit &c.

Item mentem { Eleuat, Lætificat, Inebriat.

De primo, Apocal. 12. Luna sub pedibus eius. De secundo, Psalm. Prouidebam Dominum in conspectu meo semper, propter hoc lętatum est cor meum. De tertio, Cant. 5. Comedi fauum &c. August. Quis mihi det ut uen. &c.

Item { Angelicum officium assumit, Dilectionem ingerit. Secreta pandit.

De primo, patet: quia angeli semper uident faciem Patris, & speculum æternitatis intuentur: sic & iste. Apocal. 4. Plena oculis ante & retro. De secundo Aug. memoria tua super mel dulcis: unde tales quandoq; rapiuntur in iubilũ, est aũt iubilus, gaudium quod ꝑ sui dulcedine uel magnitudine taceri non põt, & tamẽ ꝑꝑ immensitatẽ rei non potest exprimi: & sic quatuor de causis uel ad insinuandã nostrã infirmitatẽ, uel desiderij immẽsionem, uel rei quam expectamus immensitatem, uel ad causandam nimiã rei dilationem. De tertio, Aposto. 2. Corinth. 12. Scio hominem raptum, talis in secreto sit loco. Cant. 6. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi &c.

Item contemplatiuus gaudium cœli iam inchoat, habens { Dei præsentiam, Societatem angelicam, Dotum quandam gloriam.

De primo, 1. Ioãnis 4. Qui manet in charitate, in Deo manet. sed sicut dicitur, Vbi Papa, ibi Roma: ita potest dici, ubi Deus, ibi uita æterna. Lucæ 17. Regnum Dei intra uos est. De secundo, Mat. 18 Angeli eorum semper uident faciem. Tertium patet: quia iam habet quandam cognitionem dilectionum, claritatem conscientiæ, agilitatem in bono opere. Aug. Ducis me in quandam inconsuetam dulcedinem.

Item adhæret anima Deo per contemplationem { sicut { Ramus trunco, Cera sigillo, Nauis plato.

De primo, Io. 15. Sicut palmes non potest facere fructum à semet ipso

ipso,nisi manserit in ui.&c. Secundùm patet: quia sicut cera recipit imaginem sigilli, sic anima uirtutum similitudinem. Apostolus Ephe. 5. Imitatores Dei estote, sicut filij charis. De tertio, Psal. Mihi autem adhærere Deo bonum est: quia in procellis trubulationum non mouetur animus in Deo fixus. unde cum diabolus læsisset Iob in corpore, rebus, & pueris, anima non metuit, quia illam in cœlo fixit, ubi diabolus non habet agere.

Perseuerantia { Viam rectam custodit,
Maledictionem euadit,
Opera ad perfectionem perducit.

De primo, 2. Pet. 2. Melius est uiam ueritatis non agnoscere. De secundo, Hebr. 6. Terra sæpe uenientem semper se bibens imbrem. Sic Paulus euasit, quod Iudas incurrit. De tertio, illud philosophi: Cuius finis bonus est, ipsum to. bo. Item: Hic homo cœpit ædificare. Lucæ 14. Item una manus ædificans.

Item { Saluat,
Coronat,
Damnationem declinat.

De primo Mat. 10. Qui perseuerauerit usque in finē. Nota, in uespere laudatur serenitas. De secundo, Apoc. 2. Esto fidelis usque ad mortem. Apost. 2. Tim. 2. Nemo coronabitur, nisi qui legiti. certa. De tertio, nota exemplum Dan. 2. ubi statua quæ incœpit ab aureo capite, consummata est in fictili, & contrita est per lapidem præcisum de monte sine manib.

Item { Animam uestit,
Ianuam cœli aperit,
Instabilitatem contemnit.

De primo, nota ꝙ hæc est tunica talaris, qua filij regū indui solebant. De secundo, Lucæ 11. Si perseuerauerit pulsans &c. De tertio, Thren. 1. Peccatum peccauit Ierusalem. Nota exemplum in Vitis patrum, de dæmone qui gloriabatur ꝙ intra 40. annos deiecit unum monachum.

Item { Christum imitatur,
Claritate remuneratur,
Laude digna monstratur.

De primo, Io. 13. Cùm dilexisset suos, usq; in fin. dilexit eos. unde dū clamarent Iudæi, Matth. 27. Si rex Israel est, descendat de cruce, ꝑseuerauit pēdēs. De secūdo Apocal. 2. Qui uicerit, dabo illi stellā matuti. De tertio, Greg. Lauda nauigantis fœlicitatem, cùm uenerit ad portum: lauda ducis uirtutem, cùm peruenerit ad triumphum.

Item

Item { Brauium percipit,
Acceptum Deo reddit,
Virtutes ad maturitatem ducit. }

¶De primo, Apost. 1. Corint. 9. Omnes quidem currunt: sed unus, id est, perseuerans, accipit brauium. De secundo, Leuit. 22. Hostia sine cauda non offertur. Imo ouis sine cauda monstruosa res non esset. De tertio, nota si fons irrigans hortum deficeret, herbę perirent. Propter ista Psal. dicit, Mihi adhærere Deo bonum est.

Item { Amicum Dei uerum ostendit,
Insidias diaboli non metuit,
Stultitiam expellit. }

¶De primo, Ecclesiast. 6. Est amicus socius mensę, & non permanet. Itē Prouerb. 17. Omni tēpore dili. qui amicus est. sic non fuit Petrus dicens Luc. 22. Non noui illū. Sed nota ꝙ turpius eijcitur q̃ non admittitur hospes. Aug. Peccatum est spreto incommutabili bono &c. Gene. 3. Insidiaberis calc. eius, & ipsa conteret caput tuum. Sciendū ꝙ diabolus interdum suadet bonum homini instabili, ut per residuū grauius peccet. unde facit illud Gen. 19. Noli respicere retro &c. De tertio, 2. Pe. 2. Canis reuersus ad uomitum &c. Item stultus esset, qui agrum bene seminaret, & non meteret, uel thesaurum diu collectum dispergeret, uel clypeum in fine certaminis proijceret.

Verbum Dei { Mundat,
Illuminat,
Cibat. }

¶De primo, Ioan. Iam uos mundi estis. De secundo. Psal. Lucerna pedibus meis uerbum tuum. Psal. Præceptum Domini lucidum illuminans oculos &c. De tertio, Matth. 4. Non in solo pane uiuit homo &c. Can. 2. Qui pascitur inter li. &c.

Item { Sanat,
Irrigat,
Dulcorat. }

¶De primo, Sapien. 16. Neque herba, neque malagma &c. Psal. Misit uerbum suum, & sa. eos. De secundo, Genes. 2. Fons egre. de loco &c. De tertio, Apocal. 10. Comedit librum. Psal. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua.

Item { Ad bonum incitat,
Tentationes mitigat,
Dæmones fugat. }

¶De primo, Eccl. 12. Verba sapientium sicut stimuli. De secundo, Psalm. Dixit, & stetit spiritus procellarum. unde comparatur uer-

bum

bum Dei incantatoribus serpentum. De tertio, Marc. 16. In nomine meo dæmonia eijci.

Item { Iustificat, Beatificat, Confortat.

¶De primo Iaco. 1. Non auditores tantũ. De secũdo, Lucæ 11. Beati q audiũt uerbũ Dei &c. De tertio, Psal. Verbo Domini cęli firmati sũt.

Item { Vias demonstrat. Mentem penetrat, Deum homini reconciliat.

¶De primo, Mat. secundo, Stellam quam uiderant Magi in oriente &c. De secundo, Ezech. tertio: Qui audit, scilicet foris, audiat intus. Apostolus Hebræ. 4. Viuus est sermo Dei & efficax &c. de tertio, Prouerb. uicesimoprimo: Qui obturat autem suam. Similiter exponit illud Esaiæ 20. Manda remanda &c.

Item { Mortuos uiuificat, Filios Dei generat, Mala extirpat.

¶De primo, Ioan. quinto: Venit hora, & nunc est Psalm. Dabit uoci suæ uocem uirtutis. glos. scuscitandi mortuos. Sed hoc erit in die iudicij. De secundo, Iacobi primo: Genuit nos uerbo ueritatis.
¶Nota, tria habent uirtutem, scilicet herbæ, lapides & uerba. De tertio, Iere. 1. Ecce constitui te &c.

Item { Conuertit, Erudit, Præmunit.

¶De primo, Psal. Lex Domini immaculata conuertens animas &c. De secundo, Psal. Testimonium Domini fidele, sapien. præstans &c. De tertio, Ezec. tertio: Speculatorem dedi te &c.

Item { Vitia necat, Gratiam initiat, Affectum inflammat.

¶De primo, Apostolus Eph. 6. Gladium spiritus, quod est uerbũ &c. Apoc. 1. Ex ore eius gladius ex utraque parte acutus. Propter secundum comparatur semini quod est initium fructuum. Lucæ 8. Semen est uerbum Dei &c. De tertio, Lucæ uicesimoquarto: Nonne cor nostrum &c. Actu. 2. Apparuerunt illis dispertitæ linguæ.

Item { Animum emollit. De peccato extrahit, Omnia bona adducit.

¶De pri-

¶De primo, Canti.5. Anima mea liquefacta est. Ierem.23. Nonne uerba mea quasi malleus &c. De secundo, Lucæ 5. In uerbo autem tuo laxa. &c. De tertio, Sapien.7. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.

Item generat { Admirationem, Correction em, Cognitionem.

¶De primo, Psal. Mirabilia testimonia tua Domine, ideo scru. &c. De secundo, Psal In quo corrigit adol. uiam suam? De tertio, Iac.1. Qui auditor est uerbi, & non factor, hic comparabitur. Psal. Tunc non cófundar cum persepe. &c.

Prælatus debet habere ætatem ut per hoc { Christo conformetur. Maledictio declinetur, Grex uiriliter custodiatur.

¶De primo, Lucæ 3. Et ipse Iesus erat annorum 30. De secundo, Eccle.40. Væ terræ cuius rex puer est. De tertio, Iudic.8. Iuxta ætatem robur est hominis. Sed heu hodie committitur cura animarum homini, cui non committeretur cura porcorum uel pomorum. Item: Quomodo arcebit puer lupum à grege?

Item solicitus sit { Ne de illo querimonia moueatur. Vt Christi patrimo. deseruiatur, Ne uelut infidelis condemnetur.

¶De primo, Eccles.41. De patre impio conquerentur filij. Sed domi nus fecit sententiam Genes.43. Non uidebitis faciem meam, donec adduc. fratrem uestrum minimum. De secundo, Bernar. Lucrantur cantando, reddent flendo. De tertio, Apost.1. ad Timoth.5. Qui suorum, maximè domesticorum curam non habet &c. Sed hodie maxima cura est de lana & lacte: sicut dicitur Ezech.34. minima de animabus.

Item solicitus sit { In sui ordinis executione, In subditorum cognitione, In uitiorum extirpatione.

¶De primo nota, quòd magis iam student in schaco, quàm in antiphonario. Vnde officium uel ex toto negligunt, uel differunt uel more fœminæ faciunt, aut malo modo. De secundo Prouerb. uigesimo-septimo: Diligenter cognosce uultum pecoris tui. De tertio, Ieremiæ primo: Ecce constitui te super gent. & reg. ut euellas. Sed magis laborant in euacuandis bursis, quàm peccatis. ¶Item semper sit solicitus qualiter respondeat Deo in die iudicii facienti has quæstiones.

Quæstio

Quæstiones, { Quomodo intrasti, Quomodo uixisti, Quomodo rexisti, Quomodo expendisti.

De primo, Ioan. 10. Qui non intrat per ostium &c. de secundo 1. Macha. 6. Refulsit sol in clypeos aureos. Debet autem uita prælati quasi regula esse subditi: sed modo incorrecta, & furati sunt eã sicut Achior. De tertio, Prou. 6. Fili, si spoponderis pro amico tuo &c. Itẽ Esa. 62. Super muros tuos Ierusalem consti, custo. die & nocte. Sic ergo præsit ut prosit. De quarto, exemplum in filio prodigo.

Continens sit prælatus, { Vt in hoc mandatum Dei seruetur, Ne pœna incurratur, Ne irreuerenter Christus tractetur.

De primo, Lucæ 12. Sint lumbi &c. De secundo, exemplum in Ozã, qui tangens arcam, percussus est. 2. Reg. 6. Psal. Fiat mensa eorum &c. De tertio, Esaiæ 52. Mundamini qui fertis uasa Domini. in huius signum albam induunt.

Item hæc continentia { In lege præfiguratur. In scripturis commendatur, A Domino remuneratur.

De primo, exemplum Exod. 12. ubi comedentes agnum renes accingebant. Item sacerdos ministraturus utebatur femoralibus. Exo. 28. De tertio, Cant. 3. Lectulum Salomonis ambiunt.

Constans sit { Bonos defendendo, Malos puniendo, Tentationes uitando.

De primo, Io. 10. Bonus pastor animam suam &c. Gl. super illud 2. ad Cor. 11. Dimissus sum in sporta per murum. dicit ꝙ quando persona quæritur, fugere potest prælatus. Sed quãdo commune bonum periclitatur, tunc non debet fugere: sed animam ponere. De secundo, Gene. 1. Vt præsit uolatilibus. i. superbis, & piscibus, id est luxuriosis, & bestijs, id est auaris. Nam subditi inquantum boni sunt, similes sunt prælatis. De tertio: Ezechiel. 3. Vt damantem posui te.

Item constans sit { Iustitiæ rectitudine, Fortitudinis magnitudine, Perseuerantiæ longanimitate.

De primo, Greg. Misericordia & iustitia multum destituuntur, si una sine altera teneatur. unde gigas non est occidendus cum acu, & pulex cum securi. De tertio, Gregor. Non hunc prospera eleuent,

nec

nec aduersa perturbentium mulier non suscipit characterem ordinis. De tertio, dicit Bern. quòd noui sacerdotes primo anno sunt angeli, secundo homines, tertio dæmones, unde comparantur statuæ. Dan. 2. quæ caput habuit aureum, tandem terminabatur in fictili. sed stola datur eis in signum perseuerantiæ.

BONA uita prælati { Affectum subditorum inflammat, Exemplo intellectum illuminat, Scandalum infirmorum declinat.

De primo, Luc. 12. Lucernæ ardentes in man. Sed heu, sol conuertitur in tenebras & lun. in s. Item secundum notatur in acolitatu. Item superiora per influxum uirtutis suæ regunt inferiora. Tertiū patet: quia dolente capite, dolent omnia membra. & sequitur: Qui scandalizat unum &c.

Item per bonam uitam { Subditos sanctitate præcellat, Aliós curans se non negligit. Maledictionem euadat.

De primo, secundi Regum quarto: Saul ab humero sur. Gregor. Tantum eminere debet prælatus subditis, quantum gregem præcedere solet uita pastoris. De secundo: Apostolus primo ad Corinthios nono: Castigo corpus meum. Vnde portat superhumerale. De tertio, Matthæi uigesimotertio: Vhæ qui decimatis mentham, & & prætermittitis &c.

Item prælatus { Virtute decoretur, Doctrinæ propriæ conformetur, Laudabilis comprobetur.

De primo, Psal. Sacerdotes tui induantur iusti. De secūdo, Esa. 1. Sup montē excelsum. &c. Gen. 27. Vox quidem uox Iacob est. Mat. 23. Super cathedrā Moysi. De tertio, 1. Petri. 2. Vos estis genus electū, reg. sacerdot. Sed hæc omnia modo possunt legi per cōtrarium.

Item sint bonæ uitæ propter { Efficaciam prædicationis. Euasionem diuinæ correptionis, Honorem sacerdotalis dignitatis

De primo, Aggæi 1 Factum est uerbum domini, &c. unde Gallus cantans, primo alis percutit se. De secundo, Iere. 11. Quid est quod dilectus meus in domo &c. De tertio, Genes. 1. Faciamus hominem ad imaginem. Item datum est eis quod non angelis. s. consecrare corpus Christi. Item corona raditur eis in signum regalis dignitatis.

Item sit bonæ uitæ, ne { Famam perdat, Exemplo corrumpat, Indignus prælaturam teneat.

De

¶De primo Apost. 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo. unde consecratur chrisma, in quo ponitur balsamus. De secũdo, Osee 5. Facti estis laqueus uenationi siue speculationi, uel cõparatur gladio uersatili quo clauditur paradisus. Gen. 3. quia nec ipsi intrant, nec alios sinũt intrare. Mat. 24. De tertio, Psalm. Quis ascẽdet in montem Domini?

Item uiuat { Sobriè sibi, / Iustè proximo, / Piè Deo.

¶De Primo, Apostolus ad Timoth. 3. Oportet episcopum irreprehensibilem esse. Sed incrassatus est, dilatatus: unde potest dici prælatus quasi præ aliis latus: scilicet in crassitudine & in uitiis. Nam modo aliqui plus terunt tabernas quàm ecclesias, & diem expendunt in ebrietate, & noctem in luxuria. De secundo, Prou. 21. Pondus & pondus &c. De tertio legitur Num. 18. ꝙ Leuitæ non habebant hæreditatem inter tribus, quia pars illorũ Deus. Sed modo prælati possunt dici præelati: & ministri Christi sunt, sed seruiunt antichristo.

CONTEMPLATIVVS sit prælatus per { Studii lectionem, / Sanctam meditationem, / Deuotam orationem.

¶De primo, Apoca. 10. Comedi librum &c. Item animal quod non ruminat immundum est. Leuit. 10. De secundo, Apostolus ad Phil. 3. Nostra conuersatio in cœlis est. Quare ut hauriret in contemplatione quod effunderet in prædicatione, dico uobis cum fiducia, ꝙ uos qui claues Petri geritis, & clauos Christi non respicitis, dæmonium incurretis. De tertio, Ecclesi. 44. In tempore iracundiæ factus est reconciliatio.

SCIENTIAM prælatus habeat. { Ianuam cœli aperiat, / Fidem defendere sciat, / Sibi commissos puniat.

¶De primo, Matth. 16. Tibi dabo claues reg. cœl. sed istas modo resignauerunt & assum pserunt claues mortis & inferni: quia nec ipsi cœlum intrant, nec alios intrare permittunt. De secundo, 1. Pet. 2. Vt sciant rationem reddere omni poscenti de ea quæ in uobis est spe. Malach. 2. Legem requirent de ore eius. Quia officium eorum esset ad eam scire respondere, & scire Articulos fidei implicitè & explicitè. De tertio, Luc. 6. Si cæcus cæcum ducit. Talis facit sicut medicus impius qui cauterizat cornua.

Item scientia prælati { Fulgore clarificat, / Maledictionem declinat, / Salubriter fructificat.

¶De pri-

De primo, nota quòd clarificat in futuro per gloriam. Danielis duodecimo, Qui docti fuerint. In praesenti per gratiam. Exodi uigesimo octauo: Pones in rationali iudicii doctrinam & ueritatem, quae erunt in pectore Aaron. Deuteronomi. uigesimo secundo: Maledictus qui errare fecerit caecum in uia. Et dicet omnis populus, amē. Sint ergo praelati animalia plena oculis, non loculis. De tertio, Psal. Erit tanquam lignum quod plantatum est. Sapient. octauo: Venerūt mihi omnia bona, &c. sed econtrà dicitur de ignorantia, quia tu scientiam repulisti. Oseae. 4.

PRAEDICATOR debet esse praelatus,
- Ne pro subditis damnetur.
- Vt incautus praemuniatur,
- Vt iussio diuina seruetur.

De primo, Exodi 28. Tintinnabula audiri debent Aaron ingrediente ad ministerium in sancta sanctorum. Gregor. Sunt nonnulli, qui magni uideri uolunt: & tamen magni non sunt. De secundo, nota quòd tubis utebantur & in bellis, conuiuiis, & tabernaculorum eleuatione. De tertio, Io. 21. Pasce oues meas.

Item doceat
- Verbo praedicationis,
- Exemplo bonae operationis,
- Fama sanctae opinionis.

De primo, 2. ad Timot. quarto: Praedica uerbum, insta, &c. Item Ioan. uigesimo primo: Pasce oues meas. De secundo, Ioan primo: Ego uox clamantis in deserto. Et hoc ne una manus sit aedificās, alia destruens. Bernard. Multi sunt catholici praedicando, qui haeretici sunt operando: & tanto grauiores sunt, quanto praeualent opera. Iob. 19. Arcus meus in manu mea. Vnde os pphetae calculo mundabatur. Esaiae 6. De tertio, 1. ad Corint. 4. Sic nos existimet homo. sed heu dispensatores modo sunt discipatores.

Item praelatus praedicando
- Affectum subditorum irrigat,
- Intellectum illuminat,
- Fidelem se demonstrat.

De primo, Gen. 2. Sed ipsi sunt canalis quo aqua fontis egrediens de loco uoluitur, transit, & uacuus tādē remanet, & lixiuia alios lauās ipsa sordidatur. De secūdo, Psal. Lucerna pedibus meis uerbum tuū. sed modo plati cōparātur faci, quę lucēs hominibus seipsam cōsumit. De tertio, Matt. 24. Quis putas, est, fidelis seru⁹ & prudēs, &c.

BENIGNITAS, & misericordia praelati
- Bonitati diuinae se conformat,
- Seueritatem iudicii declinat,
- Humilitatis indicia demonstrat.

De primo, Chrysosto. Si dominus largus, &c. Itē. Deus semper

punit citra condignum. Confitemur enim in tribus personis, potentiam, sapientiam, bonitatem, quæ signantur per tria quæ fuerunt in arca. De secundo, Iac. 2. Iudicium sine misericordia illi qui non facit misericordiam: sit ergo flos per pietatem, non rhamnus. De tertio, Matth. 7. Quid uides festucam in oculo fratris tui. Non ergo camelum glutiat. & culicem excol. Ibidẽ 23. Sic fecit Dauid cum dixit ad angelum percutientem. Vertatur obsecro manus, &c. 2. Reg. 24. Gregor. Quare dominus Petrum negantem cadere permisit? scilicet ut sua culpa disceret qualiter aliis misereri debuisset.

Item mansuetus sit prælatus { Per misericordiæ compassionem, Per patientiæ lenitatem, Correctionis moderationem.

¶ De primo, Iere. 9. Quis dabit capiti meo, &c. Apostolus, ad Ro. 12. Flete cum flentibus, &c. Sed sic non sunt modo: quia pastores mutati sunt in tonsores, imo excoriatores. De secundo, 2. Reg. 23. Quasi tenerrimus ligni uermiculus, ex eis manus inungantur in consecratione. De tertio, nota quòd stultus esset qui persequeretur pulicẽ cum securi. Mat. 13. Imponunt onera, &c. sed non quòd in subcinando strictior pars ad proprium subiectum conuertitur.

AMBITIONEM dignitatum fugiat propter { Christi conformitatem, Pœnarum declinationem, Humilitatis probationem.

¶ De primo, exemplum, in Christo, qui fuit raptus in regem. Ioan. 6. sed econuerso rhamnus ingessit se plationi lignorũ cæterorũ. Iudic. 9. Itẽ inclinato capite quasi fugit titulũ, ubi scriptũ fuit, Rex Iudęorum. Ioan. 19. De secũdo, Luc. 14. Ne forte ueniat, qui te inuita. & incip. cũ rubric. nouiss locũ tenere. Itẽ Num. 16. Dathan & Abiron absorpti sunt, Giezi leprosus factus est. 4. Reg. 5. De tertio, Apostolus ad Hebr. 5. Nemo assumat sibi hono. &c. Itẽ Iere. 1. A, a, a, domine Deus, nescio loqui. Matt. uigesimotertio: Amãt primos recubit⁹.

VNICO beneficio sit contentus, ut { Ornatio apostolica seruetur, Res figuræ conformetur, Stultitia declinetur.

¶ De primo, Apostolus 2. ad Timoth. tertio. Vnius uxoris uirum. Psal. Vnam petii à domino, hanc requiram, &c. Canticorum sexto: Vna est columba mea. De secundo, Gene. sexto: In uno cubito consummabis eam, scilicet arcã. Tertium patet: quia stultus est qui uni ecclesiæ regendæ non sufficit, quòd se de pluribus intromittit. Item quia ad impossibilia se obligat, quia in utraque ecclesia debet horas dicere, missas celebrare, & onus importabile sibi est impositum.

SIMO-

SIMONIACE non intret, ne { Lepra inquinetur, Perditione damnetur, Cælo priuetur. }

¶De primo, exemplum in Giezi, 4. Regum 5. De secundo, Act. 8. Pecunia tua tecum sit in perditionem. De tertio, Matt. 21. Christus eicit ementes & uendentes.

Item simonia { Maledictionem inducit, Fures discernit, Iussa diuina contemnit. }

¶De primo, Amos 6. Vhæ qui ingredimini pompaticè in domũ domini. Item Michææ tertio, Vhæ qui ædificatis Sion in sanguini. De secundo, Ioan. 10. Qui non intrat per ostium, &c. De tertio, Mat. 10. Gratis accepistis, gratis date.

DOTES animæ erunt { Cognitio primæ ueritatis, Dilectio summæ bonitatis, Fruitio diuinæ maiestatis. }

¶De primo, Esaiæ sexagesimo: Tunc uidebis, & afflues, &c. Matt. 5. Beati mundo corde, &c. Ioann. 17. Hæc est uita æterna, &c. De secundo, Esaiæ 31. Cuius ignis in Sion, &c. Gene. 6. Arca linita fuit bitumine. Item propter charitatem, quod proprium est singulorum, commune est omnium. De tertio, Ans. Anteueniat oro tempus. Item nota circa primam, docentur animæ. s. cognitionem, ꝙ illa uisio cognitio erit matutina, uespertina, meridiana. Primo in uerbo. Secunda in proprio genere. Tertia in aperta dei uisione. De primo, Gene. 1. Factum est uespere & mane, &c. Nam sicut modo creaturæ sunt speculum creatoris: sic erunt tunc econuerso De secundo, Greg. Quid est quod non uidet qui uidet omnia? Bern. Fili ad scholas propera. De tertio, August. Videbimus tuæ maiestatis &c. Esa. 33. Videbunt oculi tui regem in decore suo.

DOTES corporis erunt { Claritatis pulchritudo, Agilitatis promptitudo, Subtilitatis aptitudo, Impassibilitatis fortitudo. }

¶De primo, Matthæi decimotertio: Fulgebunt iusti, &c. Psalm. Renouabitur, ut aquilæ &c. Nota quod pulchritudo Absalonis est ibi fœditas. De secundo, Esaiæ quadragesimo: Assument pennas, ut Aquilæ. Aug. Protinus ubi uoluerit spiritus, &c. Nota quòd agilitas Azaelis esset ibi claudicatio. De tertio, Sapien 3. Tanquam scintillæ in. &c. Ioann. decimo: Intrauit Iesus ianuis clausis. Exemplum de sole qui uitrum transit. De quarto, Esaiç uigesimoquinto: Præcipi-

tabit in sempiternũ Nota ꝙ fortitudo Sãpsonis esset ibi infirmitas, Moysi sanitas esset ibi uilitas, Saulis strenuitas esset ibi debilitas, Dauid & Ionathæ amicitia ibi eẽt puersitas, Absalonis formorsitas ibi eẽt deformitas, Salomonis sapientia ibi esset stoliditas, Assueri diuitiæ ibi essent mendicitas, Augusti libertas ibi esset illibertas.

In uita æterna erit { Affluentia diuitiarum, Influentia delitiarum, Confluentia bonorum.

De primo, Gene. 15: Ego ero merces tua magna nimis. De secũdo Leuit. uigesimo: Dabo tibi terram fluentem lacte & melle. De tertio, Psal. Gloria & honore coronasti, &c. Esaiæ 61. Vt darem eis coronam pro cinere.

Item ibi erit Deus { Speculum uisui, Cithara auditui, Mel gustui, Flos tactui, Balsamus olfactui.

¶ De primo, Sapient. septimo: Candor lucis æternæ, speculum sine macula. De secundo, Esa. 16. Venter meus quasi cithara. Item exemplum de cithara eremitæ. De tertio, Eccl. 24. Spiritus meus sup mel dulcis. Psal. Quàm magna multi. dulce. tuæ. Augu. Ducis me in quãdam dulce. De tertio, Cant. 2. Ego flos campi, &c. De quinto, Eccl. 24 Sicut cinnamomum & balsamum aromat. &c.

Item ibi erit gloria sine { Contrarij permixtione, Finis terminatione, Fastidij abominatione.

¶ De primo, Esa. 1. Excoquam ad purum, &c. De secundo, Sapien. 5. Iusti autem in perpetuũ, &c. Nota ꝙ uita Mathusalẽ esset ibi mors, De tertio, Eccle. 24. Qui edunt me, adhuc esurient.

Item ibi gaudebimus de { Periculorum euasione, Mansionum ordinatione, Felicitatis communitate.

¶ De primo, Psal. Misericordias domini in æternum cantabo. De secundo, ibi, Locabuntur omnes secundum ordinum primogenituræ. De tertio, August. Bonum singulorum erit omnium, & quod quisque non habet in se, habebit in alio.

Item ibi erit { Conuiuium iocunditatis, Pax tranquillitatis, Facultas libertatis.

¶ De primo, exemplum in conuiuio Assueri. Esther 1. Bern. Angelorum

rũm & hoĩum unũ cõuiuiũ. Itẽ actor seruitor. De secundo Esa.32. Sedebit populus meus ĩ pulchritudine. De tertio cessabit oĩs platio.

Item ibi erit { Gaudium in corde,
Melos in ore,
Redolentia in corpore.

¶De primo, Esaiæ nono: Lætabuntur coram te sicut, &c. De secundo, Esa. quinquagesimoprimo: Gaudium & lætitia audietur in ea. Exemplum de auicula quæ CCC. annis cantauit. De tertio, Eccle. 24. Sicut cinnamomum, &c.

Item gaudebimus { Supra, de diuina consolatione,
Infra, de loci amœnitate,
Iuxta, de amicabili societate.

¶De primo, Apocal.21. Absterget Deus omnem lacrymam, &c. De secundo, Apoca.21. Plateæ & muri eius, &c. De tertio, Bernard. Angelorum & hominum unum erit conuiuium. Item de corporis & animæ glorificatione, Esa.35. Fugiet dolor & gemitus, &c. Lucæ.6. Mensuram bonam & confertam.

Item ibi erit { Amœnitas uernalis,
Lux æstiualis,
Vbertas autumnalis,
Quies hyemalis.

¶De primo, Ansel. O immarcessibilis decor. Ibi igitur rosæ, lilia, & uiolæ. De secundo, Apoc.22. Ciuitas illa non eget Sole & Luna. De tertio, Psal. Promptuaria eorum plena, &c. De quarto, Esa.32. Sedebit populus meus in pulchritudine, &c. Idem: Sedebit unusquisque sub ficu sua. Michææ 4.

Item implebitur { Rationalis sapientiæ illustratione.
Concupiscibilis desiderabilium adoptione,
Irascibilis triumphi decoratione.

¶De primo, Bernard. Fili, ad scholas propera, &c. De secundo, Psal. Qui replet in bonis desideriũ &c. De tertio, de Dauid de quo cantabaut 1. Regum.29. Et Dauid decem millia in millibus suis.

GENERALITER omne peccatum fugiendum est, quia { Dæmonibus placet,
Deo displicet,
Homini nocet.

¶Primum patet per hoc, quòd diabolus semper homines tentat, ut in peccatum præcipitet. Gregor. Nihil se fecisse æstimat, cum animas non sauciat. Idem: Assidua tentatione diabolus tentat, ut saltem tædio uincat. Secundum patet per hoc quòd deus semper est paratus peccata destruere, sicut dicit Ezechiel.18. Quacunque hora

peccator ingemuerit, &c. Item patet per hoc quod nullum tantum amat, quem non pro peccato mortali damnaret, si id faceret. Item per hoc quod filium tradidit ut peccata destrueret, & similiter matrem pati permisit, sicut dicitur, Luc. secundo: Tuam ipsius animam pertransibit gladius. De tertio, Gregorius: Quicquid patimur, peccata nostra meruerunt. ¶ Nota, peccatum mortale est contemptus Dei, fuga angeli, odium sanctorum, clausura regni Dei, perditio uirtutum, obtenebratio animæ, conformitas satanæ, meritum gehennæ. Veniale peccatum est, distractio sensuum, impedimentum feruoris charitatis, obstaculum diuinæ consolationis, uia peccati mortalis, dilatio futuræ retributionis.

Item peccatum fugiendum est, quia:
- Benignitatem furibundam reddit.
- Angelum custodiæ ab homine repellit.
- Corpus & animam occidit.

¶ De primo, Psalm. Domine, ne in furore tuo arguas me, &c. De secundo, Exemplum in Vitis patrum, quòd quando loquebantur mala, dæmones in specie porcorum uolutabant se coram illis gaudentes, & angeli à longe stabant. De tertio, exemplum 1. Regum 31. De Saul qui occidit se gladio proprio: sic quilibet peccato proprio. Item peccatum etiam occidit quasi uenenum. Item quasi serpens. Item quasi sagitta diaboli.

Item peccatum fugiendum est, quia:
- Mala præterita reuocat,
- Vitam temporalem breuiat,
- A Deo elongat.

¶ De primo, Matthæi decimooctauo: Serue nequam, omne debitum, &c. De secundo, Psal. Viri sanguinum & dolosi, &c. Exemplum in Sodomis, in Dathan & Abiron, in mari Rubro, in Adam & Eua. De tertio exemplum in filio prodigo qui abiit in regionem longinquam dist. Luc. 15.

Item peccatum:
- Excecat rationabilem,
- Excecat concupiscibilem,
- Debilitat irascibilem.

¶ De primo, exemplum Tob. 2. De secundo, Psalm. Anima mea sicut terra, sine aqua, &c. unde tales æterno incendio præparantur. De tertio, exemplum in Sampsone qui post abscisionem crinium. i. donorum Spiritussancti, non potuit aduersariis resistere. Iudic. 16.

Item peccatum fugiendum est, quia:
- In naturalibus uulnerat,
- Gratuitis spoliat.
- Maculando deturpat.

¶ De primo, Esa. 1. A planta pedis usque ad uerticem capi. Thren. 4. Quomodo obscuratum est aurum.

Item

Item peccatum { Hominem captiuat, Conscientiam amaricat, Premendo grauat.

¶De primo, Psal. Educ de carc. &c. Idē: Anima nostra erepta est, &c. Peccatum aūt ligat omnia mēbra, ut ad Christi obsequiū sint inhabilia. De secundo. Ierem. 2. Vide q̃ malum & amarum est dereliquisse te, &c. Psalm. Conuersus sum in ærum. &c. Esaiæ. 66. Vermis eorum non morietur. De tertio, Psalm. Sicut onus graue grauatæ, &c. nota ꝙ omnes montes non possent hominem premere tam profundè, sicut unum mortale peccatum. Est enim mortale peccatum sicut lapis suspensus in collo canis, qui submergi debet. Et sicut canis primo sentit ponderositatem lapidis, quando de manu proiicitur, sic anima primo sentit grauitatem peccati, cùm exierit de corpore.

Item peccatum { Apostasiam inducit, Insensibilem reddit, Ad plura peccata trahit.

¶De primo, exemplum in filio prodigo qui abiit, Lucæ 15. Facit autē peccator contra illud promissum baptismale. Abrenuntio satanæ, &c. & quia talis non soluit Deo promissionem suam, nec Deus soluet ei suam. De secundo, Psalm. Aures habent, & non aud. Satis insensibilis est, qui non audit tonitruū prædicationis, & tubæ nouissimæ, & clamoris Christi in cruce. Item qui iacens in igne concupiscentiarum mundi nō sentit. Item qui captiuus tenetur, & quotidie moritur, non sentit. De tertio, Gregor. Peccatum quod per pœnitentiā non di. &c. & hoc ideo est, quia per peccatum iste efficitur minus potens resistere, quia naturalia uulnerantur, & armis suis, id est, uirtutibus spoliatus adiutorem suum amisit.

Item peccatum { Deum damnificat, Angelum defraudat, Hominem contristat.

¶Primum patet: quia animam aufert, quam proprio sanguine redemit, & Deum de domo propria expellit. Secundum patet: quia angelus fraudatur illo gaudio, quod de gloria istius habiturus esset, sicut dicit Augusti. quòd unusquisque tantum ibi gaudet de bono alterius, sicut si esset in seips. De tertio, nota quòd peccatum iustius nocet hominibus in mundo per unius adiutoris amissionem. Ecclesia enim est ut castrorum acies ordinata. Canti. 6. Itē nocet his qui sūnt in purgatorio per suffragiorum diminutionem. Item illis qui sunt in inferno per ignis augmentationem: quia non minus ardet, qui cum multis ardet: immo plus, quia materia ignis augmentatur.

Item peccatum { In præterito de paradiso expulit, In præsenti omnia mala inducit, In futuro iudicio hominem confundit.

¶De primo, patet Genes. tertio. De secundo, Grego. Quicquid patimur, peccata nostra merue. Igitur si odimus illum qui interficit patrem nostrum, magis est odiendum peccatum quod mortalitaté inducit, & omnes parentes nostros interfecit. Genes. secundo: Quacunque hora comede. morie. immo Christum occidit peccatum. Vnde. 1. Petr. 2. Qui peccata nostra pertulit in corpore, scilicet super. De tertio, Apostolus Hebræ. 4. Omnia nuda & aperta sunt. Dani. 7. Antiquus dierum sedit.

GVLA fugienda est { quia { Deiicit, Idololatriam inducit, Spiritualia bona contemnit.

¶De primo, exemplum in Adam qui propter cibum uetitum deiectus est de paradiso. Genes. 3. De secundo, Exod. 32. Sedit populus mandu. &c. Apostolum Philip. 3. Quorum Deus uenter est. De tertio exemplum in Esau. Genes. 25.

Item gula { Diabolo domum præparat, Spiritum grauat, Seruum contra se armat.

¶De primo, Matthæi 8. Mitte nos in porcos. Item exemplum in dialogo de illa quæ comedit dæmonem in lactuca. De secundo, Lucæ 21. Videte ne grauentur corda uestra crapu. & ebre. De tertio, Prouerbio. 29. Qui delicate nutrit seruum suum. Ecclesi. 33. Virga & cibus & onus asino, &c.

Item gula { Luxuriam inducit, Homicidia & Acediam malam facit, Bursam uacuam reddit.

¶De primo, Apostolus Eph. 5. Nolite inebriari uino in quo est luxuria. Exemplum in Loth. Genes. 19. De secundo, Exemplum in Ioãne Baptista, & filiis Iob, & Aman, qui omnes in conuiuiis perierunt. De tertio, Salomon Prouerb. 21. Qui amat pinguia, non ditabitur.

Item gula inducit mortem { Naturæ, Culpæ, Gehennæ.

¶De primo, Genes. 2. Quacunque hora come. mori. De secundo, Apostolus 1. Timo. 5. Vidua uiuens in deli. mor. est. De tertio, Genes 41. Septem boues, septem anni sunt, &c. Esa. 17. Auferetur gloria Iacob, & ping. car. eius mar. Vnde quidam in Vitis patrum affli-

xit

xit se in sole pp cucumerem quem concupiuit. Species huius quinque sunt. Vnde uersus, Præ, propriè, lautè, nimis ardenter studiose.

EBRIETAS { Hominem maledicit,
Aeternam sitim inducit,
Apostatare facit

De primo, Esa.5. Vhæ qui mane sur. &c. De secũdo, Luc.16. Mitte Lazarum ut inting. &c. De tertio, Eccle.19. Vinum & mulieres apostatare faciunt.

REMEDIA Gulæ { Spiritualium ciborum frequens sumptio,
Futuræ carnis consideratio,
Aeternæ cœnæ meditatio.

De primo, Deuteron.8. Non in solo pane uiuit homo. Vnde quidam in uitis patrum propter diuina colloquia ciborum sunt obliti sumptionem. De secundo, Ecclesiasti. decimo: Cùm moritur homo, hæreditabit serpentes, bestias & uermes. Peccator enim tres habet hæredes. Amici nanque auferunt res, diabolus animam, uermes corpus. De tertio, Lucæ decimoquarto, Quidam homo fecit cœnam magnam.

LVXVRIA fugienda est } quia { Placet dæmonibus,
Displicet angelis,
Deo est contumeliosa,
Proximo iniuriosa.

De primo, Iob 40. Behemoth dormit in locis humentibus. De secundo, exemplum in angelo qui obstruxit aures. De tertio, quia templum Dei inquinat. Apostolus 1. Cor.6. Qui autem fornicatur, in corpus &c. Item quia sponsam Christi uiolat. Apostolus 2. Cor.11. Despondi uos uni ui. uirg. &c. De quarto, quia proximum scandalizat. Osee 5. Facti estis quasi laqueus speculationi, & quasi rete spansum subter montem Thabor. 2. Reg.12. Non recedet gladius meus de domo tua. Hoc dicitur ad Dauid propter Bersabee.

Item luxuriosis { Pars uilissima datur,
Mens infatuatur,
Christus de corde repellitur.

De primo, Genes. 3. Quia obedisti uoci uxoris tuæ plus quàm meæ, maledicta terra, &c. De secundo, Osee 4. Vinum & ebrietas auferunt cor. De tertio, exemplum de monacho qui filiam sacerdotis idolorum uoluit accipere uxorem. Matthæi sexto: Non potestis Deo seruire & mammonæ. Item: Vulpes foueas habent. ibidem octauo. ¶Item in peccato luxuriæ delinquitur tripliciter. Corde, ore, & opere.

Corde,

Corde, per { Cognitionem, Delectationem, Consensum.

¶Hæc tria signata sunt Gene.3. per serpentem, mulierem, & uirum. De primo, Iob 31. Pepigi fœdus cum oculis meis. Et quidã dixit in Vitis patrum mulieri roganti, q̃ haberet sui memoriam, rogo Deũ ut auferat memoriam tui à me. De secundo, Gene.3. Ipsa conteret caput tuum. De tertio, Iere.9. Intrauit mors per fenestras, &c.

Item ore tripliciter delinquitur, scilicet { Turpiter, Cum turpibus, De turpibus.

¶De primo, Psal. Pone Domine custod. ori meo. De secundo, Eccle. 9. Colloquiũ eius sicut ignis exar. Exẽplum Gene.39. de Ioseph. De tertio, Psal. Qui loqtur iniqua, nõ dir. in cõspectu oculorũ meorũ. Talis similis est scrophæ, quæ semper rostrum ponit in stercore.

Item opere delinquitur { Ipso facto, Intuitu incauto, Tactu inordinato.

¶De primo, Exod.20. Non mœchaberis. De secundo, exemplum in Dauid, Bersabee, & Ioseph, Iudith, & Susanna. De tertio, Ecclesi.23. Qui tangit picem, inquinabitur ab ea. Eiusdem 26. Qui tenet eam quasi qui apprehendit scorpionem.

REMEDIA huius peccati sunt { Mortis extrema cogitare, Occasiones fugere, De se non nimis præsumere.

¶De 1. Eccle.7. Fili mi, memorare nouissima tua, & i æternũ nõ pecca. Hiero. Facilè cõtẽnit oĩa, q se semp cogitat moriturũ. De 2. Apostolus 1. ad Corinthios 6. Fugite fornicationẽ, &c. nã cõtra alia uitia pugnandũ est, istud tm̃ fugiendum est. De tertio, nota quomodo Dauid cecidit sanctissimus, Salomõ sapiẽtissimus, Sãpson fortissimus.

Item remedia sunt { Frequens occupatio, Carnis mortificatio, Tentationis repugnatio.

¶De primo, Ecclesiasti. undecimo: Malitia unius horæ obliga. Item de secundo, 2. Regum 11. Factum est eo tempore quo reges solent ad bella procedere, &c. Matth.17. Hoc genus dæmoniorum non eiicitur nisi in oratione, & ieiu. Hierony. Non sanat oculum quod sanat calcaneum. De tertio, Iaco.4 Resistite diabolo, & fugiet à uobis. de hoc nota exemplum in Vitis patrum, de illo qui impugnabatur à spiritu fornicationis, & sæpius ueniens ad senem non est

libera-

liberatus. Tandem seni ostensa est illius negligentia: quia quando dæmones ludebant coram ipso in specie diuersarum mulierum, ipsis condelectabatur plus debito. Item de illo qui accepit carnes putridas illius mulieris de qua tentabatur, & posuit in cella sua. Item de monacho qui fecit limosam mulierem & filiam.

Per choream { Deum offendimus, Idololatriam introducimus, Festis iniuriam facimus.

¶De primo, Exod. 32. qualiter multa milia interfecta; & tabulæ testamenti fractæ, quando coram uitulo cœperunt ludere. Secundum patet, quia processiones soli Deo exhibendæ sunt, & illi diabolo faciunt, uel hirco pro quo chorizant. De tertio, Augu. dicit, Melius est in dominicis diebus arare, q̃ chorizare, uel choreas ducere. Exodi. 20. Memento ut diẽ sabbati sanctifices, id est, te sanctũ facias in eo, scilicet orando, bonis operibus uacando, non Deum impugnando.

Item per choream { Exercitus diaboli contra Deũ congregatur, Proximus scandilazatur. Miseria præsens non attenditur.

¶De primo. 1. Machab. 9. Congregati sunt inimi. nostri, & gloriantur, tot autem gladii sunt ibi, quot mulieres ornatæ. Hieronym. Species mulieris gladius igneus est. De secundo, Matth. 18. Qui scandalizauerit, scilicet uana audiendo, stulta loquendo, nociua tangendo. De tertio, Ecclesiast. 11. In die bonorum ne immemor sis malorum. scilicet præteritorum quæ recolimus, præsentium quæ sentimus, futurorum quæ timemus.

Item chorizatores { Mendaces se ostendunt, Impios se faciunt, Sacramenta ecclesiæ contemnunt.

¶Primum patet: quia contra illam promissionem faciunt, Abrenuntio satanæ, &c. De secundo, Psalm. In circuitu impii ambulant. Tertium patet, quia baptismalem innocentiam amittunt, confirmationis signum deponunt, Eucharistiam quam sumpserunt paulò antè contemnunt, & sic de aliis sacramentis, scilicet pœnitentia, extrema unctione, &c.

Item istorum { Passus omnes numerantur, Gaudium in tristitiam uertetur, Vita temporalis breuiabitur.

¶De primo, Iob 13. Vestigia pedũ me. considera. De secundo, Lucæ. 6. Væ qui ridetis, quia flebitis. Esa. 3. Erit pro zona funiculus. De tertio, Apostolus 1. ad Corinth. 11. propter quod dormiunt multi, &c.

Naturæ contrariatur.
AVARVS { A Domino maledicitur,
Scelestus demonstratur.

¶Primum patet: quia creaturæ se communicant, quod ipse non facit. Item terram super omnia diligit quam natura infimam ordinauit. De secundo, Esa. 5. Væ qui coniungitis domum ad domum. Augustinus: Maledictus dispensator auarus, cuius largus est Dominus. De tertio, Eccle. 10. Auaro nihil est scelestius: dat enim Christum pro denario. Vnde quantum ad hoc, peior est Iuda.

In Deum.
Item auarus est iniquus { In seipsum,
In proximum.

¶Primum patet: quia Deum suis donis impugnat. Secundum patet: quia transeundo maria & Alpes seipsum euiscerat. Tertium patet: quia proximum pro eleemosynarum subtractione iugulat. De primo, Psal. Retribuant mihi mala pro bonis. De secundo, Ioan. 4. Impii laborauerunt, & alii in labores eorum intro. scilicet raptores uel mali filii. unde diuitias quas ipsi acquirunt cum labore, possident cũ timore, amittunt cum dolore. Isti similes sunt araneæ quæ faciendo telam ut muscas capiat, seipsam euiscerat. De tertio, Ambrosi. Pasce fame morientem: quòd si non pauisti, occidisti: & hoc ideo, quia in necessitate omnia sunt communia.

Introitum paradisi claudit.
Item auaritia { In inferum demergit
Idololatram hominem constituit.

¶De primo, Matthæi 19. Facilius est camelum per fora. &c. De secundo, Augustinus, Naufragium fugies, & plumbum amplecteris. Vnde Socrates magnam massam pecuniæ proiecit in fluuium, dicens: Mergam te, ne demergas me. Item tertium patet: quia dat fidem auarus, spem & charitatem pecuniæ, quibus in Deum debemus moueri. Apostolus Ephesior 5. Auaritia est idolorum seruitus.

Dominum interficit,
Item amor pecuniæ. { Doctrinam contemnit,
Cæcitatem spiritualem inducit.

¶De primo, habemus exemplum in Iuda. De secundo, nota quòd Christus docuit nos auaritiam declinare uerbo, & exemplo. Verbo, Matth. 5. Beati pauperes spiritu. Item exemplo, Matthæi. 8. Vulpes foueas habent. Lucæ 2. Inuenietis infantem pannis inuolutum. De tertio, exemplum Tob. 2.

Item

Item auaritia { Hominem captiuat,
Hom inem inquinat.
In homine omnia uitia parat. }

¶De primo, glo. super lætatus sum, Amor temporalium fastus est pennarum cœlestium siue æternarum. Apost. 1 ad Timo. 6. Qui uolunt diuites fieri, incidunt in laqueum diaboli. De scđo, Osee 2. Vt quid aggrauant contra se densum lutum? Exod. 1. In luto & latere. De tertio, primo ad Timoth. 6. Radix omnium malorum &c. Ex hac enim sequuntur oppressiones. Sen. Quietissimè uiuerent homines, si hæc duo pronomina tollerentur, meum & tuum. Item sequuntur lites. Exemplum habes in Abraham & Loth. Gen. 13. Item ex hac sequuntur gula, luxuria, inuidia, superbia &c.

Item auaritia { In seruitutem redigit.
In terram mentem figit,
Insatiabilem facit. }

¶De primo, Eccl. 10. Pecuniæ obediunt omnia. Sed difficile est tali dominæ seruire, quæ facit famulam mori famæ. Si quis seruit auaritiæ, non audet ad sufficientiam comedere. De secundo, Gen. 3. Supra pectus tuum gradieris. Talis comparatur talpæ. Sed nota leuia tendũt sursum. unde pauperum est cœlum: quia in ultima sponda dabitur illis, quibus primo non fuit datum. De tertio, Eccl. 5. Auarus non implebitur pecunia. unde comparatur hydropico, & sacco pertuso, & inferno qui nunquam dicit Sufficit. & mari, cui omnia influunt. & tamen non redundat. Hier. Auaro tam deest quod habet, q̃ quod non habet. Vnde accidet ei sicut cani, qui uoluit in aqua umbram carnis capere, & illam quam habuit amisit.

Vsurarius { Rem mortiferam sitit,
Magnum pretium negligit.
Expensas super nobile pignus recipit. }

¶De primo, Iob 20. Diuitias quas deuorauit euomet. unde comparatur sanguisugæ. De scđo, Augustinus: Fœnerare, & centuplum accipies. Idem. Vis esse optimus mercator, egregius fœnerator? da quod non potes retinere, ut consequaris quod non potes amittere. Bern. Optimus mercator qui nil suorum sibi preferendum putat. Item tertium patet, quia recipitur super animam.

Item usurarius { Viam paradisi sibi obstruit,
De aqua ignem accendit,
Proprios filios occidit. }

¶Primum patet: quia cum arcta sit uia quæ ducit ad uitam, Matth. 7. Ipse tamen magnum pondus super se ponit. De secundo, Ecclesia

clesiastici tertio: Aqua extinguit ignē, ita eleemosyna. Igitur cū quo deberet ignem extinguere: ignē accendit. De tertio, Oseę 9. Ephraim ad occisionem filios suos ducit. Vnde in inferno pater filio maledicit, & ecōuerso: quia uterque potest alteri causam damnationis imponere. Ecclesiast. 41. De patre impio conqueruntur filij, quoniam propter illum sunt in opprobrio.

Item usurarius { Naturæ ordinem peruertit, Requiem & lucem uendit. Festa sanctorum contemnit.

¶Primum patet, quia natura est uis insita rebus, ex simil. similia procreans: ipse autem ex auena facit triticum, & sui numi frumentum pariunt, & hoc singulis diebus. De secundo, Ezec. 7. Qui uendit ad id quod uendidit non reuertetur, ergo usurarius luce perpetua carebit. Non ergo cantetur ei Requiem æternam. Vendit & tempus quod commune est omnibus. De tertio, habemus quod colligens ligna sabbato mortuus est, Num. 15. Preterea omnes sancti derelinquent eum in die iudicij, quorum dies uendidit.

Item usurarius { Legem triplicem transgreditur, Vix ab hoc uitio compescitur. Diabolo assimilatur.

¶De primo, Gene. 3. In sudore uultus tui, &c. Sed iste sine labore uult comedere. Psal. In labore hoīum nō sunt. Itē facit cōtra illud Deu. 23. Nō fœneraberis fratri tuo, sed alieno. unde quātū ad hoc, peior est Iudæo. Scd̄m patet, quia uix restituit. unde peior ē inferno, q aliena in passione dn̄i restituit. Iste aūt passioni dn̄i nil restituit, imò prędicationē eius fugit, sicut bufo odorem floris uinearum. Itē ipse peior est Iuda, q xxx. denarios restituit. Tertiū patet: quia sicut diabolus nō dormit, ita nec iste, q̄tū ad lucrū. Ex quo igitur usurarius nocte & die ad infernum tendit, non est mirum si citius peruenit. Item diabolus aliena rapit, & est astutus in lucro animarum, sic & ille.

Item usurarius { Plura peccata simul in diuersis locis perpetrat, Plus quam latro spoliat, Stultum se esse demonstrat.

¶Propter primum comparatur grandini, quæ propter suam dilationem simul in diuersis locis nocet: unde quantum ad hoc peior est alijs peccatoribus. Ex quo ergo rustici pulsant contra grādinem, multò fortius pulsare deberent aduenientе usurario: Quia cū grādo percutit fructus in campo, percutit & fruges: iste uero pertulit ex arca frumentum, denarium de bursa, lectum de dorso, pallium de collo. Secundum patet, quia lacrymas & sanguinē pauperum deuorat.

Esa. 9.

Esai.9.Vestimentum mistum sanguine erit in cōbust.& cibus ignis. Econtra dixit Dauid.2.Reg.23.Viuit Dominus, non bibam sanguinem uirorum qui cum periculo hauserūt aquam.unde peior est lupo:quia lupo sufficeret una capra,isti nō sex porcæ.Præterea,lupus tantum dentib. sed quicquid iste habet comedit, imò & homines. unde Esa.33.Vhæ qui prædaris, nònne & ipse prædaberis? Itē usurarius spoliabitur cœlo, terra, & omnib.bonis. quò ergo deueniet cum diuidetur?quia datur caro uermib.anima dæmonibus, res parentibus.De tertio,nota quòd stultus esset qui asino suo uel iumento diuitias congregaret:sic iste facit corpori,non animæ. Itē stultus apparet:quia Deum decipere putat,cum usuram diuersis nominib. palliet.sed nònne est ita sicut asinus qui diuersimodè nominatur, & tamen semper est asinus?

Raptores { In oratione non exaudiuntur,
Preces pro eis factæ frustrabuntur,
Pro spoliatis damnabuntur.

¶De primo, Esa.1.Cū multiplicaueritis orationes uest.non exau. Secundū patet,quia lacrymæ pauperū obsistunt.Eccl.35.Nō despicit Deus preces pupillorū,imò lacrymæ uiduarū per maxillā descēdunt.& exclamatio super deducentē eas, scilicet super raptorē.Eiusdem 34.Vnus orās, & alter maledicens,cuius uocē exaudiet Dominus?Nihil potest obtinere in curia regum, qui ibi multos habet aduersarios. De tertio,Sap.5.Tunc stabunt iusti in magna cōstantia aduersus eos, qui se angustiauerunt,& qui abstulerūt,labores, eorū.

Item raptores { Homicidæ iudicantur,
In iudicio damnabuntur,
Diabolo assimilantur.

¶De primo,Eccles.34.Qui aufert in in sudore panem,quasi qui fratrem suum occidit.De secūdo,Esaię 33.Vhæ qui prędaris &c. Grego.Qui mihi uisibiliter rapit urgente exitu,inuisibiliter rapietur:& certe rapietur ut fur,cuius collo imponitur furtum,Thren. 1. Iniquitates meæ circunuolutæ sunt & ligatæ collo. Hæc attēdens quidā in Vitis patruū,qui cū cucumerē rapere uoluit,in sole se afflixit. Tertium patet,quia diabolus in cœlo rapere uoluit, & in paradiso, & adhuc facit.Item diabolus affligit malos,isti autem bonos & malos.Esa.59.Qui recessit à malo,prædæ patuit, Itē deferūt angelo ad custodiā deputato,iste nō:unde quātū ad hoc peiores sunt diabolo.

Item rapina. { Deo est odilibilis.
Proximo detestabilis,
Sibi damnabilis.

¶De pri-

De primo, Esa.61. Ego Dominus amans iudicium, & odio habẽs rapinam. Eccl. 34. Qui offert sacrificium de substantia pauperis, quasi qui uic.fil.in consp.pat Secundum patet, quòd plus nocet proximo, quàm fur uel usurarius: nocet enim manifestè & uiolenter. Item lupo comparatur qui semper uiuit de alieno, imò sibi quandoque sufficit capra una, isti non. Item sunt nuntii diaboli, quia perimunt homines in mundo, sicut ille in inferno, unde eis Matth. 25. dicitur, Ite maledicti in ignem æternum. & sequitur, qui paratus est diabolo & angelis eius. De tertio, Aug. Lucrum in arca, damnum in anima. Itẽ si damnabuntur qui sua non dant, quomodo saluabuntur qui aliena rapiunt? Vnde potest Dominus dicere: esuriui, & non solum non dedistis mihi manducare, sed quod comedere debui mihi abstulistis. & sic de aliis operibus misericordiæ.

Monachus proprietarius. { Furtum committit, / Vilem se ostendit, / Damnationem incurrit.

De primo, Ios.7. Achor furatus est chlamydem coccineam & regulam auream contra prodibitionem Domini, propter quod multi sunt puniti. Item Genes.31. Rachel furata est idola patris. Ananias & Sapphira fraudantes de pretio agri, mortui sunt. Act.5. de secundo, Hier. Monachus habens obolum, non ualet obolum: imò comparantur tales Iudæ qui loculos habuit. De tertio, Act.8. Pecunia tua tecum sit in perditionem, ita dixerunt sancti patres ad quendam sepeliẽdum, sicut legitur in dialogo. Grego. Vnde de porta cœli facit portam inferni: claustrũ enim porta cœli est Genes. 38. Vidit Iacob scalam &c. & quia huiusmodi furtum est, meritò talis sicut fur suspenditur, imò ut gallus gallinaceus.

Item { Sacrilegium committit, / Apostasiam incurrit, / Stultum se ostendit.

Primum patet: qa sacrũ de sacro tollit, animas quoq; fraudat, ꝓpter quas eleemosynæ datæ sunt. Secũdũ patet: quia nõ magis habere propriũ potest, q̃ non ire de claustro. Item molam asinariã amotã de collo iterũ alligat, & in spinas quas euaserat iterato se proiicit: & luto quod proiecerat, secundario se inquinat, ut sus lota, & canis reuersus ad uomitũ, & uxor Loth respiciẽs retro Luc.9. Nemo mittens manũ ad aratrum. Tertium patet: quia cum in naui sit, guttam haurit, ut in mari se ipsum submergat. Cũ sit in horto, sal spargit, ne herba gratiæ sibi crescat: & fontẽ pietatis obstruit, ne sibi fluat. Item cũ mortuus sit mũdo, timet fame mori. Itẽ facit sua ꝓtiosiora seipso.

Lusor

Lusor { Idolatriam incurrit, Proximum corrumpit, Multa bona perdit.

Primum patet: quia Haſchar dominum appellat, & ipſum inuocat, & plus obedit taxillis, q̃ ſanctus Martinus domino: quia ille dedit tantum dimidium pallium, iſte totum. Secundũ ſimiliter patet, qa conueniens ad ludum ad ſimilia incitantur. Perſonæ quæ locant taxillos, afferem, & lumen, omnes peccant, imò porrigunt illis gladiũ, ut ſe interficiant. Tertium patet: quia perdit tempus, gratiam & gloriam, diabolus autem nunquam perdit. Ad minus enim lucratur duas animas.

Item luſor { Maledictionem incurrit. Plura peccata committit, Stultum ſe oſtendit.

¶De primo, Eſa. 55. Maledictus puer centũ annorũ. Secundum patet: quia ibi ſunt periuria, uituperia, maledictiones, iræ, rixę, homicidia, mendacia, auaritia, furta, ſcandala, blaſphemiæ. Vnde tales quandoq; puniuntur, ſicut quidam qui iurauit per oculos Dei, & ſuus exiliit. Item quidam uoluit ſagittare Deum, & cruentata ſagitta redijt. Tertium patet, quia illũ ordinem peruertit Eccleſ. 3. Eſt tẽpus flendi, & tempus ridendi. Nota exemplum in Barlaam de quatuor gladijs.

Acedia fugienda eſt, ne { Præceptum domini negligamus, Maledictionem incurramus, A creaturis cæteris diſcrepemus.

¶De primo, Gene. 3. In ſudore uultus tui. De ſecundo, exemplum de ficu quam dominus maledixit, quia folia tantum habuit. De tertio, nota ꝙ exemplum debemus ſumere in corporibus inanimatis, ſicut in herbis & arboribus, quæ licet in hyeme ſint nuda, tamen uirtutẽ ſuam ſeruant, & tempore ſuo redeunt ad conſueta. Item in corporibus ſenſibilibus. Prou. 6. Vade ad formicam ò piger. Item in rationabilibus. Aug. O ſi tales eſſemus amatores uitæ permanentis, quales illi ſunt uitæ fugientis. Idem: Inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te.

Item acedia fugienda eſt { Vt denarius diurnus recipiatur. Ne tempus amittatur. Ne uita temporalis ſuccidatur.

De primo, Matthæi 10. Ite & uos in uineam meam De ſecundo, Ber. Nihil prætioſius tempore. hoc ideo dicit, quia breui hora poteſt quis aquirere ueniam, gloriam, & gratiam, & ſequitur in authoritate. Sed heu nihil uilius reputatur. Dicunt homines, Venite, duca-

mus tempus, cū breue sit. De tertio, Luc. 13. Succide illam, ut quid etiam terram occupa? Dignum est, ut inutiliter uitam expendens, uitam amittat.

Item acedia fugienda est { Vt futuram famem præueniamus, Ne expectantem Deum cótemnamus, Ne cœlo gloriam negligamus.

¶ De primo, Apostolus 2. Corin. 9. Qui parcè seminat, parcè & metet. Prouerb. 2. Propter frigus piger arare noluit. De secundo, Esa. quinto: Expectaui ut faceret uuas, & fecit labruscas. De tertio, exemplum in fatuis uirginibus. Matt. 25. Item, qui non mercatur in nundinis, postea non habebit. Item qui propter pigritiam non extendit manum ad recipiendam gratiam, postea non habebit gloriam.

Item acedia { Deo displicet, Diabolo placet, Homini nocet.

¶ De primo, Apocalypsis tertio, Vtinam frigidus esses, aut calidus: sed quia tepidus es, &c. displicet autem Deo, quòd in luto iacens propter pigritiam non uult surgere, & in igne concupiscentiæ, & in stillicidio præsentis miseriæ. De secundo, Matthæi octauo: Mitte nos in porcos: & quum porcus mactandus est, permittitur in quiete pinguiescere. Sed stultus est, qui propter pulchram uiam tendit ad mortem. Exemplum de duobus sociis in Barlaam. De tertio, Prouerbiorum uigesimoquarto: Per agrum pigri hominis transiui, & per uineam uiri stulti, & ecce totum repleuerant, &c. Nota quòd aqua corrumpitur ex quiete, & ferrum rubiginem contrahit. Augustinus, Differebam uerè in te, & non differebam in me mori.

Item accediosus { Hostem contra se armat, Diabolo locum parat, Tentandi fiduciam præstat.

¶ Primum patet: qui corpus per quietem nutrit, lasciuire facit. 1. Petri quinto: Sobrii estote, & uigilate, quia aduersarius uester diabolus tanquam leo &c. De secundo, Hieronym. Semper aliquid operis facito ut te diabolus inueniat occupatum. Est puluinar diaboli otiosus homo. Nota quòd patellam uacantem libenter petunt uicini non occupatam: & sic diabolus. Item muscæ libenter incidunt ollæ tepidæ, non feruidæ. De tertio, dixerunt sancti in Vitis patrum, quòd monachum operantem unus dæmon impulsat, otiosum innumeri. Est enim otiosus homo quasi urbs absque murorum ambitu, & sicut signum positum ad sagittam, & quasi cera subitò liquescens ad ignem.

Item

Item { Deum a se elongat,
Dæmonum pœnis se sociat,
Stultum se esse demonstrat. }

¶De primo, Iob. 28. Non inuenitur in terra suauiter ui. De secundo, Psal. In labore hominum non sunt. Tertium patet, quia metere uult, & non seminare. Item languens & paralyticus, & claudicans nō quærit modicum, sciens se esse in aquis, non mouet manum: uinculа nō uult per pigritiam soluere.

Item nimis est acediosus qui { Furem fodiētē pariētē non repellit.
Se receptaculum sordium facit,
Tonitrua audiens non surgit. }

¶De primo, Matth. 24. Si sciret paterfamilias qua hora fur ueniret. Mors fur quotidie tollit unum asserem .i. unum diem. Exemplum in Balaam de unicorne. Sen. Incertum est quo loco te mors expectet, iō tu illam in omni loco expecta. De secundo, Bern. Omnium tentationum sentina est otium: nam occasio est luxuriæ. 2. Reg. 11. Factum est eo tempore quo solent reges ad bella procedere, &c. Item nugarij. Athenienses ad nihil uacabant, nisi &c. Item curiositatis. 1. ad Timoth. 5. Discunt circuire domos. De tertio, Cant. 5. Vocaui, & non respondit mihi. Tonuit autem Christus in prædicatione, & tonabit etiam in die iudicij.

Item piger est qui { Ad cœlum non scandit,
Stercora de oculo non eijcit,
Iaculum de uulnere non extrahit. }

¶De primo, Matt. 11. Regnum cœlorum uim patitur, sed tardè perueniret ad locum mouens unum pedem hodie, per annum alterum: sic & illi quorum motus est per intellectus, sed non affectus. De secundo, exemplum in Tob. 2. Matt. 7. Eijce primum trabem de oculo. De tertio, cātamus: Peccata mea do sicut sangui. Stultus est q̄ uulnera non præcauet arma sumendo. Boetius: Talia tibi contuleramus arma, quæ nisi prior abiecisses inuicta de infirmitate tuerentur.

Indeuotio nascitur ex { Remorsu conscientiæ,
Cibi spiritualis esurie,
Vitio superbię. }

¶De primo, Aug. Palato non sano pœna est pa. qui sano, &c. & oculis ægris odiosa lux, quæ puris, &c. De secundo, Psa. Aruit cor meū, quia oblitus sum comedere, &c. Isti semper sunt in pascuis & macilenti manent. & hoc ideo: quia tędium habent terere aromata, & applicare olfactui. De tertio, 2. Reg. 1. Montes Gelboe, nec ros, nec pluuia ue. Isti semper iuxta ignem frigi manent, quia inter ipsos,

& ſolem iuſtitiæ ponitur mons ſuperbiæ.

Item indeuotio naſcitur ex defectu { Timoris, Amoris, Occupationis.

¶De primo, Eccl. 7. Qui timet Deum, nihil negligit. Eſt. n. timor dñi, quaſi ſtimulus agitans. De ſecundo, Greg. Qui amat ardẽtius, currit uelocius, & peruenit citius. Charitas eſt ignis mobilis, & anima ſpiritualis ſubleuans hominem, & reddens agilem. Tertium patet, quia aqua ex quiete putreſcit, & ferrum rubiginem contrahit.

Deſperatio { Deo diſplicet, Dæmonibus placet, Homini nocet.

¶De primo, Hier. Magis offendit Iudas ꝙ ſe ſuſpendit, quàm quòd Deum tradidit. Secũm patet: quia homo per deſperationem efficitur ſimilis diabolo. De tertio, Prou. 24. Si deſperaueris lapſus, in die anguſtiæ minuetur fortitudo tua. Nota, nimis arctum haberet cor, qui timeret mori fame, ſi mundus plenus eſſet manibus. Sic qui deſperat cum miſericordia domini plena ſit terra. ſecundum Pſa.

Item talis { Infinito finem ponit, Fontem miſericordiæ Dei obſtruit, Deum mutabilem credit,

¶De primo, Aug. deus eſt inter omnia non incluſus, extra omnia nõ incluſus: quanta autem dei eſt maeſtas, tanta & bonitas. Vnde idem, Ingenti libertate atque ubertate replet oẽs creaturas pro capacitate earum. De ſecundo, Anſ. O æternum & inceſſabile clarum & dulce profluuium, cuius unda ſine ortu, profundum ſine fundo, cuius altitudo incircumſcriptibilis, cuius puritas imperturbabilis. Cant. 4. Fõs hortorum, puteus aquarum. De tertio, nota ꝙ iſte credit deum nũc crudeliorem, quàm quando latronem ſaluauit, Mariam Magd. Paulum, Petrum, & deprehenſam in adulterio.

Item remedium deſperationis eſt conſideratio { Dominicæ paſſionis, Diuinæ ueritatis, Miſericordiæ uirtutis,

¶De primo, Bernard Duplici ratione debetur uita æterna, ſcilicet filiali hæreditate, & meriti uirtute: ideo unum ſufficit, aliud mihi reliquit. Sic reſpondit diabolo uolenti eum in deſperationem ducere. Item deſperans uilipendit paſſionem Chriſti, quaſi non ſufficiat delere peccata. De ſecundo, Ezechiel. 33. Quacunque ho. pecc. &c. Item: Viuo ego, dicit dominus, nolo mor. Not. quòd peccator dicitur magnus propter peccatorũ magnitudinem uel multitudinẽ. Cõ

tra

tra hoc misericordia Dei magna est, & multa Psalm. Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam.&c. Tanta uerò dei est misericordia quod geometrici nequeunt mensurare eius magnitudinem, nec arithmetici possent numerare eius multitudinem. Ansel. Quantò Deus maior est homine, tanto mea malitia inferior est bonitate eius. De tertio, Dixit beatus Martinus ad diabolum, Si adhuc ageres pęnitentiam, consequereris ueniam

FERVOR indiscretus aufert { Corpori boni operis effectum, Spiritui affectum, Deo honorem diuinum.

¶Primum patet: quia arcus nimis tensus frangitur. Exemplum de illo qui propter nimiam festinantiam fregit ollas. De secundo, Prou. 10. Qui festinus est pedibus, offendet. Nota ꝙ periculosa est infirmitas, quæ est ex calore. Item peius est equum habere inter hostes sine calcaribus, quàm cum calcaribus. Tertium patet, quia aufert Deo debitum sacrificiũ, quia sine sale. Item quia magistrum.s. Christum, uolunt excedere: & eius obsequium fuit rationabile. Rom. 12. Rationabile obsequium uestrum. sis ergo animal findens ungulam.

Item tales { Diurnum bonum breuiter destruunt, Arma nimis ponderosa sumunt, Vanam gloriam in se nutriunt.

¶De primo Ps. fortitudinem meã ad te cu. &c. Nota, cũ equo subtrahitur auena, facit malã dietam. Ecc. 33. Virga, & onus, & cibus asino. De secundo, exemplum de Dauid qñ debuit pugnare. Nota nauis nimis onerata submergitur. De tertio Bernard. Quæ maior superbia, quàm quòd unus homo toti congregationi iudicium suum præferat, tanquam solus habeat spiritum Dei.

IRA { Imaginem Dei dissipat. Hospitium spiritussancti turbat, Execrabilem se demonstrat.

¶De primo, Aug. Mãsuetudo imaginẽ Dei in nobis seruat, qui semꝑ tranqllus est: sed ira dissipat & multis uirtutibus priuat. De secũdo Greg. Dũ ira animũ pulsat, spiritui sãcto hospitiũ suũ turbat Ecc. 27 Furor & ira utraq; execrabilia sũt. & dicit gl. interl. in cõspectu Dei.

Item ira { Diabolum introducit, Se Deum ostendit, Templum Dei incendit.

¶Primum patet quia sicut in pace factum est locus Dei sic ira locus diaboli. Secundum patet, quia uindictam quæ Deo seruanda est, sibi usurpat. Romanor. 12. Mihi uindictam, & ego retribuam. Vnde

quidam in Vitis patrum. Domine, non es nobis necessarius. De tertio, Psal. Incenderunt igne sanctuarium tuum. Ioelis 1. Ignis comedit speciosa deserti. Isti sunt similes draconi qui uomit ignem.

Item ira { Excæcat, Captiuat, Mortificat.

De primo act. 7. Domine, ne statuas illis hoc peccatum, quia nesciũt &c. Idem dicit Christus. De secundo. Luc. 6. Dimittite, & dimittemini, &c. De tertio, Iob 5. Virum iniustum interficiat iracundia, & furiosi solent se occidere. de his Augustinus. Qui per corpus suũ mittit gladium ut lædat tunicam alterius, talis primo deberet uindicare in seipso, quia se occidit.

Item talis { Iudicium extremum præuenit, Aures Dei sibi claudit, Infirmum se esse ostendit.

De primo Apostolus 1. Cor. 4. Nolite ante tẽpus iudicare talis uult esse actor & iudex in eadem cã. Aug. Dicit malus, domine occide malum. Respondet tibi Deus, Quem uestrũ, imò sic orando facis te iudicẽ, & Deũ uis esse tortorem, ꝙ est officium diaboli. De secundo, Ecc. 28. Hõ homini reseruat iram, & à Deo quærit medelam. Item Lu. 7. Duo debitores erant cuidam fœneratori, &c. Tertium patet, quia ira tremere facit hominẽ, sicut febris mouẽs hominẽ decies in die. Vñ talibus infirmis potius est miserandũ, quàm irascendũ. Vñ ungẽdi sunt cõsolationibus, & non mortui lacerãdi, sicut domus.

Item iracundus { Seipsum perdit, Stultum se ostendit, Bonum sibi malum facit.

¶De primo Luc: 21. In patientia uestra pos. &c. Prou. 16. Melior est patiens uiro forti. Ibidem, Melior est patiens expugnatore urbium. Sancti temporalem pœnam lucrum putant, quia per hanc æternam euadere non ignorant. Secundum patet. Qui aufert tibi pallium bonæ famæ, da tunicam innocentiæ. Tertium patet, quia talis auro tribulationis obruitur, & fornace tribulationis annihilatur.

Per guerras { Fraternitas uiolatur. Maius periculum non præcauetur, Regnum animæ desolatur.

¶Primum patet, quia sumus omnes fratres, & Deus pater noster ẽ, De secundo, nota ꝙ minores guerræ sedeant propter maiores quæ imminent scilicet propter mundum, carnem, & diabolum. De tertio Matth. 12. Omne regnum in se diuisum desolabitur.

Item

Item per has { Beatitudo amittitur,
Peccatum incurritur,
Diabolus in extremis inuitatur.

¶De primo, Matt.5. Beati pacifici. De secundo, nota, ꝙ ex talibus sequuntur rapinæ & incendia. Innocentes opprimuntur, & pauperes. De tertio, Prou.7. Semper iurgia quærit malus, angelus autem crudelis mittetur contra eum.

Peccatum incendij { Spirituisancto contrariatur,
Diabolo assimilatur,
Stultum monstratur.

¶Primum patet, q̄a purę malitię est, nec quicquam excusationis habebunt in iudicio, cum.n. dominus improperabit in iudicio q̄busdā, Hospes fui, & collegistis me: tunc istis dicet, qui non solum non collegerunt eum, sed & expulerunt. Secundum patet, quia diabolus nūc incendit per concupiscentiam, & in inferno per pœnam. Tertium patet, quia seipsum incendit, tenetur.n. ad restitutionem. Item parat sibi ignem æternum.

Homicida { Filium dei occidit,
Gladio peribit,
Angelo contumeliam facit.

¶De primo, Mat.23. Vnus est pater uester, deus. De secundo, Matth 26. Omnis q̄ accipit gladium, gladio peribit illo inquam gladio, de quo Apoc.1. Et gladius ex utraque parte acutus exibat. Tertium patet, quia occidit eum, cui angelus est ad custodiam deputatus.

Item homicidium { Ad deum clamat,
Diabolo se assimilat,
Christum inhonorat.

¶De primo, Genes.4. Ecce uox sanguinis, &c. De secundo, Ioann.8. Ille homicida erat. Tertium patet ex eo, quod naturam quam Christus assumpsit iugulat, & imaginem ad quam homo factus est, dissipat.

Remedia iræ sunt { Silentij obseruatio,
Mollis responsio,
Dominicæ passionis recordatio.

¶De primo, Prou.26. Cum defecerint ligna, ignis extinguetur. Nota ꝙ ex collisione duorum lapidum elicitur ignis, sic ex amaris uerbis duorum ira. De secundo, Prou.15. Responsio mollis frangit irā. Eiusdem 26. Quasi qui canā auribus apprehēdit, sic &c. Ro.12. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. De tertio, Greg. Si passio domini ducitur ad memoriam. Vnde respicientes serpentem æneum.

Inuidus { Per lumen excæcatur, De uita moritur, Diabolo assimilatur.

¶ Primum patet, qa ad bona ꝓximi torquetur, unde cõparat̃ noctuæ, q̃ lumen diei nõ põt sustinere. Secundũ patet: quia sicut oĩa munda mundis, sic omnia istis nociua, sicut febricitanti boni cibi sunt cõtrarii. De tertio, Sap. 2. Inuidia diaboli intrauit mors. Nimis esset inuidus q uellet erui oculum, ut alii sic fieret: sic facit diabolus, & isti ꝑ hoc quod alijs inuident, sibi magis nocent. Vnde nota exẽplũ de inuido & auaro. Sicut ergo dicit Dominus Ioan. 13. In hoc cognoscent oẽs quia discipuli mei estis: sic potest diabolus dicere de inuido.

Item inuidia { Proximum occidit, De uuis spinas colligit, Sensus corrumpit.

¶ De primo, Genes. 27. Fera pessima deuorauit filium meum, hæc ẽt occidit Abel, & Ioseph uendidit, nec domino Iesu Christo pepercit unde Mar. 15. Sciens ꝙ per inuidiam tradidissent eum. De secundo, Sene. Vtinam inuidi omniũ oculos & aures haberent, ut de omniũ profectibus torquerentur. Tertium patet, quia amara dulcia facit, & econuerso. Esa. 5. Væ qui dicitis bonum malum.

Item contrariatur { Spiritui sancto, Tollit bona proximi, Morem gerit perfidi.

¶ Primum patet, quia diuinitas omnia bona communicat, & bonum hominis sibi placet, mala uerò displicent. De secundo, Hugo de sancto Victore, Superbia aufert mihi Deum, inuidia proximum, ira meipsum. Augu. Quicquid in alio diligo, meum facio, bonum uel malum Tertium patet, quia facit ut canis mordens a tergo, cum cauda blanditur in facie, & sicut fur qui subtrahit occultè, & sicut perfidus homo qui lædit alium, qui non contradicit ei prius, & talis magis nocet. Grego. Iacula quæ præuidentur, minus feriunt.

Superbia { Dabolo assimilatur, Gloriam Dei usurpat, Perfectos impugnat.

¶ De primo, Iob. 41. Ipse est rex super omnes filios superbiæ. Vnde est signum per quod diabolus suos cognoscit, sicut Christus suos ꝑ charitatem. De secundo Esa. 42. Gloriam meam alteri non dabo. De tertio, Augu. Superbia etiam bonis operibus insidiatur ut pereant, unde est quasi turris Babel ad cœlum, id est, cœlestes uiros, pertingens, inexpugnabilis ut castrum in alto situm.

Item superbia { Deo odibilis,
Proximo detestabilis,
Sibi damnabilis. }

¶De primo, Eccle.25. Tres species odiuit anima mea, &c, Pauper superbus est homo respectu angeli. Secundum patet, quia subueniendum esset pauperibus de talibus quibus mulieres ornatæ sunt, quasi laqueus, & rete, & hamus & gladius & sagitta diaboli. De tertio, Apoc.18. Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum. Item amittit quod expendit in huiusmodi.

Item superbia { Bona expellit præsentia,
Excludit absentia,
Falsificat omnia. }

¶De primo, Grego. Superbia uirtutes destruit. De secundo, 2. Reg. 1. Montes Gelboë, nec &c. De tertio, Eccle.23. Qui tãgit picẽ, inqnabitur ab ea. Est aũt sußbia quasi cuprũ diaboli, quo falsificatur moneta Christi. August. Sußbia ẽt bonis operibus insidiatur, ut pereant.

Item superbia { Auxilium Dei subtrahit,
Alia uitia parit,
Hominem deiicit. }

¶De primo, Hugo de sancto Victore: Superbia aufert mihi Deum. De secundo, Eccle.10. Initium omnis peccati est superbia, scilicet hæresis, contentionis, rapinæ &c. unde non uenit sola, sed cum exercitu quasi regina uitiorum. De tertio, exemplum in Lucifero, & Adã. Luc.14. Qui se exaltat, humiliabitur. Scandentes libenter cadunt, & qui se eleuant, sub ostio humili læduntũ caput.

Item superbia { Memoriam hominis annihilat,
A Deo elongat,
Deum impugnat. }

¶De primo, Eccle.10. Memoriam superborum. Psalm. Vt perdat de terra memoriam eorum. De secundo, nota ꝙ elongatio à Deo est dissimilitudo. Christus autem fugit ne fieret rex. De tertio, nota quòd quando alia cauentur, tunc istam præcipuè exercent homines, scilicet sacro loco, & sacro tempore.

Item superbia { Hominem confundit,
Apostatam facit,
Ordinem Dei peruertit. }

¶De primo, Esa.3. Erit pro zona, &c. De secundo, Eccle.10. Initium superbiæ hominis, apostatare à Deo, quia uotum istud transgreditur, Abrenuntio satanæ De tertio, Ecclesiasti.33. Est tempus flendi, & tempus ridendi. Præterrà isti ancillam ornant, dominam nudant.

Præ-

Præterea mulieres contra naturæ ordinem cornua sibi faciũt, & caudas. In Vitis patrum, qũo diabolus equitauit super cauda talis.

Item superbia { Hominem decipit, Scandala tendit, Stultitiam facit.

¶De primo, Matt. 23. sepulchra dealbata. De secundo, nota mulieres uidentes hoc, inuident, & quęrunt similia, & maritis suis sũt molestæ, ut uestiantur, permittentes eos fieri usurarios. Psal. Iuxta iter scandalum posuerunt mihi. Tertium patet, quia magna pro paruis uendunt. s. laude. Item stultus esset qui iudicaret equum suum ornatum felle. Item tales plus laborant ut oculos hominum reficiant, quàm suum uentrem.

Item superbia { Inflat, Captiuat, Damnat.

¶De primo, Sap. quarto: Dirumpet illos inflatos. Nota, inflati non possunt currere: ita nec isti ad regnum cœlorum. De secundo, nota quòd aues cum magnis pedibus capiuntur de facili cum laqueis. Item isti capillos nutriunt, & uestes multiplicant, ut teneri possint à diabolo.

Item isti offendunt { Deum, Sanctos, Angelos.

¶Primũ patet, quia templũ dei incendunt. i. corda intuẽtium. Psa. Incenderunt igne sanctuarium tuum. Itẽ uexillũ inimici sui. i. diaboli, ponunt in castro suo, & deponitur signũ Christi. i. crucis. Scd̄um patet, quia in festis sanctorum se ornant. Esa. 3. In die illa auferet, &c. Tertium patet, quia clientulos angelorum mortificant.

Superbia uestium reprehenditur { Pretiositate, Mollitie, Superfluitate,

¶De primo, Luc. 16. Induebatur purpura & bysso. Contra s̄m, est cõsideratio uestium infernalium. Esa. 14. subter te sternetur tinea. De tertio, Iac. 5. Vestimenta uestra a tinea comesta sunt, unde perticæ clamare possunt in die iudicij, quia nimis onerabantur. Nota ꝙ pellis catti comburitur ne aliquis furetur, propter pulchritudinem ergo prædicantur uestes.

Item uestis reprehenditur ex { Colore, Forma, Ostensione.

De

¶De primo, Esa. 13. Facies cōbustæ uultus eorū. Eiusdē 3. Erit pro zona funiculus, &c. De secūdo, Gen. 3. Fecit eis tunicas pelliceas. nota ꝙ artifex dolet cuius forma alteratur, sic dominus indignari potest nobis. Contra tertium, quia in Christo apparuit humanitas, latuit quod nobilius fuit, scilicet diuinitas. Nota ꝙ circulus est signū uenditionis uini, & frondes in capite signum uenditionis equi.

Hypocrita { Homines decipit, Duplicitate uiuit, Diabolum se facit.

¶De primo, nota quòd assimilatur uulpi, & falsæ monetæ, & simulacro in horto. De secundo, Deute. 22. Non indueris ueste, &c. talis comparatur simiæ, quæ imitatur actus humanos, non tamen est homo. De tertio, 2. Corinth. 11. Angelus satanæ transfigurat se in angelum lucis. unde est quasi dæmonium meridianum.

Item hypocrisis { Animam deturpat, Spiritum sanctum fugat, Conspectu Dei se priuat.

¶Propter primum comparatur sepulchro dealbato, & mirum est, quia omnia sua sunt munda, ipse autem turpis. Tales lauant de foris quod calic. &c. De secundo, Sap. 1. Spiritussanctus disciplinæ effugiet fictum. De tertio, Iob 13. Non ueniet in conspectu eius omnis hypocryta.

Item hypocrita { A Deo maledicetur, In iudicio confundetur, Martyr diaboli efficitur.

¶De primo, Matt. Vigesimotertio: Vhę uobis hypocritæ. Nota de secūdo, quòd accidet ei sicut coruo qui acōmodauit pennas ab omnibus auibus: quibus ablatis, confusus stetit. De tertio, nota ꝙ isti portant crucē sicut Simon Cyreneus. unde propter te mor. tota die.

Item { Virtutes in se corrumpit, In infernum se demergit, Lupum se constituit.

¶De primo, Luc. 12. Attendite à fermento Pharis. Isti sunt quasi arbores cum foliis sine fructu. De secundo, Apoc. 6. Ioannes uidit equum pallidum, & infernus sequebatur eum, & qui sedebat super eum, nomen illi mors. Sic isti sunt equus pallidus per sanctitatem quam prætendunt. Matt. 6. Exterminant enim facies suas, ut appareāt hominibus ieiunātes, & mors, id est, diabolus equitat eos, infernus autem sequitur, id est, æterna damnatio. De tertio, Matthæi 7. Veniunt in uestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces:

paces: quia hypocritæ spoliant homines.

Mala locutio { Angelos fugat, Pixidem Christi deturpat, A gratia cor euacuat.

¶De primo, exemplũ in Vitis patrum, de porcis qui uenerunt &c. Secundum patet, cùm enim homo communicatos suum, quasi pixis Christi est. De tertio. Eccl. 20. Gratiæ stultorum effundentur.

Item mala locutio { Nocet loquenti, Nocet audienti, Et illi de quo fit sermo.

¶Primum patet, quia talis aperit inimicis suis portas castri sui. Ieremiæ nono: Intrauit mors per fenestras. De secũdo, Iacob. tertio: Lingua inquietum malum est. Propter tertium comparatur gladio & sagittæ, quia nocet à remotis. Psalm. Acuerunt linguas suas sicut serpentes.

Item { Vagum reddit, In iudicio confundit, In inferno punit.

¶De primo, exemplũ in equo sine freno, & naui sine gubernaculo, & momento in statera, qđ inclinatur ubi maius est põdus: sic qui de terra est, de terra loquitur. De secundo, Matt. 12. De omni uerbo otioso &c. ergo & de nociuo. De tertio, Lucæ 16. Mitte Lazarum ut intingat, &c. Apocalypsis 16. Commanducauerunt linguas suas præ dolore. Propter hæc omnia tribus annis quidam portauit lapidem in ore, ne in uerbis excederet. Nota etiam exemplum de duabus mulieribus in uitis patrum quæ disponebant non loqui secularia.

BLASPHEMIA { Essentialiter damnat, Subito mortificat, Insanum demonstrat.

¶De primo, Matth. 12. Spiritus blasphemiæ non remittetur. De secundo, patet, quia sæpe uidetur quòd uel exilit oculus, uel lingua punitur. Exemplum de illo qui uoluit sagittare Deum, & sagitta rediit cruentata. Tertium patet quia canis non mordet dominum suum nisi sit rabidus.

Item talis { Iudæos superat, Deum sine causa inhonorat, Mala pro bonis donat.

¶Primum patet: quia Iudæi blasphemant tantum mortalẽ & ignoranter, iste immortalem & scienter. Item peior est busone & serpente. quia omnis creatura Deum laudat suo modo: iste autem uituperat.

tuperat. De secundo, Ierem. 2. Quid inuenerunt in me patres uestri? Item Michææ 6. Popule meus, quid feci tibi, &c. unde homo facit Deo quod non faceret gartioni. De tertio, Psal. Retribuebant mihi mala pro bonis.

Item talis { In statuam salis se conuertit, Ordinem diuinum peruertit, De alieno se intromittit.

¶De primo, in Vitis patrum, Qui querulosus est, monachus nõ est, quasi dicat, idolum est, siue statua, & simulacrum. Scdm patet, quia plus põderat pabulum q̃ pacem: mirum esset si mortuus loqueretur uel iumentum. Ipsi autem tales sunt. Psal. ut iumentum factus sum. Sed isti assueti monstris, ut Balaam, non curant. De tertio, Bern. Qui curam uestri semel nobis commissis, &c.

MVRMVRATORES in claustro { Fel in escam Dei ponunt, Vacuos gratia se ostendunt, De alieno se intromittunt.

¶De primo, Psal. Dederunt in escam meam fel. Scdum patet, qa crepant ad ignem tribulationis, sicut uasa uacua. Item ut currus non unctus murmurant. Eccl. 33. Præcordia fatui quasi rota carri. de hoc potest dici, Ecce homo plenus querela, falsus Dei cultor. De tertio, Ber. Dominus docet animas in hoc mundo perdere, hypocritas saluare. cuius consilio acquiesces, cuius uis esse discipulus. Idem, Puta te quæso esse monachum, non medicum.

PERIVRVS { Manum diabolo porrigit, Sigillum domini corrumpit, Peiorem diabolo se ostendit.

¶Primum patet, quia manum contra Deum extendit, unde quando talis se benedicit, hoc manu diaboli facit. Secundum patet, quia scripturam sanctam uel reliquias ducit in testimonium de falso. Vnde excommunicatus est, sicut qui bullam domini papæ falsificat. Tertiũ patet similiter: quia licet diabolus sit mendax & pater eius, non tamen periurus est.

MENDAX { Deum contemnit, Proximum fallit, Seipsum lædit.

¶Primum patet, quia ueritatem necat, Deus autem est ueritas. Secundum patet, quia est uelut denarius falsus, maxime. n. fallit in mercationibus. Vnde Cain legitur primus mendax, qui interpretatur maledictionem passus. De tertio, Act. 5. de Anania, &c. Sapien. 1. Os quod mentitur occidit animam.

Item

Item { Diabolo assimilatur,
Filius diaboli ostenditur,
In lingua punietur,

¶De primo, Ioan.8. Mendax est, & pater eius. Gen.3. Nequaquam moriemini. &c. De secũdo, Ioan.8. Vos ex patre diabolo estis. De tertio, Sapien.11. Per quæ quis peccat, per hæc & punietur.

BILINGVIS est { Deo odiosus,
Sibi damnosus,
Proximo monstruosus.

¶De primo, Prouer.8. Os bilingue detestor, &c. quia tales sunt apostoli diaboli, loquuntur .n. uarijs linguis. De secundo. Eccl.28. Susurro & bilinguis maledictus: multos .n. turbauit pacem habentes. Iste est similis serpenti qui tortuosum habet incessum, quia modo mouetur huic amicabiliter loquendo, modo illuc detrahendo uel deridendo. Tertium patet, quia duplicem uidetur habere linguam. unde exemplum in Auiano, de illo qui propter duplicem flatum expulsus est. Genes.27. Vox quidem uox Iacob. unde uersus, Si Deus elinguem faceret quemcunque bilinguem, Vnaquaque die multi fierent Zachariæ.

SEMINATOR discordiæ est { Odibilis Deo,
Similis diabolo,
Damnandus in iudicio.

¶De primo, Prouer.6. Septimum detestatur anima eius, &c. Et est ratio: quia ipse pro concordia uoluit mori, & uidetur peccatum in spiritum sanctum. De secundo, Ioan.10. Lupus rapit, & dispergit oues. De tertio, Apostolus Galat.6. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet.

DERISOR { Deo exprobrat,
Se damnat,
Proximum irritat.

¶De primo, Prou.14. Qui deridet pauperem, exprobat &c. Hi sunt uulpeculæ quæ demoliuntur uineas .i. bonos: imò quasi bufones non sustinent odorem florentis uineæ. De secundo, Matt.5. Qui dixerit fratri suo, fatue. De tertio, Exo.22. Si egressus ignis inuenerit spicas, &c. Et post: Reddet damnum, qui ignem succenderit: sed iste cor ꝓximi incendit. Isti ẽt quasi noctuæ lucem odiunt: & ut Pharao, & Herodes paruulos, id est, nouiter conuersos occidunt.

MALEDICVS { Regnum cœlorum amittit,
Seipsum interficit,
Vacuum gratia se ostendit.

De

¶De primo, 1 ad Corinth. 6. neque maledici regnum Dei possidebunt. De secundo, prouerbior. 26. Qui uoluit lapidem, reuertetur ad eum. Augustinus: Dicit malus, domine, occide me. Vilis esset sagitta, quæ emissa permitteret sagittantem. Tertium patet: quia quod est in uase, de uase egreditur. unde sicut facit, sic fiet ei in iudicio. Genes. 27. Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus. ¶Detractionis tria distinguntur genera super illud Psalm. Detrahentem secretò proximo suo.

Gaudent { Malum de aliquo dicere, Audita mala cum augmento referre, Detractiones libenter audire.

¶De primo, Leuit. 19. Non maledices surdo. Talis est ut canis rabidus mordens retro. Ecclesiast. 19. Sicut sagitta in femore canis. De secundo, Leui. 19 Carnem cum sanguine non comedetis. De tertio, dicit Bern. Nescio utrum maius peccatum sit, detrahere uel detrahentem audire.

Item detractor crudelis est { Sibi, Deo, Proximo.

¶Primum patet, quia os inquinat, Psalm. Sepulchrum patens est guttur eorum. unde comparatur porco, qui rostrum ponit in sterco re, & ciconiæ quæ uenenosis animalibus pascitur. Secundum patet, quia bonos qui Dei sunt, malos esse dicunt: unde peiores sunt inferno, qui tantùm malos deuorant. De tertio, Ecclesiast. 10. Si mordeat serpens in silen. &c. in sexta feria comedunt carnes: imò uno morcello hominem deuorat, dicentes: Ille nullus est.

Item detractor { A domino maledicitur, Furi comparatur, Stultus ostenditur.

¶De primò, Genesis 4. Maledictus Cain. talis urso comparatur, Daniel. 7. qui habebat tres ordines dentium: quia iste sibi nocet, & auditori, & ei cui detrahit. De secũdo, Ambro. Tolerabiliores sunt q̃ uestes diripiunt, q̃ qui famam nostrã lacerant: imò quasi lupi qui oues errantes inuadũt, quæ potius essent reducendæ. De tertio, Matth. 7. Eiice primũ trabem de oculo tuo. Itẽ nota q̃ unius hominis testimoniũ, uel uilis non est accipiẽdũ. Senec. Nõ refert de his garsionibus aut superioribus, quia non minus à superiori, q̃ ab inferiori ferẽt.

Adulator { Deum gloria sua priuat, Proximum in peccato ligat, Contra se maledictionem congregat.

De

¶De primo, Apostolus primo ad Timoth. 1. Soli Deo honor, & gloria. Secundum: patet: quia est quasi cęmentum quo peccator linitur, ut fortior sit in malo. Esaiæ 3. Popule meus qui te beatum . &c. De tertio, Esaiæ quinto: Vhę qui dicunt bonum malum, & malum bonum. Ex isto patet, quòd sunt incantatores diaboli: quia dicunt bonum malum, & econuerso. Sed nota quòd qui laudem non habet, laudare non potest.

Item talis { Nutritor diaboli dicitur, Sacerdos eiusdem ostenditur, Proditor esse probatur.

¶De primo, Prouerb. 1. Fili, si te lactauerint peccato. &c. De secundo, & Greg. Tunc mortuus mortuũ sepelit, cùm peccator peccatorem aggere adulationis premit. Inungitur etiam oleo in extremis. Psal. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. De tertio, Lucę 22. Osculo filium hominis tradis? Prouerbior. 27. Meliora sunt uulnera diligentis, quàm fraudolenta oscula. etc.

PER iactantiam homo { Proprios filios occidit, Gratiam Dei effundit, Idolum seipsum facit.

¶Primum patet: quia bona opera sunt filii Dei, quæ per iactantiam amittimus. De secundo, Ecclesiast. 20. Gratiæ stultorum effundentur.. istis contingit sicut gallinæ, quæ cùm facit ouum, cantat, & sic amittit. Tertium patet: quia seipsum colit per iactãtiam. Nota quòd duo sunt in bono opere, gratia uidelicet & utilitas. Vnum Deus sibi tenuit, & aliud nobis dedit. Si ergo Deum fraudamus in parte sua, ipse fraudabit nos in parte nostra.

MVLTILOQVIVM { Iustificationem impedit, Peccatum inducit, In iudicio punit.

¶De Primo, Iob undecimo. Nunquid uerbosus iustificabitur? quia ubi multum est de palea, parum est de grano. De secundo, Ecclesi. 10. In multiloquio peccatũ nõ deerit. De tertio, Matt. 12. De omni uerbo otioso, &c. ꝓpter ista, equo est frenũ iungẽdũ, & uineę sepes.

Item multiloquium { Pacem dissipat, Hominem præcipitat, Diabolo uiam parat.

¶De primo, Prouerbior. 26. Qui imponit stulto silentium, iras mitigat. Vnde gladius acutus in uagina seruandus est. Psal. Lingua eorum gla. acu. Et fera crudelis incarceranda est. Iaco. 3. Linguam nullus hominum domare potest. Secundum patet, quia fouea cauenda

est

aft in qua sæpe cadens collum fregit. De tertio, Iob 30. Quasi rupto muro &c.

FRACTIO silentii { Contemplationem impedit,
Furem facit,
Tempus amittit.

¶ De primo, Thren. 3. Sedebit solitarius, & tace. & leua. Nota, foramina obstruenda sunt, ne uirtus uini euaporet. Secundum patet, quia lingua religiosi prælato est tradita: unde si loquatur sine licẽtia, uiolator templi uidetur, uel fur. Nota, si brutum animal loquatur, mirũ uidetur Psalm. Vt iumentum factus sum. De tertio Greg. Licet fabulari, aiunt, donec hora pertranseat, quam sibi ad pœnitentiam agendam, ad obtinendam ueniam, ad quærendam gratiam, ad promerendam gloriam miseratio conditoris indulserat. Nota, quòd lingua religiosi est calamus Spiritussancti, quo non debemus inutiliter uti. Psal. Lingua mea calamus scribæ uelociter scribentis.

SINGVLARITAS { Deo priuat.
Mentem sordidat,
Animam mortificat.

¶ De primo, Thren. 1. quomodo sedet sola ciuitas. De secundo, Bernar. Vbi angulus, ibi sordes. De tertio, August. Vbi singularitas, ibi angulus.

Item { Lucem fugat,
Maledictionem ostendit,
Exemplum bonorum destruit.

¶ De primo, Ioann. 3. Qui male agit, odit lucem. Numeri. 11. Extrema castrorum consumpsit ignis: talis comparatur uespertilioni. De secundo, Ecclesiast. 3. Vhæ soli. e conuerso, Ecce quàm bonum & quàm iucundum &c. Bernard. Arbitror, quòd tu qui in congregatione es &c. De tertio Apostolus 1. ad Corinth. 9. Omnibus omnia factus sum &c.

Suspicio { Iudicium contra se prouocat,
Officium diuinum usurpat,
Plus alios, quàm se, curat.

¶ De primo, Matthæ. 7. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Secundum patet, quòd solus Deus nouit intentionem hominis. De tertio Bernard. Integritatis tuæ &c. talis alienum hortum colit, suum relinquit.

Item { Spirituisancto detrahit,
Tempus iudicii præuenit,
Stultum se ostendit.

¶De primo, Ambrosius: Nescit tarda molimina Spiritussancti gratia. Actuum 2. Factus est repente de cæl. sonus. Gregorius: Qui uidetur malè facere, subitò potest bonus esse. De secundo, Apostolus 1. ad Corinth. 4. Nolite ante tempus iudicare. Tertium patet: qui stultus est qui trabem habens in oculo &c. Item qui glutiens camelum &c.

FINIS.

NB

NE aliquot pagellæ uacarent, Lector beneuole, ea quæ sequuntur tibi exhibere uoluimus, tum quòd eiusdem planè argumenti cum postremo capite, De uitio linguæ, uiderentur, tum quòd tibi summopere profutura fore prospeximus.

Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium. Exod. XX.

HOC præcepto nominatim uetatur omne mendacium perniciosum, siue dum uocaris ad testimonium ferendum, siue extra iudicium in uulgari & communi locutione. Implicitè etiam omnia peccata ad locutionem pertinentia, quibus saltem infertur nocumentum proximo: ut sunt detractiones, calumniæ, irrisiones, & huiusmodi. Proximus autem est omni homini omnis homo: nihilque est tam proximum, quàm homo & homo. Attendamus enim Adam & Euam, iam omnes fratres sumus. Quòd si fratres sumus, secundum quod homines sumus, quanto magis secundùm quòd Christiani sumus, quibus unus pater est IESVS CHRISTVS, & una mater sancta Ecclesia?

Contra hoc præceptum sic peccatur.

Accuso falsè, derideo, detraho, diras
Imprecor, & mecum malè iudico, concito rixas,
Assentor, simulo, mea sunt mendacia, damno.

Peccant contra hoc præceptum.

Qui mala uoluntate, aut sine sufficientis causæ appa-

rentia,alteri falſum crimen intendunt. In quo peccato peccari põt ex parte iudicis,ex parte accuſatoris,ex parte rei,ex parte cauſidici,ex parte cognitoris ipſius cauſæ.

Qui etiam ueri criminis(occulti tamen) ſine ſufficiẽti neceſsitate & cauſa rationabili alterũ. palàm accuſant aut releuant,non ſeruato ordine diuini iuris.

Qui alterius bona opera & benefacta,conantur oſtendere mala,aut fictè facta,ut eum hypocritam oſtendant, aut aliorum ipſi concilient inuidiam.

Qui in iudicio ad interrogata cũ dolo malo reſpõdẽt.

Qui rei cum ſint,fateri uerum nolunt in caſu, in quo tenentur ueritatem fateri.

Qui uerbis,aut cachinnis, aut naſo corrugato alios irrident,aut geſtus & corporis habitus figmento illudũt: quod peccatum tanto eſt grauius,quanto maior debetur reuerentia ijs qui irridentur.

Qui beneficium quod in alterum contulerunt tempore indigentię,eidem coram multis exprobrant,in diſpendium honoris eius.

Qui animo inferendi iniuriam, aliquid criminoſum, aut animæ corporisve uitium exprobrant.

Qui etiam ſine animo inferendi iniuriam,ea dicunt,ſi proximo ea iniuria damno eſt.

Qui abſentis famam denigrant, uoluntate famam lædendi:ſiue fiat dicendo uerum,ſiue falſum,ſiue aſſerẽdo, ſiue referendo,ſiue addendo,ſiue minuendo, ſiue interpretando,ſiue alio quouis modo:& tales tenentur ad reſtitutionem famæ, ſi illa detractio importat infamiam. Auferunt. n. homini famam, quod melius bonum eſt, quàm diuitiæ multæ:Vnde Hieronymus cõtra detractores:Si uis me corrigere delinquentem, apertè increpa:tãtũ ne occultè mordeas. Quid enim mihi prodeſt, ſi alijs

mala

mala mea referas: si me nesciente peccatis meis imò detractionibus tuis alium uulneres, & certatim omnibus narres: si singulis loquaris, quasi nulli alteri dixeris? Hoc enim non est emendare me, sed uitio tuo satisfacere.

Qui ex loquacitate, & non animo alterius famam lædēdi, aliena peccata cōmemorant, nō tā grauiter peccāt.

Qui ex uoluptate, quam in audienda proximi infamia percipiunt, delatoribus aures arrigunt. Bernardus. Porrò detrahere an detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facilè dixerim. Hieronymus: Si hilari uultu audias detrahentem, tu illi das fomitem detrahendi: si uerò tristi uultu hæc audias, discit non libenter dicere, quod didicerit non libenter audiri.

Qui non defendunt famam proximi iniustè diffamati, quando & possunt & debent, & propterea læsa est proximi fama. Homini enim Christiano parum esse debet amicitias aliorum non excitare, uel augere male loquendo, nisi etiam eas extinguere studeat bene loquendo.

Qui sibiipsis detrahunt, & seipsos diffamant.

Qui aut sibi aut alijs diras imprecantur.

Qui alijs damnum animæ, corporis, famæ aut bonorū precantur. Hæc enim charitati proximi contraria sunt.

Qui aut suæ, aut alterius natiuitatis diem maledicūt: detestando hominem natum, uolentesque aut male natum, aut non natum.

Qui uerba turpia, ut nomen cacodæmonis, aut similia identidem in ore habent ex consuetudine.

Qui creaturis irrationabilibus maledicunt, quia alterius res sunt: ut qui agro alicuius sterilitatem imprecantur, aut mortem eius pecudibus.

F I N I S.